

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΩΤ. ΦΩΤΕΑ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
Η ΠΕΜΠΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

(Συμβολή εις τήν συνταγματικήν καί πολιτικήν ιστορίαν
τῆς νεωτέρας Γαλλίας καί Εύρώπης)

Διατριβή ἐπί διδακτορία ἐγκριθεῖσα ὑπό τῆς Π.Α.Σ.Π.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ 1974

Ἡ παρούσα διατριβὴ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῶν Καθηγητῶν τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς 27ης Μαΐου 1974. Ἡ ἔγκρισις αὕτη δὲν ὑποδηλοῖ ἀποδοχὴν τῶν γνώμων τοῦ συγγραφέως.
(N. 5343/32 ἀρθρ. 202 § 2).

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η 5η ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

Τακτικός Καθηγητής τοῦ Δημοσίου Δικαίου τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς
Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

nd: 3603

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΩΤ. ΦΩΤΕΑ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
Η ΠΕΜΠΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

(Συμβολή εις τήν Συνταγματικήν και Πολιτικήν Ίστορίαν
τῆς νεωτέρας Γαλλίας και Εὐρώπης)

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1974

Εἰς τὴν μνήμην τῶν πάππων μου
Ποτῆ Φωτέα
καὶ
Γεωργίου Διακέα

Εἰς τοὺς γονεῖς μου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ θέμα τῆς ἐθνικῆς καταπτώσεως καὶ τῆς ἐντεῦθεν ταπεινώσεως, ἐπανελήφθη συχνάκις εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Αἱ σκέψεις, ὅμως, ἐπὶ τούτων, ὀδηγοῦν συνειρμικῶς εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῶν χαρισματικῶν ἀνδρῶν, τῶν élites, τῶν «κεκρυμμένων» ἐντὸς τοῦ λαοῦ δυνάμεων. Ὅμιλοῦν τότε περὶ Συναγεροῦ καὶ τὸ «σωτηριολογικόν» στοιχεῖον εἰσέρχεται εἰς τὴν πολιτικὴν.

Ὁ γκωλλισμὸς δὲν εἶναι ἄμοιρος οὔτε παρομοίου λεξιλογίου οὔτε παρομοίας τακτικῆς. Ἔχει ὅμως καὶ διάστασιν ἐπικήν.

Γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ναζισμοῦ, ἐπέτεινε τὴν περὶ αὐτὸν καὶ τὸν ἰδρυτὴν του «μυθολογίαν», ἡ ὁποία εἶναι σύμφυτος μὲ τοιαῦτα κινήματα «ἀνορθώσεως». Ἔσπειρεν ὅμως, μέχρις ἐνὸς σημείου, καὶ τὴν σύγχυσιν ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα ἀξιολογήσεως καὶ κατατάξεώς του ὡς πολιτικῆς δυνάμεως ἢ κινήματος.

Ἀπὸ πλευρᾶς, ἐπίσης, θεσμῶν ἢ προσφορὰ τοῦ γκωλλισμοῦ ἐγκείται εἰς ἓν Σύνταγμα (τοῦ 1958/1962), τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θεωρηθῆ, εἰς τὴν «δυναμικὴν», παρὰ εἰς τὴν «στατικὴν» του (A. Hauriou, *Droit Constitutionnel*, σελ. 760).

Ὅσον ὁ στρατηγὸς de Gaulle εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἦτο μόνον ἐνδεδειγμένη, ἦτο ἀναγκαία. Ἀλλὰ ἡ ἀποχώρησις τούτου καὶ ἡ ἀνοδος εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Georges Pompidou (Ἰούλιον 1969) ἤνοιξεν καὶ αὐτὴ νέαν περίοδον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κινητικότητα τῶν θεσμῶν. Ὁ καθηγητὴς Maurice Duverger ἐκφράζει εἰς τὸν τόμον περὶ Κράτους τῆς γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ἰδιοφυῶς τὴν ἀνωτέρω ἰδέαν, ὁμιλῶν περὶ «ὑπαρξιακοῦ Συντάγματος» (*constitution existentielle*) διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ καθεστὼς ἐπροικοδότησε τὴν Γαλίαν. Ἦννόει, διὰ τούτου, ὅτι οἱ θεσμοὶ εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ κίνησιν, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ γνωστὸν ἐκ τῶν προτέρων τὸ πρότυπον ἀναφορᾶς των. Εἰς αὐτοὺς ἡ ὑπαρξις προηγείται τῆς οὐσίας (A. Hauriou, ἔ.ἀ.). Ἐντὸς τοῦ ἰδίου πνεύματος ὁ Jacques Fauvet, τὴν ἰδίαν, περίπου, ἐποχὴν, ἐχαρακτήριζε τὸν de Gaulle ὡς «ἄνθρωπον-Σύνταγμα».

Ἀλλὰ, πλὴν τῶν θεσμῶν, ὁ γκωλλισμὸς καὶ διὰ τῆς ἐξωτερι-

κῆς του πολιτικῆς ἢ διὰ τῆς πολιτικῆς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, ἐπροβλη-
μάτισεν. Νομίζομεν, ὅτι οἰαδήποτε μελέτη ἐπὶ τούτου διεκδικούσα
κάποιαν πολυεδρικότητα, πρέπει, ὅπωςδήποτε, νὰ ἐρευνησῆ καὶ
αὐτάς. Διὰ τούτων, ἴσως περισσότερον τῶν θεσμῶν, ὁ γκωλλι-
σμός ἀπέκτησεν ὠρισμένην παγκοσμιότητα καὶ ἐδημιούργησεν
ὄπαδους καὶ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Ἀδιαχωρίστους ὡς τὰς ἐννοεῖ καὶ
μεταξύ των καὶ μετὰ τὴν Ἑθνικὴν Ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ γαλλικὸν
γόητρον, ἄλλοτε ἐνεψύχωσε τοὺς μικροὺς λαοὺς, ἄλλοτε περιέπλεξε
τὰ διεθνή προβλήματα καὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τῆς
Εὐρώπης.

Διὰ τῶν κοινωνικῶν του, ἐπίσης, πρωτοβουλιῶν εἰς τὸ ἐσωτε-
ρικὸν (participation) ἢ διὰ τῶν ἰδεῶν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγός
του (Caritane, Vallon), ἐδημιούργησε τὴν αἴσθησιν ἑνὸς τρίτου
δρόμου μεταξὺ Καπιταλισμοῦ καὶ Κομμουνισμοῦ.

Τὰ ἀνωτέρω σχηματικῶς ἀναφερόμενα, καταδεικνύουν τὴν
δυσκολίαν τοῦ ἐπιχειροῦντος νὰ ἀσχοληθῆ ἐπιστημονικῶς μετὰ τὸ
θέμα καὶ τὴν «ἀπομυθοποίησίν» του, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὴν ἐλκυστι-
κότητα παρομοίας ἐπιχειρήσεως. Εἰς ἄλλα θέματα μία βασικὴ
δυσκολία ἔγκειται εἰς ὅτι ἔχουν γραφῆ ὀλίγα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν
γκωλλισμόν, ὅτι ἔχουν γραφῆ πολλά.

«Τελικῶς τί εἶναι ὁ γκωλλισμός; μιὰ ἐκδήλωσις τοῦ γαλλικοῦ
ἐθνικισμοῦ; μιὰ ἐφήμερος ἰδεολογία συναγεροῦ συνδεδεμένη μετὰ τὴν
ὑπαρξιν ἑνὸς ἀνδρὸς ἐκτὸς σειρᾶς, προωρισμένη νὰ ἐξαφανισθῆ μετ'
αὐτοῦ; Ἡ ἀντιθέτως, δυναμικὸν καὶ πρωτότυπον σύστημα ἰδεῶν,
τὸ ὁποῖον προώρισται νὰ μεταμορφώσῃ τὸ παραδοσιακὸν πανό-
ραμα τῶν πνευματικῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ρευμά-
των;» (Touchard, Histoire des idées politiques. τ. 2ος, σελ. 842).

Ἀπευθύνομεν θερμοτάτας εὐχαριστίας εἰς ὅσους ἐβοήθησαν εἰς
τὴν ὑπέρβασιν τῶν παντοίων δυσκολιῶν καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς
τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα (ἐὰν τοιαύτη ἐδόθη). Εἰδικῶς, τὴν Δρα
Δίδα Maria-Augusta Oliveira, διὰ τὴν βοήθειαν εἰς τὴν κατά-
ταξιν τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὕλικου. Ὅπως ἰδιαίτερος τὸν Εἰσηγητὴν
σεβαστὸν Καθηγητὴν Κύριον Γεώργιον Δ. Δασκαλάκην, διὰ τὴν
παρακολούθησιν τῆς ἐργασίας καὶ τὰς πολυτίμους του συμβουλὰς.
Κλίνομεν, τέλος, γόνυ ἐνώπιον τῆς μνήμης τοῦ Καθηγητοῦ René
Caritane, πολλάκις ὑπουργοῦ εἰς τὰς Κυβερνήσεις τοῦ στρατηγοῦ
de Gaulle, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τὴν ὄθησιν πρὸς πραγματο-
ποίησιν τῆς παρούσης συγγραφῆς.

«...Ἄλλωστε προτιμῶ νὰ ἐκτεθῶ εἰς τὴν κριτικὴν ἀντὶ νὰ ἀποφύγω νὰ παρουσιάσω τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀγρυπνιῶν μου. Διακατέχομαι, ὅμως, ἀπὸ τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ διορθώσω, νὰ ἀλλάξω, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ ἀπαλείψω, μερικῶς ἢ ὀλιγῶς, ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔγραψα ὅταν κάποιος μοῦ ὑποδείξει τὰ λάθη, τὰ ὅποια διέφυγον τὴν προσοχὴν μου...».

P.F. Gregoire de Rostrenen
Grammaire—Français—Celtique an III

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ: Τὸ κίνημα

(ὁ γκωλλισμὸς ὑπὸ ἔποψιν ἱστορίας
καὶ κοινωνιολογίας τῆς πολιτικῆς)

«...Ὁ γκωλλισμὸς εἶναι ἄλλοτε χίλιοι πιστοί, ἄλλοτε ὀλόκληρος ἡ χώρα. Ὅλοι ἦσαν κάποτε ἢ θὰ γίνουν, ἔστω καὶ διὰ μίαν φοράν, γκωλλισταί...».

Charles de Gaulle

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΓΕΝΑΡΧΗΣ: Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΙΓΙΔΩΝ

«...Είδα να εισέρχεται με μίαν γαληνίαν άνεσιν, ἕσως παγεράν, εἷς άνθρωπος τοῦ ὁποίου τὸ ἀνάστημα, τὸ εὔρος, οἱ ὄμοι, εἶχον κάτι τὸ γιγάντιον. Προσπαθῶ νὰ αἰσθητοποιήσω με τὰς λέξεις μίαν εἰκόνα ἢ ὁποία διὰ μέσου τῶν ἐτῶν διατηρεῖται ἐντός μου, ὅχι λόγω τῆς ζωηρότητος, ἀλλὰ καὶ λόγω τῆς ποιότητός της, λόγω τοῦ περιεχομένου της. Ὅ,τι εὐρίσκω ἀληθές νὰ ἐκφράσω εἶναι ὅτι ἡσθάνεσο ἀπὸ τὴν πρῶτην ἐπαφήν, ἕνα ἄνθρωπον μονολιθικόν. Πράγματι ἦτο ὄλος κάτι τὸ μονολιθικόν. Ἦτο μονολιθικὸς εἰς τὴν φυσικὴν του κατασκευήν, ὅπου κάθε κίνησίς του ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸν μετακινεῖ ὀλόκληρον. Ἦτο μονολιθικὸς εἰς τὴν ἠθικὴν του συγκρότησιν. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἐμπρὸς μου, ὁ ὁποῖος με παρετήρει τόσο ἡσύχως, ὁ ὁποῖος μοῦ ὠμίλει με τὴν φωνήν του τὴν ἀργὴν καὶ μεμετρημένην — πασιφανῶς — δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ διατρέχεται ἀπὸ μίαν ιδέαν, ἓν σχέδιον, μίαν πίστιν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀφιερῶτο ὀλοκληρωτικῶς, χωρὶς οὐδὲν ἄλλο νὰ εισέρχεται εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀξιολογήσεως...».

Léon Blum (Henri Amouroux, Le 18 Juin 1940, σ. 412)

1. Ἡ ἀντίληψίς του περὶ τῆς μοναδικότητός του καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐθνικισμοῦ του.

Τὸ φαινόμενον τῆς «χαρισματικῆς» προσωπικότητος εἶναι παλαιὸν εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν ἱστορίαν. Εἰς τὴν σχετικῶς σύγχρονον ἐποχὴν τὴν παράδοσιν τοῦ ἀνθρώπου τῆς θείας προνοίας (l'homme providentiel) ὁ ὁποῖος εἰς μίαν δεδομένην στιγμὴν σώζει τὴν πατρίδα, ἐνεσάρκωσαν ὁ Clemenceau τὸ 1917, ὁ Poincaré τὸ 1926, ὁ Doumergue τὸ 1934. Ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἀκραῖον παράδειγμα καὶ τὸ πλέον ἀντιπροσωπευτικὸν εἶναι ὁ στρατηγὸς de Gaulle.⁽¹⁾ Ἡ πολιτικὴ, ἔγραψεν ὁ

1. Στρατηγὸς de Gaulle (Lille 22 Σεπτεμβρίου 1890 — Colombey-Les-deux-Eglises, 9 Νοεμβρίου 1970). Πλὴν τῶν λόγων, συνεντεύξεων, προσφωνήσεων, συνέγραψεν: Ἡ Διχόνοια ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου (La Discorde chez l'ennemi, 1924). Ἦτοι

Chateaubriand δημιουργεί ανθρώπους μοναχικούς, ως ή θρησκεία δημιουργεί τους αναχωρητάς. Το βασικόν ψυχολογικόν χαρακτηριστικόν του στρατηγού de Gaulle είναι ή αίσθησις τής μοναξιάς. «Αυτή ήτο πάντοτε ή τάσις μου και απέβη ό διαρκής σύντροφός μου. Από τί άλλο δύναται τις να ίκανοποιηθῆ όταν ήλθε κάποτε ένώπιος ένωπίω με την ίστορίαν;»(2) Αυτή ή μοναξιά, όπως ό στρατηγός de Gaulle την άντελαμβάνετο έμπεριέχει την έννοιαν τής μοναδικότητος. Είναι μόνος επειδή είναι μοναδικός διά τώ «θεϊό παιχνίδι» τών ήρώων. Αυτή ακριβώς ή αίσθησις άποτελεί μίαν άπό τās κλείδας διά την κατανόησιν τής όλης προσωπικότητός του καιτῆς πολιτικῆς γραμμῆς την όποιαν ήκολούθησε εις την πολυκύμαντον ζωήν του. Από μικρός θά άνακαλύψη πλησίον του πατρός του, ανθρώπου καλλιεργημένου και παραδοσιακού, «μοναρχικού άπό λύπην», την Ίστορίαν.(3) Από τούς δεκαπέντε γαλλικούς αιώνες θά άντλήση τώ μάθημα τώ όποιον θά άποβῆ τώ δόγμα του γκαλλισμού: ή μόνη πραγματικότης είναι τώ Έθνος. Κάθε άνθρωπίνη δραστηριότης συγκεντροῦται περίξ αυτου, τώ μόνον ύπολογίσιμον στοιχείον διά την χάραξιν μιās πολιτικῆς είναι ή συμμετοχή εις μίαν έννότητα. Διά τούτο, πάντοτε, θά δείξη περιφρόνησιν διά τās ιδεολογίας. Θά λέγει πάντοτε «ρῶσος» και ποτε «σοβιετικός», σχεδόν πάντοτε «γερμανός» και σπανιώτατα «ναζί». Είμαι πεπεισμένος, θά εῖπη, ότι ύστερα άπό μακράς, πικράς έμπειρίας, προπαγάνδας, ίσχυρισμούς, οί λαοί εις τώ βάθος και άπό την μίαν πλευράν και άπό την άλλην άντιλαμβάνονται ότι

---

5 μελέτας καταγγελοῦσας τās «παραβιάσεις» ύπό του Στρατου, πεδίων άνηκόντων εις την πολιτικὴν έξουσίαν και εις τās όποιās εύρίσκει τόν βαθύτερον λόγον καταρρέυσεως τής αυτοκρατορικῆς Γερμανίας. «Εις την κόψιν του σπαθιοῦ» (Fil de l' epée, 1932) άποτελούμενον άπό τρία κεφάλαια, παλαιās διαλέξεις του εις την Σχολήν πολέμου (τῷ 1927): Περί του πολέμου και του άρχηγου, Περί χαρακτήρος, Περί γοήτρου — εις τά όποια προσετέθησαν άλλα δύο: Περί του δόγματος, και Περί του στρατιώτου και τῆς πολιτικῆς — κατά την έκδοσιν του βιβλίου. Διά πολλούς είναι ή εικων του στρατάρχου Pétain. Από του 1925 ύπηρετεῖ εις τώ έπιτελεῖον του. Διά τούς περισσοτέρους προφητικῆ έσωτερικῆ αυτοβιογραφία. «Πρός ένα επαγγελματικόν στρατόν» (Vers l' armée de metier, 1934). Άνάπτυξις τῆς ιδέας τῆς άναγκαιότητος τών τεθωρακισμένων σωμάτων. Πολεμικά Άπομνημονεύματα: 1) 'Η Κλήσις (L' appel). 2) 'Η Ένότης (L' Unité). 3) 'Η Σωτηρία (Le Salut). Τά άπομνημονεύματα τῆς έλπίδος)(1970). I. 'Η Άνανέωσις (Le Renouveau) 1958-1962. II. 'Η προσπάθεια (L' effort) 1962, έκδοθὲν μετὰ τόν θάνατόν του — σχεδίασμα μάλλον παρά έργον άρτιωμένον.

2. Όρα Jean Dacouture, de Gaulle, σελίς 9, Έκδόσεις Seuil 1969.

3. Ό de Gaulle θά διδάξῃ ίστορίαν εις την στρατιωτικὴν Σχολήν του Saint Cyr. Τά έτη ταῦτα και ή άναστροφή του με την ίστορίαν θά επιδράσουν βαθέως επί τῆς προσωπικότητός του.

ομοιάζουν και ότι τα καθεστώτα οὐδὲν προσφέρουν...»(4) Ἄφ' ἧς ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους μυθοποιεῖται διὰ τὸν de Gaulle καὶ ἡ ἀγάπη του διὰ τὴν Γαλλίαν καθίσταται πάθος. «Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μου, θὰ γράψω, ἔπλασα μίαν ὀρισμένην ἰδέαν περὶ Γαλλίας... Τελικῶς, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, ἡ Γαλλία δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ Γαλλία χωρὶς μεγαλεῖον».(5) Ὁ ἔθνικισμὸς τοῦ de Gaulle δὲν εἶται ὅσον φαίνεται ρωμαντικός. Ἦμπορεῖ νὰ ἀναγνωρίζη ὅτι ἡ προσκόλλησις εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἔθνους δὲν εἶναι μονοπώλιόν του καὶ ὅτι βασικῶς ἡ διεθνὴς πολιτικὴ εἶναι ὁ ἀνταγωνισμὸς ἔθνων, εἰς τὴν χειροτέραν περίπτωσιν καὶ συνεργασία, εἰς τὴν καλλιτέραν. «Εἰς οἰανδήποτε συνεργασίαν ἀνθρώπων, ὑπάρχει εἷς ὁ ὁποῖος ὑπερισχύει τοῦ ἄλλου».(6) Εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτάς, ἐριζωμένας ἐντὸς του ἀπὸ τὴν πρώτην νεότητα συναντῶμεν, ὡς παρεπόμενον τῆς ἐμμόνου προσκολλησεως εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἔθνους τὴν βασικὴν γραμμὴν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, κρυσταλλουμένην εἰς δύο λέξεις μυθικὰς διὰ τὸ γκαλλικὸν λεξιλόγιον: ἀνεξαρτησία (indépendance), συνεργασία (coopération).(7) Ἡ ἀντίληψις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle περὶ τῆς γαλλικῆς ἱστορίας εἶναι καθολικὴ. Ὁ ἔθνικισμὸς του δὲν εἶναι χυδαῖος. Ἀποδέχεται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Maurras, τὴν ἱστορίαν ὡς σύνολον.(8) Διὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία (Republique) εἶναι, ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν, ἡ φαυλότης (la gueuse). Ἡ Δημοκρατία, δηλαδή, νοουμένη κυρίως ὡς ἀπουσία τοῦ μονάρχου. Ὁ δημοψηφισματικὸς ἔθνικισμὸς κατὰ τὰ πρότυπα Deroulède καὶ Barrés εἶναι παράλογος, μολονότι αὐταρχικός. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία κατὰ τὸν Maurras, ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν, δημοψηφισματικὴν ἢ κοινοβουλευτικὴν, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἀναδεί-

4. Λόγος τοῦ de Gaulle εἰς τὴν Bourges, 7 Μαΐου 1959. Ἐπίσης: «τὰ καθεστώτα γνωρίζομεν τί εἶναι: καταστάσεις πού παρέρχονται. Ἄλλ' οἱ λαοὶ μένου... Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπιτακτικόν, εἶναι ἡ ἐδραίωσις τῆς εἰρήνης ὑπεράνω διεκδικήσεων, ἰδεολογιῶν καὶ φιλοδοξιῶν τῆς στιγμῆς» (Λόγος του εἰς Dunkerque, 25 Σεπτεμβρίου 1959). «...τὸ λάβαρον τῶν ἰδεολογιῶν δὲν καλύπτει, εἰς τὴν πραγματικότητά, παρὰ μόνον φιλοδοξίας. Καὶ πιστεύω ὅτι τοιουτοτρόπως συμβαίνει ἀπὸ τότε πού ὁ κόσμος ἐγεννήθη» (συνέντευξις 25 Ἰουλίου 1963). Ὁ στρατηγὸς de Gaulle μεταχειρίζεται τὰς λέξεις «σύστημα», «καθεστῶς», «ἰδεολογία», ὡς συνώνυμα.

5. De Gaulle, Πολεμικὰ ἀπομνημονεύματα, πρῶτος τόμος, L' appel, ἔκδοσις Plon, σελὶς 1.

6. Μαρτυρία τοῦ στρατηγοῦ Lafargue εἰς τὸ βιβλίον του Fantassin de Gascogne: Jean Lacouture, de Gaulle, Seuil 1969. Ἐπίσης βιβλίον Petain-de Gaulle, τοῦ J.R. Tournoux, Ἐκδ. Presses Pocket, σελὶς 97.

7. Ὅρα κατωτέρω Βιβλίον Τρίτον.

8. Μία καὶ μόνη παρατήρησις θὰ ἤρκει νὰ διαλύσῃ τὴν ἐπιχειρουμένην ὑπὸ πολλῶν προσέγγισιν Maurras καὶ de Gaulle: ὅταν ὁ εἷς ἐκτοξεύει τὴν «Κλήσιν» τῆς 18ης Ἰουνίου 1940, ὁ ἄλλος αἰσθάνεται τὴν «θεῖαν ἐκπληξιν» καὶ συνεργάζεται μετὰ τὸ Vichy.

ξη αξιολόγους ἀρχηγούς και νά θέση τέρμα εις τὰς αἰτίας τῆς «ἀναρχίας» ἐκ τῶν ὁποίων αἱμορραγεῖ και πυορροεῖ ἡ Γαλλία, παραδοθεῖσα εις τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Dreyfus. Ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία, αἱ πάσης φύσεως ἐκλογαί, τὰ παντὸς εἶδους κόμματα, εἶναι δι' αὐτὸν τὸ θηρίον τῆς ἀποκαλύψεως, la Bête. «Ὁ Maurras εἶναι ὁ Blanqui τῆς ἄκρας δεξιᾶς.»⁽⁹⁾ Ὁ ἐθνικισμὸς τοῦ de Gaulle, ἀντιθέτως, εἶναι ὁ τοῦ Barrés και Réguy. Εἶναι πλουραλιστικὸς και βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν διαφορῶν τῶν πνευματικῶν οἰκογενειῶν και τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς χρησιμότητός των. Βάσις του εἶναι τὸ δημοψήφισμα ὡς βάπτισις τοῦ «μοναχικοῦ, χαρισματικοῦ» ἀνδρὸς εις τὴν λαϊκὴν κολυμβήθραν χωρὶς τὴν παρέμβασιν ἐνδιαμέσων κομμάτων ἢ βουλῶν. Ἡ διαδικασία αὐτὴ λαμβάνει ἐντὸς τῶν γκαλλικῶν θεσμῶν διάστασιν «ἐπιικήν». Εἶναι ἀνακίνησις ὀλοκλήρου τῆς «ἐθνικῆς ἐνεργείας» ἢ ὁποία οὐδὲν ἀρνεῖται ἀπὸ τὸ corpus τῆς ἱστορίας, ὅπως κάμνει ὁ Maurras ἀρνούμενος τὴν τὴν γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Ἀντιθέτως, ἐντὸς τοῦ γκαλλικοῦ πνεύματος, ὁ Louvois, ὁ ἀναντικατάστατος θεράπων τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας, συντίθεται μὲ τὸν Carnot τὸν Ἰακωβίνον, οἱ σταυροφόροι και οἱ βασιλικοὶ σωματοφύλακες μὲ τοὺς communards.⁽¹⁰⁾ Ὁ γκαλλικὸς ἐθνικισμὸς ἔχει ἰακωβινικὸν πυρῆνα. Ἡ καθολικὴ ἀφοσίωσις εις μίαν ἰδέαν—ἐν προκειμένῳ εις τὴν Γαλλίαν—αὐτὸ τὸ σπαρακτικὸν πάθος τὸ ὁποῖον τελικῶς «τρέφεται ἀπὸ μίαν ἀπουσίαν, τὴν ἀπουσίαν πάσης ἄλλης ἀφοσιώσεως»⁽¹¹⁾ αὐτὴ ἢ ἔννοια τοῦ «ὀλοκαυτώματος», τῆς «λιτότητος» και τοῦ ἀδιαφθόρου, τῆς μοναδικότητος και ἄρα τοῦ προορισμοῦ, χαρακτηρίζει ἀθθεντικῶς τὸν Ἰακωβίνον⁽¹²⁾. «Κάτι ἀπὸ τὴν ἀδιαλλαξίαν και ἐνίστε τὸ ὕφος και τὴν δια-

9. Ὅρα περὶ τούτων J.J. Chevallier Ἱστορία τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν, ἐκδόσεις Cours de Droit, 1963-1964, σελὶς 199 και ἐπ.

10. Ὅρα Jean Lacouture, Les citations du president de Gaulle, σελὶς 29. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀποδέχεται τὴν Κομμούναν ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς γαλλικῆς ἱστορίας. «Ἡ Κομμούνα ἠθέλησε νὰ ἐπωμισθῇ τὰς τύχας τῆς Γαλλίας· ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἱστορίας μας», ἔλεγεν ὁ στρατηγὸς de Gaulle εις τὸν André Malraux (ἔρα Léo Hamon—Devant le mur des fédérés, ἐφημ. Le Monde 23-24, Μαΐου 1971) Ἐπίσης χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐκπομπὴ τῆς γαλλικῆς τηλεοράσεως διὰ τὰ 100 ἔτη τῆς Κομμούνας, τῆς 14 Μαΐου 1971, τὴν ὁποίαν παρουσίασεν ὁ Alain Decaux. Ἐντὸς τοῦ λήθους τῶν προσκεκλημένων συνομιλητῶν ἐξέπληττον αἱ ἀπόψεις τοῦ Jacques Duclos (κομμουνιστοῦ) και τοῦ Al. Sanguinetti (γαλλιστοῦ) διὰ τὴν — παρὰ τὴν ἐπιφανειακὴν ἀντίθεσιν — εις τὸ βάθος ταυτότητά των.

11. Ὅρα Jean Lacouture, Les citations du president de Gaulle, εἰσαγωγή σελίδες 13-19.

12. Πολλοὶ εὐρίσκουν ἰανσενικὸν πυρῆνα εις τὸν χαρακτήρα τοῦ de Gaulle. Τοῦτο ὑπαινίσσεται ὁ A. Grosser, λέγων ὅ de Gaulle ἐνθυμίζει ἥρωα τοῦ Montherlant, ἀπολογητὴν τοῦ ἰανσενισμοῦ (Porte Royale). Βλέπε και J.-R. Tournoux: Pétain et de Gaulle, ἐκ. Presses Pocket, σελὶς 364. Ἄλλοι πάλιν εὐρίσκουν στοιχεῖα ὑπαρξιακά.

τύπωσιν τοῦ Saint - Just ἐχρωμάτιζε τὰς ἡμερησίας διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλευθέρας Γαλλίας», θὰ γράψῃ ὁ Mendés France⁽¹³⁾. Ὁ Maurras, ὁ Marx τοῦ μοναρχισμοῦ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ G. Sorel θέλει νὰ στηρίξῃ τὸν «ὠλοκληρωμένον» ἐθνικισμὸν τοῦ (nationalisme integre) εἰς κριτήρια ἐπιστημονικά. Πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ τὴν συμπόρευσιν τοῦ μοναρχικοῦ δόγματος μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς δοξασίας τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὸν J.J. Chevallier, ἡ διδασκαλία τοῦ Maurras εἶναι κοινωνικὸς δαρβινισμὸς, δηλ. μία ἐφαρμογή, καταχρηστικὴ ἄλλωστε, τῶν ἐπιστημονικῶν θέσεων τοῦ Δαρβίνου καὶ εἰδικῶς τῶν νόμων τῆς «ἐξελιξέως» καὶ τῆς «ἐπιλογῆς», τῆς τελευταίας οὔσης ἐντελῶς ἀντι-ἐξισωτικῆς, ἐπομένως ἀντιδημοκρατικῆς, ἂν μεταφερθῇ εἰς τὸ κοινωνικὸν πεδίου⁽¹⁴⁾. Ὁ μοναρχικὸς ἐθνικισμὸς τοῦ Maurras εἶναι «θετικὸς». Ἡ συλλογιστικὴ δομὴ τοῦ ἀπολογητοῦ τοῦ ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὸν Αὐγούστον Comte. Ὁ Maurras θεωρεῖ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Bergson, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ de Gaulle ἔχει τόσον ἐπηρεασθῆ, ὡς πνευματικὴν διαστροφὴν. Ἡ γκωλλικὴ συλλογιστικὴ ἀντιθέτως, εἶναι περισσότερον «δισαισθητικὴ» καὶ «συγκινησιακὴ» εἰς τὸν ἐσωτερικὸν πυρῆνα τῆς. Ἡ μόρφωσις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ὡς ἐλέχθη, εἶναι «ἱστορικὴ» καὶ ὄχι κοινωνιολογικὴ ἢ «πολιτικὴ». Ἐχει γαλουχηθῆ περισσότερον μὲ τὸν Michelet καὶ ὀλιγότερον μὲ τὸν J.J. Rousseau. Γοητεύεται περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀδάμαστον κρατικὴν θέλησιν τὴν ὁποίαν ἐνσαρκώνει ὁ Richelieu καὶ ἀπὸ τὴν εὐελιξίαν τοῦ Mazarin ἐνώπιον τῆς ἐξεργέσεως τῆς Σφενδόνης καὶ ὀλιγότερον μὲ τὸν «ἰντουστριαλισμὸν» τοῦ Saint-Simon καὶ τὸν «ἐπα-

13. Ὅρα ἀρ. τῆς Le Monde τῆς 12 Νοεμβρίου τοῦ P. Mendés France ὑπὸ τὸν τίτλον: Une grande destinée.

14. Τὸ 1859 ὁ Darwin ἐδημοσίευσεν τὸ ἔργον του «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς». Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1853-55 ὁ Gobineau δημοσιεύει τὸ δοκίμιόν του «Περὶ τῆς ἀνισότητος τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν». Ὁ John Bowle θεωρεῖ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ὡς τὴν δαρβινικὴν ἐποχὴν (Politics and opinion in the Nineteenth Century, Λονδίνον 1954). Ἐννοιοι ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξελιξέως καὶ τῆς ἐπιλογῆς ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ νὰ δικαιώσουν μίαν «πολιτικὴν θετικισμοῦ». Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἄλλωστε καὶ ἡ δημοσίευσίς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1851 καὶ 1854, ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Comte τοῦ Συστήματός του περὶ θετικῆς πολιτικῆς (Système de politique positive). Τοιοῦτοτρόπως ἡ πολιτικὴ εὐρέθη συνδεδεμένη μὲ τὴν βιολογίαν. Ἡ βιολογία διεδραμάτισεν ρόλον ἀνάλογον πρὸς τὸν τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν ρομαντικὴν ἐποχὴν, παρατηρεῖ ὁ Touchard (Histoire des idées politiques, τόμος 2ος, σελίς 667). Ἄλλ' ὡς ὁ ἴδιος συνεχίζει καὶ ἡ ἴδια ἡ ἱστορία, ὡς τὴν θεωρεῖ ὁ Treitschke, ἀποβαίνει βιολογικὴ καὶ ἐθνικιστικὴ. Οὐδεὶς, ὅμως, συγγραφεὺς ὤθησεν τόσον μακρὰν τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὅσον ὁ Spencer (1820-1903). Οὗτος ταυτίζει τὴν κοινωνικὴν ζωὴν πρὸς τὴν φυσικὴν. Ἡ κοινωνία εἶναι εἰς ὄργανισμὸς ὑποκείμενος εἰς τοὺς ἰδίους μὲ τοὺς τῶν φυσικῶν ὄργανισμῶν νόμους. Ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ εἶναι ἡ τῆς ἐξελιξέως ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζει ἡ τῆς προσαρμογῆς. Ἐπιζῆ ὅ,τι προσαρμόζεται. Διὰ τὸν Spencer ἡ ἐξέλιξις ταυτίζεται μὲ τὴν πρόοδον. Ἡ θεωρία του εἶναι «κοινωνικὸς δαρβινισμὸς». Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ παρά-

ναστατικὸν ἀνθρωπισμὸν» τοῦ Proudhon».⁽¹⁵⁾ Ἀναστρέφεται μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν τοὺς «ἥρωας», τὸ «Ἔθνος», τοὺς «ὀδηγούς», τὰς ἀφρημένας ἰδέας, ἐνδεχομένως καὶ τὰς σκιάς, μὲ τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ ἐμπνοὴν εἰς τὴν πεζότητα τοῦ παρόντος καὶ νὰ ἐξορκίσῃ τὴν ὠμότητα τῶν πραγματικοτήτων, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφέρεται τόσον διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς συγκεκριμένης ἱστορικῆς κινήσεως τῶν συγκεκριμένων ἀνθρώπων. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Tagor, λέγοντα ὅτι ἡ Πατρις εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι τὴν κατοικοῦν, ὁ de Gaulle θὰ ἀγαπήσῃ, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ μέσου ἀνθρώπου, τὴν Γαλλίαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς συγκεκριμένους γάλλους. Αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ ἀντίληψις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς συνιστᾷ μίαν γραμμὴν αἰωνιότητος καὶ ὄνειρου ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ γκωλλισμοῦ. Ὁ de Gaulle πιστεῖει ὅτι τὰ πάντα καὶ τὰ πράγματα τὰ πλέον ἀνθεκτικὰ εἰς τὸν χρόνον καὶ τὰς δοκιμασίας— ἀκόμη καὶ τὰ Ἔθνη— ὑπόκεινται εἰς τὴν φθορὰν καὶ εἰς τὸν ἱστορικὸν ἐκπεσμόν. Εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὴν 3ην καὶ τὴν 4ην Δημοκρατίαν. Πολιτικὸς πεσσιμισμὸς καὶ ἀναζήτησις «ριζικῶν λύσεων», εἶναι ἡ ἡχὴ τοῦ Maurras. Ὅμως, παρ' ὅλα ταῦτα «ἡ Γαλλία, ἐπεὶ ἴδη εἶναι ἡ Γαλλία», ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ἀβύσσου, ἐκτινάσσεται ἀήττητος, ἀθάνατος αἰωνία. Εἶναι τελικῶς ἡ ἀντίληψις τοῦ Réguy ἡ ὁποία σφραγίζει τὸν ἐθνικισμὸν του.⁽¹⁶⁾ Εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπισημανθῇ ἡ ἀντίφασις καὶ ἡ αὐθαιρεσία

δοσις ἡ ὁποία ἤρχισε μὲ τὸν θετικισμὸν τοῦ Comte καὶ τοῦ Littré, συνθεθεῖσα μὲ τὸν κοινωνικὸν δαρβινισμὸν, συνεχίσθη διὰ τοῦ Taine, εἰδικῶς διὰ τοῦ ἔργου του *Les origines de la France contemporaine* (1875-1893). Ὁ Georges Pompidou ἀποκαλεῖ τὸν Taine Τάκιτον ποῦ ἐμελέτησε Δαρβίνον. Ὁ Charles Maurras (1868-1952) διὰ τῆς *Action Française*, ὄργάνου τοῦ ἀλοκληρωμένου, μονολιθικοῦ ἐθνικισμοῦ, εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τοῦ θετικιστικοῦ ἐθνικισμοῦ. Οὗτος θεωρεῖ τὴν πολιτικὴν ὡς ἐπιστήμην καὶ τὴν ὀρίζει ὡς «τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς προϋποθέσεις τῆς εὐημερίας τῶν κοινοτήτων». Φύσις καὶ Ἱστορία ταυτίζονται εἰς τὴν σκέψιν του. Ἡ φυσικὴ πολιτικὴ του (*politique naturelle*) εἶναι πολιτικὴ ἐπιστημολογικὴ (*scientifique*). Burke, Maistre, Taine καὶ οἱ λοιποὶ θεωρητικοὶ τῆς ἀντεπαναστάσεως ἀνευρίσκονται εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτάς. Καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ κοινωνικὸς δαρβινισμὸς συνάπτεται μὲ τὸν φιλελευθερισμὸν εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ μὲ τὸν ἱμπεριαλισμὸν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν (πρβλ. καὶ Jean Touchard κλπ., ἔ.ἀ., σελ. 667 681, 682, 696, 710, 786 καθὼς καὶ Duverger, *Sociologie Politique*, P.U.F. 1968, σελ. 162, 171).

15. Ὅρα *Mon professeur de l'histoire a Saint-Cyr*, ὑπὸ στρατηγῶ Ὀυφρέ εἴφημ. *Figaro* 18.11.70. Περὶ πνευματικῶν συγγενειῶν τοῦ de Gaulle, ὅρα ἐπίσης *Remond René, La droite en France*, ἐκ. Aubier 1961, σελ. 297.

16. Π.χ. μία φράσις τοῦ Réguy τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς de Gaulle θὰ ἠδύνατο νὰ προσυπογράψῃ: «...Τὸ ὑπερκαίρικόν ἀναπαύεται εἰς τὴν κλίνην ἐκστρατείας τοῦ καιρικοῦ... Τὸ ὅτι ὀμιλοῦν ἢ ὄχι ἐδῶ ἢ ἐκεῖ τὴν γαλλικὴν ὀφείλεται εἰς τὸν στρατιώτην...» (ὅρα *Pierre-Henri Simon: Le portrait d'un officier*, ἐκ. Livres de poche, σελ. 37). Ὁ στρατηγὸς de Gaulle θὰ γράψῃ: «ὅ,τι ὑπῆρχεν, κάποτε ὀραιότερον εἰς τὸν κόσμον ἦτο ὁ γαλλικὸς στρατός...» Δὲν εἶναι βεβαίως, σήμερον ὁ γάλλος στρατιώτης ὁ ὁποῖος κάμνει

αί ένυπάρχουσαι εἰς αὐτὴν τὴν πλευρὰν τῆς ἰδεολογίας τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Δὲν ἦσαν ἄλλωστε αἱ μόναι. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἐντὸς αὐτῶν ἐμφωλεῦει ἡ «μυθικὴ» διάστασις τῆς ἱστορικῆς του προσωπικότητος: (17) Ὅτι γίνεται ὁ κῆρυξ τῆς ἀνορθώσεως καὶ τῆς παλιγγενεσίας— ὁ σαλπικτῆς τοῦ συναγερμού— πιστεύων δὲ εἰς τὴν αἰωνιότητα τῆς Γαλλίας, εἶναι ὁ μόνος ὁ ὁποῖος, τελικῶς, πιστεύει καὶ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν της. Τοιουτοτρόπως ἐντὸς μιᾶς χώρας πανταχόθεν καταρρεούσης, αὐτὸς εὐρίσκεται ἐτοιμος διὰ τὴν 18ην Ἰουνίου 1940. (18)

2. Τὸ «χάρισμα» τῆς προφητείας ὡς συντελεστῆς τῆς ἱστορικῆς του νομιμότητος.

Ὅτι θέτει τὴν προσωπικότητα τοῦ de Gaulle ἐκτὸς σειρᾶς εἶναι ἡ «διαίσησις», χαρακτηριστικὸν ὄλων τῶν αὐθεντικῶς ἐθνικῶν ἀνδρῶν. Εἰς τὸ ἔργον του Fil de l' épee θὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ «ἐνστίκτου» μὲ τὸ ὅποιον δυνάμεθα νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ βάθος τῶν πραγμάτων. Φιλοσοφεῖ ἐπὶ τοῦ πολέμου μὲ τὴν λεπτότητα τοῦ Bergson. Διαβλέπει μὲ ὄδηγόν ἐκεῖνον τὸ ὅποιον βλέπει. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἐνστικτώδης σύλληψις τῶν καταστάσεων θὰ μυθοποιήσῃ κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν του τὸ δῶρον τῆς «προφητείας» τὸ ὅποιον διαθέτει. Ὁ de Gaulle πιστεύει ὅτι ὁ πόλεμος ὅπως καὶ ἡ πολιτικὴ εἶναι ἐκμετάλλευσις τῶν περιστάσεων. (19) Διαθέτων τὴν δύναμιν νὰ διακρίνη τὰς δυσμενεῖς καταστάσεις τὰς καταγγέλλει. Εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς προπο-

νὰ ὀμιλῆται ἡ γαλλικὴ. Εἶναι ὅμως ἡ «συνεργασία» (cooperation) (ὄρα Βιβλίον Τρίτον, Κεφ. 1ον ἀριθ. 2).

17. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἔχει ἐκρηκτικὴν συνείδησιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Γνωρίζω ὅτι εἶμαι ἐν πρόσωπον ὀλίγων μυθικῶν, θὰ εἶπη πλειστάκις. Διαρκῶς αὐτοπαραινέται. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle εὐρίσκεται διαρκῶς ὑπὸ τὸ βλέμμα τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ὁ ὁποῖος τὸν παρατηρεῖ, τὸν κρίνει, τὸν θαυμάζει, διαφορετικῶς ὡς εἶναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, θὰ γράψῃ ὁ Francois Mauriac. Εἶναι εἰς legitimiste τοῦ ἑαυτοῦ του, θὰ παρατηρήσῃ ὁ Jean Lacouture. Θὰ ἐμπλέκῃ εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐντὸς τῶν λόγων του, ὀμιλῶν διὰ τὸν ἑαυτόν του, τὸ «de Gaulle», τὸ «ἐγὼ», τὸ «αὐτός». Θὰ ἀρχίζῃ τὰς ἀνακρινάσεις τοῦ Λονδίνου μὲ τὴν φράσιν, «ἐγὼ ὁ στρατηγὸς de Gaulle» θὰ εἶπη εἰς τὴν Ὁρλεάνην τὴν 8 Μαΐου 1959, κατὰ τὴν διάρκειαν ἐορτῆς ἀφιερωμένης εἰς τὴν Ἰωάνναν τῆς Λωρραίνης, τὴν διαβόητον φράσιν «ἡ ἥρωίς τῆς ὁποίας ὁ ἀνδρὶς εὐρίσκεται ἐνώπιόν μου», θὰ προβῆ, ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν, εἰς αὐτὴν τὴν τόσον συζητημένην ἀνάμειν «ἀποσπάσεως καὶ αὐτοθαυμασμοῦ», αὐτὴν τὴν προβολὴν τοῦ ἑαυτοῦ του μέσα εἰς τὸν ἑαυτόν του, αὐτὸ τὸ «παιχνίδι τῶν κατόπτρων», τὸ ὅποιον δεικνύει τὴν ἀνεπανάληπτον αὐτοπεποιθησίν του, πολλάκις δονκιχωτικῶς, περὶ τῆς ἱστορικῆς του προσωπικότητος. (Ὅρα καὶ J. Lacouture, Citations du President de Gaulle, ἐ. ἀ. Εἰς. 13—19)

18. Ὅρα παράρτημα, Κλήσιν πρὸς Ἀντίστασιν τῆς 18ης Ἰουνίου (μετὰ σχολίου)

19. Εἰς τὸν πόλεμον, ἐξαιρουμένων μερικῶν βασικῶν ἀρχῶν δὲν ὑπάρχει καθολικὸν σύστημα δράσεως, ἀλλὰ μόνον περιστάσεις καὶ προσωπικότητες», γράφει εἰς τὸ βιβλίον του «Διχόνοια ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου». Ὅρα ἐπίσης καὶ Stanley Hoffman: de Gaulle artiste de la politique, ἐκ. Seuil, σελ. 72, εἰδικῶς περὶ «περιστάσεων», «χαρακτῆρος», καὶ «προφητείας».

λεμικής περιόδου ότε, διά του έργου του «πρός ένα επαγγελματικόν στρατόν», έγένητο άπολογητής του έξοπλισμού του γαλλικού στρατού διά τεθωρακισμένων - μηχανοκινήτων μονάδων. Όπαδός μιās στρατηγικής επίθετικής και εύκινήτου, διαπιστώνει ότι ή έλλειψις άτομικής προστασίας έχει άποβή άνυπόφορος διά τόν μαχητήν και συνεπώς ή αναγκαιότης των τεθωρακισμένων μηχανών, έν συνδυασμῶ προς τήν ανάγκην έκμεταλλεύσεως του κενού πεδίου, είναι δεδομένη. Έπομένως, ό ένδεχόμενος δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος θα έξέλθη— ύπονοεί τά χαρακώματα— τής γής. Τήν όδυνηράν και έπονείδιστον κατάρρευσιν τής Γαλλίας και— όμοϋ— ένός συστήματος, τήν καταγγέλλει ως τὸ άποτέλεσμα του ότι δέν είχεν εισακουσθῆ⁽²⁰⁾ και τήν

---

20. Τήν 12.12.1965 θα άναμνησθῆ των άπόψεών του επί των τεθωρακισμένων δυνάμεων και, τής κατ' αυτόν, επίδράσεως των επί τής πολεμικής προσπάθειας: «Τὸ 1936 είχαν ώρισμένες ιδέας επί τής αναγκαιότητος άνανεώσεως τής Έθνικῆς μας Άμύνης και πιστεύω ότι ή πείρα κατέδειξεν ότι εάν είχαν εισακουσθῆ θα άπεφεύγομεν τήν καταστροφήν και θα είχαν προλάβει νά καταστρέψωμεν τήν επίχειρσιν Hitler εἰς τήν έκκόλαψίν της». Ό de Gaulle άναφέρεται εἰς τās προσπάθειας του πλησίον τής Κυβερνήσεως του λαϊκού μετώπου διά τήν δημιουργίαν τεθωρακισμένων μονάδων. Έπ' εύκαιρία αὐτῶν συνήντησε, τῆ μεσολαβῆσει του φίλου του, θεωρητικῶ του πολέμου, Emile Mayer τὸν πρωθυπουργόν και άρχηγόν του λαϊκοῦ Μετώπου Leon Blum, αντίπαλον τής ιδέας του επαγγελματικῶ στρατοῦ. Τήν άνάμνησιν αὐτήν διατηρεῖ ό Blum εἰς τὸ παρατεθέν ἤδη άπόσπασμα έν τῇ άρχῇ του Κεφαλαίου. Τὸ καθιερωμένον πολιτικόν μέγεθος όσφραίνεται τὸν έκκολαπτόμενον πολιτικόν γίγαντα... Παρ' όλα ταῦτα ό de Gaulle δέν είναι ό πρώτος ό όποῖος ώμίλησεν περι άρμάτων εἰς Γαλλίαν. Ό πατήρ του άρματος ἦτο ό στρατηγός Estienne, ό όποῖος άπό του 1920 προεῖπεν τήν καταπληκτικὴν άνάπτυσιν του τεθωρακισμένου στρατοῦ. Τὸ 1927 ό στρατηγός Doumenc περιέγραψεν, εἰς μίαν διάλεξιν, τὸν άγῶνα μιās τεθωρακισμένης όμοιογενούς δυνάμεως ύπὸ προϋποθέσεις συγχρόνου πολέμου. Ἦτο άκόμη ό άντισυνταγματάρχης Emile Mayer, μέγας κριτικὸς και θεωρητικὸς του πολέμου - συμμαθητῆς του Joffre εἰς τὸ Λύκειον Καρλομάγνου, συμμαθητῆς του Foch εἰς τήν πολυτεχνικὴν Σχολήν και του όποῖου ή έλπιδοφόρος σταδιοδρομία έθρυμματίσθη λόγω τής θέσεως τήν όποίαν έλαβε εἰς τήν υπόθεσιν Dreyfus - ό μόνος άνθρωπος, ό όποῖος μετὰ του Andre Malraux, ἤσκησε μίαν άμεσον επίδρασιν επί του πνεύματος του de Gaulle. Εἰς τās άλλας χώρας ή συζήτησις επί του θέματος είχε λάβει επίσης μεγάλας διαστάσεις, διά των έργων του στρατηγοῦ Fuller, Morell και του λοχαγοῦ Lindell Hart. Τὸν Μάρτιον του 1917 τὸ Βασιλικὸν τεθωρακισμένον σώμα (Royal tank corps) κατὰ τήν μάχην του Cambrais εισέρχεται δι' αὐτονόμου κινήσεως εἰς τὸν άγῶνα. Άπό πλευρās γαλλικῆς, ό στρατηγός d' Estienne, πρὸ τής θεωρητικῆς άναπτύξεως του 1920, τήν 17ῃ Ἀπριλίου 1917 εἰς Combeny, έμπλέκει εἰς τήν μάχην μονάδας τεθωρακισμένων, δημιουργηθείσας άπό τās φροντίδας του και εἰς τὰ πρόσω των ταγμάτων πεζικοῦ, τὰ όποία μέχρι τότε είχε τὸν άπλοῦν ρόλον νά καλύπτῃ και νά υποστηρίξῃ. Ἦ προσφορὰ του de Gaulle συνίσταται εἰς τὸ ότι προέτεινε διά τὰ τεθωρακισμένα μίαν όργάνωσιν, έν δόγμα χρήσεως και άπηρίθμησε τὰ προσόντα των ἡγετῶν τής νέας δυνάμεως. Ὑπολογίζει τὸ κόστος και τās προθεσμίας τής έκτελέσεως του προγράμματος. Δέν όμιλεῖ ύπὸ τὸ κράτος «θείας έμπνοῆς». Ἐπιλύει μᾶλλον έν πρόβλημα. Τοῦτο όμως διά τήν εποχὴν είναι σημαντικώτατον. Ό Hitler μόλις είχεν άνέλθει εἰς τήν έξουσίαν και ό Guderian έχει ἤδη άρχίσει

πτῶσιν τῆς 4ης Δημοκρατίας ὡς τὴν συνέπειαν τῆς ἀπεμπολήσεως ἀπὸ τὰ «κόμματα» τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας οὗτος ἤθελε νὰ χαράξῃ. Ὁμιλῶν καὶ μὴ εἰσακουόμενος, ἀλλὰ δικαιωνόμενος ἐκ τῶν ὑστέρων, κατορθώνει ὥστε οἱ λόγοι νὰ ἀποκτοῦν ἀπήχησιν περίπου βιβλικήν.⁽²¹⁾ Ὁ ἄνθρωπος τῆς 18ης Ἰουνίου ἔχει ἀνεπτυγμένην εἰς τὸ ἔπαρκον τὴν αἴσθησιν τῆς τραγωδίας. «Δημιουργεῖ τὸ δρᾶμα διὰ νὰ δεσπόσῃ καλλίτερον ἐπ' αὐτοῦ».⁽²²⁾ Δημιουργεῖ τὸ γεγονός διὰ νὰ ταυτισθῇ μετ' αὐτοῦ. Ἀποδέχεται τὴν αἰώρησιν ὑπεράνω τῆς ἀβύσσου— ἀφήνει μᾶλλον τὰ πράγματα νὰ φθάσουν μέχρις αὐτοῦ— διὰ νὰ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ σύρῃ τὴν «ἀρχαίαν ἀγαπημένην πατρίδα» μακρὰν τοῦ κινδύνου. Ἐκμεταλλεζόμενος αὐτὰς τὰς στιγμὰς, καὶ ἐπ' αὐτῶν, θὰ εὕρῃ βάθρον νὰ στηρίξῃ τὴν νομιμότητά του. Ἡ νομιμότης του δὲν εἶναι κοινοβουλευτικὴ καὶ συνταγματικὴ, στηριζομένη εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα ὀλίγων φύλλων χάρτου. Ἡ ἀθηντικωτέρα— κατ' αὐτὸν— νομιμότης εἶναι ἡ κερδιζομένη ἐντὸς τοῦ πατάγου τῶν μεγάλων στιγμῶν, ἐντὸς τοῦ παφλασμοῦ τοῦ θερμοῦ γεγονότος. Ἡ ἰδική του «Χρῆσις» εἶναι ἡ πλέον νόμιμος, διότι εἶναι ἱστορικὴ καὶ «μυστικὴ». Εἶναι μία ὑπόθεσις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Γαλλίας. ⁽²³⁾ Αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς νομιμότητος θὰ τὸν παρακολουθήσῃ καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν του καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν, θὰ ἀποβαίῃ ἐντὸς του ὅλον ἐν περισσώτερον πείσμων, ἔμμονος καὶ ἀμετακίνητος.

νὰ ἐπεξεργάζεται τὴν κεραυνοβόλον κίνησιν τῶν Panzers (ἄρα καὶ ἄρθρον Jean Rouget De Dauille, doctinaire, visionaire, militaire, εἰς ἐφ. Figaro τῆς 11.11.70. Τὰ ἴδια μετ' ἐλαφρῆς παραλλαγῆς συναντῶμεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ J.-R. Tournoux: De Dauille et Pétain, ἐκ. Presses, σελ. 92 ἐπ. καὶ 141 ἐπ. Pocket.

21. Ὅρα Ed. Jouve, Le general de Gaulle et la construction de l' Europe σελίδες 66, 68, τόμος πρῶτος.

22. Ὅρα Ed. Jouve ἔ.ἀ., τόμος πρῶτος, σελίς 69.

23. Ὁ de Gaulle θεωρεῖ τὴν ἀνοδὸν τοῦ ἐπικεφαλῆς τῆς Γαλλίας, ὅχι ὡς θέμα ἐπιτυχοῦς «καριέρας», ἀλλ' ὡς ὑπόθεσιν ἐθνικῆς ἀποστολῆς. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ διάλογός του μετὰ τὸν Churchill κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Λονδίνου: «Chur.: Ὅλοι αἱ μεταξὺ μας δυσχέρειαι προέρχονται ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἐκζήτησιν μεγαλείου ἢ ὁποία σὰς διακρίνει, ὅτι πρῶτ' ἀπ' ὅλα εἴσθε σεις ἡ Γαλλία... Ἄλλα ὅμως ρεύματα, ἐξ ἴσου ἀνήκοντα εἰς τὴν Γαλλίαν, θὰ ἠδύναντο νὰ λάβουν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν γεγονότων, πολὺ μεγαλύτεραν σημασίαν ἀπ' ὅτι σήμερον. De Gaulle: Ἐὰν δὲν εἶμαι ἡ Γαλλία, διατί συζητεῖτε μαζί μου. Chur.: Διαπιστῶ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle προσπαθεῖ νὰ βελτιώσῃ τὴν προσωπικὴν του θέσιν δημιουργῶν δυσκολίας εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν. De Gaulle: Ἐὰν εἶχον θελήσει νὰ κάμω «καριέραν» θὰ ἔμενα εἰς τὸ Vichy, ὅπου θὰ ἤμουν ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Pétain». Εἰς στιγμὰς παρομοίας αὐτοπεποιθήσεως εἰς τὸ μέσον τῆς λαίλαπος θὰ κερδίσῃ τὴν ἐπωνυμίαν «τοῦ ἀνθρώπου τῶν καταγίδων» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Maurice Schuman. (Ὅρα Jean Lacouture, de Gaulle, σελίς 103).

3. Τὸ κήρυγμα τῆς ἐνότητος καὶ ἡ μαγεία τοῦ ἐπιγράμματος.

Ἐπὶ τῆς νομιμότητος, ὡς ἀνωτέρω νοουμένης, στηρίζει τὸ δικαίωμα του ὡς τοῦ ἀψευδестέρου κήρυκος ἐθνικῆς ἐνότητος. Προορισμὸς του εἶναι νὰ «συναγεῖρη» (rassembler) τὸν λαὸν ὑπεράνω κομμάτων (εἰδικωτέρας ἐκδηλώσεως τῶν ιδεολογιῶν), καταστάσεων ἐφημέρων καὶ μερικῶν, ἀδυνατούντων νὰ ἐγκλωποθοῦν τὴν καθολικὴν ἰδέαν τοῦ Ἔθνους. Ἡ ἐνότης τῶν κομμάτων εἶναι στιγμιαία ἢ ἐπ' εὐκαιρία. Ἡ ἐνότης τὴν ὁποῖαν αὐτὸς ἐνσαρκώνει εἶναι ἡ «πελωρία ἀδελφοποιήσεως», ἡ ἐνστικτώδης ἐνότης τὴν ὁποῖαν πραγματοποιεῖ ἡ Γαλλία, ὅταν ξεσχίζεται ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν ἢ ὅταν συγκλονίζεται ἀπὸ τὴν ἀγρίαν χαρὰν τῆς ἐλπίδος. Αὐτὴ ἡ ἐνότης εἶναι ἡ πλεον ἀκραιφνῆς ψυχολογικὴ καὶ ἠθικὴ βάσις διὰ τὴν ἐθνικὴν ζωὴν. Τοιουτοτρόπως ὁ de Gaulle παρουσιάζεται ὡς θεματοφύλαξ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος στηριζόμενος εἰς μίαν ἰστορικὴν νομιμότητα ἢ μᾶλλον αὐτονομιμότητα.⁽²⁴⁾ Τοῦτο, ὅμως δίδει εἰς τὸν γκαλλισμὸν χαρακτῆρα «δεσπόζοντος κινήματος»⁽²⁵⁾ συνδεδεμένου μὲ κάθε «ἀνοδον» ἢ «ἐπιτυχίαν» ἢ μεγάλην στιγμὴν. Ὁ γκαλλισμὸς, ἄρα, θὰ ἀποβῆ τὸ κίνημα τῆς Διαρκοῦς Ἐπιστροφῆς, τοῦ «παρῶν» εἰς τὰ μεγάλα ἱστορικὰ προσκλητήρια καὶ ὁ ἀρχηγὸς του ὁ Σίσυφος, ὁ καλούμενος νὰ βαστάσῃ μέχρι τῆς κορυφῆς τὸν λίθον τὸν ὁποῖον οἱ «ἄλλοι», οἱ «χαμένοι στρατιῶται», οἱ «ἐπιφανεῖς ἀπόντες» θὰ κυλήσουσιν πάλιν εἰς τὰ χαμηλά. «Δὲν πρόκειται, ἄρα, περὶ ἐξουσίας προσωπικῆς ἀλλὰ περὶ ἐξουσίας ἱστορικῆς».⁽²⁶⁾ Τοιουτοτρόπως ὁ de Gaulle φεύγων τὸ φλεγόμενον πεδίου τῆς πολιτικῆς εἰσέρχεται ζῶν εἰς τὸ ἀπροσπέλαστον πεδίου τῆς ἱστορίας ἢ μᾶλλον τῆς «μετόπης» καὶ τοῦ «ἐπιγράμματος» (légende) ὅπου οἰαδήποτε κριτικὴ ἀποβαίνει ὠχρὰ καὶ ὑποβολιμαία. Τὰ πολιτικὰ συμπεράσματα μιᾶς τοιαύτης ἀντιλήψεως εἶναι αὐτόνοητα. Οἰαδήποτε κριτικὴ ἀποβαίνει «κακοπιστία», ἀντίδρασις ἢ καθο-

24. Πρβλ. «...Ὁ προφανὴς κίνδυνος εἶναι ἡ ἐρμηγεία τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος (legitimité) μὲ κριτήρια καθαρῶς ὑποκειμενικά... Εἰδικὴ περίπτωσις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ὅταν ἔλεγεν ὅτι ἐνεσάρκωνεν, ἀπὸ τοῦ 1940 τὴν ἐθνικὴν νομιμότητα, ἐνῶ πολυάριθμοι κυβερνήσεις συνεστήθησαν χωρὶς νὰ τὸν λάβουν ὑπ' ὄψιν, ὅχι μόνον τοῦ Vichy τῶν ὁποίων ἡ νομιμότης δικαίως ἐστασιάζετο, ἀλλ' ἐπίσης αἱ τοῦ 1946-1958 καὶ αἱ ὁποῖαι, δὲν ἐβαρύνοντο μὲ τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα...». (Ὁρα ἄρθρον P. Bastid εἰς συλλογὴν ἄρθρων L' idée de légitimité, ἔκδ. P.U.F. — Institut internationale de philosophie politique, σελὶς 9). Ὁ Duverger ὀρίζει τὴν νομιμότητα (ἢ νομιμοποίησιν) (légitimité) ὡς τὴν ἱκανότητα τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει μιὰ ἐξουσία νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία κρίνεται ἀποδεκτὴ ἐντὸς μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνίας (Institutions politiques et droit Constitutionnel, ἔκδοσις 1970, σελὶς 13). Ὅπως δὴποτε καὶ εἰς τὸν ἀνωτέρω ὀρισμὸν τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον εἶναι παρόν, διότι αἱ ἐρμηγείαι ὡς πρὸς τὴν ἀποδεκτὴν εἰκόνα τῆς ἐξουσίας εἶναι δυνατόν νὰ ποικίλλουν. Ὁρολογικῶς ἡ νομιμότης (νομιμοποίησις) (légitimité) δὲν πρέπει νὰ συγγέεται μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς νομιμότητος, τὴν σημαίνουσαν ὅτι ὅλαι αἱ κυβερνητικαὶ καὶ διοικητικαὶ πράξεις ὑπόκεινται εἰς τὸν νόμον ὡς ἐπίσης ὅτι ὑπάρχει ἰεράρχησις μεταξὺ τῶν πράξεων τούτων.

25. Ὁρα κατωτέρω εἰς γενικὰ συμπεράσματα.

26. Ὁρα λόγον André Malraux, Palais de sports 15.12.65.

σίωσις ἐναντίον τοῦ ἐθνικοῦ συμβόλου. Ὁ λόγος, ἄλλωστε, ὡς ἔκφρασις τοῦ πνεύματος τούτου, διεδραμάτισεν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ de Gaulle. Καθὼς καὶ ἡ σιωπὴ του. Αὐτὸ τὸ ἀμάγαμα, ἡ ἐναλλαγὴ περιόδων ἀπολύτου σιωπῆς καὶ περιόδων μεστοῦ λόγου, δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ γκαλλικὸς λόγος προέρχεται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τοῦ χρόνου, τῆς σιωπῆς καὶ τῆς περισυλλογῆς. Ὁ γκαλλικὸς λόγος ἔχει ἄξιαν διότι ἀκούεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ εἰς στιγμὰς συναγερμοῦ. Ἡ δὲ βαρύτης του ἐπιτείνεται ἀπὸ τὴν προηγηθεῖσαν σιωπὴν. Εἶναι ὁ λόγος ὁ ὁποῖος παρασκευάζεται εἰς τὴν «ἔρημον», ὅπως τῶν ὀραματιστῶν. Πείθει ὅτι δὲν ἐγράφη «διὰ τὸν ἔπαινον τοῦ δήμου καὶ τῶν σοφιστῶν», ὅτι ὁ κάτοχος του δὲν εἶναι λεξιμάχος. Ὁ de Gaulle ἔκαμε πλειστάκις, ἐν γλώτῳ, τὴν ἀπολογία τῆς σιωπῆς. Ἐφθασε μάλιστα νὰ ἐξομοιωσῇ τὴν ἰδιοφυίαν τῆς ἡγεσίας μὲ τὴν τέχνην τῆς σιωπῆς.⁽²⁷⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα διὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐξέρχεται τῆς ἀνωθυμίας, δι' ἑνὸς ραδιοφωνικοῦ λόγου ἀποβαίνει ἐθνικὸς ἡγέτης, διὰ τῶν ἀπομνημονευμάτων του καθιεροῦται διδάσκαλος ἑνὸς ρωμαλέου, «βασιλικοῦ» ὕφους. Ποτὲ ἴσως, εἰς ἄλλον σύγχρονον καὶ «ἱστορικὸν» ἡγέτην ὁ λόγος καὶ ἡ σιωπὴ δὲν ἀπέβησαν πρᾶξις πολιτικὴ καὶ μέρος τῆς ἐξουσίας⁽²⁸⁾. Εἶναι παλῦαριθμοὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἴτε κατὰ τὸν ἕνα τρόπον εἴτε κατὰ τὸν ἄλλον, ἐπεσήμαναν αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸν του. «Ὁ ὀραματιστὴς χρησιμοποιεῖ πάντοτε γλῶσσαν ἀναχρονιστικὴν», γράφει ὁ R. Tournoux.⁽²⁹⁾ Ἀναχρονιστικὴν ὄχι μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ πεπαλαιωμένου ἢ τοῦ ἀνεπικαίρου ἀλλὰ μὲ τὴν τοῦ «ὑπερχρονικοῦ». Ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τὴν ὁποῖαν ἐχάραξε, δίδει εἰς τὸν λόγον του τὸ ἀνάλογον χρῶμα, ποικίλλει τὴν φράσιν του μὲ τὸ κατάλληλον ἐπίθετον, οὕτως ὥστε «ἡ ἐξουσία νὰ ἀποβαίνῃ, πλέον, πραγματοποιεῖς

27. «Οὐδὲν ἀνυψῶναι, περισσότερον ἀπὸ τὴν σιωπὴν τὴν ἐξουσίαν, τὴν σιωπὴν τὸ προνόμιον τὸ δυνατῶν» Fil de l' Epre, ὄρα καὶ Citations du president de Gaulle, Jean Lacouture, ὅπου τὸ ἀπόσπασμα παρατίθεται ἐν ἐπικεφαλίδι (σελίς 1).

28. Τὸ ὕφος του εἰς πολλοὺς ἔχει ὑπεθυμίσει τὸν Bossuet, τὸν Chateaubriand καὶ εἰδικῶς τὸν Τάκιτον. Ὁ Claude Roy τὸν θεωρεῖ προσφυῶς ὡς ἕναν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους «λατίνους» συγγραφεῖς τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Ὁ Michel Droit ἐξ ἄλλου γράφει εἰς τὸν Figaro τῆς 11 ης Νοεμβρίου 1970 ὅτι ὁ de Gaulle θεωρεῖ τὸ συγγραφικὸν του ἔργον ὡς ἐθνικὴν προσφοράν. Συγγράφων τὸν πρῶτον τόμον τῶν ἀπομνημονευμάτων τῆς Ἑλπίδος ἐξομολογεῖται, τὸν Μάρτιον 1970: «αὐτὸ τὸ ὁποῖον κάμνω εἶναι ἴσως πλέον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν χώραν ἀπ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἔκαμνα ἐὰν ἦμουν ἀκόμη εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Ἑλυσίων».

29. J.-R. Tournoux, Carnets secrets de la politique Paris, Plon, 1958 σελίς 53, ἐνῶ εἰς Petain - De Gaulle (Plon 1964 σελίς 172) ἀποδίδει εἰς τὸν στρατηγὸν τὸ κάτωθι: «Ἐσεύρετε, ὅταν λαξέω ἐν ὠραῖον λογοτεχνικὸν εὖρημα δὲν ἀνθίσταται εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ μὴ τὸ ἐκφράσω ἔστω καὶ ἂν ὡς ἔκφρασις δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τῆς σκέψεώς μου (ὄρα καὶ Ed. Jouve ἐν. ἀν. σελίς 71 ὑπόσ. 318 τόμος πρῶτος ὅπου τὰ ἀνωτέρω παρατίθενται).

διαλέκτου», όπως προσφυώς παρατηρεί ο J.M. Domenach.⁽³⁰⁾ "Όσον αφορά τον A. Fontaine (αυτός ολιγότερον μεγαλόστομος) σημειώνει: μία από τας πρωτοτυπίας του στρατηγού de Gaulle εύρεται εις τὸ ὅτι, ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ χαρακτηρίσῃ ἕνα ὀρισμένον ἀριθμὸν πραγμάτων τὰ ὅποια τοῦ ἀπαρέσκουν, κατορθώνει νὰ χρησιμοποιῇ διάλεκτον πρωτότυπον. ⁽³¹⁾ Τοῦτο εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὤμων πραγματικοτήτων καὶ τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς, ὅπου ὀλίγον ἐνδιαφέρουν τὰ ποικίλα, σημαίνει ὅτι ὁ de Gaulle ἐγνώριζε νὰ συνθηματοποιῇ τὴν πολιτικὴν του. Ἐκμεταλλούμενος τὰ σύγχρονα τεχνικὰ μέσα καὶ εἰδικώτερον τὴν τηλεόρασιν, δύναται νὰ διαχῆ μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου τὴν μαγείαν τοῦ ἐπιγράμματος. Εἶναι δημαγωγός; Ἐὰν ναί, πρῶτον θῆμα τῆς δημαγωγίας του εἶναι ὁ ἑαυτός του. Βασικῶς ὁ de Gaulle ἐπίστευεν εἰς ὅ,τι ἔλεγεν. Ἐπίστευεν, χωρὶς οὐδεμίαν ρωγμὴν, εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας.⁽³²⁾ Ὅλοι οἱ λόγοι, αἱ εἰδικώτεροι ἐκφράσεις καὶ αἱ, πολλάκις, πρωτεῖαι ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς του, εἶναι συγκλίνουσαι τῆς ἀμετακινήτου συνισταμένης νὰ συναγείρῃ τὴν Γαλίαν. Ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν ἡ πίστις του αὐτὴ δὲν παρουσίασε τὴν παραμικρὰν μείωσιν, τὴν ἐλαχίστην πτώσιν. Εἰς τὸ βάθος, αὐτὴ ἡ θῆρα τοῦ γαλλικοῦ μεγαλείου ἐγκρύπτει πυρῆνα πικρὸν: τὴν ἀποδοχὴν ὅτι ἡ σύγχρονος Γαλλία εἶναι μικρά. Ἀφοῦ ἔπαυσε νὰ εἶναι Ἔθνος - μεγάλη δύναμις, πρέπει τοῦλάχιστον νὰ ἀποδείξῃ ὅτι παραμένει Ἔθνος ἀναντικατάστατον. Ὡθῶν πολλάκις τὴν πίστιν του αὐτὴν μέχρι τῶν ἐσχάτων ὁρίων, τῆς θὰ περιπλέξῃ τὰ διεθνή καὶ εἰδικώτερον τὰ εὐρωπαϊκὰ προβλήματα, ἡ δὲ «ἡρωικὴ» ρητορικὴ του ἀποβαίνει ὄλονεν καὶ περισσότερον διδακτικῆ.⁽³³⁾ Ἀντὶ τῶν γεγονότων ἔχομεν τὴν ἀναπαράστασίν των, τὰ δὲ πράγματα ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας θέλει νὰ ἐπιβάλλῃ. Αὐτῆς τῆς ἀλχημείας

30. J.M.Domenach περ. Esprit 1964, σελὶς 450 παρατιθέμενον πρὸς Ed.Joune ἐν. ἀν., τόμος πρῶτος.

31. A.Fontaine, Le general de Gaulle et la Russie, Une question de vocabulaire, ἐφ. Le Monde, 17 Νοεμβρίου 1965, παρατιθέμενον καὶ ὑπὸ Ed.Joune ἐν. ἀν., τόμος πρῶτος, σελὶς 72.

32. Ὁ Albert Camus ἐρωτώμενος διὰ τὰς λέξεις αἱ ὁποῖαι συγκεντρώνουν, ὡς συγγραφέως, τὴν μεγαλυτέραν προτίμησίν του, σημειοῖ τὰς κάτωθι: Κόσμος, πόνος, γῆ, μητέρα, ἄνθρωπος, ἔρημος, τιμὴ, ἀθλιότης, θέρος, θάλασσα. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ὄχι ἐρωτηθεὶς, ἀλλὰ κατόπιν ἀναλύσεως τῶν λόγων καὶ κειμένων του διὰ συστηματικῆς χρήσεως τῶν ordinateurs, παρουσιάζει τὴν κάτωθι σειρὰν προτιμήσεως: Γαλλία, χώρα, Δημοκρατία (Republique), Κράτος, κόσμος, λαός, ἔθνος, πρόδος, εἰρήνη, μέλλον. Ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν προτιμήσεων δίδει ἀναγλύφους δύο διαφορετικὰς καλλιιεργείας, νοοτροπίας καὶ ἀγωγὰς, ἀλλὰ καὶ δύο διαφορετικὰς εἰκόνας τῆς Γαλλίας. (Ὅρα J.N.Cotteret καὶ E.Moreau: Le vocabulaire du general de Gaulle, ἐκδ. Armand Colin, σελὶς 1).

33. Ὅρα Citations du president de Gaulle, Jean Lacouture, ἐκδ. Seuil, σελ.15)

είναι ο πρώτος που υφίσταται τα μειονεκτήματα. Είναι η αρχή του υπερβολικού και της παραποιήσεως, ό,τι ο Lacouture ονομάζει «σύμπαν ιδανικών, όπου ο υπερθετικός βασιλεύει».

4. Κοινωνιολογική τοποθέτησις τῆς προσωπικότητός του

«...Καὶ ἰδοὺ παριστάμεθα εἰς τὸν ἐπώδυνον τοκετὸν τοῦ ὅ,τι θὰ θεωρῆται ἀλήθεια, μάρτυρες ριζικῶς διηρημένοι τῆς κοπιώδους μορφοποιήσεως τῆς Ἱστορίας...».

Paul Valéry: (Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Pierre Bouchet «Temoignages inedits sur le maréchal Petain»).

Κοινωνιολογικῶς ἡ προσωπικότης τοῦ de Gaulle δυσκόλως κατατάσσεται. Ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς ὅτι εἶναι ἄστός. Ἡ ἄστική τάξις, κατ' αὐτὸν, εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ συνείδησις τῆς κατοχῆς, ἡ θέλησις τῆς ἀποκτήσεως. «Ἡ οἰκογένειά μου καὶ ἐγὼ ἡμεθα ἀνέκαθεν πτωχοί. Ποτὲ δὲν ἠσθάνθην προσδεδεμένος εἰς τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῆς τῆς τάξεως», θὰ εἶπῃ ἐπανειλημμένως.⁽³⁴⁾ Ὁ de Gaulle ἀποστρέφεται τὴν ἄστικὴν élite. Τὸ 1940 μένει κατάπληκτος ἀπὸ τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἐκκλητοὶ τῆς κοινωνίας εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν ἐπίσημον «ἀκαδημαϊκὴν» διανόησιν, προσεχώρησαν εἰς τὸ καθεστῶς τοῦ Vichy. «Ὅ,τι ὑπάρχει τὸ ὑγιὲς εἰς τὴν Γαλλίαν, κρύπτεται ἐντὸς τοῦ λαοῦ». Εἰς αὐτὸν θὰ φροντίσῃ ἄργότερον νὰ στηρίζεται καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κίνητρον τῆς προσκολλήσεώς του εἰς τὴν ιδέαν τοῦ δημοψηφίσματος. Ἡ μοναρχικὴ, ἐξ ἄλλου, παράδοσις τῆς οἰκογενείας του δὲν εἶναι τῆς Action Française.⁽³⁵⁾ Εἶναι μᾶλλον κοινωνικο-καθολικὴ. Κατὰ τὸν μεσοπόλεμον ζητεῖ παντοῦ πολιτικὴν ὑποστήριξιν, προκειμένου νὰ προωθήσῃ τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ἀλλὰ μεταξὺ καθολικῶν τῆς ἀριστερᾶς αἰσθάνεται πλέον ἀνέτως. Συνδέεται διὰ φιλίας μὲ τὸν Daniel Rops καὶ τὸ βιβλίον του «Ἡ Γαλλία καὶ ὁ Στρατὸς της» ἐκδίδεται εἰς τὴν συλλογὴν Pressences— τῶν ἐκδόσεων Plon— τὴν ὁποίαν διευθύνει ὁ ἀνωτέρω.⁽³⁶⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ de Gaulle δὲν εἶναι Χριστιανοδημοκράτης, ὑπὸ τὴν γνωστὴν ἔννοιαν τῆς εὐρωπαϊκῆς Χριστιανοδημοκρατίας.⁽³⁷⁾ Μολονότι ὁ ἴδιος εἶναι καθολικὸς de race, κατὰ τὴν ἔκφρασι

34. Jean Lacouture, de Gaulle, ἐκδ. Seuil, σελὶς 13.

35. Ὅρα ἄρθρον τοῦ Jean Touchard «Action Française» εἰς «Encyclopaedia Universalis», τόμος I, σελίδες 208-211.

36. J.R. Tournoux: de Gaulle et Petain, Presses Pocket, σελὶς 169.

37. Ἡ χριστιανικὴ δημοκρατία ἐφανισθεῖσα εἰς Ἰταλίαν ὡς κίνημα ἐπιδιωκὸν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν (τὸ 1918 ὁ Don Sturzo θεωρητικὸς τῆς Χριστιανοδημοκρατίας, ἰδρύει τὸ Λαϊκὸν Κόμμα), ἐμφανίζεται εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς στοιχεῖον τῆς Ἀντιστάσεως. Ἀπὸ τοῦ 1943 ἀποφασίζεται εἰς τὴν Lyon ἡ δημιουργία κινήματος. Ἡ θρησκευτικὴ σκέψις εἶναι πάντοτε ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν Lyon. Ὁ ἀρχιεπίσκοπός της εἶναι primat des Gaules. Μέλημα τοῦ συγκροτηθέντος κινήματος

του Réguy, είναι πολύ προσεκτικός εις την ανάμιξιν κοσμικῶν καὶ πνευματικῶν ἐξουσιῶν. Ποτὲ σχεδὸν δὲν ἀνέμιξεν θρησκείαν καὶ πολιτικὴν, οὔτε ποτὲ διεξεδίκησεν τὸν τίτλον μοραλιστοῦ τῆς πολιτικῆς. Οὔτε ἀρνεῖται τὴν ὑψηλὴν πανουργίαν. Ὁ de Gaulle ὡς προσωπικότης εἶναι συντηρητικὸς ἀλλ' ὄχι ἀντιδραστικὸς.⁽³⁸⁾ Μᾶλλον λόγῳ τοῦ μεγέθους τῆς προσωπικότητός του ὑπερβαίνει τὸ κοινὰ μέτρα πολιτικῆς κατατάξεως.

(25-26 Νοεμ. 1944) — τοῦ Δημοκρατικοῦ Λαϊκοῦ Κινήματος, M.R.P. — εἶναι ἡ σύνθεσις δημοκρατίας καὶ χριστιανικῆς θρησκείας. "Ὅλα τὰ Χριστιανοδημοκρατικὰ κόμματα τοποθετοῦνται τελικῶς εἰς τὴν κεντροδεξιάν. Εἰς τὴν Αὐστρίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ Βέλγιον παραμένουν φιλοκληρικὰ. Ἡ γερμανικὴ C.D.U. εἶναι ὀλιγώτερον. Τὸ Δημοκρατικὸν Λαϊκὸν Κίνημα καὶ ἡ σημερινὴ μεταμόρφωσις του, τὸ Κέντρον τοῦ Lecanuet, προσεπάθησαν νὰ χειραφετηθοῦν περισσότερον, ἀλλὰ ὁ τελευταῖος ἐτορπίλισεν τὴν δημιουργίαν ὑπὸ τοῦ Deffère τῆς Σοσιαλιστικῆς-Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως, (1965) ὡς πολὺ σοσιαλιστικῆς. Ἀργότερον ἐπειράθη νὰ συγκεντρώσῃ περὶ αὐτὸν δλόκληρον τὴν μὴ γκαλλικὴν δεξιάν εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ ἰδίου ἔτους. Συνεργάζεται μετὰ τὸν Sh.Schreiber εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1973, ἀλλ' εἰς τὸν 2ον γύρον, οἱ ὅπαδοί του καλοῦνται νὰ ψηφίσουν τοὺς ὑποψηφίους τῆς U.D.R. "Ὅλα τὰ κόμματα εἶναι ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, ὑπὲρ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνότητος. Ἐναντι τῆς γαλλικῆς Χριστιανοδημοκρατίας, ὁ γκαλλισμὸς εἶναι κίνημα πλέον εὐκίνητον καὶ ὀλιγώτερον δογματικόν. ("Ὅρα Jean Touchard, Histoire des idées politiques, 2ος τόμος σελὶς 835, Jean Chapsal, La vie politique en France depuis 1940, σελ. 93-94).

38. Περιφημος εἶναι ἡ ἔρευνα τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησεν ἐπὶ τῆς «αὐταρχικῆς προσωπικότητος» (authoritarian personality) κατὰ τὸ 1950, εἰς τὰς H.I.A. ὁ T.Adorno. Οὗτος προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ πολιτικὸς συντηρητισμὸς εἶναι συνδεδεμένος μετὰ ὀρισμένον ψυχολογικὸν τύπον. Ἡ «αὐταρχικὴ προσωπικότης», ὡς ἐπὶ τῆ βίβλῳ τῶν ἐρευνῶν τοῦ ἀνωτέρω τὴν συνάγει ὁ Duverger, ὀρίζεται ὑπὸ ἀτέγκτου κονφορμισμοῦ, τυφλῆς ὑποταγῆς εἰς τὰς ἀξίας τῶν παραδοσιακῶν συστημάτων, τῆς πιστῆς συμμορφώσεως εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῶν ἀρχῶν, τὴν ἀπλουστευτικὴν ἀντίληψιν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ σύμπαντος, διηρημένου εἰς κατηγορίας καθέτως κειωρισμένας (καλὸ-κακὸ, μαῦρο-ἄσπρο, κ.λπ.). Εἶναι ἡ μανιχειστικὴ ἀντίληψις τοῦ κόσμου. Διὰ τοὺς οὕτω πιστεύοντας βία εἶναι ἀπλούστατα, καθαρὰ, καθωρισμένα. Οἱ δυνατοὶ εἶναι ἄξιοι νὰ κυβερνοῦν. Οἱ ἀσθενεῖς ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπακούουν ἀκριβῶς, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατοι. Ἡ ἀξία τῶν ἀνθρώπων καθορίζεται ὑπὸ κριτηρίων ἐξωτερικῶν, βασιζομένων ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως. Ἡ «αὐταρχικὴ προσωπικότης» χαρακτηρίζει ἄτομα ἀνασφαλῆ καὶ ἀβέβαια δι' ἑαυτά, ἀποτυχόντα νὰ οἰκοδομήσουν μίαν προσωπικότητα. Ἡ αὐταρχικότης, ἡ τάσις ἐπικρατήσεως, ἡ βία, θεωροῦνται ὑφ' ἄλλων ὡς συμψηφιστικαὶ τῶν προσωπικῶν ἀποτυχιῶν καταστάσεις. Ὁ Adler ἐπισημαίνει ὅτι ἡ βία καὶ ὁ δεσποτισμὸς εἶναι ἀντισηκώματα τοῦ τυραννικοῦ αἰσθήματος τοῦ δημιουργεῖται συνεπείᾳ κακῆς φυσικῆς διαμορφώσεως ἢ μικροῦ ἀναστήματος. Ὁ ἴδιος θεωρεῖ τὴν αὐταρχικότητα, τὸ ἐνστικτον τῆς ἐπικρατήσεως ὡς ὑποκατάστατον εἰς τὴν libido, κατὰ τὸν Freud. Εἶναι σκόπιμον κατὰ τὸν Duverger νὰ συνδέσωμεν τὴν ἄποψιν αὐτὴν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν ἀντίληψιν τῆς «concupiscencia dominandi» (Duverger, Sociologie Politique, 1968, σελίδες 180,181,182). Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναλύσεις δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν 100% τὸν de Gaulle. Ἐπισημαίνομεν ὅμως τὸ ἐνστικτον τῆς ἐπικρατήσεως ἐξόχως ἀνεπτυγμένον, τὴν ἔμπνευσιν ἀπὸ τὴν παράδοσιν, τὴν αἰσθησιν τῆς ζηλοτύπου ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας. Ἐπάρχει ἐπίσης τὸ πατερναλιστικὸν στοιχεῖον, ὡς σημαντικὸν τοῦ χαρακτηριστικόν.

Ἄν τὸν θεωρήσωμεν γενικώτερον, πρέπει μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν τὸν de Gaulle ὡς τὸν τελευταῖον τῆς γενεᾶς τῶν «ἀρχηγῶν».⁽³⁹⁾ Ἡ ἀντίληψις περὶ «ἡγέτου-ἀρχηγῶν», εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ ὅσα ὁ καιρὸς μας ἀπαιτεῖ. Ὁ de Gaulle ἀποτελεῖ τὴν προέκτασιν τῆς ἰδέας τοῦ ἡγέτου-μύθου τύπου Καίσαρος, Saint-Louis ἢ Ναπολέοντος εἰς τοὺς χρόνους μας. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἢ προσωπικότητος τοῦ «ἀναβαίνει» εἰς τὰς πλέον παλαιὰς τῶν παραδόσεων. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος «τοῦ προχθῆς». Εἶναι ὁ ρυθμὸς μπαρόκ ἐντὸς τῆς συγχρόνου πολιτικῆς Ἱστορίας.⁽⁴⁰⁾ Ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁμως πλευράν, πολλὰ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς ἐξωτερικῆς του πολιτικῆς («συμμετοχὴ», «ἀνεξαρτησία») δίδουν εἰς τὴν προσωπικότητά του τὴν σφραγίδα τοῦ νεωτεριστοῦ ἢ περισσότερον τοῦ ὀραματιστοῦ. Εἶναι διὰ τοῦτο, ὁ ἄνθρωπος «τοῦ μεθαύριον»⁽⁴¹⁾. Ὁ de Gaulle εἰς τὸ βάθος εἶναι πεσσιμιστῆς τῆς δραστηριότητος.⁽⁴²⁾ «Εἷς ἄνθρωπος δραστήριος καὶ πεσσιμιστῆς εἶναι ἢ θὰ γίνῃ φασιστῆς ἐὰν δὲν διατρέχεται ἀπὸ κάποιαν πίστιν».⁽⁴³⁾ Πίστις τοῦ de Gaulle εἶναι ἡ Γαλλία, μία, ἴσως Γαλλία ὄνειρου τὴν ὁποίαν εἶχεν τὴν ψευδαίσθησιν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐνσαρκώσῃ μόνος καὶ ἀθθεντικῶς μεσοῦντος τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἡ πίστις του ὁμως αὐτὴ ἔδιδεν ἐσωτερικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν δραστηριότητά του καὶ μετέβαλλε τὸν πεσσιμισμὸν εἰς ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον τῆς Χώρας καὶ τοῦ Κόσμου, ἐνὸς Κόσμου ποῦ — πάντοτε — διὰ τὴν βελτίωσιν του ἡ Γαλλία, θὰ εἶχεν διαδραματίσει τὸν πρῶτον ρόλον. Ἐχων πάθος διὰ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀσκῶν ἐξουσίαν ἀδιαταράκτως προσωπικῆν, παρ' ὅλα ταῦτα, ἐσέβετο τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἀπεχώρησεν, μετὰ τὸ δημοψήφισμα τῆς 27ης Ἀπριλίου 1969, χωρὶς νὰ καταδεχθῆ μὲ μίαν ἄσεμνον στροφὴν νὰ νέμεται τὴν ἐξουσίαν

39. J.J.Servan Schreiber ἐν Express 13-20 Νοεμ. 1971. Κατὰ τὸν André Malraux, ὁ τελευταῖος Ἀρχηγὸς ὁμοῦ μετὰ τοῦ Mao-Tse-Toung.

40. Ὁρα Jean Lacouture, Les citations de president de Gaulle, ἔ.δ.

41. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ de Gaulle ὡς ἀνθρώπου «τοῦ προχθῆς καὶ τοῦ μεθαύριον», ὀφείλεται εἰς τὸν Edmond Michelet.

42. «Ἐἴσθε εὐτυχής;» τὸν ἐρωτᾷ ὁ Emmanuel d' Astier τὸ 1958. «D' Astier εἴσθε τελείως ἀφελής» ἀπαντᾷ, «αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν ὑπάρχει». Ὁρα Nouvel Observateur No 314, σελίς 50: Un general intellectuel, ἄρθρον τοῦ Claude Roy. Εἰς αὐτὴν τὴν ἔποψιν περὶ εὐτυχίας συνετέλεσεν ἡ ψυχολογικὴ ἀναπηρία τῆς κόρης του Ἄννης (1928-1948), τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάμνησις ἐδηλητηρίασε τὸν μακρὸν βίον του.

43. André Malraux, Ὁρα Pierre Viansson Ponté, Les Gaullistes, Seuil, σελίς 146. Ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὸν κατηγορήσῃ ὡς φασιστὴν εἰς στιγμὰς καὶ κείμενα ὑπεύθυνα. Οὔτε ὁ Maurice Thorez (Fils du peuple, 1960), οὔτε ὁ Jacques Duclos (Gaullisme, technocratie, corporatisme, Μάρτιος 1963), οὔτε ὁ François Mitterrand (Ma part de verité, 1969), οὔτε, πολλῶ μᾶλλον, ὁ Pierre Mendés France. Ὅλοι ἐπικρίνουν τὴν προσωπικὴν του ἐξουσίαν, ἢ μᾶλλον τὴν προσωποποίησιν τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τὴν ἐκζήτησιν μεγαλείου, τὰς μεθόδους προπαγάνδας προκειμένου

μολονότι αποδοκιμασθείς.⁽⁴⁴⁾ Τὸ πάθος του διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ ἡ πίστις του ὅτι ἐπὶ τριάκοντα ἔτη τὴν ἐνεσάρκωνεν, ἐνθυμίζον, ἴσως, τοὺς λόγους τοῦ Shakespeare: «Ποῖος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἠδύνατο νὰ εἶπῃ ὅτι τὰ πλατεῖα τείχη τῆς Ρώμης εἶναι ἡ ζώνη ἐνὸς ἀνθρώπου; καὶ τώρα ἀληθῶς εἶναι ἡ Ρώμη, αὐτὴ ἡ Ρώμη, ἡ ὁποία ἔχει δι' ἀνθρώπους ἕνα μόνον ἄνθρωπον» Ποῖος ἄρα γε, ἐκτὸς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναπολέοντος⁽⁴⁵⁾ δύναται νὰ εἶπῃ «εἶμαι ἡ Γαλλία;» Ἴσως οὐδεὶς ἄλλος ὑπάρχει, ὡς μονάς. Εὐτυχῶς, ὅμως, ὑπάρχουν πάντοτε οἱ πολλοί, ὡς λαός⁽⁴⁶⁾.

νὰ δημιουργῆθῃ θρόνον, τὸν αὐταρχισμὸν του, ἀλλ' οὐδεὶς τὸν θεωρεῖ φασιστὴν. «Τὸ γνωρίζω, τὸ διαισθάνομαι ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν εἶναι καθόλου φασιστὴς μὲ τὴν καθιερωμένην ἔννοιαν τοῦ ὅρου. Οὐτε τὸ φυσικὸν του οὔτε ἡ συμπεριφορὰ του θὰ ἐπέτρεπον νὰ ἐπιχειρηθῇ παρομοία σύγκρισις» λέγει ὁ Jean - Paul Sartre (ἐφ. Combat, 22 Ὀκτωβ. 1947). Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος, ὁ de Gaulle εἶναι τῆς οἰκογενείας των. "Ὅχι μόνον ὡς ἀντίπαλοι, ἀλλ' ὡς λυσσαλέοι ἐχθροί, παραδέχονται ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν εἶναι εἰς τυχαῖος ἀρχηγὸς Κράτους. Ὁ de Gaulle ἀκόμη καὶ ὡς ἐχθρὸς εἶναι εἰς διανοοῦμενος. Δηλαδή εἷς ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ διέπεται ἀπὸ μίαν δέσμη ἰδεῶν καὶ δὲν παραδίδεται ἔρμαιον στιγμιαίων διαθέσεων καὶ παρορμήσεων.

44. "Ὅρα καὶ συναφῆς ἄρθρον τοῦ Maurice Duverger εἰς ἐφ. Le Monde τὴν 11ην Ἰουνίου 1967. Αἱ βασικαὶ ἰδέαι εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία θὰ ἀποδεχθῆ τὸν de Gaulle ὡς δημοκρατικόν, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον, ἴσως, δὲν δύναται νὰ πράξῃ διὰ τὸν Ναπολέοντα. Ὁ de Gaulle, ἀποχωρῶν τὴν 27 Ἀπριλίου 1969, ἀπέδειξεν ὅτι σέβεται τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἀπέβη ἡ λυθία λίθος εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς δημοκρατικότητός του. Εἰς τὸν de Gaulle καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἀναλήψεως τῆς ἐξουσίας δὲν ἐδόθη ἡ εὐκαιρία ἀποδείξεως τῆς δημοκρατικότητός του: τὴν πρώτην φορὰν, βεβαίως, ὡς ἀρχηγὸς καὶ καλυπτόμενος μὲ τὰς δάφνας τῆς Ἀντιστάσεως· τὴν δευτέραν (1958) ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν πίεσιν ἐνὸς στρατιωτικοῦ κινήματος. "Ἄρα καὶ τὸ 44 καὶ τὸ 58, χωρὶς τὴν ἐκπεφρασμένην θέλησιν τοῦ λαοῦ. Βεβαίως, τὸ καθεστὼς ἐνομιμοποιήθη μὲ τὰ ἀλλεπάλληλα δημοψηφίσματα καὶ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς, τοῦ 1965. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐκλογαὶ τοῦ 1965 δὲν δίδουν σαφῆ ἀντίληψιν, ἐὰν κλίνη γόνυ ἐνώπιον τῆς λαϊκῆς θελήσεως. Ἦτο, ἤδη, πρόεδρος ὅταν ἐτέθη ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ, διέθετε ἀπέραντον κύρος καὶ ὀλόκληρον τὸν κρατικὸν μηχανισμόν. "Ἄρα ὁ de Gaulle οὐδέποτε ἀνῆλθε εἰς τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς ὀμαλῆς ὁδοῦ τῶν δημοκρατιῶν, ἤτοι ὡς ἀρχηγὸς κινήσεως, ἡ ὁποία ἐξετόπιζε διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου τὴν ὑπάρχουσαν Κυβέρνησιν. Τοιαύτη ἀνοδος, βεβαίως, κεῖται ἐκτὸς τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν γενικωτέρων ἰδεῶν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Ἀπέμενε νὰ ἴδωμεν τὸν τρόπον ἐξόδου του ἐκ τῆς πολιτικῆς. Καὶ πράγματι ἦτο ὁ πλέον πρόσφορος διὰ νὰ τὸνίσῃ τὴν légende ὡς, ἀναμφισβητήτως, δημοκρατικοῦ Ἡγέτου.

45. Κατὰ τὴν διενεργηθεῖσαν σφυγμομέτρησιν τῆς Κοινῆς Γνώμης ὑπὸ τοῦ SO-FRES (ἐφ. Figaro- Σάββατον 21-Κυριακὴ 22 Νοεμβρίου 1970) εἰς ἐρώτησιν ποίαν θέσιν θὰ καταλάβῃ ὁ στρατηγὸς de Gaulle εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας, 47% ἀπαντοῦν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι θὰ καταταγῆ εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν ἱστορικῶν μορφῶν, ὡς ὁ Ναπολέων κλπ., 35% μεταξὺ τῶν πολὺ μεγάλων προσωπικοτήτων ὡς ὁ Clemenceau, 15% ὅτι εἶναι ἀπλῶς μία ἐνδιαφέρουσα προσωπικότης μεταξὺ ἄλλων, καὶ 3%, μόνον, δὲν ἔχουν γνώμην. Εἰς ἐρώτησιν περὶ τῆς πολιτικῆς κατατάξεως, 43% τὸν θεωροῦν κείμενον ἐκτὸς τῶν συνήθων σχημάτων, 4% ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ἀριστεράν, 7% εἰς τὸ Κέντρον, 27% εἰς τὴν δεξιάν, καὶ 19%, ποσοστὸν δηλ. ἀρκούντως ὑψηλόν, ἐκφράζει ἀμηχανίαν καὶ ἀδύ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑΙ ΡΙΖΑΙ ΤΟΥ ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΥ

«Ἡ Ἱστορία μᾶς πολιτικῆς εἶναι ἡ ἀντίστασις τῆς θελήσεως ἑνὸς ἀνθρώπου εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων...».

Francois Mauriac, «Bloc Notes, 1952-1957»

1. Ὁ Βοναπαρτισμὸς

Θὰ εἶπουν ὅτι ὁ γκωλλισμὸς εἶναι εἷς ἄνθρωπος : ὁ ἰδρυτής του. «Εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, ἐδίδασκεν ὁ Jean Touchard δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον δύο γκωλλισμοί. Ὁ γκωλλισμὸς τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ ὁ γκωλλισμὸς τῶν μαζῶν ἢ μᾶλλον ὑπάρχει εἷς, ὁ γκωλλισμὸς τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἐπικροτούμενος δημοψηφισματικῶς ὑπὸ τοῦ πλήθους».(47) Ἡ ἀνωτέρω προσέγγισις τοῦ γκωλλισμοῦ, ὡς ὑποθέσεως ἑνὸς μεγάλου ἀνδρός, εἶναι ἴσως, λίαν ἠπλοστευμένη, μὴ δικαιωθεῖσα, ἄλλωστε, ἀπὸ τὰ πράγματα. Ὁ γκωλλισμὸς ἐπιζῆ τοῦ ἰδρυτοῦ του, ἂν μὴ ὡς ἰδεολογία ἢ κοσμοθεωρία,

---

ναμίαν ἐκφράσεως γνώμης. (Ἐὰν τὸ τελευταῖον τοῦτο ποσοστὸν θὰ ἔπρεπε κάπου νὰ προστεθῆ μᾶλλον θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ προσθέσωμεν εἰς τὸ 43%. Ἡ ἐκφρασις ἀμηχανίας καὶ ἡ ἀνυπαρξία γνώμης ἐκφράζει τὴν δυσκολίαν ἐντάξεως τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὡς πολιτικὴ προσωπικότης). Τὸ ἐπίσης ὑψηλὸν ποσοστὸν — 27% — τὸ τοποθετοῦν αὐτὸν εἰς τὴν δεξιάν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἰσχνότατον — 4% — ὑπὲρ τῆς ἀριστερᾶς, φωτίζει μίαν ἐξ ἴσου ἀληθῆ πλευρὰν τῆς προσωπικότητός του. Εἰς 3ην ἐρώτησιν ἐὰν ἡ πολιτικὴ του δρᾶσις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν κατηγοριῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἢ μόνον ὑπὲρ ὀρισμένων τάξεων, 57% ἀπαντοῦν ὅτι εἰργάσθη ὑπὲρ ὅλων, 5% ὑπὲρ τῶν κατηγοριῶν τῶν πλέον ἠδικημένων, 23% ὑπὲρ τῶν πλέον προνομιούχων καὶ 15% δὲν ἔχουν γνώμην. Παρατηροῦμεν ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν παρουσιάζεται τὸ ἴδιον σχῆμα: σχετικῶς ὑψηλὸν ποσοστὸν ἄνευ γνώμης καὶ ὑψηλὸν ποσοστὸν ἐπισημαῖνον τὴν συντηρητικὴν χροιάν τῆς πολιτικῆς του. Καὶ εἰς τὰ δύο τελευταῖα ἐρωτήματα ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν ἄλλην προσέγγισιν τῶν στοιχείων — τὸ ποσοστὸν τῶν ἄνευ γνώμης προστιθέμενον εἰς τὸ «δυσμενὲς» μόλις ὑπερβαίνει (27%+19%=46% ἐναντι 43%) ἢ ὑπολείπεται κατὰ πολὺ τοῦ εὐνοικοῦ (15%+23%=38% ἐναντι 57%).

46. Πρβλ. Francois Mauriac, de Gaulle, σελ. 328, ὅρα καὶ εἰς παράρτημα, Τελευταίαν Θέλησιν του (Παραγγελία περὶ τῆς ταφῆς του).

47. Πρβλ.: Le Gaullisme, c' est de Gaulle, William S.Schlamm, National Review (New York, 25 Janvier 1966, παρατιθέμενον ὑπὸ J.Soustelle, ἔ.ἀ. σελίς 401). Ὅρα καὶ ὑποσ. 57. Ὅρα Ε. Jouve, ἔ. ἀ. σελίς 67.

όπωςδήποτε, όμως, ως πολιτική παράταξις δημιουργήσασα θεσμούς, ως 5η Δημοκρατία. 'Αλλ' ή προέκτασις τοῦ γκαλλισμοῦ εἰς τὸ μέλλον πείθει ὅτι ἠμπορεῖ, ἴσως, νὰ ἐξεκίνησεν ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς ὅπως ἴσως διὰ νὰ ἐπιζῆ τοῦ ἰδρυτοῦ του ἔχει ρίζας εἴτε ἀρχαιότερας τοῦ de Gaulle εἴτε πλατυτέρας καὶ καθολικωτέρας τοῦ προσώπου του. Πιστεύομεν ὅτι παλαιότερα πνευματικὴ πηγὴ τοῦ γκαλλισμοῦ εἶναι ὁ Βοναπαρτισμός.⁽⁴⁸⁾ Τὰ λεξικά Littré, Robert καὶ Larousse ὀρίζουν— περίπου ὁμοίως— τὸν Βοναπαρτισμὸν (Bonapartisme) ὡς τὴν προσήλωσιν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν τοῦ Ναπολέοντος⁽⁴⁹⁾ καὶ τῆς δυναστείας του καὶ κατ'ἐπέκτασιν, εἰς οἵανδήποτε κυβέρνησιν τῆς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ ἐνθυμίζουν τὰς κυβερνήσεις τῶν Βοναπαρτῶν δηλ. οἰονδήποτε καθεστῶς αὐταρχικὸν καὶ δημοψηφισματικὸν ἢ δικτατορίαν ἐγκριθεῖσαν διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν ὀρισμῶν αὐτῶν εὐρίσκομεν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ βοναπαρτισμοῦ : τὴν προσήλωσιν εἰς χαρισματικὸν ἄνδρα, τὴν προσωπικὴν ἐξουσίαν, τὴν πανηγυρικὴν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν «Χρῆσιν» τοῦ ἀναμφισβητήτου ἡγέτου. Ἐμβλημα τοῦ Βοναπαρτισμοῦ εἶναι ὁ δυναμισμὸς τῆς ἐξουσίας, ἡ σιδηρᾶ Κυβέρνησις ἢ ὁποία ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἀρχηγοῦ (ὑποτίθεται ὅτι) μάχεται διὰ τὰ λαϊκὰ καὶ ἔθνικὰ συμφέροντα. Ὁ Βοναπαρτισμὸς εἶναι ἄρα ἔθνικισμὸς. Εἰς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ του

48. "Ὁρα καὶ Maurice Duverger: Institutions politiques et droit constitutionnel. Ἐκδ. Themis, 1968, σελὶς 724. "Ὁρα ἐπίσης καὶ ἄρθρον R.Schwarzeberg, θεωροῦντος ὅτι ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν (U.D.R.) ἀντιπροσωπεύει ὀρλεανιστικὰς καὶ βοναπαρτιστικὰς τάσεις (Le Monde, 6-10-73).

49. Περὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἔρα J.Touchard, Τόμος Βος, σελὶς 470-471. Ἡ Αὐτοκρατορία, κατ' αὐτόν, εἶναι μιὰ ἐποχὴ δράσεως καὶ ὄχι ἐνὸς δόγματος. Ὁ Ναπολέων ἀπεχθάνεται τοὺς ἰδεολόγους καὶ ἀποδίδει εἰς τὴν ἰδεολογίαν τὰς εὐθύναις ὅλων τῶν δυστυχιῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἐδοκιμάσθη ἡ Γαλλία, «τὴν ἰδεολογίαν, αὐτὴν τὴν ὀμιχλώδη μεταφυσικὴν, ἢ ὁποία ἐρευνῶσα μετὰ λεπτότητος τὰς πρώτας αἰτίας, θέλει νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπ' αὐτῶν τῶν βάσεων τὴν νομοθεσίαν τῶν λαῶν, ἀντὶ νὰ προσαρμόσῃ τοὺς νόμους εἰς τὴν γνωριμίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τὰ μαθήματα τῆς ἱστορίας». Δὲν ἔχει εἰς τὴν σκέψιν του τίποτε τὸ δογματικὸν καὶ συμβαίνει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Touchard, νὰ λαμβάνῃ θέσεις τελείως ἀντιφατικὰς πάντοτε, ὅμως, προσηρμοσμένας εἰς τοὺς συνομιλητάς, τοὺς τόπους καὶ τοὺς σκοπούς. Ἄλλοτε καταγγέλλει τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἄλλοτε παρουσιάζεται ὡς κληρονόμος τῆς. Ἄλλοτε καταγγέλλει τὰς στρατιωτικὰς κυβερνήσεις καὶ ἄλλοτε λέγει ὅτι «κυβερνῶμεν μόνον διὰ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἐπωμίδων». Δὲν βλέπει ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐντὸς τῆς θρησκείας τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπίσεως, ἀλλὰ τὸ μυστήριον τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἔρωτός μας διὰ τὸ ὑπέροχον (merveilleux). Ὁ Ναπολέων διαθέτει κατὰ τὸν Touchard, τὴν αἴσθησιν τοῦ ὑπερόχου, τὸν ἔρωτα διὰ τὰς πομπώδεις ἐορτάς καὶ τὴν σκηρικὴν παρουσίαν. Θεατρικότης καὶ ρεαλισμὸς, ὀππορτουניσμὸς καὶ μεγαλεῖον χαρακτηρίζουν καὶ τὸν γκαλλισμὸν. Μόνον ὅτι ὁ de Gaulle ὡς ἄνθρωπος εἶναι ὀλιγώτερον ὀππορτουניστὴς καὶ περισσώτερον σεμνός.

συναντώμεν τὰ τοιαῦτα τοῦ γκωλλισμοῦ : τὴν προσωπικὴν ἐξουσίαν, τὸ δημοψήφισμα καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀνωτάτου Ἄρχοντος δι' ἀμέσου ψηφοφορίας, νοουμένης ὡς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα καὶ ὡς ἀδιατάρακτον ἐπικοινωνίαν λαοῦ καὶ Ἡγέτου, τὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ ἐκτελεστικοῦ, τὴν συγκέντρωσιν (εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις) τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς (ὡς τοῦτο ἀντικατροπίζεται εἰς τὸ ἄρθρον 16 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958, ἐνθυμίζον τὴν δικτατορικὴν πλευρὰν τῶν βοναπαρτιστικῶν θεωριῶν). Εἰς τὸ βάθος, τηρουμένων πάντοτε χρονικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναλογιῶν, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ (μετὰ τὸν Μ. Ναπολέοντα) βοναπαρτισμοῦ καὶ τοῦ γκωλλισμοῦ, εἶναι διαφορὰ ὀλιγώτερον ἰδεῶν καὶ περισσότερον, προσωπικοτήτων. Ὁ Ναπολέων ὁ Μικρὸς, ὁ στρατάρχης, Mac-Maon ἢ ὁ στρατηγὸς Boulanger εὐρίσκονται παρασάγγας ὀπισθεν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ τοῦ μύθου του. Τὰ κινήματά των ὁμοῦ παρουσιάζουν μεγάλας ἀναλογίας.⁽⁵⁰⁾ Ὁ μπουλανζισμὸς ὡς ἔκφρασις τοῦ βοναπαρτισμοῦ ἐντὸς τῆς τρίτης Δημοκρατίας, παρουσιάζει μεγάλας ἀναλογίας πρὸς τὸν γκωλλικὸν Γαλλικὸν Συναγερμὸν καὶ τὴν προσπάθειάν του, παρὰ τὴν διαφορὰν 60 ἐτῶν ἢ ὅποια τοὺς χωρίζει. Ἀμφότερα τὰ κινήματα μάχονται τὴν κοινοβουλευτικὴν δημοκρατίαν. Ἀμφότερα μάχονται διὰ τὴν συνταγματικὴν ἀναθεώρησιν. Ἀμφότερα μάχονται διὰ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ προκλήρυσιν ἐκλογῶν δι' Ἀναθεωρητικὴν. «Τὰ συνθήματα τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦν οἱ μπουλανζισταὶ τοῦ 1887, κάλλιστα δύναται νὰ χρησιμοποιήσουν οἱ γκωλλισταὶ τοῦ 1947».⁽⁵⁰⁾ Τέλος δὲ καὶ οἱ δύο λόγῳ τῶν κοινωνικῶν των διαθέσεων θὰ ἔχουν ἀπήχησιν εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας, ὁ δὲ Γαλλικὸς Συναγερμὸς εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1947 ἐπιτυγχάνει μερικὰς ἀπὸ τὰς ἐπιφανεστέρας τῶν νικῶν του εἰς περιοχάς, ἄλλοτε «φέουδα» τοῦ μπουλανζισμοῦ. Τελικῶς, ὁ τελευταῖος οὗτος, λόγῳ τῆς ρωμαντικῆς ἐνίοτε καὶ δημαγωγικῆς φύσεως τοῦ ἰδρυτοῦ του, ἀποτυγχάνει. Εἶναι ἓν κίνημα— «ἀποβολή», παραμεῖναν πάντοτε εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ μὴ κρυσταλλωθὲν εἰς καθεστῶς ὡς ὁ γκωλλισμὸς. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀνατρέξωμεν παλαιότερον, εἰς τὴν II αὐτοκρατορίαν, διὰ τὴν εὔρεσιν παραλλήλων χαρακτηριστικῶν. Καὶ ὁ γκωλλισμὸς καὶ ὁ βοναπαρτισμὸς (τῆς II αὐτοκρατορίας) διέρχονται ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἄρα ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ δώσουν σάρκα εἰς τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας ἐκφράζουν, εἰδικῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐνδυνάμωσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ αἶτημα τῆς δημοσίας τάξεως, τὴν ἀνάγκην «σταθερότητος». Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν θὰ γοητεύσουν τὸ συντηρητικὸν μέρος

---

50. Remond René: La droite en France, 1961 ἔκδ. Aubier, σελὶς 302.

τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ θὰ παρουσιασθοῦν ὡς ἐγγύησις, ὁ μὲν βοναπαρτισμὸς κατὰ τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, ὁ δὲ γκωλλισμὸς κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ πολιτικὴ πελατεία των βασιζομένη εἰς τὴν δεξιάν, στερεῖται ὁμοιογενείας. Εἶναι σχετικῶς ἑτερόκλητος διότι καὶ τὰ δύο κινήματα ἔχουν κοινωνικὰς ἀνησυχίας.⁽⁵¹⁾ Εἰς τὸ συνταγματικὸν πεδῖον, ἡ βοναπαρτιστικὴ ρίζα τοῦ γκωλλισμοῦ μεταφράζεται ὡς ἡ καταγγελία τῆς κοινοβουλευτικῆς παντοδυναμίας, ἂν καὶ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ἐλαφρὰ ἐπίδρασις τοῦ Μαιγτᾶς. Ἡ προσπάθεια αὕτη εἶναι ὀφθαλμοφανὴς εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 : τέλος εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Κοινοβουλίου. Ἡ ἰδέα εἶναι διὰ τὸ νέον Σύνταγμα θεμελιακὴ καὶ ἀπώτερος σκοπὸς εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἰδέας τοῦ Κράτους. Ἡ ἐξουσία ἡ ὁποία ἐξέφυγεν τῶν χειρῶν τοῦ Κοινοβουλίου θὰ περάσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Republique. Ἡ τοιαύτη ἐξουσία δὲν προέρχεται ἀπὸ τὰ κόμματα οὔτε ρυθμίζεται ὑπ' αὐτῶν. «Εἶναι ἡ ἐξουσία ἡ ἀναγεννήσασα τὴν Γαλλίαν, παρὰ τὰς καταιγίδας τοῦ 1792, τὰς θανάσιμους ταπεινώσεις τοῦ 1870 καὶ τὰς σκοτεινὰς ὥρας τοῦ 1940. Εἶναι ἡ ἐξουσία εἰς τὰ μέτρα τῶν μονίμων ἀναγκῶν τῶν ἐθνῶν· μὴ ἀνήκουσα οὔτε δεξιᾷ, οὔτε ἀριστερᾷ, ἀλλ' ἐκφράζουσα τὴν ἐνεργητικότητά καὶ τὸν παλμὸν ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας».⁽⁵²⁾ Τῆς ἐξουσίας ταύτης θεματοφύλαξ εἶναι βασικῶς ὁ ὑπεράνω κομμάτων καὶ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενος πρόεδρος. Ὑπὸ τὸ πρῖσμα, ἄρα, αὐτῆς τῆς ἐξετάσεως ὁ γκωλλισμὸς δὲν εἶναι πρωτότυπος, ἀλλ' ἡ σύγχρονος ἑκφρασις μιᾶς παλαιᾶς πολιτικῆς «ιδιосуγκρασίας».⁽⁵³⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ γκωλλισμὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς μεταμόρφωσις ἢ προέκτασις τοῦ βοναπαρτισμοῦ εἰς τοὺς καιροὺς μας.

51. Ὡς ἄλλα χαρακτηριστικὰ δυνάμεθα νὰ ἐπισημάνωμεν τὴν ἐξοδὸν τῶν νομαρχῶν ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὴν, περίπου, μονοπώλησιν τῶν μέσων ἐπικοινωνίας (Αὐτοκρατορία τὸν Τύπον, 5ῃ Δημοκρατία, σχετικῶς, τὴν τηλεόρασιν) ὡς καὶ τὴν προπαγάνδα περὶ τοῦ «ἀλαθῆτους».

52. Ὁρα Georges Burdeau: Inst. polit. et droit const., σελὶς 431 καὶ ἕως 433. Ἔκδοσις 15ῃ.

53. Εἶναι κατὰ βάσιν αἱ μελέται τοῦ T. Adorno αἱ ὁποῖαι ἐφώτισαν τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτικῆς ιδιосуγκρασίας (idiosyncrasy, tempérament). Ἡ ἔννοια αὕτη προϋποθέτει τὴν κυριαρχίαν στοιχείων, τὰ ὁποῖα εἶναι σύμφυτα μὲ ἓν συγκεκριμένον ἄτομον καὶ ἔχι μὲ τὰς κοινωνικὰς δομάς. Ἡ περὶ ιδιосуγκρασίας ἔρευνα προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς ἀνταγωνισμοὺς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀτομικῶν ροπῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συμφύτους πρὸς ἓν συγκεκριμένον ὄν. Πολλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ καθορίσουν τὴν σχέσιν μεταξὺ πολιτικῶν τάσεων καὶ ιδιосуγκρασιῶν. Ὁ Heymans, ὁ Wiersma, ὁ Renè Le Senne καὶ ὁ Gaston Berger, διὰ τῶν τριῶν κριτηρίων, τῆς εὐσιγικινησίας (emotivité), τῆς δραστηριότητος (activité) καὶ τῆς ἀπηχήσεως (retentissement), καταλήγουν εἰς κατηγορίας συνθέτων τύπων, τοὺς «ἀμόρφους» (amorphes), τοὺς «φλεγματικούς», τοὺς «παθια-

2. Ἡ Ἀντίστασις

Ἡ ὀγκωλλισμὸς ἔχει ἐμβολιασθῆ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς Ἀντιστάσεως τοῦ 1940 - 1944. Τὸ σάλπισμα τῆς 18ης Ἰουνίου ἀπευθύνεται εἰς ὅλους τοὺς Γάλλους. Δὲν κάμνει διακρίσεις ἰδεολογικὰς καὶ κομματικὰς. Ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς σημαίας του εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἐσχάτου κινδύνου καλοῦνται ὅλοι οἱ διατεθειμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν. Καὶ οἱ πταίσαντες κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ οἱ ἔχοντες ἐπισημάνει τὰς ἀδυναμίας τῆς Γαλλίας καὶ τὴν βαρύτητα τῶν καιρῶν. Ἡ κλῆσις του εὐρίσκει πρόσφορον ἔδαφος εἰς τοὺς φιλελευθέρους δημοκράτας. Ἡ κλασικὴ δεξιὰ μᾶλλον ρέπει πρὸς τὸ Vichy καί, ἐξ ἐνστίκτου, τὴν Γαλλίαν τὴν συμβολίζει δι' αὐτὴν ὁ τετιμημένος γηραιὸς στρατάρχης, ἐγγύησις τῆς «τάξεως» καὶ τῆς ταπεινῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ σωθῆ ὅ,τι δύναται νὰ σωθῆ, παρὰ ὁ νεότευκτος στρατηγὸς τῶν δύο ἀστέρων ὁ ὁποῖος παρέβη κατὰ τρόπον σκανδαλώδη τὴν ἱεραρχίαν. Ἄρα, ἡ κλῆσις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τείνει νὰ ἀπευθύνεται εἰς τοὺς γνωρίζοντας νὰ ἀπειθαρχοῦν τὴν ὑστάτην ὥραν. Τὰ ὀργανωμένα μέλη τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἦσαν ὀλιγάριθμα κατὰ τὸ 1939. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πλειοψηφία τῶν ἀντιστασιακῶν εἰς οὐδένα ἀνήκει. Ὅπως εἰς οὐδένα ἀνήκει καὶ ὁ γεννώμενος Ἀρχηγός. Οἱ ἀντιστασιακοί, ἂν ἐξαιρεθοῦν οἱ κομμουνισταὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι κομματικῶς ὀργανωμένοι, ἔχουν βεβαίως ἰδέας, ἀλλὰ δὲν ἔχουν πολιτικὴν ἔνταξιν. Ἐχουν ἀληθινοὺς ἀπὸ τὰς καταστάσεις αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν ἀστραπιαίαν πτώσιν καὶ εἰς τὴν Ἀντίστασιν εὐρίσκουν ἐμπρέπον πεδῖον τιμῆς. Πρόκειται περὶ τῶν νέων, τῶν διανοουμένων, τῶν κεκρυμμένων δυνάμεων, συρρευουσῶν ἐξ ὅλων τῶν πολιτικῶν οἰκογενειῶν «διὰ νὰ νυμφευθοῦν τὴν Γαλλίαν». Να-

---

σμένους» (passionnés), τοὺς «χολερικοὺς» (cholériques), τοὺς «νευρικοὺς» (nerveux) τοὺς «αισθηματικοὺς» (sentimentaux), τοὺς «ἀπαθεῖς» (apathiques) καὶ τοὺς «αἱματώδεις» (sanguins). Ὁ Cretschmer, ἐπεξεργαζόμενος ἰδέας τοῦ Ἱπποκράτους, διακρίνει εἰς τοὺς «πυκνικοὺς» (pneumiques), τοὺς «λεπτοσώμους» (leptosomes), «ἀθλητικοὺς» (athletiques). Ἐνδιαφέρουσα, ἀπὸ ψυχολογικῆς σκοπιᾶς, εἶναι ἡ διάκρισις F.G. Jung, ἡ ὁποία βασίζεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, εἰς «ἐσωστρεφεῖς» (introvertis) καὶ «ἐξωστρεφεῖς» (extravertis). Ὁ Ἄγγλος ψυχολόγος καὶ κοινωνιολόγος Eysenck (The psychology of politics, Λονδῖνο, 1954) θεωρῶν τὴν κατάταξιν τῶν πολιτικῶν ἰδιοσυγκρασιῶν τὴν γενομένην ἐφ' ἑνὸς μόνου ἄξονος (μονοδιάστατον - δεξιῶς-ἀριστερός, αὐταρχικὸς-δημοκρατικὸς) ἔλλιπῆ, καθιέρωσεν κατάταξιν πολυδιάστατον. Σχηματικῶς ὁ ἄξων «δεξιῶς-ἀριστερὰ», τέμνεται καθέτως ὑπὸ τοῦ ἄξονος «σιληρὸς-μαλακός». Οὕτω διὰ προσθήκης εἰς τὸ ἄνω τοῦ «σταυροῦ» τῶν λέξεων «κομμουνισταὶ», «φασίσται» καὶ εἰς τὸ κάτω «σοσιαλισταὶ», «συντηρητικοί», δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τοὺς συνδυασμοὺς: «ἀριστερὰ-κομμουνιστῆς-σιληρὸς», «ἀριστερὰ-σοσιαλιστῆς-μαλακός», «δεξιῶς-φασιστῆς-σιληρὸς», «δεξιῶς-συντηρητικὸς-μαλακός» ("Ora Duverger Sociologie Politique, 1968, σελ. 183-186). Ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, οὐδεὶς συγγραφεὺς ἀπεπειράθη νὰ κατατάξῃ τὸν de Gaulle εἰς ἕνα, μόνον, συγκεκριμένον τύπον.

σιοναλισταὶ ἀντιπεταινικοί, λαϊκομετωπικοί, καθολικοί τῆς ἀριστερᾶς, πρῶν μέλη τῆς Action Française, πανεπιστημιακοί, ἀδογματίστοι ἀριστεροί, ὅλοι ἐν ἐνὶ λόγῳ, οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ δώσουν κρατῆρα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν λάβαν τῶν λόγῳ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Ἑθνους, προσέρχονται εἰς τὸ προσκλητήριον. Χαρακτῆρες ἐν ταυτῶ ἄνισοι, μικτοὶ καὶ πλήρεις ὡς ὁ André Malraux δίδουν εἰς τὴν γαλλικὴν Ἀντίστασιν μορφήν ἀνεπαναλήπτου περιπετείας. Βασικόν, ἄρα, χαρακτηριστικόν ταύτης εἶναι ὅτι εὐρίσκεται ὑπεράνω τῶν παλαιῶν κομμάτων, εἶναι εἰς Συναργέμος (Rassemblement). Εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνάμνησιν στηρίζεται ἡ βασικὴ γραμμὴ τοῦ de Gaulle νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Γαλλίαν, «ὅπως τότε», ὑπεράνω ἰδεολογιῶν καὶ κομμάτων καὶ νὰ θεωρῆ ἑαυτὸν ἄνθρωπον χωρὶς προδρόμους καὶ ἐπιγόνους μὴ ἔχοντα σχέσιν— ὅταν δὲν κυβερνᾷ— μὲ τὸ «χαμηλὸν» ἐπίπεδον τῆς ὑπαρχούσης πολιτικῆς πραγματικότητος. Ὅταν τὸ 1943 μὲ τὰς προσπαθείας τοῦ μάρτυρος Jean Moulin ἰδρύεται τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον Ἀντιστάσεως,⁽⁵⁴⁾ ὁ Eluard (ὁ κομμουνιστής), ὁ Pierre Emmanuel (ὁ Χριστιανός), ὁ Debu-Bridel (ὁ ἀδιάλλακτος γκαλλιστής) καὶ ὁ Pauchan (ὁ Patriote) θὰ τὸν ὑψώσουν εἰς σύμβολον καὶ τὸ ἀνώνυμον πλῆθος θὰ μάχεται εἰς τὸ ὄνομά του δηλ. εἰς τὸ ὄνομα τῆς Γαλλίας, ἀφοῦ αὐτὸς ἐφρόντισεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς νὰ τὰ ταυτίσῃ.⁽⁵⁵⁾ Ὁ προοδευτικὸς χαρακτήρ ὠρισμένων πλευρῶν τοῦ γκαλλισμοῦ, ἡ ἡρωϊκὴ ζύμη, στερεοποιεῖται μέσα εἰς τὴν Ἀντίστασιν.⁽⁵⁶⁾ Ὁ Edmond Michelet ὠρίσε τὸν γκαλλισμὸν ὡς

54. Ὁ Jean Moulin ἰδρυσεν τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον Ἀντιστάσεως τὴν 27 Μαΐου 1943. Ἔπεσεν μὲ ἀλεξίπτωτον εἰς τὴν κατεχομένην Γαλλίαν, ἀρχὰς 1942. Συνελήφθη ὀλίγον μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Συμβουλίου Ἀντιστάσεως (Ἰούνιον) καὶ παρὰ τὰ μαρτύρια δὲν ὡμολόγησεν. Παλαιὸς νομάρχης καὶ παλαιὸς συνεργάτης τοῦ Pierre Cot ἐπὶ Léon Blum εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἀεροπορίας (Γεν. Γραμ.). Ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Ἡ τέφρα του εὐρίσκεται εἰς τὸ Πάνθεον.

55. «Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤμουν ἡ Γαλλία», ὅρα F. Mauriac: de Gaulle, 1964, σελ. 56 καὶ 58. Ὁ Marcel Prelot (εἰς τὴν ἱστορίαν του, τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν) Dalloz 1970 ἀποκαλεῖ τὸν ἐθνικισμὸν τοῦ de Gaulle, «Nationalisme personnalisé» ἀντιπαράθετον τοῦτον εἰς τὸν «Nationalisme emotif» τῶν Barrès καὶ Péguy — «Nationalisme integral» τοῦ Maurras καὶ «Nationalisme totalitaire» τῶν Hitler καὶ Mussolini. Ὅρα εἰδικῶς σελίδες 569-583. Περὶ τῆς ταυτίσεως αὐτοῦ μετὰ τῆς Γαλλίας ὅρα καὶ Stanley Hoffman, ἔ. ἀ. σελ. 71.

56. Πολλοὶ ἀναβαίνουν καὶ πάλιν μέχρι τοῦ Βοναπαρτισμοῦ διὰ νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς προοδευτικὰς ρίζας τοῦ γκαλλισμοῦ: Καὶ οἱ δύο ἀρνοῦνται τὴν διατήρησιν ἀπαραλλάκτων τῶν δημοσίων πραγμάτων. Ἔχουν καὶ οἱ δύο ἀνησυχίας κοινωνικὰς, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐργασίας, διὰ τὴν μοῖραν τῶν ἐργατῶν καὶ ἐνθαρρύνουν τὴν συνεργασίαν κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. «Ἔχουν φίλους καὶ ὑποστηρικτὰς ἐντὸς τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ὁ Ναπολέων ὀΙΙΙ εἶχε τὸν ἐξάδελφόν του, πρίγκηπα Jérôme, ὄστρατηγὸς

περιπέτειαν πλήρη πάθους. Τὴν ιδέαν αὐτὴν συναντῶμεν καὶ εἰς τὸν André Malraux, ὅταν ὁμιλῇ περὶ τῆς ἀντιλήψεώς του τῆς ἱστορίας ὡς «περιπετείας-κληρονομίας.»⁽⁵⁷⁾ Ἡ περιπέτεια εἶναι τὸ ἐπαναστατικὸν στοιχεῖον τοῦ γκωλλισμοῦ, τὸ «ἀριστερὸν» χρῶμα πολλῶν σημείων τῆς πολιτικῆς του (participation, ἐξωτερικὴ πολιτικὴ), ἡ μάχη κατὰ τῆς στατικότητος τὸ «εὐρος» τῆς 5ης Δημοκρατίας, ποὺ δύναται νὰ στεγάσῃ ιδέας ὡς τοῦ Louis Vallon καὶ τοῦ René Caritaint. Ἡ περιπέτεια ὅμως τοῦ γκωλλισμοῦ κατέστη ἀναγκαία, διότι ἔλειπεν ἡ αἴσθησις τῆς κληρονομίας. Ἡ Γαλλία ἔπεσεν τὸ 1940, περίπου ἀμαχητὶ, διότι ἔλειπεν ἡ «ὀργάνωσις», τὸ Κράτος. Ὁ στρατηγικὸς νοῦς τοῦ de Gaulle καθιστᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς ὀργανώσεως βασικὴν ιδέαν τοῦ ἀντιστασιακοῦ κινήματος. Ἡ ὀργάνωσις δίδει τὴν νίκην, τοιούτοτρόπως, ἄρα, διαφυλάσσεται ἡ ἐθνικὴ κληρονομία. Διότι Ἔθνος δὲν σημαίνει μόνον ὀρισμένην δύναμιν. Σημαίνει ἐπίσης καὶ ὀρισμένην ἰδιαιτερότητα. Ἡ πολιτικὴ καθ' ἑαυτὴν, ἐπιβάλλει πρῶτον τὴν δημιουργίαν καὶ ἔπειτα τὴν δραστηριοποίησιν ἐνὸς Κράτους. Χωρὶς Κράτος οἰονδήποτε πρόγραμμα πολιτικὸν ἀναβάλλεται διὰ τὸ μέλλον καὶ ἡ πολιτικὴ καταντᾷ ἀπλῶς καὶ μόνον μία «ἠθικὴ». «Τὸ κεφαλαιῶδες πρόβλημα τῆς Ἀπελευθερώσεως εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν νὰ συμβιβᾷ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν μετὰ τὰς πραγματικὰς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν.»⁽⁵⁸⁾ Ἡ ἀνάγκη τῆς ὀργανώσεως κατὰ τὴν Ἀντίστασιν, αἱ ἀναμνήσεις τῆς ταπεινωτικῆς πτώσεως, αἱ ἀσυνεννοησῖαι μετὰ τοὺς συμμάχους, ὁ ρόλος τοῦ πτωχοῦ συγγενοῦ τὸν ὁποῖον ἐπιφυλάσσουν οἱ Μεγάλοι εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνδυναμώνουν τὴν ιδέαν τοῦ Κράτους, ιδέαν ἄλλωστε ἐγγενῆ εἰς ἓν κίνημα ὡς τὸ γκωλλικόν. Ἄρα ὁ γκωλλισμὸς θὰ παρουσιασθῇ κατὰ καιροῦς, ὡς ὁ φρουρὸς τῆς κληρονομίας. «Ἀνάχωμα διὰ τὴν διατήρησιν 10 αἰῶνων πολιτισμοῦ.»⁽⁵⁹⁾ Καὶ ὄχι μόνον

---

de Gaulle τὴν Δημοκρατικὴν Ἔνωσιν Ἐργασίας, τὸν Léo Hamon καὶ τὸν Louis Vallon Αἱ οἰκονομικαὶ τῶν πολιτικῶν εἶναι συγγενεῖς καὶ τοῦτο εἶναι ἓν ἀπ' τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴν δεξιάν. Χρησιμοποιοῦν τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ ἐπιφέρουν μεταρρυθμίσεις. Λαμβάνουν πρωτοβουλίας. Καὶ εἰς τοὺς σαινσιμονιστὰς τοῦ 1860 καὶ εἰς τοὺς τεχνοκράτας τοῦ 1960, ὑπάρχει ἡ ἰδίᾳ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν αὐταρχικὴν πρωτοβουλίαν, ἡ ἰδίᾳ θέλησις διὰ νὰ συντριβῇ ἡ ἀντίστασις τῆς «ρουτίνας» καὶ νὰ ὑπερκερασθῶν τὰ πάσης φύσεως ἐμπόδια (βλ. R. René: La droit en France, Aubier 3η ἔκδοσις, τόμος II, 1940-1968, σελίδες 301-306). Ἐπίσης δὲ J. Charlot, Dossier, le gaulisme, Armand Colin, σελ. 206. Παρ' ὅλα ταῦτα νομίζομεν ὅτι ἡ Ἀντίστασις εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ συμπεριληφθῇ εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ πνευματικὰς πηγὰς τοῦ γκωλλισμοῦ.

57. André Malraux, Λόγος του εἰς Salle Playel εἰς 6 Μαρτίου 1948. J. Touchard: Histoire des idées politiques, τόμος 2ος, σελὶς 819.

58. André Malraux: Antimemoires, σελὶς 139, Gallimard

59. André Malraux: Λόγος του εἰς Salle Playel ἑ.ἀ. ὑποσ. 43.

εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πολιτικῆς, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνεξαρτησίας ἔναντι τῶν ὑπερδυνάμεων τοῦ Κόσμου. Διὰ αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ὁ γκαλλισμὸς διὰ τοῦ θεωρητικοῦ του ἐπιδιώκει νὰ ἀναχθῆ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἱστορίας. «Ὅ,τι μὲ ἐνδιαφέρει δὲν εἶναι ἡ πολιτικὴ, ἀλλ' ἡ ἱστορία» θὰ εἶπη καὶ πάλιν ὁ Malraux. Τὴν ἀνωτέρω φράσιν, ἄνευ δισταγμῶν, θὰ ἠδύνατο καὶ ὁ ἴδιος ὁ de Gaulle νὰ τὴν ἔχη προφέρει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΔΟΓΜΑ

1. Ἀναδρομή εἰς τοὺς συγγραφεῖς

Τὸ λεξικὸν Larousse (τόμος IV, σελὶς 158) ὀρίζει τὸ δόγμα (doctrine) ὡς σύνολον κατευθυντηρίων γραμμῶν καὶ ἐννοιῶν αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν ἕν σύστημα διδασκαλίας εἴτε θρησκευτικῆς εἴτε φιλοσοφικῆς εἴτε πολιτικῆς. Νομίζομεν ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ θεωρήσωμεν ὑπὸ τὴν σφαιρικὴν αὐτὴν ἔννοιαν τὸν γκωλλισμὸν ὡς «δόγμα» ἢ κατ' ἄλλην ἔκφρασιν ὡς «κοσμοθεωρίαν». Ὁ γκωλλισμὸς δὲν διατείνεται ὅτι δίδει καθολικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, οὔτε ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι μία γενικὴ πρακτικὴ πρὸς ἐπίλυσίν των. Εἰς τοὺς εἰδικοὺς συγγραφεῖς ἡ λέξις δόγμα, ὅσον ἀφορᾷ τὸν γκωλλισμὸν, χρησιμοποιεῖται μὲ πολλὴν περίσκεψιν ἢ καὶ μὲ πολλὰς ἐπιφυλάξεις. Μέχρι τοῦ 1966 εἰς τὰ ἐγχειρίδια τῆς Ἱστορίας τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν ἡ λέξις δὲν ἀνεφαίνετο. Εἰς τὸ βιβλίον του «Τὰ μεγάλα πολιτικὰ ἔργα ἀπὸ τὸν Μακιαβέλλι ἕως σήμερον»⁽⁶⁰⁾ ὁ καθηγητὴς J.J.Chavallier δὲν προβαίνει εἰς ἀνάλυσιν τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Marcel Prelot παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι πεπεισμένος γκωλλιστής.⁽⁶¹⁾ Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Jean Touchard⁽⁶²⁾ ἐπίσης ἀπέχει νὰ μελετήσῃ τὴν σκέψιν τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς 5ης Δημοκρατίας. Χρησιμοποιῶν δὲ τὸν ὄρον «γκωλλισμὸς» εἰς τὸ εὑρετήριον (index), τὸ κάμνει διὰ νὰ ἀναφερθῇ ἀπλῶς εἰς μίαν περικοπὴν ἐνὸς λόγου τοῦ Malraux. Πρῶτος ὁ Marcel Prelot διακόπτει τὴν σιωπὴν του εἰς τὴν 3ην ἔκδοσιν τοῦ ἀνωτέρω ἔργου του ἀναφερόμενος εἰς τὸν γκωλλισμὸν ὡς εἰς δόγμα.⁽⁶³⁾ Ὑπογραμμίζει, παρ' ὅλα ταῦτα, ὅτι εἶναι ἀδόκιμον νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸν ὄρον ἀποδίδοντες εἰς αὐτὸν τὴν σταθερότητα μιᾶς ἰδεολογίας, σημασίαν μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ ὄρος ἐχρησιμοποιήθη καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ βιβλίου. Ἄλλοι συγγραφεῖς ἀντιτάσσουν, ἀνέ-

60. J.J.Chevallier: «Τὰ μεγάλα πολιτικὰ ἔργα ἀπὸ τὸν Μακιαβέλλι μέχρι σήμερον» (Les grandes oeuvres politiques de Machiavel à nos jours, Armand Colin 1960.)

61. Marcel Prelot: Histoire des idées politiques, Dalloz 1959.

62. Jean Touchard (Histoire des idées politiques, τόμος 2ος, P.U.F. 1959). Εἰς τὴν ἔκδοσιν ὅμως τοῦ 1967 (τόμος δεύτερος, σελὶς 842) ὁ συγγραφεὺς ἐμφράζει τὴν διάθεσιν νὰ σχολιάσῃ τὸν γκωλλισμὸν εἰς μίαν προσεχῆ ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου του. Διερωτᾶται δὲ προηγουμένως εἰς ὀλίγας γραμμὰς, τί εἶναι ὁ γκωλλισμὸς (ἔρα Πρόλογον).

63. Marcel Prelot, ἑ.ἀ. (Histoire κ.λπ.), σελὶς 675.

καθεν ἄρνησιν κατηγορηματικὴν. Ὁ γκαλλισμὸς δὲν εἶναι κατ' οὐδένα τρόπον ἓν δόγμα, θὰ γράψῃ ὁ E. Mannoni εἰς τὸ βιβλίον του «'Εγὼ, ὁ στρατηγὸς de Gaulle».(64) Ἄλλοι ὡς ὁ Francois Mauriac,(65) ὁ René Courtin,(66) ὁ καθηγητὴς René Jean Dupuy(67) καὶ ὁ Paul Marie de la Gorce, ὑπεκφεύγουν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ὄρου ὀλιγώτερον ἀκριβοῦς, ὀμιλοῦντες περὶ «σκέψεως».(68) Ἄλλοι πάλιν ὀμιλοῦν περὶ «φιλοσοφίας». Εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας ὅπου ἡ ἐλευθεριότης εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ὄρων ἀπαντᾶται συνηθέστερον, τὸ γκαλλικὸν «δόγμα» οὐδέποτε ἠμφεσβητήθη. Περὶ δόγματος θὰ ὀμιλήσῃ ὁ «ἀφωσιωμένος» Michel Debré(69) περὶ, δόγματος ὁ «ἐμβρόντητος θαυμαστής» Edmond Michelet(70), τὸ ἴδιον θὰ ὑποστηρίξῃ ὁ «ἀποστάτης» Jacques Soustelle καὶ ὁ «ἐλεύθερος» γκαλλιστὴς Edgar Faure.(71) Διὰ τὸν ἴδιον τὸν στρατηγὸν de Gaulle τὸ θέμα δὲν εἶναι τόσον διαγνῆς, ὅσον εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνωτέρω. Ὀμιλεῖ, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Jouve, ἄλλοτε περὶ δόγματος(72) καὶ ἄλλοτε περὶ φιλοσοφίας.(73) Ἡ περὶ τὸ θέμα,

64. E.Mannoni «Moi, le general de Gaulle», ἔκδ. Seuil 1964, σελ. 55.

65. F.Mauriac, Bloc-Notes, 1952-1957 Flammarion 1957, σελ. 264.

66. René Courtin «L' Europe de l' atlantique à l' oural», ἔκδ. Esprit Nouveau 1963 (σελὶς 104 εἰς τὸ τέλος).

67. René Jean Dupuy : Personnalisation et légitimité dans la pensée gaulliste, εἰς «Personnalisation du pouvoir». P.U.F. 1964, σελὶς 287.

68. Paul Marie de la Gorce, de Gaulle entre deux mondes, une vie une époque, Fayard 1964, σελ. 8.

69. Michel Debré, La doctrine gaulliste dans la vie nationale, L' Express, 4 Δεκεμβρίου 1954.

70. Edmond Michelet, Le gaullisme passionnante aventure, Fayard 1962, σελ. 8.

71. Edgar Faure, Preface à l' année politique 1962 P.U.F. 1963, σελὶς 7 Ὁ Soustelle ἐσχάτως (1971) εἰς τὸ πολλάκις μνημονευόμενον βιβλίον του «Vingt-Huit ans du gaullisme», ὑποστηρίζει ὅτι ἐντὸς τοῦ ὀρισμοῦ, «ὁ γκαλλισμὸς εἶναι ὁ de Gaulle» ὑπάρχει καὶ ἀλήθεια καὶ ψεῦδος. «Ὁ γκαλλισμὸς ἦτο ἓν πρότερον ἓν σκίρτημα, καὶ μία ἄρνησις, ὕστερον μία ἀπάντησις εἰς πολιτικὰ ζητήματα ἀποβαίνοντα ὁσημέραι πλέον πιεστικά, ὕστερον μία ἰδεολογία, μία φιλοσοφία, ἓν δόγμα» (σελὶς 401). Μολονότι, ὅμως, βαθύτατα ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐμπνευστοῦ του, ὁ γκαλλισμὸς διατηρεῖ ἔναντι αὐτοῦ μία σχετικὴν αὐτονομίαν. Ὁ σκοπὸς ἐνὸς ἀριθμοῦ γκαλλιστῶν δὲν εἶναι νὰ ἐπανέλθῃ παντίσθενι ὁ de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ πραγματοποιηθοῦν ὀρισμένοι θεμελιώδεις ἰδέαι, «καὶ ὅποια δικαίως ἢ ἀδίκως ἐθεωροῦντο αἱ πρέπουσαι διὰ τὴν χώραν καὶ τὸν λαὸν καὶ ἐπιδεικτικαὶ νὰ συνεισφέρουν πραγματικῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰρήνης ἐντὸς τοῦ Κόσμου» (σελὶς 402). Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἀποτελεῖ κατ' ἡμᾶς, τὴν καλλιτέραν συμπύκνωσιν τῶν ἀπόψεων περὶ γκαλλισμοῦ «ἰδεολογίας» καὶ «δόγματος».

72. Ὀμιλία τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τῆς 2ας Ὀκτωβρίου 1949.

73. Ὀμιλία τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τῆς 23ης Ἀπριλίου 1960 εἰς Οὐάσιγκτων. Αἱ ὑποσημειώσεις ἀπὸ 60 ἕως 73 περιλαμβάνομένων, ἔλκουν κατὰ μέγα μέρος τὴν προέ-

πάντως, τούτο συζήτησις λαμβάνει νέαν επικαιρότητα, ἐγγίζουσιν τόνους ὀξεῖς τὴν 26 Ἀπρ. 1973, ὅταν 1973 ὁ πρόεδρος Pompidou ὀρίζει τὸν γκαλλισμὸν «ὄχι ὡς δόγμα, ἀλλ' ὡς στάσιν ζωῆς» (attitude). Τοῦτο δίδει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Ed. Jouve ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Le Monde» νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ «Pompidou ἀποτελεῖ ὄχι τὴν «συνέχειαν» ἀλλὰ τὴν «αἵρεσιν» καὶ ὅτι ἀρνούμενος τὴν ὑπαρξιν δόγματος θέλει ἀπλῶς νὰ διατηρήσῃ χεῖρας ἐλευθέρως εἰς ὅ,τι διεφώνει μὲ τὸν στρατηγόν: Συμμετοχὴν (participation) καὶ πολιτικὴν ἔναντι τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ NATO.⁽⁷¹⁾

2. Ὁ γκαλλικὸς ἐμπειρισμὸς καὶ ἡ προσπάθεια κρυσταλλώσεως τῶν ἀρχῶν του.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν Maurice Duverger⁽⁷²⁾ ἡ μόνη βεβαία ἰδέα τοῦ γκαλλισμοῦ εἶναι τὸ Ἔθνος. Εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν συγκεντρώνει ὅλας τὰς ἐνεργείας. Τοῦτο σημαίνει καθ' ἡμᾶς δύο τινά: τὸ πρῶτον, ὅτι ὁ γκαλλισμὸς δὲν προβαίνει — οὔτε ἄλλωστε διατείνεται ὅτι προβαίνει — εἰς συνολικὴν ἀποτίμησιν τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς ἢ πλέον στενῶς, εἰς ἐρμηνείαν τῆς πολιτικῆς, καὶ δεύτερον, ὅτι αἱ πολιτικαὶ τοῦ ἐνέργειαι ποικίλλουν μὴ καθοριζόμεναι ὑπὸ παγίων προϋπαρχουσῶν δογματικῶν ἀρχῶν. Ἐπομένως ὁ γκαλλισμὸς εἰς τὴν πολιτικὴν πρακτικὴν εἶναι ἐμπειρισμὸς. Ἐὰν θέλωμεν νὰ συνδέσωμεν τὴν ἔννοιάν του πρὸς τὴν τοῦ δόγματος θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ προσχωρήσωμεν εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦ Marcel Prelot, ὁμιλοῦντος «περὶ κρίσεως ἐπὶ τῶν γεγονότων συνδυαζομένην ὑπὸ μεταρρυθμιστικῶν σχεδίων ἀνταποκρινομένων εἰς αὐτήν».⁽⁷³⁾ Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω σκέψεων

λευσιν τῶν ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Edmond Jouve — βιβλίον πράγματι σταθμὸν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν βιβλιογραφικὴν του ἐνημέρωσιν — Le general de Gaulle et la construction de l'Europe, σελίδες 2 καὶ 3. Ἀνετρέξαμεν, βεβαίως εἰς τὰς πρωτοτύπους πηγὰς, ἀλλὰ ἡ ἀρχικὴ ἐνημέρωσίς μας ἀνήκει εἰς τὸν Jouve.

71. Ed. Jouve: Pour son fondateur, le gaullisme etait une doctrine. «Le Monde» 7-5-73.

72. Maurice Duverger: Institut. Politiques et Droit Constitutionnel, Themis 1968, σελ. 725.

73. Marcel Prelot: Histoire des Idées Politiques, Paris 1959, σελ. 3 (ὅρα καὶ Jouve, ἔ.ἀ., εἰς παραπομπὰς σελίδος 3). Πρὸς ἐπίσης καὶ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Lalande: «Σῶμα μετ' ἀκολουθίας ὀργανωμένων ἰδεῶν καὶ συχνότατα συνδεδεμένων μὲ τὴν πράξιν...» (André Lalande, Vocabulaire technique et critique de la philosophie, P.U.F. 8η ἐκδ. σελ. 244). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πάντως ὀρισμῶν τοῦ δόγματος (doctrine) δὲν φαίνεται νὰ διαφέρῃ ἀγεφυρώτως ἡ ἔννοια τῆς «στάσεως» (attitude) — ὡς προσδιώρισεν ὁ Pompidou τὸν γκαλλισμὸν — καὶ ὡς ὀρίζει ταύτην ἡ καθηγήτρια Madeleine Grawitz (Le Monde, 19 Μαΐου 1973, ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον Doctrine ou attitude). Πρόσφατος σχετικῶς ὅρος τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας περιγράφεται ὑπ' αὐτῆς «ὡς τρόπος ὁμοιόμορφου συμπεριφορᾶς ἐνώπιον καταστάσεων ἢ ἀναλόγων ἀντικειμένων, συνθετικῶς ὅφ' ἑνὸς δικτύου ἀλληλεξερτημένων ἀντιδράσεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμένου».

θά ἡδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν τὸ εἰδικώτερον ὄρισμόν τοῦ Larousse, καθορίζοντος τὸ δόγμα ὡς σύνολον ἐννοιῶν ἀναφερομένων εἰς ἓν εἰδικὸν ἐπιστητόν. Ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν δυνάμεθα, ἴσως, νὰ ὀμιλῶμεν περὶ γκαλλικῶν δογμάτων, ἤτοι περὶ πολλῶν εἰδικωτέρων πολιτικῶν αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε κόπτουν τὸν ὀμφάλιον λῶρον πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἑθνους. Διὰ μέσου τῶν μαιάνδρων τῆς πολιτικῆς, τῶν αἰφνιδίων στροφῶν, τῶν ἀναιτιολογήτων ἐπανεκτιμήσεων, τὰ νήματα τῶν βασικῶν σκοπῶν πάντοτε ἀκολουθοῦνται. «Ὁ ἐμπειρισμὸς καὶ ὁ μακιαβελλισμὸς δὲν ἀφοροῦν παρὰ τὰ μέσα. Οἱ τελικοὶ σκοποὶ οὐδέποτε τίθενται ὑπὸ ἀμφισβήτησιν, τὸναντίον ἀποδεικνύεται, εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν, ὅτι τοὺς προωθεῖ μία ἄνευ ρωγμῆς πίστις».(74) Ἄν λοιπὸν θελήσωμεν νὰ συναγάγωμεν τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς γκαλλικῆς πολιτικῆς πρακτικῆς, θὰ πρέπει νὰ τὰς συνοψίσωμεν εἰς τὰς ἐννοίας τοῦ «ἐμπειρισμοῦ» καὶ τῆς «κινητικότητος», με ἄλλας λέξεις ἕνα ρεαλισμὸν ἐξικνούμενον μέχρι τῆς ὁμότητος τοῦ μακιαβελλισμοῦ. Ὁ γκαλλισμὸς πολλὰκις κατηγορήθη, λόγῳ τῶν μεγαλοπνόνων, «φανταστικῶν» σχεδίων τοῦ ἱδρυτοῦ του δι' ἔλλειψιν ρεαλισμοῦ. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ σύνδεσις τοῦ γκαλλισμοῦ με τὸν ρεαλισμὸν δὲν πρέπει νὰ ξενίση. Οἱ μεγάλοι σκοποὶ—κινούμενοι διὰ τοὺς ἀντιπάλους του μεταξὺ δονκιχωτικοῦ καὶ ἀνερματίστου—ἀφορῶντες πάντοτε μίαν Γαλλίαν «ἰδανικὴν», ἐπιδιώκονται διὰ τῶν μέσων τῶν πλέον

Ὁρος ὀλιγώτερον διονοητικὸς ἀπὸ τοὺς ἀντιστοιχοὺς δόγμα (doctrine) καὶ πίστις (croyance), τοὺς καλύπτει κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ἔποψιν ἐννοιολογικοῦ περιεχομένου. Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ στηριχθῇ ὁ «ρεβιζιονισμὸς» τοῦ Pompidou μόνον ἐπὶ τῆς διαφορᾶς ὀρολογίας. Πάντως οἱ ὅροι «ἀίρεσις» καὶ «ρεβιζιονισμὸς» χρησιμοποιούμενοι ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἀποτελοῦν μέρος τῆς γκαλλιστικῆς μυθολογίας. Δανειζόμενοι ὄρους ἐκ τῆς θρησκείας («ἀίρεσις») καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ («ρεβιζιονισμὸς») διδοῦν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως κάτ' ἀπὸ τὴν «παγκοσμιότητα» τῶν ἀνωτέρω εἰς τὸν γκαλλισμὸν. Πρβλ. καὶ τοὺς ὄρους τοὺς ὁποῖους μεταχειρίζεται εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 4ης Ἰουνίου 1973 (ἐφ. Figaro) ὁ Olivier Guichard, ὀρίζων τὸν γκαλλισμὸν ὡς δόγμα τῶν περιστάσεων (doctrine des circonstances). Ὁ J.P. Buffelan (Introduction à la Sociologie Politique, σελὶς 86, 1969) ὀρίζει ἐξ ἄλλου, τὴν ἰδεολογίαν ὡς σύστημα ἰδεῶν καθοριζουσῶν μίαν γενικὴν περὶ κόσμου καὶ ζωῆς ἀντίληψιν. Ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν συναφῶν περὶ δόγματος. Μόνον ὅτι τὸ δόγμα ἔχει μεγαλυτέραν, ἴσως, σύνδεσιν πρὸς τὴν πρᾶξιν καὶ ἀπαιτεῖ ἀτεγκτον προσπάθειαν ἐπιβολῆς του. Προδίδει ἐνδεχομένως καὶ μίαν ἀκαμψίαν. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὑπὸ στενὴν ἐννοιαν, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν «ἰδεολογίαν» τὸν γκαλλισμὸν. Εἶναι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ J.Ch.Petitfils (La droite en France, σελὶς 115, Que sais - e?) «μιά ἰδεολογία συναγερωῦ ποὺ ἀρνεῖται τὴν παραδοσιακὴν διάκρισιν εἰς ἀριστερὰν καὶ δεξιὰν καὶ προσπαθεῖ νὰ τοποθετηθῇ ὑπεράνω κομμάτων καὶ καιρικῶν διαιρέσεων τῶν γάλλων...».

74. Maurice Duverger, προλογίζων τὸ ἔργον τοῦ Ed.Jouve, ἐν. ἀν. Περὶ ἐμπειρισμοῦ καὶ «περιστάσεων», βλέπε καὶ εἰς «Petain-de Gaulle» τοῦ J.R.Tournoux, ἐκδ. Presses Pocket, σελ. 88 καὶ 135 ἐπ.

διαφορετικῶν, διὰ τῆς ἐμμονῆς τῆς πλέον σκληρᾶς καὶ διὰ τῶν τρόπων τῶν πλέον ἀνορθοδόξων. Ἴσως, τοιοῦτοτρόπως, δικαιώνεται ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ de Gaulle «ὡς ρεαλιστοῦ τοῦ φανταστικοῦ».⁽⁷⁵⁾ Σχετικῶς προσφάτως— καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle— ὁ πλέον ἀκουόμενος «θεωρητικὸς τῆς πρακτικῆς» τοῦ γκαλλισμοῦ, ὁ Michel Debré, πειρᾶται νὰ ἀντλήσῃ τὰς βασικὰς γραμμὰς του μετὰ τὴν φιλοδοξίαν τῆς προβολῆς καὶ τῆς ἰσχύος των κατὰ τὰ 20 προσεχῆ ἔτη. **Πρῶτον**, δὲν ὑπάρχει Γαλλία χωρὶς Κράτος καὶ Κράτος χωρὶς Κυβέρνησιν. **Δεύτερον**, ἡ Γαλλία ὡς χώρα κηδομένη τοῦ ἱστορικοῦ πεπρωμένου της πρέπει νὰ λαμβάνῃ διὰ συνδυασμοῦ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὅλα τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ἡ παγκόσμιος ἀποστολὴ της καὶ ὀφείλει νὰ ἔχῃ, ἐναντι πάντων, τὰς χεῖρας της ἐλευθέρας. **Τρίτον**, ἐπιβάλλεται συνεχῆς προσπάθεια ὥστε ἡ Γαλλία λόγῳ τοῦ ἀγροτικοῦ ἐκμοντερνισμοῦ της, τῆς βιομηχανικῆς της ἀναπτύξεως καὶ τῶν ἐξαγωγικῶν δυνατοτήτων της, νὰ ἀποκτήσῃ συνειδήσιν δυνάμεως πρώτης γραμμῆς. **Τέταρτον**, ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη εἶναι ἡ νέα μορφή τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ λάβῃ ἡ γαλλικὴ κοινωνία διὰ τοῦ ἀνοίγματος πρὸς ὅ,τι ὁ στρατηγὸς de Gaulle ὠνόμαζεν συμμετοχὴν (participation), συμμετοχὴν τοῦ προσωπικοῦ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἢ συμμετοχὴν τῶν ὀργανωμένων ἐπαγγελματιῶν ἢ ἄλλων παρομοίων ὁμάδων εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ οἰκονομικοῦ προσανατολισμοῦ. **Πέμπτον**, τὸ μέγα πρόβλημα τῆς πολιτικῆς εἶναι καὶ πρέπει νὰ παραμένῃ τὸ ἀνθρώπινον πεπρωμένον. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐντὸς τῶν πραγματικότητων τοῦ σημερινοῦ κόσμου, αἱ ἀνεπτυγμένα χῶραι ὀφείλουν νὰ υἱοθετήσουν γραμμὰς, αἱ ὁποῖαι πέραν τῆς συνωμολογημένης οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ πέραν τῶν ἐιδικωτέρων καλῶν πολιτικῶν σχέσεων, θὰ βοηθήσουν εἰς τὴν παγίωσιν μιᾶς διεθνoῦς πολιτικῆς στηριζομένης εἰς τὴν ἀπανταχοῦ πρόοδον τοῦ ἀνθρώπινου γένους.⁽⁷⁶⁾ Οἱ ἀνωτέρω «προσανατολισμοὶ» μολονότι ἀποτελοῦν μίαν ἐπιτυχή συμπύκνωσιν «τῆς πολιτικῆς τοῦ γκαλλισμοῦ ἐν ἐξουσίᾳ», δὲν νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ μᾶς ἐκτρέψουν τῆς ἀρχικῆς τοποθετήσεώς μας, περὶ μὴ ὑπάρξεως καθολικοῦ δόγματος ἀλλὰ περὶ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μονίμων μεγάλων σκοπῶν ἐπιδιωκομένων σθεναρῶς καὶ μετ' ἐλαστικότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μέσων.

---

75. Jean Lacouture, Citations du president de Gaulle, Seuil 1968, σελ. 17.

76. Ὁρα ἐφημερίδα Figaro, 30 Νοεμβρίου 1970.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΙ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΥ

1. Ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς

«...Εἷς κίνδυνος ἢ λήθη, μιὰ ἀπειλὴ ὁ τρίτος Παγκόσμιος Πόλεμος, ἔν κλιμα, τῆς ἀγρυπνίας τῶν ὅπλων...».

Paul Marie de la Gorce

De Gaulle entre deux Mondes, κεφ. XII

Ἡ περιφρονητικὴ ἐχθρότης πρὸς τὰ κόμματα δύναται νὰ λάβῃ τὰς πλείον διαφόρους μορφάς. «Ὁ πουζαντισμὸς ἦτο ἢ πλέον χυδαία, ὁ γκωλλισμὸς ἢ πλέον ἀποτελεσματικὴ».⁽⁷⁷⁾ Ὄταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀπεφάσισεν ἀποτόμως νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐξουσίαν τὴν 20 Ἰανουαρίου 1946, ὠθήθη κατὰ βάσιν, ἀπὸ τὴν ἐνστικτώδη ἀντιπάθειάν του πρὸς τὰ κόμματα. Πρόθεσις, ὅταν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1947, ἐπανεμφανίζετο εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν δὲν εἶναι νὰ προσθέσῃ ἕν ἀκόμη κόμμα εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα. Θεωρῶν τὰ κόμματα ὡς ἀπλᾶς καιρικὰς ἐκφράσεις τῶν συμφερόντων τῶν διαφόρων ομάδων καὶ τῶν ἐγωϊστικῶν τῶν θελήσεων, ἀρνεῖται εἰς αὐτὰ τὴν δυνατότητα νὰ λάβουν θέσιν εἰς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ θέματα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδεολογίας τῶν. Αἱ γενικαὶ ἐθνικαὶ κατευθύνσεις καὶ ἡ ἐπιλογὴ τῶν μέσων προώθησεως τῶν, εἶναι δι' αὐτὸν κάτι τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ὑπεράνω καὶ πέραν πάσης κομματικῆς ἰδεολογίας. Μὲ αὐτὰς τὰς ἀντιλήψεις προέβη τὴν 7ην Ἀπριλίου 1947, εἰς Στρασβοῦργον, εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ. Ἦλπιζεν ὅτι ἄνθρωποι ὄλων τῶν κομμάτων, ἐνώπιον ἑνὸς νέου παγκοσμίου πολέμου, θὰ ἔσπευδον εἰς τὸ νέον προσκλητήριον. Τὸ «ἡρωϊκὸν» ὑπόβαθρον τοῦ κινήματος εἶναι ἡ προοπτικὴ νέας, ἐνδεχομένως, Ἀντιστάσεως.⁽⁷⁸⁾ Ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς συνιστᾷ τὸ 1947, εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ἰδρυτοῦ του, τὴν προέκτασιν τῆς Ἑλευθέρας Γαλλίας. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἐναντίον τοῦ Κομμουνισμοῦ. Ὁ ψυχρὸς πόλεμος εὐρισκόμενος εἰς τὴν κορύφωσίν του, θεωρεῖται τὸ προοίμιον ἑνὸς νέου θερμοῦ καὶ ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως τὸ κίνημα θὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τὴν λαβὴν τῶν κομμάτων καὶ τὴν κραταίωσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ὁ ὁμολογημένος, λοιπόν, σκοπὸς τοῦ Γαλλικοῦ Συ-

77. Ὁρα François Goguel-Alfred Grosser, La politique en France, ἐκδ. Ar. Colin, σελ. 128.

78. Κατὰ τὸν Gaston Palewski ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς εἶναι «ἡ 18η Ἰουνίου ποὺ ἐπαναλαμβάνεται», διὰ τὸν André Malraux ἢ θέλησις «νὰ ἐπανοικοδομηθῇ ἡ Γαλλία διὰ τῶν γυμῶν μας χειρῶν...» (ὄρα Jacques Soustelle ἕν. ἀν., σελ. 31).

ναγερμού είναι ή θανάτωσις ενός συστήματος «μη νομίμου» (τῆς 4ης Δημοκρατίας). Ἡ μάχη περὶ τὴν νομιμότητα προσανατολίζεται, καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν, περὶ τὸ διαρκές θέμα τοῦ Ἔθνους. Ἡ γκαλλικὴ ἔννοια τῆς νομιμότητος ἔχει βασικὸν ἄξονα τῆς τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Καμμία ἄλλη ἔννοια νομιμότητος, «δικαιϊκὴ» ἢ «νομικιστικὴ», δὲν δύναται νὰ τὴν ὑπερκεράσῃ. Ἡ ἐθνικὴ ὑπαρξις ἀπειλεῖται καὶ πάλιν λόγῳ τῆς κυβερνητικῆς ἀδυναμίας καὶ τῶν κομματικῶν συναλλαγῶν. Ἄρα, ἡ ὑπαρξις τῆς 4ης Δημοκρατίας εἶναι κίνδυνος ἐθνικός. Παρὰ τὰς κασσανδρικὰς προβλέψεις του καὶ τὴν ἐτοιμότητά του νὰ ἀντιμετωπίσῃ «νέας καταγίδας», ἡ προσέλευσις, στελεχῶν τοῦλάχιστον, δὲν εἶναι μαζικὴ. Τὰ μέλη τὰ πλέον ἐνεργητικὰ εἶναι ὁ Jacques Soustelle (πρῶτος γενικὸς γραμματεὺς), ὁ Louis Terrenoire (διαδεχθεὶς τὸν πρῶτον εἰς τὴν γραμματείαν), ὁ André Malraux καὶ ὁ René Capitant. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς προσερχομένους (π.χ. Ed. Michelet καὶ Louis Terrenoire, μέλη τοῦ Λαϊκοῦ Δημοκρατικοῦ Κινήματος τάσεως Χριστιανοδημοκρατικῆς, Jacques Chaban Delmas, προερχόμενος ἐκ τῶν ριζοσπαστῶν) ἔχουν δι' ἄρκετον καιρὸν διπλὴν ἔνταξιν.⁽⁷⁹⁾ Ταχέως ὅμως ὁ Συναγερμὸς ἐξελίσσεται εἰς ἓν κόμμα με ὀργάνωσιν πολὺ πλέον αὐταρχικὴν τῶν ἄλλων κομμάτων.⁽⁸⁰⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα κατὰ τὸν ἰδρυτὴν

---

79. Πρβλ. καὶ Vingt-Huit Ans de gaullisme, ἐκδ. J' ai lu, σελ. 32, ὑπὸ J. Soustelle.

80. Ὁ Maurice Duverger εἰς τὸ βιβλίον «πολιτικὰ κόμματα», κατατάσσει τὸν Γαλλικὸν Συναγερμὸν εἰς τὰ κόμματα με αὐταρχικὴν διοίκησιν συνδυάζοντα, μέχρις ἐνὸς σημείου, τὸν αὐταρχισμὸν με τὴν δημοκρατικὴν ἀρχὴν ἐκλογῆς. «Ἐπὶ ἐπιπέδου κοινότητος, αἱ διοικήσεις, φαινομενικῶς τοῦλάχιστον, ἐκλέγονται δημοκρατικῶς. Ἐπὶ ἐπιπέδου διαμερίσματος (département) συνυπάρχουν ἓν γραφεῖον ἐκλεγόμενον καὶ εἰς ἀντιπρόσωπος ὀνομαζόμενος ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν. Κατ' ἀρχὴν, τὸ πρῶτον ἔχει τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὁ δεύτερος τὴν ἐξουσίαν τοῦ veto. Ἐν ταῖς πράγμασιν αἱ δυνατότητες (τὰ δικαιώματα) τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως πρέπει νὰ θεωροῦνται πλέον σημαντικαί, ὅπως ἔχει ἤδη καταδειχθῆ. Ἐπὶ ἐπιπέδου περιοχῆς (région) δὲν ἀπαντῶμεν, παρὰ ἓνα ἀντιπρόσωπον διοριζόμενον. Ἐπὶ ἐπιπέδου, τέλος, κέντρου, ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ διοικοῦντες, ἐπίσης διορίζονται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, πλὴν, βεβαίως τῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Κόμματος καὶ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον. Ἄλλὰ τὸ πρῶτον συνέρχεται ἀπαξ μόνον κατ' ἔτος. Αἱ συζητήσεις, κατ' αὐτὸ λαμβάνουν χώραν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καὶ κατ' εἰδικευμένας ομάδας ἐργασίας. Αἱ ἐν ὀλομελείᾳ ἑσυνεδριάσεις τούτου εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένοι εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων τῶν διαφόρων μελῶν τῆς διοικήσεως καὶ εἰς τὴν προσυπογραφήν τῶν συμπερασμάτων τῶν ἐπιτροπῶν. Κατὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον ἔχει ρόλον, ἀποκλειστικῶς συμβουλευτικόν. Ἡ ἀποφασιστικὴ ἐξουσία, ἐκτὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, ἀνήκει εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Διοικήσεως καὶ εἰς τὴν Γενικὴν Γραμματείαν, τῶν ὁποίων τὰ μέλη διορίζονται εὐθέως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. (Ἡ Γραμματεία μάλιστα συντίθεται ἀπὸ τοὺς προσωπικοὺς του συνεργάτας). Ἡ κεντρικὴ διοίκησις παραμένει καθαρῶς αὐταρχικὴ» (Maurice Duverger, Les partis politiques, ἐκδ. Armand Co-

και τὰ στελέχη του δὲν εἶναι κόμμα, διότι «ἓν κόμμα ἔχει μίαν ἰδιαιτέραν τοποθέτησιν καὶ μίαν πελατείαν νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ νὰ διασώσῃ τὰ εἰδικὰ της συμφέροντα... ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς συνιστᾷ τὸ μέσον προσεγγίσεως ὅλων τῶν Γάλλων οἱ ὅποιοι, παρ' ὅλα ταῦτα, διατηροῦν τὰς πολιτικὰς τῶν ἰδέας καὶ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν...». «Ὁ γαλλικὸς Συναγερμὸς δὲν εἶναι πολιτικὸν κόμμα εἰς παραμονὰς ἐκλογῶν. Δὲν υἱοθετεῖ ἐλαστικὰ προγράμματα οὐδέποτε ἐφαρμοζόμενα. Θέτει ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς». «Ἐπεράνω πελατειῶν καὶ προγραμμάτων, χαρακτηριστικῶν τῶν κομμάτων, ὑπάρχουν μερικαὶ ἰδέαι κοιναὶ δι' ὅλους τοὺς Γάλλους (ἀληθῶς ἔθνικα καθήκοντα) τῶν ὁποίων μόνον ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεκπεραίωσιν καὶ τὴν εὐθύνην». Αἱ ἰδέαι αὗται εἶναι αἱ ἰδέαι τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle : «Ἀνεξαρτησία τῆς Χώρας ἔναντι τῶν δύο blocs τὰ ὅποια διαγράφονται εἰς τὸν ὀρίζοντα», «Ἐλευθερία τῶν πολιτῶν», «Ὀικονομικὴ Ἀνόρθωσις», «Διατήρησις τῆς γαλλικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν κόσμον». «Ὁ Charles de Gaulle ἐπανερχόμενος εἰς τὴν κυβέρνησιν πρέπει νὰ εὕρῃ ἔτοιμον ἓν ὄργανον καὶ μίαν δύναμιν : τὸν Γαλλικὸν Συναγερμὸν». «Τὰ μέλη του δύνανται καὶ ὀφείλουν νὰ μείνουν ἐντὸς τῶν κομμάτων τῆς ἀρεσκείας τῶν καὶ ἐκεῖ νὰ ἀποβοῦν οἱ κήρυκες τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ δηλαδὴ κήρυκες τῶν κοινῶν ἰδεῶν δι' ὅλους τοὺς Γάλλους».⁽⁸¹⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα «ὁ γαλλικὸς Συναγερμὸς δὲν εἶναι μόνον κίνημα ἰδεῶν. Εἶναι καὶ κίνημα μαζῶν». Ἡ βασικὴ παρατήρησις εἰς τὴν ὁποίαν ἀβιάστως ἀγόμεθα εἶναι ἡ ἐμφανὴς τάσις νὰ ἀποκρυβῇ ὁ κομματικὸς χαρακτήρ τούτου, μὲ ἀπώτερον στρατηγικὸν σκοπὸν τὴν ἐσωτερικὴν διάβρωσιν τῶν ἄλλων κομμάτων καὶ ἄρα τὴν κατάρρευσιν τῆς 4ης Δημοκρατίας. Τακτικὴ εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς διπλῆς ἐντάξεως ἢ ὁποία ἐπιτρέπει εἰς τὸν Γαλλικὸν Συναγερμὸν νὰ ἔχῃ φορεῖς τῆς ἰδικῆς του πολιτικῆς ἐντὸς τῆς βάσεως καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἄλλων κομμάτων. Εἰς

---

lin, σελὶς 163). Ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν (Union des Democratres pour la Ve Republique), διοικεῖται ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν Συνέδριον, τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον, τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν, τὸ Ἐκτελεστικὸν Γραφεῖον καὶ τὸν Γενικὸν Γραμματέα, ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ δομὴ τοῦ νέου κόμματος, χωρὶς νὰ εἶναι ὑπόδειγμα δημοκρατικότητος, εἶναι πολὺ περισσότερον ἐλαστικὴ ἀπὸ τὴν τοῦ γαλλικοῦ Συναγερμοῦ. Ὡς δεῖγμα ὅμως αὐταρχίας ἀναφέρομεν ὅτι οἱ γραμματεῖς τῶν διαμερισμάτων (départements) δὲν ἐκλέγονται, ἀλλὰ διορίζονται ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ γραμματέως τῆς Κινήσεως ὑφ' ὀρισμένης προϋποθέσεως. (Ὅρα Status de l' union des democratres pour la Ve Republique εἰς Constitutions et documents politiques τοῦ Maurice Duverger, ἐκδ. Themis 1968, σελίδες 255 ἐπ.). Ὅρα καὶ Jacques Soustelle, ὅσον ἀφορᾷ τὰ περὶ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ εἰς βιβλίον του Vingt-Huit ans du gaullisme, σελίδες 37-67.

81. Ὅρα Ἐγκύκλιον τῆς 7 Ἰουλίου 1947 εἰς Dossier, le gaullisme, ὑπὸ Jean Charlot, ἐκδ. Ar. Colin, σελ. 37 ἐπ. ὅρα ἐπίσης εἰς τὸ αὐτὸ Dossier Ἐγκύκλιον No 1, 22.3.47.

αὐτὴν δὲ τὴν προσπάθειαν πειρᾶται νὰ κινητοποιήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ἀριθμὸν προσώπων. Εἶναι ἡ τακτικὴ τῆς ἐκ τῶν ἔσω πτώσεως καὶ ὄχι τῆς κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεως. Εἶναι ἡ τακτικὴ τῆς ἀνεπαισθήτου, βραδυφλεγούς «ἄπτρας» εἰς τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τῆς αἰφνιδίας τελικῆς φλογὸς ποῦ θὰ τὸ κατακαύσῃ. Ἡ κίνησις ἀρχικῶς σημειώνει ἐντυπωσιακὰς προόδους. Εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1947 λαμβάνει τὸ 38 % τῶν ψήφων.⁽⁸²⁾ Εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1951 ἡ νίκη εἶναι μερικὴ (22 % τῶν ψήφων καὶ 121 βουλευταί). Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Συναγερμὸς διαθέτει τὴν μεγαλύτεραν κοινοβουλευτικὴν ὁμάδα. Εἰς τὸ βάθος ἡ μερικὴ αὐτὴ νίκη, εἶναι ἥττα δεινὴ. Τὸ ἐκλογικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ γκαλλισμὸς ἤγγισεν τὸ σημεῖον αἰχμῆς καὶ ἤρχισε νὰ κατέρχεται. Ἀφοῦ δὲν ἤμπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ μόνος ἢ πρέπει νὰ ἀποδεχθῇ τὸ σύστημα ἢ νὰ ἀσκήσῃ συνεχῶς στεῖραν ἀντιπολίτευσιν ἢ ὅποια τελικῶς θὰ τὸν καταστήσῃ ἀντιπαθῆ. Σημειοῦται μία προσπάθεια ἐκ μέρους τοῦ Jacques Soustelle νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τοῦτο μὲ ἀπώτερον σκοπὸν νὰ τὸ διαβρώσῃ. Αὕτη ἀποδοκιμάζεται σκληρῶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle.⁽⁸³⁾ Ἀργότερον ἀρχίζουν αἱ διαφωνίαι. Διὰ νὰ παραλλάξωμεν τὴν γνωστὴν φράσιν τοῦ Herriot⁽⁸⁴⁾, ἡ ἰδεολογικὴ ἀδιαλλαξία ἐδρεύει, ἴσως, εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ἀλλὰ τὰ χαρτοφυλάκια εὐρίσκονται ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Τριάκοντα δύο βουλευταὶ ἀποφασίζουσιν, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ «σύστημα», τὴν ἴδρυσιν τῆς Δημοκρατικῆς καὶ Κοινωνικῆς Δράσεως (Action Republicaine et Sociale) καὶ ὑπὸ τὸν Battachin ἀποτελοῦν μέρος τῆς πλειοψηφίας Pinay (Μαΐος 1952). Τὸ 1953, ἡ μεγαλύτερα πτέρυξ (Republicains Sociaux) δίδει τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὸν Laniel. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀποχωρεῖ (6 Μαΐου 1953). Ἀποτυχὼν διὰ τῆς «δόμαλης» ὁδοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν θὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν «ἐρημον» καὶ θὰ ἀναμείνῃ τὴν ὥραν τῆς «καταιγίδος» δηλ. τὴν ὥραν του, ὅπου ἡ Γαλλία θὰ ἴδῃ εἰς αὐτὸν καὶ πάλιν τὸν παράκλητόν της. Ἀποδεσμευεὶ τὰ μέλη τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὸ Colombey - les deux - Eglises. Οἱ λόγοι τῆς ἀποτυχίας του ὀφείλονται κατὰ βάσιν εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἔν μέρει μέγας ψηφοφόρων τὸ ὅποιον θὰ ἀπετέλει ἀναμφιβόλως, ἐκλογικὴν πελατείαν του, ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸ Λαϊκὸν Δημοκρατικὸν

82. Ὁρα Jacques Soustelle, Exposé εἰς πρῶτον συνέδριον εἰς Μασσαλίαν 16-17 Ἀπριλίου 1948 σελίδες 17-20, ἐκδ. Γαλλικοῦ [Συναγερμοῦ (R.P.F.) 1948. Ἐπίσης καὶ Jacques Chapsal εἰς La vie politique en France depuis 1940, ἐκδόσεις P.U.F. 1969 ἐπίσης Dossier, ὑπὸ J. Charlot, ἔ. ἀ. σελὶς 161.

83. Ὁρα J.R. Tournoux, La tragedie du general, Plon, 1967, σελίδες 127 ἐπ.

84. Ὁ Herriot εἶπεν: αἱ καρδίαι εὐρίσκονται ἀριστερά, ἀλλὰ τὰ χαρτοφυλάκια δεξιά.

κίνημα (M.R.P.). Ἡ ἐμφάνισις τοῦ γαλλικοῦ Συναγερμοῦ τὸ πλήττει ἀλλὰ δὲν τὸ ἀποσυνθέτει. Συνεργάται του εἰς τὴν Ἀντίστασιν ὡς ὁ Bidault ἢ ὁ Maurice Schuman, δὲν τὸν ἀκολουθοῦν. Γκωλλισταὶ ἀφωσιωμένοι εἰς τὰς «μεγάλας στιγμὰς» ὡς ὁ François Mauriac, ἀποδοκιμάζουν τὸν Συναγερμὸν.⁽⁸⁵⁾ Ὁ ἀντικομμουνισμὸς, τὰ ἀναθεωρητικὰ ἐπὶ τοῦ Συντάγματος σχέδιά του, ὁ ἐπ' εὐκαιρία φιλοαμερικανισμὸς, ὁ ἀντιευρωπαϊσμὸς, ἡ τακτικὴ, γενικῶς, τῆς ἀθήσεως τῶν πραγμάτων πρὸς τὸ χειρότερον, τοποθετοῦν, κατὰ τοὺς ἀντιπάλους του, τὸν Συναγερμὸν, τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, περίπου εἰς τὴν «ἀντίδρασιν», εἰς τὸ πλέον «δεξιὸν» σημεῖον τῆς μακρᾶς διαδρομῆς τοῦ γκωλλισμοῦ⁽⁸⁶⁾. Ὁ de Gaulle κινδυνεύει ἀπὸ τὴν «μετόπην» (légende) νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἀπλήν θέσιν τοῦ κομματικοῦ ἀρχηγοῦ. Τὰ κόμματα ἐνσφηνωμένα μεταξὺ Συναγερμοῦ καὶ Κομμουνισμοῦ προκρίνουν τὸν δρόμον τῶν μεταξὺ των συνδυασμῶν καὶ συμβιβασμῶν καὶ ἀπαλύνουν τὰς ἀντιθέσεις των. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ ἀποτυχία δὲν εἶναι ἀνεξήγητος. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Συναγερμὸς ὠφέλησε τὸν γκωλλισμὸν. Τὰ στελέχη του, παλαιοὶ συμμαχηταὶ εἰς τὴν Ἀντίστασιν, συναντῶνται παρά- πλευροι εἰς νέαν μορφήν πάλης, τὴν πολιτικὴν, καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φορᾶ θὰ χαλυβδωθῇ εἰς ἀγῶνας κοινούς «ἡ ἀνδροπρεπὴς ἀδελφωσύνη».⁽⁸⁷⁾ Εἰς τὸ καθαρῶς πρακτικὸν πεδίον τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπανερχόμενος τὸ 1958, εὗρσκει ἐπιτελεῖον ἔτοιμον νὰ ἀναλάβῃ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, τὸ κυβερνητικὸν ἔργον καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς.

2. Ἡ Ἑνωσις διὰ τὴν Ν. Δημοκρατίαν (U.N.R.)

Ἡ Ἑνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν (U.D.R.)

«Ἡ Ἑνωσις διὰ τὴν Νέαν καὶ ἡ Ἑνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν εἶναι κατ' ἀρχὴν μιὰ ὑπουργικὴ ὁμάς, ἐν συνεχείᾳ μιὰ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ, εἷς ὁργανισμὸς ἐπιλογῆς ὑποψηφίων διὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, ἔπειτα μιὰ κοινοβουλευτικὴ ὁμάς καὶ τέλος, μόνον, ἓν κόμμα...».

Jean Charlot (F. Borella, les partis politiques en France)

«Οἱ δυνατοὶ φιλικοὶ δεσμοὶ ἐντὸς τοῦ γκωλλισμοῦ διεδραμάτισαν ρόλον σπουδαιότατον ὅσον ἀφορᾷ τὴν λειτουργίαν τοῦ καθεστώτος»,

85. Ὁρα J.Soustelle ἔ. ἀ., Vingt-Huit ans du gaullisme, σελὶς 48.

86. Πρβλ. καὶ Stanley Hoffman ἔ. ἀ. σελ. 73, «...Ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς εἶχεν ὕφος ὀπισθοδρομικὸν καὶ καταπιεστικὸν καὶ ὁ Barrès τὸν ἐχρωμάτιζεν περισσότερο τοῦ Régny...».

87. André Malraux: ἡ ἔκφρασις εἶναι «fraternité virile», ἀναφερομένη ὑπὸ Maurice Duverger εἰς Partis politiques, ἔ. ἀ.

διαβεβαιώνει ο Raymond Triboulet.⁽⁸⁸⁾ Ο Jean Charlot θα γράψει ότι κατά μαρτυρίαν μέλους του στενού περιβάλλοντος, ήρκεσαν 10 τηλεφωνήματα διά ν' ανασταθούν αι παλαιαι ομάδες του Γαλλικού Συναγερμού, διά να συσταθῆ δηλ. ἡ Ἐνωσις διά τὴν Νέαν Δημοκρατίαν.⁽⁸⁹⁾ Ἐκ τῶν πραγμάτων, τὸ ἐπιτελεῖον πού θά πλαισιώσῃ τὸν στρατηγὸν de Gaulle διά τὴν θεμελίωσιν τῆς 5ης Δημοκρατίας, ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ 1945. Τὰ ἴδια ὀνόματα τὰ ὁποῖα συναντῶμεν ἀναλύοντες τὸν γκωλλισμόν τοῦ πολέμου, τὰ ἴδια ταῦτα περίπου, θά συναντήσωμεν ἀπὸ τοῦ 1958 καὶ ὕστερον. Michel Debré, Georges Pompidou, André Malraux, Edmond Michelet, Jacques Soustelle, Christian Fouchet, Roger Frey, ὡς πρωθυπουργοὶ ἢ ἀπλοὶ ὑπουργοί, Jacques Chaban Delmas, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (καὶ ὕστερον πρωθυπουργός) Gaston Palewski μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀργότερον πρόεδρος τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου.⁽⁹⁰⁾ Ὅλοι οἱ γενικοὶ γραμματεῖς τῆς Ἐνώσεως διά τὴν Νέαν Δημοκρατίαν Roger Frey, Albin Chalandon, Jacques Richard, Roger Dusseaux, Louis Terrenoire, Jacques Baumel⁽⁹¹⁾ εἶναι γκωλλισταὶ τῆς πρώτης γενεᾶς. Διαπιστώσεις ὡς αἱ ἀνωτέρω καθιστοῦν προφανῆ τὴν ὀλιγαρχικὴν ὑφὴν τῆς Ἐνώσεως διά τὴν Ν. Δημοκρατίαν. Δίδουν ὅμως ἐξήγησιν εἰς τὴν δύναμιν τῆς συνοχῆς, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Jean Charlot. «Δὲν ἔχουν ἀκόμη κλείσει δύο ἔτη ἀπὸ τότε πού συμπλέομεν καὶ πάλιν μὲ τὸν στρατηγὸν de Gaulle καὶ πράγματι εἶναι 20 ἔτη κοινῶν ἀγῶνων πού συνδέουν τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ ἡμᾶς», ὑπενθυμίζει ὁ Roger Frey.⁽⁹²⁾ Τὸ «τσιμέντο» τοῦ νέου - τοῦ τρίτου γκωλλισμοῦ, εἶναι ἡ Ἀντίστασις καὶ ὁ Συναγερμός. Ὁ γκωλλισμός τοῦ 1958 εἶναι ἡ μεγάλη, κλειστὴ πατριαρχικὴ οἰκογένεια. Ὑπὸ τὸν Πατριάρχην ὑπάρχουν οἱ παλαιοὶ πιστοί, οἱ μεμνημένοι κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ διά τὸν αἰῶνα. Οἱ νέοι εἰσέρχονται στάγδην καὶ ἀφοῦ ἐπιτύχουν εἰς ἐξετάσεις πιστότητος. Ὁ γκωλλισμός προσλαμβάνει, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, τὸν χαρακτῆρα πολιτικῆς ἐκκλησίας.⁽⁹³⁾ Παρ' ὅλην, ὅμως, τὴν συνοχὴν καὶ τὸ «ἀλάθητον» τοῦ Πατριάρχου

---

88. Jean Charlot, *L' U.N.R. étude du pouvoir au sein d' un parti politique*, A. Colin, σ. 302-304. «Ἡ ἱστορία τοῦ γκωλλισμοῦ εἶναι, μέχρις ἐνός σημείου, ἡ ἱστορία τῆς φιλίας μας, ἡ ὁποία ἐπέζησεν τῶν καταιγίδων», θά ὁμολογήσῃ ἐπιφανὴς γκωλλιστῆς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle: ὄρα Philippe Alexandre, *Le duel de Gaulle - Pompidou*, Livre de Poche, No 3289, σελίς 88.

89. Jean Charlot, ἔ.ἀ. ὑποσ. 72.

90. Jean Charlot, ἔ.ἀ. ὑποσ. 88.

91. Jean Charlot, ἔ.ἀ. ὑποσ. 88.

92. Jean Charlot, ἔ.ἀ. ὑποσ. 88.

93. Πρβλ. τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου τοῦ P.Viansson Ponté, *les gaullistes, Rituel et Annuaire*, 1963.

ή μεγάλη οικογένεια θα διέλθη από την κάμινον φοβερᾶς κρίσεως : εἶναι ἡ Ἄλγερία ἢ «δοκιμαζομένη καὶ προσφιλῆς», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Soustelle.⁽⁹⁴⁾ Ὃταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀποφασίζει τὴν αὐτοδιάθεσιν της, θὰ τεθῆ τὸ μέγα δίλημμα : πίστις εἰς τὸν de Gaulle ἢ πίστις εἰς τὴν γαλλικὴν Ἄλγερίαν. Καὶ εἰς τοὺς δύο ἀποκλείεται. Εἰς τὴν ψυχὴν τῶν πιστῶν θε νικήση, ὁ μῦθος τῆς 13ης Μαΐου 1958 ἢ ὁ τῆς 18ης Ἰουνίου 1940, ὁ γκωλλισμὸς τοῦ «πάντοτε»; «Ὁ Jacques Soustelle θὰ ἐκλέξῃ τὴν ἀλγερινήν, ὁ Michel Debré τὴν γκωλλικὴν πίστιν».⁽⁹⁵⁾ Ἄπαξ, ὅμως, ἀνακτηθείσης τῆς συνοχῆς καὶ ἐπὶ στερεωτέρων βάσεων μετὰ τὴν καταιγίδα, συμπαρομαρτοῦσης τῆς αὐτοπεποιθήσεως λόγῳ τοῦ θριάμβου εἰς τὸ δημοψήφισμα καὶ τὰς ἐκλογὰς κατὰ τὰ ἔτη 1961—1962, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης, ἀρχίζει ἡ διαδικασία ἀνανεώσεως, ἡ ἀλλαγὴ φρουρᾶς. Μέχρι τοῦ 1962, οἱ «παλαιοὶ» κατέχουν ὅλας τὰς ἡγετικὰς θέσεις τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν, ἐντὸς ὅμως τῆς διετίας 1962—1964 χάνουν τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Κοινοβουλευτικῆς Ὁμάδος. Ἡ οὐσιαστικὴ, πάντως, στροφὴ πρὸς τὴν νέαν μορφήν τοῦ «τεχνοκράτου», εἰς βάρος τοῦ «ἱστορικοῦ» γκωλλιστοῦ, τοῦ *compagnon*, σημειοῦται εἰς τὸ 4ον Ἐθνικὸν Συνέδριον τῆς Lille τοῦ Δεκεμβρίου 1967. Ὡς διὰ τὴν ὑποσημειωθῆ ἢ μεγάλη στροφὴ καὶ ἑναρξίς τῆς νέας περιόδου, τὸ κόμμα (ἦτοι ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει, ἀπὸ τοῦ 1962, ἐνταχθῆ ἢ Δημοκρατικὴ Ἐνωσις Ἐργασίας τοῦ Louis Vallon καὶ τοῦ René Capitant) μετονομάζεται εἰς Ἐνωσιν διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν. Ὁ ἀπώτερος σκοπὸς εἶναι «ἡ προπαρασκευὴ τῶν ἀναγκαίων δομῶν ὑποδοχῆς» ὅλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκδηλώσει τὴν θέλησιν νὰ «προσφέρουν τὴν ὑποστήριξιν των εἰς τὸν στρατηγὸν de Gaulle».⁽⁹⁶⁾ Τοιοῦτοτρόπως τὸ νέον κόμμα θὰ περιλάβῃ ὅλα τὰ μέλη τῆς πλειοψηφίας, πλὴν τῶν Ἀνεξαρτήτων τοῦ Giscard d'Estaing⁽⁹⁷⁾ δηλ. τὴν παλαιὰν Ἐνωσιν διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν, μέγα τμῆμα Χριστιανοδημοκρατῶν (ἦτοι, τοῦ παλαιοῦ Λαϊκοῦ Δημοκρατικοῦ Κινήματος), προσωπικότητες τῆς γκωλλικῆς ἀριστερᾶς ὡς ὁ Edgar Pisani ἢ ὁ Louis Joxe καὶ «ἐλευθέρους» γκωλλιστὰς ὅπως ὁ Edgar Faure. Ὁ ἐκλεγόμενος γενικὸς γραμματεὺς, ὁ Robert Poujade, ἦτο 12 ἐτῶν τὸ 1940 καὶ

94. Τίτλος βιβλίου τοῦ Jacques Soustelle.

95. Ὅρα François Goguel-Alfred Grosser, *La politique en France*, Ar. Colin, σελ. 130.

96. Ὅρα ἐγκυκλίους ὡς εἰς ὑποσ. 67.

97. Ὁ Maurice Duverger καὶ πάλιν εἰς τὸ βιβλίον *Droit Constitutionnel*, ἔ. ἀ. (σελὶς 729) θεωρεῖ τοὺς Ἀνεξαρτήτους Δημοκρατικοὺς (Republicains Independants) ὡς στοιχεῖον τοῦ γκωλλισμοῦ. Ἐπιπροτιμήσαμεν εἰς τὸ Κεφάλαιον «Κομματικαὶ ἐκφράσεις τοῦ γκωλλισμοῦ» νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς «καθαροαίμους» γκωλλικοὺς σχηματισμοὺς κατὰ τὴν ἱστορικὴν διαδρομὴν τοῦ Κινήματος. Οἱ Ἀνεξάρτητοι Δημοκρα-

19 ετών το 1947, όταν ήρχισε μαχόμενος εις τὰς τάξεις τοῦ Γαλλικοῦ Συναγεροῦ.⁽⁹⁸⁾ «Προσέρχεται εἰς τὸν γκαλλισμὸν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Ἀντίστασιν. Εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐνώσεως, τὸ ὁποῖον ἀντικαθιστᾷ τὴν παλαιὰν πολιτικὴν Ἐπιτροπὴν Ἐνώσεως διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν, παρατηρεῖται ἡ ἀπομάκρυνσις πεντηκοντάδος γκαλλιστῶν γεννηθέντων μεταξὺ 1897 καὶ 1925, (κατὰ μέσον ὄρον τὸ 1913) ἐκ τῶν ὁποίων 40 εἶναι γκαλλισταὶ τῆς πρώτης γενεᾶς. Ἀνοίγει ἀντιθέτως τὰς θύρας του εἰς δεκάδα γκαλλιστῶν γεννηθέντων περὶ τὸ 1922 καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν μικροτέραν τῶν 20 ἐτῶν κατὰ τὸ 1950».⁽⁹⁹⁾ Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων οἱ ὅποιοι λόγῳ ἡλικίας δὲν μετέσχον εἰς τὴν Ἀντίστασιν εἶναι περίπου ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν «ἱστορικῶν γκαλλιστῶν». Ἡ διαδικασία αὐτὴ τῆς ἀνανεώσεως συνεχίσθη καὶ ἐκ λόγων καθαρῶς φυσιολογικῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ὅτε τὸ «ῦφος» τῆς Κυβερνήσεως ἤλλαξεν καὶ εἰς τὴν πλειοψηφίαν εἰσηλθὼν νέα στοιχεῖα. Τὴν ὄθησιν πρὸς τὴν «ἀνανέωσιν» ἔδωσεν ἡ ἐπικράτησις τῶν συναφῶν ἰδεῶν τοῦ Georges Pompidou, ὡς Πρωθυπουργοῦ. Πάντοτε ρεαλιστῆς, δυναμικὸς ἀλλ' ἀντιηρωϊκός, εἰς τὸν γκαλλισμὸν δὲν εἰσηλθεν διὰ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀλλ' ἐκ τῆς ὀπισθίας θύρας τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ στρατηγοῦ. Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Lille θὰ εὔρη τὴν εὐκαιρίαν νὰ τονίσῃ ὅτι δι' ὅλους τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν μικροτέραν τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἢ 18 Ἰουνίου, ἡ ἐλευθέρη Γαλλία καὶ ἡ Ἀπελευθέρωσις δὲν εἶναι περισσότερον ἐπίκαιρος ἀπὸ τὸν πόλεμον τοῦ 1914. Διὰ τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἢ 4η Δημοκρατία μὲ τὰς ἀθλιότητας καὶ κάποτε τὰς ἐντροπὰς τῆς, δὲν ἀντιπροσωπεύει παρὰ ἓν δεδομένον τελείως ἀόριστον. «Ὁφείλομεν, ἄρα, νὰ διευκολύνωμεν τὴν ἀλλαγὴν φρουρῆς, ὀφείλομεν νὰ εὐρωμεν ὄλους ἐκείνους ποὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ δημόσια, ποὺ προβληματίζονται ἐπὶ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα θέτει εἰς τὸν κόσμον μία ἄνευ προηγουμένου ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ ἐξέλιξις καὶ νὰ τοὺς πείσωμεν ὅτι θὰ εὕρουν μεταξὺ ἡμῶν τὰ μέσα διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς φιλοδοξίας των, ὅτι θὰ εὕρουν πλησίον μας τοὺς

τικοὶ μετασχόντες ἐπανειλημμένως εἰς τὰς γκαλλικὰς πλειοψηφίας καὶ μετέχοντες καὶ σήμερον ἐντὸς τῆς «δεσποζούσης συμμαχίας» (coalition dominante), λόγῳ τῆς στάσεως τοῦ Pinay καὶ τοῦ Giscard εἰς τὸ θέμα τῆς Ἀλγερίας τοῦ πρώτου, τοῦ δημοψηφίσματος, βασικῶς τοῦ 1969, τοῦ δευτέρου, καὶ λόγῳ τῆς νατοϊκῆς τοποθετήσεώς των εἶναι, ἴσως, ἐξ ἀνάγκης σύμμαχοι τοῦ γκαλλισμοῦ, ὑπάρχοντος τοῦ de Gaulle, ἀλλ' ὄχι στοιχεῖα τοῦ γκαλλισμοῦ. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ de Gaulle τὰ πράγματα καθίστανται εὐκολώτερα διὰ μίαν ἀφομοίωσιν των ἐντὸς τῆς πλειοψηφίας διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ἐνὸς συντηρητικοῦ συνασπισμοῦ. (ὅρα καὶ γενικὰ συμπεράσματα).

98. Jean Charlot, *Le phénomène gaulliste*, A.Fayard 1970, 96 ἐπ.

99. Ὡς εἰς ὑπόσημ. 82. Βλέπε ἐπίσης καὶ τὸ κατὰ Φεβρουάριον 1973 ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ F.Borella, *Les partis politiques dans la France d'aujourd'hui*, ἐκ Seuil σελ. 100, 102, 103, 106.

άνθρώπους τῆς προόδου καὶ τὰς ἰδέας τοῦ μέλλοντος».(100) Τὸ πρακτικὸν συμπέρασμα τῆς ὡς ἄνω ἐπιχειρηματολογίας περὶ ἀλλαγῆς, ἦτο ἢ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου «ἀσφάλις τῆς διαρκείας τοῦ καθεστώτος καὶ ἡ περαιτέρω δρᾶσις τοῦ γκωλλισμοῦ»(101). Ἡ ἰδέα παρομοίας, τεχνοκρατικῆς ὑψῆς, ἀνανεώσεως ἔχει ὁπαδοὺς καὶ ἐντὸς τῶν τάξεων τῶν «ἱστορικῶν» γκωλλιστῶν. Οὗτοι— ὅπως ὁ Chaban Delmas ἢ ὁ Roger Frey— θὰ ἀποτελέσουν τὸν κρίκον τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων, μεταξὺ πρώτου, δευτέρου (Ἀντίστασις - Συναγερμὸς) ἀφ' ἑνὸς, καὶ τρίτου γκωλλισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου (μετὰ τὸ 1958). Εἰς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν θὰ χαλυβδωθῇ τὸ δίπτυχον Pompidou - Delmas τὸ ὁποῖον, μετὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1969, θὰ δώσῃ τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν εἰς τὸ τότε Κυβερνητικὸν σχῆμα (καὶ τὴν ἡγεσίαν εἰς τὸν 4ον γκωλλισμὸν)(μετὰ τὸ 1969). Ἡ προσπάθεια πλέον θὰ εἶναι ὄχι μόνον ἀνανέωσις ἢ ἀλλαγή φρουρᾶς (reléve), ἀλλὰ καὶ «ἀνοιγμα» (ouverture). Καταλήγοντες θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ γκωλλικὰ κόμματα πάντοτε ἀντιμετώπισαν τὴν ἐγγενῆ δυσκολίαν τοῦ πῶς δηλ. θὰ κατορθώσουν νὰ ἀφομοιώσουν τὴν κληρονομίαν ἑνὸς ἀνδρὸς τοῦ ὁποῖου ἡ ἰδεολογία εἶναι ἀκριβῶς ἢ ἄρνησις τῶν ἰδεολογιῶν καὶ τῶν κομμάτων καὶ, κατὰ συνέπειαν, ἄρνησις τῆς παγιωμένης εἰς τὴν Δύσιν ἀρχῆς ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κυβερνήσεως (ἢ τοῦ Κράτους) εἶναι, συνήθως, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ πλειοψηφοῦτος κόμματος.(102) Μὲ τὸν Pompidou, βεβαίως, τὰ πράγματα λαμβάνουν ἄλλην τροπὴν. Ἀληθῶς ὁ στρατηγὸς de Gaulle μερικὰ τῶν κρισιμωτέρων διλημμάτων ἐπιφυλάσσει ὄχι γενικῶς διὰ τοὺς γάλλους, ἀλλὰ εἰδικώτερον, διὰ τοὺς ὁπαδοὺς του.

3. Αἱ κοινωνικαὶ βάσεις τῶν γκωλλικῶν κομμάτων

Ἡ ἐκλογικὴ πελατεία τῶν γκωλλικῶν κομμάτων ἀνήκει, κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν, εἰς τὴν δεξιάν.(103) Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Βοναπαρτισμὸς, διαθέτει ὀρισμένον ἀριθμὸν ψηφοφόρων προερχομένων ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν «Ὁ Ναπολέων ὁ 1ος εἶχεν τὴν ὑποστήριξιν ἑνὸς μέρους τῶν δημοκρατικῶν, μέχρι καὶ πρώην Ἰακωβίνων, ὁ Ναπολέων ὁ 3ος, μέρος τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τῶν φιλελευθέρων ἀστῶν».(104) Ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς ἀναπτύσσει ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν ἐργατῶν, προσπαθῶν νὰ ἀποσπάσῃ ὁπαδοὺς καὶ ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸν

100. Ὡς εἰς ὑπόσημ. 98.

101. Ὡς εἰς ὑπόσημ. 82. Περὶ τῆς Ἑνώσεως διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν(U.D.R.) ὄρα καὶ Pierre Avril, U.D.R. et gaullistes, ἔκδ. P.U.F., Dossier Themis.

102. Ὁρα La politique en France, François Goguel-Alfred Grosser, Armand Colin, Col.U., σελ. 225, 228.

103. «Κόμμα μάζης τῆς δεξιᾶς» ἀποκαλεῖ ὁ Borella τὴν Ἑνωσιν διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν· ὄρα F.Borella ἑ. ἄ. σελ. 107.

104. Maurice Duverger εἰς σύγγραμμά του Droit Constitutionnel, ἑ. ἄ. σελίς 726.

κόμμα ή από τὰ ἄλλα κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς. Ὑπολογίζεται ὅτι ἐξεδί-
 δοντο 35 ἡμερίδες προοριζόμεναι δι' ἐργοστάσια καὶ δι' εἰδικὰς κατηγορίας
 ἐπαγγελματῶν καὶ ὑπάρχει γενικὸν δημοσιογραφικὸν ὄργανον, ὁ Ἐργατι-
 κὸς Συναγερμὸς (Rassemblement Ounier).⁽¹⁰⁵⁾ Τὸν ἴδιον προβληματισμὸν
 δεῖκνυει ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν καὶ ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην
 Δημοκρατίαν. Ἀποδεικτικὴ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὁλόκληρος ἡ συζήτησις
 περὶ τὴν «συμμετοχὴν» (participation). Ἡ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν πιστο-
 ποιεῖ ἐπίσης ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐκέρδισεν πάντοτε ψήφους ἀπὸ τὴν
 Ἀριστεράν. Κατὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1947, ὁ Συναγερμὸς ἀφαιρεῖ
 ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς τὰς δημαρχίας τῆς Marseille, τῆς Nante, τοῦ Saint-
 Etienne, τῆς Toulon, τῆς Reims, τοῦ Alger, τῶν Cannes, τοῦ Ajaccio, τοῦ
 Nevers καὶ τῆς Valanciennes. Ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστὰς, ἀφαιρεῖ περισσότερους
 ἀπὸ 20 δήμους, μεταξὺ τῶν ὁποίων τῆς Bourgs, τῆς Besançon, τοῦ Mont-
 pellier, τοῦ Portalier, τοῦ Ampér, τοῦ Montagnis, τοῦ Le Mans καὶ τέλος
 τοῦ Bordeaux καὶ τῆς Lille. Διὰ τοὺς δήμους καὶ κοινότητας μεγαλυτέρους
 τῶν 4.000 καὶ διὰ τοὺς τοιούτους τῆς περιοχῆς τῆς Seine, ἐπὶ 8.500.000
 ψηφισάντων, ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς λαμβάνει 4.000.000, ἔναντι 2.400.000
 τῶν κομμουνιστῶν καὶ 1.200.000 τῶν σοσιαλιστῶν. Μία συγκριτικὴ ἀνά-
 λυσις τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν τῆς 10 Νοεμβρίου 1946 καὶ τῆς
 17ης Ἰουνίου 1951 ἄγει εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα. Ἐπὶ 19.203.000 ἐγκύρων
 ψηφοδελτίων εἰς τὰς πρώτας, τὰ ἀριστερὰ κόμματα λαμβάνουν 5.489.000
 ἤτοι 28,5 %. Τὸ κομμουνιστικὸν 5.432.000 ἤτοι 18 % καὶ 2.381.000 ἢ 12,5 %
 οἱ σοσιαλισταὶ καὶ ριζοσπάσται, ἀντιστοίχως. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1951
 ἐπὶ 18.967.000 ἐγκύρων ψηφοδελτίων, τὰ ἀνωτέρω κόμματα λαμβάνουν
 5.056.000 ἤτοι 25,5 % (ἀπώλειαι 2 %). Τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα μὲ 2.744.000
 ψήφους καὶ ποσοστὸν 15%, ἔχει ἀπώλειαι 3 %. Ὁ Συναγερμὸς τῆς Δη-
 μοκρατικῆς Ἀριστερᾶς (περιλαμβάνων καὶ τὸ Ριζοσπαστικὸν Κόμμα) μὲ
 2.370.000 ἤτοι ποσοστὸν 11,5 % παρουσιάζει ἀπώλειαν (ἐν συγκρίσει πάντοτε
 πρὸς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1940) 1 %. Ὁ διὰ πρώτην φοράν εἰς βουλευτικὰς ἐκ-
 λογὰς ἐμφανιζόμενος Γαλλικὸς Συναγερμὸς, μὲ 4.126.000 ψηφοφόρους

105. Πρὸς μίαν ἄλλην κατεύθυνσιν ἐκδίδεται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Claude
 Mauriac (υἱοῦ τοῦ F. Mauriac) ἡ ἐπιθεώρησις Liberté de l'Esprit, μὲ τὴν ὁποία
 συνεργάζονται οἱ Caëtan Picon, Pascal Pia, Jules Monnerot, René Talvernier, Ray-
 mond Aron, Jacques Soustelle, André Malraux καὶ Maurice Clavel. Ὁ τελευταῖος
 οὗτος ὀρίζει σήμερον ἑαυτὸν ὡς Gaullo-gauchiste θεωρῶν καὶ τὸν γκαλλισμὸν καὶ τὸν
 gauchisme ὡς κινήματα ψυχῆς, ἀπελευθερωτικὰ καὶ ὑπερήφανα. Συνεργάτης τῶν ἐκδό-
 σεων τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ (εἰδικῶς τοῦ Rassemblement) εἶναι καὶ ὁ Arthur Koest-
 ler. (Ὅρα καὶ βιβλίον τοῦ Jacques Soustelle ἔ.ἀ., σελ. 61 καὶ ὑποσημειώσεις). Περὶ τῶν
 γκαλλικῶν συνδικάτων βλέπε καὶ ἄρθρον τοῦ G. Adam, ὑπὸ τὸν τίτλον Le Syndicalisme
 Independant (εἰς Droit Social, Νοεμ. 1970, σελ. 498 ἐπ.).

κατακτᾶ τὸ 21 % τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τῶν γκαλλιστῶν προέρχεται βεβαίως ἀπὸ τοὺς Λαϊκοὺς Δημοκράτας. Ἀπὸ 5.058.000, ἥτοι 26,5 % τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Νοεμβρίου 1946, πίπτουν εἰς 2.370.000 ἥτοι 12,5 % (ἀπώλεια 14 %). Ἄλλ' ὡς καταφαίνεται, μετακινήσεις ψήφων τῆς ἀριστερᾶς πρὸς τὸν γκαλλισμὸν εἶναι ἀναμφισβήτητος. Τὸ ἴδιον φαινόμενον παρατηροῦμεν ὅσον ἀφορᾷ τὸν «τρίτον γκαλλισμὸν», ἥτοι ἀπὸ τοῦ 1958 καὶ ἐντεῦθεν. Κομμουνισταί, σοσιαλισταί, ριζοσπάσται, καὶ παραφυάδες λαμβάνουν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 2ας Ἰανουαρίου 1956, συνολικῶς 12.878.000. Τὰ ἴδια κόμματα λαμβάνουν πάλιν συνολικῶς 9.745.000 ψήφους (ἥτοι 3.882.000—18,9 %, οἱ κομμουνισταί, 3.167.000—15,5 %—οἱ σοσιαλισταί, 348.000—1,5 %—οἱ διάφοροι τῆς ἀριστερᾶς, 2.348.000—11,3 %—οἱ ριζοσπάσται καὶ κεντροαριστεροὶ) κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 23)30 Νοεμβρίου 1958. Οἱ ἴδιοι περίπου πολιτικοὶ σχηματισμοί—κεχωρισμένως πάντοτε κατερχόμενοι εἰς τὰς ἐκλογὰς—πίπτουν εἰς τὰ 8.125.000 κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 18)25 Νοεμβρίου 1962 (ἥτοι 3.992.000—21,8 %—449.000—2,4 % ἢ ἄκρα Ἀριστερά, 2.317.000—12,6 % οἱ σοσιαλισταί, 1.465.000—8 %—οἱ ριζοσπάσται καὶ ἡ κεντροαριστερά).⁽¹⁰⁶⁾ Αἱ προεδρικαὶ ἐκλογαὶ τῆς 5)19 Δεκεμβρίου 1965 δίδουν εἰς τὸν πρῶτον γύρον—εἰς τὸν κοινὸν ὑποψήφιον τῆς Ἀριστερᾶς F.Mitterand 7.694.000 ψήφους. Ἐστὼ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι μερὶς τῆς κεντροαριστερᾶς, συνεργαζομένη μέχρι τοῦδε μὲ τὸς ριζοσπάστας, δὲν προσχωρεῖ κατὰ τὸν πρῶτον γύρον τῶν ἐκλογῶν (τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1965) εἰς τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ἀλλ' εἰς τὸν Jean Lacanuet, παρ' ὅλα ταῦτα, παρατηροῦμεν τελικῶς—κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα—μίαν ἀναμφισβήτητον μετακίνησιν ψήφων πρὸς τοὺς γκαλλιστάς.⁽¹⁰⁷⁾ Κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῶν Μαρτίου 1967, ἡ Ἠνωμένη Ἀριστερά καὶ αἱ παραφυάδες τῆς διὰ 10.077.000 (ἐναντι 8.844.000 τῶν γκαλλιστῶν) μειώνει τὴν διαφορὰν. Αἱ ψήφοι τῆς (κομμουνισταί, σοσιαλισταί καὶ ριζοσπάσται, μὴ ἠνωμένοι), ἀντιπροσωπεύουσαι 49,8 % τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων τὸ 1951 καὶ 54,4 τὸ 1956, ἀντιπροσωπεύουν, πάντως, μόνον 43,5 % κατὰ τὸ 1967 (ἐναντι 37,7 % τῶν γκαλλιστῶν) καὶ 41,2 % (ἥτοι 8.126.000) κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 23)30 Ἰουνίου 1968 (ἐναντι 43,5 % τῶν γκαλλιστῶν). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτέλεσμα κρίνεται ὡς μὴ ἀρκούντως ἐνδεικτικὸν τῆς σημειουμένης μετακινήσεως λόγῳ τῆς εὐνοϊκῆς ἐπιδράσεως ἢ ὅποια προέκυψεν διὰ τοὺς

106. Διὰ πλείονας ἀριθμοὺς εἰς Dossier ὑπὸ Jean Charlot ἔ. ἀ., σελ. 157 ἕως καὶ 196 ἔξ ὧν ἐλήφθησαν οἱ περισσότεροι τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν. Ὅρα ἐπίσης καὶ χάρτας ἀναπαριστῶντας τὰ ἐκλογικὰ δεδομένα (Προεδρικῶν, Βουλευτικῶν ἐκλογῶν καὶ δημοψηφισμάτων).

107. Ὁ Maurice Duverger, ἔ. ἀ., (Inst.Polit. κ.λπ.) ἀναβιβάζει τὴν ἀπώλειαν τῶν ψήφων τῆς ἀριστερᾶς μέχρι τοῦ 1962 εἰς 2.300.000, σελίς 726.

γκωλλιστὰς ἐκ τῆς παρατάσεως τῶν γεγονότων τοῦ Μαΐου. Ἡ «δυναμικὴ» τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος τῆς Ἀριστερᾶς εἶναι κατὰ πολὺ εὐρύτερα. Ἡ διαίρεσις ὅμως ποὺ ἐπεκράτει εἰς τοὺς κόλπους τῆς καὶ ἡ ἀδυναμία συγκεντρώσεώς της περὶ κοινὸν ὑποψήφιον κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τῆς 1)15 Ἰουνίου 1969 (9.763.428, ἤτοι 44 % τῶν ἐγκύρων κατὰ τὸν πρῶτον γῦρον ὑπὲρ τοῦ Georges Pompidou) ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν μετακίνησιν. Τὰ ἀνωτέρω δεδομένα ἀλλάσσουν ὅμως σημαντικῶς κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς 4)11 Μαρτίου 1973, ὅπου ὁ γκωλλισμὸς καὶ οἱ σύμμαχοί του μολονότι διατηροῦν τὴν πλειοψηφίαν πίπτουν εἰς τὰ ποσοστὰ, περίπου, τοῦ 1967 καὶ χάνουν 97 ἔδρας (275 τὸ 1973 ἔναντι 372 τὸ 1968), ἐνῶ ἡ ὑπὸ κοινὸν πρόγραμμα Ἠνωμένη Ἀριστερά (Κομμουνιστὰι - Σοσιαλιστὰι καὶ Ριζοσπάσται τῆς Ἀριστερᾶς) ἀναβιβάζουν τὰς ἔδρας ἀπὸ 89 τὸ 1968 εἰς 177, τὸ 1973). Ὁ καθηγητὴς Duverger πάντως, δέχεται ὅτι οἱ κομμουνιστὰι ὑπὸ τὸ γκωλλικὸν καθεστῶς ἀπάλεσαν ἀξιόλογον ποσοστὸν τῶν ψήφων των καὶ ὅτι εἰς ὄρισμένους ἀριθμὸς των προσήλθεν εἰς τὴν Ἐνωσιν διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν.⁽¹⁰⁸⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ βασικῶς παραδοσιακὴ καὶ συντηρητικὴ μορφή τοῦ γκωλλισμοῦ δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγη. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιχειρηθεισῶν κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1967 καὶ Ἰούνιον τοῦ 1968 συγκριτικῶν σφυγμομετρήσεων τοῦ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ I.F.O.P., εἰς τὰ γκωλλικὰ κόμματα δίδουν τὴν προτίμησιν των αἱ γυναῖκες, οἱ ὑπερβάντες τὸ 50ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, οἱ διαθέτοντες μεγάλον μηνιαῖον εἰσόδημα, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς καὶ οἱ ἐνεργοὶ (pratiquants) καθολικοί. Ἐπίσης δὲ ἔμποροι, μικρέμποροι καὶ τεχνίται ἀποτελοῦντες ἄλλοτε τὴν ἐκλογικὴν βᾶσιν τοῦ πουζαντισμοῦ.⁽¹⁰⁹⁾ Αἱ σχετικῶς πρόσφατοι συγκριτικαὶ μελέται ἐπὶ τῶν ἐκλογικῶν δεδομένων καὶ εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τοῦ γκωλλισμοῦ, ἐντὸς τῶν διαφόρων ὁμάδων καντονίων εἴτε εὐρισκομένων εἰς «κίνησιν προοδευτικὴν» εἴτε εὐρισκομένων εἰς «κίνησιν ὀπισθοδρομικὴν», ἐπιτρέπουν νὰ προβῶμεν εἰς ὄρισμένας ἐνδιαφερούσας διαπιστώσεις. Ὁ, περίπου, γενικὸς κανὼν εἶναι ὅτι ἐντὸς διαμερισμάτων μὲ πολιτικὴν παράδοσιν συντηρητικὴν, ὁ γκωλλισμὸς σημειώνει πρόοδον εἰς καντόνια παρουσιάζοντα φθίνουσαν μεταβολὴν (κίνησιν ὀπισθοδρομικὴν) ἐνῶ τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα εὐρίσκει εὐκολώτερον ἔδαφος εἰς ἐξελισσόμενα καντόνια. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀσύνηθες. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐκπλήττει εἶναι ὅτι, εἰς διαμερίσματα μὲ πολιτικὴν παράδοσιν ἀριστερὰν, ὁ γκωλλισμὸς ἐπιτυγχάνει ἀπροσδόκητα κέρδη εἰς καντόνια ἐξελισσόμενα, ἐνῶ τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα ἐπιτυγχάνει εἰς τὰ ὀπισθοδρομοῦντα. Τοιοῦτοτρόπως, παρατηροῦμεν τὴν παράδοξον εἰκόνα, τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα

108. Ὡς εἰς ὑποσ. 107, σελ. 750

109. Ὅρα πίνακα εἰς Le Phénomène Gaulliste τοῦ Jean Charlot, ἔ. ἀ. σελ. 72.

νά κερδίζη ἔδαφος εἰς τὰ καντόνια τὰ ὁποῖα ἀναλογικῶς ἔχουν ὀλιγωτέρους ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐργάτας, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὸν γκαλλισμὸν. Ὁ François Goguel συνάγει τὸν κατωτέρω «νόμον». «Ἡ φθίνουσα οἰκονομικὴ καὶ δημογραφικὴ μεταβολὴ συνιστᾷ, ἐκεῖ ὅπου ἡ ὑπαρξίς μιᾶς πολιτικῆς παραδόσεως τῆς δεξιᾶς δὲν ἐξισορροπεῖ τὰ ἀποτελέσματά της, παράγοντα εὐνοϊκὸν διὰ τὴν διείσδυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἐνῶ ἀντιθέτως ἔστω καὶ ἐὰν ὑπάρχη πολιτικὴ παράδοσις τῆς ἀριστερᾶς, ἡ προοδευτικὴ μεταβολὴ συνιστᾷ ἀνασταλτικὸν παράγοντα εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος».(110) Ἄρκει διὰ τὸν γκαλλισμὸν νὰ ἀντιστρέψωμεν τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα. Εἰς τὰ αὐτὰ περὶ τῆς συνθέσεως, εἰσδύσεως καὶ σταθεροποιήσεως τοῦ γκαλλισμοῦ καὶ τῶν συμμάχων του, καταλήγουν καὶ τελειῶς πρόσφατοι ἔρευναι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐκλογῶν τῆς 4)11 Μαρτίου 1973.(111) Παρὰ τὴν, ἀκόμη, ἀνεπάρκειαν τῶν ἀνωτέρω μελετῶν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνάγεται εἶναι ὅτι ὁ γκαλλισμὸς δὲν εἶναι κίνημα στατικὸν ἀλλ' ἐκφράζει δυναμικὰ φαινόμενα κοινωνίας ἐν ἀλλαγῇ.

4. Συγκριτικὴ προσέγγισις τῶν γκαλλικῶν κομμάτων

Ὅταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐγκαταλείπει, εἰς τὰς 20 Ἰανουαρίου 1946, αἰφνιδίως τὴν ἐξουσίαν, θὰ πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι δὲν ᾄθειται μόνον ἀπὸ ἀηδίας διὰ τὰ κόμματα. Κατὰ πολλοὺς συγγραφεῖς ἔχει τὴν ψευδαίσθησιν ὅτι θὰ μετακληθῇ, λόγῳ τοῦ δημιουργηθησομένου ἀδιεξόδου, λίαν συντόμως. Ἡ ἀποχώρησις του ἀποτελεῖ καὶ ἐν τέχνασμα. Διαψεύδεται, ὅμως, ταχύτατα.(112) Ἡ 4η Δημοκρατία τὸν ἀντιπαθεῖ, τοῦλάχιστον ὅσον τὴν ἀντιπαθεῖ. Ἀποφασίζων τὴν ἐπανεμφάνισίν του εἰς τὴν πολιτικὴν διὰ τοῦ Συναγερμοῦ, ἀντιλαμβάνεται τὴν λαϊκὴν του βάσιν καθαρῶς ὡς ἐν κίνημα μαζῶν.(112^α) Ἄλλωστε, ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Γαλλίας εὐρίσκεται εἰς ἐποχὴν κατ' ἐξοχὴν πολιτικῆς στρατεύσεως. Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα ἀριθμεῖ 800.000 ἐγγεγραμμένα μέλη, τὸ δὲ Σοσιαλιστικὸν (S.F.I.O.) περὶ τὰς 350.000. Ὁ Συναγερμὸς πρέπει, ἄρα, νὰ συναγωνισθῇ τοὺς ἄλλους κομματικούς σχηματισμοὺς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διείσδυσιν εἰς τὰς μάζας. Ὁλόκληρον τὸ ἔργον τῶν διοργανωτῶν του πολοῦται περὶ αὐτὴν τὴν ιδέαν. Τὴν πρώτην Μαΐου 1947, ὁ Jacques Soustelle, γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κόμματος ἀναγγέλλει, περίπου, ἀπίστευτον ἀριθμὸν μελῶν: 810.000 ἐκ τῶν ὁποίων 103.000

110. François Goguel, *Modernisation économique et comportement politique*. Armand Colin, 1969, σελὶς 83 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν σελίδα 9. Τὸν «παραδοσιακόν», «βοναπαρτιστικόν», «αὐταρχικόν», «ἀντικοινοβουλευτικόν» καὶ «μοναρχικόν» χαρακτῆρα τοῦ U.D.R. ἐπισημαίνει ὁ Michel Poniatowski, εἰς τὸ βιβλίον του *Cartes sur table* (Le Monde, 7 Δεκ. 1972)

111. Ὅρα dossier τῆς ἐφ. Le Monde, Μαρτίου 1973 σελίδες 8 καὶ 46.

112 καὶ 112α. Ὅρα J. Charlot, dossier, ἔ. ἀ. σελ. 25.

ἀφοροῦν τοὺς Παρισίους. Μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ συγκρατήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν 500.000, ὁ ὁποῖος δημοσιεύεται μετὰ τὸν λόγον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς Bordeaux. (113) Καὶ ὁ ἀριθμὸς, ὅμως, οὗτος εἶναι ἀπροσδόκητος διὰ κόμμα ἔχον ζωὴν ἑνὸς μόλις μηνός. Ἡ ἔνταξις ἀκολουθεῖ τὸν ρυθμὸν τῶν λόγων τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Μεθ' ἑκάστην ὁμιλίαν του ἀκολουθεῖ νέον κῦμα ἐγγραφῶν. Μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῆς Lille, ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς ἀριθμεῖ 750.000 μέλη καὶ προσεγγίζει τὸ ἑκατομμύριον ὅταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ὁμιλεῖ εἰς Rennes. Γεωγραφικῶς, ἡ ἐπέκτασις τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ δὲν παρουσιάζει μεγάλας διαφοράς. Πάντως πρώτη ἔρχεται ἡ περιοχὴ τῶν Παρισίων μὲ 250.000 μέλη, ἐν συνεχείᾳ ὁ Βορρᾶς (Lille), ἡ Gironde (περιοχὴ Bordeaux, 76.000 τὸν Ἰούνιον τοῦ 1947), ἡ Finestère, ἡ Alsace, ἡ Lorraine καὶ ἀκολουθοῦν ἡ Lyon καὶ ἡ Marseille. (114) Ἐάν πιστεύσωμεν τὸν Jacques Soustelle, τὸ κίνημα, ἀπὸ 1948—1950, κυμαίνεται μεταξὺ 1.500.000 ἕως 1.000.000 μελῶν. Ἐναντιθέτως, ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν δὲν παρουσιάζει τοιαύτην εὐρύτητα. Λουλεύει εἰς ὠρισμένας δυσμενεῖς συνθήκας αἱ ὁποῖαι παρηκολούθησαν τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ κόμματος τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν. Ἡ ἐμπεσοῦσα ἀλγερινὴ κρίσις ἀπαιτεῖ λίαν προσεκτικὴν στρατολόγησιν μελῶν. Ἡ πολιτικὴ τῆς «ἀνοικτῆς θύρας» ἢ τοῦ «ὄσοι πιστοὶ προσέλθετε», ὑπάρχει φόβος, ὅτι διὰ τῆς διεισδύσεως ὁπαδῶν τῆς γαλλικῆς Ἀλγερίας ἐντὸς τῶν κομματικῶν τάξεων, θὰ ἀποτελέσῃ θρυαλλίδα εἰς τὰ θεμέλια τῆς ἀλγερινῆς πολιτικῆς τοῦ στρατηγοῦ. Ἐπὶ τοῦ 1962 ὅμως ἀρχίζει ἐκστρατεία διὰ τὴν προσέλκυσιν νέων μελῶν καὶ κατορθοῦται ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν νὰ ἀνέλθῃ, τὸ 1964, εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος (S.F.I.O.). Ἀπέχει ὅμως κατὰ πολὺ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τὸ ὁποῖον τὸ 1963 διαθέτει 454.340 κατόχους κομματικῆς ταυτότητος. (114_a) Σήμερον ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, διαθέτει περὶ τὰς 120—150 χιλιάδας ἐγγεγραμμένων μελῶν. Οἱ ὑπάρχοντες ἀριθμοὶ ἀλληλοσυγκρούονται. Ἡ διαφορὰ τῆς δομῆς τῶν δύο κομμάτων ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῆς γενικῆς πολιτικῆς νοοτροπίας ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ γκαλλισμοῦ. Ὅλα τὰ κόμματα ὑπέστησαν, ἀπανταχοῦ τοῦ Κόσμου, φθοράν ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐγγεγραμμένους ὁπαδοὺς των. Ἡ κομματικὴ ἔνταξις, συνεπείᾳ τῶν παθῶν τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ μεταπολέμου, παρουσιάζει κάμψιν καὶ λόγῳ τῆς γενικῆς ἀπογοητεύσεως ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ λόγῳ τῆς διαδιδόμενης ἰδεολογίας... τῆς «ἐξαφανίσεως τῶν ἰδεολογιῶν». Ὁ «τρίτος γκαλλισμὸς» καὶ εἰδικῶς ὁ τέταρτος, ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ «γκαλλισμὸς τῶν μαχητῶν», τῆς

113. Ὁρα Dossier, Jean Charlot ε. ἀ. σελίδες 153 — 154 ὡς καὶ, αὐτόθι, δημοσίευμα τῆς Monica Charlot.

114. Ὡς ὑποσ. 113.

114α. Ὡς ὑποσ. 114.

Ἀντιστάσεως καὶ τοῦ Συναγερμοῦ. Ἐξελίσσεται κατὰ τὴν προαίσθησιν τοῦ Maurice Duverger καὶ κατὰ τὴν φόρμουλαν τοῦ Jean Charlot εἰς ἓνα τέταρτον γκωλλισμὸν, ἓν μέγα «κόμμα ἐκλογέων», οἱ ὅποιοι θὰ ψηφίζουν, χωρὶς καμμίαν διάθεσιν ἐντάξεως ἢ μαχητικότητος, ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα καὶ αὐτὸ καὶ τὰς μεταμορφώσεις του.⁽¹¹⁵⁾ Τοῦτο δὲ ἀπέδειξαν παρὰ τὴν σχετικὴν πτώσιν του, καὶ αἱ ἐκλογαὶ τῆς 4)11 Μαρτίου 1973.

---

115. Jean Charlot, *Le Phénomène Gaulliste*, Fayard εἰσαγ. σελ. 9—14. Ὁ R. Peyrefitte, πρῶην γενικὸς γραμματεὺς τῆς U.D.R., ἀναβιβάζει τοὺς ἐγγεγραμμένους τοῦ κόμματος εἰς 200 χιλ. (Ραδιοφ. ἐκπομπὴ *Interactualité* τῆς 2 Νοεμ. 1972). Ὁ Jean Charlot προτείνει τὸν κάτωθι ὄρισμὸν τοῦ κόμματος ἐκλογέων : «Τοῦτο δὲν στρέφεται οὔτε πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς οὔτε πρὸς τὰς μάζας, ἀλλ' ἀποδέχεται πλήρως τὴν δημοκρατία τῆς μάζας, τὴν ἀλληλεγγύην τῆς ομάδος, ἀρνεῖται τὸν ἀτομικισμὸν τοῦ φιλελευθερισμοῦ, δηλ. ἀποδέχεται τὴν πειθαρχίαν ἐν ὄψει ὀρισμένου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ», ὅρα F. Borella ἔ. ἀ. σελ. 108.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΦΥΛΑΔΩΝ ΤΟΥ (116)

1. Αί κυριώτεραι ὀργανώσεις, ἥσσονος πολιτικοῦ χαρακτήρος

“Ὅπως ὁ κομμουνισμὸς, οὕτω καὶ ὁ γκωλλισμὸς ἐνσαρκώνεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολιτικὰ κόμματα ποὺ διεκδικοῦν τὴν μεγάλην κληρονομίαν, καὶ ἀπὸ πολυαριθμοὺς παραρτηματικὰς ὀργανώσεις. Θὰ ἐξετάσωμεν τὰς κυριωτέρας ἀπὸ αὐτάς.

Α. Ἐθνικὴ ὀργάνωσις διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς πολιτικῆς τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Ἰδρυθεῖσα τὸν Μάϊον τοῦ 1958 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀργάνωσις διὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Στρατηγοῦ de Gaulle ἐντὸς τοῦ σεβασμοῦ τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητος», εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ ἐπάνοδος τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν βαθυτέραν διάθεσιν τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ὅταν οὗτος κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν, ἔλαβεν τὴν σημερινὴν τῆς ἐπωνυμίαν. Διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ λόγου τῆς ἐμφανίσεώς της— δηλ. τὴν ὑποστήριξιν τῆς πολιτικῆς τοῦ de Gaulle— δὲν ἤλλαξεν Καταστατικόν. Ἄλλωστε τοῦτο συνεβάδιζεν πρὸς τὸ νέον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζεν εἰς τὸν Πρόεδρον τὸν κυριώτερον ρόλον, παρέχον εἰς αὐτὸν ἐκτελεστικὰς ἐξουσίας. Ἀκολουθοῦσα τὴν παλαιάν «συνταγὴν» τοῦ Συναγερμοῦ (πρόσκλησις εἰς ὅλους τοὺς Γάλλους ἀνεξαρτήτως κόμματος), ἡ Ὀργάνωσις διακηρύσσει ὅτι δὲν εἶναι κόμμα καὶ ἡ Κεντρικὴ τῆς Ἐπιτροπῆ δὲν περιλαμβάνει κοινοβουλευτικούς. Πολλοὶ κοινοβουλευτικοὶ τῆς παρέχουν τὴν βοήθειάν των, ἀλλ’ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ κάμῃ

116. Δὲν ἐξετάζεται, ἐδῶ, ἡ γκωλλικὴ νεολαία, ὡς ἀποτελοῦσα σχηματισμὸν ἀμέσως κομματικόν, εἰς ἄμεσον ἐξάρτησιν εὐρισκομένη μετὰ τὴν Ἐνωσιν διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν. Ἡ ὀργάνωσις νεολαίας ὀνομάζεται «Ἐνωσις τῶν νέων διὰ τὴν πρόοδον». Τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1972 ὑπελόγιζον τὴν δυνάμιν της εἰς 24.000 ἐγγεγραμμένα μέλη. Τὴν 19 Φεβρουαρίου ὁ πρόεδρος της Robert Grossman, παραιτεῖται διὰ νὰ προετοιμασθῇ διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1973. Εἰκάζεται τοιοῦτοτρόπως ὅτι κατὰ τὰς ἐκλογὰς ταύτας ἡ νεολαία θὰ δώσῃ εἰς τὸ κόμμα τοὺς πρώτους της κοινοβουλευτικούς, ἀκολουθοῦντας τὴν πολιτικὴν τῆς «νέας κοινωνίας» (Nouvelle Société). Τοῦτο συνέβη εἰς περιορισμένον ἀριθμὸν. Θὰ πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ νεολαία ὑποστηρίζει τὰς προοδευτικωτέρας ἀπόψεις ἐντὸς τοῦ κόμματος (ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις κ.λπ.) ὅρα ἐφ. Le Monde 20 — 21 Φεβρουαρίου 1972.

χρήσιν τοῦ ὀνόματός της διὰ λόγους, στενῶς καὶ προσωπικῶς, ἐκλογικούς. Ἡ ὀργάνωσις διατηρεῖ καλὰς σχέσεις μὲ πρόσωπα καὶ σχηματισμοὺς τὰ ὅποια διάκεινται εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Στρατηγοῦ de Gaulle «καὶ φιλοδοξεῖ νὰ ἀποβῆ τὸ κοινὸν κέντρον δράσεως διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν μεγάλων πολιτικῶν γραμμῶν τοῦ γκαλλισμοῦ». Ἡ δραστηριότης της, «ἔχουσα σκοπὸν νὰ θέσῃ τοὺς Γάλλους ἐνώπιον τῶν εὐθυνῶν των»⁽¹¹⁷⁾ συνκεντρώθη 1) ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς Ἀλγερίας 2) εἰς τὴν ἐπιδιώξιν ἑνὸς συντονισμοῦ ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐπιδέδου διαμερίσματος (département) τῶν νομίμων πρωτοβουλιῶν εἰς περιόδους ἐθνικῆς κρίσεως (κατὰ τὸ 1961 ἢ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1968) 3) ἐπὶ τῶν δημοψηφισμάτων (ὅπως τοῦ 1958, τοῦ 1961 καὶ τοῦ 1969). Ἡ προπαγάνδα της ὑπὲρ τοῦ «Ναί» ἀντιπροσωπεύει, τοῦλάχιστον διὰ τὰ δύο πρῶτα, τὰ 2) 3) τῆς ὅλης προπαγανδιστικῆς προσπαθείας.⁽¹¹⁸⁾ Ἐκδίδει 1) ἐβδομαδιαῖον δημοσιογραφικὸν ὄργανον, ἀπευθυνόμενον εἰς τοὺς ὑπευθύνους, εἰς τὰς ἐφημερίδας (κυρίως τῆς ἐπαρχίας) καὶ εἰς μεμονωμένας προσωπικότητας. 2) Ἐν μηνιαῖον ἐνημερωτικὸν δελτίον εἰς 100.000 ἕως 200.000 ἀντίτυπα, ἀφιερωμένον εἰς τὰ προβλήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ στρατηγὸς de Gaulle λαμβάνει θέσιν καὶ ἀπευθυνόμενον πρὸς ὅλα τὰ μέλη της, «ὅπως γνωρίζοντα τοὺς λόγους, εὐρίσκονται ἐν ἐτοιμότητι». «Ἡ ἔνταξις εἰς τὴν Ὄργάνωσιν σημαίνει ἀπάντησιν εἰς τὴν ἔκκλησιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τῆς 13ης Ἀπριλίου 1961, Γαλλίδες καὶ Γάλλοι, βοηθήσατέ με». «Ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ πρόοδος ἀξιοῦν ὀπωσπῆποτε καὶ ἐθνικὴν ἐνότητα...»⁽¹¹⁹⁾ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐνότητα ἡ ὀργάνωσις φιλοδοξεῖ νὰ βοηθήσῃ. Στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, εὐθὺς ὡς οὗτος ἐγκαταλείπει τὴν ἐξουσίαν, μετατρέπεται εἰς Κέντρον Ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ γκαλλισμοῦ.

Β. Ἡ ὑπηρεσία ἐθνικῆς (νομιμόφρονος) δράσεως. Προέρχεται ἀπὸ τὴν διάλυσιν καὶ ἐπανασύστασιν τῆς Ὑπηρεσίας Τάξεως (Service d'ordre) τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ. Ἰδρυθεῖσα τὸ τέλος τοῦ 1958, ἔχει σκοπὸν τὴν περιφρούρησιν τῆς γαλλικῆς Ἀλγερίας. Μὲ τὴν ἀλλαγὴν στάσεως τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἐπὶ τοῦ θέματος, ἀντιμετωπίζει τὸν ἴδιον σπαραγμὸν πὸ ἀντιμετωπίζει ὁλόκληρος ὁ γκαλλισμὸς. Σήμερον εὐρίσκεται ἐν ὑπνώσει καὶ ἀτονίᾳ.

Γ. Ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν Ἀμυναν τῆς 5ης Δημοκρατίας. Ἰδρυθεῖσαι κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τοῦ Μαΐου 1968 καὶ εὐρίσκουσαι πρόσφορον ἔδαφος λόγῳ αὐτῶν, ὀρίζουν τὴν δρᾶσιν των διὰ τριῶν λέξεων : Φιλονομία

117. Περιοδικὸν τῆς ὀργανώσεως τῆς 9 Ἰουνίου 1960.

118. Ὅρα εἰς Dossier, Gaullisme, ὑπὸ Jean Charlot ἔ.ἀ. εἰς σελ. 173 ἕως 175.

119. Ὡς εἰς ὑποσ. 118.

(Civisme), Διάλογος, Μεταρρύθμισις. Ἐπίσημως ἀναγγέλουσιν τὴν ὑπαρξίν των τὴν 23ην Μαΐου 1968 διὰ τοῦ Γενικοῦ των Γραμματέως Godefrais, ἀντικατασταθέντος ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Yves Lancien. Ἡ κίνησις λαμβάνει σημαντικὸν εὐρος ἀπὸ τοῦ συλλαλητηρίου τῆς 30ῆς Μαΐου 1968 ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, καὶ ὕστερον, ὅτε ἡ ζητηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ Action Civique (δρῶσις ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς νομιμότητος) μὲ ὀργανωτὴν τὸν Roger Frey, παλαιὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐπιβεβαιώνει τὸ ἐλατήριον τοῦ ἀγῶνος τῆς. Αἱ διάφοροι Ἐπιτροπαὶ συγκεντρώνονται ὑπὸ τὴν Ἐνωσιν Ἐπιτροπῶν διὰ τὴν Ἀμυναν τῆς 5ης Δημοκρατίας, τὴν 1ην Ἰουνίου 1968. Ἐξαπολύουσιν ἐκστρατείαν ὑπὲρ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰουνίου 1968 καὶ ἐνῶ ἐπὶ θεμάτων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὅπως τὸ Vietnam, ἡ Γουϊνέα καὶ τὸ Ἰσραήλ, ἀποφεύγουσιν νὰ ἐκφράσουσιν γνώμην, ἐπὶ θεμάτων ἐσωτερικῆς τάξεως, υἱοθετοῦσιν τὴν γκαλλικὴν θέσιν, τὴν πλέον ὀρθόδοξον καὶ τὴν πλέον σκληράν. Εἰς τὰς 27 Δεκεμβρίου τοῦ 1968, μία ἀνακοίνωσις τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Dijon καταγγέλλει τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Edgar Faure ὡς «πομφόλυγα» καὶ ὡς βραδυφλεγῆ βόμβα εἰς τὰ θεμέλια τοῦ καθεστώτος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτο ἀναγκάζει τὸν Edgar Faure νὰ ὁμιλήσῃ, ἀπαντῶν εἰς τὴν πολεμικὴν τῶν ἐπιτροπῶν, «περὶ τῆς γνωστῆς συμπεριφορᾶς τοῦ φασισμοῦ ὡς ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἐκκίνησίν του». (120) Ἡ τακτικὴ τῶν Ἐπιτροπῶν ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ τότε γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν, Robert Roujard. Μετὰ ἓνα μῆνα σιωπῆς αὗται ἀναδιπλοῦνται, διακηρύσσουσαι «τὴν ἱκανοποίησίν των ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν πανεπιστημιακῶν ἐκλογῶν καὶ ἀπὸ τὰς νέας θέσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας». Αἱ Ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν Ἀμυναν τῆς 5ης Δημοκρατίας, ἰδρυθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει νόμου τοῦ 1901 ἔχουσιν ὡς γενικὸν σκοπὸν τὴν «ἀμυναν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ ἐλευθεριῶν». Ἡ Ἐθνικὴ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ διεκδικεῖ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1969, 100.000 μέλη κατανεμημένα εἰς 500 ἐπὶ μέρους ἐπιτροπὰς ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς Γενικοῦ Ὑπευθύνου τοῦ Pierre Lefranc (1971), παλαιοῦ μέλους τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle (1958—1969), παλαιοῦ νομάρχου τῆς Indre (1963—1965) καὶ τέως Προέδρου τῆς Ἐταιρείας Ραδιοφωνικῶν Ἐκπομπῶν (Société financière de radiodiffusion - sofirad). (121) Ὡς ὀργανώσεις δὲν ἔχουσιν ἐκλογικὰς φιλοδοξίας καὶ «ἀποφεύγουσιν νὰ λαμβάνουσιν θέσιν ἐπὶ καθαρῶς πολιτικῶν θεμάτων ἐφ' ὅσον αἱ μεγάλαι δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ δὲν εὐρίσκονται ἐν κινδύνῳ». (121^α) Κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοιάζουσιν πρὸς τὴν Ὀργάνωσιν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς πολιτικῆς τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Στρατολογοῦν, ὁμως, τὰ μέλη των

120. Ὁρα Encyc. Du Monde Actuel EDMA Fiche N, 2929,26 Μαρτίου Λωζάννη, ὄρα εἰς Dossier Jean Charlot, le gaullisme, σελὶς 177.

121. Ὡς εἰς ὑποσ. 120.

121α. Ὡς εἰς ὑποσ. 120.

μέ αποκλειστικόν κριτήριον τὴν γκωλλικὴν τῶν πίστιν καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουν τῆς τελευταίας (θὰ ἡδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ), Παρ' ὅλα ταῦτα μετὰ τὴν διαπλάτυνσιν τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας (1969), δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν εἰς τὰς ἀνακοινώσεις τῶν τοπικῶν Ἐπιτροπῶν τὰς πολυαρίθμους ἀντανακλάσεις τοῦ συντηρητισμοῦ, ἀπὸ σκληροῦ ἕως μετριασμένου. Αἱ Ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν Ἄμυναν τῆς 5ης Δημοκρατίας, λόγῳ τῆς μαχητικῆς ἐμφανισέως τῶν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ '68, λόγῳ τῆς θέσεως ἐναντι τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ γενικῶς τῶν ἀκραίων ἀντιδράσεων τῶν, θεωροῦνται ὡς τὰ πλέον ἀμφιλεγόμενα στοιχεῖα τοῦ γκωλλισμοῦ, μὴ ἀποφεύγοντα πολλάκις τὸν χαρακτηρισμὸν ὡς «μιλίτιας» ἢ ὡς ὀργανώσεων, περίπου, «παραφασιστικῶν».

Δ'. Τάξις τῶν Συμμαχητῶν τῆς Ἀπελευθερώσεως (Ordre des Compagnons de la Liberation): ἰδρυθεῖσα εἰς Λονδίνον τὸ 1940 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, εἶχεν ὡς ἀρχικὸν σκοπὸν νὰ ἀνταμείψῃ ἠθικῶς τοὺς ἰδιαιτέρως διακριθέντας κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1940-1945 εἰς Γαλλίαν καὶ τὰς ὑπερποντίους περιοχάς. Ὁ κατάλογος τῶν μελῶν τῆς, ἀνερχομένων εἰς 1030 καὶ ἀποκαλουμένων συμμαχητῶν, «συντρόφων» (compagnons) ἔκλεισεν ὀριστικῶς τὸ 1946.⁽¹²²⁾ Μέγας διδάσκαλος ὑπῆρξεν ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ πρῶτος μέγας Καγκελλάριος, ὁ ναύαρχος Thierry d' Argnlieu, ἀντικατασταθεὶς τὸ 1958 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ingold. Τὸ παράσημον τῆς, ὁ Σταυρὸς τῆς Ἀπελευθερώσεως, εὐρίσκεται εἰς τὴν σειρὰν, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Γαλλίας οἱ compagnons δὲν διαδραματίζουσιν, ὡς ὀργανώσεις, σπουδαῖον ρόλον. Συνεισέφερον, ὅμως, εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς «μετόπης». Ἡ «Τάξις» εἶναι σύμβολον ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ὄχι ὄργανον πολιτικῆς δράσεως. Ἡ πλειοψηφία τῶν δὲν θὰ ἀναλάβῃ ὑψηλὰς θέσεις οὔτε θὰ διεκδικήσῃ ἀξιώματα. Εἶναι ὅμως, μία πλειὰς μικρῶν ἐπιφανῶν, «ἐτοιμῶν πάντοτε διὰ τὸ προσεχὲς ἐπεισόδιον»⁽¹²³⁾ τῆς μεγάλης περιπετείας. Τὸ εὔρος τῆς γαλλικῆς Ἀντιστάσεως καὶ αἱ πανταχόθεν προσφερθεῖσαι ἐθνικαὶ ὑπηρεσίαι ἐπέβαλον τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν «Τάξιν» καὶ ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν γκωλλισταί, ὑπὸ εἰδικωτέραν ἔποψιν. (Ἐντὸς αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ 4 κομμουνισταί). Παρ' ὅλα ταῦτα μετὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle καὶ τὸν γκωλλισμὸν τοὺς συνδέουν αἱ ἀναμνήσεις τῶν παλαιῶν σκληρῶν ἡμερῶν καὶ τοῦ κοινοῦ αἵματος. Εἶναι οἱ «σωματοφύλακες» (mousquetaires) οἱ «ἰππῶται» τῆς ἀντιστασιακῆς ιδέας, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἡ ἰδέα αὕτη ἔδωσεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν διάστασιν μυθιστορηματικὴν. Κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τοῦ Emmanuel d' Astier, ἡ «Τάξις» εἶναι ἡ «μασσονία» τοῦ γκωλλ-

122. Ὁρα Ἐγκ. Larousse σχετικὸν ἄρθρον, τόμος 7ος.

123. Em. d' Astier (ὄρα J. Charlot, ὡς εἰς ὑπ. 120 σελ. 170 καὶ ἐπ.).

λισμοῦ. Εἶναι τὸ στοιχεῖον τοῦ τὸ ἀπόκρυφον καὶ τὸ μυστικοπαθές. Μόνον τὰ μέλη τῆς θὰ ἐπισκέπτεται ὁ στρατηγὸς de Gaulle κατὰ τὴν ἐποχὴν «τῆς διαβάσεως τῆς ἐρήμου» καὶ μόνον εἰς αὐτὰ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ παραστοῦν ἐπισήμως εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ. Μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν παλαιῶν *compagnons* θὰ διαφωνήσῃ. Ἄλλὰ διὰ ταύτης εὐρίσκει εἰς τὸ πρακτικὸν πεδῖον, τὸν τρόπον νὰ συμβολίσῃ— παρὰ τοὺς χωρισμοὺς τοὺς ὁποῖους ἐπιβιβάζουν αἱ ζῶσαι ἰδέαι καὶ ἡ θερμὴ πρᾶξις— τὴν ἔνωσιν εἰς τὸ κοινὸν σημεῖον: τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἔστω καὶ ὑπὸ διάφορον ὀπτικὴν. (124)

2. Ἡ γκαλλικὴ ἀριστερὰ

Α'. Ἡ ἀριστερὰ τοῦ γκαλλισμοῦ εἶναι περισσότερον ὠρισμένοι ἄνθρωποι καὶ ὀλιγώτερον μᾶζαι. (125) Τοῦτο οὐδόλως ἀντιφάσκει μὲ ὅσα ἀνωτέρω ἐγράφησαν. Αἱ μᾶζαι τῆς ἀριστερᾶς αἱ ὁποῖαι ψηφίζουν γκαλλισμόν, προσήρχοντο ζῶντος τοῦ Στρατηγοῦ, λόγῳ τοῦ de Gaulle καὶ ὄχι λόγῳ τῶν «ἀριστερῶν» προσωπικοτήτων αἱ ὁποῖαι ἐνετάσσοντο εἰς τὰς ἐκάστοτε πολιτικὰς του κινήσεις. Ἡ ἀριστερὰ τοῦ γκαλλισμοῦ ἀποτελεῖ περισσότερον λέσχην (*club*) προσωπικοτήτων, αἱ ὁποῖαι μετέχουσαι εἰς τὴν Ἀντίστασιν καὶ θελγόμεναι ἀπὸ τὸν δυναμισμόν τοῦ Στρατηγοῦ, προσπαθοῦν νὰ σύρουν τὴν ἐσωτερικὴν του πολιτικὴν πρὸς στόχους πλέον κοινωνικοὺς καὶ νὰ τοῦ παράσχουν ὑποστήριξιν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐξωτερικὴν του τοιαύτην ἢ ὁποῖα καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἰσχυρότερον κρῖνον εἰς τὸν σύνδεσμον μετ' αὐτοῦ. Διηρημένη καὶ πολύμορφος λόγῳ συρροῆς προσωπικοτήτων καὶ τάσεων, πολιτικῶς κινεῖται εἰς χῶρον τῶν λυρικῶν ψευδαισθήσεων, χωρὶς τοῦτο νὰ μειώνη τὸ ἠθικὸν βάρος τῶν μελῶν, μερικῶν ἐκ τῶν ὁποίων «τὸ πάθος καὶ ἡ πολιτικὴ τιμιότης μὲ τὰ ὁποῖα μάχονται διὰ μίαν ὠρισμένην ἰδέαν δημοκρατίας, εἶναι ἀναμβισβήτητα». (126)

Β'. Χαρακτηριστικὴ κίνησις ἀνήκουσα εἰς τὴν γκαλλικὴν ἀριστερὰν εἶναι ἡ ἐπιλεγομένη ὁμάς τῶν 29 ἢ ὁποῖα ἀποδέχεται τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἡμιπροεδρικὸν σύστημα τῆς 5ης Δημοκρατίας, ἀλλὰ διαφωνεῖ μὲ τὴν κοινωνικοοικονομικὴν πολιτικὴν τοῦ γκαλλισμοῦ. Οἱ ἱδρυταὶ ἔχουν ὅλοι λίαν πρόσφατον παρελθὸν εἰς τὴν ἀριστερὰν. Εἶτε πρόκειται διὰ τὸν André Philip, σοσιαλιστὴν, πρῶην ὑπουργόν, ἔπειτα μέλος τοῦ Ἐνωτικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, εἶτε πρόκειται διὰ τὸν Philippe De-

124. Πρβλ. Em. d' Astier, *de Gaulle potrait et retouches*, Nouv. Frontière Ἰαν. 1964, σελ. 9 - 10 (ἔρα καὶ Charlot ὡς εἰς ὑπ. 120, σελ. 170 - 172). Ἄς σημειωθῇ ἡ ἐκπομπὴ τῆς γαλλικῆς Τηλεοράσεως (17 Ἰουνίου 1971) τῆς συμμετοχῆς 18 *Compagnons* μεταξύ αὐτῶν ὁ Hettier de Boislamberg, Μέγας Καγκελλάριος τῆς *Ordre des Compagnons*, André Malraux καὶ Alain Savary. Ὅλοι τονίζουν τὴν ὑπὲρ τὰς ἰδεολογίας ἔνωσιν πρὸς ἐπιδιώξιν τοῦ μεγάλου ἀντιστασιακοῦ σκοποῦ. Ἐπίσης ἔρα δηλώσεις Ch. Fouchet λέγοντος ὅτι ὁ γκαλλισμὸς δὲν σημαίνει μόνον οικονομικὴ ἀνάπτυξις (*Le Monde* 6-10-73).

125. Πρβλ. Duverger, *Droit Constitutionnel* κ.λ.π. ἔ. ἀ. σελίς 730.

126. Jean Charlot, *le Phénomène Gaulliste*. Ἐ. ἀ., σελίς 104—107.

chartre, πεπεισμένον ὁπαδὸν τοῦ Pierre Mendés France, εἶτε πρόκειται διὰ συγγραφεῖς καὶ δημοσιογράφους ὡς ὁ Emm. d' Astier de la Vigerie (διευθυντῆς τῆς Liberation), ὁ Jean Marie Domenach (διευθυντῆς τοῦ Esprit Χριστιανὸς τῆς ἀριστερᾶς) ὁ Roger Stephane (συνιδρυτῆς τοῦ Nouvel Observateur, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ περιοδικὸν εὐθὺς ὡς προσεχώρησεν εἰς τὸν de Gaulle)· ὡς ὁ Robert Barrat (συντάκτης τοῦ Temoignage Chretien)· εἶτε διὰ συνδικαλιστὰς ὡς ὁ Pierre le Brun (παλαιὸς γενικὸς γραμματεὺς τῆς Γ.Σ.Ε.Γ.) εἶτε πρόκειται δι' ἐπαναστατικοὺς σοσιαλιστὰς ὡς ὁ David Rousset (συνιδρυτῆς μετὰ τοῦ Camus, τοῦ Sartre καὶ τοῦ Breton τοῦ Δημοκρατικοῦ Ἐπαναστατικοῦ Συναγερμοῦ)⁽¹²⁷⁾ ὅλοι, ἀφοῦ διακηρῦσσουν— κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς κινήσεως τὸν Μάϊον τοῦ 1966— τὴν ἐμμονὴν των εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ τὸν σοσιαλισμὸν, «θεωροῦν ὡς πρωτίστης σημασίας τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν εἰρήνης, ἀνεξαρτησίας ἔναντι τῶν blocs, συνεργασίας μετὰ τὸν Τρίτον Κόσμον καὶ τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης» διαπιστοῦν δέ, ὅτι ἡ «πολιτικὴ αὕτη ἀκολουθεῖται σήμερον ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας» καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ σύνδεσμός των μετὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle.⁽¹²⁸⁾

Γ'. Τὸ μέτωπον τῆς προόδου (Ἀπρίλιος 1964) διατηρεῖ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ομάδος τῶν 29 στενὸν σύνδεσμον μετ' αὐτῆς. Ὁ ιδρυτῆς τῆς Jacques Dauer εἶναι καὶ ἰδρυτικὸν μέλος ταύτης. Οὗτος ἀνήκει εἰς τοὺς «ὄρεινους» τοῦ γκαλλισμοῦ. «Γνωρίζει νὰ διασχίξῃ τὴν ἔρημον, ἀλλὰ δυσκολεύεται νὰ συνηθίσῃ εἰς τοὺς δρόμους τῆς ἐξουσίας».⁽¹²⁹⁾ Δὲν θὰ ἀποδεχθῆ ποτὲ τὴν ἔνταξιν τῆς ομάδος του εἰς πλειοψηφίαν. Τὸ 1958 θὰ κηρύξῃ τὴν ἀνταρσίαν. Εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ Νοεμβρίου θὰ παρουσιάσῃ ἰδικούς του συνδυασμούς (τῆς Ἀνανεώσεως καὶ τῆς Πίστεως) ἔναντίον τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν τὴν ὁποίαν θεωρεῖ κακορθόδοξον καὶ «μωραίνουσαν» τὸ ἄλλας τοῦ πρώτου γκαλλισμοῦ. Καὶ ὁ σύνδεσμος τῆς ομάδος ταύτης πρὸς τὸν γκαλλισμὸν εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ οἱ θεσμοὶ τῆς 5ης Δημοκρατίας.

Αἱ δύο ἀνωτέρω ομάδες ὑποστηρίζουν τὸν γκαλλισμὸν, ὅταν τὸ πρόσωπον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle πρωταγωνιστεῖ, δηλαδὴ εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς καὶ εἰς τὰ δημοψηφίσματα, ὅπου καὶ χαράσσονται αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς πολιτικῆς του. Εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, ὅπου τὰ κόμματα καταλαμβάνουν τὴν σκηνὴν, δὲν δεικνύουν μαχητικότητα ἢ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον.

---

127. Ὡς εἰς ὑποσ. 126 (βρα καὶ J. Charlot, dossier le gaullisme ἔ.ἀ. σελ. 179).

128. Ὡς εἰς ὑποσ. 127.

129. J. Charlot, dossier, ἔ. ἀ. ὑποσ. 127, σελ. 179.

Δ'. Τὸ παλαιότερον στοιχείον τῆς γκωλλικῆς ἀριστερᾶς εἶναι ἡ Δημοκρατικὴ Ἑνωσις Ἐργασίας τὴν ὁποίαν ἰδρύουν τὸ 1958 ὁ René Caritane καὶ ὁ Louis Vallon. Αὕτη ἐντασσομένη εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑνώσεως διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν, κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1962, παραμένει εἰς τὰς τάξεις τῆς πλειοψηφίας μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ὄχι ὅμως, πάντοτε, χωρὶς ὀργήν. Τὸ 1967 ὁ Louis Vallon καὶ ὁ René Caritane ἀρνοῦνται νὰ μετέσχουν εἰς τὸ συνέδριον τῆς Lille⁽¹³⁰⁾. Κατὰ διαστήματα, ὁ δεύτερος, ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς Notre Republique, διερωτᾶται ἂν ἡ ἔνταξις τῆς Κινήσεώς του εἰς Ἑνωσιν διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν εἶναι ὀρθή. «Ἡ ἀνεξαρτησία μας δὲν ἀποτελεῖ ἄρα γε τὴν προϋπόθεσιν πού θέτουν πολλοὶ ἄλλοι γκωλλισταὶ προκειμένου νὰ προσχωρήσουν εἰς τὰς τάξεις μας;»⁽¹³¹⁾ Ἡ διαφορὰ τοῦ ἀνωτέρω σχηματισμοῦ ἀπὸ τοὺς προηγουμένους εἶναι ὅτι, θεωρῶν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν δεδομένην, ἀσχολεῖται περισσότερο μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. Ὁ René Caritane καὶ ὁ Louis Vallon προσέρχονται εἰς τὸν γκωλλισμόν διατηροῦντες πάντοτε τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς «προδομένης» εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως. Εἶναι, ἐν ἐνὶ λόγῳ, «ἀπογοητευμένοι ἐρασταὶ» τῆς ἀριστερᾶς. Κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ πρώτου «πρέπει εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Δημοκρατίας νὰ ἀξιολογήσωμεν τὸν ἐθνικισμόν καὶ ὄχι ἀντιθέτως.»⁽¹³²⁾ Ὁ γκωλλισμὸς τῶν ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι εὐρίσκουν πραγματοποιουμένην αὐτὴν τὴν ἰδέαν εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς 5ης Δημοκρατίας— καὶ εἰδικῶς εἰς τὸ δημοψήφισμα, εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαλύσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως— οἱ ὅποιοι ἀποδίδοντες, κατ' αὐτούς, εἰς τὸν λαὸν τὴν κυριαρχίαν του, δημιουργοῦν, ἐν ταύτῳ, καὶ τὰς προϋποθέσεις ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Ὁ René Caritane ἐπίστευεν ὅτι ὁ γκωλλισμὸς δὲν ἔχει ὡς σκοπὸν, ὅπως πιστεύουν οἱ διάδοχοι τοῦ στρατηγοῦ, τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κόμματος, ἀλλὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς καθεστῶτος καὶ πρὸς τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ἀντιφρονούντων εἰς τοὺς νέους θεσμοὺς ἔπρεπε νὰ τείνουν αἱ προσπάθειαι τοῦ γκωλλισμοῦ. Ἡ παραγνώρισις τοῦ ρόλου τῶν κομμάτων, κάπως ρωμαντικὴ διὰ καθηγητὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ὡς αὐτός, τὸν καθιστᾷ περισσότερο ποιητὴν τῆς πολιτικῆς κατὰ τὸν ἀρθρογράφον τῆς Combat (τὴν ἐπομένην τοῦ θανάτου του.⁽¹³³⁾) Πράγματι καὶ ὁ René Caritane καὶ ὁ Louis Vallon— αὐτὸς ὀλιγότερον— εἰσάγουν εἰς τὰς πολιτικὰς τῶν ἀπόψεις κάτι ἀπὸ τὴν ἀλουργίδα τῶν ὄνει-

130. Ὁρα Notre Republique 10 Νοεμβρ. 1967, εἰς Dossier, Jean Charlot gaullisme, σελ. 131.

131. Jean Charlot, Le Phénomène Gaulliste, ε. ἀ. σελὶς 107.

132. Ὡς εἰς ὑποσ. 108, σελ. 105.

133. Ὁρα ἐφ. Combat 25 Μαΐου 1970 No 8040.

ρων των. Περί τὸ 1963 ἡ Δημοκρατικὴ Ἐνωσις Ἑργασίας νομίζει ὅτι ἀνεκάλυψε τὴν πανάκειαν. Τὸ κοινωνικὸν τὸν δόγμα — μετριοπαθὲς ἄλλωστε — εἶναι ὁ συνεταιρισμὸς ἐργασίας-κεφαλαίου: «Συνεταιρισμὸς, ἰδοὺ τὸ μήνυμα τοῦ ὁποίου εἴμεθα φορεῖς...».⁽¹³⁴⁾ Ἡ ἰδέα τῆς «συμμετοχῆς» (participation) ἢ τοῦ «πανκαπιταλισμοῦ» (pancapitalisme), κατὰ τὴν ὀρολογίαν τοῦ Marcel Loichot, εἶναι κατὰ τὸν René Capitant, ὄχι μία οἰαδήποτε λύσις, ἀλλ' ἡ μοναδικὴ λύσις.⁽¹³⁵⁾ Οἱ γκωλλισταὶ τῆς ἀριστερᾶς ἐπιδιώκουν νὰ δώσουν εἰς τὴν «συμμετοχὴν συλλογικὸν χαρακτήρα». Ἡ παλαιὰ τῶν ἰδέα ἐμφανιζομένη καὶ πάλιν τὸ 1969, ἀπὸ τῶν στηλῶν, πάντοτε, τῆς Notre Republique, ὀργάνου τῆς Κινήσεως, εἶναι ὅτι οἱ μισθωτοὶ πρέπει νὰ ἀποβοῦν ὀλοκληρωτικῶς συνεταιῖροι ἐντὸς τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλ' ὁ συνεταιρισμὸς οὗτος ὀφείλει νὰ εἶναι συλλογικὸς, ὄχι ἀτομικὸς. Τὸ 1945 ὁ στρατηγὸς de Gaulle δημιουργήσας τὴν Ἐπιτροπὴν Ἐπιχειρήσεων εἶχεν ἐπιτυχῶς, κατ' αὐτοῦς, συλλάβει τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς τῆς collectivité τῶν μισθωτῶν τῆς ὁποίας ἀντιπροσωπευτικὸν ὄργανον εἶναι ἡ ἀνωτέρω Ἐπιτροπὴ. Ὁ δρόμος λοιπὸν ἦτο ἀνοικτός, ἀρκεῖ νὰ ἐφωδιάζετο διὰ τῶν καταλλήλων δομῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀφεῶρων τὴν ἀντιπροσωπευμένην κοινότητα. Ἡ ὄλη προσπάθεια ἔχει μίαν πρακτικὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν περίφημον προσθήκην-βελτίωσιν (amendement) τοῦ Vallon εἰς τὸ ἄρθρον 33 τοῦ νόμου τῆς 12 Ἰουλίου 1965. Κατ' αὐτό, ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ καταθέσῃ ἕν σχέδιον νόμου ἐξασφαλίζον τὴν συμμετοχὴν τῶν μισθωτῶν ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν κερδῶν καὶ τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀξίσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ τῶν ἐταιριῶν, τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὴν αὐτοχρηματοδότησιν, δηλ. εἰς ἐπανεπενδύόμενα κέρδη. Μία ἐπιτροπὴ εἰδικῶν, ἢ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Commission Mathey κατέδειξεν τὰς δυσκολίας τοῦ ἐγχειρήματος, εἰδικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὑποχρεωτικῆς λεγομένης συμμετοχῆς. Ἐπιχειροῦσα ἐπιτυχῆ ἐλιγμὸν ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ διατάγματος 693 τῆς 17ης Αὐγούστου 1967, ἀφώπλισεν τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν ἐπιχειρηματικῶν κύκλων, ἀναθέτουσα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τὰ βάρη τῆς συμμετοχῆς (εἰς τὰ κέρδη). «Ἄλλ' εἴμεθα μακρὰν τῶν θαυμάτων τοῦ πανκαπιταλισμοῦ καὶ ὁ τρόπος τοῦ προβλεπομένου ὑπολογισμοῦ καταντᾷ συχνότατα νὰ ἀποδίδη ἀποτελέσματα περίπου γελοῖα διὰ τοὺς μισθωτούς».⁽¹³⁶⁾ Ἡ πτώσις τοῦ de Gaulle κατ' Ἀπρίλιον 1969 καὶ ἡ ἄνοδος τοῦ Pompidou εἰς τὴν ἐξουσίαν θέτει τέρμα εἰς πολλὰ τῶν ὀνειρῶν τῆς γκωλλικῆς ἀριστερᾶς. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ René Capitant καὶ ὁ Louis

134. René Capitant, Notre Republique 75, 29 Μαΐου 1963.

135. Jean Charlot, dossier, le gaullisme, ἔ. ἔ. σελ. 180.

136. Droit du Travail C. H. Camerlynck καὶ Gerard Lyon - Caen 4η ἐκδ. Dalloz, σελ. 399 καὶ 340.

Vallon, «κοντοτιέροι» τοῦ γκαλλισμοῦ, μόνοι μὲ τὴν πίστιν των, ἐπανασυνιστοῦν τὴν Δημοκρατικὴν Ἐνωσιν Ἐργασίας καὶ κυνηγοῦν πάλιν τὴν χίμαιραν. Ὁ Louis Vallon εἰς τὸ βιβλίον του Anti-de Gaulle θεωρεῖ τὸν Pompidou ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀντιγαλλιστὴν, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι ἡ πτώσις τοῦ στρατηγοῦ ὀφείλεται εἰς «συνωμοσίαν» τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς νέας πλειοψηφίας, ἥτοι τοῦ ἀνωτέρω, τοῦ Giscard d'Estaing (ἀρχηγοῦ τῶν Ἀνεξαρτήτων Δημοκρατικῶν) καὶ τοῦ Jacques Duhamel (ἀρχηγοῦ τῆς Κεντρῶς συμπολιτευομένης ομάδος, Πρόοδος καὶ Σύγχρονος Δημοκρατία), οἱ ὅποιοι, ὡς ἀντιπρόσωποι ἰσχυροτάτων διεθνῶν καὶ ἐσωτερικῶν οἰκονομοπολιτικῶν κύκλων, ἀπὸ φόβον πρὸς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν, ἐπολέμησαν, εἴτε ἐμφανῶς εἴτε κεκαλυμμένως, τὰ σχέδια τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ προεκάλεσαν τὴν ἀποχώρησίν του. Ἡ δημοσιότης τοιούτων ἀπόψεων εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαγραφὴν τοῦ Vallon ἀπὸ τὴν Ἐνωσιν διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν, ὃ δε René Capitant, μετὰ παθητικὰς, περίπουπολιτικὰς παραδόσεις κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1969-1970 καὶ ὠρισμένας περιοδείας εἰς τὴν ὑπαιθρον, κατέρχεται, σχετικῶς προῶρας, εἰς τὸν τάφον τὴν 23 Μαΐου 1970. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς ἡ γκαλλικὴ ἀριστερὰ ἐκλείπει. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν χῶρον τῶν διανοουμένων παύει νὰ δίδῃ τὸ «παρὸν». Ὁ μετὰ τὸν De Gaulle γκαλλισμὸς—ὃ τέταρτος—τὴν ἀπωθεῖ. Ρωμαντικὴ, ἴσως, εἰς τὰς πολιτικὰς ἐκδηλώσεις της, ἔδιδεν εἰς τοῦτον ἡρωϊκὸν τόνον. Μὲ τὴν ἐξαφάνισίν της ἢ τὴν προσχώρησιν τῶν «ρεαλιστῶν» ἐκ τῶν μελῶν της, ὡς τοῦ Léo Hamon εἰς τὴν πλειοψηφίαν⁽¹³⁷⁾, ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν ἀποβαίνει πόλος ἔλξεως ὄλων τῶν συντηρητικῶν στοιχείων κάποτε δὲ καὶ φαιῶν...

---

137. Ὁ Léo Hamon τὸν Ἰούνιον 1969 εἶναι ὑφυπουργὸς πληροφοριῶν (porte parole) τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν Μάιον τοῦ 1972 ὀνομάζεται ὑφυπουργὸς ἐπὶ θεμάτων Ἐργασίας καὶ Συμμετοχῆς (participation). Διὰ νὰ δοθῇ χρῶμα ὅσο τὸ δυνατὸν προοδευτικὸν εἰς τὴν πλειοψηφίαν, ἐπιδιώκεται ἡ πλήρης ἐνσωμάτωσις της εἰς αὐτήν. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου πρέπει, μᾶλλον, νὰ τοποθετήσωμεν τὴν συνένωσιν ὠρισμένων ομάδων τῆς ἀριστερᾶς τοῦ γκαλλισμοῦ (Democratie et Travail, Union de Gauche pour la Ve Republique καὶ Front Travailleiste) εἰς ἓν «Κίνημα διὰ τὸν Σοσιαλισμὸν μέσῳ τῆς συμμετοχῆς», ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρίαν τοῦ Edgar Faure. (ὄρα, le Monde, τῆς 16 Νοεμβρ. 1971). Παρ' ὅλας, ὅμως, τὰς δηλώσεις πίστεως εἰς τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Pompidou, ἴσως, τὸ Κίνημα τοῦτο νὰ ἀποτελέσῃ ὄργανον τῶν πολιτικῶν φιλοδοξιῶν τοῦ Edgar Faure. Πλέον ἀντιπροσωπευτικαὶ τοῦ ἀνέκαθεν πνεύματος τῆς γκαλλικῆς ἀριστερᾶς εἶναι αἱ ομάδες αἱ παραμένουσαι ἐκτὸς τῆς πλειοψηφίας, ἐκπροσωποῦμεναι ὑπὸ τοῦ Louis Vallon (Union Democratique du Travail) καὶ Debu-Bridel (Union Gaulliste Populaire). Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Burgos καταγγέλου τὰς ὑπερβασίας τοῦ φραγκικοῦ καθεστῶτος (ὄρα Monde 30 Δεκεμβρίου 1970), ἀντιπολιτεύονται δὲ σφοδρότατα τὸ δημοψήφισμα τῆς 23ης Ἀπριλίου 1972 περὶ τῆς εἰσόδου τῆς Μ. Βρεταννίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ὡς παραποιῶντος τὴν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ

1. Αί μαρξιστικάι ἐρμηνεῖαι τοῦ γκωλλικοῦ φαινομένου

Α'. Αί μαρξιστικάι ἀναλύσεις θεωροῦν τὸν γκωλλισμόν ὡς ἐπιφαινόμενον τῆς μεταμορφώσεως τοῦ γαλλικοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ Henri Claude εἰς τὸ βιβλίον του «γκωλλισμός καὶ μέγα κεφάλαιον» διατείνεται ὅτι ὁ κοινοβουλευτικὸς καπιταλισμός, ὡς οὗτος ἐλειτούργει εἰς Γαλλίαν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς ἀνάγκας ἑνὸς ἀνταγωνιστικοῦ καπιταλισμοῦ, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως ἀνεξαρτήτων κεφαλαιούχων. «Τὸ Κοινοβούλιον ἦτο δι' αὐτοὺς μία ἐγγύησις ἐναντίον τῶν ἐπεμβάσεων τοῦ Κράτους καὶ εἶχεν ὡς ἀποστολήν, διὰ τῆς δημοσίας ἀντιπαραθέσεως τῶν κυριωτέρων συμφερόντων, νὰ καθορίσῃ μίαν κοινήν πολιτικὴν ἀνταποκρινομένην εἰς τὰ συμφέροντα τῆς τάξεώς του καὶ ἡ ὁποία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἄλλως πως». (138) Ἐξελισσομένης ὁμως τῆς γαλλικῆς οἰκονομίας πρὸς τὸν μονοπωλιακὸν καπιταλισμόν τὸ Κοινοβούλιον καθίσταται ἄχρηστον διότι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν Κοινοβουλίων, ἡ βραδύτης τῶν συζητήσεων, ἐμποδίζει τὰς ταχείας κρατικὰς ἀποφάσεις, δοθέντος ὅτι Κράτος καὶ μονοπώλια— κατὰ τὸν συγγραφέα πάντοτε— διαθέτουν κοινὸν μηχανισμόν, αἱ δὲ ἐξουσίαι των ἀλληλοσυμπληροῦνται ἢ διαχέονται αἱ μὲν ἐντὸς τῶν δέ. Κατὰ δευτέρον λόγον τὸ «Κοινοβούλιον ἀποβαίνει καὶ ἐνοχλητικὸν ἐφ' ὅσον ἀντανაკλᾷ τὴν κοινήν γνώμην καὶ μεταφράζει τὰς ἀντιδράσεις τῶν θυμάτων εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἢ τὴν λεηλασίαν ποῦ ὑφίστανται». (139) «Τὸ παρὸν Σύνταγμα τῆς Γαλλίας καὶ ἡ λειτουργία του, θὰ

ιδέαν τῆς ἀπ' εὐθείας στροφῆς πρὸς τὸν λαὸν ὡς τὴν συνέλαβεν καὶ τὴν ἐφήρμοσεν ὁ στρατηγὸς de Gaulle. Ἡ μερὶς αὕτη τῆς γκωλλικῆς ἀριστερᾶς, ἀκολουθοῦσα τὴν παλαιὰν τῆς παράδοσιν, ἀντὶ τῆς ταπεινῆς, κατ' αὐτήν, φιλοδοξίας νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς πλειοψηφίας, δι' ἀναθέσεως ὀρισμένων ὑφυπουργείων («κοινωνικῆς» ἀποστολῆς, προτιμᾷ νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν σημαντικὸν ἀγῶνα «τῆς συναδελφώσεως τοῦ George Bernanos καὶ τοῦ Paul Nizan» (M. Clavel εἰς *Nouvel Observateur*, 27 Δεκεμ. 1971, σελὶς 41. Ὅρα ἐπίσης, περὶ γκωλλικῆς ἀριστερᾶς, γενικῶς, Remond René, *la droite en France* ἔ.ἀ. σελὶς 303). Νέον σπαραγμὸν ἀντιμετωπίζει ἡ γκωλλικὴ ἀριστερὰ (κίνημα διὰ τὸν Σοσιαλισμὸν μέσῳ τῆς συμμετοχῆς) τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1972 (ῥα ἐφημ. *Combat*, 4 Δεκεμ. 1972) Ὅρα ἐπίσης καὶ F. Borella, *Les partis politiques dans la France d'aujourd'hui*, ἐκ. Seuil, σελὶς 101-102.

114. Henri Claude, *Gaullisme et grand capital*, Editions Sociales 1960, σελ. 208—212, ῥα καὶ *Dossier Jean Charlot gaullisme*, σελὶς 193—195.

139. Ὡς εἰς ὑποσ. 138.

συμπεράνῃ συμφωνῶν μετὰ τῶν ἀνωτέρω, ὁ Roger Garaudy, εἶναι ἡ σκληρὰ πολιτικὴ ἀντανάκλασις τῶν οἰκονομικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ μονοπωλιακοῦ κρατικοῦ καπιταλισμοῦ». (140) Ὁ αὐταρχισμὸς, ἄρα, τῶν θεσμῶν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 εἶναι ἀναγκαῖος διὰ νὰ καταστῇ δυνατὸς ὁ διαιτητικὸς ρόλος τοῦ καπιταλιστικοῦ κράτους εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξάγει εἰς περιορισμένους ἀριθμὸς βιομηχανικῶν καὶ τραπεζικῶν ὁμάδων, εἰς βάρος πάντοτε τῶν κατωτέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν μέσων λαϊκῶν τάξεων. Ὁ αὐταρχισμὸς εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖος: ἡ συγκέντρωσις τῆς ἐξουσίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν μονοπωλίων, τὰ ὁποῖα ἐκφράζονται διὰ τοῦ Κράτους καθιστᾷ ἀναγκαίαν ἀλλὰ καὶ δυνατὴν τὴν πλατυτάτην συμμαχίαν τῶν λαϊκῶν μαζῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἐπὶ μέρος ταξικαὶ διαφοραὶ ἀποδυναμοῦνται ἐνώπιον τῆς κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως. Διὰ τὴν πάταξιν αὐτῆς τῆς κοινῆς ἀντιδράσεως χρειάζεται κράτος ἰσχυρὸν καὶ ἀδίστακτον εἰς τὴν χρῆσιν τῆς δυνάμεώς του. Ἡ ὡς ἄνω ἀνάπτυξις ἀπηχοῦσα τοὺς πλέον «ὀρθοδόξους» κανόνας τῆς «ὕποδομικῆς» (infrastructuriste) μαρξιστικῆς ἀναλύσεως πᾶσχει εἰς πλείστα σημεῖα της. Εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἐμπειρίας ἀφήνει ἀνερμηνεύτους, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Jean Charlot, (141) τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους οἱ γάλλοι ἐπιχειρηματῆαι εἶδον μὲ ἀντιπάθειαν τὸν Γαλλικὸν Συναγερμὸν ἢ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους τὸ 1965, προτιμοῦν τὸν Antoine Pinay ἢ τὸν Jean Lecanuet εἰς τὴν θέσιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἢ τὸν Alain Poher ἀντὶ τοῦ Georges Pompidou, μολονότι παλαιὸν γενικὸν διευθυντὴν τῶν Rothschild. Εἰς τὸ φιλοσοφικὸν πεδῖον πᾶσχει διότι ὁ ἀπλουστευτικὸς ντετερμινισμὸς τοῦ συγγραφέως καταντᾷ νὰ θεωρῆται ἀποδεδειγμένον ὅτι χρῆζει ἀποδείξεως δηλ. τὴν δουλικὴν ἐξάρτησιν ὀρισμένων πολιτικῶν ἀπὸ τοὺς μονοπωλητὰς, τὴν μονομερῆ ἐπίδρασιν τῆς οἰκονομίας ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ὄχι ἀντιθέτως, παραγνωρίζει δὲ ἀκραίως τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα καὶ τὴν ἐπίδρασίν του ἐπὶ τῆς ροῆς τῶν οἰκονομικῶν γεγονότων.

Β'. Ὁ κοινωνιολόγος Serge Mallet (142), ἐπὶ μαρξιστικοῦ πάντοτε πεδίου, εἶναι εἰς τὴν ἀνάλυσίν του ὀλιγώτερον κατηγορηματικὸς. Ἀποφεύγει τὴν ταύτισιν Κράτους καὶ Κεφαλαίου καὶ θεωρεῖ τὸν γκωλλισμὸν ὡς «ἐκφρασίαν τοῦ συγχρόνου καπιταλισμοῦ». Ὅρίζει δὲ ὡς χαρακτηριστικὰ τῶν συγχρόνων καπιταλιστικῶν κοινωνιῶν τὰ κάτωθι:

141. Εἰς Le Phénomène Gaulliste ὑπὸ Jean Charlot ἔ.ἀ. Fayard εἰσαγωγὴ σελ. 9—14 (βρα Dossier, gaullisme τοῦ ἰδίου σελ. 189)

142. Εἰς Phénomène Gaulliste εἰσαγωγὴ, σελίδες 9—10 (ἐπίσης Dossier, le-gaullisme ἔ.ἀ.).

143. Serge Mallet, le Gaullisme et la Gauche, Seuil 1965, σελὶς 280 ἐπ. Αἱ ἐκφραζόμεναι ἀπόψεις δύνανται νὰ παραλληλισθοῦν πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ J. K. Galbraith ἐκφραζόμενας εἰς τὸ βιβλίον του περὶ Κοινωνίας τῆς Ἀφθονίας.

1) Αἱ κοινωνίαι καταναλώσεως θέτουν τὴν τεχνικὴν ὄχι εἰς τὴν θεραπείαν ἀληθῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἀλλ' εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τεχνητῶν τοιούτων, δημιουργημένων ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς διαφημίσεως. Δεδομένης τῆς τοιαύτης παραλόγου καὶ ἀντιλαϊκῆς ὑποδομῆς τοῦ καπιταλισμοῦ ἀκολουθεῖ τὸ παράδοξον φαινόμενον νὰ ἔχωμεν ἠδξημένην παραγωγικότητα, ἀλλὰ καὶ αὔξησιν τῆς μέσης διαρκείας τῆς ἐργασίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν περίοδον· ὁ ἰδιωτικὸς προγραμματισμὸς τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἢ ὁ κρατικὸς προγραμματισμὸς, ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὰ συμφέροντα τούτων, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ θυσιάσῃ, εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀμέσου καταναλώσεως, τὰς μακροχρονίους συλλογικὰς ἐπενδύσεις (Παιδείαν, ἐκσυγχρονισμὸν τῆς Γεωργίας καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ αὐτοματισμοῦ, ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶς ὑπαναπτύκτων, γενικῶς). «Ἡ διόγκωσις τῶν προϋπολογισμῶν ἐξοπλισμοῦ (δαπάναι μὴ παραγωγικαὶ ἀπὸ ἀπόψεως συλλογικοῦ συμφέροντος, ἀλλ' ἀποφέρουσαι ἄμεσον κέρδος εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας), ὡς ρυθμιστικοῦ μηχανισμοῦ τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπὸ τὰς πλέον χονδροειδεῖς συνεπειάς τοῦ γενικωτέρου τούτου προσανατολισμοῦ».⁽¹⁴³⁾

2) Ἡ τετάρτη Δημοκρατία διὰ τοῦ ἀνοίγματος τῆς οἰκονομίας πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ διὰ τῆς συνόλης προσαπθείας της πρὸς προσαρμογὴν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου καπιταλισμοῦ, ἤνοιξεν ἀδηρίτως τὸν δρόμον πρὸς τὸν αὐταρχισμὸν. Τὰς συνεπείας ὑπέστησαν ὅλοι οἱ τομεῖς: οἱ παραδοσιακοὶ ἀντιπροσωπευτικοὶ θεσμοί, ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις, ἡ διοικήσις τῶν ἐπιχειρήσεων (ὅπου ὄχι μόνον οἱ ἐργάται, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα διοικητικὰ στελέχη βλέπουν νὰ τοὺς ἀφαιρῆται κάθε ἐπαγγελματικὴ αὐτονομία), οἱ λεγόμενοι ἐλεύθεροι τομεῖς τῆς οἰκονομίας (γεωργία, ἐμπόριον, ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα) οἱ ὅποιοι τίθενται καθημερινῶς ὑπὸ ἐπιτροпеίαν, τὸ Πανεπιστήμιον τὸ ὅποῖον διὰ τῆς τεχνοκρατικῆς εἰσβολῆς προσηνατολίσθη εἰς σκοποὺς τελείως χρησιμοθηρικοῦς. «Αὐτὴ ἡ διπλῆ ἐξέλιξις ἦτοι ὁ καταναγκαστικὸς προσανατολισμὸς πρὸς τὴν καταναλωτικὴν κοινωνίαν καὶ ἡ κατεύθυνσις πρὸς πολιτικοοικονομικὸν οἰκοδόμημα αὐταρχικὸν καὶ συγκεντρωτικὸν δὲν εἶναι, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, συνέπειαι τῆς τεχνικῆς προόδου. Ἀντιθέτως αὕτη δημιουργεῖ προϋποθέσεις ἐξανθρωπισμοῦ τῆς ἐργασίας, παλινорθοῖ τὴν αἴσθησιν τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς εὐθύνης εἰς ὅλα τὰ ἄτομα, ἐπιτρέπει διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μέσων ἐπικοινωνίας μίαν σημαντικὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν τῆς δημοκρατίας, ἱκανοποιεῖ τὰς ἐπιθυμίας τῶν καταναλωτῶν, ἀπηλλαγμένων ἀπὸ στοιχειώδεις βιοτικὰς ἀνάγκας».⁽¹⁴⁴⁾ Εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν ἀνθρωπιστικῆς ἐκμεταλλεύσεως

143. Serge Mallet ὡς εἰς ὑποσ. 142.

144. Serge Mallet ὡς εἰς ὑποσ. 117 σελ. 142.

τῆς τεχνικῆς ὁ γκωλλισμὸς στρέφει τὴν ράχιν. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ πολεμηθῆ ἀπὸ τὴν ἀριστεράν, ἢ ὁποῖα λόγῳ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἄφησεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους τῆς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς καιρίας ἐπιλογῆς μεταξὺ μιᾶς κοινωνίας καταναλώσεως «βασιζομένης εἰς τὴν ἐκζήτησιν τοῦ κέρδους, σκοποῦ καὶ κινητηρίου δυνάμεως τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας» καὶ μιᾶς βιομηχανικῆς κοινωνίας «ἀπηλευθερωμένης ἀπὸ τὴν μηχανὴν διὰ τῆς μηχανῆς»⁽¹⁴⁵⁾ καὶ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς θὰ ἔχουν τεθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πολιτιστικῆς ἀνθήσεως ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἀνωτέρω ἀνάλυσις διαφέρει ἀπὸ τὴν πρώτην κατὰ τὸ ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ντετερμινιστικῆ. Εἰς αὐτὴν δὲν ἀπουσιάζει ὀλοκληρωτικῶς ὁ ἀνθρώπινος παράγων ὡς δημιουργὸς ἱστορίας. Αἱ ἀδυναμίαι τῆς 4ης Δημοκρατίας αἱ ὁποῖαι εἶναι, κατὰ μέγα μέρος, ἀδυναμίαι τῆς ἀριστερᾶς, θὰ ὠδήγουν κάποτε εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς μεγάλου κόμματος προσανατολιζομένου πρὸς τὴν δεξιάν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καθορίζει, ὅμως, τὰς νέας ἱστορικὰς εὐθύναις τῶν σοσιαλιστικῶν γαλλικῶν δυνάμεων εἰς τὰ 15 προσεχῆ ἔτη: ἂν ἔναντι ἐνὸς συμπαγοῦς γκωλλικοῦ στρατοπέδου βασικὴ εὐθὺνὴ τῆς ἀριστερᾶς, πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς πρωτίστως, εἶναι ἡ ἐνότης, εὐρίσκομεν ἐδῶ τὴν ιδέαν τῆς πορείας πρὸς τὸν διπολισμὸν (bipolarisation) ὡς πιθανῆς ἐξελιξέως τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ζωῆς.

2. Ἡ ἔλξις τῶν ἀντιθέτων

Ὁ φιλόσοφος Alain ἔλεγεν ὅτι, ὅστις ὀμιλεῖ περὶ ἀποδυναμώσεως τῆς διακρίσεως μεταξὺ δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς ἢ περὶ λήξεως τῆς ἐποχῆς τῶν ιδεολογιῶν, ὅπωςδὴποτε δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀριστεράν. Καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν. Αἱ συναντήσεις του μετὰ ταύτης δὲν ὀφείλοντο παρὰ εἰς τὰς ἀδυναμίας τῆς. Τὸ 1940 δὲν ἐκπηδᾷ ἐξ αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐνεσάρκωσεν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἄρνησιν εἰς τοὺς ντεφαιτιστὰς τοῦ Vichy. «Συντετριμμένη ἀπὸ τὴν ἄδοξον πτώσιν τοῦ λαϊκοῦ μετώπου, ἢ μὴ κομμουνιστικῆ ἀριστερά, ἀδυνατεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τὰ γεγονότα. Ἡ κομμουνιστικῆ, ἐξ ἄλλου ἀριστερά, ἀγκυλωμένη ἐντὸς τοῦ γερμανοσοβιετικοῦ συμφώνου, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐπωμισθῆ πρωτοβουλίας ἐθνικοῦ συμφέροντος. Εἰς τὸ Λονδίνον καὶ κατὰ τὴν Ἀντίστασιν, ὁ de Gaulle θὰ συνεργασθῆ μὲ ἀνθρώπους τῆς ἀριστερᾶς, ἀλλ' ὄχι μὲ τὴν ἀριστεράν. Καὶ τὸ 1958 παρατηροῦμεν τὸ αὐτὸ γεγονός, ὅταν ὁ de Gaulle ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐξάγῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸ ἔλος τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ τὴν ἐντεῦθεν πολεμικὴν ἐμπλοκὴν. Ἐπιτυγχάνει καὶ πάλιν ὅτι αὕτη

¹⁴⁵ Ὡς εἰς ὑποσ. 142.

δὲν ἐπέτυχεν λόγῳ τῆς καταρρεύσεως τοῦ Δημοκρατικοῦ Μετώπου. Ἐν ὀλίγοις, ὅταν ὁ de Gaulle ἐπιτυγχάνει ἓνα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ἐν ταῦτῳ, καὶ τῆς ἀριστερᾶς, δὲν τὸν ἐπιτυγχάνει μὲ τὴν συνεργασίαν τῆς ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ κενοῦ τὸ ὁποῖον ἐκείνη κατέλιπεν». (146) Παρ' ὅλα ταῦτα εἰς μερικὰς περιπτώσεις, βλέπομεν ὅτι ὑπάρχουν κοινοὶ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ. Εἰς τοῦτο, καὶ εἰς τὸν δυναμικὸν τρόπον ἐπιτεύξεως τῶν σκοπῶν αὐτῶν, ἔγκειται ἡ μαγεία τὴν ὁποίαν ἤσκει ὁ de Gaulle εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἡ μὴ κομμουνιστικῆ τοιαύτη μένει μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῆς Ἀντιστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν μερικὰ ἀπὸ τὰ πλέον ἐπίλεκτά τῆς, σήμερον, μέλη ὡς ὁ Pierre Mendés France, ὁ Gaston Deffère, ὁ Francois Mitterand, ὁ Alain Savary, ἔχουν μετάσχει. Ἡ κομμουνιστικὴ ἀριστερὰ δυσκόλως ὑπερβαίνει τὸ πλέγμα τοῦ ἀνοιγματος πρὸς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, τοῦ ἀντινατοῖσμοῦ καὶ τοῦ ἀντιαμερικανισμοῦ του. Τὸν μάχεται σκληρῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ἐμποδίζεται εἰς τὸν πόλεμόν τῆς ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν του τοιαύτην. Ἡ Μόσχα, ἄλλωστε, προτιμᾷ τὸν Κάρολον de Gaulle ἀπὸ τὸν Lecanuet, ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τὸν Francois Mitterand. Ἡ «Πράβδα» συνεχίζουσα τὴν παράδοσιν, παραμονὰς τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν τῆς 1/15 Ἰουνίου 1969, θὰ δώσῃ τὴν προτίμησίν τῆς εἰς τὸν Pompidou ἔναντι «τοῦ κεντρώου» καὶ τοῦ «εὐρωπαϊστοῦ» Poher. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, γεγονὸς ἐπιτεῖνον τὴν «μαγείαν», ὁ de Gaulle καὶ ὁ γκαλλισμὸς ἔχουν ἀποκόψει τοὺς δεσμούς των μὲ τὴν ἄκραν δεξιάν. Τὰ ἔκτακτα δικαστήρια ἐναντίον τῶν δοσιλόγων καὶ τῶν «συνεργατῶν», μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἡ καταδίκη εἰς θάνατον τοῦ Pétain, ὁ τυφεκισμὸς τοῦ Laval, ἡ διὰ βίου φυλάκισις τοῦ Charles Maurras καὶ ἔπειτα ἡ ἐγκατάλειψις— «ἡ προδοσία» τῆς γαλλικῆς Ἀλγερίας— ἡ καταδίκη εἰς βαρείας ποινὰς τῶν «πατριωτῶν στρατηγῶν», τοῦ Soustelle καὶ τοῦ Bidault, τὰ ἰσόβια δεσμὰ τοῦ Salan, εἶναι καταστάσεις καθιστῶσαι τὸ χάσμα ἀγεφύρωτον καὶ τὸ μίσος ἀσίγαστον. Αἱ «ἐπαφαί» τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle μὲ τὴν ἀριστερὰν ἀρχίζουν, ὡς εἶπομεν, μὲ τὴν Ἀντίστασιν, διακόπτονται τὸ 1945 διὰ τοῦ Mendés France, ὅταν ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰδίου τηροῦνται. Ὁ Mendés France εἶναι πεπεισμένος καί, ἴσως, ὁ πλέον τεκμηριωμένων ἀπόψεων ἀντίπαλος τοῦ

---

146. Jacques Ozouf, *Nouvel Observateur*, σελ. 24—25, 16 Νοεμβρ. 1970. Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀριστερὰ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν διάλεκτον τοῦ στρατηγοῦ. Ἐναντι τῶν λέξεων, ἐντὸς τῶν τηλεοπτικῶν ὁμιλιῶν του, «Γαλλία» (436 φορές) «χώρα» (214) «Δημοκρατία» (151) συναντᾶται ἡ λέξις «ἀριστερὰ» 5 φορές, ὅσας καὶ ἡ λέξις «αὐτοκινητόδρομος» (autoroute). Βεβαίως καὶ ἡ «δεξιὰ» δὲν τυγχάνει καλλιτέρας μεταχειρίσεως δεῖγμα καὶ τοῦτο τῆς θελήσεώς του νὰ ἀρθῇ ὑπὲρ τὰς ἰδεολογίας. Πρβλ. καὶ πάλιν τὸ βιβλίον τῶν J. J. Cotteret et R. Moreau, «le vocabulaire du General» (A. Colin, 1969, σελίς 1).

στρατηγού de Gaulle. Παρ' ὅλα ταῦτα, εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, ὡς ἄλλωστε προκύπτει καὶ ἀπὸ τὰ γραπτὰ του καὶ ἀπὸ τὰς εὐγλωττοτέρας ἀποσιωπήσεις του, παραμένει κατάλοιπον πικρίας, διότι «οἱ γάμοι τοῦ de Gaulle μὲ τὴν ἀριστερὰν οὐδέποτε ἐωρτάσθησαν». (147) Τὴν μεθεπομένην τοῦ θανάτου του θὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὸν de Gaulle τὸ διεισδυτικώτερον, τὸ παθητικώτερον, ἀλλὰ καὶ τὸ πλέον αὐστηρὸν ἄρθρον. Ἡ ἐπιλογή ὑπὸ τοῦ de Gaulle τῆς «εὐκόλου» λύσεως Pleven ὅσον ἀφορᾷ τὰ οἰκονομικά, μεταπελευθερωτικῶς, ἐναντι τῆς «δυσκόλου» καὶ ἀντιδημοτικῆς δύνσεως τὴν ὁποῖαν αὐτὸς προτείνει, λύσεως ἢ ὁποῖα καὶ τὴν ἐδραΐωσιν τῆς 4ης Δημοκρατίας θὰ ἀφέλει καὶ τὸν δρόμον πρὸς τὸν δημοκρατικὸν σοσιαλισμὸν θὰ ἤνοιγε, οὐδέποτε θὰ λησμονηθῆ. «Ἐβλεπεν ἴσως (ὁ de Gaulle) μὲ ἱκανοποίησιν ἕν καθεστῶς καταδικασμένον εἰς τὴν ἀπώλειαν, συνεπεία μιᾶς κακῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος εἶχε συμβάλει τόσον ἀποφασιστικῶς...». «Ἡ ἀγωνία τῆς 4ης Δημοκρατίας δὲν προσδίδει αἴγλην οὔτε εἰς αὐτὴν, ἀλλ' οὔτε εἰς ἐκεῖνον...». (148) Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Mendés France εἶναι ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς τῆς 4ης Δημοκρατίας ὁ ὁποῖος προσεγγίζει τὸν de Gaulle. Λαμβάνων τὴν ἐντολὴν σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως τὴν 18ην Ἰουνίου 1954 — δηλ. τὴν 14ην Ἰουλίου τοῦ γκαλλισμοῦ — ἀποστέλλει εἰς τοῦτον τηλεγράφημα, ἀναμνησκόμενος «τῶν ὑψηλῶν μαθημάτων, πατριωτισμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ δημόσιον χρέος» (149) τὰ ὁποῖα ἔλαβεν πλησίον του. Κατὰ τὴν ψήφον ἐμπιστοσύνης οἱ Κοινωνικοὶ Δημοκράται (δηλ. οἱ γκαλλισταί) θὰ ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ Κυβέρνησις Mendés France λαμβάνει 419 ψήφους ἐμπιστοσύνης ἐξ ὧν 99 κομμουνιστὰς (ἂν τὰς ἀφαιρέσωμεν ἀπομένουν 320, ἄρα 6 ὑπὲρ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν). Τὸ σημαντικὸν γεγονός εἶναι ὅτι πρῶτην φορὰν κομμουνισταί καὶ γκαλλισταί ἐνοῦνται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Mendés France διὰ θετικὴν πολιτικὴν πράξιν (τὴν ψήφισιν Κυβερνήσεως). Βασικῶς, αἱ 143 ἐναντίον του ψήφοι προέρχονται, σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν, ἀπὸ τὸ Λαϊκὸν Δημοκρατικὸν Κίνημα τὸ ὁποῖον ὁ Mendés France θὰ ἔχη φανατικὸν ἐχθρὸν καθ' ὅλην τὴν πρωθυπουργικὴν του σταδιοδρομίαν. Ἡ μόνιμος ἀντίθεσις του πρὸς αὐτὸν θὰ σφραγίσῃ τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς 4ης Δημοκρατίας, ἐμποδίζουσα τὰς βιωσίμους πλειοψηφίας. Ἐξ ἄλλου, ὁ de Gaulle, εἰς τὰ πρόσωπα μερικῶν ἐκ τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατῶν θὰ συναντήσῃ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ ἀλγερινὴν πολιτικὴν του, μερικοὺς ἐκ τῶν πλέον ἀδιαλλάκτων ἀντιπάλων (π.χ. Bidault διὰ τὴν Ἀλγερίαν, Jean Mon-

147. Ὅρα Jacques Ozouf, ἔ. ἀ. ὑπόσ. 119.

148. Ὅρα ἀρ. Pierre Mendés France εἰς ἐφ. le Monde τῆς 12 Νοεμβρ. 1970.

149. Ὅρα Jacques Chapsal, la vie politique en France depuis 1940 ἐκδ. P.U.P., σελίς 251.

net δια τὴν Εὐρώπην). Τὸ κίνημα τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατῶν — ἡ ἄστικὴ παραδοσιακὴ κεντροδεξιὰ— θὰ μετᾶσχη μὲ πολλὰς προσωπικότητάς της, μετὰ τὸ 1958, εἰς τὰς Κυβερνήσεις τοῦ τρίτου γκαλλισμοῦ, ἀλλὰ προηγουμένως δὲν θὰ συγχωρῆ εἰς τὸν de Gaulle τὴν ἐκλογικὴν, ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ, λαφυραγωγίαν του· ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν Mendés France, τὸν τορπιλλισμὸν τῆς «χρίσεως» τοῦ Bidault ὡς πρωθυπουργοῦ· εἰς τοὺς δύο δὲ τὸν «ἀντιευρωπαϊσμὸν» των, ὡς ἐξεδηλώθη εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος Ἀμύνης καὶ τὴν ἐπαναστατικότητά των, ἐκάστου εἰς τὸν πολιτικὸν του χῶρον. (150)

150. Ὁ μόνος πολιτικὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως διὰ τὸν ὁποῖον ὁ στρατηγὸς de Gaulle παρὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἐκφράσεων τοῦ Μαΐου 1968 («περιθωριακὸς πολιτικὸς») δὲν κρύπτει τὴν ἐκτίμησίν του, εἶναι ὁ Mendés France. Κατὰ τὴν συνάντησίν των τῆς 13-10-1954 — τὴν πρώτην τοῦ de Gaulle μὲ ἀξιωματοῦχον τῆς 4ης Δημοκρατίας (καὶ δὴ τὸν πρῶτον, ἀφοῦ ὁ Mendés France εἶναι πρωθυπουργός) — εἰς τὸ ξενοδοχεῖον La Perouse, ὁ de Gaulle θὰ τοῦ εἶπῃ: «θὰ σᾶς συντίψουν. Θὰ σᾶς ἐκδιώξουν ὅπως ἐξεδιώξαν καὶ ἐμὲ» (πλὴν ἄλλων μαρτυριῶν περὶ τούτου καὶ ἡ τοιαύτη τοῦ René Capitant, ἀπὸ ἔδρας). Δὲν θὰ παραλείψῃ δὲ κατὰ τὸ συνέδριον τῆς 4 Δεκεμβρίου 1954 τῶν Κοινωνικῶν Δημοκρατῶν (δηλ. τῶν γκαλλιστῶν μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ) νὰ τονίσῃ («τὴν θερμότητα, τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἀξίαν» τοῦ P. Mendés France. Εἰς παρόμοιον ἐγκώμιον ἔχει προβῆ προηγουμένως (22 Ἰουλίου) τὸ γκαλλικὸν κόμμα, διὰ τοῦ γραμματέως του, Louis Terrenoire εἰς ἐγκύκλιόν του, ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ποιότητα τοῦ Mendés France. Ὁ Michel Debré, εἰς τὰς 4 Δεκεμβρίου 1954, ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ὀμιλεῖ ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ὡς ἀνωτέρω, εἰς ἄρθρον του τονίζει ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ Mendés France εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν εὐχονται οἱ γκαλλισταί. (ἄρα ἄρθρον τῆς Le Monde 23 Νοεμβρ. 1966 «L' Hommage des Gaullistes à Mendés France καθὼς καὶ σύγγραμμα Ed. Jouve, le General de Gaulle et la construction de l' Europe» ἔ.ἀ. τόμος πρῶτος). Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Mendés France πολλάκις θὰ εἶπῃ ὅτι—παρὰ τὰς βαθείας διαφοράς του μὲ τὸν στρατηγόν, ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τρεῖς τύπους ἀνδρῶν, τὸν Poincaré, τὸν Léon Blum καὶ τὸν στρατηγόν de Gaulle. (ἄρα J. Chapsal, Histoire κ.λπ. ἔ.ἀ. σελίς 251). Εἰς τὸν χῶρον του εἶναι καὶ αὐτὸς «χαρισματικὴ προσωπικότης». Εἶναι ὁ μόνος πολιτικὸς τῆς 4ης Δημοκρατίας ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὰς προσπάθειάς του τὸ ὄνομά του, ὥστε νὰ ὀμιλοῦν περὶ «mendésisme», οἱ δὲ φίλοι του περὶ γαλλικοῦ new deal, τὸ ὁποῖον οὗτος θὰ ἐπραγματοποίει. Ἴσως εἰς τοῦτο νὰ ὀφείλεται τὸ γεγονός ὅτι οὗτος δὲν ἀγαπᾶται ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ πολιτικῇ ὁμοιδεάτας συναδέλφους του. Τὸ στίγμα τοῦ ἐπικινδύνου, λόγῳ ἱκανότητος, τὸν καταδιώκει. Ἐχὼν προσωπικὰς ἀντιλήψεις ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς, ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς «εὐρωπαϊούς», τοὺς ριζοσπάστας, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν κατορθώνει νὰ δώσῃ πνοήν, ὅταν ἀναλαμβάνῃ τὴν ἡγεσίαν των, μὲ τοὺς κομμουνιστάς, μὲ τοὺς Σοσιαλιστάς καὶ ἀργότερον μὲ τὸ Σοσιαλιστικὸν Ἐνωτικὸν Κόμμα. Ἀρρωστος καὶ περιθωριακός, περίπου, παραμένει ἐλευθέρω προσωπικότης τῆς ἀριστερᾶς χωρὶς φίλους καὶ χωρὶς ἔνταξιν. Ὅλη αὕτη ἡ κατάστασις τοῦ δίδει τὴν χροιάν τῆς «μοναδικότητος». Παρ' ὅλα ταῦτα σφυγμομετρήσεις τῆς κοινῆς γνώμης (IFOP Νοεμβρ. 1970), τοῦ δίδουν 55 % μετὰξὺ τῶν προσωπικοτήτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ποσοστοῦ ὑπολειπομένου μόλις κατὰ 1 % τοῦ François Mitterand, ἀσκοῦντος τὴν πολιτικὴν ἀόκως καὶ δραστηρίως. Ἐπιβεβαίωσις τῆς ἀπηχίσεως τῆς ὁποίας χαίρει ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν διανοουμένων, εἶναι ἡ ἐκστρατεία ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ προσώπῳ του κοινῆς ὑποψηφιότητος τῆς ἀριστερᾶς διὰ τὸ

Ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ ὁ Mendés France εἰς πολλὰς περιπτώσεις τῆς πολιτικῆς τῶν σταδιοδρομίας ἔχουν τοὺς ἰδίους σκοποὺς, τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς, καὶ τοὺς ἰδίους φίλους. Τοῦτο εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν σημαίνει ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle προσχωρεῖ εἰς τὴν ἀριστερὰν ἢ ὅτι ὁ Mendés France προσχωρεῖ εἰς τὸν γκαλλισμὸν.⁽¹⁵¹⁾ Εἶναι περισσώτερον ἐκδηλώσεις

προεδρικὸν ἀξίωμα ἐναντίον τοῦ Georges Pompidou (ὄρ. *Nouvel Observateur* τοῦ μηνὸς Μαΐου 1969). Χαρακτηριστικὴ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χαρισματικὴν ἰδιοσυγκρασίαν του εἶναι ἡ ἀντίδρασις τοῦ Georges Marchais, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Κ.Κ., κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην: «ὁ Mendés France οὐδὲν κόμμα ἀντιπροσωπεύει καὶ οὐδεὶς τὸν καλύπτει. Ἄλλωστε δὲν θέλομεν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τοὺς χαρισματικοὺς ἄνδρας». Διὰ τὴν ἐπισήμανσιν τῆς ὁμοιότητος τῶν styles, de Gaulle — Mendés France ὄρα τὸ βιβλίον Pierre — Olivier Lapie de Leon Blum à de Gaulle, Fayard 1971, εἰδικῶς, εἰς ἐφ. *le Monde* τὰ ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου ἀφορῶντα εἰς τὸν Mendés France καὶ de Gaulle, ἡμ. 16 καὶ 17 Ἀπριλίου. Ὅρα καὶ ἄρ. Pierre Avril : *La tête et les jambes*, France - Forum, Φεβρουάριος 1969, σελίς 11, εἰδικῶς τὰ περὶ γαλλικοῦ new deal. Ὅρα ἐπίσης καὶ Couve de Murville, *une politique étrangère 1958 — 1969*, ἐπαινοῦντα τὴν διαπραγματευτικὴν σταθερότητα τῆς Κυβερνήσεως Mendés France, εἰς *Γενεύην* (1954, περὶ Ἰνδοκίνας), σελίς 18.

151. Ὁ γκαλλισμὸς μολοντί τοποθετεῖται εἰς τὴν δεξιάν, δὲν καλύπτει ὀλόκληρον τὸν χῶρον τῆς. Ἐξ ἴσου δεξιάι μετ' αὐτὸν ἢ δεξιώτεραι του εἶναι ἄλλαι δυνάμεις ἢ ἀδέσποτοι πολιτικαὶ μικροομάδες (*groupuscules*). Ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἀλγερίας, κατέστησεν ἐμφανὲς τὸ ἀσυμβίβαστον μεταξὺ αὐταρχικῆς δεξιᾶς καὶ δογματικοῦ ἐθνικισμοῦ. Καὶ ὑπῆρχον μὲν εἰς τὴν *Action Française* μερικοὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἠδύναντο νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὴν ἄκραν δεξιάν. Τὴν πυρῆνα ὅμως, τῆς ἀντιθέσεως εἰς τὴν ἀλγερινὴν πολιτικὴν τοῦ στρατηγοῦ ἀπετέλεσεν ἡ ἄκρα δεξιὰ. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀλγερινῆς ὑποθέσεως παλαιαὶ ἰδέαι περὶ μιᾶς καθολικῆς Ἀντεπαναστάσεως (*Contre - Revolution catholique*) ὡς μόνου μέσου σωτηρίας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοῦ μαρξισμοῦ, εὔρον πρόσφορον ἔδαφος ἐπαναβλαστήσεως. Ὁ πόλεμος τῆς Ἰνδοκίνας, ἐξ ἄλλου, εἶχεν ἐξάψει ἀκόμη περισσώτερον μερικὰς θερμὰς κεφαλὰς, ἢ δὲ τεχνικὴ ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ τούτου πολέμου ἐδημιούργει διαθέσεις ἐγκαταστάσεως ἐνὸς καθεστῶτος «φασιστικοῦ» καὶ «λαϊκοκοινωνικοῦ». Ἄν ὁ γκαλλισμὸς εἰς τὸ πρῶτον ξεκίνημά του (1940) εἶχεν ἀντιθέτους τοὺς *collaborateurs* τοῦ Vichy καὶ τοὺς θεωρητικοὺς τοῦ «ὀλοκληρωμένου ἐθνικισμοῦ» (*nationalisme integral*) καὶ τοὺς *activistes* τοῦ Μυστικοῦ Στρατοῦ (O.A.S.) Ἡ μετριοπαθής, ἐξ ἄλλου, δεξιὰ μὴ ἀκολουθήσασα τὸν Γαλλικὸν Συναγερμὸν ἀλλ' ἐμμείνασα εἰς κεντροδεξιὸν σχῆμα (M.R.P.) συμμαχήσασα, ὅμως μετ' αὐτὸν στρατηγὸν τὸ 1958, ἀποκολλᾶται προοδευτικῶς τούτου λόγῳ ἢ τῆς ἀλγερινῆς του πολιτικῆς ἢ τῆς εὐρωπαϊκῆς. Ὑπουργοὶ M.R.P. μετέχοντες εἰς τὰς Κυβερνήσεις Debré-Pompidou παραιτοῦνται εἰς τὰς 6 Μαΐου 1962 λόγῳ τῶν ἀντιεὐρωπαϊκῶν κατ' αὐτὴν ἰδεῶν τοῦ de Gaulle, ἐκφρασθεῖσων εἰς συνέντευξιν τύπου Αἰ κοινωνιολογικαὶ ὅμως καταβολαὶ τελικῶς νικοῦν. Τὸ Κέντρον τοῦ Lecanuet θὰ κάμῃ νὰ ἀποτύχη ἢ Ὁμοσπονδία τῆς Ἀριστερᾶς τὸ 1965 (ὑποσ. 37). Ὁ ἴδιος θὰ συστήσῃ νὰ ψηφισθοῦν γκαλλικοὶ ὑποψήφιοι εἰς τὴν Βον γῦρον τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου 1973. Ὁ Tixier — Vignacourt ὑποψήφιος διὰ τὴν προεδρίαν ἐναντίον τοῦ de Gaulle τὸ 1965, ἐκφράζων τοὺς συμπαθοῦντας τὸν O.A.S. ὑποστηρίζει τὸν Georges Pompidou εἰς τὰς προεδρικὰς τοῦ 1969. Ὁ ἴδιος δὲ καὶ ὁ P. Poujade κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου 1968, ὑποστηρίζων ἀνεπιφυλάκτως τὴν ἐξουσίαν. Τὸ γκαλλικὸν

τῆς ὁμοιότητος τῶν ἰδιοσυγκρασιῶν καὶ τοῦ δυναμισμοῦ των, ἀποδεικνύον-
των ὅμως ὅτι, ὁσάκις ὁ στρατηγὸς de Gaulle συναντᾶται μὲ τὴν ἀριστερὰν
τοῦτο συμβαίνει μέσῳ ὀρισμένων προσωπικοτήτων τῆς καὶ ὄχι διὰ στενῆς
καὶ συνεχοῦς μετ' αὐτῆς συνεργασίας ἢ κατόπιν συμμαχίας μὲ ὀρισμένον
πολιτικόν τῆς σχηματισμόν. Εἰς τὰς μᾶζας τῆς ἀριστερᾶς ὁ στρατηγὸς de
Gaulle ἔχει ἀπήχησιν λόγῳ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἀντιαποικιοκρατικῆς πολι-
τικῆς του. Αἱ ψῆφοι ποὺ φεύγουν ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν ἐνδυναμώνουν τὸν
γκωλλισμόν ἀλλὰ δὲν τοῦ προσδίδουν χρῶμα ἀριστεροῦ κινήματος, λόγῳ
ἀδυναμίας τῆς γκωλλικῆς ἀριστερᾶς νὰ ἐκμεταλλευθῆ, ἐντὸς τούτου, τὰς
εὐρείας πολιτικὰς δυνατότητας τὰς παρεχομένας ὑπὸ 2.500.000 περίπου
ψηφοφόρων προερχομένων ἀπὸ τὴν «ἄλλην ὄχθην». Ἐντὸς τοῦ γκωλλι-
σμοῦ τὸ χρῶμα ἐδίδετο— καὶ δίδεται— ὑπὸ τοῦ Pompidou ἢ τοῦ Debré καὶ
πολὺ ὀλιγώτερον ὑπὸ τοῦ Vallon ἢ τοῦ Capitant. Τοιοῦτοτρόπως, ἂν εἰς
τὰ ἀνωτέρω προστεθῆ καὶ ἡ στάσις τοῦ Guy Mollet κατὰ τὴν ἄνοδον τοῦ
de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν, τὸ 1958, εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ φαινομένου ὅτι
ἢ ἀριστερὰ εἶτε ἐνσυνειδήτως εἶτε ἀσυνειδήτως, ἀλλὰ πάντοτε λόγῳ τῶν
ἀδυναμιῶν τῆς, βοηθεῖ εἰς τὴν κραταίωσιν τοῦ γκωλλισμοῦ ὡς ἀμετακινή-
του καὶ δεσποζούσης πολιτικῆς πραγματικότητος. Εἶναι μόνον ἰδιοτροπία
καὶ δόλος τῆς ἱστορίας ἢ καὶ φαινόμενον παρακολουθοῦν τὴν σταδιοδρο-
μίαν καὶ τὴν ἀπήχησιν προσωπικοτήτων ἐκτὸς σειρᾶς;

συντακτικὸν τῆς 30 Μαΐου 1968 ὑπογραμμίζει τὴν, μέχρι ἐνός σημείου, συμφιλίωσιν
τῶν ποικίλων τάσεων τῆς δεξιᾶς, διηρημένας τὰ τελευταῖα ἔτη λόγῳ τοῦ αἵματος διὰ τὴν
γαλλικὴν ἢ μὴ Ἀλγερίαν (ὄρα La droite en France. J. Ch. Petitfils, que sais - je 1973
σελ. 113, 117, 118, 119).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ : ΟΙ δεσμοί

(Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958
καὶ ἡ μεταρρύθμισις τοῦ 1962)

«...Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία μας εἶναι ἡ ἐναλλαγὴ ἀπεράντων πόνων ἑνὸς διηρημένου λαοῦ καὶ γονίμων μεγαλείων ἑνὸς ἐλευθέρου ἔθνους, συγκεντρωμένου ὑπὸ τὴν αἰγίδα κράτους ἰσχυροῦ...».

Charles de Gaulle, εἰς τὸν λόγον τῆς Bayeux,
10 Ἰουλίου 1946

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ 4ης ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

«...Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ Γαλλία ἔχει πολὺ περισσό-
τερον ὑποφέρει ἀπὸ τὴν φθορὰν τῶν πολιτικῶν ἠθῶν καὶ
ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ἀνυποληψίαν τῶν πολιτικῶν θεσμῶν...
Οὐδέποτε ἀπεδώσαμεν τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὴν ἠθι-
κὴν ἐξυγίανσιν τῆς χώρας. Ἀπὸ οὐταμημέρου, ὅτε ἤγγισα
ἐκ νέου τὸ ἔδαφός της, ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι πλήρης ἀπο-
γοητεύσεως καὶ φόβων... ἔχω τὴν αἴσθησιν μιᾶς ἀναρρώ-
σεως κοπιώδους, νωχελοῦς, ὀκνηρᾶς, ἣ ὁποία συνιστᾷ ἐν
περιβάλλον ἐπιδεκτικὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν παντὸς εἴδους
μολύνσεων...».

Leon Blum, Oeuvres, σελ. 4 καὶ 10.
τόμος 7ος

1. Ἡ ἐπιλογή τῆς εὐκόλου λύσεως

Α'. Εἰς τὴν βάσιν τῆς 4ης Δημοκρατίας καὶ τῆς — παρὰ τὰς ἐπὶ μέρους
ἐπιτυχίας της — ἐξελίξεως πρὸς τὸν ἀργόν, ἀλλὰ βέβαιον θάνατον, εὐρί-
σκεται ἡ θεμελιώδης πολιτικὴ ἐπιλογή ἔναντι δύο προτεινομένων καὶ
ἀφορωσῶν τὰ οἰκονομικὰ λύσεων, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς de Gaulle
ὡς πρόεδρος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως καλεῖται νὰ προβῇ. Αἱ λύ-
σεις αὗται ἀντιπαρατάσσουν δύο ἀνθρώπους καὶ ἐκφράζουν δύο τελείως
ἀντίθετα ρεύματα σκέψεως: τὸν ὑπουργὸν ἐθνικῆς οἰκονομίας Pierre Men-
dès France πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν René Plevén. Ὁ πρῶτος,
πνεῦμα ἀνήσυχον, περίπου μαζοχιστικόν, ἐκπροσωπεῖ τὰς θαρραλέας καὶ
ἴσως ἀντιδημοτικὰς λύσεις, τὴν αἴσθησιν τῆς καθαρᾶς ἐκλογῆς, τὴν ἀνά-
λυσιν χωρὶς φρασεολογίαν, τὴν θέλησιν, περισσότερο, τῆς πραγματοποιο-
ήσεως καί, ὀλιγώτερον, τῆς στείρας κριτικῆς. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ

ἄποψις τοῦ Mendés France ἐκφράζει ἀγρίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πληθωρισμόν. Ὁ δεύτερος, εὐφορος ἐκ χαρακτῆρος, μετριοπαθῆς καὶ αἰσιόδοξος θεωρεῖ ὅτι αἱ μέσαι λύσεις εἶναι αἱ πλέον καρποφόροι, αἱ εὐκολώτερον ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῶν λαῶν. Ὁ Mendés France δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν μισθῶν τὸν Σεπτέμβριον 1944. Πιστεύει ὅμως ὅτι ὁ ἀναγκαῖος «συμψηφισμὸς» πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πληθωρισμοῦ ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἄμεσος ἀνταλλαγὴ τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ χαρτονομισμάτων, συνοδευομένης μὲ δέσμευσιν τῶν 3/4 τοῦ τοιοῦτοτρόπως παραχθησομένου ἐνεργητικοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ δέσμευσις τῶν τραπεζικῶν καὶ λοιπῶν λογαριασμῶν, μὲ τὴν δυνατότητα ἀναλήψεως ποσῶν αὐστηρῶς περιορισμένων.⁽¹⁵²⁾ Κατ'αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐδεσμεύετο μερικῶς καὶ προοδευτικῶς ἐν μέρος τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν καταναλωτῶν καὶ θὰ διηκολύνετο ὁ ἔκτακτος φόρος ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ παρανόμου πλουτισμοῦ τῶν ἐτῶν 40-44 καὶ, λόγῳ τῆς ταχύτητος τῆς δεσμεύσεως, θὰ ἐπιτυγχάνετο ἡ «φωτογράφησις» τῆς περιουσίας ἐκάστου πολίτου, καλλίτερον παντὸς ἄλλου τρόπου ὁ ὁποῖος πλὴν ἄλλων ἴσως ἐλαττωμάτων θὰ εἶχεν εἰς βάρος του, ὀψωσθήποτε, τὴν βραδύτητα. Ἐξ ἄλλου προεβλέπετο δέσμευσις τῶν τιμῶν ὅσον ἀφορᾷ ὀρισμένα προϊόντα. Ὁ René Pleven ἀντιστρέφει τὴν προηγουμένην βᾶσιν: ἀναμφισβητήτως, ὁ ὑπάρχων πληθωρισμὸς, κατ'αὐτόν, δὲν εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀποτελέσμα τῆς. Τὸ κακὸν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν οἰκονομικῆς ἰσορροπίας καὶ κατὰ συνέπειαν αὕτη πρέπει νὰ κτυπηθῆ. Θὰ ἔπρεπε ἄρα, νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἰσορροπίαν διὰ τῆς διευκολύνσεως τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ μέτρων ὄχι ἀποτόμων καὶ δυναμένων νὰ προξενήσουν ἀντιδράσεις μοιραίας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀκολουθητέας πολιτικῆς. Βεβαίως, ἦτο ἀναγκαῖα ἡ ἐξάλειψις τῶν ρευστοτήτων λόγῳ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους ἐνέκρυπτον. Δύο μέτρα προεβλέποντο: ὁ ἐσωτερικὸς δανεισμὸς καὶ ἡ δήμευσις τοῦ «ἐνόχου πλούτου» τοῦ πραγματοποιηθέντος κατὰ τὰ ἔτη 1940-44. Τὸ δεύτερον τοῦτο μέτρον δὲν θὰ εἶχε τὴν ἔννοϊαν συστηματικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου ἀλλὰ βασικῶς, τὴν τιμωρίαν ἐλλείψεως ἐθνικοῦ πνεύματος. Ἡ λύσις Pleven, κατὰ τὸν καθηγητὴν G. Berlia, εἶναι ἡ ἱατρικὴ τῆς ἀργῆς θεραπείας, ἡ λύσις Mendés France, ἡ ἱατρικὴ τοῦ choc.⁽¹⁵³⁾ Ἡ διαιτητικὴ παρέμβασις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἠδυνόησεν τὴν θέσιν Pleven. Ὁ Mendés France παραιτεῖται εἰς τὰς 2 Ἀπριλίου 1945. Ὁ στρατηγὸς de

152. Ὁρα Georges Berlia : Vie politique contemporaine, ἐκδ. les cours de droit σελίς 9, καθὼς καὶ Μετοπολεμικὴν Παγκόσμιον Ἱστορίαν τοῦ R. Cartier, τόμος πρῶτος σελ. 28 ἐπ., ἑλληνικὴ ἐκδοσις ΒΠΠΕΡ.

153. Ὁρα καὶ Jacques Soustelle : Vingt - huit ans de gaullisme, σελίς 53 μεταχειριζόμενον περίπου τὰς ἰδίας λέξεις.

Gaule eĩs ta apomnimonoumata tou, σημειoĩ oti den epeĩsoth apo ta thewrihika epihxirhmata. «Eĩs tñn oĩkonoumian, prosētheten, perissoteron ap' oti eĩs tñn politikhñ kai tñn stratēghikhñ den uparxhei apolutos alēthia. Uparxhei h perĩstasĩs. H idēa tñn opoiān sxhmatĩzō peri tñs sxgkekrimēnhs periptōsews, upagoreuēi kai tñn apofasĩn mou». (154) Ekeĩno to opoĩon, kata ton kathēghētñn Georges Berliā, prēpei na sxgkrahthē eĩnai h sxhmasĩa tñn opoiān o stratēghos de Gaulle apodĩdei eĩs ton perĩstasĩakon xarakthēra tōn politikōn apofaseōn kai h ennoia tñs «dialitēsiās», prooiwnĩzousa tñn metagenestēran suntagmatikhñ antĩlēpsin tou «proēdrou-dialitētoũ». Thā prēpei eĩpsihhs na eĩpsihmanthē h bathutēra fũsĩs tñs antĩdĩkiās tōn upourghōn kai tñs ep' autēhs dialitēsiās. H eĩploghē tñs lũsews Pleven kai h apokopē tou Mendēs France apō to gkwallismōn «apēikonĩzei» tñn ēxēlĩxin tou trĩtou kai eĩdikōs tou tetārtou, tou gkwallismou metā ton de Gaulle: enōs gkwallismou «kentrōdexiou» kai antihρωĩkoũ tñs plēiōpsihfĩas tou opoĩou o Pleven apētelēsen eĩplēkton mēlos kai eĩs ton opoĩon h «megālē parādosĩs» den apotelei para to «axhnon» perĩgramma.

B'. To dienerghēn dhmosion dāneion apēdōsen 50 ēws 70 dīs. palaiōn frāghōn enō ta plēthoristikā plēonāsmaata hsan tñs tāsēws tōn 250 ēws 300 dīs.

Diā tou diatāghmatos tñs 15 Aũghoustou 1945 dhmiourgeĩtai, eĩpsihhs, ēktahtos fōros epĩ tou kefalaĩou apoblēpōn eĩs dũo sxkopous: o prwtos na plēghē tñn enoxon aũxhsin tñs perĩousĩas apō 1hs Ianouariou 1940 mēkhri tñs 4 hs Iouniou 1945. To ũpos tou anērhxeto proodēutikhōs apō 5-100%. H idēa tñs poinhhs eĩnai katafanhhs. O deũteros apēblēpen eĩs to kefalaĩon ekāstou forologoumēnou kata tñn 4 Iouniou 1945. To ũpos tou fōrou anērhxeto eĩs 3-20 %. O eĩpidiokōmenos, basikhōs, sxkopos, htoi h apofuyē tou plēthorismou den eĩpetēxth.

Apō ton fōron diēfuyon ta āghathā ta eũrĩskōmena ēktos tou paraxwghikoũ kuklōmatos, ũs o xrusos kai ta xrewōghrafa, dedōmēnou oti h antalaghē thā ēlāmbane xōran ārgōteron. O ēlēghos tñs ākribous ēktimēsews tñs ākinētou perĩousĩas hto eĩpsihhs αδũnatos kai h ũphresĩa kataghrafhhs eũrēthē eĩs tñn ānāghkhñ na apodechthē psēdēĩs dhλωseĩs. Epi tou prokēimēnou, h nomothesĩa epĩ tōn enoikhōn, ānagomēnē eĩs to tēlos tou prwtou pagkosmiou polēμου, den eĩpētrepe na lēphthē ũs basĩs ēktimēsews to koston ēpanoĩkodomēsews tōn ākinētōn. «Ta āνωtēraw eĩpetēĩnonto apō tñn katāstasĩn tōn, perĩssoteron, dokĩmasqhēsiōn perĩochōn eĩs tās

125. Apom. stratēghou de Gaulle, Salut, selĩs 119, ēx. Plon, eĩs to apōsxpazma touto parapēmpēi kai o Berliā eĩs biblĩon tou ē.ā. selĩs 10.

όποιας και αἰ πλέον χαμηλαὶ ἐκτιμήσεις ἐδημιούργουν σημαντικὰ προβλήματα. Τὸ μέγα μέρος τοῦ φόρου ἐπληρώθη εἰς δύο ἔτη. Κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν ὁ μέσος δείκτης τιμῶν ὁ ὁποῖος ἦτο 383 τὸ 1945, ἀνέρχεται ἀλματωδῶς εἰς 936 τὸ 1947 καὶ 1552 τὸ 1948». ⁽¹⁵⁵⁾ Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς χώρας θὰ ἐπιτευχθῆ με χρῆμα πληθωριστικόν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἰσέρχεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ συστήματος ὁ σκώληξ τῆς παρακμῆς, «κάτι τὸ σάπιον» εἰς τὴν καρδίαν τῆς νέας Δημοκρατίας. «Ὁ πληθωρισμὸς ὅταν εἶναι διαρκῆς καὶ εὐρύς— ὅπως πράγματι ἦτο— σημαίνει τὴν ἀναισθησίαν τοῦ ἀσθενοῦς, τὴν ψευδευφορίαν τοῦ ὀπίου... Εἶναι ἄλλωστε βέβαιον ὅτι ἡ πληθωριστικὴ μέθοδος ἀποκρύπτει πολλάκις ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην τὸ εὖρος καὶ τὰς δυσκολίας τῶν πρὸς ἐπίλυσιν προβλημάτων». ⁽¹⁵⁶⁾ Τὸ ψυχολογικὸν κλίμα τῆς ἀνορθώσεως συνίσταται εἰς αἰσιοδοξίαν ναρκοθετημένην. Ἡ 4η Δημοκρατία, παρὰ τὰς ἐπιτεύξεις της, εἶναι ἐν σύστημα ψευδαισθήσεων.

2. Βραχεῖα ἀναδρομὴ εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς 4ης Δημοκρατίας. ⁽¹⁵⁷⁾

Α'. Πρόθεσις τῶν συντακτῶν τοῦ Συντάγματος τῆς 23ης Ὀκτωβρίου 1946 ἦτο ἡ ἐγκατάστασις, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὅλου συστήματος μιᾶς παν-

155. Ὅρα Georges Berlia ἔ.ἀ. σελὶς 11.

156. Ὅρα Georges Berlia ἔ.ἀ. σελὶς 11. Εἰς τὸν συνδυασμὸν συγράμματος καὶ παραδόσεων ὀφείλονται οἱ ἀριθμοὶ οἱ παρατιθεμένοι εἰς τὸν τίτλον «ἡ ἐπιλογή τῆς εὐκόλου λύσεως».

157. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Δημοκρατίας εἰς Παρισίους (τέλη Αὐγούστου 1944) διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν συνταγματικὴν ὁμαλότητα, ἔπρεπε ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ Ἰαπωνίας νὰ λήξῃ καὶ νὰ ἐπανέλθουν οἱ ἐξόριστοι. Ἐχρειάσθη ἓν ἔτος διὰ νὰ πληρωθοῦν αὐταὶ αἱ προϋποθέσεις (φθινόπωρον 1945). Ἐκτιμῶσα τὸ φλογερὸν αἶσθημα ἀλλαγῆς, τὸ ὁποῖον διαδηλοῦται ἀπὸ τῆς Ἀπελευθερώσεως, ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις καλεῖ τὸν λαὸν εἰς δημοψήφισμα, τὴν 21η Ὀκτωβρίου 1945. Δύο ἐρωτήσεις ἐτέθησαν εἰς τοὺς ψηφοφόρους: 1) «Θέλετε ἡ ἐκλεγμένη, σήμερον, Ἐθνοσυνέλευσις νὰ εἶναι Συντακτικὴ;». Διὰ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς οἱ ψηφοφόροι ἠδύναντο νὰ ἀποφασίσουν ἐὰν προετίμων τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875 ἢ τὴν καθίδρυσιν νέου πολιτεύματος. Ἐὰν ὁ λαὸς ἀπήντα ἀρνητικῶς, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἢ ἐκλεγείσα τὴν 21ην Ὀκτωβρίου 1945 θὰ ἦτο ἡ Ἐθνοσυνέλευσις κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875. 2) «Ἐὰν τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἀπαντήσῃ «ναὶ» εἰς τὴν πρώτην ἐρώτησιν, δέξεσθε, αἱ κρατικαὶ ἐξουσίαι, μέχρι τῆς θέσεως ἐν ἰσχύϊ τοῦ νέου Συντάγματος, νὰ ὀργανωθοῦν συμφώνως πρὸς τὸ συνημμένον νομοσχέδιον;». Ἀρνητικὴ ἀπάντησις καθίστα τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν τῆς πρώτης ἐρωτήσεως κυρίαρχον. Καταφατικὴ, τὴν καθίστα ἐν συντακτικὸν σῶμα με περιωρισμένης ἐξουσίας λόγῳ τῶν προϋποθέσεων τοῦ συνημμένου νομοσχεδίου (A.Hauriou, Droit Const., σελὶς 735). Ἡ μάχη ἐδόθη περὶ τὴν δευτέραν ἐρώτησιν καὶ ἀπηχεῖ ἤδη τὴν ὑπόκωφον διάστασιν μεταξὺ στρατηγῶν de Gaulle καὶ μεγάλῃς μερίδος τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Οὗτος ζητεῖ «ναὶ» καὶ εἰς τὰς δύο ἐρωτήσεις. Ἀκολουθεῖται ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστὰς καὶ τοὺς Λαϊκοὺς Δημοκράτας (M.R.P.). Οἱ κομμουνισταὶ, διεκδικοῦντες τὴν ἐπαναστατικὴν παράδοσιν, ζητοῦν «ναὶ» εἰς τὴν πρώ-

τοδυνάμου Βουλῆς με ἀντίστοιχον μείωσιν τῶν ἐξουσιῶν τῆς Γερουσίας, (στερουμένης τῆς δυνατότητος νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν). Ὑπὸ τὸ πρῖσμα αὐτὸ θὰ ἐξετάσωμεν τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ τὴν πτώσιν (ἢ παραίτησιν) τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς, τῆς ὁποίας ἡ θητεία εἶναι 5ετής, εἶναι ἀδύνατος ἐντὸς τῶν πρώτων 18 μηνῶν τῆς βουλευ-

την καὶ «ὄχι» εἰς τὴν δευτέραν. Ἦτοι νέον πολίτευμα καὶ Συντακτικὴν Συνέλευσιν με ἀπεριοριστοὺς ἐξουσίας. Ἡ δεξιὰ ἐζήτει ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς της «ναὶ» καὶ «ὄχι», ἤτοι ἐπάνοδον εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875, ἀλλ' εἰς περίπτωσιν πού τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἀπέκρουε τὴν ἐπάνοδον, αἱ ἐξουσίαι τῆς Συντακτικῆς νὰ εἶναι περιορισμέναι. Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐρωτήσεως οἱ ψηφοφόροι ἀπαντοῦν «ναὶ» διὰ παμψηφίας, περίπου (18.584.764), ἐνῶ τὰ «ὄχι» φθάνουν μόλις τὰς 699.136. Ὁ λαὸς εἶναι κατηγορηματικώτατος διὰ τὴν καθίδρυσιν νέου πολιτεύματος. Εἰς τὴν δευτέραν ἐρώτησιν (περὶ περιορισμένων ἐξουσιῶν τῆς Συντακτικῆς) ἡ πλειοψηφία εἶναι ἐπίσης μεγάλη, ἀλλὰ μειωμένη ἔναντι τῆς πρώτης (12.794.945 «ναὶ» — 6.449.206 «ὄχι»). Ἐκ τοῦ «ὄχι» εἰς τὴν δευτέραν ἐρώτησιν δύο τινὰ καταφαίνονται: ἡ δύναμις τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ ἡ ἔλξις τὴν ὁποία ἀσκεῖ ἡ ἰδέα περὶ μιᾶς παντοδυνάμου Ἐθνοσυνελεύσεως. Τὴν ἰδίαν μετὰ τὸ δημοψήφισμα ἡμέραν διενεργοῦνται καὶ ἐκλογαί. Ψηφίζουν αἱ γυναῖκες, πρώτην φοράν εἰς τὴν γαλλικὴν ἱστορίαν, λόγῳ, παλαιότερας ἀντιθέσεως τῆς Γερουσίας εἰς τὴν παροχὴν τοῦ δικαιώματος. Τὰ ἀποτελέσματα δίδουν τὴν πλέον ἀριστερὰν Ἐθνοσυνέλευσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας. Κομμουνισταὶ καὶ σοσιαλισταὶ λαμβάνουν ἄνω τοῦ 51% τῶν ψήφων καὶ τῶν ἐδρῶν. Τὸ νομοσχέδιον τὸ ρυθμίζον τὰς ἐξουσίας τῆς Συντακτικῆς, γενόμενον δεκτὸν διὰ τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 21ης Ὀκτωβρίου ἀποβαίνει ὁ νόμος τῆς 2ας Νοεμβρίου 1945. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1946 ἡ Γαλλία κυβερνᾶται ἐπὶ τῇ βᾶσει του. Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1945 ἐπεξεργάσθη σχέδιον τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη διὰ ψήφων 309 ἔναντι 249. Μόνον οἱ Κομμουνισταὶ καὶ οἱ Σοσιαλισταὶ, ψηφίζουν ὑπέρ, ἐνῶ οἱ τοῦ Λαϊκοῦ Δημοκρατικοῦ Κινήματος ψηφίζουν ἐναντίον, χωριζόμενοι τῶν συνεταίρων των εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Κατὰ τὸ σχέδιον, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνατίθεται εἰς μίαν μόνην συνέλευσιν, καταργουμένης τῆς Γερουσίας. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς της εἶναι ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Οὗτος ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, διὰ φανεράς ψηφοφορίας, μετὰ ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν μελῶν της. Οὗτος ἐπιλέγει τοὺς ὑπουργοὺς του. Σύνθεσις ὅμοια καὶ πρόγραμμα ὑποβάλλονται εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν διὰ ψήφον ἢ μὴ ἐμπιστοσύνης. Ἡ κυβέρνησις εἶναι συλλογικῶς ὑπεύθυνος ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (θέμα ἐμπιστοσύνης ἢ πρότασις δυσπιστίας: ἀπόλυτος πλειοψηφία, ψήφος φανερά, πρὸς ἐδραίωσιν τῆς σταθερότητος). Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δύναται νὰ ἀποφασίσῃ τὴν διάλυσιν της διὰ πλειοψηφίας 2/3. Δύναται ἐπίσης νὰ διαλυθῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐὰν συμβοῦν δύο κυβερνητικαὶ κρίσεις, ἐντὸς μιᾶς ἐτησίας συνόδου κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς περιόδου (βρα Duverger, Constitutions et documents politiques, Themis, 1968, σελὶς 124 ἐπ.). Τὸ σχέδιον ἐδημιούργει ἕν καθεστῶς Gouvernement d'Assemblée: Μία Ἐθνοσυνέλευσις, Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, προερχόμενοι εὐθέως ἐξ αὐτῆς, ἐπιδοκιμαζούσης ἢ μὴ τὸν διορισμὸν τῶν ὑπουργῶν. Εἰς τὸ Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον τὴν πλειοψηφίαν ἔχουν πάλιν τὰ μέλη της. Εἰς τὰς 5 Μαΐου 1946, τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἀπορρίπτει τὸ σχέδιον (10.584.359 «ὄχι», 9.454.034 «ναὶ», 5.262.043 ἀποχαί, ἐπὶ 25.892.425 ἐγγεγραμμένων — Duverger, ἔ.ἀ.). Νέα Συντακτικὴ Συνέλευσις ἐκλέγεται τὴν 2αν Ἰουνίου 1946, ἡ ὁποία ἐπεξεργαζομένη νέον σχέδιον, πλέον σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπόψεις τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατῶν (M.R.P.) τὸ θέτει ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τὴν 13

τικῆς περιόδου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπομένων 42 μηνῶν, αὕτη καθίσταται δυνατὴ ἐὰν δύο κυβερνητικαὶ κρίσεις, συνεπείᾳ ἐκπεφρασμένης κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν, ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης, συμπέσουν ἐντὸς περιόδου, πάλιν, 18 μηνῶν. Ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς φαινομενικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως εὐρίσκεται, οὐσιαστικῶς, εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς ταύτης. Βουλὴ καταψηφίζουσα, ἐντὸς περιόδου 18 μηνῶν, δύο φορές τὴν Κυβέρνησιν, δίδει, ἴσως, εἰς τὴν τελευταίαν τὸ δικαίωμα νὰ προβῆ εἰς διάλυσιν ἀλλὰ τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ ἡ Βουλὴ, οὐσιαστικῶς ἔχει ἀποδεχθῆ τὴν διάλυσίν της. Βεβαίως, ἡ Βουλὴ ὑπολογίζει εἰς τὴν δειλίαν τῶν Κυβερνήσεων, ἀποφευγουσῶν νὰ κάμουν χρῆσιν τῆς δυναμικῆς τῶν ἐξουσίας. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ διαδικασία ταύτη ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Edgar Faure (2 Δεκεμβρίου 1955) θραυομένης, τοιοῦτοτρόπως, παραδόσεως ἐκκινούσης ἀπὸ τοῦ 1877. Ἡ παραίτησις τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἐξ ἄλλου ὑποχρεωτική, ἀφ' ἧς ἡ δυσπιστία πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκφρασθῆ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας. Τὸ θέμα καθίσταται περισσότερο λεπτὸν εἰς περίπτωσιν ἀποδοκιμασίας διὰ σχετικῆς πλειοψηφίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἡ ἐκτίμησις ἐὰν ἡ ἀπόρριψις τοῦ συγκεκριμένου κειμένου ἐμποδίζει τὴν συνέχειαν τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου ἢ ἐὰν, τεκμαίρουσα τὸ ἀντίθετον καὶ στηριζομένη εἰς τὴν ἀρχικῶς ἐκφρασθεῖσαν πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην, θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Β'. Ἡ φιλοσοφία τῶν συντακτῶν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946 δὲν εἶναι ἀνανεωτική. Τοῦτο βασικῶς ὀφείλεται εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ συντριβὴ τῶν δύο φασισμῶν ἀποτελεῖ ἐν ταύτῳ τὸν θρίαμβον τῶν δημοκρατικῶν, δηλαδὴ, κατὰ τὴν γαλλικὴν παράδοσιν, τὸν θρίαμβον τῆς ἰδέας τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας τῆς ὁποίας, ἀναμφισβητήτως, τὸ ἐπίκεντρον εἶναι μία παντοδύναμος Ἐθνοσυνέλευσις. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἔννοια τοῦ Κοινοβουλίου εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν τοιαύτην τῶν συνταγματικῶν ἐγγυήσεων, τὰ δὲ προνόμια τοῦ περιπέου συμπύκνουν μὲ τὴν σθεναρὰν προσπάθειαν πρὸς διατήρησιν

Ἰουλίου 1946. Τοῦτο λαμβάνει 9.297.470 «ναί», ἐναντι 8.165.459 «ὄχι». Ὑπάρχουν 8.519.835 ἀποχαί. Ἐγγεγραμμένοι 26.312.000. Ὑπὲρ τῆς ἀποχῆς ἔχει ταχθῆ ὁ στρατηγὸς de Gaulle. Μία βασικὴ διαπίστωσις : οἱ Λαϊκοὶ Δημοκράται, ἐμπνευσταὶ τοῦ σχεδίου δὲν ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς των, οἱ ὁποῖοι ἀπέχοντες ἢ καταψηφίζοντες ἀκολουθοῦν μᾶλλον τὸν de Gaulle (ὄρα καὶ Chapsal, Vie pol. κλπ., ἔ.ἀ., σελίς 125). Κατὰ τὸ Σύνταγμα τὸ Κοινοβούλιον συντίθεται ἐκ δύο Συνελεύσεων, τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας (Γερουσίαν). Τὸ δεύτερον δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν. Νομοθετικῶς, ὁ ρόλος του εἶναι συμβουλευτικὸς (Chambre de reflexion, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Léon Blum, ὄρα A.Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 740). Προσπάθεια τοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ «ἐκλογίκευσις» τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ. Ἡ θεσμοποίησις τῆς κυριαρχίας τοῦ Κοινοβουλίου, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ συνδυασθῆ μὲ τὴν κυβερνητικὴν σταθερότητα. Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὰς προθέσεις τῶν συντακτῶν ὑπῆρχε ἡ δημιουργία «ἐνὸς ἀρχηγοῦ Κυβερνήσεως, ἐνὸς

τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν συνταγματικὴν ἱστορίαν, φέρουσιν βαθέως τὰ ἴχνη τῆς τριβῆς, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς ἐξισορροπίσεως μεταξὺ Βασιλέως καὶ Κοινοβουλίου, ἢ γαλλικὴ πρακτικὴ τείνει, ὑπὸ τὴν 3ην καὶ 4ην Δημοκρατίαν, εἰς τὴν δημιουργίαν «κυριάρχων ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ἀντὶ ἀντιπροσώπων ἔθνους κυριάρχου», κατὰ τὴν ὀραίαν ἔκφρασιν τοῦ Berliā.⁽¹⁵⁸⁾ Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ παντοδύναμον Κοινοβούλιον ἐπεμβαῖνον σθεναρῶς εἰς τὸ κυβερνητικὸν πεδίον, παραδόξως, ἀποποιεῖται τὸν κατ' ἐξοχὴν ρόλον του, τὸν τοῦ νομοθέτου. Δὲν πρόκειται περὶ τῶν νόμων κυβερνητικῆς προελεύσεως ψηφιζομένων ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται συχνότατα εἰς τὰς συγχρόνους δημοκρατίας. Ὁ «ἀπουσιασμός» τῶν Βουλῶν τῆς 4ης Δημοκρατίας εὐρίσκεται ἄλλοῦ καὶ εἶναι πολὺ βαρύτερος. Ὁρισμέναι ἀποφάσεις ἰδιαιτέρως ζωτικαὶ καὶ μὴ λαμβάνουσαι νομοθετικὴν μορφήν διαφεύγουν τελείως τὸν ἔλεγχόν των: πρόκειται περὶ τῶν σχεδίων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ. Ἐξ ἄλλου — καὶ πρωτίστως — ἐπιθέτουν εἰς τοὺς ὄμους τῆς Κυβερνήσεως τὴν φροντίδα νὰ λαμβάνη νομοθετικὰ μέτρα τὰ ὅποια κρίνουν ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἀναγνωρίζουν ἑαυτὰς ἀνικάνους νὰ ἐγκρίνουν. Ἡ 3η Δημοκρατία εἶχεν ἀναγνωρίσει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της τὴν πρακτικὴν τῶν διαταγμάτων-νόμων.⁽¹⁵⁹⁾ Ἡ ἴδια ὅμως πρακτικὴ ἐμφανιζομένη εἰς τὴν 4ην Δημοκρατίαν, οὐδεμίαν ἔχει δικαιολογίαν δεδομένου ὅτι τὸ ἄρθρον 13 τοῦ Συντάγματος, ὀρίζει ὅτι ἡ «Ἐθνοσυνέλευσις ψηφίζει τὸν νόμον καὶ δὲν δύναται νὰ μεταβιβάσῃ τὸ δικαίωμά της τοῦτο». Τὸ παντοδύναμον εἰς τὸν Συνταγματικὸν χάρτην Κοινοβούλιον ὁμολογεῖ, τοιουτοτρόπως τὴν ἀδυναμίαν του ἐν τοῖς πράγμασιν.

Πρωθυπουργοῦ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου» (Coste-Floret, εἰσηγητῆς τοῦ Σχεδίου). Περὶ τῆς ἀποτυχίας τῆς προσπάθειας ὄρα κείμενον Βιβλίον Β', Κεφ. Β'. (Περὶ τῆς IV Δημοκρατίας ὄρα J.Fauvet, La IV Republique, 2α ἔκδ. 1964 — Donnedieu de Vabres, L'organisation de l'Etat, cours polycopié de Institut d'Etudes politiques, Paris 1951-52 — André Siegfried, De la IIIe à la IVe Republique, Paris 1956 — G. Elgey La Republique des illusions 1945-51, Paris 1965 — R.Priouret, La Republique des partis, Paris 1947).

158. Georges Berliā, ἔ.ἀ. ὡς καὶ εἰς παραδόσεις του.

159. Décrets-lois. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τοῦ 1914 - 1918, τὸ Κοινοβούλιον ἠναγκάσθη νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ δημοσιεύῃ διὰ χρόνον περιορισμένον, διατάγματα μετὰ δύναμιν νόμου, δηλ. ἐπιδικτικὰ νὰ τροποποιήσῃ τοὺς ἰσχύοντας νόμους. Ὁ νόμος τοῦ 1918 «περὶ ἐπισιτισμοῦ», εἶναι χαρακτηριστικὸν παράδειγμα. Συνεχισθέντα ταῦτα κατὰ τὴν IV Δημοκρατίαν, λόγῳ «ἐκτάκτων περιστάσεων», καθιερώθησαν διὰ τοῦ ἄρθρ. 38 τοῦ Συντάγματος 1958, ἐντὸς τοῦ ἔλου πνεύματος αὐτοῦ, ἀφαιρέσεως, δηλ. ἀρμοδιότητων ἀπὸ τὴν Βουλὴν (ὄρα ἐπίσης A. de Laubadère, Manuel de Droit administratif, 1969, σελ. 188).

3. Ἀπὸ τὴν τρικομματικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς τρίτης δυνάμεως.

Α'. Αἱ ἐκλογαὶ τοῦ Νοεμβρίου 1946 δίδουν, ἐπὶ 618 βουλευτῶν, 183 ἔδρας εἰς τοὺς κομμουνιστάς, 167 εἰς τὸ Λαϊκὸν Δημοκρατικὸν Κίνημα καὶ 105 εἰς τοὺς σοσιαλιστάς. Τὰ τρία ἐν λόγῳ κόμματα παρουσιάζουν εἰς τὴν χώραν Κυβέρνησιν, ἢ ὁποῖα ὑπ' αὐτὸ τὸ σχῆμα, θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Ἀρχὴν μέχρι τῆς 4ης Μαρτίου 1947, ὅποτε ὁ Πρωθυπουργὸς Paul Ramadier ἀποβάλλει τῆς Κυβερνήσεως τοὺς κομμουνιστάς ὑπουργούς, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ὡς βουλευτῶν κατεψήφισαν τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ὁποῖαν μετεῖχον. Ἡ Κυβερνητικὴ πλειοψηφία συγκεντρώνουσα 455 ἔδρας ἐπὶ 618, εἶναι ἀρκούντως εὐρεῖα δεδομένου ὅτι ἡ ὑπόλοιπος κοινοβουλευτικὴ δύναμις (163 ἔδραι) δὲν εἶναι ὁμοιογενής. Ἡ προσωπικότης ἢ ὁποῖα ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τῆς Κυβερνήσεως ὀφείλει νὰ χαίρῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν τριῶν κομμάτων καὶ θὰ εἶναι προφανῶς εἰς σοσιαλιστῆς δοθέντος ὅτι τὸ κόμμα τοῦ ἀποτελεῖ τὴν «γέφυραν», τῶν κομμουνιστῶν καὶ τοῦ Κινήματος Λαϊκῶν Δημοκρατικῶν, καταλαμβάνοντων τὰ ἄκρα τοῦ κυβερνητικοῦ σχηματισμοῦ. Πλὴν τῆς συμφωνίας τῶν τριῶν κομμάτων ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἢ ἀπόλυτος πλειοψηφία τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐγκρίνουσα τὸ προτεινόμενον πρόσωπον, εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα. Οἱ δὲ ὑπουργοὶ ἐπιλέγονται, μετὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ἄν ὑπομνησθῇ ὅτι διὰ τὴν πᾶσιν τῆς Κυβερνήσεως ἀπαιτεῖται ἐπίσης ἀπόλυτος πλειοψηφία, καθίσταται ἀντιληπτὸν ὅτι ἐπιδιώκεται εἰς συντονισμὸς τῆς πολιτικῆς πρακτικῆς καὶ τοῦ γράμματος τοῦ Συνταγματικοῦ χάρτου. Τὸ ἰδιάζον τοῦ σχήματος δὲν εἶναι ἡ συμμαχικὴ κυβέρνησις τὴν ὁποῖαν δίδει. Ἡ Γαλλία ὅπως καὶ ὅλαι αἱ δημοκρατίαι ἐγνώρισαν ἐν ἀφθονίᾳ συμμαχικούς σχηματισμούς. Τὸ πρωτότυπον εἶναι ὅτι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ κυβερνητικοῦ σχήματος εὐρίσκονται τρία κόμματα ἔχοντα ἅπαντα, καὶ μέχρις ἑνὸς σημείου, αὐτονόμους κυβερνητικὰς δυνατότητας, λόγῳ τῆς σημαντικῆς ἀπηχίσεως ἐκάστου ἐπὶ τῶν λαϊκῶν μαζῶν.¹⁶⁰ Καταφαίνεται ἄρα ἡ

160. Ὅρα Jacques Chapsal, ἔ.ἀ., διὰ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν ἐν 5ῳ κεφαλαίῳ, σελίδ. 159 ἐπ. Ἡ λέξις «συμμαχία»-«συνασπισμὸς» (coalition) ἐχρησιμοποιεῖτο συνήθως διὰ τὴν ἀναφορὰν εἰς ὁμάδα προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ κοινοῦ (καὶ συνήθως προσκαίρως) ἐπεδίωκον κοινὸν σκοπὸν. Τυπικῶς, μία συμμαχία (coalition) δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μία κοινοβουλευτικὴ ἢ πολιτικὴ ὁμάς, ὀλιγώτερον διαρκῆς τοῦ κόμματος ἢ, ἀκόμη, ὡς «φάτρι» ἢ ἔνωσις συμφερόντων (ὄρα Encyclopaedia of the Social Sciences). Ὅπως προσφάτως (τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας) ἡ λέξις ἀπέκτησε τεχνικὴν σημασίαν εἰς τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας, διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς θεωρίας τῶν παιγνίων (n-person games). Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς, ἡ ἔννοια τῆς coalition εἶναι σημαντικωτάτη διὰ τὴν διερεύνησιν τῆς διαμορφώσεως ἐθνικῆς ἀποφάσεως (national decision making) ἐπὶ ἐκλογῶν Κοινοβουλίων ἐπιτροπῶν, Κυβερνήσεων κλπ. ἢ τὴν διεθνή τοιαύτην (international decision making)

σημασία την όποιαν αποκτά δια την όμαλήν συνταγματικήν λειτουργίαν του πολιτεύματος τó εκλογικόν σύστημα, έν προκειμένω τής άπλης αναλογικής, δεδομένου ότι μόνον αυτό εξασφαλίζει την, κατά τó μάλλον ή ήττον, σταθερότητα των δυνάμεων εκάστου των τριών κομμάτων και την επί ίσοις όροις συμμετοχήν των εις την τρικομματικήν Κυβέρνησιν (άρα την επί μακρόν διατήρησιν του συνασπισμού). Έάν δέν ύπάρχη κίνδυνος πτώσεως τής Κυβερνήσεως εκ των έξω, λόγω τής ισχνότητος των ύπολοίπων κοινοβουλευτικών δυνάμεων, ó κίνδυνος πτώσεως εκ των έσω είναι προφανής. Άρα ó Πρωθυπουργός είναι περισσότερο μεσολαβητής, διαιτητής και συμφιλιωτής, άσχολούμενος νά «στρογγυλεύη» τās αντίθεσεις των τριών κομμάτων και όλιγότερον (ή καθόλου) άρχηγός πλειοψηφίας και έκφραστής σταθερού προγράμματος, ή δέ καθημερινή του μέριμνα (και ó καθημερινός του «σταυρός») είναι ή επιδίωξις συμφωνίας εις τούς κόλπους του συνασπισμού. Όλη αυτή ή κατάσταση σημαίνει ότι αί πολιτικάί μάχαι και άποφάσεις μεταφέρονται άπό την Βουλήν εις τά έπιτελεία των κομμάτων και εάν τά τρία κόμματα συμφωνήσουν, τά θέματα έρχονται ένώπιον αυτής, ή όποία, όμως, έν προκειμένω, εκπίπτει εις άπλήν «αΐθουσαν καταγραφής» των εκτός αυτής ληφθεισών άποφάσεων. Μία άκόμη, άρα, παραμέλησις του ρόλου της, παρά τó γεγονός ότι άποτελεί τó κέντρον του συστήματος. Άλλά δέν είναι μόνον τούτο: άπαιτείται δια την λειτουργίαν αυτού σιδηρά έσωτερική πειθαρχία των κομμάτων. Ουδείς, όμως, έξησφάλιζεν ότι εις τās κοινοβουλευτικάς ομάδας δέν θά ύπάρξουν κλυδωνισμοί και παρά τās, ύπό των κομμάτων, ληφθείσας άποφάσεις δέν θά σημειωθούν ένώπιον τής Βουλής εκπλήξεις και άποσκιρτήσεις, (αί όποίαι, εάν δέν ανατρέπουν εις πρώτην φάσιν την Κυβέρνησιν, θά την στε-

επί πολέμων, διπλωματικών έλιγμών και διεθνών όργανισμών. Έπί τής έννοιας τής coalition θεμελιωκή είναι ή συμβολή του γερμανού φιλοσόφου και κοινωνιολόγου Georg Simmel (1858-1918), ίδρυτού τής «άν-ιστορικής» ή «καθαράς» (φορμαλιστικής) κοινωνιολογίας, δια των άπόψεών του περι «τριαδικών καταστάσεων» (triadic situations), «άλληλεπιδράσεως» (interaction) και «πολιτιστικής έντάξεως» (cultural integration). (Έναντίον τούτων άνταπεξήλθε τó 1953 ó Lukács). Τά τελευταία έτη συστηματικώς ήσυχολήθη με τās coalitions ó Riker William ("Όρα τούτου The theory of political coalitions New Haven, Yale Univ. Press, 1962. The stability of coalitions on Roll Calls in the House of Representatives μετά του Niemi Donald, εις Amer. Pol. Science 56:58-65, 1962. Disharmony in federal government, μετά του Scaps Ronald εις Behavioral Science 2:276-290, 1957. Anonymity and rationality in the essential three-person game, μετά του Niemi Richard εις Human relations 17:131-141, 1964. Έπίσης του ίδιου The study of coalitions και William A. Gamson, The coalition formation, τόμος 2, εις Inter. Encyc. of the Social Sciences, τόλος 2ος, σελ. 524 έπ. Εις την αυτήν Έγκυκλοπαιδείαν κατατοπιστική βιογραφία του Georg Simmel, τόμος 14ος, καθώς και τó άρθρον περι Parliamentary government, ειδικώς σελίδες 422-423, Περι Coalition and competition, τόμος 11ος).

ροῦν συνεχῶς καὶ κύρους καὶ ψήφων). Ἡ, ὅτι τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα, ἐσωτερικῶς πειθαρχημένον, δὲν θὰ ἀντιμετώπιση μίαν «πρόκλησιν» ἐκ μέρους τῶν ἄλλων συμμάχων κομμάτων, διὰ καταψηφίσεως, ἐν σώματι, τῆς Κυβερνήσεως, ὅπερ καὶ τελικῶς ἐγένετο. Κατὰ τὸ Jacques Fauvet, «τὸ συνταγματικὸν οἰκοδόμημα, ἐντὸς τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχιτεκτόνων του, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς συμμαχίας τριῶν μεγάλων, πειθαρχημένων κομμάτων καὶ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία δὲν θὰ εἰσῆρχετο εἰς ἀγῶνα ἀποσκοποῦντα τὴν ἀποδυνάμωσιν τῆς ἐκτελεστικῆς — δεδομένου ὅτι καὶ αἱ δύο προήρχοντο ἐκ τῶν αὐτῶν κομμάτων, συντεθειμένων ἐκ τῶν ἰδίων στοιχείων — θὰ ἀπετέλει πανάκειαν, λαμβανομένου πάντοτε ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ ὑπουργοὶ θὰ ὑπεχρέουν τοὺς βουλευτὰς τῶν κομμάτων των καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρὰν των τοὺς ὁπαδοὺς εἰς πειθαρχίαν. Τοιοῦτοτρόπως σεβαστοῦ ὄντος τοῦ συμβολαίου ἢ χάρα θὰ ὑπεστήριζεν μονίμως τὸ Κοινοβούλιον, τὸ δὲ Κοινοβούλιον μονίμως τὴν Κυβέρνησιν. Οὔτε κρίσεις οὔτε ἀπεργίαι ἔπρεπε νὰ θεωροῦνται δυνατόι.»⁽¹⁶¹⁾ Ἡ ὀξεία ἀνάλυσις τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύει ἀκόμη μίαν ψευδαίσθησιν. Ὁ σχηματισμὸς δὲν ἐπέζησεν πέραν τοῦ ἑξαμήνου, αἱ δὲ ἀπεργίαι ἤρχισαν πρὸ τῆς παρόδου τοῦ πρώτου ἔτους ζωῆς τῆς 4ης Δημοκρατίας. Ἡ «τρικομματικὴ» Κυβέρνησις εἶναι μία, ἴσως, καλῶς ἐρρυθμισμένη μηχανὴ εἰς τὴν ὁποίαν, ὅμως, αἱ δυσκολίαι καὶ τὰ ἀτυχήματα τῆς πορείας, πρέπει — πᾶγμα ἀδύνατον — νὰ ἔχουν προβλεφθῆ ἐκ τῶν προτέρων. Ἐν μικρὸν ἀτύχημα εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβῆ θανάσιμον. Ἡ βραχεῖα ἐμπειρία τῆς τρικομματικῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἡ προσπάθεια προεκτάσεως τοῦ πνεύματος τῆς Ἀντιστάσεως εἰς τὴν μεταπολεμικὴν πολιτικὴν ζωὴν. Ὅ,τι ὁ de Gaulle προσεπάθησεν ἀργότερον (Μάϊον 1947) διὰ τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ, τὸ ἐπιδιώκουν προηγουμένως τὰ κόμματα. Οἱ καθολικοὶ (κατόπιν χριστιανοδημοκράται τοῦ Λαϊκοῦ Κινήματος), οἱ κομμουνισταὶ καὶ σοσιαλισταὶ ἀποτελοῦν τὰς τρεῖς βασικὰς ἰδεολογικὰς τάσεις αἱ ὁποῖαι συνειργάσθησαν εἰς τὴν Ἀντίστασιν. Ὡς τοιαῦται μετέχουν εἰς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Μεταπελευθερωτικῶς, ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὸν λαὸν καὶ τὴν Βουλὴν ἤδη, ἐντὸς τοῦ Χάρτου τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἀντιστάσεως (Année Politique 1944-1945, σελὶς 429) ὑπάρχει ἓν εἶδος κυρίου προγράμματος τείνοντος «νὰ πλήξῃ τὴν δύναμιν τοῦ πλούτου, τὸ ἀστικοκαπιταλιστικὸν πνεῦμα καὶ τοὺς μεγάλους φεουδάρχας τῆς οἰκονομίας». Ἐὰν ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Χάρτου τούτου ἀποτελεῖ μίαν κοινὴν ἰδεολογικὴν βάσιν δὲν θὰ πρέπει παρ' ὅλα ταῦτα νὰ εἶναι αἰσιόδοξος διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ σχηματισμοῦ. Διὰ τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ σχηματισμοῦ

161. Ὅρα Jacques Chapsal, ἑ.ἀ., σελὶς 154, ἀπόσπασμα ἀπὸ βιβλίον τοῦ Fauvet La IVe Republique. Ἐπίσης Chapsal ἑ.ἀ. διὰ στοιχ. σελ. 85, 86, 87 κειμένου.

(Λ.Δ.Κ.) τούτο ὀδηγεῖ «πολὺ μακράν». Διὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγάν του εἶναι ἀπλῶς σημεῖον ἐκκινήσεως καὶ «δὲν ὀδηγεῖ ἀρκούντως μακράν». Ἡ συνενωτικὴ οὐσία ἔλειπεν ἀπὸ τὸν σχηματισμόν.

Β'. Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ «τρίτης δυνάμεως» κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τούτο σημαίνει μίαν κοινοβουλευτικὴν δύναμιν καὶ μίαν κυβέρνησιν κεντρομόλους, δηλ. ἀποτέλεσμα συνασπισμοῦ μετριοπαθῶν (κεντρῶν) ἔναντι μιᾶς διπλῆς καὶ ἀγρίας ἀντιπολιτεύσεως, τοῦ γκαλλισμοῦ εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὰ ἀριστερά.⁽¹⁶²⁾ Συμπεριζόμενα ἐντὸς τῶν δύο συμπαγῶν ὄγκων τὰ κόμματα τῆς τρίτης δυνάμεως θὰ καταφύγουν εἰς τὸ τέχνασμα τῶν συγγενῶν κομμάτων τὸ ὁποῖον τοὺς ἐπιτρέπει, μολονότι παρουσιάζουν χωριστοὺς συνδυασμούς, νὰ ἐξασφαλίσουν, παρ' ὅλα ταῦτα, τὸ σύνολον τῶν ψηφοφόρων των τοὺς ὁποίους μία ἐμφανὴς συμμαχία ἴσως ἀπεκαρδίωνε. Οὕτω διὰ μιᾶς δηλώσεως εἰς τὴν νομαρχίαν ἀφορώσης τὴν συγγενειάν των, ἐπιτυχάνουν ὥστε οἱ ψῆφοι των νὰ συνυπολογισθοῦν καὶ ἂν τὸ ἄθροισμα τούτο ὑπερβαίνει τὸ 50 %, τὸ σύνολον τῶν ἐδρῶν τῆς περιφέρειας κερδίζεται ἀπὸ τὰ συγγενῆ κόμματα καὶ διανέμεται μεταξύ των ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ἰσχυροτέρου μέσου ὄρου. Εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν (μὴ ὑπερβάσεως τοῦ 50 %) αἱ ἔδραι διανέμονται ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ κανόνος τοῦ ἰσχυροτέρου μέσου ὄρου, ἀλλὰ οἱ συνδυασμοὶ τῶν συγγενῶν κομμάτων θεωροῦνται ὡς ἐνιαῖος συνδυασμός. Ὅλη ἡ πρακτικὴ τῆς πολιτικῆς τῆς «τρίτης δυνάμεως» ἀπολήγει, ὡς καταδεικνύεται, εἰς μίαν ὀγκώδη προσπάθειαν διασώσεως εἰς τὴν ὁποίαν τὸν βασικὸν ρόλον διαδραματίζουν ὄχι τὰ προγράμματα, αἱ ἰδέαι ἢ τὰ κόμματα ὡς συμπαγεῖς ἐκφρασταὶ τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ τὸ ἐκλογικόν, καὶ πάλιν, σύστημα.

4. Τὸ λυκόφως καὶ ὁ θάνατος τῆς 4ης Δημοκρατίας.

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς 4ης Δημοκρατίας ἀκολουθεῖ δύο ἀρκούντως καθαρὰς κατευθύνσεις: πιστεύει, δηλαδή, εἰς τὸ ΝΑΤΟ καὶ ἀποδέχεται τὴν ἰδέαν τῆς κατὰ στάδια εὐρωπαϊκῆς ὁμοσπονδιώσεως. Ἐὰν ὅμως ἡ σύμβασις τῶν Παρισίων περὶ Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἄνθρακος καὶ χάλ-

162. Πρβλ. καὶ Georges Berliat, ἑ.ἄ., σελὶς 19. Ἡ ἔκφρασις «τρίτη δύναμις» ὀφείλεται εἰς τὸν Georges Izard, ὁ ὁποῖος τὴν μετεχειρίσθη προπολεμικῶς εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν *Esprit*, προκειμένου νὰ ὑποδηλώσῃ τὰς δυνάμεις τὰς κειμένας μεταξύ καπιταλισμοῦ καὶ κομμουνισμοῦ. Εἰς τὴν παρούσαν περίπτωσιν ὡς ἔκφρασις εἶναι ἀμφίβολος, ἂν μὴ ἀνεπιτυχῆς. Μολονότι ἀποτελεῖ συνασπισμὸν κεντρῶν, ἔχοντα, ἄρα, ἐχθροὺς εἰς τὴν δεξιάν, διατὶ νὰ περιστείλωμεν τὴν δεξιάν μόνον εἰς τοὺς γκαλλιστάς; Πού θὰ κατατάξωμεν τὸν Antoine Pinay καὶ τοὺς φίλους του, ὄντων ἐπιλέκτων μελῶν τῆς τρίτης δυνάμεως; Ὁ χωρισμὸς ὁ ὑποδηλούμενος διὰ τοῦ ὄρου εἶναι τεχνητὸς καὶ δὲ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ τρίτη δύναμις, ὡς τοιαύτη, συγκεντρώνει ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ ἀντίπαλα πρὸς τὸν κομμουνισμὸν καὶ τὸν γκαλλισμὸν χωρὶς νὰ τὴν τοποθετοῦμεν μεταξύ δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς (ὅλα καὶ Jacques Chapsal, ἑ.ἄ., *La vie politique en France* κλπ., σελὶς 173 καὶ ὑποσημειώσεις).

λυβος, όφειλομένη εις τας προσπαθείας του Robert Schumann και πρό παντός του Jean Monnet είναι μία αναμφισβήτητος επιτυχία της ευρωπαϊκής της πολιτικής, ή αποτυχία, αντιθέτως, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 'Αμύνης το 1954⁽¹⁶³⁾ (και επί Κυβερνήσεως Pierre Mendés France) άπετέλεσεν την έναρξιν του παροξυσμού της κρίσεως. 'Η ευρωπαϊκή ιδέα, ή αντίληψις περί μιᾶς Εὐρώπης-υπερέθνους άποτελεί τον ζωτικόν μύθον δια τούς κύκλους του καθεστώτος. 'Η αποτυχία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 'Αμύνης προστιθεμένη εις τας άνωτέρω αναλυθείσας άδυναμίας, «αὐξάνει τον σπαραγμόν μεταξύ ανθρώπων και κομμάτων, υποσκάπτει περισσότερο τον πολιτευμα, κατατρώγουσα τουτο μυστικῶς άλλ' όργανικῶς.»⁽¹⁶⁴⁾ 'Ο Raymond Aron θα παρομοιάση την άποτυχιαν ταύτην προς την υπόθεσιν Dreyfus, όσον άφορᾷ, πάντοτε, τὰ καταστροφικὰ άποτελέσματα. Δια της άπορρίψεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 'Αμύνης το καθεστῶς μένει άνευ πολιτικής φιλοσοφίας. 'Εάν πυρην ταύτης ήτο ή επιδίωξις του ευρωπαϊκού ιδεώδους, ή 4η Δημοκρατία μένει, περίπου, άνευ φιλοσοφικῶν θεμελιῶν. Οί πολιτικοί άνδρες της θα εϋρουν ελατήριον νέας έκκινήσεως εις την Συνθήκην της Ρώμης, περί Κοινῆς 'Αγορᾶς. 'Αλλ' εν τῷ μεταξύ αἱ έγγενεῖς άδυναμίας του πολιτεύματος αυξάνουν. "Αν εξαيرهθῆ ή «όασις» δυναμικῆς διακυβερνήσεως υπό του Men-

163. Ευρωπαϊκή Κοινότης 'Αμύνης. 'Από του 1950 γίνεται ή σκέψις εκ μέρους των 'Αμερικανῶν, επανεξοπλισμοῦ της Γερμανίας. Το Βέλγιον και ή Γαλλία δέν επιθυμοῦν τον επανεξοπλισμόν της. 'Η γαλλική Κυβέρνησις έχει την ιδεαν άποδοχῆς των γερμανικῶν στρατιωτῶν, άλλ' όχι του «γερμανικού στρατοῦ». 'Η Δυτική Γερμανία δέν θα έχη στρατόν άλλὰ και τὰ γειτονικά Κράτη θα τον εξαφανίσουν. Οί στρατοὶ όλων των εθνῶν (των 6) θα συγκεντρωθοῦν εντός ενός διεθνοῦς συνόλου, εντός των πλαισίων της άτλαντικῆς συμμαχίας (1949). Αὐτή είναι ή γενική ιδέα. Προκαλεῖ θύελλαν εις την Γαλλίαν. 'Ο στρατηγός de Gaulle θα όμιλήση περί άπαλλοτριώσεως της εθνικῆς κυριαρχίας, περί εκποιήσεως. 'Η ιδέα έχει και άλλους έχθρούς: Vincent Auriol, πρώτον πρόεδρον της 4ης Δημοκρατίας, Ed. Herriot, όλους τούς στρατιωτικούς άρχηγούς και βεβαίως τούς κομμουνιστάς. Το 1954 εις την εξουσίαν εύρίσκεται ό Mendés France. Την 30ήν Αύγουστου 1954 ή Γαλλική 'Εθνοσυνέλευσις, δέν άποδέχεται την Ευρωπαϊκην Κοινότητα 'Αμύνης. 'Η προσπάθεια προς την πολιτικην ένοποίησιν της Εὐρώπης καταρρέει. 'Ο Mendés France θεωρεῖται υπεύθυνος. Οί αντίπαλοί του θα όμιλήσουν δια τὸ έγκλημα της 30ῆς Αύγουστου. Θα τον χωρίση άγεφύρωτον πολιτικόν μῖσος με τὸ Λαϊκόν Δημοκρατικόν Κίνημα (M.R.P.). 'Ο Paul Henri Spaak εις τὰ απομνημονεύματά του (Combats inachevés, πρώτος τόμος, Fayard, συλλογή Les grandes études contemporaines), παρ' όλων των θαυμασμών προς τον Mendés France δέν αποκρύπτει την πικρίαν του, διότι ούτος δέν ήσκησεν, όσην έχρειάζετο επιρροην δια να παρασύρη την 'Εθνοσυνέλευσιν εις θετικην ψήφον. Προσωπική μας γνώμη είναι ότι ό Mendés France δέν ήθελεν την Ευρωπαϊκην Κοινότητα 'Αμύνης. "Ορα επίσης Παγκόσμιον Μεταπολεμικην 'Ιστορίαν υπό R. Cartier, τόμος 5ος, σελίδες 183-187, ελληνική έκδοσις ΒΠΠΕΡ.

164. Jacques Fauvel εις σύγγραμμά του La IV Republique, σελις 156 επ.

dés France, αἱ πλεῖσται τῶν Κυβερνήσεων εἶναι προϊόντα συμβιβασμοῦ. Ἡ κυβερνητικὴ κρίσις ἄλλωστε — καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τῆς 4ης Δημοκρατίας — διαδραματίζει ρόλον, αὐτόχρομα, «λειτουργικόν». Ἐπερχομένη, δὲν τροποποιεῖ τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως οὔτε μεταβάλλει τὸν καταμερισμὸν τῶν δυνάμεων· δικαιολογεῖ ἀπλῶς τὰς παραχωρήσεις αἱ ὁποῖαι θὰ γίνουσι προκειμένου νὰ ὑπάρξῃ διάδοχος σχῆμα. (165) Παρὰ ταῦτα, πολλάκις, συμβαίνει τὸ παράδοξον ἢ διάδοχος Κυβέρνησις νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν ἐξουσιῶν, ἢ αἴτησις τῶν ὁποίων ἀπετέλεσεν λόγον πτώσεως τῆς προηγουμένης. Ἡ πτώσις τῆς τελευταίας ἀπετέλει ἀπλῶς ἓν ἐκτονωτικὸν γεγονός ἐχόν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαιτητικὴν ἐπέμβασιν τῶν «συμβιβαστῶν» (τῆς Βουλῆς) πλησίον τῶν κοινοβουλευτικῶν ομάδων καὶ τὴν κατάλληλον προπαρασκευὴν διὰ μίαν ἀπόφασιν δημιουργικὴν νέας Κυβερνήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἥτοι διὰ μίαν ἀναστολὴν ἐκτελέσεως [τοῦ καθεστῶτος. «Δὲν εἶναι τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κρίσεων ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνησυχητικὸς, ὅσον ἡ τελεία ματαιότης των — παρετήρει ἀπὸ τοῦ 1953 ὁ Edgar Faure. Ἡ κρίσις δὲν εἶναι ἡ τιμωρία μιᾶς πολιτικῆς, ἀλλ' ἡ δικαιολόγησις μιᾶς παραχωρήσεως. Ἀπεκδυθεῖσα τῆς βαρῦτητός της, ἀποβαλοῦσα τὴν σημασίαν της, ἀποβαίνει μέθοδος διακυβερνήσεως διὰ συνεχῶν τραυματῶν» (166). Αἱ ἐπιπτώσεις εἶναι καταστροφικαί. Οὐδεμία ἀπόφασις δύναται νὰ ληθῆ ἐπὶ σοβαρῶν ἢ ἐπειγόντων προβλημάτων χωρὶς νὰ τεθῆ εἰς θανάσιμον κίνδυνον ὁ εὐθραυστος κυβερνητικὸς σχηματισμὸς. Ἡ μᾶλλον ἢ Κυβέρνησις τὰς ἀποφεύγει διὰ νὰ παραμείνῃ ὀλίγους μῆνας εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διὰ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Δημοκρατικοῦ Μετώπου ἀπόλλυται ἡ τελευταία ἐλπίς διὰ τὴν 4ην Δημοκρατίαν. Ὁ πρόεδρος Coty ἀναλαμβάνει, τὸ 1956, τὴν βαρεῖαν εὐθύνην νὰ ἀναθέσῃ ἐντολὴν ὄχι εἰς τὸν Mendés France ἀλλ' εἰς τὸν Guy Mollet, ὡς περισσότερο «εὐρωπαϊόν». Παρ' ὅλα ταῦτα διὰ τὴν Γαλλίαν, τότε, τὸ ἐπεῖγον πρόβλημα δὲν ἦτο ἡ Εὐρώπη ἀλλ' ἡ Ἀλγερία καὶ αἱ ἀποικίαι. Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἄλλωστε, τὸν Mendés France ἐθεώρει ἀναμφισβήτητον ἀρχηγὸν τοῦ Δημοκρατικοῦ Μετώπου, ὡς διευθύνοντα ἐπιτυχῶς καὶ κυρίως τὴν προεκλογικὴν ἐκστρατείαν. Ἡ προηγουμένη του δέ, πλήρης ἰδεῶν καὶ τολμηρότητος διάβασις ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν

165. Ὁρα Pierre Avril, *Le gouvernement de la France*, ἐκδ. Citoyens, Editions Universitaires, 1969, σελὶς 26, καὶ ἐπ. Ὁ συγγραφεὺς πλὴν τοῦ «λειτουργικοῦ» τῆς κρίσεως ἐπισημαίνει καὶ τὸ «μηχανικόν», ταύτης, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δημιουργίας τῆς λόγῳ κακῆς διαθέσεως ἢ κοινοβουλευτικοῦ ἀτυχήματος.

166. Edgar Faure εἰς σύγγραμμα Pierre Avril, ἔ.ἀ., σελ. 27.

είχε δημιουργήσει ἐντὸς τῆς Κοινῆς Γνώμης ἓν ἀπόθεμα δημοτικότητος καὶ ἐλπίδος τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἀνεκμετάλλευτον διὰ τὸ δῶν καθεστῶς. Ἐν τῷ μεταξύ τὰ προβλήματα σωρεύονται. Ἡ ἀθλία ἐμπειρία τοῦ Σουέζ⁽¹⁶⁷⁾ ὁ «βρωμερὸς» πόλεμος τῆς Ἀλγερίας στενεύουν περισσότερο τὰ μικρὰ ἤδη περιθώρια δράσεως.

Γ. Ἡ κλιμάκωσις τοῦ ζητήματος τούτου ἀποτελεῖ καὶ αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν τῆς καταρρέσεως τοῦ καθεστώτος. Ἡ πολιτικὴ τῆς 4ης Δημοκρατίας ἐπὶ τοῦ θέματος παρουσιάζεται ἀμφίβολος καὶ παλινωδοῦσα. Ὁ βερμπαλισμὸς περὶ ἐλευθερίας καὶ λήξεως τῆς ἀποικιοκρατίας, συνοδεύεται μὲ εὐρείας ἐπιχειρήσεις τῶν γαλλικῶν δυνάμεων, μὲ καταγγελίας βασανιστηρίων ἐναντίον τῶν κρατουμένων ἐθνικιστῶν, προκαλοῦσας σεισμοὺς εἰς τὰς συνειδήσεις. Ὁ René Capitant παραιτεῖται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας ὅταν μανθάνῃ ὅτι παλαιὸς ἄλγερινὸς μαθητὴς του αὐτοκτονεῖ εἰς τὰς φυλακὰς διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τοὺς βασανιστὰς του. Ἡ 4η Δημοκρατία δὲν ἔχει τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν νὰ λάβῃ τελειωτικὰς ἀποφάσεις καὶ ἀναμένει τὸ «θαῦμα» ἢ τοὺς «βαρβάρους», κατὰ τοὺς ποιητάς. Τελευταία, πάντως, σημαντικὴ ἐκδήλωσις τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς τῆς εἶναι ὁ «νόμος πλαίσιον», (γνωστὸς, ἐπίσης, καὶ ὡς νόμος Deffère) τῆς 25ης Ἰουνίου 1956. Ὁ ἐν λόγῳ νόμος ἐξουσιοδοτεῖ τὴν Κυβέρνησιν «νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῶν περιοχῶν τῶν ἐξαρτωμένων ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον ὑπερποντίων Κτήσεων». ⁽¹⁶⁸⁾ Μία βραχεῖα ἀνάλυσις τοῦ κειμένου τοῦ νόμου θεωρεῖται ἀναγκαία. Ἀπὸ ἄποψιν νομικὴν τὸ σημαντικὸν εἶναι ὅτι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐν λόγῳ νόμων ἀπαιτεῖται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946 διὰ τῆς μὴ κανονικῆς ὁδοῦ, τς προ βλεπομένης ὑπὸ τούτων ἀλλὰ διὰ διαταγμάτων. Ἡ κανονικὴ ἀναθεώρησις τοῦ VIII τίτλου του ἀπῆτει χρόνον καὶ πολὺπλοκὸν διαδικασίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ratio τοῦ νόμου-πλαισίου⁽¹⁶⁹⁾ «ἢ κατάστασις εἰς τὰς ὑπερποντίους περιοχὰς πρέπει νὰ ἐπισύρῃ τὴν πλέον ἐξειδικιασμένην προσοχὴν. Ἡ πείρα κατέδειξεν ὅτι ἓν κλίμα ἐμπιστοσύνης δύναται νὰ

167. Ὑπονοεῖται ἡ κοινὴ ἀγγλογαλλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Σουέζ, τὴν 31ην Ὀκτωβρίου 1956, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσραήλ, λόγῳ τῆς ἐθνικοποιήσεως ὑπὸ τοῦ Nasser τῆς διώρυγος. Ὅρα εἰς Chapsal ἔ. ἀ., σελίς 287-289. Ὁ Guy Mollet αἰτιολογεῖ τὴν ἐπέμβασιν ὡς ὀφειλομένην εἰς τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ὁ Nasser εἰς τοὺς Ἀλγερινούς. (βλέπε Nasser ὑπὸ Jean Lacouture, ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐκδ. ΒΙΠΕΡ, τόμος 1ος, σελίς 161).

168. Ὅρα Georges Berlia σύγγραμμά του, ἔ. ἀ., σελίς 22 καθὼς καὶ Jacques Chapsal, La vie politique en France depuis 1940.

169. Ὁ νόμος-πλαίσιον (loi-cadre) εἶναι ὁ νόμος διὰ τοῦ ὁποίου τίθενται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ μιᾶς μεταρρυθμίσεως, ἀναθέτων εἰς διατάγματα τὰς λεπτομερείας τῆς ἐφαρ-

ἀποσυντεθῆ ταχύτατα καὶ κατὰ περιόδους φαινομενικῶς σταθεράς»⁽¹⁷⁰⁾. Ἐκ τῆς ἀποσυντεθῆς ἀποψιν, ἡ σημασία καθίσταται προφανής, ἂν δηλ. ὑπομνησθῆ ὅτι ὁ νόμος πλαίσιον βλέπει τὸ φῶς, ἐνῶ ὁ πόλεμος τῆς Ἀλγερίας εὐρίσκεται εἰς τὴν πλέον, ἴσως, ἀγρίαν ἑξαρσίν του.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι οὗτος δὲν εἶναι ἀπαύγασμα προγραμματισμένης, ψυχρᾶς πολιτικῆς, ἀλλὰ προῖδον ἀνάγκης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν θερμοῦ, κυριολεκτικῶς, γεγονότος. Ἐκ τῆς ἀποψιν, ὁ νόμος δίδωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν δυνατότητα ὅπως διὰ διαταγμάτων, προηγουμένης ὁμῶς γνώμης τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ἀναθεωρήσῃ τὸ Σύνταγμα, πλήττει διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τὸ κύρος τοῦ Κοινοβουλίου.

Ὁ καθηγητὴς Georges Berliá πιστεύει ὅτι ἡ μεταβίβασις τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Κοινοβουλίου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου εἶναι ἠθελημένη. Ὁ πολιτικὸς κόσμος, κατὰ πλειοψηφίαν, πιστεύει, κατὰ βάθος, εἰς τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην τῆς ἀνεξαρτοποιήσεως τῶν ἀποικίων, πιστεύει εἰς τὸ ἀτελέσφορον τῶν ὑπαρχόντων θεσμῶν, ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ λάβῃ τὴν εὐθύνην μιᾶς τολμηρᾶς πολιτικῆς. Ἀφήνει, ὁμῶς, ἐμμέσως τὰς Κυβερνήσεις νὰ τὴν θέσσουν εἰς ἐφαρμογὴν ἀφανῶς, «ἀνεπαισθήτως». «Ἀφοῦ ἡ Βουλὴ ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν τῆς ζητεῖται ἡ ἀποδοκιμασία της».⁽¹⁷¹⁾ Ὁ ἰδιαίτερος χαρακτήρ τοῦ προβλήματος τῆς Ἀλγερίας, ἐντὸς τοῦ γενικωτέρου προβλήματος τῶν ἀποικίων, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται. Ἡ Ἀλγερία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὑπόλοιπον τῆς γαλλικῆς Αὐτοκρατορίας δὲν εἶναι ἀποικία «ἐκμεταλλεύσεως»⁽¹⁷²⁾ καὶ παρουσιάζει

μογῆς του. Ἐὰν τὸ Κοινοβούλιον δὲν ἀντετάσσετο εἰς τὰ διατάγματα ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας, ταῦτα ἀπέβαινον ὀριστικά. Ἐὰν ἀντετάσσετο, δὲν ἐφηρμόζοντο καὶ λύσις ἦτο ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν νομοθετικὴν διαδικασίαν. Καθιερωθὲν ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς 17ης Αὐγούστου 1948, τὸ σύστημα τοῦτο ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις. Ὑπῆρξε τάσις νὰ συνδεθοῦν αἱ Κοινοβουλευτικαὶ Ἐπιτροπαὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν διαταγμάτων ἐφαρμογῆς. Ἡ ἀντίθεσις τῶν συνίστα ἐνδεχομένως τὴν προσφυγὴν (ἐπάνοδον) εἰς τὴν τακτικὴν νομοθετικὴν διαδικασίαν (βρα Duverger, Inst. Politiques et droit const, 1970, σελίς 608).

170. Ἡ Ἐκθεσις τῶν λόγων τῶν ὑπαγορευόντων τὸν νόμον-πλαίσιον τῆς 23ης Ἰουνίου 1956, Georges Berliá, ἔ.ἀ., σελίς 23.

171. Georges Berliá, ἔ.ἀ., σελίς 24.

172. Κατὰ βάσιν μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν πρώτων ἀποικίων ἡ Ἀλγερία ἀποικίζεται διὰ κατοίκων τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης κατ' ἐφαρμογὴν τῆς Συνθήκης τῆς Φραγκφούρτης. Ἴσπανοὶ καὶ Μάλτιοι ἀκολουθοῦν. Μιὰ ἐλαφρὰ μετανάστευσις κατοίκων τῆς μητροπόλεως παρατηρεῖται, εὐθὺς μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, λόγῳ τῆς οικονομικῆς ἐν Γαλλίᾳ καταστάσεως. Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 1830-1954 οὐδεμία ἀπόφασις ἐλήφθη εἰς τὴν μητρόπολιν, χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος τῆς Ἀλγερίας. Ὁ Ναπολέων ὁ Γ', π.χ. ἐπιχειρῶν νὰ θερμάνῃ τὰ φιλογαλλικὰ αἰσθήματα τῶν ἀραβικῶν χωρῶν, δι' ἰδρύσεως βασιλείου εἰς τὴν Καβυλίαν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ εὐρωπαϊκὸν Ἀλγερινὸν στοιχεῖον, ὁ Clemanceau, τὸ 1917, ρίπτων τὸ κύρος του ἐπὶ τῆς πλάστιγγος, μόλις κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ ὀρισμένους βελτιώσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸ νομικὸν καθεστῶς τὸ

δξύτατα πληθυσμιακά προβλήματα. Ἐν εἰς τὰς ἄλλας ἀποικίας τὸ στοιχειὸν τῆς μητροπόλεως δίδει τὰ στελέχη καὶ τὰ πλαίσια εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν διοίκησιν— χωρὶς πρόθεσιν μονίμου ἐγκαταστάσεως— εἰς τὴν Ἀλγερίαν ὑπάρχει μονίμως ἐγκατεστημένον εὐρωπαϊκὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον παρὰ τὴν εὐρεῖαν ἀναλογίαν (5:1) ὑπὲρ τοῦ μουσουλμανικοῦ δὲν παύει, διὰ τοῦτο, νὰ εἶναι πολυάριθμον. Τὸ 1958 ὑπολογίζεται ὅτι εὐρίσκονται εἰς Ἀλγερίαν περὶ τοὺς 1.000.000 γάλλοι, ἄνευ ὑπολογισμοῦ τῶν ἄλλων εὐρωπαίων.⁽¹⁷³⁾ Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἰαδήποτε λύσις ἀφορῶσα τὴν ἀλγερινὴν ὑπόθεσιν πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐγκρισιν τῶν εὐρωπαίων (γάλλων) κατοίκων τῆς Ἀλγερίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ μητρόπολις, λόγῳ τῶν δημιουργημένων ἐκεῖ συμφερόντων, τῆς ὑποστηρίξεως τούτων καὶ τῆς πίεσεως ἐπὶ Κυβερνήσεων καὶ Κοινοβουλίου, ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ λύσιν. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ ὅτι τὸ Ἀλγέριον ὡς ἔδρα τῆς ἰδρυθείσης τὴν 13ην Ἰουνίου 1943 Ἐπιτροπῆς Ἀπελευθερώσεως καὶ ὡς προσωρινή

διέπον τοὺς μουσουλμάνους παλαιούς πολεμιστάς, τὸ δὲ 1936 μὲν δειλὴ ἀπόπειρα τῆς Κυβερνήσεως Léon Blum, ὅπως ἀπονεμηθῆ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς τοὺς μουσουλμάνους ἐγκαταλείπεται πρὸ τῆς ἐγερθείσης θυελλώδους κριτικῆς. (Ἔρα ἄρ. περὶ Algerie εἰς τὴν μεγάλην ἐγκυκλοπαιδείαν Larousse, καθὼς καὶ πληροφορίας Georges Berliat ὡς ἔ.ἀ., εἰς σελίδας 25-27). Κατὰ τὸν Pierre Mendès France ἡ στιγμή τῆς λύσεως τοῦ ἀλγερινοῦ καὶ γενικῶς τοῦ προβλήματος τῶν ἀποικιῶν συμπέτει μὲ τὴν στιγμήν τῆς Ἀπελευθερώσεως. «Ἡ ἐθνικὴ ἐνότης ἐπανήρχετο, τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα συνεμορφοῦτο πρὸς τοὺς κανόνας τῆς δημοκρατίας, οἱ συντηρητικοὶ δὲν ἤρνοῦντο τὴν κοινωνικὴν πρόοδον, οἱ λαοὶ τῶν ὑπερποντιῶν χωρῶν ἀνέμενον νὰ ἐπανεύρουν τὴν Γαλίαν, ὅπως τὴν ἠγάπησαν. Τὸ πᾶν ἐφαίνετο πιθανόν...». «...Ὁχι, δὲν ἦτο ἀδύνατον, ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κλίματος, νὰ πεισθοῦν οἱ Γάλλοι ὅτι ἡ στιγμή εἶχεν ἔλθει διὰ νὰ ἀποδοθῆ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἰνδοκίνας, καὶ τῆς Ἀλγερίας μία ἐλευθερία, σύμφωνος, ἄλλωστε, πρὸς τὰς παραδόσεις μας, ἐξαρθεῖσαν ἀπὸ τὰς δοκιμασίας τοῦ πολέμου καὶ ὁποσδήποτε ἀναπότρεπτον... Τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς ἔχουν, καὶ πάλιν, μεγάλην εὐθύνην, διότι παρὰ τὰς διακηρύξεις των καὶ τὰ προγράμματά των, ἀπέτυχον νὰ προωθήσουν Παρομοίαν πολιτικὴν... Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀπέφυγε νὰ συνδέσῃ τὸ κύρος του μὲ τὴν προσπάθειαν προσανατολισμοῦ τῆς Κοινῆς Γνώμης πρὸς τοὺς δρόμους ποὺ ἔτεμον οἱ καιροί...» «... Τὸ 1958 ἐπανερχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἡ μετὰ τόσας περιπετείας καὶ δισταγμοὺς ἐπιτευχθεῖσα εἰρήνη δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι παρὰ ἡ χειροτέρα, διὰ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας, μεταξύ τῶν λύσεων ἐκείων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πραγματώσιμοι πρὶν ἔτη μακρά...» (ἔρα Pierre Mendès France, ἄρ. Une grande destinée, εἰς ἐφημ. Le Monde τῆς 12ης Νοεμβρίου 1970). Δεδομένου, ὅμως ὅτι καὶ τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς ἐτήρησαν τὴν παραδοσιακὴν γραμμὴν εἰς τὴν πολιτικὴν των καὶ δεδομένου ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle δίδει τὴν λύσιν εἰς τὸ ἀλγερινὸν καὶ ἐν γένει ἀποικιακὸν πρόβλημα, πρέπει, διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, καὶ παρὰ τὰς παραλείψεις καὶ τὰς εὐθύναις τοῦ 1945 ἐπὶ τοῦ θέματος — αἱ εὐθύναι, ἄλλωστε, εἶναι κοιναὶ — ἡ λήξις τῆς ἀποικιοκρατίας νὰ προσμετρηθῆ εἰς τὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ γκαλλισμοῦ. (Περὶ Ἀλγερίας ἔρα ἐπίσης τὸ ἄρ. Algerie εἰς Encyclopaedia Universalis, τόμος I, σ. 636-645).

173. Ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν ἐπαναπατρισθέντων (rapatriés) μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Evian εἶναι 950.149 γάλλοι.

πρωτεύουσα τῆς Γαλλίας, μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως εἰς Παρισίους (31 Αὐγούστου 1944), ἀποτελεῖ σταθμὸν διὰ τὴν γαλλικὴν Ἀντίστασιν καὶ τὴν ἀπελευθερωτικὴν προσπάθειαν. Ἔσ σημειωθῆ ὅτι κατὰ τὸ 1943, τὸ 15 % τοῦ ἀλγερινοῦ πληθυσμοῦ— τοῦ ποσοστοῦ τούτου ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία ἀνήκει εἰς τὸ μουσουλμανικὸν στοιχεῖον— εὐρίσκεται ὑπὸ τὰ γαλλικὰ ὄπλα. Ἀποτελεῖ τοῦτο τὴν ἐγγραφὴν μιᾶς ὑποθήκης: ὅτι, μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ ναζισμοῦ, καὶ ἡ Ἀλγερία, ἐντὸς Κόσμου ἐλπίζοντος καὶ ἐλευθέρου, θὰ ἔπρεπε νὰ τύχῃ τοῦ δικαίωματος διὰ τὸ ὁποῖον, οὐσιαστικῶς, ὁ μέγας πόλεμος διεξάγεται, τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτοδιαθέσεως. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις ἀκολουθεῖ τὴν παραδοσιακὴν πολιτικὴν μὴ μεταβάλλουσα γραμμὴν πρὸς τὸ φιλελευθερώτερον⁽¹⁷⁴⁾.

Ἡ 4ῃ Δημοκρατία διὰ τοῦ νόμου τῆς 20/9/1947 προσπαθοῦσα εἰς μάτην νὰ συγκεράσῃ τὴν αὐτονομίαν μετὰ τὴν ἀφομοίωσιν, ὁμολογεῖ, κατὰ τὸν διεθνολόγον Paul Reuter, τὴν ἀδυναμίαν νὰ προσδιορίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸ συγκεκριμένον περιεχόμενον τῆς αὐτονομίας τῆς Ἀλγερίας⁽¹⁷⁵⁾. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1954 πολεμικὴ προσπάθεια πρὸς πάταξιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ εὐρέως πλειοψηφοῦντος μουσουλμανικοῦ στοιχείου, ἐμποδίζεται, ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἀνταρτοπολέμου τὴν ὁποίαν προσλαμβάνει οὗτος. Ἐντὸς τοῦ ἀνωτέρω κλίματος οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν γαλλικῶν δυνάμεων εἰς Ἀλγερίαν θὰ προβοῦν εἰς ἔκκλησιν πρὸς τὸν στρατηγὸν de Gaulle. Ἡ 4ῃ Δημοκρατία ἀποθνήσκει ἐνώπιον μιᾶς στάσεως στρατηγῶν.

---

174. Τὸ ὄργανικὸν καθεστῶς τῆς Ἀλγερίας τῆς 20.9.1947 ἰδρύει μίαν ἀλγερινὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἐξ 120 μελῶν ἐκλεγόμενων ἐξ ἡμισείας ὑπὸ τῶν κεκτημένων τὸ νομικὸν καθεστῶς τοῦ γάλλου πολίτου (464.000 καὶ 58.000 γάλλοι μουσουλμάνοι) καὶ μὴ (γάλλων) πολιτῶν (1.200.000 ἀλγερινοί). Ὁ ρόλος του εἶναι, κατὰ βᾶσιν, οἰκονομικός. Αἱ πολιτικαὶ ἐξουσίαι ἀνήκουν εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν, ἐλεγχόμενον ὑφ' ἐνὸς ἐξαμελοῦς κυβερνητικοῦ συμβουλίου καὶ τὸ ὁποῖον ἐπαγρυπνεῖ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνελεύσεως. Αἱ προϋποθέσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας θὰ διεξαχθοῦν αἱ πολλαπλαεῖ ἐμλογαὶ καθιστοῦν, μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, τὴν Συνέλευσιν ἐλάχιστα ἀντιπροσωπευτικὴν εἰς τὰ ὅμματα τῶν μουσουλμάνων.

175. Paul Reuter, *Le nouveau statut organique de l'Algerie*, Dalloz 1947, *Chronique*, σελίς 165, ὅρα καὶ G. Berlia *ε. ἀ.* σελίς 27. Περὶ τῆς λύσεως τοῦ ἀλγερινοῦ προβλήματος ὄρα καὶ ἄρθρον Fr. Goguel, *Dix années de restauration de l'Etat*, France Forum, 1968, σ. 8 ἐπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ 4ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1958

1. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου 1958 καὶ ὁ στρατός.

Α'. Ὁ André Malraux ἐρωτώμενος, πρὸ τοῦ 1956, ἐὰν ὁ de Gaulle θὰ ἐπανεέλθη εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἔλθῃ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Ἰνδοκίνας οἱ ὅποιοι ἐκόντες-ἄκοντες θὰ τὸν καλέσουν καὶ οἱ ὅποιοι θὰ «δαγκώσουν» ἐκ λύσσης ἀργότερον τὰς χεῖρας των, διότι τὸν εἶχον καλέσει. Ὁ de Gaulle πράγματι ἦλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν συνεπεία στάσεως ὅχι βεβαίως, τῶν στρατευμάτων τῆς Ἰνδοκίνας, ἀλλὰ τῆς Ἀλγερίας.⁽¹⁷⁶⁾ Ἡ πρόβλεψις, ὅμως, εἶναι κατὰ τοῦτο ἐπιτυχής, ὅτι συνέδεεν τὴν ἐπάνοδον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle μὲ τὸν παροξυσμὸν τῆς κρίσεως τοῦ ἐν γένει ἀποικιακοῦ προβλήματος.⁽¹⁷⁷⁾ Ἴσως πάλιν αὕτη νὰ ἐπεβεβαιοῦτο εἰς τὸ ἀκέραιον ἐὰν τὸ θέμα τῆς Ἰνδοκίνας ἀντεμετωπίζετο ἀπὸ κυβερνήτην διάφορον τοῦ Pierre Mendés France. Ἡ πρόβλεψις ἐπηλήθευσεν ἀκόμη κατὰ τὸ ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle, πιεζόμενος, ἴσως ὅχι τόσον ἀπὸ ἰδεολογίαν, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ δίδων λύσιν ἀντικρυς ἀντίθετον πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ γαλλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀλγερίας ἀνα-

---

176. André Malraux, Antimemoires, σελίς 143. Ἐπίσης περὶ τοῦ ρόλου τοῦ στρατοῦ ὄρα καὶ Préface à l'année politique 1950 ὑπὸ André Siegfried. Πρβλ. καὶ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ de Gaulle: «Αἱ ἀποικίαι εἶναι τὰ σχολεῖα τῶν πραξικοπημάτων» εἰς de Gaulle-Pétain τοῦ J.R. Tournoux ἐκ. Presses Pocket, σελίς 77.

177. Κατὰ τὴν γνωστὴν καὶ εὐρύτατα ἀποδεκτὴν ἀνάλυσιν τοῦ S.F. Finer, ὡς τὴν παραδίδει ὁ καθηγητὴς Γ.Δ. Δασκαλάκης (Μαθήματα Συγκριτικοῦ Δημοσίου Δικαίου 1973, σελίδες 102-109), ἡ στρατιωτικὴ ἐπέμβασις ἀποκλείεται ὅπου ὑπάρχει «ώριμος πολιτικὸς πολιτισμὸς» (mature political culture), εἶναι πιθανὴ, ὅταν ὑπάρχῃ «χαμηλὸς πολιτικὸς πολιτισμὸς» (low political culture), ἐμφανίζεται ὡς βεβαία ὅταν ὑπάρχῃ «ἐλάχιστος πολιτικὸς πολιτισμὸς» (minimal political culture). Οἱ λόγοι (κίνητρα-ἀξίαι) ποικίλλουν. Εἶναι: α) τὸ «ἐθνικὸν συμφέρον», β) τὸ «ταξικὸν συμφέρον», γ) τὸ «φυλετικὸν συμφέρον», δ) τὸ «δημόσιον συμφέρον», ε) τὸ «ἐπαγγελματικὸν συμφέρον», στ) τὸ «προσωπικὸν συμφέρον». Ἀπὸ ἀπόψεως ἰδεολογίας, στρατιωτικὰ

μενομένην, προεκκάλυψε την θανάσιμον μῆνιν τῶν παραγόντων οἱ ὅποιοι τὸν ἐβοήθησαν ἀρχικῶς εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχουν τὰ πράγματα, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ 1957 διὰ «τοὺς παροικοῦντας τὴν Ἱερουσαλήμ», ἡ ἐπάνοδος τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle θεωρεῖται βεβαία.

καθεστῶτα ὑπάρχουν συντηρητικά, ἀντιδραστικά, κεντρῶα (δηλ. ἐξισοροποῦντα συντηρητικὰς καὶ προοδευτικὰς τάσεις), προοδευτικὰ καὶ ριζοσπαστικά. Ἀπὸ τὰς ἀκραίας περιπτώσεις τῆς Νικαράγουας (ἀντιδραστικὴ) ἕως τὴν Λιβύην (ριζοσπαστικὴ) ἡμπορεῖ νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς κάθε δυνατὴν ἰδεολογικὴν ἀπόχρωσιν καὶ νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ μὲ κάθε γνωστὸν ἰδεολογικὸν ὄρον» (Γ.Δ. Δασκαλάκης, ἔ.ἀ., σελ. 107). Ἀπὸ ἀπόψεως συνεργασίας μὲ ἄλλας ομάδας ὅταν τὰ στρατιωτικὰ καθεστῶτα δὲν ἔχουν ἔντονον ἰδεολογικὸν προσανατολισμόν, συνεργάζονται συνήθως μὲ τὴν λεγομένην «τεχνογραφειοκρατικὴ δομὴ» (structure technobureaucratique). Δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπάρξῃ συνεργασία μὲ τὸ ἀγροτικὸν στοιχεῖον, μὲ τὴν «μικροαστικὴν» τάξιν καὶ σπανιότατα μὲ τὰς ἐργατικὰς ἐνώσεις. Ὅταν ὁ ἰδεολογικὸς χαρακτὴρ τοῦ καθεστῶτος εἶναι δεδηλωμένος καὶ ἐκδηλῶς, αἱ ἐνοπλοὶ δυνάμεις στηρίζουν ἢ στηρίζονται ἐμφανῶς ἐπὶ μιᾶς κυρίως κοινωνικῆς τάξεως. Ἀπὸ ἀπόψεως διακρίσεως τῶν στρατιωτικῶν καθεστῶτων καὶ κυβερνήσεων σημειώνομεν τὰς «ἀμέσους στρατιωτικὰς κυβερνήσεις», τὰς «ἐμμέσους», τὰς «μικτὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς κυβερνήσεις» (διάκρισις Finer). Οἱ G. Germani καὶ K. Silver (μὲ βάσιν τὰ δεδομένα τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς) διακρίνουσι εἰς κλασικὰ κράτη-στρατῶνας, σύγχρονα ὀλοκληρωτικὰ κράτη στρατῶνας, εἰς ὀλοκληρωτικοὺς πολιτικοὺς στρατιωτικοὺς συνδυασμοὺς, εἰς στρατιωτικὰ μὲ κυβέρνησιν τὸ ἴδιον τὸ στρατεύμα εἰς στρατιωτικὰ μὲ τὸν στρατὸν ὡς θεματοφύλακα καὶ τοῦ ἔθνους, στρατιωτικὰ μὲ τὸν στρατὸν ὡς ὁμάδα πιέσεως καὶ ἀσκήσεως veto, εἰς κράτη μὲ τὸν στρατὸν ὡς ἀστυνομικὴν δύναμιν, πλήρως ὑποταγμένον εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ τέλος μὲ τὸν στρατὸν ὡς τὸν πολιτικὸν βραχίονα τῆς κυβερνήσεως (ὄρα Γ.Δ. Δασκαλάκη, ἔ.ἀ., σελίς 108). Ἀπὸ ἀπόψεως χαρακτῆρος μεταβατικοῦ (ἢ μὴ), ἡ μετάβασις δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς: α) πολιτικὴν κυβέρνησιν, β) ἐναλλασσομένης πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς κυβερνήσεις, γ) κοινωνικὴν ἐπανάστασιν, δ) ἡμιμόνιμον στρατιωτικὸν καθεστῶς, ε) ἐναλλασσομένης στρατιωτικὰς κυβερνήσεις, στ) μόνιμον στρατιωτικὸν καθεστῶς. Ὡς παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Γ.Δ. Δασκαλάκης, τὸ γεγονός ὅτι μεταξύ τῶν ἐτῶν 1958 καὶ 1969 περισσότερα τοῦ ἡμίσεος (54 %) τῶν κρατῶν τῆς Ἀφρικῆς (22 ἐκ τῶν 36) καὶ τῆς Ἀσίας (14 ἐκ τῶν 26) καὶ τὸ ἕμισυ τῶν τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς (11 ἐκ τῶν 23) ἀπέκτησαν στρατιωτικὰ καθεστῶτα, καὶ ὅτι τὰ 62 % ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν συγκριτικῶς τὸ κατώτερον ἐθνικὸν εἰσόδημα (ἕως 450 δολλ. κατὰ κεφαλὴν καὶ ἀκόμη ὅτι τὰ 52% ἐδημιουργήθησαν ὡς ἀνεξάρτητα κράτη τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, ἐπεξηγεῖ τὸ γιατί αἱ ἐνοπλοὶ δυνάμεις συνεδέθησαν στενῶς μὲ τὴν ἐκσυγχρονιστικὴν διαδικασίαν εἰς τὸν Τρίτον Κόσμον, καὶ ἐμελετήθησαν ἰδιαιτέρως ὡς εἰς τῶν φορέων τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ (ἔ.ἀ., σελίς 102). Πλῆθος εἰδικῶν μελετῶν ἔχει ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ φαινομένου J. Van Doorn, *Armed Forces and Society*, The Hague 1968· τοῦ ἰδίου: *Military Profession and Military Regimes*, The Hague 1969. E.S. Finer, *Comparative Government*, London 1970· τοῦ ἰδίου: *The Man on Horseback: The Role of the Military in Politics*, Pall-Mall, 1962. L. Hamon, *Le rôle extra-militaire de l'armée dans le Tiers Monde*, Paris 1966. M. Janowitz, *The Military in the Political Development of New Nations*, Chicago, 1964. J.J., *The Role of the Military in Underdeveloped Countries*, Princeton N.J., 1962.

Καὶ οἱ κύκλοι, ἀκόμη, τῆς ἀριστερᾶς τὴν ἐπικαλοῦνται. Καὶ ὁ Mendès France, μεταξύ των. Ὁ Maurice Duverger διὰ προφητικοῦ ἄρθρου τιτλοφορουμένου «Πότε» ,θεωρεῖ βεβαίαν τὴν ἐπάνοδον, ἀλλ' ἀβεβαίαν ἀπλῶς τὴν ἡμερομηνίαν. Αἱ μεγάλαί ἐφημερίδες προσχωροῦν εἰς τὴν ἰδέαν.⁽¹⁷⁸⁾ Ὁ Pierre Brisson γράφει εἰς τὸν Figaro (30 Μαΐου 1958) ὅτι «ὁ καθεὶς γνωρίζει ποῦ εὑρίσκεται τὸ τελευταῖον καταφύγιον τῶν ἐλευθεριῶν μας» καὶ ὁ πικρόχολος Sirius (ὁ διευθυντὴς τοῦ Le Monde, Beuve-Mery) ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ πικρὰ ἀλήθεια», παραδέχεται τὸ προηγούμενον, ὅτι ὁ de Gaulle παρουσιάζεται τὴν παροῦσαν στιγμὴν ὡς τὸ μὴ χεῖρον, «ὡς ἡ ὀλιγώτερον κακὴ εὐκαιρία». Συνοπτικῶς τὰ γεγονότα διαδραματίζονται ὡς ἀκολούθως : Ἡ Κυβέρνησις Pflimlin σχηματισθεῖσα τὴν ἐπαύριον τῆς πτώσεως τοῦ ὑπουργείου Gaillard, ἀνατραπέντος λόγῳ δυσμενοῦς ψήφου εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τὴν 15 Ἀπριλίου 1958, τυγχάνει εὐρείας ψήφου ἐμπιστοσύνης (274 ψῆφοι ὑπέρ, 129 κατὰ καὶ 139 ἀποχαὶ μεταξύ τῶν ὁποίων οἱ κομμουνισταὶ οἱ ὅποιοι κατὰ φυσικὸν λόγον ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἔχουν καταψηφίσαι). Τὴν 13 Μαΐου οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στρατιωτικῆς στάσεως τῆς Ἀλγερίας, προεξαρχόντων τῶν στρατηγῶν Salan καὶ Massy καλοῦν, ὡς ἐλέχθη, τὸν στρατηγὸν de Gaulle νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle διακηρύσσει ὅτι εἶναι «ἐτοιμὸς νὰ ἐπωμισθῇ τὰς ἐξουσίας τῆς Δημοκρατίας».

Παρ' ὅλα ταῦτα, μόλις τὴν 29 Μαΐου ὁ τότε πρόεδρος René Coty θὰ τὸν καλέσῃ νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν καὶ τὴν ἐπαύριον τῆς παραιτήσεως τῆς Κυβερνήσεως Pflimlin, ἀδυνατούσης νὰ ἀντιμετώπισῃ τὰς δυσκολίας καὶ τὰς ἀβεβαιότητας τῆς στιγμῆς. Ἡ Κυβέρνησις de Gaulle λαμβάνουσα ψῆφον ἐμπιστοσύνης τὴν 1ην Ἰουνίου (329 ὑπέρ, 250 ἐναντίον)⁽¹⁷⁹⁾ ἀναλαμβάνει διὰ τοῦ συνταγματικοῦ νόμου, τῆς 5ης Ἰουνίου 1958, τὴν εὐθύνην νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν Σύνταγμα τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐμπνέται ἀπὸ τὰς πέντε κάτωθι ἀρχάς: 1) τὴν διατήρησιν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, 2) τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, 3) τὴν εὐθύνην τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου, 4) τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ὡς ἀρχῆς καλουμένης νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σεβασμὸν τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν καὶ τέλος 5) τὴν κάπως ἀφηρημένην «φόρμουλαν», ἥτοι τὸ ἄνοιγμα τῆς Δημοκρατίας (Republique) πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Γαλλικῆς Ἐνώσεως.

Μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ἀρχῆς καὶ συμφώνως, πάντοτε,

178. Ὁρα Jacques Chapsal, ἔ. ἀ., σελὶς 326. Περὶ τῆς ἐπάνοδου τοῦ de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν ὄρα καὶ R. Cartier εἰς Παγκόσμιον Μεταπολεμικὴν Ἱστορίαν-Τόμος Ἑβδομος, σελίδες 77-123, ἔκ. ΒΙΠΕΡ.

179. Ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ψηφίζουσι οἱ κομμουνισταὶ, 49 σοσιαλισταὶ, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Mendès France, 18 ριζοσπάσταὶ καὶ ἄλλοι μεμονωμένοι. Ὁ νόμος τῆς 2ας Ἰουλίου περὶ ἠϋξημένων ἐξουσιῶν ψηφίζεται μὲ 350 ψήφους ὑπέρ, 161 ψήφους

πρὸς τὰς γκαλλικὰς ἀντιλήψεις, εὐκόλως ἐπισημαίνεται μία ἀντίφασις. Διὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν σημαίνει ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δὲν θὰ ὑπόκειται εἰς τὴν νομοθετικὴν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ τρίτη, καθιερόνουσα τὴν εὐθὺνὴν τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου ἀποτελεῖ ἐκχώρησιν εἰς τὰς κοινοβουλευτικὰς ἀντιλήψεις. Ἄρα τὸ νέον Σύνταγμα θὰ προσπαθῆσιν νὰ συνδυάσῃ δύο ἀρχὰς φαινομενικῶς, τοῦλάχιστον, ἀντιφατικὰς. Εἶναι καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰς «πρωτοτυπίας» τοῦ Συντάγματος, ὡς ἀπόδειξις τῆς μετοχῆς του εἰς πλείονας τῆς μιᾶς γενικὰς συνταγματικὰς ιδέας.

Ἡ Κυβέρνησις προκειμένου νὰ καταρτίσῃ Σχέδιον Συντάγματος ὀφείλει νὰ λάβῃ τὴν γνώμην μιᾶς Συμβουλευτικῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ὁποίας τὰ 2/3 ὀφείλουσαν νὰ ἀντιπροσωπεύουν τὰς ἀρμοδίας κοινοβουλευτικὰς Ἐπιτροπὰς. Ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματός της καταφαίνεται, ἡ γνώμη της δὲν δεσμεύει τὴν Κυβέρνησιν. Τὸ Σχέδιον τοῦ Συντάγματος ὀφείλει νὰ ὑποβληθῆ εἰς δημοψήφισμα ἀπαιτουμένης, ὅμως, προηγουμένως, τῆς γνώμης τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Β'. Τὸ Σχέδιον Συντάγματος τεθὲν ὑπὸ τὴν λαϊκὴν κρίσιν συγκεντρώνει κατὰ τὸ δημοψήφισμα τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1958, 17.688.700 εὐνοϊκὰς ψήφους, ἔναντι 4.624.511 ἀρνητικῶν καὶ 4.016.614 ἀποχῶν.⁽¹⁸⁰⁾ Κατὰ τὸ δη-

---

κατὰ καὶ 70 ἀποχὰς. Ἦρκεσαν μόνον 48 ὥραι διὰ νὰ ὑπάρξῃ διάφορον ἀποτέλεσμα καὶ, βεβαίως, εὐνοϊκώτερον διὰ τὸν δυνατὸν τῆς ἡμέρας. Οἱ 49 σοσιαλισταὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ὑπερψηφίζουσαν (δρα καὶ J. Chapsal, ἔ.ἀ., εἰδικῶς σελ. 330).

180. Ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος ψηφίζουσι οἱ σοσιαλισταὶ, οἱ ριζοσπάσται, ἡ Κίνησις Λαϊκῶν Δημοκρατῶν, οἱ ἀνεξάρτητοι, οἱ Κοινωνικοὶ Δημοκράται. Ὁ Guy Mollet ἐπιτυγχάνει τὴν ὑποστήριξιν τοῦ «Ναὶ» ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστάς, εἰς εἰδικὴν συνεδρίαν τοῦ κόμματος. Τοῦτο ὀφείλεται καὶ εἰς προσχώρησιν, εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ «Ναί» τοῦ Gaston Deffere, διδόντος, συντόμως, ὅτι ὁ de Gaulle θὰ ἀκολουθῆσῃ (ἢ θὰ ἀναγκασθῆ νὰ ἀκολουθῆσῃ) φιλελευθερωτέραν ἀποικιακὴν πολιτικὴν, ἐφαρμόζων οὐσιαστικῶς τὴν πολιτικὴν τοῦ «νόμου-πλαίσιου», τοῦ ὁποίου οὗτος εἶναι ἐμπνευστής. Οἱ ριζοσπάσται παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ Mendès France ψηφίζουσι «Ναί». Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν, ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἐνώσεως Δημοκρατικῶν Δυνάμεων, ἡ ὁποία δὲν εἶναι κόμμα, ἀλλὰ περιστασιακὴ συνάθροισις ἀνθρώπων τῆς ἀριστερᾶς (πολιτικῶν καὶ συνδικαλιστῶν οἱ ὅποιοι διατηροῦντες τὴν κομματικὴν τὴν ἑνταξίν, διαφανοῦν πρὸς τὴν παροῦσαν στάσιν τῶν κομμάτων τῶν), πολιτικῶν ὁργανώσεων ἢ ἰδεολογικῶν σωματείων, τῶν ὁποίων παρὰ τὸν συνεκτικὸν δεσμόν εἶναι ὅτι ψηφίζουσι «Ὁχι». Συναντῶμεν ἐκεῖ ἡγετικὰς προσωπικότητας ὡς ὁ Mendès France, ὁ Fr. Mitterand, ὁ E. Mayer τῆς Ἐνώσεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ἡ ὁ Depreux. Ἄν ἀντιπαραθέσωμεν τὰς δύο ἀντιλήψεις Deffere καὶ Mendès France, τὰ πράγματα δικαιώνουσι τὸν πρῶτον. Ὁ δεῦτερος πιστεύει ὅτι τὸ «προπατορικὸν ἀμάρτημα» τῆς 13ης Μαΐου (ἄνοδος τοῦ de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν, κατόπιν τῆς στάσεως τῶν στρατηγῶν τῆς Ἀλγερίας), κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἐξαγορασθῆ ἢ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ στρατηγὸς θὰ εἶναι δέσμιος τούτων. Διὰ τοῦτο καὶ θὰ διακόψῃ πάντα δεσμὸν μὲ τὸν γκαλλισμόν. Ἡ τότε προεκλογικὴ κίνησις δεικνύει ἀναγλύφους τὴν ἀμχανίαν τῶν γάλλων ἔναντι τοῦ φαινομένου de Gaulle. Ὡς ἀνεφέρομεν, «Ναὶ» ψηφίζουσι

μοψήφισμα τῆς 13ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1946, τὸ Σχέδιον Συντάγματος τῆς 4ης Δημοκρατίας λαμβάνει 9.297.000 ψήφους ἔναντι 8.165.000 ψήφων ἀρνητικῶν καὶ 8.509.000 ἀποχῶν. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο, ἀποδεκτὸν κατὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ὑπὸ 9.000.000, ψηφοφόρων, ἀπορριφθὲν ὑπὸ 8.000.000 καὶ ἀγνοηθὲν ἐπίσης ὑπὸ 8.000.000 τίθεται εἰς ἰσχὺν ἐντὸς τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας. ⁽¹⁸¹⁾ Ἀντιθέτως, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 ἐγκριθὲν κατόπιν ἐλευθέρου δημοψηφίσματος μὲ ἓν συντριπτικὸν 80 % τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων (καὶ 67 % τῶν ἐγγεγραμμένων ψηφοφόρων) ἀρχίζει τὴν ζωὴν τοῦ ἐντὸς κλίματος γενικῆς, περίπου, ἀποδοχῆς. Ἡ ἐκκίνησης τῆς 5ης Δημοκρατίας ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς τὴν λαϊκὴν ἐμπιστοσύνην, ἢ τῆς 4ης μᾶλλον ἔναντιον τῆς, λαμβανομένου, πάντοτε, ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ τρία μεγάλα κυβερνητικὰ κόμματα (Σοσιαλισταί, Κίνημα Λαϊκῶν Δημοκρατῶν καὶ Κομμουνισταί) εἶχον ἐκδηλωθῆ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος. Εἰς ὁμαλὰς περιπτώσεις τὸ Σχέδιον Συντάγματος τοῦ 1946 θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσῃ 15.000.000 ψήφους, ὅσους καὶ ἡ συγκεντρωμένη ἀπήχησις τῶν 3 κομμάτων. Παρ' ὅλα ταῦτα, αἱ ψήφοι μόλις ὑπερβαίνουν τὰ 9. Ἡ ἐκκίνησης ὅμως τῆς 5ης Δημοκρατίας δὲν παραμένει ἄτρωτος ἀπὸ τὴν κριτικὴν. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle (καθὼς παρατηρεῖ ὁ Jacques Chapsal) κατέκτησε νομίμως τὴν ἐξουσίαν στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς «παρὰ νόμου» ἐνεργείας τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀλγερίας. ⁽¹⁸²⁾ Τοῦτο καὶ πάλιν θὰ τὸν χωρίσῃ ἀπὸ τὸν Mendès France, καθὼς καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἐπιλέκτους τῆς μὴ κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς. ⁽¹⁸³⁾

Ἡ πτώσις τῆς 4ης Δημοκρατίας καὶ ἡ γέννησις τῆς 5ης συνυπάρχει λοιπὸν μὲ μίαν στάσιν στρατηγῶν. Παρ' ὅλον, ὅμως, τὸ «ἀμάρτημα» τοῦτο, λόγῳ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων (δημοψήφισμα καὶ ἐκλογαὶ ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ καθεστώτος) καὶ πρὸ παντὸς λόγῳ τῆς ἀνεξαρτησίας δράσεως τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἔναντι τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀλγερίας,

---

ὁ Deffère καὶ ὁ Guy Mollet τῆς ἀριστερᾶς, «ναὶ» ψηφίζει ὁ Biaggi τῆς ἄκρας δεξιᾶς, φανατικὸς ὑπέρμαχος τῆς γαλλικῆς Ἀλγερίας, «ναὶ» ὁ Bidault καὶ ὁ Soustelle, κατόπιν ἀρχηγοὶ τοῦ O.A.S. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ψήφος τῶν δὲν ἔχει τὴν ἰδίαν σημασίαν. Οἱ πρῶτοι πιστεύουν εἰς ἓνα de Gaulle «προοδευτικόν», οἱ δεῦτεροι εἰς ἓνα de Gaulle «σκληρόν». Εἰς τὴν μακρὰν σταδιοδρομίαν τοῦ de Gaulle, θὰ ἱκανοποιῇ ὅλας τὰς περὶ αὐτοῦ ἀντιλήψεις (ὅρα καὶ J. Chapsal, ἔ.ἀ., σελ. εἰδικῶς 346).

181. Ὅρα καὶ ὑποσ. 157.

182. Chapsal, ἔ. ἀ. σελ. 318.

183. Εἰς ὠρισμένους γαλλικοὺς κύκλους, εἰδικῶς διανοουμένων, ἐπικρατεῖ μία πικρία διὰ τὴν τελικὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Mendès France ἀπὸ τὸν γαλλισμὸν. Ἐάν, οὖτος, κατ' αὐτοὺς, ὑπερέβαινε τὸ «πλέγμα» τῆς 13ης Μαΐου, ἴσως τὸ χρῶμα τοῦ σημερινοῦ γαλλισμοῦ θὰ ἦτο τελείως διάφορον. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ René Capitant. Παραπλησίως ἀπόψεις συναντῶμεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ François Mauriac, De Gaulle (Grasset 1964). ἌΟνειρεύομαι ἓνα Mendès France — τί ὄνειρον ἀπίθανον — προσχωροῦντα εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόπεδον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀριστερὰ θὰ κατελάμβανε ἓν μέρος τοῦ

ἀλλά καὶ λόγῳ τῆς συνθέσεως τῆς πρώτης Κυβερνήσεως⁽¹⁸⁴⁾ de Gaulle, ἡ νομιμότης της δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθῆ. Τονιστέα ἐπίσης καὶ ἡ ἰδιοτυπία τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος. Ὁ στρατὸς δὲν ἐπιδιώκει νὰ ἀνατρέψῃ τὸ ὑπάρχον πολίτευμα διὰ νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς αὐτὸ πολίτευμα τοῦ ὁποῦ θὰ κατευθύνῃ τὴν γενικὴν πολιτικὴν καὶ θὰ ὑπαγορεύῃ τὸ πρόγραμμα. Αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἀλγερίας ἔχουν, ἄλλωστε, διαφορετικὴν ψυχολογίαν. Εἶναι ἀποκεκομμένοι ἀπὸ τὴν μητρόπολιν· ἀπὸ τοῦ 1945, ἐξελίσσονται εἰς ἓνα ἐπαγγελματικὸν στρατόν, πλήρη πείρας, διαθέτοντα στοιχεῖα κρούσεως ἰκανώτατα καὶ παντοδύναμα, ὡς οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ τοῦ Massy. «Ζοῦν εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μὲ τὰ πολιτικὰ δόγματα, λόγῳ τοῦ ψυχολογικοῦ πολέμου». (185) Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡγήτοράς των ἔχουν πολεμήσει εἰς τὴν Ἰνδοκίαν (Salan). Ἔχουν τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ διαρκεῖς ἦται τῆς Γαλλίας εἴτε εἰς τὴν πολιτικὴν εἴτε εἰς τὸν στρατιωτικὸν τομέα, ὀφείλονται εἰς τοὺς πολιτικούς. Ἀποστρέφονται τὴν πολιτικὴν θέλουν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὴν ἀλλαγὴν της· ὅτι τοὺς ἐνδιαφέρει εἶναι τὸ ἀποικιακὸν πρόβλημα, νοούμενον ὡς ἔθνικόν. Ἡ θητεία, ἐξ ἄλλου ὡς γενικῶν διοικητῶν τοῦ Jacques Soustelle καὶ τοῦ Robert Lacoste, πεπεισμένων ὀπαδῶν τῆς γαλλικῆς Ἀλγερίας, αὐξάνει τὴν δύναμιν τῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν καὶ τὴν ἐπιρροὴν των ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἀποφάσεων. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἀπὸ τὴν πλευρὰν του, καθ' ὄλην τὴν περίοδον τοῦ παροξυσμοῦ τῆς κρίσεως τοῦ πολιτεύματος, ἀποφεύγει νὰ λάβῃ ἀνοικτὴν θέσιν. Οὐδένα ἐμψυχῶνων καὶ οὐδένα ἀπογοητεύων, οὐδένα ἀπο-

πολιτικοῦ πεδίου διὰ τὴν ἡμέραν, ὅπου θὰ ἦνοιγεν ὁ δρόμος τῆς διαδοχῆς. Θὰ εὐρίσκειτο αὕτη, ἐπὶ τόπου, φυσικὴ κληρονόμος μιᾶς πολιτικῆς, ἡ ὁποία δικαιωματικῶς τῆς ἀνήκει καὶ τῆς ἀνήκε πάντοτε. Αὐτὸ τὸ θαῦμα δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ... ὄνειρέυομαι ἓνα Mendès France (ἀνυμφεύμενον) αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν μοναξιάν (τοῦ de Gaulle, ὅταν οὗτος θὰ ἔχη ἀποχωρήσῃ)... διὰ νὰ πλουτίσῃ τὸν γκαλλισμὸν μὲ ὀρισμένας ἰδέας μὲ τὰς ὁποίας ὁ de Gaulle οὔτε ἐκ παιδείας οὔτε ἐκ πνευματικῆς κληρονομίας εἶχεν ἐμβολιασθῆ... Οὗτος, ὅμως ἐπέλεξεν νὰ προφητεύσῃ καταστροφάς, τοῦ de Gaulle μάλιστα ἀνελθόντος εἰς τὴν ἐξουσίαν... θὰ ἡδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ἐπιφυλαχθῆ... Δὲν εἶμαι παράφρων διὰ νὰ πιστεύω ὅτι εἰς πολιτικὸς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπλανήθη... Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ εἴπῃ (ὁ Mendès France), ἐναντι τοῦ προσώπου τοῦ de Gaulle θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε ἡ δυσπιστία, ἐξ ἐνστικτοῦ κληρονομημένη λόγῳ τῆς ριζοσπαστικῆς του καταβολῆς... Αὐτὸ τὸ θαῦμα δὲν θὰ λάβῃ χώραν...» (βλ. F. Mauriac, De Gaulle, ἔ. ἀ, σελ. 329 ἐπ.). «Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πραγματικὰ γεγονότα, ὀρισμένοι ἐπαφαὶ μεταξὺ de Gaulle καὶ «μαντεσιστῶν» (mendésistes) εἶχον σημειωθῆ, πρὸς τὸν σκοπὸν δημιουργίας προϋποθέσεων «ὀμαλοποιήσεως» τῆς ἀνόδου τοῦ de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν. Σημειοῦμεν τὴν συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ μὲ τὸν Boris ἓνα ἐκ τῶν πλέον ἐμπίστων συνεργατῶν τοῦ Mendès France. Ἡ ρῆξις μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ γκαλλισμοῦ σημειοὶ καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ τελευταίου καὶ ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς μὴ κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς, ὅπως ὀλόκληρον τὸ ἐπιτελεῖον τῆς ἐπιθεωρήσεως Express. (Πβλ. μὲ ὑπόσημ. ὑπ' ἀριθ. 123).

184. Λόγῳ συμμετοχῆς τῶν Ministres d' Etat, ὡς ἀντιπροσώπων τῶν κομμάτων.

185. Ὅρα Chapsal, σελίς ἔ. ἀ. 309.

δοκιμάζων καὶ οὐδεμίαν λύσιν προτείνων, οὐσιαστικῶς ἐνθαρρύνει μίαν παρομοίαν κίνησιν τὴν ὁποίαν γνωρίζει ὅτι θὰ δύναται νὰ ἐλέγξει, δεδομένου ὅτι τὸ κίνημα ἐνωρίτατα διαβιβράσκειται ἀπὸ γκαλλιστάς. Ὁ στρατὸς, τὴν στάσιν αὐτὴν ἐρμηνεύει ὡς ἀποδοχὴν μιᾶς ἐνδεχομένης παρομοίας κινήσεως. Ἄλλωστε, οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ ἔχουν κατὰ νοῦν τὸ μάθημα τῆς «ζωτικῆς ἀπειθαρχίας», τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸ 40 ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἀπευθυνθοῦν. Σωτηρία τῆς πατρίδος «τότε», σωτηρία τῆς πατρίδος καὶ «τώρα». Τὰ ὄρια συγχέονται, αἱ καταστάσεις παραλληλίζονται ἢ ἐξομοιοῦνται. Τελικῶς τὴν «ζύμην» τῆς ἀλγερινῆς στάσεως ὁ de Gaulle θὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ διὰ νὰ πλάσῃ, ὡς εἴπομεν, ἄλλην λύσιν.⁽¹⁸⁶⁾ Ὁ Gambetta ἔλεγε ὅτι εἰς τὴν πολιτικὴν φθάνομεν, πολλακίς, εἰς τὸν σκοπὸν μας ὡς οἱ κωπηλάται, ἔχοντες τὴν ράχιν ἐστραμμένην πρὸς αὐτόν. Ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν ἓνα παραλληλισμὸν, τὸ κίνημα τῆς Ἀλγερίας ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν του καί, ὅπωςδὴποτε, ὄχι ὡς πρὸς τὸ πολιτικὸν του περιεχόμενον, ὁμοιάζει πρὸς τὸ κίνημα τοῦ Γουδι τοῦ 1909. Οἱ στρατιωτικοὶ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ἔχουν τὴν πρόθεσιν ὄχι νὰ γίνουν οἱ ἴδιοι Κυβέρνησις, ἀλλὰ νὰ παραδώσουν εἰς συγκεκριμένον (ἢ περίπου συγκεκριμένον) πρόσωπον τὴν ἐξουσίαν. Ἄλλης φύσεως εἶναι τὸ κίνημα τῶν τεσσάρων στρατηγῶν τοῦ 1961, ὅποτε αἱ προθέσεις εἶναι διαφορετικαὶ καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν ἂν μὴ τὴν ἐγκατάστασιν στρατιωτικῆς κυβερνήσεως, ὅπωςδὴποτε, τὴν ἐγκαθίδρυσιν κυβερνήσεως εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ὑπαγορεύουν τὴν σύνθεσιν, τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν γενικωτέραν πολιτικὴν. Ἐν κατακλείδι, «ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς (Μάιος 1958) ἐκείνης, εἶναι πρωτίστως ἡ ἱστορία τῆς συνδέσεως τῶν ποικίλων ἀντιπολιτεύσεων εἰς μίαν ἐπιχείρησιν, μετὰ μονίμου πείσματος ἐπιδιωκομένην ὑπὸ τῶν παλαιῶν γκαλλιστῶν»⁽¹⁸⁷⁾ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ στρατὸς ἔδωκεν τὸ ἔναυσμα, ἀλλὰ δὲν καθώρισεν, τελικῶς, τὴν ἐξέλιξιν.

2. Αἱ ἰδεολογικαὶ πηγαὶ τοῦ Συντάγματος καὶ αἱ συνταγματικαὶ ἰδέαι τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle

Ὁ στρατηγὸς de Gaulle εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἐὰν κράτος σημαίνει, κατὰ βάσιν, ὠργανωμένον ἔθνος, εἶναι φυσικὸν ὅτι ἡ παράλυσις τοῦ κράτους ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐθνικὴν κατάπτωσιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πάντοτε θὰ θέσῃ τὴν ὑπαρξιν κράτους ἰσχυροῦ ὡς προϋπόθεσιν πάντων τῶν ἄλλων. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν Κλήσιν τῆς 18ης Ἰουνίου, τὴν ὁμιλίαν του εἰς τὸ Δημαρχεῖον τῶν Παρισίων, τὴν 25 Αὐγούστου 1944 καὶ τὰς δηλώσεις του τῆς 15ης Μαΐου 1958— ἀναλογιζόμενοι πάντοτε ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀνωτέρω λόγοι του ἀποτελοῦν καθεὶς, ἕναρξιν μιᾶς σημαντικωτάτης περιόδου διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ δι' αὐτόν— διαπιστοῦμεν ὅτι κοινὸν τῶν σημείων εἶναι

186. Ὁρα Chapsal, ἔ.ἀ., σελ. 310-312.

187. Ὁρα Chapsal, ἔ.ἀ., σελ. 310.

ἡ ἔμμομή των εἰς τὴν κρατικὴν ὀργάνωσιν. Ἡ πρακτικὴ πλευρὰ τῆς γενικῆς αὐτῆς πίστεως, ἐκφράζεται διὰ τῆς ἐμμόνου ιδέας τοῦ τῆς ἀναθεώρησης τῶν θεσμῶν, τῆς ἀποδόσεως νέου Συντάγματος εἰς τὴν Χώραν. Ὅταν τὸ 1958 ὁ de Gaulle ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν, οἱ Γάλλοι ἀναμένουν ἐξ αὐτοῦ, πρωτίστως, τὴν λύσιν τοῦ ἀλγερινοῦ προβλήματος καὶ δευτερευόντως ἢ ἐπεισοδιακῶς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν κρατικῶν θεσμῶν. Δι' αὐτόν, ὅμως, ἡ ἱεράρχησις τῆς πολιτικῆς δράσεως εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀντίθετος.⁽¹⁸⁸⁾ Ἡ ἀδυναμία τοῦ Κράτους δημιουργεῖ καὶ περιπλέκει προβλήματα ὡς τὸ Ἄλγερινόν. Ἄρα τὸ Κράτος θὰ ἔχη τὴν προτεραιότητα· «ὁ de Gaulle ἀνήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ὑπαρχόντων θεσμῶν, ἔστω καὶ ἂν ἡ μόνη μὴ ἀποκρυπτομένη πρόθεσις τοῦ ἦτο νὰ τοὺς ἀλλάξῃ» (Siegfried πρόλογος εἰς *Année Politique* 1958).

Ἡ ἀστάθεια τῆς 3ης Δημοκρατίας, τὸ ταπεινωτικὸν τέλος τῆς, σφραγισθὲν διὰ τοῦ συνταγματικοῦ νόμου τῆς 10 Ἰουλίου 1940, ἀπονέμοντος συντακτικὰς ἐξουσίας εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ στρατάρχου Petain, ἡ ἀπόρριψις ὑπὸ τοῦ λαοῦ τοῦ πρώτου σχεδίου Συντάγματος τοῦ Ἀπριλίου 1946, ᾠδήγησεν τὸν στρατηγόν, κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς λόγου τὴν 16 Ἰουνίου 1946, ἐν ᾧ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ νέου Σχεδίου (τὸ ὁποῖον καὶ ἀπέβη τὸ Σύνταγμα τοῦ 1946) νὰ καθορίσῃ τὸν τύπον τοῦ Συντάγματος τοῦ ὁποῖου ἡ Γαλλία εἶχεν ἀνάγκη. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, πρέπει νὰ διατηρηθῇ τὸ σύστημα τῶν δύο Βουλῶν. Ἡ πρώτη ἐπιλεγομένη διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας θὰ ἀντεπροσώπευεν «τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς γενικῆς πολιτικῆς», ἡ δευτέρα τὴν «τοπικὴν ζωὴν», μὲ τὰς τάσεις τῆς καὶ τὰ δικαιώματά τῆς. Τὰ μέλη τῆς τελευταίας ταύτης Βουλῆς, ἐν ἄλλοις λόγοις τῆς Γερουσίας, μὲ τοὺς «ἐκλεκτοὺς τῶν τοπικῶν Βουλῶν τῶν ὑπερποντίων χωρῶν» θὰ ἀπετέλουν τὸ «Μέγα Συμβούλιον τῆς Γαλλικῆς Ἐνώσεως». Διὰ νὰ ἀποφευχθῇ «ἡ σύγχυσις τῶν ἐξουσιῶν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἀπετέλει παρὰ ἐν συνονθύλευμα ποικίλων ἐκπροσωπήσεων» καὶ «...διὰ νὰ ἐξασφαλίσθῃ ἡ συνοχὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ πειθαρχία τῆς Κυβερνήσεως πραγμάτων ἱερῶν διὰ τὸ μέλλον τῆς Γαλλίας»... «καὶ διὰ νὰ μὴν καταλήξωμεν ταχέως νὰ ἴδωμεν τὴν διοίκησιν τῆς Χώρας ἀνίσχυρον καὶ ἐξηυτελισμένην», ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δὲν ἔπρεπε νὰ πηγάζῃ ἀμέσως ἐκ τῆς Νομοθετικῆς. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, ὕπατον ρυθμιστικὸν καὶ διαιτητικὸν ὄργανον καὶ πηγὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκλέγεται ἀπὸ μίαν συνέλευσιν (collège) «πολὺ εὐρυτέραν καὶ συνθεθειμένην κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ ἐκλεγόμενος ὑπ' αὐτῆς νὰ εἶναι συγχρόνως πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐνώσεως». Ἡ ἰδέα τῆς «ἐνότητος» καὶ πάλιν καταφαίνεται. Ἡ ἐπιδιώξις τοῦ εἶναι ἡ ἀπόδοσις συνταγματικῶν θεσμῶν

188 Πρβλ. καὶ Chapsal, ἑ. ἄ., σελίς 333.

συνενοούντων τὰς δυνάμεις «ἐνὸς ἔθνους τοῦ ὁποίου οἱ πολῖται ἔχουν τὴν τάσιν νὰ διαιροῦνται καὶ νὰ στρέφονται ἐναντίον ἀλλήλων.»⁽¹⁸⁹⁾ Αἱ ἰδέαι τοῦ λόγου — «συντάγματος τῆς Bayeux» (10.7.1946) — ἀνευρίσκονται αὐτούσαι εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958.⁽¹⁹⁰⁾

Β'. Γενικῶς τὴν προσφορὰν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 δυνάμεθα, ἀκολουθοῦντες τὸν Duverger, νὰ τὴν συγκεντρώσωμεν περὶ τρεῖς ἰδέαι: 1) Τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου ὑπὸ Συνελεύσεως εὐρυτέρας τοῦ Κοινοβουλίου (ὄχι ἀκόμη δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας), τῆς ἐλευθερίας τούτου νὰ ὀνομάζη τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τῶν διαιτητικῶν του ἐξουσιῶν, ἀσκουμένων ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς ἀρμοδίου ὑπουργοῦ. 2) Τῆς ἰδέας τῶν ἐκτάκτων ἐξουσιῶν τοῦ προέδρου ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς προσωρινῆς δικτατορίας. 3) Τῆς ἰδέας τοῦ ἀσυμβιβάστου μεταξὺ τῶν ὑπουργικῶν καθηκόντων καὶ τῆς βουλευτικῆς ἐντολῆς.

Ὡς ἀπότοκος τῶν ἰδεῶν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle πρέπει νὰ θεωρητῆαι ἡ προσφορὰ τοῦ Michel Debré, ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, ἀπασχοληθέντος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐργασίας εἰς τὴν, ἐν ἄλλοις λόγοις, κατοχύρωσιν τοῦ «πειθαρχημένου κοινοβουλευτισμοῦ» (parlementarisme rationalisé)⁽¹⁹¹⁾ ἐκφραζομένου διὰ τῶν εὐρειῶν δυνατοτήτων κυβερνητικῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὸ κοινοβουλευτικὸν ἔργον.

Ὡς ἀντίρροπος τῆς δέσμης ταύτης «αὐταρχικῶν» (ἢ «ἀντικοινοβουλευτικῶν») ἰδεῶν παρουσιάζεται ἡ προσφορὰ τῶν ὑπουργῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου (ministres d' Etat) καὶ κηδομένων κατὰ βάσιν διὰ τὴν ρύθμισιν καὶ τὴν κατοχύρωσιν τῶν διατάξεων περὶ δυσπιστίας καὶ ἐμπιστοσύνης καὶ τῶν τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων (ὡς ἰδεῶν ἀπηχουσῶν τὰς βασικὰς γραμ-

189. Ernest Hamaoui, Le regime politique de la Ve Republique 1970, σελ. 34. Λόγος τοῦ de Gaulle εἰς Bayeux.

190. Ὁ καθηγητῆς G. Vedel εἰς τὰ μαθήματά του, κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1962-1963, ἐξετάζων τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 (καὶ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ 1962) ἐχαρρακτήριζεν τοῦτο, προσφυῶς, ὡς Constitution sur mesure (Σύνταγμα ἐπὶ μέτρῳ) λόγῳ τῆς ἀνταποκρίσεώς του εἰς τὰς παγίας συνταγματικὰς ἀντιλήψεις καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ἀλλ' ἐπίσης Constitution sans mesure (Σύνταγμα ἄνευ μέτρου) λόγῳ τῆς ἀνατροπῆς τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς τὰς παραδοσιακὰς συνταγματικὰς ἀντιλήψεις εἰς σημεῖον, ὥστε ἡ καινοτομία νὰ ἀποβαίη ὑπερβολὴ ἢ καὶ κατάχρησις.

191. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν parlementarisme rationalisé ἢ regularisé ἐπισημαίνονται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, αἱ ὁμοιότητες μετὰ τοῦ Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης καὶ τὰς σχετικὰς ἰδέαις τοῦ φιλοσόφου καὶ κοινωνιολόγου Max Weber, θέλοντος νὰ σταθεροποιήσῃ τοὺς κοινοβουλευτικοὺς θεσμοὺς διὰ τοῦ βάρους τῆς προσωπικότητος τοῦ Προέδρου. Τοιοῦτοτρόπως, ὄχι μόνον ἡ ἔθνοσυνέλευσις ἠδύνατο νὰ ἀνατρέψῃ τὸν πρωθυπουργὸν, ἀλλὰ καὶ ὁ πρόεδρος νὰ ἀνακαλέσῃ τοῦτον. Τὸ δικαίωμα τῆς, ὑπὸ προϋποθέσεις, διαλύσεως τῆς Βουλῆς καὶ τῶν πλήρων ἐξουσιῶν τοῦ προέδρου εἰς περίπτωσιν κρίσεως, ἀπετέλουν ἐπίσης μέρος τοῦ προεδρικοῦ ὄπλοστασίου. (Ἔρα εἰς κείμενον Βιβλίον Δεύτερον Κεφ. 5ον, ἀρ. 2, Κεφ. 6ον, ἀρ. 1 καὶ 3, Κεφ. 8ον, ἀρ. 3). Μᾶλλον ὅμως πρόκειται περὶ κοινοβουλευτισμοῦ «ὀρλεανιστικοῦ» τύπου (Σύνταγμα Louis Philippe 1830, ἔρα Duverger, ἔ. ἀ., σελ. 494).

μάς τῆς περὶ Μάρτιον 1958 σχεδιασθείσης ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως μεταρρυθμίσεως).

Γ'. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Rivero, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 ἐγκυμονεῖ πλείονα τοῦ ἑνὸς πολιτικὰ καθεστῶτα.⁽¹⁹²⁾ Μία θεωρητικὴ προσέγγις τῶν γενικῶν του χαρακτήρων, ἐπαληθεύει τὸ ἀσφαλὲς τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως. Τοιοῦτοτρόπως, καὶ ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως, εἰδικῶς, τῆς 6ης Νοεμβρίου 1962 (ἐκλογή τοῦ προέδρου δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας) μία ἐκδηλὸς «ἀναφορὰ» εἰς τὸ προεδρικὸν καθεστῶς παρατηρεῖται. Ὁ ἐκλεγόμενος καθολικῶς καὶ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρόεδρος εἶναι καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Βεβαίως, ἡ Κυβέρνησις (ἄρθρον 20) διαθέτει ὀρισμένας συντρέχουσας πρὸς τὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους ἐξουσίας. Ἄλλ' αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς πολιτικῆς καὶ αἱ ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαι πολιτικαὶ ἀποφάσεις, λαμβάνονται ὑπὸ τοῦ προέδρου ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχόν του.

Διὰ τῆς συμβολῆς, ὡς εἶδομεν, τῶν ὑπουργῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου (ministres d'Etat) ἐπετεύχθη ἡ ἀναφορὰ εἰς τὸ κοινοβουλευτικὸν καθεστῶς. Ἡ Κυβέρνησις εἶναι ὑπεύθυνος ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου (δεσμευτικὴ ἄλλωστε διὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle ἀρχή, ὡς περιλαμβανομένη εἰς τὸν συνταγματικὸν νόμον τῆς 3 Ἰουνίου 1958). Ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Τοῦτο, μᾶλλον, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπόκλισις ἀπὸ τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα (ὅπου ὁμαλῶς ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς τείνει νὰ εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Κυβερνήσεως, δεδομένου ὅτι ὁ πρόεδρος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς).

Τὸ δημοψήφισμα ἐξ ἄλλου, ὡς κείμενον ἐντὸς τοῦ χώρου τῶν προεδρικῶν ἀρμοδιοτήτων, χρωματίζει τὸ πολίτευμα δι' «ὄπατικοῦ» (consulaire), βοναπαρτιστικοῦ ὕφους: ὁ Ἀρχηγὸς (ἢ μᾶλλον ὁ Ὅδηγος) βαπτίζεται «μυστικῶς» ἐντὸς τοῦ λαοῦ, ἐξασφαλίζων διὰ τῆς τοιοῦτοτρόπως λαμβανομένης ἐπὶ ζωτικῶν θεμάτων ἐμπιστοσύνης, τὴν «ἱστορικὴν» κίνησιν τοῦ ἔθνους. Δυσκόλως, ὅμως, διαφεύγει τὴν παρατήρησιν τῶν συγγραφέων ὅτι διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ δημοψήφισμα, ἐπιδιώκεται, πολλακίς, ἡ «ὕπεξαίρεσις» ἀρμοδιοτήτων ἐξ ἄλλων ὀργάνων, προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ ἡ ἐπικάλυψις, διὰ ψιμυθίου νομιμότητος, τῆς παρακάμψεως τῶν ὅσων τοῦτο ὀρίζει.

«Μέτοχον καὶ τῶν τριῶν ἀνωτέρω συστημάτων, παρ' ὅλα ταῦτα, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 μὲ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ταυτίζεται».⁽¹⁹³⁾ Ἡ μίξις, ἄρα, ἐντὸς αὐτοῦ ποικίλων καθεστῶτων εἶναι ἰδιοτυπία του.

192. Pierre Pactet, Inst. Polit. droit Const. Ἐκ. Masson et Cie, σελ. 128.

193. Ὡς εἰς ὑποσ. 192, σελίς 134.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958.

Συνήθως διαιροῦν τὴν διαδικασίαν τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ Συντάγματος εἰς τρεῖς φάσεις.

Π ρ ὶ τ ῆ φ ἄ σ ι ς: Σύνταξις ἐνὸς κυβερνητικοῦ προσχεδίου, τὴν εὐθύνην τοῦ ὁποίου ἔχει ὁ Michel Debré, βοηθούμενος ὑπὸ ομάδος εἰδικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν πλεονάζουν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ μειοψηφοῦν οἱ καθηγηταὶ τῶν Νομικῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν. Ἄς μὴ λησμονῆται ὅτι ὁ Debré ἔχει θητεύσει εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, καταλαβὼν τὸν βαθμὸν τοῦ εἰσηγητοῦ. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεξεργασίας τοῦ προσχεδίου συνιστᾶται, μέχρις ἐνὸς σημείου, ἀπὸ ομάδα παλαιῶν συναδέλφων καὶ φίλων. Εἶναι καὶ τοῦτο μία ἀπόδειξις τῆς ἀντιπαθείας τοῦ γκαλλισμοῦ πρὸς τὰ εὐρέα καὶ «ἀνοικτὰ» σώματα, τούτων κρινομένων ἀνικάνων νὰ συζητήσουν καὶ νὰ ἀποφασίσουν ταχέως ἐπὶ μεγάλων θεμάτων. Ἡ μικρὰ πειθαρχημένη καὶ μετ' ἰακωβινικὸν μυστικισμὸν δρῶσα ἐπιτελικὴ ὁμάς, ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικὰ τοῦ γκαλλισμοῦ.

Τὸ καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς ομάδος Debré προσχέδιον ὑποβάλλεται εἰς τὴν διϋπουργικὴν ἐπιτροπὴν (comité interministeriel) προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ περιλαμβάνουσα τὸν Michel Debré, ὑπουργὸν Δικαιοσύνης εἰς τὴν Κυβέρνησιν de Gaulle, τοὺς 4 ὑπουργοὺς ἄνευ χαρτοφυλακίου (ministres d'Etat) G.Mollet, P.Pflimlin, L.Jaquinot καὶ F.Houphot-Boigny, τὸν M.Cassin, ἀντιπρόεδρον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ E.Janot γενικὸν Γραμματέα του, τούτου ἀπεσπασμένου εἰς τὸ Πολιτικὸν Γραφεῖον τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως. Τοιοῦτοτρόπως λήγει ἡ πρώτη φάσις.

Δ ε υ τ ἑ ρ α φ ἄ σ ι ς: Ἡ ὑποβολὴ τοῦ προσχεδίου εἰς τὴν Συμβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν, συνιστᾶ τὴν δευτέραν φάσιν. Αὕτη συντίθεται ἐκ 39 μελῶν, ἐξ ὧν 16 ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, 10 ἐκ τῆς Γερουσίας καὶ 13 ὑποδειχθέντων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ Paul Reynaud. Μεταξὺ τῶν 13 μὴ κοινοβουλευτικῶν μελῶν τῆς, ἐπισημαίνονται οἱ Pierre-Henri Teintzen (ὑπουργὸς πληροφοριῶν εἰς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν τῆς Ἀπελευθερώσεως, πολλάκις ὑπουργός, πρόεδρος κατὰ τὸ παρελθὸν τοῦ Κινήματος τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατῶν — καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων), Paul Coste-Floret, Marc Marcilachy καὶ Marcel Waline (καθηγητῆς).

Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ συνεδριάσῃ τὴν 29 Ἰουνίου καὶ 14 Αὐγούστου.

Ἡ γνώμη τῆς θὰ ἐπηρεάσῃ, κατὰ βάσιν, εἰς τὴν τελικὴν διαμόρφωσιν τοῦ Σχεδίου, εἰς τὰ σημεῖα τὰ ἀφορῶντα τὴν Κοινότητα, δηλ. τὴν σχέσιν τῆς Γαλλίας πρὸς τὰς κτήσεις τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ συμβολὴ τοῦ Philibert Tsiranana (προέδρου, ἔπειτα, τῆς Μαδαγασκάρης) θὰ διαδραματίσῃ ἓνα ὀρισμένον ρόλον ἐπὶ τοῦ θέματος.

Τρίτη φάσις: Τὸ κείμενον, ὅπως ἐβελτιώθη, ἀποβαίνει τὸ Σχέδιον τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον τὴν 25 Αὐγούστου, υἱοθετοῦμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὑποβάλλεται εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον δίδει, ἀπλῶς, τὴν γνώμην του (28 Αὐγούστου 1958). Τὸ τελικὸν Σχέδιον ἐπικυρωθὲν τὴν 3 Σεπτεμβρίου παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς τὴν Βουλὴν, ὃ ὁποῖος καὶ διὰ λόγου του εἰς τὴν πλατείαν τῆς Republique παροτρύνει εἰς τὴν ὑπερψήφισίν του. Τὴν 28 Σεπτεμβρίου ὑποβάλλεται εἰς δημοψήφισμα καὶ τυγχάνει, ὡς εἴπομεν, μαζικῆς ἀποδοχῆς καὶ τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1958.

Τὴν 23 καὶ 30 Νοεμβρίου λαμβάνουν χώραν βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ εἰς δύο γύρους, αἱ ὁποῖαι δίδουν 198 ἔδρας εἰς τὴν Ἐνωσιν διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν, 57 εἰς τὸ Κίνημα Λαϊκῶν Δημοκρατῶν, 123 εἰς τοὺς ἀνεξαρτήτους (μετριοπαθεῖς), εἰς τοὺς ριζοσπάστας 23, εἰς τοὺς σοσιαλιστάς 44 καὶ εἰς τοὺς κομμουνιστάς 10.

Εἰς τὰς 21 Δεκεμβρίου ὁ de Gaulle ἐκλέγεται πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μὲ 78,5% τῶν ψήφων καὶ ἀναλαμβάνει ἐπισήμως τὰ καθήκοντά του τὴν 8 Ἰανουαρίου 1959. Ὁρκίζεται Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Michel Debrè τὴν ἰδίαν ἡμέραν. Εἰς τὰς 19 Ἀπριλίου 1959 ἀνανεώνεται ἐξ ὀλοκλήρου ἡ Γερουσία.

Οὕτως ἔχουν περιληπτικῶς τὰ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν νέων ἐξουσιῶν. Καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τῆς ἐπεξεργασίας, παρατηρεῖται παντελὴς ἔλλειψις συμμετοχῆς τῆς Βουλῆς ὡς Σώματος καὶ κατὰ μείζονα λόγον ὡς Ἀναθεωρητικῆς τοιαύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ 4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1958. ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙ

1. Τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι

Α'. Τὸ Σύνταγμα τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 1958 εἰς τὸ προοίμιόν του, ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δικαιώματα τὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτου καὶ ἐντὸς τοῦ προοιμίου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946, μὴ παραλείπον νὰ ἀναφερθῇ εἰδικῶς καὶ εὐθέως εἰς ὀρισμένα δικαιώματα καὶ ἐλευθερίας. Ἡ ἀβίαστος πρώτη γενικὴ παρατήρησις εἶναι ὅτι τὸ νέον Σύνταγμα κατοχυρῶναι τὴν παλαιὰν κληρονομίαν. Ἐχομεν τοιοῦτοτρόπως, μίαν συνταγματικὴν ἐπαναπροσκόρῳσιν τῶν ἀρχῶν τῆς διακηρύξεως τοῦ 1789 καὶ τοῦ προοιμίου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946. Τὰ διὰ τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὰ ἀνωτέρω ἱστορικὰ κείμενα κατοχυρούμενα δικαιώματα, εἶναι τὰ τῆς ἐλευθερίας (ἄρθρ. 2 καὶ 4), ἰδιοκτησίας (ἄρθρ. 17), ἀσφαλείας, ἀντιστάσεως εἰς τὴν καταπίεσιν καὶ νομικῆς ἰσότητος (ἄρθρ. 7, 8, 9) ὅσον ἀφορᾷ τὴν Διακήρυξιν τοῦ 1789 καί: 1) ἡ ἰσότης ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς· 2) τὸ δικαίωμα τοῦ ἀσύλου διὰ πάντα καταδιωκόμενον λόγῳ τῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δράσεώς του· 3) αἱ συνδικαλιστικαὶ ἐλευθερίαι, τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας καὶ τὸ δικαίωμα πρὸς ἐργασίαν· 4) ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἰσότης πάντων ἐναντι τῶν βαρῶν τῶν προελθόντων συνεπείᾳ ἐθνικῶν συμφορῶν· 5) τὸ δικαίωμα εἰς τὴν παιδείαν (instruction) καὶ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν καὶ γενικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν (culture). 6) τὸ δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τῆς υγείας, εἰς τὴν ὑλικὴν ἀσφάλειαν, εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν· 7) ἡ διακήρυξις ὅτι, ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου, ἡ Δημοκρατία (Republique) δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ οὐδένα πόλεμον κατακτητικὸν καὶ οὐδέποτε θὰ χρησιμοποίησῃ τὰς δυνάμεις της ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ· 8) ἡ διακήρυξις ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων ἄνευ διακρίσεως θρησκείας καὶ φυλῆς μετὰ τῶν λαῶν τῶν ὑπερποντίων περιοχῶν — ὅσον ἀφορᾷ τὸ προοίμιον τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946. (194)

194. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 δὲν ἐπανάλαβεν τὸ ἄρθρ. 92 τοῦ Συντάγματος 1946 τὸ ὁποῖον ἐξήρει τὸ προοίμιον τοῦ τοῦ ἐλέγχου τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἄρα τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον δύναται σήμερον νὰ ἀσκήσῃ ἐλεγχον καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν Διακήρυξιν τοῦ 1789 καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ προοίμιον τοῦ 1946. Παρ' ὅλα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ὑποθεθῇ ὅτι προκύπτει διὰ τὰ ἄτομα προστασία μεγαλυτέρα ἐκείνης τὴν ὁ-

Β'. Ἐξ ἄλλου, ὅμως, τὸ Σύνταγμα τῆς 4ης Ὀκτωβρίου καθιεροῖ εὐθέως ὀρισμένα δικαιώματα. Οὕτως, «ἡ Γαλλία ἐξασφαλίζει εἰς ὅλους τοὺς πολίτας ἰσότητα ἐνώπιον τοῦ νόμου ἄνευ διακρίσεως προελεύσεως, φυλῆς ἢ θρησκείας. Αὕτη σέβεται ὅλας τὰς πεποιθήσεις» (ἄρθ. 2). «Τὰ κόμματα καὶ αἱ πολιτικαὶ ἐνώσεις συναγωνίζονται κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς λαϊκῆς ψήφου, συγκροτοῦνται καὶ ἀσκοῦν τὴν δραστηριότητά των ἐλευθέρως, ἀλλ' ὀφείλουν νὰ σέβωνται τὰς ἀρχὰς τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας καὶ τῆς δημοκρατίας» (ἄρθρ. 4) «Οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ κρατῆται αὐθαιρέτως. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, φύλαξ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἐξασφαλίζει τὸν σεβασμὸν ἐντὸς τῶν προϋποθέσεων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ νόμου» (ἄρθρ. 66).

Ἡ πανηγυρικὴ ὅμως ἐπιβεβαίωσις τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν συνοδεύεται ἀπὸ μίαν ἐλάττωσιν τῶν ἐγγυήσεων τῆς προστασίας των. Ἡ σμίκρυνσις αὕτη, συμπορεύεται μὲ τὸν περιορισμὸν τοῦ πεδίου τοῦ νόμου διὰ τῆς λίαν ἐκτεταμένης ἐξουσίας πρὸς ἔκδοσιν διαταγμάτων ἢ ὁποῖα ἀπονέμεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τοῦ ἄρθρου 37. Τὸ ἄρθρον 38 ἐξ ἄλλου καθιεροῖ τὴν πρακτικὴν τῶν διαταγμάτων-νόμων ἂν εἰς τὰ δύο ταῦτα προστεθῆ τὸ ἄρθρον 16, παρέχον εἰς τὸν πρόεδρον, εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης πλήρεις ἐξουσίας καὶ μὴ φειδομένας οὔτε τοῦ ἄρθρου 34 (θέτοντος ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὰς ἐλευθερίας), τότε καθίσταται ἐμφανεστέρα ἡ «αὐταρχικὴ» διάθεσις τῶν Συντακτῶν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958. Βεβαίως ὑπάρχουν πάντοτε αἱ δικαστικαὶ ἐγγυήσεις. Κατὰ τὸ ἄρθρον 64 ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγγυᾶται τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Οἱ συγγραφεῖς ὅμως διερωτῶνται ἐὰν πρόκειται περὶ σοβαρᾶς ἐγγυήσεως. «Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῆ τις ὅτι αἱ ἐγγυήσεις ἐναντι τῆς ἐξουσίας ἐξασφαλίζονται ὑπὸ τοῦ πρώτου τιτλοῦχος αὐτῆς». ⁽¹⁹⁵⁾

2. Τὰ περὶ ἐθνικῆς-λαϊκῆς κυριαρχίας

Α'. Κατὰ μίαν, ὡς γνωστὸν, θεωρίαν, ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸ Ἔθνος ὡς σύνολον, τοῦτου θεωρουμένου ὡς νομικοῦ προσώπου (καὶ τῆς θελήσεως του ἐκφραζομένης διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀντιπροσώπων) διακεκριμένου ἐκ τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα τὸ ἀπαρτίζουν.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν τοῦ «Ἔθνους-Προσώπου» ἀναγομένην εἰς τὸν Rousseau καὶ τὸν Sieyès ⁽¹⁹⁶⁾ καὶ εὐροῦσαν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ ἄρθρον 3 τῆς Διακηρύξεως τοῦ 1789, ἀντιτάσσεται ἡ θεωρία τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας,

---

ποῖαν θὰ εἶχον ἐὰν αἱ περὶ ἐλευθεριῶν διατάξεις εἶχον ἀπλῶς δύναμιν νόμου, δεδομένου ὅτι τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον δὲν δύναται νὰ συγκληθῆ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν πολιτῶν καὶ τὰ δικαστήρια ἀρνοῦνται νὰ προβοῦν εἰς ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων.

195. Pierre Pactet, *ἑ.ἀ.*, σελ. 35.

196. *Conrnat Social καὶ Ἑργασιοπαιδεία ὡσον ἀφορᾷ, τὸν πρῶτον* — Qu' est-ce

συνισταμένης εις τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ κυριαρχιακὴ ἐξουσία ἀνήκει εὐθέως εἰς τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν, τῆς θελήσεώς των ἐπίσης εὐθέως ἐκφραζομένης. Ἡ δευτέρα αὕτη (θεωρία) πολὺ περισσότερον ρεαλιστικὴ, παραδόξως, ἀναγομένη καὶ αὐτὴ εἰς τὸν Rousseau⁽¹⁹⁷⁾ εὔρεν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς 24 Ἰουνίου 1793 καὶ εἰς τὰ ἄρθρα 25 καὶ 26 τούτου. Κατὰ τὸν καθηγητὴν André Hauriou, αἱ σύγχρονοι δημοκρατίαι καὶ εἰδικώτερον ἡ Γαλλία πραγματοποιοῦν, παρὰ τὸ ἀντιφατικὸν τοῦ ἐγχειρήματος, ἐντὸς τῶν καταστατικῶν των Χαρτῶν, ἓν ἀμάλαμα τῶν ἀνωτέρω δύο ἀντιλήψεων. Ἡ δυνατότης προσεγγίσεως τῶν δύο τούτων θεωριῶν ἐγκτεται, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, εἰς μίαν τρίτην, τῆς κοινοβουλευτικῆς κυριαρχίας, ἐκφραζομένης διὰ τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1875 καὶ 1946. Καὶ αἱ δύο ἔχουν ὡς κοινὸν σημεῖον τοὺς ἀντιπροσώπους, τὸ Κοινοβούλιον. Καὶ εἰς τὰς δύο ἔχομεν μίαν μετάθεσιν τῆς θελήσεως εἴτε τοῦ Ἔθνους εἴτε τοῦ λαοῦ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους. Ὅταν κέντρον καὶ τῶν δύο θεωριῶν εἶναι ὁ ἴδιος θεσμὸς (ἡ Βουλὴ), προσέγγισις των, τοῦλάχιστον εἰς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ αὔξησις τῆς δυνάμεως τοῦ ἐν λόγω θεσμοῦ (μὲ βασικὸν ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη ἐπιβολὴ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως) εἶναι ἀρκούντως εὐκόλος.

Ἐκ τῆς «πυκνῆς» ἀναλύσεως τὴν ὁποῖαν ἐπιχειρεῖ ὁ Hauriou, προκύπτει ὅτι ἐάν, κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, ἡ ἀντίληψις τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου ὡς δικαιώματος, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἡ χρῆσις μεθόδου «ἀμέσου δημοκρατίας» (δημοψηφίσματος) πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς δεδομένα, εἶναι εὐκόλον νὰ ἀνεύρωμεν τὰ «ἀποτυπώματά» των ἐντὸς τῶν γαλλικῶν Συνταγμάτων: ἡ ψηφοφορία ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ καθολικὴ καὶ θεωρεῖται ὡς δικαίωμα. Ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος ὡς Δημοκρατίας, ἀμφισβητεῖται μόνον ἀπὸ μικρὰς μαχητικὰς μειοψηφίας καὶ τὸ δημοψήφισμα καταλαμβάνει ὅλον ἐν καὶ πλέον περίοπτον θέσιν. Ἄν, ἐξ ἄλλου, εἰδικωτέρα συνέπεια τῆς θεωρίας περὶ ἐθνικῆς κυριαρχίας εἶναι ἡ ἐκφρασίς της διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἐντὸς τῶν Συνταγμάτων ὑπάρχουν στηρίγματα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, δεδομένου ὅτι τὸ πολίτευμα παραμένει, παρὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ δημοψηφίσματος, ἀντιπροσωπευτικόν, οἱ δὲ ἐκλεγόμενοι δὲν εἶναι φορεῖς ἐπιτακτικῆς ἐντολῆς, ἀλλὰ τυγχάνουν καθεστῶτος πλήρους αὐτονομίας ἐναντι τῶν ἐντολέων των. Εἶναι ἡ «δόσις», ἡ μικρὰ ἢ ἡ μεγάλη τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν εἰδικωτέρων συνεπειῶν, αἱ ὁποῖαι χρωματίζουν τελικῶς τὸ πολίτευμα.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1785, ἀγνοοῦν τὸ δημοψήφισμα, οὐδεμίαν ἔκαμνεν

---

que le Tiers État, τὸν δεῦτερον. Ὅρα καὶ André Hauriou, *Inst. Politiques et droit Constitutionnel*, ἐκδ. 4η, σελ. 313 ἐπ.

197. Κεφάλαιον πρῶτον τοῦ 3ου βιβλίου τοῦ *Contrat Social*, ἔρα καὶ Hauriou, ἔ.δ., σελ. 313 ἐπ.

ἐκχώρησιν εἰς τὴν ἄμεσον δημοκρατίαν, καθιεροῦν σύστημα τελείως ἀντιπροσωπευτικόν. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1946 τοῦ ἔδιδε θέσιν τελείως δευτερεύουσας, εἰς περίπτωσιν συνταγματικῆς μεταρρυθμίσεως. Διὰ τοῦ Συντάγματος, ὅμως, τοῦ 1958 τὸ δημοψήφισμα, ἐπαφιέμενον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ προέδρου, λαμβάνει κεντρικὴν θέσιν ἐντὸς τοῦ ὅλου συστήματος, (χωρὶς ὅμως νὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀνυστερόβουλον ἐκχώρησιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀμέσου δημοκρατίας).

Β'. Ὅπως, ὅμως, καὶ ἂν ἔχουν τὰ πράγματα, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 δὲν ἠδύνατο νὰ ἀγνοήσῃ τὴν μακρὰν διαδρομὴν τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἱστορίας. Αἱ ἐκλογαὶ πρὸς ἀνάδειξιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ὑπῆρξαν, πάντοτε διὰ τὴν Γαλίαν, θεμελιῶδες πολιτικὸν φαινόμενον. Ἐκ τῆς 1814 ὅλα τὰ καθεστῶτα, μετὰ ἐξαιρέσιν μόνον τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Vichy (Ἰούλιος 1940 — Αὐγούστος 1944), ἀπεδέχθησαν ἁπλῶς ἢ ἐθεώρησαν ὡς βάσιν τῆς ὑπάρξεώς των τὰς ἐκλογὰς διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς συνελεύσεως μετὰ ἀποστολὴν τὴν ὀλικὴν ἢ μερικὴν ἀσκήσιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Καὶ ἡ Δευτέρα Αὐτοκρατορία, παρὰ τὸ ἀυταρχικὸν τοῦ χαρακτήρος της καὶ τὴν κατάχρησιν τοῦ δημοψηφίσματος, ἔδωκεν μερικὰς ὠχρὰς δυνατότητας ἀντιπροσωπεύσεως διὰ τοῦ «Νομοθετικοῦ Σώματος» της. Ὅλαι δὲ αἱ προσωριναὶ κυβερνήσεις, εἴτε τοῦ 1848, εἴτε τοῦ 1871, εἴτε τοῦ 1944, σημειοῦσαι τὴν πτῶσιν ἀλλὰ καὶ τὴν γέννησιν ἑνὸς συστήματος (τὰς περισσότερας φορὰς αὐταρχικοῦ), πρῶτιστον καθῆκον των θεωροῦν τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἔθνοσυνελεύσεως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς θεμελιώδους ἀξίας καὶ τῆς διαρκοῦς νεότητος τῆς ἰδέας τῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τῆς γαλλικῆς λαϊκῆς ψυχῆς.

Ἐντὸς τοῦ πνεύματος τούτου, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 ἐπαναλαμβάνει εἰς τὸ ἄρθρον 3, ὅ,τι καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1946 εἰς τὸ ἀντίστοιχον ἄρθρον του: «Ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν, ἀσκουμένης διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του καὶ διὰ τοῦ δημοψηφίσματος». Παρὰ τὴν ἐξέχουσας θέσιν τοῦ τελευταίου, τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα διατηρεῖται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ, ΚΛΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

«...Λόγω μὲν Δημοκρατία, ἔργω δὲ ἡ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή...».

Θουκυδίδης (11, 65, 9)

1. (εἰσαγωγικά) : Ἐκ τῆς ἐμέσου ἐκλογῆς εἰς τὴν ἄμεσον

Κοινοβουλευτικοῦ τύπου, ἐντὸς τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, τὸ πολίτευμα τῆς 5ης Δημοκρατίας ἐμελλε νὰ ἐξελιχθῆ εἰς ἡμιπροεδρικόν. Τοῦτο, ὅπως ἄλλωστε γενικῶς ἡ ἐγκαθίδρυσις του, θὰ ἦτο, ἴσως, ἀδύνατον ἀνευ τῆς προσωπικότητος τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Ἐκ τῆς Βαγευκ, ὅπως τόπον προφητικῶς τὸ ὑπεγράμμισεν ὁ Léon Blum, ἐφαίνετο ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν ὡς «λογικὴ κατάληξις τοῦ ὅλου συστήματος». (198) Θέτον εἰς ἐφαρμογὴν «τὴν τέχνην τοῦ κυβερνᾶν, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς τακτικῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς περιστάσεις», (199) ὁ στρατηγὸς de Gaulle τὴν ἐπομένην τῆς δολοφονικῆς ἐναντίον τοῦ ἀποπέρας τοῦ Petit-Glamart, τῆς 29 Αὐγούστου 1962, θεωρεῖ ὡς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα ἀντικειμενικόν του σκοπὸν τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, δι' ἄμεσον καθολικῆς ψηφοφορίας. Οὗτος, πράγματι, συνεκλονίσθη βαθύτατα ἀπὸ τὴν περιπέτειαν αὐτήν. Φοβούμενος τὴν πτώσιν τοῦ συστήματός «του», συνεπεῖα ἐνδεχομένου θανάτου του, ἐπέσθη ὅτι ἔπρεπε νὰ δράσῃ ταχύτατα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν θεσμῶν καὶ τῆς, συμφώνως πρὸς παλαιὰς γνώμας του, ρυθμίσεως τῆς διαδοχῆς του. Τὸ γεγονός, λοιπόν, τῆς ἀποπέρας συνιστᾷ ἀφορμὴν καὶ «ἐπιταχυντήρα» τῆς ἐξελέξεως. Εἰς τὴν κοινὴν ἄλλωστε, γνώμην καὶ τὴν ἐπιστήμην—μετὰ τὰς σχετικὰς συνεντεύξεις τοῦ στρατηγοῦ De Gaulle (11 Ἀπριλίου 1961 καὶ

198. Léon Blum, *Oeuvres τόμος 5ος*, σελ. 218.

199. Jacques Fauvet, ἔργα J. Chapsal (*Vie pol. κλπ.*) ἔ.ἀ., σελ. 340.

τοῦ πρωθυπουργοῦ Debré (ὀλίγον ἐνωρίτερον)—αἱ προαισθήσεις εἶχον ἀποβῆ βεβαιότητες. Ὅ,τι ἀπετέλει ἐμπόδιον καὶ πρόβλημα ἦτο ἡ προκριθησομένη διαδικασία ἀναθεωρήσεως.

Γνωρίζων τὴν ἀντίθεσιν τῶν Βουλῶν πρὸς τὰς προθέσεις του, δοθέντος ὅτι ἡ ἄμεσος ἐκλογή τοῦ προέδρου θὰ ἐμείωνεν ἀκόμη περισσότερο τὸν ρόλον των, ὁ de Gaulle, παρακάμπτων τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως τοῦ ἀρθρου 89 προβλέποντος συμφωνίαν τούτων—καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας—ἀναγγέλει εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῆς 12 Ἰουλίου ὅτι ἀπεφάσισεν τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, στηριζόμενος εἰς τὸ ἀρθρον 11 τοῦ Συντάγματος, τούτου ὀρίζοντος ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ θέσῃ εἰς δημοψήφισμα «πᾶν» σχέδιον νόμου ἀφορῶντος τὰς κρατικὰς ἐξουσίας. Τοῦτο προσδιώρισεν ἐπίσης τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1962 διὰ μηνύματός του πρὸς τὸ Ἔθνος.

Ἡ ἀντίδρασις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως εἶναι ἄμεσος. Διὰ τὰ κόμματα τὸ προηγούμενον τοῦ 1848 εἶναι ἐνδεικτικόν. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἐκλογή τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους δι' ἄμεσου καθολικῆς ψηφοφορίας συνοδεύεται ἀπὸ τὸν, περίπου, βέβαιον κίνδυνον ἐγκαταστάσεως προσωπικῆς Κυβερνήσεως ἢ μᾶλλον προσωποποιήσεως τῆς ἐξουσίας.

Τὰ κόμματα, πλὴν τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν Ν. Δημοκρατίαν, μὲ προεξάρχοντα τὸν Paul Reynaud τὸν ἄνθρωπον ποῦ «ἀνεκάλυψεν» τὸν De Gaulle τὸ 1940, ἀνατρέπουν τὴν 8/10ου διὰ 281 ψήφων τὴν Κυβέρνησιν Pompidou (ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία εἶναι 241) ἢ ὅποια καὶ ἄμεσως παραιτεῖται.

Κατὰ τὸ δημοψήφισμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1962 τὸ σχέδιον νόμου υἱοθετεῖται διὰ 61,75 %, τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων 46,44 % τῶν ἐγγεγραμμένων — 12.809.363 ψῆφοι) ἔναντι 38 % (ἦτοι 29 % τῶν ἐγγεγραμμένων — 7.932.695 ψῆφοι). Παρὰ τὴν ἀντίθεσίν των, οὐδένα τῶν ἀντιπολιτευομένων κομμάτων ἐπίστευεν ὅτι, τὸ σχέδιον νόμου θὰ ἀπερρίπτετο. Ὁ de Gaulle, διὰ τοῦ δημοψηφίσματος, ἐπέλεξεν πεδῖον εὐνοϊκὸν διὰ τὸ σχέδιόν του. Ἡ λαϊκὴ ψυχολογία ἦτο εὐνοϊκὴ καὶ ὁ μέσος πολίτης ἐκολακεύετο, θεωρούμενος ἀρκούντως ἐνδιαφέρων, ὥστε νὰ ἐκλέγῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους. Τὴν 4ην, ἤδη, Σεπτεμβρίου 1962 ὁ Maurice Duverger⁽²⁰⁰⁾ κατεδεί-

---

200. Ὅρα ἐν Jacques Chapsal, ἔ.ἀ., σελ. 466. Duverger καὶ Vedel ἐπισημαίνουν τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν τοῦ προέδρου. Οἱ δύο οὗτοι καθηγηταὶ εἶχον, ἄλλωστε, ταχθῆ ἀπὸ τοῦ 1956 ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐκτελεστικῆς. Ὁ G. Vedel ἐπίστευεν ὅτι ἡ Γαλλία ἔπρεπε νὰ υἱοθετήσῃ ἀμιγῶς τὸ ἀμερικανικὸν προεδρικὸν σύστημα. Ὁ Maurice Duverger προέτεινεν ἓν σύστημα «νεοκοινοβουλευτικόν» διαφέρον τοῦ προεδρικοῦ συστήματος εἰς δύο σημεία: α) Ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὄχι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, θὰ ἐξελέγετο διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ταυτοχρόνως μὲ τοὺς

κνυεν ότι οί αντίπαλοι του Σχεδίου θα ήγωνίζοντο επί λίαν δυσκόλου πεδίου. Παρ' όλα ταῦτα, πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι, παρὰ τήν εὐρείαν διαφορὰν μεταξύ τῶν ἀρνητικῶν καί τῶν θετικῶν ψήφων, αἱ τελευταῖαι αὐται δέν συγκεντρώνουν τήν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐγγεγραμμένων (46 %, ἔναντι 66,5 % καί 65 % τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὰ προηγούμενα δημοψηφίσματα). Ὁ ὀργανικός νόμος 62-1999 τῆς 7 Νοεμβρίου 1958, σχετικός μέ τήν ἐκλογήν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐτέθη ἀμέσως εἰς ἐφαρμογήν. Τό διάταγμα 64-231 τῆς 14ης Μαρτίου 1964, καθώριζεν ἐπακριβῶς καί συνεπλήρωνεν τὰς λεπτομερείας τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, ἐνῶ τό διάταγμα 65-628 τῆς 18ης Ἰουλίου 1965 ἐρρῶθιμιζεν τήν ἀναγκαίαν προσαρμογήν ὀρισμένων προϋποθέσεων τοῦ διατάγματος τοῦ 1964 διὰ τὰς ὑπερποντίους περιοχάς. Τοιοῦτοτρόπως συνεπληρώθη ὁ κύκλος μιᾶς μεταρρυθμίσεως διὰ τῆς ὀποίας «μολονότι ἠλλαξεν ἔν μόνον στοιχεῖον, εἰς τό βάθος ἠλλαξε τό πᾶν» (J. Fauvet).

Ἡ μάχη περὶ τήν συνταγματικότητα τοῦ δημοψηφίσματος καί τοῦ νόμου 1912 τῆς 6 Νοεμβρίου 1962

Τό Σύνταγμα διὰ τοῦ ἄρθρου 89 προβλέπει τήν μεταρρυθμίσιν του. Τίτλος ὅλος ἀποτελούμενος ἐξ ἑνός μόνου ἄρθρου καλύπτει τό θέμα. Προκύπτει τοιοῦτοτρόπως, σαφῶς, ὅτι τὰ περὶ ἀναθεωρήσεως, τέμνονται ὑπό τοῦ ἄρθρου 89, ἀνεῦ ἐπιτρεπομένης, ἀλλαχοῦ, ἀναδρομῆς (παρ. 2 καί 3).

Διὰ τούτου, τό Κοινοβούλιον τίθεται εἰς μείζονα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας θέσιν: τό Σχέδιον ἢ ἡ πρότασις περὶ ἀναθεωρήσεως ὀφείλουν νά ψηφισθοῦν ὑπό τῶν δύο Βουλῶν ὡς κείμενον ταυτόσημον, ἢ δὲ ἀναθεωρήσις εἶναι τελειωτική κατόπιν τῆς ἀποδοχῆς τῆς διὰ δημοψηφίσματος. Παρ' όλα ταῦτα τό σχέδιον δέν τίθεται εἰς δημοψήφισμα ἐάν ὁ πρόεδρος ἀποφασίσῃ νά τό ὑποβάλλῃ ἐνώπιον τῶν Βουλῶν, ἠνωμένων εἰς Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἡ προσφυγή, ἄρα, τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς τό ἄρθρον 11 πρὸς ἀποφυγήν τῆς ἐχθρότητος καί τῆς δυνάμεως, ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, τοῦ Κοινοβουλίου, ἀνάγεται εἰς λόγους πολιτικούς καί ὀλίγην ἔχει σχέσιν μέ τήν ἀναμάρτητον

βουλευτάς καί δι' ὅλην τήν βουλευτικὴν περίοδον. β) Ὁ πρωθυπουργός διετῆρει τό δικαίωμα διαλύσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀλλ' ἐάν τό ἤσκει εἶχεν ὑποχρέωσιν νά παρουσιασθῆ ἐνώπιον τῶν ἐκλογέων ταυτοχρόνως πρὸς τοὺς βουλευτάς. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐξ ἄλλου διετῆρει τό δικαίωμα νά ἀνατρέψῃ τὸν πρωθυπουργόν, ἀλλ' εἶχεν ἀντιστοίχως, τήν ὑποχρέωσιν νά παρουσιασθῆ, μετ' αὐτοῦ, ἐνώπιον τῶν ἐκλογέων: τοιοῦτοτρόπως ὁ λαὸς ἀπέβαινε ὁ ἄμεσος διαιτητῆς ὄλων τῶν ἀντιθέσεων μεταξύ ἐκτελεστικῆς καί νομοθετικῆς (ὄρα M. Duverger, *Inst. politiques et droit Constitutionnel*, ἐκδ. 1970, σελ. 6478).

έφαρμογήν τῶν συνταγματικῶν προϋποθέσεων.

Ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ (G. Pompidou) ὑποστηρίζει τὴν ἀποψιν τοῦ ἐξισοροπητικοῦ καὶ συμπληρωματικοῦ ρόλου τῶν ἄρθρων 11 καὶ 89. Ὡς ἡ νομοθετικὴ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναθεωρήσῃ τὸ Σύνταγμα παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (ἄρ. 89 δίδον δικαίωμα προτάσεως ἀναθεωρήσεως καὶ εἰς τὰς Βουλὰς), τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ ἄρθρ. 11 δίδει τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν, ὅπως διὰ τοῦ λαοῦ ἀναθεωρήσῃ τὸ Σύνταγμα ἐκτὸς Κοινοβουλίου, ὅχι διὰ νὰ θραύσῃ ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἰσοροπίαν μεταξὺ τῶν ἐξουσιῶν.

Ἀπλῆ ἀντιπαράθεσις τῶν ἄρθρων 11 καὶ 89 καὶ στοιχειώδης χρῆσις τῶν μεθόδων τῆς λογικῆς ἐρμηνείας, ἀγχι εἰς πλήρη κατάρριψιν τῶν κυβερνητικῶν ἀπόψεων.

Τὸ ἄρθρον 89 ἀνήκει εἰς τὸν τίτλον «περὶ ἀναθεωρήσεως», ἐνῶ τὸ ἄρθρον 11 εἰς τὸν τίτλον «περὶ προέδρου τῆς Δημοκρατίας». Ἐὰν τὰ δύο ἄρθρα καθιεροῦν δύο διαφορετικὰς διαδικασίας ἀναθεωρήσεως καὶ μάλιστα συμπληρωματικὰς ἢ μία τῆς ἄλλης, εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι δὲν ἀποτελοῦν συνέχεια τὸ ἓν τοῦ ἄλλου ἢ ὅτι αἱ δύο διαδικασίαι δὲν ἀκολουθοῦν ἢ μία τὴν ἄλλην ὡς παράγραφος ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου. Ἡ ἀποψις, ἄλλωστε, περὶ χονδροειδοῦς ἀνεπαρκείας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατὰ τὰς τῆς ὕλης, ὑποστηριζομένη, θὰ ἐστερεῖτο σοβαρότητος.

Τὸ ἄρθρ. 11 ὁμιλεῖ, ἐπίσης, εὐθέως περὶ «σχεδίων νόμων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν κρατικῶν ἐξουσιῶν», οὐδεμίαν νύξιν ποιούμενον περὶ σχεδίων νόμου ἀποβλεπόντων εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τούτων.

Ἐὰν, ἐξ ἄλλου, τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς δημοσίας ἐξουσίας τὸ διαιρέσωμεν εἰς τοὺς ἀφορῶντας τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν καὶ τοὺς ἀφορῶντας τὰς σχέσεις μεταξὺ τούτων, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κανόνες περὶ τὴν ὀργάνωσιν δύνανται νὰ πηγάζουν καὶ ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ ἐκ τῶν συνήθων νόμων (π.χ. ἐκλογικὴν νομοθεσίαν), ἐνῶ οἱ ἀφορῶντες τὰς σχέσεις μόνον ἐκ τοῦ συνταγματικοῦ πεδίου δύνανται νὰ προέρχωνται. Ἄρα, κατ' ἄλλην ἔκφρασιν ἐκ τοῦ συνταγματικοῦ πεδίου δύναται νὰ πηγάζουν καὶ κανόνες ἀφορῶντες τὴν ὀργάνωσιν καὶ ὅπως δὴποτε οἱ ἀφορῶντες τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν.

Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ἄρ. 11 ἀφορᾷ τὸ σύνθητες νομοθετικὸν πεδίου, κείμεθα ἐντὸς τῆς λογικῆς, διότι δι' αὐτοῦ τίθενται εἰς δημο-

ψήφισμα, συνήθως, νόμοι (κατ' αντίθεσιν πρὸς τὴν συνταγματικὴν διάταξιν) παρουσιάζοντες ἰδιαίτερον πολιτικὸν ἐνδιαφέρον. Ἄν δεχθῶμεν ὅτι τὸ ἄρθρ. 11 ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ συνταγματικὸν πεδίον, ἐξερχόμεθα ταύτης, διότι πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τοῦτο ἀποβλέπει εἰς συνταγματικούς κανόνους σκοποῦντας εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἄρθρ. 89 διαλαμβάνον τὰ περὶ ἀναθεωρήσεως δύναται νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν ἐφ' ὅλων τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἄρα καὶ τοῦ ἄρθρ. 11. Ἄλλ' ἂν παρ' ὅλα ταῦτα γίνῃ ἀποδεκτὸν ὅτι τὸ ἄρθρ. 11 ἔχει γενικὴν ἐφαρμογὴν (ἐπὶ συνήθως νομοθετικοῦ καὶ συνταγματικοῦ πεδίου) πῶς θὰ δικαιολογηθῇ, τὸ ἄρθρ. 11 νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς διαδικασίας ἐκλογῆς τοῦ προέδρου καὶ ὄχι π.χ. καὶ εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν ὀργάνωσιν τῆς εὐθύνῃς τῶν ὑπουργῶν ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου;

Ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 11 προβλεπομένη ἐπικύρωσις τῶν συνθηκῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 54, δημιουργεῖ πρόσθετον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀντισυνταγματικότητος. Τὸ πρῶτον (ἄρθρ. 11) ἀφορᾷ συνθήκας αἱ ὁποῖαι χωρὶς νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύνταγμα, θὰ εἶχον ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν θεσμῶν. Τὸ δεύτερον (ἄρθρ. 54) προβλέπει ὅτι ἐὰν μία διεθνὴς ὑποχρέωσις περιέχει ρῆτραν ἀντίθετον πρὸς τὸ Σύνταγμα, ἐξουσιοδότησις ὑπογραφῆς τῆς ἀνακαυχῆς δὲν δύναται νὰ δοθῇ, εἰ μὴ προηγουμένης ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος.

Εἶναι λογικὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἐὰν λόγοι ἀναθεωρήσεως τοῦτου συνεπείᾳ διεθνῶν συνθηκῶν δὲν ἐμπεριέχονται εἰς τὸ ἄρθρ. 11, δὲν ἐμπεριέχονται, ἀναλόγως, καὶ λόγοι ἀναθεωρήσεως τοῦ συνεπείᾳ σχεδίου νόμου.

Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας ἀυξάνει τὰ ἐπιχειρήματα. Αἱ διευκρινήσεις τὰς ὁποίας δίδει ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸ ὅτι ὁ Πρόεδρος ὀρίζεται ὡς μόνος ὑπεύθυνος νὰ ἀποφασίσῃ τὴν κατόπιν προτάσεως τῶν δύο Βουλῶν ἢ τῆς Κυβερνήσεως προσφυγὴν εἰς τὸ δημοψήφισμα, ἔχουν ὡς ratio τὸ ὅτι ὠρισμένοι νόμοι σημαντικοὶ διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους, εἶναι ἀπαράδεκτον νὰ ψηφίζονται ὑπὸ πλειοψηφίας, ἐνδεχομένως, εὐκαιριακῆς (Documentation Française — Notes d' Etudes Documentaires 1959 No 25307). Ἄρα τὸ ἄρθρον σκοπεῖ εἰς τὴν ἀποφυγὴν εὐκαιριακῆς πλειοψηφίας (majorité d' hasard). Ἄλλὰ τὸ ἴδιον ὄχι μόνον σκοπεῖ, ἀλλὰ ρητῶς ἐκφράζει τὸ ἄρθρ. 89. Διὰ τὴν προσφυγὴν εἰς τὸ δημοψήφισμα τοῦ ἄρθρ. τούτου (προκειμένου νὰ υἱοθετηθῇ σχέδιον Συντάγματος τὸ ὁποῖον αἱ Βουλαι ἐπεξεργάσθησαν ταυτοσήμεως),

είναι πάλιν ὁ Πρόεδρος πού ἀποφασίζει. Ἐάν ἀπορρίψη τὴν ιδέαν τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ δημοψήφισμα, ὑπὲρ τῆς λύσεως τῶν Βουλῶν συνηνωμένων εἰς Ἐθνοσυνέλευσιν, τὸ σχέδιον Συντάγματος πρέπει νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τούτων διὰ πλειοψηφίας 3/5, ἢ ὅποια, προφανῶς λόγῳ τῆς εἰδικότητός της, δὲν δύναται [νὰ θεωρηθῇ «εὐκαιριακῆ». Ἐάν λοιπόν, ἡ ratio τοῦ δημοψηφίσματος τοῦ ἀρθρ. 11 εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῶν τυχαίων πλειοψηφιῶν, εἶναι καταφανές ὅτι οἱ συνταγματικοὶ νόμοι ἐξέρχονται τοῦ πεδίου του, δεδομένου ὅτι τὸ ἀρθρ. 89 ἀποκλείει τελείως παρομοίαν πλειοψηφίαν (ἴδε καὶ Georges Berlia, Cours Polycorié, vie politique contemporaine, 100 καὶ ἐπ. Ἔχομεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἀπὸ ἔδρας διδασκαλίαν αὐτῶν κατὰ τὸ Πανεπιστημιακὸν ἔτος 1969-70).

Ἡ ἐρμηνεία τῆς ἀκολουθηθείσης διαδικασίας δὲν εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ χώρου τῶν νομικῶν θεωρήσεων. Κλεῖδα τῆς ἀποτελεῖ καὶ πάλιν ἡ προσωπικότης τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Οὗτος θεωρεῖ τὴν ἐξουσίαν του κειμένην ὄχι ἔξω, ἀλλὰ πέραν ἢ μᾶλλον ὑπεράνω Συνταγμάτων καὶ διαδικασιῶν. Ἐάν αἱ Βουλαι εἶναι ἀντίθετοι εἰς τὰ σχέδιά του, θὰ προσπεράσῃ διὰ τοῦ λαοῦ τὰς Βουλὰς. Βεβαίως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἡ ἀντισυνταγματικότης τοῦ δημοψηφίσματος εἶναι δεδομένη.

Τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὸ ἴδιον, δευτερογενεῖς συντακτικὰς (ἀναθεωρητικὰς) ἐξουσίας: Πρωτοβουλίαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἢ νομοθετικῆς ἐξουσίας, ψῆφον τοῦ Κοινοβουλίου, προσφυγὴ εἰς δημοψήφισμα ἢ ψῆφον τοῦ Κοινοβουλίου (ἠϋξημένη πλειοψηφία 3/5). Ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν λαὸν (εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν) δὲν ἀποδίδει εἰς τοῦτον πρωτογενῆ συντακτικὴν ἐξουσίαν. Ἀπλῶς ὑποκαθιστᾷ εἰς τὴν ἀναθεωρητικὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀρθροῦ 89, ἄλλην τοιαύτην (πρωτοβουλία τῆς Κυβερνήσεως— δημοψήφισμα).

«Ὅταν τὰ γεγονότα, ὅμως, κραυγάζουν καὶ εἴμεθα σύμφωνοι εἰς τὸ βάθος, αἱ διαδικασίαι (ὀφείλουν νὰ) ἀποκοτῶν σημαντικὴν εὐλογισίαν», ἐδήλωσεν κάποτε ὁ στρατηγὸς de Gaulle. Τοῦτο σημαίνει ὅτι εἰς θέματα θεσμῶν θεωρεῖ τὴν μετὰ τοῦ προσωποπαγοῦς δημοψηφίσματος συνδεδασμένην ἐξουσίαν του, ὡς συντακτικὴν.

Καλούμενος εἰς τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ ἐπιλύσῃ μίαν κρίσιν, θεωρεῖ τὴν περίοδον τῆς Κυβερνήσεώς του ὡς ἐπαναστατικὴν καὶ, ἐμπειριστῆς ὡς εἶναι, διὰ τῆς τόλμης τῶν ἀποφάσεών του, εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν, παρασύρει εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν ιδεολογιῶν καὶ τῆς διαδικασίας. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ νομιμότης τοῦ δημοψηφίσματος εἶναι νομιμότης *ex post*.

Ἡ ἀποδοχὴ ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἢ συμμετοχὴ τοῦ Francois Mitterand εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1965 εἶναι (μολονότι ἔμμεσος), εὐγλωττος ἀποδοχὴ τοῦ θεσμοῦ.

«Ἡ ἐκλογὴ τοῦ G.Pompidou, τὸ 1969, οὐδὲλως, ἐπίσης, κατηγογέλη ἐπὶ παρανομία, ὡς μεμολυσμένη ὑφ' ἐνὸς ὑποτιθεμένου ἀρχικοῦ βιασμοῦ τοῦ Συντάγματος... ἡ ἰδέα τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς, καλυπτομένη σήμερον ὑπὸ τῆς τηβένου τῆς νομιμότητος, ἐμφανίζεται θαυμασίως ἡρμονισμένη πρὸς τὴν λαϊκὴν θέλησιν, τὴν παρ' ὅλα ταῦτα, ὀλίγον ἐμφανῆ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην...» (ἴδε Edgar Faure εἰς τὸ ὠραῖον ἀλλὰ «στρατευμένον» ἄρθρον του «Gaullisme» εἰς τὴν Encyc. Universalis. Ἐπίσης ἄρθρον Maurice Duverger 20 Μαΐου 1969 (ἐφημ. Le Monde): «81% τῶν γάλλων ἀποδέχονται τὴν ἄμεσον προεδρικὴν ἐκλογὴν») (ὅρα ἐπίσης ἐπὶ τοῦ δημοψηφίσματος τὸ συλλογικὸν ἔργον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν F. Goguel, Le referendum d' Octobre et les élections de Novembre 1962 Ar. Colin: Ἐπίσης καὶ R. Aron, La republique gaulliste continue, Preuves 1965, ἐνθα ἀναλύονται τὰ γεγονότα τοῦ Φθινοπώρου 1962)

2. Τὸ σύστημα προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος 1958 καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1962.

Α. Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ Συντάγματος οἱ ἐκλογεῖς τοῦ προέδρου εἶναι οἱ κάτωθι :

- 1) Τὰ μέλη τῶν δύο Βουλῶν (Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταί).
- 2) Τὰ μέλη τῶν Γενικῶν Συμβουλίων ὅλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Χώρας.
- 3) Τὰ μέλη τῶν Κοινοτικῶν καὶ Δημοτικῶν Συμβουλίων τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Δήμου ἢ τῆς Κοινότητος χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς. Διὰ τοὺς Δήμους τοὺς μεγαλυτέρους τῶν 30.000 κατοίκων προβλέπεται εἰς συμπληρωματικὸς ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 1000 κατοίκους. Οἱ ἀνωτέρω συμπληρωματικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν Δημοτικῶν Συμβουλίων μεταξὺ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τοῦ Δήμου.
- 4) Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὑπερποντίων περιοχῶν ,καὶ
- 5) Ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινότητος. Οἱ τελευταῖοι οὔτοι δὲν μετέχουν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ 1958.

Οἱ ἐκλογεῖς τοῦ προέδρου ἀνῆλθον εἰς 80.000 περίπου κατὰ τὴν ἐν λόγω ἐκλογὴν.

Ἡ διάρκεια τῆς ἐντολῆς ἀνέρχεται διὰ τοῦ ἄρθρ. 6 παρ. 1, εἰς 7 ἔτη

ὁ δὲ πρόεδρος εἶναι ἀπεριορίστως ἐκλόγιμος. Ἡ χηρεία τῆς προεδρείας, εἶναι πάντοτε ὀριστική εἴτε πρόκειται περὶ θανάτου εἴτε περὶ παραιτήσεως (ὅπως συνέβη εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς 28ης Ἀπριλίου 1969) εἴτε περὶ παύσεως ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Δικαστηρίου (Haute Cour de la Justice) εἰς περίπτωσιν ἐσχάτης προδοσίας. Ἡ ἀδυναμία ἀσκήσεως τῶν προεδρικῶν καθηκόντων δύναται νὰ εἶναι ὀριστική ἢ προσωρινή. Διαπιστώνεται ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν κατόπιν αἰτήσεως τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 7 παρ. 4). Ὡς ἐκλογικὸν σύστημα ὀρίζεται τὸ πλειοψηφικὸν εἰς δύο γύρους. Διὰ τὴν ἐκλογὴν εἰς τὸν πρῶτον ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος πλειοψηφία, διὰ τὸν δεύτερον ἀρκεῖ ἡ σχετική (ἄρθρ. 7 παρ. 1). Αἱ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται μετὰ παρέλευσιν 20, τοῦλάχιστον, ἡμερῶν καὶ, 50 τὸ μέγιστον, πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἐντολῆς τοῦ «ἐξερχομένου» τῆς ἐξουσίας προέδρου (ἄρθρ. 7 παρ. 3). Αἱ αὐταὶ χρονικαὶ προθεσμίαι ἰσχύουν εἰς περίπτωσιν χηρείας τῆς προεδρίας ἢ ἀδυναμίας ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων πλὴν περιπτώσεων ἀνωτέρας βίας, διαπιστουμένης ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου. Προσωρινὰ προεδρικὰ καθήκοντα, μέχρι τῆς ἐκλογῆς νέου προέδρου, ἀσκεῖ ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας, τούτου ἀδυνατοῦντος νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν ἄρθρων 11 (δημοψήφισμα), 12 (διάλυσις τῆς Βουλῆς), 89 (ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος). Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου ταύτης, ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἀνατραπῇ οὔτε νὰ παραιτηθῇ (κατὰ τὸ ἄρθρον 50). Αἱ ὑποψηφιότητες κατατίθενται ὑπὸ μελῶν τοῦ ἐκλογικοῦ Σώματος εἰς τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον 12, τοῦλάχιστον, ἡμέρας πρὸ τοῦ πρώτου γύρου τῶν ἐκλογῶν, τὸ ὅποιον ὀφείλει νὰ διαπιστώσῃ τὴν σύμφωνον θέλησιν τῶν ὑποψηφίων καὶ νὰ καταρτίσῃ τὸν ὀριστικὸν κατάλογον. Ἡ Κυβέρνησις εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐν λόγῳ καταλόγου, 10 ἡμέρας πρὸ τοῦ πρώτου γύρου τῶν ἐκλογῶν (ἄρθρ. 3 τοῦ διατάγματος 58-1064 τῆς 7 Νοεμβρίου 1958). Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔλεγχον περὶ τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν καὶ τὴν καταμέτρησιν τῶν ψήφων, πᾶν μέλος τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος ἔχει δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸν Νομάρχην ἢ εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς περιοχῆς (chef du territoire), ὁ ὅποιος τὴν ἀπευθύνει εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου, ἐντὸς 48 ὡρῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ψηφοφορίας, ὅπερ ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν εἰς τοῦτο ὑποβληθεισῶν προσφυγῶν. Εἰς περίπτωσιν διαπιστώσεως βαρειῶν ἀνωμαλιῶν, φύσεως ἀλλοιούσης τὴν ποιότητα τῆς ἐκλογῆς καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ συνολικοῦ ἀποτελέσματος, ἀποφασίζει τὴν ἀκύρωσίν της (ἄρθρ. 19, 22, 27 τοῦ διατάγματος 58-1064 τῆς 7ης Νοεμβρίου 1958).

Β. Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1962 (περὶ ἀμέσου ἐκλογῆς) ἐγκριθείσης ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τὰ ἄρθρα 6, 7, καὶ τὸ διάταγμα 58-1064 ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῶν προμνημονευθέντων νόμων καὶ διαταγμάτων. Αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν διάρκειαν τῆς προεδρικῆς ἐντολῆς, παραμένουν

ἀμετάβλητοι.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἑπταετής θητεία δὲν ἔμεινε ἀπυρόβλητος. Καὶ εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους, ἠγέρθησαν πολλάκις, ὀξείαι ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογοι, ὑπὸ ἔποψιν ἐπιχειρημάτων, κριτικά.

Ἐὰν τὸ γεγονός συνδεθῇ μὲ τὸ ἀπεριορίστως ἐκλόγιμον τοῦ προέδρου, τότε ἡ σχετικὴ διάταξις καθίσταται πλέον βλητὴ. Τὸ ἀπεριορίστως ἐκλόγιμον, πλήρως κατανοητὸν ἐντὸς ἀμιγῶς κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, καθίσταται, βοηθοῦσης καὶ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς θητείας, στοιχεῖον ἐνδυναμῶνον τὴν τάσιν πρὸς προσωπικὴν ἐξουσίαν, ὅταν πρόκειται περὶ συστήματος μὲ δεσπόζουσαν τὴν προεδρικὴν χροιάν. Ἄς μὴ λησμονῆται ὅτι εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὁ πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα μιᾶς μόνον ἐπανεκλογῆς, ἥτοι 2 τετραετῶν ἐντολῶν, ἐν δηλ. ἔτος περισσότερον ἔναντι μιᾶς ἐντολῆς τοῦ ἀπεριορίστως ἐκλεγομένου γάλλου Προέδρου.⁽²⁰¹⁾

Πάντα ταῦτα ὠδήγησαν κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1973 τὸν Πρόεδρον Pompidou νὰ προτείνῃ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τὴν μείωσιν τῆς προεδρικῆς θητείας εἰς πέντε ἔτη καὶ νὰ ἀρχίσῃ τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀναθεωρητικὴ διαδικασία τοῦ ἀρθρ. 89, χωρὶς, ὅμως, μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, νὰ ἔχῃ σημειωθῆ ἀποτέλεσμα.

Εἰς ἄλλα σημεία ἀφορῶντα τὴν προεδρικὴν ἐκλογὴν, αἱ προϋποθέσεις εἴτε ἠλλαξαν ἐπίσης, εἴτε προσεκυρώθησαν εἴτε ἐδημιουργήθησαν νέαι, ὡς ἀπότοκοι τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς. Ὡς ἐκλογικὸν σύστημα παραμένει τὸ πλειοψηφικὸν τῶν δύο γύρων. Εἰς τὸν δεῦτερον δύνανται νὰ συμμετάσχουν οἱ δύο ὑποψήφιοι, οἱ ἐπιτυχόντες τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ψήφων εἰς τὸν πρῶτον γύρον (ἀρθρ. 7). Ἡ ἐκλογὴ διενεργεῖται μεταξὺ 20, τοῦλάχιστον, καὶ 35 τὸ, μέγιστον, ἡμερῶν πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐξερχομένου προέδρου. Ἐξαίρουμένης τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τὰ λοιπὰ τὰ ἀφορῶντα τὰς χρονικὰς προθεσμίας παραμένουν ἀμετάβλητα. Τὰ προσωρινὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου ἀσκοῦνται καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας μὲ

201. Καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Ernest Hamaoui εἰς σύγγραμμά του, ἔ.ἀ. σελ. 141, ὁ Haugriou καὶ Vedel θεωροῦν τὴν θητείαν ὡς λίαν μακράν. Ὁ Edgar Faure τὸ ἴδιον. Ἀντιθέτως ὁ M. Debré θεωρεῖ ὅτι ὁ πρόεδρος, ὁ «δημοκρατικὸς μονάρχης», ὡς τὸν ὀνομάζει, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀσχῆ τὰ καθήκοντά του ἐπὶ μίαν περίοδον πλησιάζουσαν εἰς τὸ μέσον ὄρον παραμονῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν κληρονομικῶν μοναρχῶν, ἥτοι 12 ἔτη (!). Ὁ G. Pompidou εἰς τὴν συνέντευξίν του εἰς ἐφ. Aurore (10 Ἰουνίου 1969) ἀπεδέχετο τὴν ἑπταετίαν καὶ ἀπέριπτεν τὴν προσαρμογὴν τῆς προεδρικῆς τοιαύτης εἰς τὴν βουλευτικὴν, διότι τοῦτο θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἢ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ ἀμιγῆ κοινοβουλευτικὸν σύστημα — τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους μὴ δυναμένου νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, ἔστω καὶ ἂν αὕτη παραλύει τὴν ἐθνικὴν ζωὴν — ἢ τὴν, οὐσιαστικῶς, καθιέρωσιν ἐνὸς προεδρικοῦ συστήματος, τῶν βουλευτῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀνατρέψουν τὴν Κυβέρνησιν καὶ στερουμένων τῆς δυνατότητος ἀληθοῦς ἐλέγχου τῶν ὑποθέσεων. Προσφάτως ὅμως (φθινόπωρον 1973) ἐκινήθη πρὸς τὴν καθιέρωσιν τῆς 5ετίας.

τήν σημαντικὴν προσθήκην ὅτι εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας τούτου, ἀσκοῦνται συλλογικῶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 7 παρ. 4 — μεταρρυθμισθέν).

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἀποσκοπεῖται καὶ πάλιν ἡ ἐνδυνάμωσις τῆς θέσεως τῆς Κυβερνήσεως δεδομένου ὅτι, ὁμαλῶς, εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας, μᾶλλον τὸν πρόεδρον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἔπρεπε νὰ ἀναμένῃ τις ὡς ἀντικαταστάτην του. Εἰς περιόδους, ὅμως, ἴσως ἀνησύχους καὶ ὀπωσδήποτε μεταβατικὰς (ὡς π.χ. ἡ χηρεία τῆς προεδρίας), οἱ συντάκται τοῦ συντάγματος προτιμοῦν νὰ ἐμπιστεύωνται εἰς «κυβερνητικὰς» χεῖρας καὶ ὄχι εἰς τὴν «Βουλὴν» τὴν ἐξουσίαν. Αἱ τοιαῦται προθέσεις φωτίζονται καλλίτερον ἂν σκεφθῶμεν ὅτι τὸ σχέδιον νόμου (κατὰ τὸ ἀποτυχὸν δημοψήφισμα τῆς 27ης Ἀπριλίου 1961) ἐνεπιστεύετο τὴν ἄσκησιν τῆς προσωρινῆς προεδρίας, ὄχι εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Γερουσίας, ἀλλὰ εἰς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἀδυνατοῦντος, εἰς τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὀνομασίας των. Δεδομένου ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς ἐκλέγεται ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ προσωρινὸς πρόεδρος (εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ὁ πρωθυπουργὸς) ἔχει τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὰς ἐκλογάς, καταφαίνεται ὅτι πρόθεσις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἦτο ἡ κατασκευὴ δελφίνων. Ἄνθρωπος προερχόμενος ἐκ τῆς «Κυβερνήσεως», ἔχει ἠδὲξήμενας πιθανότητας ἐπιβολῆς του ἐναντι τῶν ἀντιπάλων του, προερχομένων κατὰ 90 % ἐκ τῆς «Βουλῆς» καὶ τῶν «κομμάτων».⁽²⁰²⁾ Τὸ ἀντίθετον, βεβαίως, θὰ ἴσχυεν εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὴν προσωρινὴν προεδρίαν ἤσκει ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας (ἢ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως).

Τὰ τῆς ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος μεταβάλλονται περίπου ἐκ βάρων. Οἱ ὑποψήφιοι ὀφείλουν νὰ ὑποστηρίζωνται ὑπὸ 100 τοῦλάχιστον προσώπων (μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου, τοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου, τῶν Γενικῶν Συμβουλίων καὶ προέδρων ἢ Δημάρχων) μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἐκλεκτοὶ ἐκ δέκα (10) διαφορετικῶν διαμερισμάτων ἢ ὑπερποντίων περιοχῶν. Ἡ παρουσίασις τῶν ὑποψηφίων ὑπογραφομένη ὑπὸ τῶν 100 τούτων προσώπων ἀπευθύνεται 18 ἡμέρας, τοῦλάχιστον, πρὸ τοῦ πρώτου γύρου τῆς ἐκλογῆς, εἰς τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν συναίνεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων. Μετὰ ταῦτα τὸ Συμβούλιον καταρτίζει τὸν κατάλογον τῶν ὁποίων ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ 15 ἡμέρας πρὸ τοῦ πρώτου γύρου. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ ιδιότης τῶν προτεινόντων πολιτῶν δὲν δημοσιεύονται (Νόμος 62-1292 6ης Νοεμβρίου 1962). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προεκλογικὴν ἐκστρατείαν, λόγῳ ἀνυπαρξίας νομικῶν διατάξεων, ἀλλὰ καὶ συνεχοῦς πρακτικῆς, θεσμοθετοῦνται ἐντελῶς νέοι κατάλογοι.

202. Ὁρα André Hauriou, *Inst. politiques droit const.*, σελ. 789.

Ἡ ἰσότης ὄλων τῶν ὑποψηφίων τοῦλάχιστον κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου εἶναι ἀπόλυτος: οὗτοι δύνανται νὰ κάμουν χρήσιν τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεόρασεως χωρὶς διακρίσεις καὶ εὐνοίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὥραν ἢ τὴν διάθεσιν μέσων καὶ προσώπων, πρὸς ἀρτίαν παρουσίαν τῶν ἐκπομπῶν των. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχουν κανόνες ρυθμιστικοὶ ὀρισμένων οικονομικῶν ζητημάτων. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ ὑποψήφιος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν πρῶτον γύρον ἔλαβεν τοῦλάχιστον 5% τῶν ψήφων ἔχει δικαίωμα εἰς ἐπιστροφὴν τοῦ παραβόλου, τὸ ὁποῖον ἕκαστος ὑποψήφιος ὀφείλει νὰ καταθέσῃ, ὡς ἐπίσης δικαίωμα εἰς λήψιν 100.000 φράγκων δι' ἔξοδα προπαγάνδας (διάταγμα τῆς 14ης Μαρτίου 1964, ἀρθρ. 5 καὶ 19).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν ἔλεγχον, δημιουργεῖται μία 5μελὴς Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐλέγχου προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἔχουσα ὡς λοιπὰ μέλη τὸν πρόεδρον Α.Π., τὸν πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (Cour de Comptes) καὶ δύο μέλη ἐν ἐνεργείᾳ (ἢ ὁμότιμα) τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὀριζόμενα ὑπὸ τῶν τριῶν ἐκ τοῦ νόμου μελῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποβλέπει εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ὑποψηφίων, ὅσον ἀφορᾷ τὰς διευκολύνσεις τῆς προεκλογικῆς ἐκστρατείας (ἀρθρ. 10 τοῦ διατάγματος 14ης Μαρτίου).

Τὸ Συνταγματικόν, ἐξ ἄλλου, Συμβούλιον ἐπιβλέπει τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τῶν περὶ τὴν ἐκλογὴν ἀφορωσῶν ἐνεργειῶν. Συμφώνως πρὸς τὸν ὀργανικὸν νόμον τῆς 7ης Νοεμβρίου 1958, ἀφορῶντα εἰς τὸ Συνταγματικόν Συμβούλιον, ἀπαιτεῖται ἡ γνώμη τοῦ τελευταίου τούτου, περὶ θεμάτων ὀργανωτικῶν τῶν ἐκλογῶν. Τέλος δὲ τὸ Συνταγματικόν Συμβούλιον ἐξετάζει καὶ τέμνει τελειωτικῶς ὅλας τὰς περὶ τὴν ἐκλογὴν προσφυγὰς καὶ δημοσιεύει τὰ ἀποτελέσματα τῆς λαϊκῆς ψήφου.

Κενὰ τῆς περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου νομοθεσίας.

Οἱ συγγραφεῖς ἐπισημαίνουν:

- 1) Τί θὰ συμβῆ εἰς ἤν περίπτωσιν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου γύρου καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ καταλόγου εἰς τῶν ὑποψηφίων ἀποσυρθῆ; Τὸ θέμα παραμένει ἀρρυθμιστον. Μολονότι ἡ κρατικὴ μηχανὴ δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ, ὡς πρακτικὴ λύσις προτείνεται ἡ διὰ τῆς T.V. καὶ τοῦ ραδιοφώνου γνωστοποίησις τῆς παραιτήσεως ἀπὸ τὴν ὑποψηφιότητα. Πάντως τὰ ἀφορῶντα τὸ παράβολον καὶ τὰ ἔξοδα προπαγάνδας παραμένουν.
- 2) Τί θὰ συμβῆ ἐὰν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προεκλογικῆς ἐκστρατείας ὑπάρξουν γεγονότα ἐξαιρετικῆς κρισιμότητος ἀπειλοῦντα τὴν παγκόσμιον ἢ ἐσωτερικὴν εἰρήνην; Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐθεώ-

ρει ὅτι τοῦ ἀνήκε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίσῃ τὰ δέοντα. Κατὰ τὴν πλέον ὀρθήν, ὅμως, γνώμην, ἡ ἐκτίμησις τῆς καταστάσεως καὶ τὰ σχετικὰ (ἀπόφασις περὶ τῶν πρακτέων) ἀνήκουν εἰς τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον (τῆς περιπτώσεως ἐμπιπτούσης εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 7 περὶ ἀνωτέρας βίας).

3) Τί θὰ συνέβαινε ἐὰν κατὰ τὸν 2ον γύρον εἰς τῶν δύο ἀντιπάλων ἀπεσύρετο; Γίνεται ἀποδεκτὸν ὅτι ἡ ἀποχώρησις τοῦ θὰ ἔμενε ἀνευ ἀποτελέσματος καὶ ὅτι ἂν οὗτος, παρ' ἐλπίδα, ἐξελέγετο, θὰ ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ.

4) Ἡ περίπτωσις θανάτου ἐπίσης δὲν προβλέπεται. Ἐκεῖνο μόνον τὸ ὁποῖον ρυθμίζεται εἶναι ὅτι, ἐὰν ὁ θάνατος ἐπήρχετο δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ψηφοφορίας, τὰ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος ἐκδοθέντα ψηφοδέλτια δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποσυρθοῦν.

5) Θέμα ἐτέθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1965, ὅταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ὢν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ εὐθεὶς εἰς τὴνδύσκολον, διὰ τὴν «μοναδικότητά» του, θέσιν, νὰ ἀντιμετωπίσῃ συνεπείᾳ τῶν ἠϋξημένων ψήφων τοῦ F.Mitterand τὴν ταπείνωσιν τοῦ δευτέρου γύρου, ἠπείλησεν, κατὰ τὴν κυκλοφορήσασαν φήμην, ὅτι θὰ παραιτηθῇ. Τί θὰ ἐγίνετο ἐὰν ὁ στρατηγὸς ἐπραγματοποιεῖ τὴν ἀπειλήν του;

Τὸ «δίπτυχον» Duverger (Le Monde, 1η Δεκεμ. 1965) — Hauriou (Institutions Politiques, Droit constit. 1970, σελὶς 799), δίδει τὴν ἀπάντησιν, ὅχι, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀκύρωσις τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρώτου γύρου οὔτε ἀναδρομὴ εἰς τὰς παραγράφους 4 ἕως 7 τοῦ Συντάγματος, περὶ χηρείας τῆς προεδρίας, καὶ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους: ἡ ὑπὸ τῶν παρ. 4-6 τοῦ ἄρθρ. 7 προβλεπομένη διαδικασία, εἶναι ἐξαιρετικὴ καὶ ἐφαρμόζεται εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας ἐφαρμογῆς τῆς κανονικῆς διαδικασίας. Ἄν ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη διαδικασία σκοπὸν ὑπάρξεως ἔχει τὴν, ὅσον τὸ δυνατὸν, σμικρυνσιν τοῦ χρόνου χηρείας τῆς προεδρίας, καταντᾷ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν νὰ ἐπιμηκύνῃ τὸν χρόνον τοῦτον. Ἐὰν μία παραίτησις προέδρου συνέβαινε κατὰ τὴν κρίσιμον, μεταξύ πρώτου καὶ δευτέρου γύρου, στιγμῆν, εἶναι μᾶλλον βέβαιον ὅτι θὰ εἶχεν σκοπὸν τὴν ἀκύρωσιν τοῦ μὴ εὐνοϊκοῦ δι' αὐτὸν ἀποτελέσματος διὰ καταδολιεύσεως τοῦ Νόμου.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα ὁ Hauriou (ἔ.ἀ) προσθέτει θαυμάσιον θεωρητικὸν ἐπιχείρημα: ὅτι τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἐμφανίζεται διὰ τῆς ψήφου του, ὡς ἡ εὐθεῖα ἔκφρασις τῆς Ἐθνικῆς Κυριαρχίας. Ἄρα μία συντεταγμένη ἐξουσία (εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ὁ

πρόεδρος) δὲν δύναται νὰ διακόπτῃ ἢ νὰ ἀμφισβητῇ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Τῆς ἴδιας γνώμης εἶναι καὶ τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον, ὡς προκύπτει ἀποφάσεώς του τῆς 6ης Νοεμβρίου 1962.

3. Αἱ προεδρικαὶ ἐξουσίαι

Τὸ ἄρθρον 19 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει ὅτι «οἱ πράξεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐκτὸς τῶν προβλεπομένων εἰς τὰ ἄρθρα 8, 11, 12, 16, 18, 54, 56 καὶ 61 προσυπογράφονται ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἐν δεδομένη περιπτώσει ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων ὑπουργῶν». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἄρα, προκύπτει ὅτι ὁ πρόεδρος ἔχει διακριτικὰς ἀλλὰ καὶ διαμοιραζομένας μὲ τὴν Κυβέρνησιν ἐξουσίας.

Α'. Αἱ διακριτικαὶ ἐξουσίαι τοῦ προέδρου:

- 1) Ἡ ἐπιλογή καὶ ὀνομασία τοῦ πρωθυπουργοῦ (ἄρθρ. 8).
- 2) Τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (ἄρθρ. 12).
- 3) Ἡ ἄσκησις προσωρινῆς δικτατορίας εἰς περίοδον ἀνάγκης (ἄρθρ. 16).
- 4) Τὸ δικαίωμα διαγγέλματος εἰς τὸ Κοινοβούλιον (ἄρθρ. 18). Ὑποβεβλημένον, ἐπὶ τῆς 3ης καὶ 4ης Δημοκρατίας, εἰς προσυπογραφὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀποβαίνει διακριτικὸν δικαίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους ἐπὶ τῆς 5ης, ἄρα τὸ διάγγελμα ἀποτελεῖ προσωπικὸν πολιτικὸν ἐγχείρημα τοῦ προέδρου μὴ ἐπισύρον τὴν εὐθύνην τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως εἰς τὰ προηγούμενα καθεστῶτα. Τὸ διάγγελμα οὐδεμιᾶς, ἀποτελεῖ λόγον, ψήφου ἢ συζητήσεως.

5) Αἱ ἐξουσίαι του, ὅσον ἀφορᾷ τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον. Αὗται καθορίζονται ἀπὸ τὰ ἄρθρα 54, 61 καὶ 56 τοῦ Συντάγματος. Κατὰ τὸ πρῶτον (ἄρθρ. 54) ὁ πρόεδρος δύναται νὰ συγκαλέσῃ τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον (ὡς ἄλλωστε, ὁ πρωθυπουργὸς ἢ οἱ πρόεδροι τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τῆς Γερουσίας), προκειμένου περὶ διεθνῶν συνθηκῶν τῶν ὁποίων οἱ ὅροι ἀντιτίθενται εἰς τὸ Σύνταγμα. Κατὰ τὸ δεύτερον (ἄρθρ. 61) οὗτος (καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἀνωτέρω πρόσωπα) δύναται νὰ φέρῃ ἐνώπιον τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου, καὶ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τούτου, πάντα νόμον ἀντίθετον πρὸς τὸ Σύνταγμα. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 ἔχει δικαίωμα διορισμοῦ τριῶν ἐκ τῶν ἐννέα μελῶν τοῦ Συμβουλίου, τῶν ἄλλων ἕξ ὀριζομένων ἀνὰ τρία ὑπὸ τῶν προέδρων Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ Γερουσίας. Ἔχει ἐπίσης δικαίωμα διορισμοῦ καὶ τοῦ προέδρου του.

- 6) Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸ νομοθετικὸν δημοψήφισμα.

Β'. Αἱ μετὰ προσυπογραφῆς ὑπουργοῦ ἀρμοδιότητες τοῦ προέδρου. Ἡ διάλυσις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, τὸ δικαίωμα διαγγέλματος καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐπὶ 4ης Δημοκρατίας, ἐδούλευον εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς προσυπογραφῆς. Ἀφ' ἧς, ὅμως, καὶ τὰ τρία ἀνωτέρω θέματα προσε-

ετέθησαν εις τὰς διακριτικὰς ἐξουσίας τοῦ προέδρου, ὁ κατάλογος τῶν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως διαμοιραζομένων προεδρικῶν ἐξουσιῶν ἀπέβη βραχύτερος. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν, σοβαρώταται νέαι, πολιτικῆς φύσεως ἀρμοδιότητες τοῦ προέδρου, ὅπως τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸ δημοψήφισμα καὶ τῆς «προσωρινῆς δικτατορίας», διέφυγον τῆς ὑποχρέωσεως τῆς προσυπογραφῆς καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ ὑπουργικοῦ ἐλέγχου. Εἰδικώτερον αἱ μετὰ προσυπογραφῆς προεδρικαὶ ἐξουσίαι ἔχουν ὡς κάτωθι:

1) Δικαίωμα ἀναπομπῆς εἰς τὸ Κοινοβούλιον πρὸς δευτέραν συζήτησιν. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 10 παρ. 2, τὸ δικαίωμα τοῦτο δύναται νὰ ἀσκηθῆ ἔντὸς προθεσμίας 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς μεταβιβάσεως εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ τελειωτικῶς υἱοθετηθέντος νόμου. Τὸ Κοινοβούλιον δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῆ τὴν νέαν συζήτησιν. Τὸ νέον εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958, ἐν σχέσει πρὸς τὰ Συντάγματα τοῦ 1875 καὶ 1946, εἶναι, ὅτι ἡ δευτέρα συζήτησις δύναται νὰ ἀφορᾷ μερικὰ μόνον ἐκ τῶν ἄρθρων του καὶ ὄχι κατ' ἀνάγκην τὸ σύνολον τοῦ νόμου.

2) Τὸ δικαίωμα χάριτος. Κατὰ τὸ ἄρ. 17 ὁ πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα ἀπονομῆς χάριτος, μετὰ προηγουμένην γνώμην τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 65). Τὸ δικαίωμα χάριτος ἀπαιτεῖ τὴν προσυπογραφὴν τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ, ἀλλὰ θέμα εὐθύνης δὲν δύναται νὰ τεθῆ διὰ τὴν Κυβέρνησιν ἐξ αἰτίας τοῦ δικαιώματος τούτου.⁽²⁰³⁾

3) Ἡ ἔκτακτος σύγκλησις τοῦ Κοινοβουλίου.

4) Ἡ σύγκλησις τῶν δύο Βουλῶν εἰς ἐνιαῖον σῶμα. Αὕτη λαμβάνει χώραν, προκειμένης ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, κατὰ μίαν τῶν διαδικασιῶν τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 89. Ἐὰν τὸ σχέδιον ἀναθεωρήσεως ψηφισθῆ ὑπὸ τῶν δύο Βουλῶν ταυτοσήμως, ὁ πρόεδρος ἔχει τὴν ἐξουσίαν εἴτε νὰ τὸ θέσῃ ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ μὲ δημοψήφισμα εἴτε νὰ τὸ φέρῃ ἐνώπιον τῶν δύο Βουλῶν ἠνωμένων εἰς Ἐθνοσυνέλευσιν.

5) Ἡ ὄνομασία καὶ ἡ ἀνάκλησις τῶν ὑπουργῶν.

---

203. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875 (3ῃ Δημοκρατία), τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἠσκειτο ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μόνου. Κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦ 1946 ἠσκειτο ὑπὸ προέδρου «ἐν Ἀνωτάτῳ Δικαστικῷ Συμβουλίῳ». Ὁ V. Auriol πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἔκρινε, συνεπεῖα τούτου, ὅτι ἡ προσυπογραφὴ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ ἦτο περιττή. Ὁ τότε πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, Paul Ramadier, διαφανήσας, προεκάλεσε ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ἡ ὁποία ἐδικαίωσε τὴν ἀποφιν του περὶ ἀνάγκης προσυπογραφῆς (27 Μαρτίου 1947). Κατὰ τὰ ἄρθρα 18 καὶ 56 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 ὁ πρόεδρος ἔχει δικαίωμα ἀπονομῆς χάριτος κατόπιν γνώμης (avis) τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου. Ὁ πρόεδρος δὲν δεσμεύεται ἐκ ταύτης. Ἀπαιτεῖται, ἀκολουθηθείσης τῆς παλαιᾶς πρακτικῆς, ἀνάγκη προσυπογραφῆς. Ἀλλὰ θέμα εὐθύνης δὲν τίθεται διὰ τὴν κυβέρνησιν, τοῦ προεδρικοῦ τούτου δικαιώματος θεωρουμένου αὐστηρῶς προσωπικοῦ, καταλοίπου τῆς μοναρχίας καὶ τῶν βασιλικῶν προνομίων. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἴσως καὶ ἡ προσυπογραφὴ δὲν εἶναι ἀναγκαία (ὄρα Duverger, Droit Const., ἔ.ἀ., σελ. 528. Hauriou, Droit Const., ἔ.ἀ., σελ. 824).

6) Ὁ διορισμὸς εἰς ἀνώτατα στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ἀξιώματα (ἄρθρ. 13). Διακρίνομεν διορισμοὺς εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα εἰς τοὺς ὁποίους προβαίνει ὁ πρόεδρος ἐν ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ, εἰς διορισμοὺς εἰς ἄλλα, μεγάλης σημασίας, ἀξιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ πρόεδρος προβαίνει διὰ διατάγματος, ἄνευ συμμετοχῆς τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ εἰς ἄλλας θέσεις διὰ τὰς ὁποίας δύναται νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὸν πρωθυπουργόν.

7) Αἱ διπλωματικαὶ ἐξουσίαι τοῦ ἄρθρου 14. Πρόκειται περὶ παραδοσιακῶν καθαρῶς ἐξουσιῶν τοῦ προέδρου, ὡς συμπληροῦνται διὰ τοῦ ἄρθρου 52.

8) Τὸ δικαίωμα ὑπογραφῆς διαταγμάτων.

9) Τὸ προεδρεύειν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Διοικήσεως καὶ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ τελευταία ταύτη ἐκ τῶν ἀρμοδιοτήτων του εἶναι ἡ σπουδαιότερα, διότι «τὸ γεγονός ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας προεδρεύει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τοῦ προσδίδει ἰδιότητα ἀληθοῦς ἀρχηγοῦ τῆς Κυβερνήσεως»⁽²⁰⁴⁾. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν «ἡ ἐξουσία τῆς Κυβερνήσεως... εἶναι ἀπλῶς ἐξουσία προεδρική»⁽²⁰⁵⁾. Περὶ τῶν ἀνωτέρω ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν ἀφήνει οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν. «Κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς συζητήσεως ἐπιμένω, ὅπως αἱ γνώμαι ἐκφράζονται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως. Εἰς τὸ τέλος κάμνω γνωστὴν τὴν ἰδικὴν μου ἄποψιν ἐπὶ τῶν πραγμάτων. Συχνότατα μία γενικὴ συμφωνία σημειοῦται μεταξὺ τῶν μελῶν... Ἄλλως μορφοποιῶ μίαν ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν θεωρῶ ὡς τὴν καλλιτέραν». Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τῶν ἀπομνημονευμάτων (τόμος III) εἶναι ἐξόχως εὐγλωττον καὶ ἐκφράζει, εἰς γενικὰς γραμμάς, ὄχι μόνον τὴν τακτικὴν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρόντος προέδρου.

Συγκριτικὴ ἔρευνα : Ὁ πρόεδρος τῆς 5ης Δημοκρατίας καὶ ὁ πρόεδρος τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Α) Ἡ προσέγγισις καθίσταται δυνατὴ λόγῳ τῆς ἀπὸ τοῦ 1962 ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας. Παρὰ ταῦτα, ἡ δομὴ τῶν δύο κρατῶν διαφέρει βαθύτατα καὶ πᾶσα προσπάθεια συγκρίσεως πρέπει νὰ γίνεταί μετὰ πολλῆς περισκέψεως. Ἡ ὁμοσπονδιακὴ παράδοσις τῶν ΗΠΑ ἔρχεται εἰς διαμετρικὴν ἀντίθεσιν μετὰ τὸν συγκεντρωτικόν, «ἀικωβινικόν», χαρακτῆρα τοῦ γαλλικοῦ κράτους εἰς τὸ ὁποῖον τὸ πρόβλημα τῆς region μόλις τώρα ἀρχίζει νὰ γίνεταί πρόβλημα ἐθνικόν. Ἡ παράδοσις τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς εἶναι βραχύτατη εἰς Γαλλίαν, μακροτάτη εἰς ΗΠΑ.

204. Ὅρα Duverger, ἔ. ἀ., σελ. 542 καὶ 571, ἔκδ. 1968.

205. Ὅρα M.Prelot, Σύνταγματικὸν Δίκαιον 1961, ἔκδ. Dalloz. Τὰς ἰδίας ἀπόψεις ἐκφράζει καὶ Vedel, ὄρα Hamaoui, ἔ. ἀ., σελ. 150.

Ἡ ἱστορικὴ προσωπικότης τοῦ πρώτου προέδρου τῆς 5ης Δημοκρατίας, ἐσφράγισεν βαθύτατα τὴν ἐκκίνησίν της καὶ ἔδωκε ἀναμφισβήτητος προβάδισμα εἰς τὸν πρόεδρον, ἡ δὲ τοιαύτη τοῦ G. Pompidou γαλβανισθεῖσα κατὰ τὴν μακρὰν πρωθυπουργικὴν θητείαν καὶ τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου 1968, κρατεῖ τὴν ἀπόστασιν ἔναντι τοῦ Chaban Delmas, τοῦ Messmer ἢ τῶν μελλοντικῶν πρωθυπουργῶν. Δὲν γνωρίζομεν ὅπως ἐὰν εἰς τὸ μέλλον (μετὰ τὸν Pompidou), τοῦτο θὰ συνεχισθῇ. Ὁ κίνδυνος — λόγῳ τοῦ δικεφάλου Ἐκτελεστικοῦ — ὑπερκεράσεως τοῦ προέδρου, θεωρητικῶς, τοῦλάχιστον, εἶναι πάντοτε δυνατός, Τί θὰ ἐγένετο π.χ., ἐὰν εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰουνίου 1969 ἐνίκα τὸ «δίδυμον» Gaston Deffère - Mendès France; Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία — δεδομένου ὅτι ὁ δεύτερος θὰ κατελάμβανεν τὴν πρωθυπουργίαν — θὰ ἤδρευεν μᾶλλον εἰς τὸ Hotel Matignon.

Παρὰ ταῦτα ὑπάρχουσιν στοιχεῖα προσεγγίσεως, ἐδρεύοντα, κυρίως, ἐπὶ δύο βάσεων: τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς καὶ τοῦ πρωτεύοντος ρόλου εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἐξουσίας. Μολονότι οἱ τρόποι ἐκλογῆς διαφέρουν, τελικῶς, εἶναι ἐκ τῆς ἀμέσου λαϊκῆς ψήφου ἐκ τῆς ὁποίας καὶ οἱ δύο πρόεδροι ἀντλοῦν τὴν ἐξουσίαν των

Μερικοὶ συγγραφεῖς (ἴδε Seymour Martin Lipset: Party System et Representation — Archives Européens de Sociologie εἰς Pierre Avril, Le Gouvernement de la France, σελ. 178) τείνοντες τὴν προσέγγισιν μέχρι τῶν ἐσχάτων ὀρίων της, διαβλέπουν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐκλογὴν εἰς δύο γύρους, τὸ λειτουργικὸν ἀντίστοιχον τῶν προκριματικῶν ἀμερικανικῶν ἐκλογῶν "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀσκήσιν τῆς ἐξουσίας καὶ οἱ δύο εἶναι ἀρχηγοὶ τῆς Κυβερνήσεως, τὸ δὲ ὑπουργεῖον εἶναι στενῶς ἐξηρητημένον ἀπὸ τὸν πρόεδρον. Ἐνῶ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν (τῆς ἐκλογῆς) ἔχομεν ὁμοιότητες «γράμματος», εἰς τὴν δευτέραν ἔχομεν ὁμοιότητες πρακτικῆς: Ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα εἶναι συλλογικὸν ὄργανον, ὑπεύθυνον ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὄχι ἐνώπιον τοῦ προέδρου. Εἶναι ἐπομένως ἡ πρακτικὴ, ἡ ὁποία ἐδημιούργησεν τὴν εὐθύνην καὶ ἔναντι τοῦ προέδρου.

Αἱ διαφοραὶ, ὅμως, εἶναι βαθύτεραι. Τὸ ἀμερικανικὸν πολίτευμα εἶναι καθαρῶς προεδρικόν, χωρὶς οὐδὲν δάνειον ἐκ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ. Ὁ ἀμερικανὸς πρόεδρος διαθέτει ἐξουσίας λίαν σημαντικὰς, μειωμένας ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων, κατὰ βάσιν, τὴν ὁμοσπονδιακὴν μορφήν καὶ τὸν ρόλον τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου. Ὁ Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. δὲν ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ Κογκρέσσου. Ὁ γάλλος ὁμολογός του, ἀντιθέτως, ἔχει δικαίωμα διαλύσεως τῆς

Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὰς ἐξαιρετικὰς ἐξουσίας τοῦ ἄρθρου 16. Τὸ δικαίωμα τοῦ veto των διαφέρει ἐπίσης. Τοῦ γάλλου προέδρου εἶναι μόνον ἀναβλητικὸν (ἂν ὡς veto θεωρηθῇ τὸ δικαίωμα πρὸς ἀναπομπὴν τῶν νόμων εἰς τὸ Κοινοβούλιον πρὸς δευτέραν συζήτησιν). Τοῦ ἀμερικανοῦ εἶναι διαλυτικόν, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐμποδισθῇ διὰ μιᾶς ψήφου ἐκάστης τῶν Βουλῶν διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων. Ἡ ἀναβλητικὴ, μόνον, ἰσχὺς τοῦ δικαιώματος τοῦ γάλλου προέδρου ἐξισορροπεῖται, ὅμως, ἀπὸ τὴν εὐλυγισίαν του, δεδομένου ὅτι οὗτος δύναται νὰ ἀναπέμψῃ τὸν νόμον εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τὴν ἐπανασυζήτησιν καὶ ἐνὸς μέρους τούτου, ἐνῶ ὁ πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. δὲν ἔχει ἄλλην ἐκλογὴν πλὴν τῆς γενικῆς ἀποδοχῆς ἢ τῆς καθολικῆς ἀπορρίψεως.

Ἐπομένως θὰ καταδειχθῇ ἂν τὰ «ἀμερικανικὰ» στοιχεῖα τὰ εἰσαχθέντα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Γαλλίας θὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ ταύτης ἢ ἐὰν ἡ πολιτικὴ ζωὴ, δηλ. ἡ γαλλικὴ παράδοσις, θὰ παραλλάξῃ ἐπὶ τὸ γαλλικώτερον τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα.

Β) Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, πάντως, δὲν ὑπῆρξεν εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ὁπαδὸς τοῦ ἀμιγροῦς προεδρικοῦ συστήματος. «Δὲν εἶμεθα ἠνωμένοι Πολιτεῖαι, ἔλεγεν. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν ἓν ὁμοσπονδιακὸν σύστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αἱ πολιτεῖαι δύναται νὰ ἀποφασίσουν περὶ πολλῶν ἐκ τῶν ὑποθέσεών των. Ὁ πρόεδρος δὲν κρατεῖ ὅλας τὰς ἐξουσίας. Πρέπει εἰς τὴν Γαλίαν νὰ ὑπάρχῃ πρωθυπουργός». (Ὁρα Philippe Alexandre, Le duel de Gaulle-Pompidou, σελ. 88). Πλὴν, ἄλλωστε, τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ χαρακτηῖρος τῶν Η.Π.Α. ποὺ ἐμποδίζει τὰς ἐπεμβάσεις τοῦ κεντρικοῦ κράτους, καὶ ἄλλοι κοινωνιολογικοὶ παράγοντες ἐντείνουσι τὰς διαφορὰς πρὸς τὸ γαλλικὸν σύστημα καὶ εὐνοοῦν τὴν καλλιτέραν λειτουργίαν τοῦ προεδρικοῦ τοιοῦτου. Κατὰ μίαν εὐτυχῆ ἔκφρασιν τὴν ὁποίαν χρησιμοποίησεν καὶ ὁ Hauriou (Droit Const., ἔ.ἀ., σελ. 437), αἱ Η.Π.Α. εἶναι μίαν ἀποικιακὴν αὐτοκρατορίαν ἐντὸς τῶν ἰδίων αὐτῆς μητροπολιτικῶν ὁρίων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἔχουσα αὐτάρκειαν, περίπου, πρῶτων ὑλῶν καὶ παντοῦ πλούτου, δημιουργεῖ εἰς τοὺς κατοίκους της ἓν αἶσθημα ἀσφαλείας, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μεγαλύτερον τῶν πολιτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων μὲ παγκοσμίους εὐθύναι (ὡς ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία).

Ἐπὶ τούτου ὑπάρχει ἐπίσης μίαν εὐρυτάτην σύμπτωσιν ἀπόψεων ὅσον ἀφορᾷ τὰς νομικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ τρόπου παραγωγῆς. Ὁ χαλαρὸς, ἐπίσης, δικομματισμὸς δίδει εἰς τὰ κόμματα χρῶμα,

περισσότερον, συνασπισμῶν πρὸς κατάληψιν τῶν κυβερνητικῶν θέσεων, παρὰ ἰδεολογικῶν σχημάτων χωριζομένων ἀπὸ πολιτικῶν φανατισμῶν καὶ δογματισμῶν. «Δύνανται ταῦτα νὰ εἶναι μὴ πειθαρχημένα, χωρὶς νὰ προδίδουν τὰ ἰδεώδη των... Αὐτὴ ἡ πειθαρχία εὐνοεῖ τὸ προεδρικὸν σύστημα, ὅταν τὸ ἴδιον κόμμα δὲν ἐκέρδιεν καὶ τὴν προεδρίαν καὶ τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Κογκρέσσου» (Α. Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 438).

Περισσότερον συνεργάσιμοι τῶν γάλλων, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Bagehot, «οἱ ἀμερικανοὶ θὰ ἤντλουν ὠφέλη ἀπὸ οἰονδήποτε καταστατικὸν ἐμπορικῆς ἐταιρίας, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο συνετάγη μὲ τὴν πρόθεσιν καταστροφῆς της». Ἡ φράσις αὕτη δύναται νὰ ἰσχύη ἐὰν εἰς τὴν θέσιν τῆς λέξεως «ἐταιρία» καὶ «καταστατικόν», τοποθετήσωμεν τὰς λέξεις «χώρα» καὶ «Σύνταγμα». Διὰ τοῦτο καὶ τὸ προεδρικὸν σύστημα λειτουργεῖ ἐκεῖ καλλίτερον πάσης ἄλλης χώρας. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Watergate εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς πίστεως τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς προεδρίας καὶ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος ὡς θεσμῶν, ὡς τῶν κατ' ἔξοχὴν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν consensus, τὰ ὅποια ὁ πρόεδρος Nixon φέρεται ὅτι παρεβίασεν. Βασίζουσι πολλοὶ τοὺς θεσμοὺς τῶν Η.Π.Α. ἐπὶ τῆς δυνατοτήτος των νὰ ἐμποδίζουσι (Α. Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 437). Ἐὰν υἱοθετήσωμεν τοῦτο, ἐπισημαίνομεν μίαν μεγίστην πρὸς τὸ γαλλικὸν σύστημα, διαφορὰν. Ἐὰν εἰς τὴν Ἀμερικὴν οἱ ὁμοσπονδιακοὶ θεσμοί, εἰς τὸ σύνολόν των, ὑπάρχουν διὰ νὰ ἐμποδίζουσι (τὴν κεντρικὴν Διοίκησιν), εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ «γαλλικοὶ» θεσμοὶ ὑπάρχουν διὰ νὰ τὴν εὐνοοῦν.

Τὸ ἡμιπροεδρικὸν σύστημα, ὃ de Gaulle τὸ καθιέρωσεν ὀλιγώτερον διὰ τὴν «καθημερινήν» πολιτικὴν καὶ «περισσότερον διὰ τὴν «Ἐκτακτὸν Ἐθνικὴν Ἀνάγκην», εἰς τὴν ὁποίαν ἔβλεπε τὴν Γαλλίαν, λόγῳ τοῦ «πεπρωμένου» της, διαρκῶς ἐμπλεκομένην — καὶ διὰ τὴν «Ἀνὸρθωσί» της, τὴν «ἐξαγωγή» της ἀπὸ τὰ τέλματα εἰς τὰ ὅποια οἱ ἀντίπαλοί του τὴν ἐκύλησαν... (Ἦρα καὶ Α. Hauriou, Droit Const., ἔ.ἀ. εἰδικῶς τὰς σελ. 433-439. M. Duverger, Inst. pol. Droit Const., ἔ.ἀ., σελ. εἰδικῶς 259-270. Encyc. of Social Sciences, ἄρθρον τοῦ Richard Newstadt ὑπὸ τὸν τίτλον Presidential Government, σελ. 451-456. Ἐπίσης τὰ δύο κλασικὰ εἰς τὸ εἶδος των βιβλία τοῦ C. Julien, Le nouveau Nouveau Monde (1960) καὶ L' Empire Americaine (1968). A. Mathiot, la vie politique aux Etats Units et les tendances recentes, I.E.P., Paris 1964-1965).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ (ἄρθρ. 11) ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΝ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΝ (ἄρθρ. 16) ΩΣ ΣΥΝΑΚΟΛΟΥΘΑ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ - ΕΘΝΙΚΟΥ ΟΔΗΓΟΥ (guide)

Ἐάν τις ὁ πρόεδρος, ἀπὸ τοῦ 1962, ἐκλέγεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, τὰ ἄρθρα 11 καὶ 16, προϋπάρχοντα τῆς μεταρρυθμίσεως, δικαιώνονται περισσότερο διὰ ταύτης. Οὗτος ἀποβαίνει, πλέον, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐντολοδόχος τοῦ λαοῦ, ὕπατος ἐγγυητής, ἀλλὰ καὶ ὁ διεκπεραιῶν τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐάν διὰ τῆς ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας λαμβάνει τὴν ἐντολὴν νὰ χαράξῃ μὲ χεῖρας ἐλευθέρως καὶ τολμηρότητα τὰς μεγάλας καί, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἀμεταβλήτους διὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα γραμμὰς — τὴν στρατηγικὴν τῆς πολιτικῆς — διὰ τοῦ ἄρθρου 16 λαμβάνει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαγάγῃ τὸν λαὸν — πηγὴν τῆς ἐξουσίας του — ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ τὴν κρίσιν. Ἐντὸς τῆς γκαλλικῆς ἀντιλήψεως τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων τὰ ἄρθρα ταῦτα μολονότι, κατὰ φαινόμενον, διαμετρικῶς ἀντιτίθενται, ἀποτελοῦν ἀδιαχώριστον ζεῦγμα. Ὁ «χριστιανισμὸς» ὑπὸ τοῦ λαοῦ «ὀδηγὸς» εἶναι, ὡς ποσὸς, καὶ «σωτήρ». Ὁ στρατηγὸς de Gaulle οὐδέποτε διεχώρισεν τὰς δύο ἐννοίας. Ἄς μὴ λησμονῆται, ἐπίσης, ὅτι καὶ τὸ δημοψήφισμα ἀκολουθεῖ μίαν κρίσιν, διὰ νὰ κρυσταλλώσῃ, διὰ τοῦ ἀποτελέσματος, μίαν νέαν κατάστασιν.

1. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸ νομοθετικὸν δημοψήφισμα.

«... Συχνότατα τὸ ἀντικείμενον τοῦ δημοψηφίσματος παρουσιάζει μικροτέραν σημασίαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προσωπικότητα τὴν καταφεύγουσαν εἰς τοῦτο. Ἐπὶ πλέον, ἡ τιθεμένη ἐρώτησις ἐπιχειρεῖ νὰ συνθέσῃ προβλήματα μεταξὺ τῶν ἀνεξάρτητων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ λαὸς καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ διὰ μιᾶς μοναδικῆς ψήφου».

(Dossier, Référendum et Plebiscite, Ar. Colin σελ. 58).

Κατὰ τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Συντάγματος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατόπιν προτάσεως τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συνόδων ἢ κατόπιν συνδεδασμένης προτάσεως τῶν δύο Βουλῶν, δημοσιευομένης

εις την εφημερίδα της Κυβερνήσεως, δύναται να υποβάλει εις δημοψήφισμα πᾶν σχέδιον νόμου ἀφορῶν τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν, τὴν ἀποδοχὴν συμφωνίας ἀφορώσης τὴν Κοινότητα ἢ ἀποσκοποῦν εἰς ἐξουσιοδότησιν ὑπογραφῆς συνθήκης ἢ ὅποια, χωρὶς νὰ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ Σύνταγμα, θὰ εἶχεν συνεπειὰς ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν θεσμῶν. Ἐὰν τὸ δημοψήφισμα καταλήξει εἰς τὴν υἰοθέτησιν τοῦ σχεδίου νόμου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὸν δημοσιεύει ἐντὸς τῆς προθεσμίας τῆς προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ προηγουμένου ἄρθρου, δηλ. ἐντὸς 15 ἡμερῶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου εἶναι ἀπαραίτητοι ὀρισμένοι βραχύτατοι παρατηρήσεις: ὁ πρόεδρος ἔχει διακριτικὴν ἐξουσίαν προσφυγῆς εἰς τὸ δημοψήφισμα ὑπὸ ὀρισμένας, ὅμως, προϋποθέσεις: τὸ Κοινοβούλιον πρέπει νὰ εὑρίσκεται ἐν συνόδῳ. Ἀπαιτεῖται πρότασις περὶ δημοψηφίσματος μεταβιβαζομένη εἰς τὸν πρόεδρον εἴτε ὑπὸ τῶν Βουλῶν εἴτε ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ πρότασις αὕτη πρέπει νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὴν εφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρότασιν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸν πρόεδρον, μᾶλλον πρόκειται περὶ ἀπλοῦ τύπου.

Ὁ στρατηγὸς de Gaulle τὸ 1962 (διὰ τὰς συμφωνίας τοῦ Ενίαν περὶ Ἀλγερίας καὶ τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν τοῦ προέδρου) καὶ τὸ 1969 (περὶ ἀναθεώρησης τοῦ θεσμοῦ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς region) ἀνεκοίνωσε τὰς προθέσεις του περὶ δημοψηφίσματος καὶ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῶν σχεδίων του, χωρὶς κἄν πρότασις τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἔχη προηγηθῆ πρὸς διακίνησιν τῆς σχετικῆς διαδικασίας. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ἐπὶ G. Pompidou, ὅταν οὗτος ἀνακοινῶν ἀπὸ τηλεοράσεως, τὴν 16ῃ Μαρτίου 1972, τὸ δημοψήφισμα διὰ τὴν ἔγκρισιν ἢ μὴ τῆς «διηρυμένης Εὐρώπης».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Κοινοβούλιον, οὐδεμία πρότασις ἔχει μέχρι σήμερον σημειωθῆ, ἐσφαλμένως ἐκ μέρους του. Ὁ καθηγητὴς André Hauriou παρατηρεῖ ὅτι, ἄλλως θὰ εἶχον τὰ πράγματα ἐὰν τὸ Κοινοβούλιον, σφοδρῶς ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, εἶχεν καταθέσει σχετικὴν ἀντιπρότασιν τροποποιοῦσαν ἢ συμπληροῦσαν τὴν πρότασιν τῆς Κυβερνήσεως.^(205α) Θὰ ἦτο, τότε, δυσκολώτατον εἰς τὸν πρόεδρον νὰ ἀρνηθῆ τὴν ὑποβολὴν τῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον μὲ τὴν πρότασιν τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ φράσις τοῦ σχεδίου νόμου ἀφορῶσα «εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν...», ἠθελμένως ἴσως, εἶναι ρευστὴ καὶ ἀμφίβολου. Ἡ σκοτεινότης τοῦ σημείου τούτου ἐπέτρεψε εἰς τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ὑπὸ συνταγματικὴν κάλυψιν, νὰ πραγματοποιήσῃ δύο δημοψηφίσματα (1962 καὶ 1969) θεωρηθέντα ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς ἐπιστήμης ὡς ἀντισυνταγματικά.

Β'. «Τὸ δημοψήφισμα εἶναι διαδικασία συνισταμένη εἰς τὴν λήψιν ἀπο-

205α. Hauriou, ἔ. ἀ. σελ. 815.

φάσεως ἐπὶ ὀρισμένου πολιτικοῦ προβλήματος ὑπὸ τῶν ἐκλογέων καὶ ὄχι ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων των». (206) Ὡς θεσμὸς, πηγάζων ἐκ τῆς λεγομένης ἀμέσου Κυβερνήσεως πρέπει νὰ θεωρῆται, λογικῶς, ὡς κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικοῦ πυρήνος. Ὁ Duguit, μάλιστα, διαβεβαιώνει ὅτι τὸ ἐκλογικὸν σῶμα εἶναι πλέον ἱκανὸν νὰ ἐκφρασθῆ ἔφ' ἑνὸς σχεδίου νόμου, παρὰ νὰ ἐκλέξῃ ἀντιπροσώπους ἀξίους τοῦ ὀνόματός των.

Εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ δημοψήφισμα γίνεται γνωστὸν διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1793 καὶ ἐκτείνεται ἐπὶ νομοθετικοῦ καὶ πολιτικοῦ πεδίου. Μέχρι δὲ τοῦ 1958 ὁ ὅρος «δημοψήφισμα» (réferendum) μένει ἀχρησιμοποίητος προτιμωμένων περιφράσεων, ὡς «κλήσις εἰς τὸν λαὸν» (appel du peuple) ἢ «προσφυγὴ» εἰς τοῦτον (consultation du peuple) (207). Κατὰ τὸ προμνησθὲν Σύνταγμα (1793), τὸν νόμον ἐπεξεργάζεται τὸ Κοινοβούλιον. Οὗτος προτοῦ δημοσιευθῆ ἀνακοινώνεται εἰς τὸν λαόν. Οἱ ἐκλογεῖς διαθέτουν δικαίωμα ἀρνήσεως τοῦ νόμου (veto). Ἐὰν οἱ ἀντίπαλοι τούτου συγκεντρώσουν ἐπαρκεῖς ὑπογραφὰς καί, τοῦλάχιστον, εἰς τὸ ἥμισυ πλέον ἑνὸς τῶν διαμερισμάτων, τὸ 1)10 τῶν ἐκλογέων εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν καὶ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως, τότε τὸ σχέδιον τίθεται εἰς δημοψήφισμα πρὸς τελικὴν ἀποδοχὴν ἢ τελικὴν ἀπόρριψιν. Ἄλλως ὁ νόμος θεωρεῖται ἰσχυρὸς καὶ δημοσιεύεται. Ἐκτοτε, καὶ μέχρι τῆς 5ης Δημοκρατίας, θὰ προσφεύγουν εἰς τὸ δημοψήφισμα ἐπὶ συνταγματικοῦ πεδίου.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1793 προβλέπει Ἐθνοσυνέλευσιν συντακτικὴν, ἢ ὁποῖα, ἐπεξεργαζομένη σχέδιον Συντάγματος, θὰ τὸ ἔθετεν ἐνώπιον τῆς λαϊκῆς κρίσεως.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους VIII ἀρχίζει, ὅμως ἡ διαστροφή τῆς ἐννοίας τοῦ δημοψηφίσματος. Θεωρεῖται ὅτι ἀρκεῖ ἡ λαϊκὴ επικύρωσις διὰ νὰ λάβῃ ἰσχὴν εἰς συνταγματικὸς χάρτης καὶ ὀλίγον ἐνδιαφέρει ἐὰν τὸ κείμενόν του θὰ τὸ ἐπεξεργασθῆ πρὸς τοῦτο ἐκλεγείσα ἐθνοσυνέλευσις ἢ ἀπλῆ ὁμὰς ἐργασίας. Γενομένου δεκτοῦ ὅτι τὸ δημοψήφισμα καλύπτει τὸ πᾶν, ὁ λαὸς παρὰ τὴν προσφυγὴν εἰς αὐτόν, ἐξασθενίζει εἰς τὰ δικαιώματά του, ἀφοῦ καλεῖται νὰ ἐκφρασθῆ γενικῶς δι' ἑνὸς ναὶ ἢ ἑνὸς ὄχι, ἐφ' ἑνὸς μοναδικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον κατήρτισεν ἀπρόσωπος ὁμὰς ἐργασίας καὶ ὄχι ἐθνοσυνέλευσις χαίρουσα τῆς ἐμπιστοσύνης του.

Διὰ τοῦ Βοναπάρτου, ὀνομασθέντος ἰσοβίως ὑπάτου, τὸ συνταγματικὸν δημοψήφισμα ὑφίσταται νέαν παραλλαγὴν. Διὰ τούτου ζητεῖται ἐντολὴ τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος. Ἡ Γερουσία ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα ἐναρμονίσεως τοῦ τελευταίου πρὸς τὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ναπο-

206. Ὁρα G.Berlia, ἔ.ἄ., σελ. 126.

207. Ὁρα G.Berlia, ἔ.ἄ., σελ. 121.

λέοντος κατάστασιν καὶ πρὸς τὰς αὐτοκρατορικὰς βλέψεις του. Ἐντὸς τοῦ ἀνωτέρου πνεύματος θὰ τροποποιήσῃ τὸ Σύνταγμα καὶ διὰ τοῦ *senatus consulte* τῆς 28ης Floral τοῦ ἔτους XII, θὰ ἀναθέσῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὴν διακυβέρνησιν τῆς Γαλλίας.

Τὸ θέμα θὰ ἐπανατεθῇ μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρίγκηπος Louis Napoleon (δεδομένου ὅτι ἡ Παλινόρθωσις στηρίζεται ἐπὶ ἄλλων δογμάτων). Διὰ τὴν νομιμοποίησιν τὸ πραξικόπημά του ὁ πρίγκηψ-πρόεδρος «συνεκάλεσε τὴν 3ην Δεκεμβρίου 1851 πολίτας καὶ στρατιώτας νὰ ψηφίσουν δι' ἑνὸς ναὶ ἢ ἑνὸς ὄχι ἐπὶ τῆς κάτωθι ἐρωτήσεως: ὁ Γαλλικὸς λαὸς ἐπιθυμεῖ τὴν παραμονὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Louis Napoleon Bonaparte καὶ τοῦ μεταβιβάζει τὰς ἀναγκαίας ἐξουσίας διὰ τὴν ἐπεξεργασθῆ ἕν Σύνταγμα ἐπὶ τῶν βάσεων τῶν προταθεισῶν εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς 2ας Δεκεμβρίου;»⁽²⁰⁸⁾. Τὸ προκῶψαν Σύνταγμα εἶναι τὸ τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1852, τὸ ὁποῖον περιέχει καὶ τὸ ἄρθρον ὅτι «ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ προσφύγῃ» (ἄρθρ. 5).

Εἰς τὸ *senatus consulte* τῆς 21ης Μαΐου 1870 θὰ συναντήσωμεν τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς «φόρμουλαν», μετὰ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ὁ πρόεδρος ἔχει «προαχθῆ» εἰς Αὐτοκράτορα. «Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶναι ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ προσφύγῃ». Ἡ εὐθύνη δηλ. τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους ἐπισημαίνεται καὶ κυροῦται ὑπὸ μόνου τοῦ λαοῦ, ἐλλειπόντων κανόνων καὶ διαδικασιῶν ἱκανῶν νὰ τὴν καθορίσουν ἐπακριβῶς καὶ νὰ τὴν ζητήσουν συγκεκριμένως. Ὅταν ἀρχηγὸς (τοῦ) Κράτους, ὑπὸ συνθήκας πλήρους καὶ ἀδιαταράκτου νομῆς τῆς ἐξουσίας, καταφεύγει εἰς τὸν λαὸν τὸ κάμνει περισσότερον, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν του παρὰ διὰ τὴν καταδίκην του. Τὴν «βάπτισιν» ἐντὸς τοῦ λαοῦ τὴν ἐρμηνεύει ὡς ἐπικύρωσιν τῆς ἀκολουθηθείσης πολιτικῆς καὶ ὡς ἀπόσβεσιν τῶν ,τυχόν, εὐθυνῶν του. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν διαδρομὴν παρατηρεῖται, ἢ κατὰ στάδια, προσέγγισις εἰς τὸ προσωποπαγὲς δημοψήφισμα («ψευδοδημοψήφισμα», *plebiscite*). Καταργεῖται, πρῶτον, ἡ συντακτικὴ (ἢ ἀναθεωρητικὴ) ἐκλεγομένη συνέλευσις (ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅσα ὤριζεν τὸ Σύνταγμα τοῦ 1793), ζητεῖται, ἐν συνεχείᾳ, ἀπὸ τὸν λαὸν μία ἐντολὴ νεφελώδης καὶ ἀπροσδιόριστος, συνδεδεμένη ἀρρήκτως πρὸς «χαρισματικά» πρόσωπα (τοὺς Ναπολέοντας). Ὁ δρόμος πρὸς τὸ ψευδοδημοψήφισμα ἔχει περατωθῆ. Γ'. Κατὰ τὸ δημοψήφισμα (*réferendum*) ὁ λαὸς ἀποφαίνεται ἐπὶ συγκεκριμένου κειμένου, συμμετέχων διὰ τοῦτου ὡς καιρῖος συντελεστής εἰς τὴν νομοθέτησιν εἴτε συνταγματικῶν εἴτε κοινῶν κανόνων δικαίου. Ἐντι-

208. Ὅρα Lavissee et Rauband, *Hist. General*, τόμος XI, σελ. 34, ὅρα ἐπίσης τὰ ἄρθρα ἐπὶ *réferendum*, *plebiscite* εἰς μεγάλην Ἐγκυκλοπαιδείαν Larousse.

θέτως, τὸ προσωποπαγὲς δημοψήφισμα («ψευδοδημοψήφισμα», plebiscite), καθὼς παρατηρεῖ ὁ Duguít, τείνει εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν «ἀντιπροσωπευτικῆς» Κυβερνήσεως⁽²⁰⁹⁾. Μία ἐν λευκῷ ἐντολὴ δίδεται εἰς ἓν πρόσωπον διὰ νὰ ἐπεξεργασθῆ καὶ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν ἐν Σύνταγμα τοῦ ὁποῖου αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ εἶναι ὑποτυπωδῶς ἢ οὐδόλως προσδιορισμένα. Ἡ ἄρνησις τῆς ἐντολῆς πρὸς τὸ «χαρισματικὸν» πρόσωπον εἶναι, οὐσιαστικῶς, γενικὴ ἀποδοκιμασία αὐτοῦ τούτου τοῦ προσώπου. Τοιουτοτρόπως ὁ λαὸς ἀγκυλώνεται ἐντὸς τοῦ διλήμματος «ἢ Ἐγὼ ἢ τὸ Χάος». Διὰ τοῦτο, τὸ προσωποπαγὲς δημοψήφισμα εἶναι ἢ ἀσφαλεστέρα, ἴσως, μέθοδος, ἐπιβιώσεως τῶν «ὕπατικῶν» καθεστώτων. Ἡ πολιτικότης τοῦ λαοῦ πρέπει νὰ εἶναι τὰ μέγιστα ἀνεπτυγμένη διὰ νὰ ὑπερβῆ τὴν «μορμῶ» τῆς ἀπειλουμένης «καταστροφῆς». Ἡ ἱστορικὴ καταγωγὴ τοῦ προσωποπαγοῦς δημοψηφίσματος ἀνάγεται, καὶ πάλιν, εἰς τοὺς βοναπάρτας καὶ ἄρα εἰς τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν Αὐτοκρατορίαν. Δὲν εἶναι ἄμοιρον παρατηρήσεως τὸ γεγονός ὅτι, κατὰ τὴν εὐστοχον παρατήρησιν τοῦ Berliá, οἱ βοναπαριστὰι δίδουν εἰς τοὺς πολιτικούς των σχηματισμοὺς τὸν τίτλον «Ἐνωσις διὰ τὴν κλήσιν εἰς τὸν Λαόν» (Ligue pour l' appel au peuple). Διὰ τὸν Ναπολέοντα τὸν Μέγαν, τὸ πολιτικὸν ἰδανικὸν ἦτο ἢ «σύνθεσις», ἢ «ἀφομοίωσις» (fusion)⁽²¹⁰⁾. Ἡ Δικαιοσύνη, ἢ Διοίκησις, ἢ Ἐκκλησία, ἔπρεπε νὰ συνθέσουν ἐντὸς των παλαιᾶς καὶ νέας δυνάμεις, τὴν ἀρχαίαν εὐγένειαν καὶ τὸ ὕλικόν ποῦ ἐξεπῆδησεν ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν. Ἡ συγγένεια τῆς ἰδέας ταύτης πρὸς τὴν γκαλλικὴν ἔννοιαν τῆς «ἐνότητος» καὶ τῆς κλήσεως πρὸς τὸν λαόν, ὑπεράνω ἰδεολογιῶν, εἶναι πασιφανής. Ἡ τοιαύτη ἀφομοίωσις ἐπιτυγχάνεται, ἐντὸς τοῦ πνεύματος τῶν Βοναπαρτῶν, μόνον διὰ πανηγυρικῆς, «δημοψηφισματικῆς» ἀναγνωρίσεως, τῆς ἀκολουθητέας ὑπὸ τοῦ «χαρισματικοῦ» ἡγέτου πολιτικῆς, ὁ ὁποῖος, τοιουτοτρόπως, ἀποβαίνει ὄχι μόνον σύνδεσμος τῶν κρατικῶν ἀρμοδιοτήτων ἀλλὰ καὶ σύμβολον ἐνότητος ὅλων τῶν στρωμάτων τοῦ λαοῦ. Τοιαύτης ὑφῆς ὄν τὸ προσωποπαγὲς δημοψήφισμα (ψευδοδημοψήφισμα) οὔτε δημοκρατικὸν οὔτε φιλελεύθερον δύναται νὰ θεωρηθῆται. Αἱ δημοκρατικαὶ, ὅμως, ἐπιφάσεις διασώζονται. Ἄρα, ἢ τοιαύτη παραφθορὰ τοῦ δημοψηφίσματος (plebiscite) δὲν εἶναι μόνον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, παράδοξον ὑποκατάστατον τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο ἀπαράδεκτος, ὅτι ἀναθέτει τὴν ἀντιπροσώπευσιν ἂν μὴ εἰς ἓν πρόσωπον, πάντως, εἰς στενώτατον κύκλον προσώπων. Μὲ τὴν ἰδέαν αὐτὴν τῆς «ἀφομοιώσεως», κάπως ρωμαντικὴν καὶ «μυθικὴν», δυσκόλως συμβιβάζονται αἱ «ἰδεολογίαι». Ὁ Ναπολέων τὰς ἐμίσει, ὅπως ὁ de Gaulle ἀνήγγελλε τὸ τέλος των. Παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἀπέθανον καὶ θὰ

209. Ὅρα εἰς Dossier, referendum et plebiscite σελ. 49. Ἐπίσης ὡς ὑποσ. 208

210. Ὅρα καὶ G.Berliá, ἔ.ἀ., σελ. 128 ἐπ.

ἀργήσουν νὰ ἀποθάνουν. Ἡ τρίτη Δημοκρατία «κομματική» καὶ «ἰδεολογική», ἐχθρεύεται βαθέως τὸ δημοψήφισμα ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς του, ψευδεῖς καὶ ἀληθεῖς. Οἱ συνταγματικοὶ νόμοι τοῦ 1875 δὲν θὰ ὑποβληθοῦν εἰς δημοψήφισμα. Παρ' ὅλα ταῦτα, καὶ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦτο, ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ νομοθετικοῦ καὶ συνταγματικοῦ πεδίου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, πᾶσα πρότασις περὶ δημοψηφίσματος θεωρεῖται ἀντισυνταγματική, ὡς ἀντίθετος πρὸς τὸ ἄρθρον πρῶτον τοῦ συνταγματικοῦ νόμου τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1875, ὃ ὁποῖος ἐπεφύλαττε εἰς τὰς δύο Βουλὰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἄποψις αὕτη ἐπεβεβαιώθη εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, τοῦλάχιστον δύο φορές, τὴν 15η Δεκεμβρίου 1908 καὶ τὴν 23η Μαρτίου 1920. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερον, μολονότι τὸ δημοψήφισμα δὲν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν συνταγματικῶν νόμων τοῦ 1875, ἀναγνωρίζεται⁽²¹⁾ ὅτι αἱ δύο Βουλὰὶ συνεδριάζουσαι εἰς ἐνιαίαν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἠδύναντο νὰ μεταβάλουν τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως καὶ νὰ εἰσαγάγουν τὴν προσφυγὴν εἰς τὸ δημοψήφισμα. Παρομοία ἀλλαγὴ δὲν ἔλαβε ποτὲ χώραν. Δεδομένου δὲ ὅτι εἰς τὸ νομοθετικὸν πεδίον τὸ δημοψήφισμα ἀπαγορεύεται, εἰς δὲ τὸ συνταγματικόν, ἢ στενὴ πρὸς αὐτὸ ὁδὸς ἔμεινεν ἀχρησιμοποίητος, καταλήγομεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀναλυθεῖσα διάκρισις, παραμένει, ὑπὸ τὴν τρίτην Δημοκρατίαν, ἄνευ προεκτάσεως εἰς τὴν πρακτικὴν, ἔχει δέ, μόνον, θεωρητικὴν σημασίαν.

Ἡ τετάρτη Δημοκρατία ἐφαρμόζει τὸ δημοψήφισμα ἐπὶ συνταγματικοῦ πεδίου. Συγκεκριμένως, ὑπάρχει συνδρομὴ Κοινοβουλίου καὶ λαοῦ ἀλλὰ ἡ προσφυγὴ εἰς τὸ δημοψήφισμα δύναται νὰ παρακαμφθῆ ἂν αἱ δύο Βουλὰὶ ἐκφραστοῦν διὰ μιᾶς ἐνισχυμένης πλειοψηφίας (2/3 ἢ 3/4 ἀναλόγως τὴν περίπτωσιν).

Δ'. Λέγουν ὅτι αἱ τραγωδίαὶ τοῦ Ρακίνα εἶναι ἡ λύσις μιᾶς κρίσεως. Τὸ ἴδιον θὰ ἠδυνάμεθα, μὲ κάποιαν ἐλευθεριότητα, νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅσον ἀφορᾷ τὸ δημοψήφισμα ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν.

Ἄν ἐξαιρέση τις — καὶ μέχρις ἐνὸς σημείου — τὸ δημοψήφισμα τοῦ Ἀπριλίου 1972, περίπου κάθε ἐμφανῆ ἢ ἀφανῆ κρίσιν τὴν διαδέχεται ἕν δημοψήφισμα. Τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1961, τὸ δημοψήφισμα ἐπὶ τῆς ἀλγερινῆς αὐτοδιαθέσεως. Τὴν 8ην Ἀπριλίου 1962, δημοψήφισμα ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν τοῦ Ενίαν. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1962, δημοψήφισμα διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας. Τὴν 27ην Ἀπριλίου 1969, δημοψήφισμα διὰ τὴν αὐτοδιοίκησιν καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῆς Γερουσίας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἔπεσεν. Ὑψηλοῦ σχετικῶς ἀριθμοῦ, ὅλα ἔπονται ἐνὸς κλυδωνισμοῦ, εἴτε οὗτος εἶναι ἡ κατάρρευσις

---

211. G.Berlia, ἔ.ἀ., ὑποσημ. 210.

της 4ης Δημοκρατίας, είτε ή λήξις της αποικιοκρατίας είτε ο Μάϊος του 1968.

Πρόκειται, ως έχει παρατηρηθῆ, περι ἀληθοῦς πολιτικῆς τοῦ δημοψηφίσματος (ἢ πολιτικῆς διὰ τοῦ δημοψηφίσματος). Εἶναι τοῦτο χαρακτηριστικὸν τῆς 5ης Δημοκρατίας, δεδομένου ὅτι καὶ ὁ G. Pompidou, παρὰ τὰς ἀποδιδομένας εἰς αὐτὸν ἀπόψεις περὶ χρησιμοποίησός του εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην, δὲν τὸ ἀπέφυγεν ἢ μᾶλλον τὸ ἐπεζήτησεν. (Δημοψήφισμα τῆς 23ης Ἀπριλίου 1972, περὶ ἐγκρίσεως τῆς συνθήκης εἰσόδου τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν εἰς τὴν ΕΟΚ).

Πάντως, ὅσον ἀφορᾷ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, κατὰ τοῦτο εἰλικρινῆ ἔναντι τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, οὗτος οὐδέποτε ἀπέκρυπεν τὰς προθέσεις του περὶ τῆς μέχρι καταχρήσεως προσφυγῆς εἰς τὸ δημοψήφισμα. Ἀντιτιθέμενος εἰς τὴν λύσιν μιᾶς παντοδυνάμου Ἐθνοσυνελεύσεως, τὸ 1945, ἀποφαίνεται ὅτι «χάρις εἰς τὸ δημοψήφισμα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιβάλλωμεν μία κάποιαν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν ἐξουσιῶν ταύτης καὶ ἐκείνων τῆς Κυβερνήσεως».(212)

Ἡ ἀντίθεσις τῶν πολιτικῶν παρατάξεων καὶ τῶν ὀργανωμένων élites εἰς τὰς περὶ δημοψηφίσματος ἀντιλήψεις, του εἶναι ἄμεσος. Καθὼς οὗτος τὰς θεωρεῖ πάντοτε ἐχθρούς του, ἀντιθέτων πάντοτε ἑαυτὸν πρὸς τὰ «κόμματα», διαβλέπει εἰς τὸ δημοψήφισμα τὸ προσφορότερον μέσον ἐπιβολῆς του ἐπὶ τούτων.(213) Αἱ ἰδέαι του ἀποτελοῦν, πλὴν τῶν προσωπικῶν του καταβολῶν, καὶ ἀπήχησιν τῶν ἀπόψεων τοῦ Joseph Barthélemy καὶ τοῦ συμβούλου-ὑπουργοῦ του René Capitant.(214) Δὲν θὰ ἀποκρύψῃ ποτὲ, ἐπίσης, τὸν χαρακτηριστῆρα plebiscite, τὸν ὁποῖον ἀπέδιδε εἰς παρομοίας πολιτικὰς ἐπιχειρήσεις του, διὰ τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ προσώπου του μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κρινομένου θέματος. Μονοτόνως, πρὸς ἐκάστου δημοψηφίσματος, ἐπανελάμβανεν ὅτι ἔαν δὲν ἔχει τὴν ἐγκρισιν τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ τιθεμένου προβλήματος, θὰ ἀπεχώρει. Τὸ διὰ τῶν «κομμάτων» ἐπερχόμενον «χάος», ἐξυπηκούετο.

212. Ἀπομν. τόμος III, σελ. 256.

213. «...Πρέπει λοιπὸν νὰ στηρίζωμαι περισσότερον ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι ἐπὶ τῶν élites, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν πάντοτε νὰ παρεμβληθοῦν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ...». Le Monde, 29 Ἀπριλίου 1969, ἄρθρον τοῦ Sirius.

214. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ de Gaulle καὶ τῶν ἰανωτέρω ἐπιστημόνων, ἡ κυβερνήσις ἀπολαμβάνει, ἐκ τῶν πραγμάτων, μιᾶς φυσικῆς, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ A.Hauriou, προτιμήσεως. «Κυβερνᾶν δὲν σημαίνει ἀπλῶς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων. Εἶναι ὅπως λέγει ὁ J.Barthélemy ἡ ἐξασφάλισις, διὰ παρεμβάσεων συνεχῶν καὶ αὐθορμητῶν, τῆς ζωῆς αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους» (A.Hauriou, Droit Const., ἔ.δ., σελ. 655). Τὸ δημοψήφισμα, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, τὸ βλέπει ὡς μέσον ταχείας ἐγκρίσεως τῶν σχεδίων του καὶ ἀνοίγματος τοῦ δρόμου πρὸς ἐκτέλεσίν των, ἄνευ παρεμβολῆς ἐνδιαμέσων σωμάτων μεταξὺ αὐτοῦ (κυβερνήσεως) καὶ λαοῦ (ὄρα ὑπόσημ. 216).

ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι οἱ Γάλλοι ἐλάτρευον ἀνέκαθεν τοὺς ἀγῶνας τῶν ἰδεῶν, οἱ ὅποιοι προσδίδουν εἰς τὴν πολιτικὴν μάχην μίαν σκληρότητα, «ἐπιρρεπῆ εἴτε εἰς τὴν δραματοποίησιν εἴτε εἰς τὸ ὑπερθέαμα».⁽²¹⁵⁾ Τὴν τάσιν αὐτὴν ὁ στρατηγὸς de Gaulle τὴν ἐγνώριζεν καὶ τὴν ἐξεμεταλλεύετο: Ὁ «ἥρωας» θὰ φύγῃ ἢ Γαλλία τὴν ὁποίαν «ἐνυμφεύθη», ἀπὸ τοῦ 1940, θὰ «χηρεύσῃ»! Τὸ «δρῆμα» εἶναι παρόν. Πρέπει, ὅμως, νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὁ «ἐξαναγκασμὸς» ἐσταμάτα ἐκεῖ. Ἡ προεκλογικὴ μάχη ἦτο ἀπολύτως ἐλευθέρα, ἢ ἀντιπολίτευσις μετεῖχεν, σχετικῶς, ἀκωλύτως τῶν προνομίων χρήσεως τῶν κρατικῶν μέσων πληροφορήσεως. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκαθαίρει τὸ ἀμφίβολον, συνταγματικῶς, χρῶμα τῶν δημοψηφισμάτων, τὰ ὁποῖα διηνήργησεν, εἶναι ὅτι ἀπεχώρησεν τῆς ἐξουσίας ἡττηθεὶς εἰς δημοψήφισμα, τὸ πρῶτον, εἰς τὴν ἱστορίαν, διενεργούμενον ὑπὸ προσωποπαγοῦς καθεστῶτος καὶ στρεφόμενον εἰς βᾶρος του, πρὸς τιμὴν — τὸ τελευταῖον τοῦτο — τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καὶ ἀσχέτως πρὸς τὰς πολιτικὰς ἐκτιμήσεις ἐπὶ τῶν ἐνώπιον τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος τεθέντων, τότε, προβλημάτων.⁽²¹⁶⁾

Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, κατὰ τὴν σαρδάνειον, κάπως, παρατήρησιν τοῦ Lacouture, ἐφήρμοσεν διὰ τοῦ δημοψηφίσματος ὑπερμέτρως τὸν Nietzsche. «Ἐπάρχει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ζαρατούστρα εἰς ὠραῖος μονόλογος, τοῦ σχοινοβάτου, ὁ ὁποῖος μολονότι γνωρίζει ὅτι ἔχει καταδικασθῆ εἰς τὴν μοιραίαν πῶσιν, μολαταῦτα, ὅλον ἐν καὶ περισσότερον ἀνέρχεται, τολμηρὸς, μεθύων, ἀνυπέρβλητος». Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἠτόκτόνησε πολιτικῶς μὲ τὸ «ὄπλον» τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων ἢ ἀπλῶς κατὰ ἰδικὴν του, εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ἔκφρασιν, ἐπεδίωξε μίαν «ὠραίαν ἐξοδον», ἀληθῶς γκωλλικὴν; Μᾶλλον πρόκειται περὶ τοῦ δευτέρου⁽²¹⁷⁾.

215. Ὁρα P. Avril, *Le Gouvernement de la France*, ἔ.ἀ., σελ. 26.

216. Ὁ M. Debré θεωρῶν διαφορετικῶς τὰ πράγματα, δίδει [ἄλλον ὄρισμὸν εἰς τὸ plebiscite (ψευδοδημοψήφισμα)]. «Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καλεῖ τὸν λαὸν εἰς plebiscite εἶναι ἀποφασισμένος νὰ μείνῃ, ὁ,τιδήποτε κι' ἂν συμβῆ· ἐνῶ ὁ ὄρισμὸς τοῦ δημοψηφίσματος (référendum) εἶναι διαφορετικὸς: Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καλεῖ εἰς δημοψήφισμα, ὑποκύπτει νῶπιον τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς τὸ βᾶθος τῆς ὑποθέσεως». (Ὁρα ἐφ. *Le Monde*, 24 Ἀπριλίου 1969). Ὁ Duverger δὲν θεωρεῖ τὴν ὅλην πολιτικὴν ὡς ἀντιδημοκρατικὴν. «...τὸ ὅτι ὁ πρόεδρος, εὐθέως ἐκλεγόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ, θέτει τὴν ἐντολὴν του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ λαοῦ, εἶναι τελείως φυσικόν. Τοῦτο ἐνθυμίζει ὀλίγον τὴν ἀμερικανικὴν πρακτικὴν τοῦ recall. Ὁ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπισύρῃ τὴν κριτικὴν, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ πρόεδρος χρησιμοποιοῖ ἠθικὴν πίεσιν, προερχομένην ἐκ τῆς ἀπειλῆς παραιτήσεως ἐπροκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπιθυμουμένην μεταρρύθμισιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρωθυπουργοί, κάμνουν τὸ ἴδιον ὅταν θέτουν θέμα ἐμπιστοσύνης ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου...» (Duverger, *Droit Const.*, σελ. 646, ἐκδ. 1970).

217. Ὁρα καὶ Stanley Hoffman, ἔ.ἀ., εἰδικῶς τὸ κεφ. «Ἐξοδος» (*Sortie*), σελ. 102 καὶ ἐπ. Ὁρα καὶ Lacouture, de Gaulle, ἔ. ἀ. σελ. 230.

Συγκριτικὸν δίκαιον.

- A. Τὸ δημοψήφισμα μολονότι ἐφαρμοσθὲν ὑπὸ πολλῶν χωρῶν, εἴτε εὐκαιρικῶς εἴτε μετὰ συχνότητος, εἶναι εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὅπου, τελικῶς, μετὰ σταθερότητος ἐνεκλιματίσθη. Λειτουργοῦν ὡς θεσμὸς θαυμασιῶς, εἰς τὴν χώραν ποὺ τὸν ἀφωμοίωσεν, δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸς ἐξαγωγῆς γενικῶν συμπερασμάτων, ἢ δὲ βεβιασμένη ἐμφύτευσις ἐλβετικῶν θεσμῶν, ἴσως ἀπέβαινε διὰ τὸν θεσμόν ὅ,τι καὶ ἡ κλίνη τοῦ Προκρούστου.

Ἡ πρώτη παρατήρησις ἐπὶ τοῦ ἐλβετικοῦ δημοψηφίσματος εἶναι ἡ ἀφθονία τῶν περιπτώσεων χρησιμοποιήσεώς του. Οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι ἴσως ποιηταί, ἀλλ' εἶναι πρωτίστως ψηφοφόροι, ἔλεγεν ὁ Ramuz. Συναντῶμεν τὸ δημοψήφισμα ἐπὶ συνταγματικοῦ καὶ νομοθετικοῦ πεδίου, καθὼς καὶ ἐπὶ ἐπικυρώσεως διεθνῶν συνθηκῶν. Τοῦτο, ἐξ ἄλλου, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ ἐπιπέδου ὁμοσπονδίας ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν ἐπὶ μέρους καντονίων. Ἐπὶ ἐπιπέδου ὁμοσπονδίας, τὸ δημοψήφισμα εἶναι ὑποχρεωτικὸν δι' οἰανδήποτε τροποποίησιν τοῦ Συντάγματος. Εἶναι προαιρετικὸν διὰ τοὺς νόμους τοὺς ψηφισθέντας ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδιακῆς βουλῆς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι στηρίζεται ἐπὶ αἰτήσεως 30.000 πολιτῶν ἢ ἐπὶ τῆς αὐτῆς 8 καντονιακῶν κυβερνήσεων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν νόμων εἶναι εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις ἀπαράδεκτον ἂν ἀφορᾷ τὸν προϋπολογισμόν, τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους ἢ δι' ἐκείνους περὶ τῶν ὀπῶν αἰ Βουλαί, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν μελῶν των, ἐψήφισαν τὸ κατεπεῖγον.

Πάντως τὸ νομοθετικὸν δημοψήφισμα χρησιμοποιεῖται περιορισμένως. Κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποίους δίδει ἀπὸ ἕδρας ὁ G. Berlia, ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1964, ἐπὶ 902 «νομοθετικῶν πράξεων», ὑποκειμένων εἰς δημοψήφισμα, 69 μόνον τελικῶς ὑπήχθησαν, ἐξ ὧν 26 ἔγιναν ἀποδεκταὶ καὶ 43 ἀπερρίφθησαν. Ἄρα ἐπὶ 902 πράξεων, ὁ λαὸς ἠρνήθη ἐπικύρωσιν εἰς 43, ἥτοι εἰς τὸ 1)20 περίπου (Berlia, ἔ.ἀ., σελ. 132). Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ ἐλβετικοῦ Κοινοβουλίου, τὸ ὁποῖον προβαίνει εἰς μίαν προληπτικὴν αὐτολογοκρισίαν, σκεπτόμενον ὅτι δὲν τοῦ ἀνήκει ἡ τελευταία λέξις. Φοβούμενον ὅτι δύναται νὰ ἴδῃ τὰς πράξεις του ἀθρόως ἀπορριπτομένας, φροντίζει νὰ προσαρμόσῃ τὰς ἀποφάσεις του πρὸς τὴν τεκμαιρομένην βούλησιν τοῦ λαοῦ, συμβουλευόμενον κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν νόμων, τοὺς ἐκπροσώπους τῶν παραγωγικῶν τάξεων, τὰ ἐπιμελητήρια, τὰ ἀρμόδια σωματεῖα, τοὺς παντοίους συνεταιρισμούς (Πρβλ. Berlia ἔ.ἀ. σελ. 132).

Ἐπὶ θεμάτων διεθνῶν συνθηκῶν, ὑπόκειται εἰς δημοψήφισμα πᾶσα πρότασις ὑπογραφῆς συνθήκης ἀπεριορίστου διαρκείας ἢ πέραν τῶν 15 ἐτῶν. Ἡ σύνδεσις, πάντως, τῆς χώρας μὲ τὴν ζώνην ἐλευθέρων συναλλαγῶν (1960) καὶ μὲ τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης (1963), δὲν ὑπεβλήθησαν εἰς δημοψήφισμα, γενομένου δεκτοῦ ὅτι, ὑπάρχοντος εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας συνθήκας, τοῦ δικαιώματος τῆς καταγγελίας, τὸ κράτος δύναται νὰ ἀποσυρθῇ πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τῶν 15 ἐτῶν. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι, ὅμως, σύμφωνος ὅτι ἡ ἐνδεχομένη αἴτησις συνδέσεως τῆς Ἑλβετίας μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν ἢ εἴσοδον εἰς τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη, προϋπέθετεν ἓν δημοψήφισμα. Τὸ ἐπὶ συνταγματικοῦ πεδίου τοιοῦτον, προϋποθέτει διπλῆν πλειοψηφίαν. Ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀπλῆν πλειοψηφίαν τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων, ἀφ' ἑτέρου τὴν πλειοψηφίαν τῶν καντονίων. Κατὰ κανόνα, αἱ δύο πλειοψηφίαι συμπύπτουν καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὁμοσπονδίας μόνον τέσσαρες ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος τούτου ἐπισημαίνονται. Ἀπὸ τὸ 1848 ἕως τὸ 1945 ὑπολογίζονται 53 δημοψηφίσματα συνταγματικοῦ περιεχομένου ἐξ ὧν 36 θετικὰ καὶ 17 ἀπορριπτικὰ (Duverger, ἔ. ἀ., σελ. 330). Ἡ πρωτοβουλία κινήσεως τῆς σχετικῆς διαδικασίας εἶναι διττή. Ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τὸν λαόν. Ἐπὶ ἐπιπέδου ὁμοσπονδίας, ἡ λαϊκὴ πρωτοβουλία ὑφίσταται μόνον διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Οὕτω, 50.000 πολῖται δύναται νὰ ἀπαιτήσουν μερικὴν ἢ ὀλικὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ποὺ παραθέτει ὁ Duverger, ἀπὸ τοῦ 1848 μέχρι τοῦ 1949 σημειοῦνται 40 αἰτήσεις ἀναθεωρήσεως, συνεπεῖα λαϊκῆς πρωτοβουλίας, 11 ἔγιναν δεκταὶ καὶ 29 ἀπερρίφθησαν. Ἐντὸς τῶν καντονίων ἡ λαϊκὴ πρωτοβουλία ὑφίσταται καὶ ἐπὶ συνταγματικοῦ καὶ ἐπὶ νομοθετικοῦ πεδίου.

- B. Βασικὸν ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τοῦ ἑλβετικοῦ δημοψηφίσματος εἶναι ὁ βαθύτατος συντηρητισμὸς τῶν ἀποτελεσμάτων του. Παρατηρεῖται, παραδόξως, ὅτι ἡ ἄμεσος ἢ ἡμιαντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία εἶναι περισσότερον συντηρητικὴ ἀπὸ τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν. Ἡ πλειοψηφία τῶν δημοψηφισμάτων ἠδύνησεν τὸ status quo. Οἱ λαοί, φαίνεται, κατὰ βάσιν, εἶναι συντηρητικοί. Ἡ ἐπαναστατικότης, κατὰ τὴν ἱστορικὴν των διαδρομὴν, ἀποτελεῖ τὴν ἔκλαμψιν, τὸ φλογερὸν ἐπεισόδιον, τὴν παροδικὴν θείαν μέθην. Ἀντιθέτως, δι' ἑνὸς παγίου συντηρητισμοῦ κατοχυρώνουν τὴν καθημερινότητά των καὶ τὴν, ἀνουσίως, ἐπίπεδον πορείαν τῆς ζωῆς των. Ὁ Ramuz, καὶ πάλιν, ἔλεγεν, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἑλβετοὺς, ὅτι, πολλάκις οἱ λαοὶ ἀποσυντίθενται καὶ ἀπὸ ἔλλειψιν ἀνάγκης.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν παράδειγμα συντηρητισμοῦ ὅτι ἐπὶ ἐπιπέδου ὁμοσπονδίας, δημοψήφισμα ἀφορῶν τὴν ψῆφον τῶν γυναικῶν, εἶχεν ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα.

Ἄλλο, δεύτερον, χαρακτηριστικὸν του εἶναι ὁ «ἀπολιτικός» χαρακτήρ, ἀποτέλεσμα τῆς ὁμοσπονδιακῆς δομῆς τοῦ ἐλβετικοῦ κράτους, ποῦ τὸ καθιστᾷ ἀναγκαστικὸν διὰ προβλήματα καθαρῶς τεχνικὰ (π.χ. ἐπικύρωσις μετὰ τῆς Ἰταλίας τῆς συνθήκης τῆς 27ης Μαΐου 1957, περὶ ὑδροηλεκτρικῆς δυνάμεως συνοριακῶν ὑδάτων ἢ περὶ σφαγῆς ζώων ἢ περὶ ἐνοποιήσεως τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν) (Berliia, ἔ.ἀ., σελ. 133). "Ὅλα τὰ κόμματα ἔχουν ἐπικαλεσθῆ τὸ δημοψήφισμα, εἴτε ἀριστερὰ εἴτε δεξιὰ, καὶ οὐδεμία παράταξις τὸ μονοπωλεῖ.

Τρίτον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ αὐξουσα ἀποχὴ τῶν ψηφοφόρων, ἡ ὁποία, ἄλλωστε, δὲν εἶναι ἐλβετικόν, μόνον, φαινόμενον. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1955-1966 ἀνῆλθεν εἰς ποσοστὸν 49%. Κατὰ τὴν ἰδίαν περίπτου ἐποχὴν (ἀπὸ 1958 ἕως 1969) τὸ ποσοστὸν ἀποχῆς ἀνῆλθεν ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν, εἰς Γαλλίαν, εἰς 21%. Κατὰ δὲ τὸ δημοψήφισμα τῆς 23ης Ἀπριλίου 1972, εἰς 40% περίπτου. Ἡ βασικὴ διαφορὰ, ὡς ἐπεσημάνθη ἀπὸ τὸν ἐλβετικὸν τύπον κατὰ τὸ γαλλικὸν δημοψήφισμα τῆς 27ης Ἀπριλίου 1969 (ἰδιαιτέρως, κύριον ἄρθρον τῆς Feuilles d' Avis de Neufchatel, 14 Ἀπριλίου 1969 — André Hauriou, Dr. Const., σελ. 447) εἶναι ὅτι εἰς τὴν Ἑλβετίαν πρόκειται περὶ μέσου δοθέντος εἰς τὴν λαϊκὴν βᾶσιν διὰ τὴν ἐκφράση τὰς θελήσεις τῆς, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν πρόκειται περὶ μεθόδου ἀπονεμηθείσης εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἀσκήση πίεσιν ἐπὶ τῆς βᾶσεως ταύτης.

Οἱ δύο λαοὶ εἶναι διαφορετικοί. Ἄρα καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν θεσμῶν των καὶ ἡ μορφή διακυβερνήσεώς του εἶναι φυσικὸν νὰ διαφέρουν. Ὁ A.Siegfried εἰς τὸ ἔργον του «Ἑλβετία, δημοκρατία-μάρτυς» (Suisse, Democratie-Temoin) ἀποφαίνεται σατυρίζων, ὅτι καὶ οἱ δύο λαοὶ ἔχουν τὴν αἴσθησιν τοῦ πνεύματος. Μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ἡ φύσις τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς παραφροσύνης, ἐνῶ ἡ Ἑλβετία τὸ διαθέτει ὑπὸ μορφήν φρονήσεως.

- Γ. Παρ' ὅλα ταῦτα, τὸ δημοψήφισμα τῆς 23ης Ἀπριλίου 1972 ἀπετέλεσεν κατὰ πολλοὺς πολιτικοὺς παρατηρητὰς προσπάθεια μεταφυτεύσεως τοῦ ἐλβετικῆς μορφῆς δημοψηφίσματος εἰς τὰ γαλλικὰ πράγματα. Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἐκαλεῖτο νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ θέματος ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ὄχι ἐπὶ φλέγοντος ἐσωτερικοῦ προβλήματος,

συντηρημένου με την τύχην τοῦ προέδρου ἢ τοῦ συστήματος. Ἡ ἀποπροσωποποίηση καὶ ἡ ἀναφορά του εἰς θέμα μὴ προκαλοῦν τὰ μίση ἢ τὴν ἀφοσίωσιν, ὡς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, συντέμνειν, ἀσφαλῶς εἰς τὴν «ἐλβετοποίησην» τοῦ δημοψηφίσματος ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τοῦ ἀφήρει τὸν μαχητικὸν ἢ διλημματικὸν χαρακτήρα του. Τοιούτοτρόπως, θὰ ἠδύνατο νὰ νοηθῆ εἰς τὴν Γαλλίαν ἀποχρωματισμένον δημοψήφισμα.

Οἱ ἀντίπαλοι ὅμως τοῦ προέδρου Pompidou διεῖδον εἰς τὰς προθέσεις του ἔξυπνον πολιτικὸν ἐλιγμὸν πρὸς κραταίωσιν, διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς ιδέας, τῆς προσωπικῆς του θέσεως καὶ ἀνοίγματος τῆς πλειοψηφίας του πρὸς τοὺς ἐκτὸς αὐτῆς κεντρῶς τοῦ Lecanuet καὶ τοὺς ριζοσπάστας τοῦ Schreiber. Ἐπίσης δὲ καὶ τὸν ἐπηρεασμὸν, δι' ἑνὸς τυχόν θεαματικοῦ ἀποτελέσματος, τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Τοιούτοτρόπως τὸ μέγα ποσοστὸν ἀποχῶν (40%, πρωτοφανὲς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γαλλικῶν δημοψηφισμάτων) δὲν ὀφείλετο εἰς τὸν «ἐλβετικόν» του χαρακτήρα, οὔτε εἰς τὸν ἀπολιτικότητά του, ἀλλ' εἰς σύνθημα ριφθὲν ὑπὸ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, τὸ ὁποῖον κατήγγειλεν τὰς βαθυτέρας, κατ' αὐτό, προθέσεις τοῦ προέδρου.

Δυνάμεθα, καταληκτικῶς, νὰ συναγάγωμεν δύο συμπεράσματα: 1) Τὸ ἐλβετιῶν χαρακτήρος δημοψήφισμα δυσκόλως θὰ ἐμφυτευθῆ εἰς Γαλλίαν. Ὁ γαλλικὸς λαὸς τὸ θεωρεῖ, περίπου ἀταβιστικῶς, συνδεδεμένον μετὰ τὰς μεγάλας ἐσωτερικὰς μάχας καὶ τὰ φλέγοντα προβλήματα.

2) Καθ' ὃ μέτρον τοῦτο χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀπόκρυψιν ἄλλων σκοπῶν, θὰ ἀποβαίνει ὄπλον στρεφόμενον ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὸ μετεχειρίσθησαν. Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἐξεπέρασεν τὸ σύμπλεγμα τοῦ «χαρισματικοῦ ἀνδρός», καὶ ἀπεμυθοποίησεν τὸ κατ' ἐξοχὴν πολιτικὸν ὄπλον τούτου, δηλ. τὸ δημοψήφισμα.

2. Ἡ προσωρινὴ δικτατορία τοῦ ἄρθρου 16 καὶ αἱ ἰδεολογικαὶ ρίζαι του.

Α'. Κατὰ τὸ ἄρθρον 16, «ὅταν οἱ θεσμοὶ τῆς Δημοκρατίας, ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Ἔθνους, ἡ ἀκεραιότης τῆς ἐπικρατείας της, ἡ ἐκπλήρωσις διεθνῶν ὑποχρεώσεων, ἀπειλοῦνται σοβαρῶς καὶ ἀμέσως καὶ ἡ κανονικὴ λειτουργία τῶν συντεταγμένων ἐξουσιῶν ἔχει διακοπῆ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας λαμβάνει τὰ ἀπαιτούμενα ὑπὸ τῶν περιστάσεων μέτρα, ἀφοῦ προηγουμένως συμβουλευθῆ ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ὡς [τοιούτων (officielement, κατόπιν ἐπισήμου γνώμης) τὸν πρωθυπουργόν, τοὺς προέδρους τῶν Βουλῶν καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον. Οὗτος πληροφορεῖ περὶ τούτων

διὰ διαγγέλματος τὸ Ἔθνος. Τὰ λαμβανόμενα μέτρα πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὴν θέλησιν ἐξασφαλίσεως εἰς τὰς δημοσίας (συντεταγμένας) ἐξουσίας, ἐντὸς τῶν ἐλαχίστων δυνατῶν προθεσμιῶν, τὰ μέσα ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς τῶν. Ἡ γνώμη τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου ζητεῖται ἐν προκειμένῳ, τὸ Κοινοβούλιον συνέρχεται δικαιοματικῶς. Ἡ Ἔθνοσυνελεύσεις δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐξαιρετικῶν ἐξουσιῶν». Τοῦτέστιν, τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ προέδρου, ὄν ἀπολύτως διακριτικὸν διαφεύγει πάντα δικαστικὸν ἔλεγχον⁽²¹⁸⁾.

Ἀπαγορεύεται εἰς αὐτὸν διὰ χρησιμοποίησεως τῶν ἐκτάκτων μέτρων νὰ προβῇ, «πλαγιαστικῶς», εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιφύλαξιν, δύναται νὰ λάβῃ οἰασδῆποτε ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ ἀντικείμενόν των, θὰ λάβουν μορφήν νόμου ἢ διατάγματος. Περὶ τούτων ἐφαρμόζονται τὰ συνήθη περὶ δικαστικοῦ ἐλέγχου. Τοιοῦτοτρόπως, οἱ νόμοι διαφεύγουν πάντα δικαστικὸν ἔλεγχον, ἐνῶ τὰ διατάγματα (règlements) ὑπόκεινται εἰς τὴν κρίσιν τῶν διοικητικῶν δικαστῶν⁽²¹⁹⁾. Αἱ ληφθησόμεναι ἀποφάσεις ἰσχύουν καὶ μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς ἐκτάκτου περιόδου καὶ μέχρι τῆς τροποποιήσεώς των, διὰ τῆς νομοθετικῆς ἢ Κυβερνητικῆς ὁδοῦ, συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν των.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἄρθρου 16, τὸ δικαιοματικῶς συνερχόμενον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, Κοινοβούλιον διαθέτει τὰς πλήρεις ἐξουσίας του, κατὰ τὴν διάρκειαν, μόνον, τῶν κανονικῶν συνόδων. Ἐὰν ἡ διάρκεια τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἄρθρου 16, ὑπερβῇ τὸν χρόνον τῆς ὁμαλῆς συνόδου, τὸ Κοινοβούλιον στερεῖται, κατὰ τὸ «διάλειμμα» τοῦτο, τοῦ δικαιώματος τοῦ νομοθετεῖν, καθὼς καὶ τῆς ἀνατροπῆς τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο ἄλλωστε ἀπηχεῖ καὶ ἡ ἐρμηνεῖα — ὄχι ἀπροσμάχητος, τοῦναντίον πλειστάκις βληθεῖσα — τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς τὴν ἐπιστολὴν του τῆς 31ης Αὐγούστου 1961 πρὸς τὸν πρωθυπουργόν, συνεπεῖα τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ προέδρου τῆς Ἔθνοσυνελεύσεως νὰ συγκαλέσῃ ταύτην διὰ τὴν 12η Σεπτεμβρίου.

Τὸ διακριτικὸν τῆς ἐξουσίας τοῦ προέδρου ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς διατηρήσεως ἐν ἐφαρμογῇ τοῦ ἄρθρου 16. Τὸ 1961 π.χ., κατὰ τὴν ἐποχὴν «τοῦ πραξικοπήματος τῶν στρατηγῶν» εἰς Ἀλγερίαν, κατὰ τοὺς πλέον ἀντικειμενικοὺς παρατηρητὰς, ἡ ἰσχὺς τοῦ ἄρθρου 16 παρετάθη ὑπερμέτρως πέραν τῆς λήξεως τῆς ἀνταρσίας καὶ τῆς ἐπανόδου τῶν συντε-

218. Ὅρα ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας 2ας Μαρτίου 1962. Rubin de Servens, σχολιαζομένην καὶ ὑπὸ Berlia καὶ Pactet εἰς βιβλία των ὡς ἀνωτέρω, σελὶς 78 ὁ πρῶτος καὶ 152 ὁ δεῦτερος. Ὅρα ἐπίσης Revue de droit public et de la science politique, 1962, σελ. 294 μετὰ τὸ σχόλιον τοῦ Jean François Henry.

219. Ἀπόφασις ἔ.δ., ὑποσ. 218.

ταγμένων εξουσιών εις τὸν ὁμαλὸν ρυθμὸν λειτουργίας (25 Αὐγούστου 1961 — 29 Σεπτεμβρίου 1961).

Β'. Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ τοῦ καθεστώτος, ἀφορῶντες εἰς τὴν ἐνδυνάμωσιν τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἄρα καὶ τὸ ἄρθρον 16, ἔχουν τὰς βάσεις των εἰς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ 1940. Περὶ τοῦ γεγονότος τούτου ὑπάρχουν γραπτὰ κείμενα. Τὴν 8ην Αὐγούστου 1958, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, μετέχων εἰς μίαν συνεδρίασιν τῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς⁽²²⁰⁾ ἀποφαίνεται ὅτι «ἡ τρομερὰ κρίσις τοῦ 1940 ἦτο, ἐν ταῦτῳ, κρίσις θεσμῶν καὶ ἐθνικῆς κρίσις». Ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ πρόεδρος Lebrun τοῦ ἐξωμολογήθη ἀργότερον ὅτι, ὡν ὑπεύθυνος μόνον διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἢ ἀκεραιότητα τῆς χώρας, ἔδωκεν εἰς τὴν κρίσιν τὴν λύσιν Retain, ἐνῶ «ἐάν ἦτο ὑπεύθυνος θὰ μετέβαινε εἰς Ἀλγερίαν».⁽²²¹⁾

Τὰ ὅσα λέγει ὁ Lebrun, ἐξυπηρετοῦν, ἴσως, τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ἀλλὰ δὲν ἀντέχουν εἰς σοβαρὰν πολιτικὴν, τοῦλάχιστον, κριτικὴν. Ὅταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀπῆλθεν εἰς Λονδίνον, ἦτο ὁ τελευταῖος εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὑπευθύνων καὶ ὁμοῦ ἐθεώρησεν ἱστορικὸν του καθήκον νὰ ἐπωμισθῇ τὴν εὐθύνην τοῦ Ἔθνους. Ἄρα ὁ πρόεδρος Lebrun δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεῖται τὰ συνταγματικὰ κενὰ καὶ τὰς ἀδυναμίας διὰ νὰ δικαιολογήσῃ διατὶ μετέβη εἰς Bordeaux ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλγερίον. Ἄλλωστε ὁ πρόεδρος Paul Reynaud εἰς τὸ βιβλίον του «Et après», ἀνταπεξέρχεται εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα λέγων ὅτι, ὁ πρόεδρος Lebrun ἠδύνατο ὡς ὑπεύθυνος διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ὀρκίσῃ, μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τὴν 15ην Ἰουνίου, Κυβέρνησιν ἀντιστασιακῶν, πάλιν ὑπὸ τὸν Reynaud⁽²²²⁾. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ Lebrun, ἀποφεύγων νὰ ἀναθέσῃ σχηματισμὸν Κυβερνήσεως εἰς τοῦτον, ἐπικαλεῖται τὴν κατάστασιν τοῦ μετώπου ὡς ὁ στρατηγὸς Weygand τοῦ τὴν παριστᾶ, μὴ ἐπιτρέπουσαν σκέψιν περὶ συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος καὶ ὄχι διότι δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ἢ τὴν εὐθύνην σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως. Καὶ ὁ Reynaud καταλήγει ὅτι «ἐάν συνέβησαν τὰ ὅσα συνέβησαν τούτο ὀφείλεται ὄχι εἰς τὸ ὅτι ὁ πρόεδρος Lebrun δὲν εἶχεν ἐξουσία, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι εἶχε πολλὰς», εἰς σημεῖον ὥστε νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ γνώμη του ἐκείνης τοῦ προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Εἰς τὸ σημεῖον τούτου ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle παραμένει πράγματι ἔωλος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ 1940 εἶναι, ἴσως, ἡ κυβερνητικὴ ἀστάθεια τῆς τρίτης Δημοκρατίας, ἡ κακὴ πολεμικὴ προπαρασκευὴ, ἡ ἔλλειψις ἐξου-

220. Ὅρα Avis et Debats τῆς Comité consultatif constitutionnel, σελ. 18. Ὅρα καὶ A.Hauriou, Droit constitutionnel et institutions politiques, 1970, σελ. 820.

221. Ὅρα περὶ τούτων καὶ εἰς βιβλίον P.Alexandre, Le duel de Gaulle-Pompidou, σελ. 171, καθὼς καὶ Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 820.

222. Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 820.

σιών που ώδήγησεν εις την ήτταν άλλ' όχι αυτή ή όποία ύπηγόρευσεν την ήττοπάθειαν. Εις παρομοίας περιπτώσεις δέν είναι αί συνταγματικάι διατάξεις αί ύπαγορεύουσαι την διαμόρφωσιν μιᾶς συμπεριφορᾶς, άλλ' ή διαίσθησις, τό πολιτικόν θάρρος και ή ἄρσις εις τό ύψος τών περιστάσεων. Αί ἐνέργειαι τοῦ de Gaulle, τελευταίου εις την κυβερνητικήν ιεραρχίαν, τό 1940, ἀποτελοῦν διάψευσιν τών ἐπιχειρημάτων του τοῦ 1958.

Ἄνεξαρτήτως, ὅμως, ὄλων τούτων, τό κέντρον τῆς σκέψεως τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle είναι ὁ διά τοῦ Συντάγματος καθορισμός ἐνός ὑπευθύνου και τών ἀρμοδιοτήτων του. Βεβαίως, κατά τόν στρατηγόν de Gaulle δέν δύναται νά είναι ἄλλος ἀπό τόν ἀρχηγόν τοῦ Κράτους. Ἡ θέλησις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle περί «ὀπάρξεως ὑπευθύνων», ὑπαγορεύεται και ἀπό τήν πικράν ἐμπειρίαν τήν ὁποίαν ἀπεκόμισεν λόγω τών δυσκολιῶν διπλωματικῆς του ἐκπροσωπήσεως πλησίον τών συμμάχων, δεδομένου ὅτι ή (συνταγματική) νομιμότης τοῦ γράμματος ἔκειτο πρὸς τό μέρος τῆς Κυβερνήσεως Vichy.

Ἡ λήψις ἀποφάσεων, ἐντός σαφῶς καθωρισμένων πλαισίων (ὡς τό ἄρθρ. 16) ὑπό τοῦ κατά τό Σύνταγμα ὑπευθύνου νά λάβη ταύτας, διευκολύνει και τήν διπλωματικήν ἐκπροσώπησιν τῆς χώρας, ἀναγκαιοτάτης εις παρομοίας περιπτώσεις. Ἄλλὰ και πάλιν ὑπάρχουν ἀντεπιχειρήματα: ἐάν ὑπῆρχε εις τό Σύνταγμα τοῦ 1875 τό ἄρθρ. 16 και ὁ πρόεδρος Lebrun τό ἐχρησιμοποιοίει πρὸς τήν κατεύθυνσιν τῆς ἀνακωχῆς, δέν θά ἔπρεπε νά εὔρεθῆ εις στρατηγός de Gaulle νά δράσῃ ὡς ἔδρασεν, παρά τήν ὑπαρξιν συνταγματικῶς ὑπευθύνου και μέ συνταγματικῶς καθωρισμένας ἀρμοδιότητας; Εἶναι ἄρα ή πολιτική θέλησις, ή ὁποία ἐπιβάλλεται ἐπὶ τών κειμένων και καθορίζει τὰς ἀκολουθητέας γραμμάς εις τὰς ἐξαιρετικάς περιστάσεις. Ἐάν τό ψυχολογικόν ὑπόβαθρον τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 16 εἶναι ή ἀνωτέρω περιγραφείσα κατάστασις, αἱ προηγηθεῖσαι διατυπώσεις εἶναι ἀφ' ἐνός τό ἄρθρ. 14 τοῦ ἡάρτου τοῦ 1814 και ἀφ' ἐτέρου τό ἄρθρ. 48 τοῦ Συντάγματος Βαϊμάρης⁽²²³⁾. Ἄντανάκλασιν τῆς ιδέας μιᾶς προσωρινῆς δικτατορίας «κατ' ἔννοιαν ρωμαϊκήν» (G. Vedel) εὔρισκομεν εις τόν λόγον, κατά τόν Hauriou, «Σύνταγμα», τῆς Bayeux.

---

223. Ὁ A. Siegfried ἔγραψεν: «Αὐτή ή περίοδος τῆς γαλλικῆς ἱστορίας (ή 3η Δημοκρατία), θά ἦτο ἐνδοξωτάτη ἐάν ἐσταμάτα τό 1918: περιοριζομένη εις τὰ ἔτη που ἀκολουθοῦν (1918-1940), θά παρουσιάζετο καταστροφική» (De la IIIe à la IVe République, ἐν Chapsal, La vie politique en France depuis 1940, σελ. 10). Ὁ τελευταῖος οὗτος θεωρεῖ ὡς βασικά χαρακτηριστικά τῆς 3ης Δημοκρατίας: τήν κυριαρχίαν τοῦ Κοινοβουλίου, τήν κυβερνητικήν ἀστάθειαν, τόν πολυκομματισμόν, και τὰς ἑτεροκλήτους πολιτικάς συμμαχίας, αἱ ὁποῖαι ἐν συνδυασμῶ πρὸς τό σύστημα τῆς στενωτάτης περιφέρειας (arrondissement) εὔνοοῦντος τόν μέγαν ἀριθμόν ὑποψηφίων εις τόν πρῶτον γῦρον και τὰς συμμαχίας εις τόν δεύτερον, ἡσκουν ρόλον φαινομενικῆς ἀπλουστεύσεως τών προβλη-

Συγκριτικὸν Δίκαιον : Ἡ ἔννοια τῆς κρίσεως : Ἐξετάζοντες τὴν σχετικὴν νομοθεσίαν τριῶν ἀντιπροσωπευτικῶν, ὡς πρὸς τὸ θέμα, χωρῶν παρατηροῦμεν τὰ κάτωθι :

Α) Ἑλβετία : Ἐντὸς τοῦ Συντάγματος δὲν ὑπάρχει ὁρισμὸς τῆς καταστάσεως ἀνάγκης καὶ κρίσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἔννοια τῆς εἶναι γνωστὴ καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς της, εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου, δι' ἐκχωρήσεως πρὸς τοῦτο ἐξουσιῶν ἐκ μέρους τῆς Συνελεύσεως. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὸ Σύνταγμα οὐδεμίαν θέτει προϋπόθεσιν, καταλιπὼν τὴν ἐκτίμησιν τῶν περιστάσεων εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ Συμβούλιον, ἡ μόνη ἀπομένουσα ὁδὸς εἶναι ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὸ ἔθιμον. Ἡ ὑπάρχουσα πεῖρα ἀνάγεται, ὅσον ἀφορᾷ τὸν αἰῶνα μας, εἰς τοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τοῦ 1930. Οὕτω, τὸ διάταγμα τῆς 30ης Αὐγούστου 1939 ὑπὸ τὸ φῶς τῆς προγενεστέρως πείρας, εἰς τὸ ἄρθρ. 3 αὐτοῦ, ἔδιδεν εἰς τὸ Συμβούλιον τὴν ἐντολὴν νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς οὐδετερότητος τῆς χώρας, τὴν διατήρησιν τῆς πίστεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ τὴν διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ. Πάντα ταῦτα χωρὶς ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος νὰ παραμερισθῇ. Τὸ Συμβούλιον εἶχεν ὑποχρέωσιν δύο ἐτησίαν ἀναφορῶν πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ ἡ τελευταία εἶχε δικαίωμα ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῶν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ληφθέντων μέτρων. Ἐπιτροπαὶ ταύτης εἰσηγοῦντο εἰς τὸ Συμβούλιον καὶ τὴν Κυβέρνησιν τὰ δέοντα, κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν διαφόρων μέτρων. Δεδομένης τῆς ἰδιοτυπίας τοῦ ἑλβετικοῦ πολιτεύματος, ἡ μεταβίβασις τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας δὲν δημιουργεῖ καταστάσεις μόνον διὰ τὰς σχέσεις Ἐκτελεστικῆς καὶ Νομοθετικῆς ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὁμοσπονδίαν δηλ. τὰς σχέσεις καντονίων καὶ ὁμοσπονδιακοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο κατεβλήθη προσπάθεια περισσότερον, τελειοποιήσεως τοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως καταστάσεως ἀνάγκης, καὶ ὀλιγώτερον διὰ τὸν προδιορισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς. ("Ορα καὶ Berliia ἔ.ἀ. σελ. 85—86 καθὼς καὶ Hauirou, ἔ.ἀ. σελ. 450—451

μάτων (θρησκευτικῶν, πολιτικῶν, διεθνῶν). Πάντως, συνεχίζει ὁ Siegfried (ἔ.ἀ.) ἀφωρὶς τὴν 3η Δημοκρατία, οὔτε τὸ Vichy οὔτε ἡ 4η Δημοκρατία δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν, διότι τὸ Vichy σημειώνει μίαν ἀντίδρασιν ἀφορώσαν ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς, ἐνῶ ἡ 4η Δημοκρατία ἐπανερχεται ἐνστικτωδῶς εἰς τὴν παράδοσίν της... Ἡ 3η Δημοκρατία παραμένει παροῦσα ἐντὸς πλήθους συνηθειῶν, παραμορφώσεων καὶ ἀντιδράσεων...» (ἔρα καὶ Chapsal, ἔ.ἀ., σελ. 10-14 καὶ ἐπ.). Πρὸς κατανόησιν τῶν μετέπειτα γαλλικῶν συστημάτων εἶναι ἀπαραίτητος ἡ μελέτη τῆς 3ης Δημοκρατίας. Καὶ ἡ 5η Δημοκρατία ἠναντιώθη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς, ὅσον αὐταὶ ἐπηρεάσαν τὴν 4ην.

Duverger, σ. 330-1 καθώς και γενικώτερον, W. Rappart : La Constitution fédérale Suisse de 1848 à 1948 (1948). Ἰταλία : τὸ ἰταλικὸν Σύνταγμα διὰ τοῦ διπτύχου τῶν ἀρθρ. 76 καὶ 77 π. 2 ἀντιμετωπίζει τὴν περίπτωσιν καταστάσεως κρίσεως. Διὰ τοῦ πρώτου ἐπιτρέπεται ἢ μεταβίβασις τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι, εἰς τὸ βραχὺ τοῦτο χρονικὸν διάστημα, τὰ θέματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀφορᾷ καὶ αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῶν ἐπὶ τούτων ληπτέων μέτρων εἶναι αὐστηρῶς καθωρισμένα. Τὸ δεύτερον προβλέπει τὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον. Οὕτως, αἰς καταστάσεις ἐπείγουσας ἀνάγκης, ὅταν ἡ Κυβέρνησις τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς εὐθύνη, λαμβάνει πρόσκαιρα μέτρα ἔχοντα χαρακτῆρα νόμου, ὀφείλει αὐθιμερὸν νὰ τὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰς Βουλὰς διὰ νὰ λάβουν ἢ μὴ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς», (Duverger, Constitutions et documents ἀρθ. 77 σελ. 402). Δυτικὴ Γερμανία : Λόγῳ (τῆς μέχρι τὸ 1954) καταστάσεως κατοχῆς ὑπὸ τῶν συμμάχων, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1949 δὲν ἀντεμετώπισεν εὐθέως τὴν κατάστασιν ἀνάγκης. Συμφώνως, ὅμως, πρὸς τὸ Σύνταγμα, τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἠδύνατο, ἀντιστοίχως, νὰ κηρύξουν κόμματα καὶ ὀργανώσεις, ὡς ἀντισυνταγματικά, ἐκτὸς νόμου, ἢ δὲ Κυβέρνησις νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς τὰς δυνάμεις τῆς ἀστυνομίας ἐνὸς ἢ καὶ περισσοτέρων Land. Ἀφ' ἧς ὅμως ἡ ὁμοσπονδιακὴ Γερμανία ἀπέκτησεν αὐτόνομον ἔθνικὸν βίον, τὸ πρόβλημα ἐπανέκτησεν ἐπικαιρότητα, ὅχι μόνον ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἀλλὰ λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους, συνεπεία τῆς διαιρέσεως του καὶ τῆς, μέχρι τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ καγκελλαρίου Brandt, ἐντάσεως — τεχνητῆς κατὰ βάθος — τῆς σχέσεως τῶν δύο γερμανικῶν Κρατῶν, ἐχόντων διαμετρικῶς ἀντιθέτους ἐπισήμους ἰδεολογίας καὶ βαθυτάτην ἀμοιβαίαν καχυποψίαν. (βρ. Lyon-Caen, Cours Polycopiés, Droit Social Européen 1968—1969, εἰδικῶς σελ. 92—93). Αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος συζητήσεις καὶ ἀπόψεις κατέληξαν εἰς κείμενον νόμου, τὸν Μάιον τοῦ 1968, ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τῆς γενικευθείσης, τότε, φοιτητικῆς ἀναταραχῆς. Τὸ κείμενον τοῦτο λεπτομερὲς καὶ ἀναλυτικόν, προβλέπει κρίσεις προερχομένας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοιαύτας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. (Ὅρα καὶ G. Berlia ἔ.ἀ. σελ. 87—89). Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀπειλεῖται ἢ συνταγματικὴ καὶ δημοκρατικὴ τάξις τῆς ὁμοσπονδίας ἢ ἐνὸς Land. Κατὰ τὴν νομολογίαν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην καλύπτεται ἢ ἐνοπλος ἀνταρσία καὶ ἢ πολιτικὴ, «ἀδέσποτος» ἀπεργία, ἥτοι ἢ μὴ τελοῦσα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν συνδικάτων (Grève Sauvage).

Ἄντιστοιχῶς, ἡ Βουλὴ, ἐλέγχουσα τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὰ συναφῆ μέτρα τῆς, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀνατρέψῃ, ὁ δὲ λαὸς ἔχει τὸ δικαίωμα ἀντιστάσεως εἰς τὴν καταπίεσιν. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ θέσῃ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς τὸν ὁμοσπονδιακὸν στρατὸν καὶ νὰ περιστείλῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κρίσεως, ὀρισμένους ἀρμοδιότητας τῶν Land. Ἡ δευτέρα περίπτωσις εἶναι ἡ κατάστασις ἀμύνης (κρίσις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ), ὅταν ἐναντίον τῆς χώρας ἐξεδηλώθῃ ἔνοπλος ἐπίθεσις ἢ ὅταν, τοιαύτη ἐπίθεσις ἀποτελεῖ κίνδυνον ἐπικείμενον. Ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ νόμου, χωρὶς νὰ ὀρίζεται, καὶ ἡ περίπτωσις τῆς καταστάσεως ἐντάσεως, κάπως ἀχρηστος ὡς ἔννοια, διότι ποῖαν ἄλλην σημασίαν, πλὴν τὴν τῆς ἐντάσεως, δύναται νὰ ἔχῃ ἢ ἀπειλὴ κινδύνου ἐπικείμενου; Εἰς τὰς δύο περιπτώσεις εἶναι τὸ Bundestag (ἢ Ἐθνοσυνελεύσεις) ἡ ὁποία ἀποφασίζει. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς καταστάσεως ἐντάσεως ἀπαιτεῖται πλειοψηφία 2)3 τῶν ψηφίζοντων. Διὰ τὴν περίπτωσιν ἀμύνης, ἡ πλειοψηφία εἶναι διπλῆ, 2)3 τῶν ψηφίζοντων, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ πλέον ἐνὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του. Ὁ καθηγητὴς Georges Berlia παρατηρεῖ ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἡ πλειοψηφία εἶναι εἰδικὴ ὥστε ἡ προκήρυξις τῆς καταστάσεως ἀνάγκης νὰ μὴν εἶναι ποτὲ εὐθύνη ἐνὸς μόνου κόμματος (ἄρα τοῦ κυβερνητικοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως). Δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι, συνεπείᾳ τοῦ κατ' οὐσίαν, δικομματισμοῦ, ἡ προκήρυξις τῆς καταστάσεως ἀνάγκης θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα κοινῆς ψήφου τῶν δύο μεγάλων κομμάτων. Προσθέτομεν ἐπίσης ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὰ περὶ περιστολῆς τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν Land ἰσχύουν ὅ,τι καὶ ἐπὶ κρίσεως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προσερχομένης. Οἱ περιορισμοί, ὅμως, τῆς ἐλευθερίας αὐξάνουν, τῆς κρατήσεως ἄνευ ἐντάλματος δυναμένης νὰ παραταθῇ μέχρι τῶν 4 ἡμερῶν (ὅρα καὶ Fromont εἰς Revue Du Droit Public, 1969, σελὶς 177 καὶ Berlia ἔ.ἀ. σελὶς 89). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κρίσεως τὸ Κοινοβούλιον συνέρχεται αὐτοδικαίως.

B) Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ἐνῶ εἰς ὅλας τὰς νομοθεσίας ἀπαντᾶται ἡ ἔννοια τῆς κρίσεως, εἰς ὅλας ὑπάρχει ρευστότης καὶ ἀνακρίβεια περὶ τὸν ὀρισμὸν, πρᾶγμα, ἄλλωστε, σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ θέματος, ὅπου ἡ δυσκολία περὶ τὸν ὀρισμὸν καὶ τὸ ἠθελημένον κενὸν χάνουν τὰ σύνορά των. Εἰς τὸ γαλλικὸν ἄρθρ. 16 ἡ μιὰ τῶν προϋποθέσεων (διακοπὴ λειτουργίας τῶν συντεταγμένων ἐξουσιῶν) εἶναι περισσότερον ἀπτή ἐνῶ ἡ ἑτέρα (κίνδυνος διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν, τοὺς θεσμοὺς κλπ.) εἶναι ὀπωσδήποτε, νεφελώδης. Ὅ,τι, πάντως, πρέπει καταληκτικῶς νὰ τονισθῇ εἶναι ὅτι τὸ ἄρθρ. 16 ἐγγράφη ἐν ὄψει ἀντιμετωπίσεως κρίσεως βα-

ρυτέρας τῆς ἀντιμετωπιζομένης ὑπὸ ἄλλων νομοθεσιῶν. Αἱ δηλώσεις τοῦ Michel Debré, τῆς 3ης Ἰουνίου 1958, ἐπιβεβαιώνουν νὰ ἀνωτέρω. «Ἐκάμαμεν πολλὰς ὑποθέσεις. Ἡ ἀληθής εἶναι ὁ ἀτομικὸς πόλεμος. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλαι ὑποθέσεις διὰ νὰ φαντασθῆ τις». Τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα ρυθμίζει τὰς καταστάσεις κρίσεως, λαμβάνον ὡς βάσιν τὴν πλέον ἀκραίαν τῶν περιπτώσεων. Ὅπως ὁ ἀτομικὸς πόλεμος εἶναι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀστραπιαῖος πρέπει καὶ αἱ ἀποφάσεις ἐνὸς Κράτους νὰ εἶναι ἀστραπιαῖαι. Ἄρα ὁ πρόεδρος μόνον, χωρὶς τὰς παρεμβάσεις πολυμελῶν ὀργάνων (Βουλῶν, Συνταγματικῶν Συμβουλίων), πρέπει νὰ εἶναι ἀρμόδιος νὰ διαπιστώσῃ ἐὰν ὑπάρχῃ κατάστασις κρίσεως. Δεδομένου, ὅμως, ὅτι κρίσεις μικροτέρας σημασίας εἶναι συχνότεραι, τὸ μόνον ὄριον εἰς τὰς διαπιστώσεις τοῦ προέδρου ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἐξουσίας του, εἶναι ἡ συνειδήσις του. Διὰ τοῦτο ὁ φόβος τῶν φιλελευθέρων ἦτο πάντοτε μέγας ἐν Γαλλίᾳ, συνεπεία τῆς διατάξεως ταύτης. (Πρβλ. τὸν τίτλον τοῦ Βιβλίου τοῦ Himenez De Parga La Quinta Republica Francesa, Una Puerta Abierta a La Dictadura Constitutional : 5η Δημοκρατία : Ἄνοικτὴ θύρα πρὸς τὴν συνταγματικὴν Δικτατορίαν, Μαδρίτη 1958). Ἄς τονισθῆ, ὅμως, ὅτι ἔγινε πάντοτε χρῆσις του, λίαν λελογισμένη. Οὕτως, ὁ στρατηγὸς de Gaulle τὸ χρησιμοποιεῖ (βεβαίως, παρατεταμένως) διὰ νὰ πατάξῃ μίαν τοπικὴν ἀνταρσίαν, ἔχων, περίπου, τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε κἀν σκέπτεται νὰ τὸ ἐπικαλεσθῆ, παρὰ τὰς εἰσηγήσεις ὀρισμένων ἐκ τοῦ περιβάλλοντός του, τὸν Μάρτιον τοῦ 1967, ἐν ὄψει μιᾶς ἐνδεχομένης ἐκλογικῆς ἡττης τοῦ γκωλλισμοῦ, ἦτοι ἐν ὄψει κρίσεως, ἀπλῶς, πολιτικῆς. Δὲν τολμᾷ, ἐπίσης, νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1968 παρὰ τὴν γενικευθεῖσαν κρίσιν (ἢ μᾶλλον, ἐξ αἰτίας τῆς γενικεύσεως αὐτῆς) φοβούμενος, μήπως, ἐρμηνευομένης τῆς ἀποφάσεως του ὡς προκλήσεως, ἢ ἐξέγερσις ἤδη κορυφωθεῖσα, τροφοδοτουμένη καὶ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἀποβῆ μοιραία διὰ τὸ σύνολον καθεστώσ. Προτιμᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν εὐρέων ὑπερκερωτικῶν ἐλιγμῶν ἀντὶ τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς τοῦ ἄρθρ. 16. Λόγω τῆς δημιουργηθείσης πείρας ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ 1968 καὶ δεδομένου ὅτι ἡ Γαλλία, μᾶλλον δὲ φαίνεται ὅτι θὰ ἀντιμετωπίσῃ παρομοίαν εἰς τὸ σχετικῶς ἀπώτερον μέλλον, τὸ ἄρθρ. 16, παραμένει εἰς τὸ συνταγματικὸν ὄπλοστάσιον ὡς πολιτικὴ ἀπειλή, προοριζόμενον νὰ χρησιμοποιηθῆ, εἰς ἐνδεχομένην περίπτωσιν γενικωτέρας πολεμικῆς συρράξεως (ἢ, ἴσως, εἰς περίπτωσιν κρίσεως ὅποτε ὁ πρόεδρος ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν κοι-

νήν γνώμην θὰ χρησιμοποίησιν τὸ ἄρθρ. 16 ἀπλῶς ὡς διευκολυντικὸν τοῦ ἔργου του). Ἡ ἰδέα αὕτη εὕρισκει ἐπιχείρημα καὶ εἰς τὸ διάταγμα 64—46 τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1964, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ προέδρου ἡ ἐντολὴ χρησιμοποίησεως τῆς πυρηνικῆς δυνάμεως (Pactet, ἔ.ἀ σελ. 153). Τὸ νομοθέτημα τοῦτο, λογικὴ ἀκολουθία τοῦ ἄρθρ. 16, ἐπιβεβαιώνει, ἐπίσης, μέχρις ἐνὸς σημείου τοὺς ἀνωτέρω λόγους τοῦ Michel Debré.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ΤΟ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

1. Ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως.

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν πρωθυπουργόν. Θέτει τέλος εἰς τὰ καθήκοντά του διὰ τῆς ὑποβολῆς, ὑπ' αὐτοῦ τῆς παραιτήσεως, τῆς Κυβερνήσεως» (ἄρθρ. 8 παρ. 1).

Ἡ βασικὴ παρατήρησις ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τούτου εἶναι ὅτι ὁ πρόεδρος διορίζει τὸν πρωθυπουργὸν μὴν ἔχων ὑποχρέωσιν νὰ λάβῃ οὐδεμίαν γνώμην καὶ οὐδεμίαν προσυπογραφὴν, σχετικὴν πρὸς τὴν ἀπόφασίν του. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ πρόεδρος εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου ὅσον ἀφορᾷ τὸν διορισμὸν τοῦ πρώτου του συμβούλου. Ἐντὸς αὐτῆς τῆς ιδέας κεῖται καὶ ἡ ἀπάλειψις τῆς παραγράφου περὶ διαβουλεύσεων μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κοινοβουλευτικῶν ομάδων, ὑπαρχούσης ἐντὸς τοῦ Σύνταγματος τοῦ 1946, καθὼς καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ὑπὸ παραίτησιν πρωθυπουργὸς (εἴτε διότι ἐτέθη εἰς μειοψηφίαν εἰς τὸ Κοινοβούλιον εἴτε διότι διὰ τοῦ Κοινοβουλίου ἀντιτίθεται εἰς τὰ σχέδια τοῦ προέδρου) οὐδεμίαν ἐξουσίαν, ἢ ἔστω, γνώμην, ἔχει ὅσον ἀφορᾷ τὸν διορισμὸν τοῦ διαδόχου του. Κατ' αὐτὴν (τὴν διάταξιν τοῦ 1946) ὅσον ἀφορᾷ τὸν διορισμὸν, εἰς κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι καὶ ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς πλειοψηφίας καὶ τὸ γεγονός τοῦτο (ἢ ἡ ἐλπίς συγκροτήσεως πλειοψηφίας) ἐπέβαλλεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους τὸν διορισμὸν του.

Εἰς τὴν 5ην Δημοκρατίαν ἀρχηγὸς ἢ μᾶλλον κέντρον καὶ δημιουργὸς μιᾶς πλειοψηφίας εἶναι ὁ πρόεδρος, τοῦ κριτηρίου «ἀρχηγὸς Κυβερνήσεως-ἀρχηγὸς πλειοψηφίας», ἐλλείποντος. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀποτελεῖ τὸ περὶ τὸν πρόεδρον Συμβούλιον (cabinet). Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου, διατηρεῖται. Ἐξ ἄλλου, τὸ Σύνταγμα δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους νὰ θέτῃ τέρμα εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ πρωθυπουργοῦ, εἰ μὴ διὰ τῆς ὑποβολῆς, ὑπ' αὐτοῦ, τῆς παραιτήσεως τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει θεωρητικῶς οὐδὲν μέσον διὰ τὸν πρόεδρον νὰ παύσῃ τὸν πρωθυπουργὸν, ὅταν οὗτος δὲν παραιτεῖται. Αὐτό, βεβαίως, θεωρητικῶς, διότι ὁ πρόεδρος δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ τοῦτον εἰς παραίτησιν ἀρνούμενος τὴν ὑπογραφὴν τῶν διαταγμάτων καὶ παραλύων

τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ γεγονός, ἐξ ἄλλου, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ διορίζονται ὑπὸ τοῦ προέδρου κατόπιν προτάσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἔχει μᾶλλον, σημασίαν τονισμοῦ τῆς ἱεραρχίας ἐντὸς τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ βάσιν, ἡ ἐκλογή ἀνήκει, τοῦλάχιστον διὰ τὰ μεγαλύτερα ὑπουργεῖα, καὶ αὐτῇ, εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους, τῆς προτάσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐπὶ προσώπου ἀπαρέσκοντος εἰς τὸν πρόεδρον, στερουμένης ἐννοίας, ἢ τῆς διαφωνίας τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐπὶ προσώπου ἀρέσκοντος εἰς τὸν πρόεδρον, ὀδηγούσης ἢ εἰς ἀποχώρησιν προτοῦ κἂν κυβέρνησις σχηματισθῆ, ἢ εἰς ὑπόκυσιν ἐνώπιον τῆς θελήσεως τοῦ προέδρου. Ὅ,τι μᾶλλον συμβαίνει, εἶναι ὅτι ὁ νεοδιορισθεὶς πρωθυπουργός, ὡς παλαιός, εἰς ἄλλα πεδία, συνεργάτης τοῦ προέδρου καὶ γνώστης τῶν ἀπόψεων τούτου ὑποβάλλει προτάσεις συμφώνους πρὸς τὴν τεκμαιρομένην βούλησιν τούτου.

2. Ἡ ἀνάκλησις τῶν ὑπουργῶν.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἰδιοτύπου καταστάσεως, ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς 5ης Δημοκρατίας, πρέπει πάλιν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ παρελθόν. Κατὰ τὴν Ἰουλιανὴν Μοναρχίαν ὁ Louis-Philippe, ὠνόμαζεν τοὺς ὑπουργοὺς ἐξωτερικῶν καὶ πολέμου, θεωρουμένων ὡς κατ' ἐξοχὴν ὑπουργῶν τοῦ βασιλέως⁽²²⁴⁾. Ἐπὶ τῶν διορισμῶν τῶν ἄλλων ὑπουργῶν ἀπλῶς δὲν ἠσχολεῖτο, ἀποδεχόμενος τὰς εἰσηγήσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ του.⁽²²⁵⁾ Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἠκολούθησε κατὰ κόρον τὴν πρακτικὴν αὐτήν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν περὶ ὑπουργῶν τοῦ προέδρου. Ἐχων κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναλυθέντα, τὸ ἐθιμικὸν δικαίωμα νὰ τοὺς διορίζη, ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ νὰ τοὺς ἀνακαλῆ. Παρ' ὅλα ταῦτα, τὰ πράγματα, τοιοῦτοτρόπως ἐννοούμενα, ἀπέχουν παρασάγγας ἀπὸ τὸ γράμμα τῶν συνταγματικῶν διατάξεων. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 8 παρ. 1, ὁ πρόεδρος ἔχει διακριτικὸν δικαίωμα διορισμοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἡ ἀνάκλησις, ὅμως, τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Κυβερνήσεως ὑπόκειται εἰς προσυπογραφήν ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ (ἀρθρ. 8 παρ. 2). Ἄρα ὁ πρωθυπουργός δὲν εἶναι ἄοπλος, ὅσον ἀφορᾷ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐρωτᾶται, ὅμως, ἐὰν δύναται νὰ παραμείνῃ τις ὑπουργός, παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ προέδρου. Δύναται νὰ σημειωθῆ περίπτωση ἀνακλήσεως ὑπουργοῦ, ἐπειδὴ ὁ πρωθυπουργός τὸ κρίνει ἀναγκαῖον διὰ τὴν προώθησιν τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος, τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀδιαφοροῦντος ἢ μὴ ἔχοντος λόγον νὰ ἀντιτείνῃ εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ. Εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Robert Lecour, Edmont Michelet καὶ Henri Rochereau τῆς 24 Αὐγούστου 1961 ἐπὶ πρωθυπουργίας Michel Debré. Ποτὲ

224. Ὅρα G.Berlia ἔ.δ. σελ. 120.

225. Τὴν ἰδίαν τακτικὴν ἀκολουθεῖ ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ὁ G.Pompidou. Οὗτος διορίζει (κατὰ Μάρτιον 1973, μετὰ τὰς ἐκλογάς) ὑπουργὸν ἐξωτερικῶν τὸν Michel Jobert, γενικὸν, μέχρι τότε, γραμματέα τῆς προεδρίας, πρὸς γενικὴν κατάπληξιν. Χωρὶς ἐμφανῶς νὰ λάβῃ τὴν γνώμην οὐδενός διορίζει καὶ ὡς ὑπουργὸν Ἀμύνης τὸν R. Galley.

ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν ὑπουργὸν νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ προέδρου. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσηί τινι ἡ 5η Δημοκρατία ἔχει νὰ δώσῃ παραδείγματα.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1960 ἀνακαλεῖται ὁ Antoine Pinay, ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν, διὰ λόγους διαφωνίας πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ προέδρου, τὸν δὲ Φεβρουάριον ὁ Jacques Soustelle καὶ ὁ Cornut-Gentile, ἕνεκα ἀντιθέσεώς του πρὸς τὴν ἀλγερινὴν πολιτικὴν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle.

Ὅπως φαίνεται, τὸ ἐθιμικὸν δικαίωμα ἀνακλήσεως τοῦ ὑπουργοῦ ὑπὸ τούτου, δὲν ἀφορᾷ μόνον τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ προέδρου, ἀλλὰ γενικώτερον πάντα ὑπουργὸν διαφωνοῦντα πρὸς αὐτὸν καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸ πεδίου τῆς ὑπουργικῆς του ἀρμοδιότητος. «Πλησιάζομεν ἄρα πρὸς μίαν ἰδέαν γενικῆς πολιτικῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν ἐνώπιον τοῦ προέδρου»⁽²²⁶⁾. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ E. Surdeau ἐξαναγκάζεται εἰς παραίτησιν, ὅταν διαφωνῇ τὸ 1962 πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle περὶ ἐκλογῆς τοῦ προέδρου δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ὁ Pisani διὰ θέματα ἀφορῶντα τὴν ἠνωμένην Εὐρώπην.

3. Πρόεδρος καὶ πρωθυπουργός.

Αἱ σχέσεις του ὀρίζονται πλήρως, δι' ἐκείνου τὸ ὅποιον ὁ André Hau-riou ὀνομάζει ἄνισον διαρχίαν. Ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου καὶ αἱ ἀναλυθεῖσαι διακριτικαὶ καὶ μὴ ἀρμοδιότητές του, τὸν τοποθετοῦν ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Βεβαίως ὁ πρόεδρος δὲν ἀποτελεῖ τὸν πανταχοῦ παρόντα καὶ ἀπὸ μηχανῆς θεόν, ἀπασχολούμενον μὲ τὰ πάντα. Τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ προώθησιν τῆς, ἐν ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ, χαρασσομένης πολιτικῆς, ἐπιμελεῖται ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Πρωθυπουργός. Ὁ τελευταῖος οὗτος, κατὰ τὸν René Capitant, «εἶναι ὁ πρῶτος σύμβουλος τοῦ προέδρου, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ του Ἐπιτελείου, χρέος ἔχων νὰ ἀφαιρῇ ἐκ τῶν ὤμων τοῦ προέδρου, ἓν μέρος ἀπὸ τὸ συντριπτικὸν βᾶρος τῆς ἐξουσίας. Οὗτος εὐρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν κλυδωνισμῶν του, καθημερινῶς»⁽²²⁷⁾. Αἱ ἀσχο-

226. Ὅρα G. Berlia σελ. 123 ἐπ. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀνακλήσεως τῶν ὑπουργῶν ὅρα καὶ E. Hamaoui ἔ. ἀ. σελ. 150 καθὼς Cicquel, Essai sur la politique de la Ve République, σελ. 186. Ὡς εἶναι καταφανές, ὁ πρωθυπουργός δὲν διαθέτει πλήρη ἐλευθερίαν ἐκλογῆς. Ὁ πρόεδρος ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὸν τὴν ὀνομασίαν ἐνὸς ὀρισμένου ἀριθμοῦ ὑπουργῶν οἱ ὅποιοι ἀνταποκρίνονται εὐθέως εἰς τὰ ἀντικείμενα τὰ πηγάζοντα ἐκ τοῦ domaine réservé (πεδίου τῆς ἀπολύτου ἀρμοδιότητος τοῦ προέδρου) (ὅρα καὶ σημ. 228). Ὁ Hamaoui παραθέτει παραδείγματα διορισμοῦ ὑπουργῶν κατὰ τὴν λήψεως ὑπὸ τοῦ προέδρου (de Gaulle) τῆς γνώμης τοῦ πρωθυπουργοῦ: Luis Joxe 1959, Pierre Messmer Louis Terrenoire 1966, Edgar Pisani, Jean de Broglie, Christian de la Malene 1961, Raymond Marcellin, Christian Fouchet 1962, Maurice Herzog 1963, Yvon Bourges 1965, François Ortoli 1967.

227. Notre République 10 Μαρτίου 1963, Georges Burdeau, Droit const. et inst. politiques, 15η ἔκδοσις, σελ. 493.

λίου του προέδρου (και ειδικώς του στρατηγού de Gaulle) εκφράζονται, δι' εκείνου το όποιον ο Chaban-Delmas απεκάλει, την 15 Νοεμ. 1959, εις το συνέδριον της Ένώσεως δια την Νέαν Δημοκρατίαν, πεδίων της αποκλειστικής αρμοδιότητος του προέδρου, περιλαμβάνοντος, την εποχήν εκείνην, την Άλγερίαν, την Σαχάραν, την Κοινότητα, την εξωτερικήν πολιτικήν και την Έθνικην Άμυναν. Και άργότερον, βασικώς, ή ιδέα της αποκλειστικής αρμοδιότητος παραμένει, περίπου, αναλλοίωτος. Άναμφισβητήτως, ανήκουν πάντοτε εις τον πρόεδρον ή εξωτερική πολιτική, και ή Έθνική Άμυνα.

Το προβάδισμα του προέδρου εις την 5ην Δημοκρατίαν και ή τιτανική προσωπικότης του πρώτου άσκήσαντος προεδρικά καθήκοντα, έδημιούργησαν, αναντιρρήτως, μίαν άβεβαιότητα περι τας αρμοδιότητας προέδρου και πρωθυπουργού.⁽²²⁸⁾ Βασικόν παράδειγμα άποτελεί το, άλλαχού, μνημονευόμενον διάταγμα της 14 Ίανουαρίου 1964, σχετικόν με τας άεροπορικάς και στρατηγικάς δυνάμεις. Τοϋτο δίδει εις τον πρόεδρον το δικαίωμα διαταγής χρησιμοποίησεως των πυρηνικών δυνάμεων.

Πέραν των συνταγματικής φύσεως άνωμαλιών (διάταγμα ύπογραφόμενον ύπό του προέδρου, μολονότι μη συζητηθέν εις το ύπουργικόν Συμβούλιον, ως όρίζει το άρθρ. 13, παράκαμψις των άρθρων 15 και 19 εκ των όποιων προκύπτει ότι αι άποφάσεις του προέδρου ως άρχηγού των ένόπλων δυνάμεων έχουν ανάγκην ύπουργικής προσυπογραφής), το πολιτικόν νόημα τούτου είναι, έντός, πάντοτε, του πνεύματος του όλου συστήματος (και του άρθρ. 16), ή άφαιρέσις αρμοδιοτήτων του πρωθυπουργού ύπέρ του προέδρου. "Ό,τι όμως άποτελεί ιδιοτυπίαν εις τας πολιτικάς των σχέσεις είναι το πρόβλημα της εϋθύνης των. "Ο πρόεδρος είναι πολιτικώς άνεύθυνος

228. Η θεωρία περι πεδίου αποκλειστικής αρμοδιότητος του προέδρου (domaine reservé) ως ανεπτύχθη ύπό του Chaban-Delmas, είχε ως σκοπόν τον περιορισμόν των προεδρικών αρμοδιοτήτων δια να αφήση εις το γαλλικόν κόμμα (U.N.R.) έναν ώρισμένον πολιτικόν ρόλον έντός του κυβερνητικού και κοινοβουλευτικού τομέως. Εις τας 22 Άπριλίου 1964 ο G.Pompidou, ως πρωθυπουργός, διακηρύσσει εις την Έθνοσυνέλευσιν ότι ο Chaban-Delmas, το 1959, δέν προέτεινε παρά κανόνας άφορώντας την έσωτερικήν λειτουργίαν της Ένώσεως δια την Νέαν Δημοκρατίαν (U.N.R.) και όχι άρχάς ρυθμίζουσας τας σχέσεις δημοσίων έξουσιών. Παρά ταϋτα, ή διατύπωσις του Chaban-Delmas άνταπεκρίνετο εις την πραγματικότητα. Προς προπαρασκευήν και διεκπεραίωσιν των προεδρικών άποφάσεων των πηγαζουσών εκ του domaine reservé, ο στρατηγός de Gaulle είχε εγκαταστήσει έπιτελείον συμβούλων εις το προεδρικόν μέγαρον ύπό την έποπτεϊαν του γενικού γραμματέως της προεδρίας (όρα Duverger, έ.ά., σελ. 745 εκ. 1970). Την ίδίαν τακτικήν άκολουθεϊ και ο Pompidou. Εις τον χώρον του domaine reservé (έξωτερική πολιτική) ο M.Jobert άνέπτυξε, ως γενικός γραμματεϋς της προεδρίας, την δραστηριότητα του και έπελέγη, ύπό του G.Pompidou, ως ύπουργός έξωτερικών. Θα ήδυνάμεθα νομικώς να θεμελιώσωμεν την θεωρίαν του domaine reservé έπί της συνταγματικώς κατοχυρουμένης προτεραιότητος του προέδρου έναντι των άλλων πολιτειακών όργάνων.

(πλήν τῆς περιπτώσεως ἐσχάτης προδοσίας καὶ τοῦ εἰδικοῦ περὶ ταύτης δικαστηρίου). Ὁ πρωθυπουργὸς εἶναι, ἀντιθέτως, ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου, ἀλλ' ὄχι ἐνώπιον τοῦ προέδρου.⁽²²⁹⁾ Οὗτος, ὡς εἶδομεν, εἶναι κατὰ βάσιν ἐμπνευστὴς τῆς γενικῆς πολιτικῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ὅμως πολιτικῶς ὑπεύθυνος εἶναι ὁ πρωθυπουργός. Ἀπὸ τὴν ἄλλην, πάλιν, πλευρᾶν, βαλλομένου τοῦ πρωθυπουργοῦ, εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ πρόεδρος εἶναι στόχος. Τοιουτοτρόπως, πρόεδρος καὶ πρωθυπουργὸς ἀποτελοῦν ἓν ἀδιαχώριστον πολιτικὸν σύμπλεγμα. Προκειμένης ἀσυμφωνίας μεταξὺ τούτων, ὁ πρωθυπουργὸς ἀποχωρεῖ ἢ τὸ πολίτευμα δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ. Ὑπὸ μίαν ἔννοιαν— ἀφοῦ συμπλέουν — εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ συμφωνοῦν⁽²³⁰⁾.

Βρεταννὸς καὶ Γάλλος πρωθυπουργός. Συγκριτικὴ ἀνάλυσις :

Ὁ Georges Vedel ὀρίζει τὸ ἀγγλικὸν πολίτευμα ὡς Κυβέρνησιν τοῦ ἐνὸς κόμματος ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἐτέρου καὶ τὴν διαιτησίαν τῶν πολιτῶν. Ὁ Pactet ὀρίζει τὸ γαλλικὸν πολίτευμα ὡς ἐξουσίαν τοῦ προέδρου βοηθουμένου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑποστηριζομένου ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας του (Pactet ἔ.ἀ. σελ. 170). Ἐκ τῶν δύο τούτων ὀρισμῶν καταφαίνονται αἱ βαθύταται διαφοραί, ὅσον ἀφορᾷ τὸ καθεστῶς τῶν δύο πρωθυπουργῶν. Ἄν ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἶναι ἡ τοιαύτη ἐνὸς κόμματος, σημαίνει ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ νικήσαντος κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὀρίζεται πρωθυπουργός καὶ ὅτι ἡ Βασίλισσα δὲν δύναται νὰ ἐπιλέξῃ ἄλλον διὰ τὴν ἀνάθεσιν σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως. Ἡ πλειοψηφία εἶναι πρωθυπουργική. Ὁ πρωθυπουργός, ὡς ἀρχηγὸς κόμματος, διηύθυνε τὸν προεκλογικὸν ἀγῶνα, αὐτὸν ἐθεώρει ὡς μέλλοντα πρωθυπουργὸν ὁ λαός, αὐτὸς ἦτο ἀρχηγὸς τῆς σκιώδους

229. Πρβλ. καὶ ἀγόρευσιν τοῦ G.Pompidou ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τὴν 28ην Ἀπριλίου 1964, ὑποστηρίζοντος τὸ ἀνεύθυνον τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐναντι τοῦ προέδρου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τούτου καὶ κυβέρνησιν ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ προέδρου. Ἡ διαφορὰ τοῦ πρὸς τὸν Πρόεδρον δὲν δύναται νὰ σημάνη ἄλλο τι ἢ μὴ τὴν παραίτησίν του

230. Ὅρα καὶ Le premier ministre de la Ve Republique ὑπὸ A. Claisse. Ἐκδ. L.G.D.J., 1972. Κατὰ τὸν συγγραφέα τούτου, «ἡ Ἐκτελεστικὴ δὲν εἶναι δικεφάλος—εἶναι μονοκέφαλος ἢ μᾶλλον μακροκέφαλος. Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐνδυναμοῦται, πράγματι, ἀπὸ τὴν ταυτότητα ἀπόψεων ἢ ὁποία βασιλεύει μεταξὺ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐναντι τῶν Βουλῶν ἡ προεδρικὴ ἐξουσία ἀπολαμβάνει μιᾶς μοναδικῆς δυνατότητος: ὁ πρόεδρος συγκεντρώνει τὰ μέτρα δράσεως, ὦν, ὅμως, ἀνεύθυνος καὶ ἐκεῖνα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κυβερνήσεως, ὦν ἀρχηγός καὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας...». Ὁ A.Claisse ἀρνεῖται καὶ τὴν ἄποψιν τῆς «δικεφάλου ἐκτελεστικῆς» καὶ τὴν τῆς «ἀνίσου δυαρχίας». Κατ' αὐτὸν ἡ πλήρης ἐνταξίς (integration) τοῦ πρωθυπουργοῦ εἰς τὴν προεδρικὴν ἐξουσίαν, εἶναι δεδομένη (ἴρα εἰδικῶς σελίδες 159-160). Πρβλ. καὶ Marichy: «Δὲν ὑπάρχει, ἐν τοῖς πράγμασιν, ἄλλη εὐθύνη πλὴν ἐκείνη τοῦ προέδρου ἐνώπιον τῶν ἐκλογέων του» (La deuxième Chambre dans la vie politique française, depuis 1875, σελ. 690).

Κυβερνήσεως. Ἀντιθέτως, εἰς Γαλλίαν, ἡ πλειοψηφία εἶναι προεδρική. Ἡ σχηματιζομένη ἐντὸς τοῦ Κοινοβουλίου πλειοψηφία ὑπάρχει διὰ τὴν ἐνίσχυση τῆν πολιτικὴν τοῦ προέδρου, παρουσιάζεται δὲ ἐντὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ λαὸς δὲν γνωρίζει τὸν πρωθυπουργὸν προτοῦ ὃ πρόεδρος τὸν ὀρίσῃ οὔτε δύναται νὰ τεκμαρθῇ ὅτι θὰ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς παρατάξεως (ἢ εἰς τῶν τῶν ἀρχηγῶν τῶν παρατάξεων) τῶν ὑποστηριζουσῶν τὸν πρόεδρον. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle προετίμα τοὺς «ἰδιικούς [του] ἀνθρώπους. Τὸ 1959 θὰ προτιμήσῃ τὸν «πιστὸν του» Michel Debré καὶ ὄχι τὸν ἀρχηγὸν τοῦ «γαλλικοῦ» κόμματος Jacques Soustelle. Τὸ 1962 θὰ διορίσῃ τὸν Georges Pompidou, παλαιὸν διευθυντὴν τοῦ πολιτικοῦ του γραφείου, μὴ μέλος τοῦ Κοινοβουλίου. «Δημοκρατικὸς μονάρχης» (Monarque [Republicain]), ὁ γάλλος πρόεδρος ἐφήρμοζεν, ἐν τινι μέτρῳ, περίπου, τὴν θεωρίαν τοῦ κηπουροῦ. (Εἰς τὴν τελευταίαν προεδρικήν ἐκλογὴν - 1969 - ὑπῆρξεν μία τάσις ὑπερβάσεως τῆς ἀνωτέρω τακτικῆς καὶ γνωστοποιήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ Gaston Deffere [ἀνεκοίνωσεν ὅτι θὰ ὄρκιζεν, εἰς περίπτωσιν ἐπιτυχίας του, ὡς πρωθυπουργὸν τὸν Mendés France. Ὁ Georges Pompidou ἐπετέθη κατ' αὐτῆς τῆς τακτικῆς, κατηγορήσας τὸν ἀνωτέρω ὅτι διὰ τοιούτων ἐνεργειῶν ἀλλοιώνει τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τοῦ πολιτεύματος καὶ μειώνει τὴν βαρῦτητα τῆς προεδρικῆς ἐξουσίας. Τὴν ἐπομένην, ὅμως, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Τηλεόρασιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Chaban Delmas καὶ οἱ, ἔστω καὶ ὀλίγον γνωρίζοντες τὴν πολιτικὴν, ἀντελήθησαν ὅτι αὐτὸς θὰ ἦτο πρωθυπουργός). Ἡ Monica Charlot φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν χαρακτηρίσῃ, εὐστόχως δέ, προσωρινὸν μονάρχην. Καὶ οἱ συνταγματικοὶ κανόνες καὶ ἡ πρακτικὴ περιορίζουν τὸν πρῶτον. Ὁ πρόεδρος ἀφαιρεῖ, συνετεία συνταγματικῶν διατάξεων ἐξουσίας, ἀνηκούσας ὑπ' ὀρθόδοξον κοινοβουλευτικὸν καθεστῶς εἰς τὸν πρωθυπουργὸν (κλασικὸν παράδειγμα ἢ διάλυσις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως) ἢ περιορίζει, συνετεία κανόνων πρακτικῆς (θεωρία τοῦ πεδίου τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ προέδρου) τὸν χῶρον κινήσεως τούτου κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Αἱ σχέσεις τῶν δύο πρωθυπουργῶν μετὰ τὸ Κοινοβούλιον, εἶναι ἐπίσης διαφορετικαί. Αἱ σχέσεις τοῦ ἀγγλοῦ καθορίζονται βαθύτατα ἀπὸ τὸν δικομματισμὸν. Οὗτος ἀντλεῖ τὴν ἐξουσίαν του ἀπὸ μίαν πολιτικὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι ἀπὸ νομικὰς κατασκευάς. Τοιοῦτοτρόπως, αὐταὶ καθίστανται πλέον ὀμαλαί, δοθέντος ὅτι οὗτος στηρίζεται ἐπὶ ἀναμφισβητήτου καὶ πειθαρχημένης πλειοψηφίας. Ὁ γαλλικὸς πολυκομματισμὸς, ἀν-

τιθέτως, δυσχεραίνει τὰς σχέσεις πρωθυπουργοῦ — Κοινοβουλίου. Καὶ ὁ γάλλος πρωθυπουργὸς στηρίζεται, βεβαίως, ἐπὶ πλειοψηφίας ὅχι ὅμως, ἀναμφισβητήτου καὶ συμπαγοῦς ὅπως ἡ ἀγγλική, (π.χ. παροῦσα γαλλικὴ: "Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν Ἀνεξάρτητοι Δημοκρατικοὶ Giscard d' Estaing, Κίνησις διὰ τὴν Δημοκρατίαν καὶ τὴν Πρόοδον - Κεντρῶοι τοῦ Duhamel καὶ Fontanet). Τοιοῦτοτρόπως, τὰς σχέσεις γάλλου πρωθυπουργοῦ καὶ Κοινοβουλίου δὲν τὰς καθορίζει μόνον ἡ (προεδρικὴ) Κυβερνητικὴ πλειοψηφία, ἀλλὰ καὶ τὰ κείμενα, δυνάμενα νὰ μειώσουν τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐκ μέρους τούτου (ἄρθρ. 48, vote bloqué). Ἄρα, ἐὰν ἡ γαλλικὴ τάσις εἰς τὰς σχέσεις πρωθυπουργοῦ — Κοινοβουλίου εἶναι ὁ διὰ τῆς πρωθυπουργικῆς πλειοψηφίας διάλογος μετὰ τούτου, ἡ γαλλικὴ τάσις εἶναι ἡ διὰ τῆς πλειοψηφίας, τῆς πρακτικῆς καὶ τῶν κειμένων ἐπιβολὴ ἐπ' αὐτοῦ. — Τὰ ἀνωτέρω ἀφορῶντα τὸν ἀγγλον πρωθυπουργόν, ἐξεταζόμενον πάντοτε ὑπὸ τὸ πρῶσμα τοῦ δικομματισμοῦ, δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ μετατραποῦν σημαντικῶς, παρὰ τὴν ἄνοδον τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1974, καὶ τὴν δημιουργίαν, οὕτως εἰπεῖν, νόθου δικομματισμοῦ, ἀπὸ ἀποψιν ἂν μὴ ἐδρῶν, τοῦλάχιστον ψήφων. Πλουσία εἶναι ἡ βιβλιογραφία ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν S. Beers, *Politics in the collectivist age*, New York 1965 S. Beers, *Modern British Parties* (London 1965). A.H. Birch, *the British System of Government* 1967) I. Bulmer—Thomas, *the party system in Great Britain* (1952). A. Mathiot, *Le régime Politique Britannique*, Pierre Pactet, *Les institutions politiques de la Grande Bretagne.*, 1960. Monica Charlot, *La vie publique dans l' Angleterre d' aujourd d' hui*, 1968.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΒΟΥΛΑΙ, ΑΙ ΘΕΡΑΠΙΑΙΝΙΔΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

«... Ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν εἶναι ἡ Κυβέρνησις ποῦ κυβερνᾷ. Τὸ τοιοῦτο δύναται νὰ θεωρῆται κοινότοπον εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, ἀλλὰ διὰ τὴν Γαλλίαν εἶναι εἰς νεωτερισμός. Ὁ ρόλος τοῦ Κοινοβουλίου δὲν εἶναι νὰ καθορίζη τὴν πολιτικὴν. Εἶναι νὰ τὴν ἐλέγξη. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν. Τὸ εἶπον καὶ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν τὴν στιγμὴν τῆς προτάσεως μομφῆς. Δύνασθε ἀναμφιβόλως, νὰ μᾶς ἀνατρέψητε καὶ εἶναι δικαίωμά σας. Ἀλλὰ τὴν πολιτικὴν θὰ τὴν καθορίζωμεν ἡμεῖς...»
G. Romplidou (ραδιοτηλεοπτικὴ ὁμιλία, 30-6-67).

Α. Ὁ γκωλλισμός πιστεύει, χωρὶς νὰ πρωτοτυπῇ, ὅτι παριστάμεθα εἰς τὴν δύσιν τοῦ παραδοσιακοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Θεωρεῖ τὸ Κοινοβούλιον ὡς πεδὶον διαμάχης τῶν κομμάτων καὶ τῶν ἰδεολογιῶν, ὅπου δυνάμεις καὶ ἄτομα διάφορα καὶ διηρημένα διεκπεραιοῦν, ἀτελῶς, ἐντολὴν συγκεχυμένην. Εἰς τὴν καλλιτέραν περίπτωσιν, τὸ θεωρεῖ ὡς μέσον πληροφορήσεως καὶ εἰς τὴν χειροτέραν, ἀναγκαῖον κακόν. Συνεχίζων, παρὰ ταῦτα, εἰς ἄλλα σημεῖα τὴν μακρὰν παράδοσιν, θὰ ἀποδεχθῇ τὴν εὐθύνην τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τῆς Βουλῆς καὶ τὸν κλασικὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον θὰ προσπαθήσῃ ὁμως νὰ μειώσῃ τὴν συχνότητα τῆς ἀσκήσεως καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά των. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντιπροσώπευσιν, τελευταῖον ἀπόθεμα τοῦ ὄπλοστασίου του, τὸ Κοινοβούλιον διατηρεῖ τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἔναντι παντὸς ἄλλου ὀργανισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἔκφασιν τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἔθνους καὶ τὴν δυνατότητα πληροφορήσεως ἐπὶ τῶν μεγάλων θεμάτων του. Τὸ ἀμιλλῶνται, ὁμως, ἄλλαι συνελεύσεις καὶ ἄλλοι ποικίλοι ὀργανισμοί, ἐπαγγελματικοί, πολιτικοί, πνευματικοί.

Ἄν παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ἰδέα τῆς region κερδίζει συνεχῶς ἔδαφος εἰς τὴν σημερινὴν Γαλλίαν, αἱ συνελεύσεις καὶ οἱ ὀργανισμοὶ οἱ ὅποιοι θὰ δημιουργηθοῦν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς θὰ ἐπιτείνουν τὸν ὑπάρχοντα συναγωνισμόν. Καὶ ἂν, ἐπίσης, σημειωθῇ τὸ συμβιβάσιμον τῆς ιδιότητος τοῦ βουλευτοῦ καὶ τοῦ δημοτικοῦ ἄρχοντος, καταφαίνεται, ὅτι τὰ μέλη τοῦ Κοινοβουλίου ὡς ἀντιπρόσωποι καὶ μέλη τῶν τοπικῶν συμφερόντων καὶ τοπικῶν συμβουλιῶν, αὐτὰ τὰ ἴδια ζωογονοῦν τὸν, διὰ τῶν ἐκτὸς Βουλῆς διαβημάτων των, καὶ εἰς βάρος τῆς, ἀνταγωνισμόν.

Οἱ καθηγηταὶ Jean-Marcel Jeanneney καὶ Léo Hamon, διαπιστοῦν τὴν μεγάλην ἐπέκτασιν τοῦ φαινομένου καὶ τὴν αὔξουσαν θέσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἐντὸς τοῦ χρόνου τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀντιπροσώπευσις τῶν συμφερόντων τῆς περιφέρειας του, εἰς βάρος τῶν καθαρῶς βουλευτικῶν καθηκόντων. Τὸ σύνταγμα τοῦ 1958, φοβούμενον τὴν ἐκ τῶν πλαγίων ἀνατροπὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ πειθαρχημένου κοινοβουλευτισμοῦ, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ Κοινοβούλιον οὔτε τὴν εὐθύνην τοῦ ἐσωτερικοῦ του κανονισμοῦ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 61, οὗτος, πρὸ τῆς θέσεώς του εἰς ἐφαρμογὴν πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον πρὸς ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητός του. Τὸ εἰς τὰς νομοθετικὰς ἐξουσίας ἀνήκον πεδίον θὰ τὸ πλήξῃ τετράκις: «δίδον εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τὸ δικαίωμα νὰ παρακάμψῃ τὸ Κοινοβούλιον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ δημοψηφίσματος. Καθιεροῦν τὴν ἐφαρμογὴν ἑνὸς συστήματος υἰοθετήσεως τοῦ νόμου ἄνευ ψήφου, εἰς περίπτωσιν θέσεως ζητήματος ἐμπιστοσύνης ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Καθορίζον κατὰ τρόπον περιοριστικὸν τὸ εἰς τὸν νόμον ἐπιφυλασσόμενον πεδίον (ἄρθρ. 34). Θεσπίζον ἕν ἀκριβὲς καὶ ἀποτελεσματικὸν σύστημα ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων».⁽²³¹⁾ Ἄλλ' ἐκ τοῦ τρόπου συγκλήσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου (πρωτοβουλία ἢ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἢ τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἢ τοῦ προέδρου μιᾶς τῶν Βουλῶν καὶ οὐδέποτε τῶν πολιτῶν), ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ὀρισμένων ἄλλων (ὀργανικῶν νόμων καὶ τῶν κανονισμῶν τῶν Βουλῶν) δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ ἀνωτέρω ρύθμισις ὑπάρχει, ὄχι τόσον πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ «διὰ νὰ διατηρήσῃ τὸ Κοινοβούλιον ἐντὸς τοῦ κλοιοῦ, εἰς τὸ ὅποιον τὸ νέον καθεστῶς ἠθέλησε νὰ τὸ ἐγκλείσῃ».⁽²³²⁾

Β. Παρὰ τὴν περιστολὴν τῆς σπουδαιότητός του, τὸ Κοινοβούλιον ὀφείλει πάντοτε νὰ διαδραματίζῃ σημαντικὸν ρόλον ἐντὸς τῶν γαλλικῶν θεσμῶν διὰ νὰ διατηρήσουν οὗτοι χαρακτῆρα, αὐθεντικῶς, δημοκρατικόν.

Ἡ κρίσις τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ, φαινόμενον ἄλλωστε παγκόσμιον,

231. Duverger, *Inst. polit. et droit constit.*, σελ. 784, ἔκδοσις 1970.

232. Duverger, *ἔ.ἀ.*, ὑποσ. 231, σελ. 817.

οφείλεται όχι μόνον εις παράγοντας συμφυείς πρὸς τοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐξωγενεῖς εἴτε οὗτοι εἶναι ἢ ἐξέλιξις τῆς ὅλης κοινωνίας εἴτε ἢ ἐκλογικὴ νομοθεσία καὶ ἢ κατάστασις τῶν πολιτικῶν κομμάτων.⁽²³³⁾ Ἡ ἀνάγκη ὁμως προσαρμογῆς τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ αἰῶνος μας δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὴν προσπάθειαν μειώσεως τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορικῆς προσφορᾶς του. Αἱ συνταγματικαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ 1958, ἐντυπωσιακοῦ, ὄντως, εὗρους, ἐφιλοδόξησαν νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὴν κρίσιν, καθορίζουσαι τὸν ρόλον τοῦ Κοινοβουλίου μὲ μεγαλυτέραν αὐστηρότητα διὰ νὰ δύναται τοῦτο καλλίτερον νὰ τὴν ἐκπληροῖ. Ἡ πρακτικὴ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐγείρει πολλὰς ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἄν, ὁ γκαλλισμός, τελικῶς, ἀναγνωρίζῃ εἰς τὸ Κοινοβούλιον τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον αὐτὸς τοῦ

233. Ἡ τεχνικοοικονομικὴ ὑπερανάπτυξις καὶ ὑπανάπτυξις ἐπέδρασαν βαθέως ἐπὶ τῆς παραδοσιακῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας. Δοκιμασίαν ὑπέστησαν εἰς τὰς ὑπερ-ανεπτυγμένας κοινωνίας αἱ σχέσεις «ἀντιπροσώπων-ἀντιπροσωπευμένων» (ἀμφισβήτησις τῶν ἐκλογῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν Κοινοβουλίων), «πλειοψηφίας-ἀντιπολιτευσεως» μὲ ἀποτέλεσμα, συνεπεία τῆς ἀμφισβήτησεως, τὴν σφαιρικὴν αὐξήσιν καὶ τὸν συγκεντρωτισμὸν τῆς ἐξουσίας, τὴν ὑπερτροφίαν τῆς Ἐκτελεστικῆς καὶ τὴν προοδευτικὴν ἐκτόπισιν τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν παραδοσιακῶν ἐλεγκτῶν τῶν (κοινοβουλίων) ἀπὸ εἰδικῶς, συγκεντρωμένους εἰς μίαν «τεχνοδομήν» (technostructure). Εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους κοινωνίας (ἢ εἰς τὰς εὐρισκομένας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀναπτύξεως), αἱ ἀνάγκαι οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνάδου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διεθνή πραγματικότητα, τὴν πολιτικὴν τῶν blocs καὶ τὰς σφαίρας ἐπιρροῶν, ἐδημιούργησαν καὶ ἐκεῖ δέξυτατα προβλήματα εἰς τὸν παραδοσιακὸν κοινοβουλευτισμὸν. Κατὰ τὸν Hauriou ὁ κοινοβουλευτισμὸς, ἐκτὸς τῆς Ἰνδίας, ἀπέτυχε εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας. Εἰς τοῦτον ὑποκατεστάθη ὡς τρόπος διακυβερνήσεως ὁ προεδρισμὸς (presidentialisme), διότι τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τείνει νὰ θέτῃ εἰς τὸν ἴδιον ἐπίπεδον Κυβέρνησιν καὶ Ἀντιπολίτευσιν, διότι εἶναι σύστημα περίπλοκον καὶ εὐθραυστον, διότι ἐν σύστημα προεδρικοῦ τύπου ἐπιτρέπει, κατὰ βάσιν, διακυβέρνησιν τῆς χώρας πλέον αὐταρχικὴν (Λατινικὴ Ἀμερικὴ: ὁ κλασικὸς προεδρισμὸς, Ἀκτὴ τοῦ Ἐλεφαντοστοῦ: ὁ «ἐνδυναμωμένος» προεδρισμὸς, Ἀλγερία: ὁ «κλειστός» προεδρισμὸς κλπ.) (Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 588 ἐπ. καὶ 610 ἐπ.). Πολλὰ ἐγράφησαν ὡς πρὸς τὰ «φάρμακα» τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Ἀναμφισβήτητος, ὁμως, εἶναι, ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, ἡ ἐνδυνάμωσις τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ἀπὸ ἄλλοι βιβλιογράφοις A.Hauriou, Les institutions et la vie politique des pays sous-développés qui ont accédé à l'indépendance — Paris, Cours de droit, 1958-1959. Y.Lacoste: Les pays sous-développés, 1962. Deschamps: Les institutions politiques des pays arabes — Themis, 1968. Fortes et Evans-Pitard: Systèmes politiques africaines, 1964. L.Hamon: Le rôle extra-militaire de l'armée dans le Tiers Monde 1966. M.Niederdang: Les vingt Ameriques latines, 1962. R.Aron: La révolution introuvable, 1968 καὶ Les desillusions du progrès, 1969. R.E.Charlier: Les institutions contemporaines tendant au renforcement du pouvoir, Doctorat, Paris, 1967. A.Chadernagor: Un parlement, pourquoi faire? Club Jean-Moulin: L'état et le citoyen, 1961. R.A.Dahl: L'avenir de l'opposition dans les Démocraties, 1966. J.K.Galbraith: Le nouvel état industriel (γαλλ. μετάφρ. 1968). Duverger: La Démocratie sans peuple. P.M.Gaudemet: Le pouvoir executif dans les pays occidentaux, 1966).

καθώρισεν. Ἐναντικατάστατον, ἀλλ' ἀβέβαιον διὰ τὴν ἀποστολὴν του, τὸ Κοινοβούλιον ἐκπληροῖ τὸν ρόλον πηγῆς καὶ χώρου ἐπιλογῆς τῶν μελώντων ὑπουργῶν. «Ἡ 5ῃ Δημοκρατία, ἀντὶ νὰ στρατολογήσῃ μερικοὺς ἐκ τῶν ὑπουργῶν τῆς κατ' εὐθείαν ἐκ τῶν τεχνοκρατῶν, τοὺς ἀποστέλλει συγχρότατα εἰς τὸ Κοινοβούλιον διὰ νὰ συμπληρώσουν τὴν πανοπλίαν των».(234)

1. Αἱ σύνοδοι τοῦ Κοινοβουλίου : Ἡ προσπάθεια καλύψεως τῆς φωνῆς του.

Α. Τὸ κείμενον τοῦ Συντάγματος διὰ τῶν ἄρθρων 28 καὶ 29 ὀρίζει ὅτι τὸ Κοινοβούλιον δύναται νὰ συνέλθῃ εἰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους συνόδους. Εἰς τακτικὰς συνόδους, τοῦτο συνέρχεται δικαιοματικῶς. Αἱ ἐκτακτοὶ εἶναι ἀποτέλεσμα πρωτοβουλίας τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958, προέβλεπεν δύο τακτικὰς, κατ' ἔτος, συνόδους, τῶν ὁποίων ἡ ἀναθεώρησις τῆς 30 Δεκεμβρίου 1963 μετέβαλεν ἀπλῶς τὰς ἡμερομηνίας ἐνάρξεως. Ἡ πρώτη ἄρχεται τὴν 2αν Ὀκτωβρίου καὶ διαρκεῖ 80 ἡμέρας. Ἡ δευτέρα ἄρχεται τὴν 2αν Ἀπριλίου καὶ δὲν ὑπερβαίνει τὰς 90 ἡμέρας, δηλ. ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δύναται νὰ διακόψῃ τὰς ἐργασίας ἐὰν θεωρήσῃ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐξηνητημένην. Τὸ καθεστῶς τῶν ἐκτάκτων συνόδων, καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 29 καὶ 30. Ἡ θέσις τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐπ' αὐτῶν, ἐδημιούργησεν προβλήματα τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1960. Τὴν 17 Μαρτίου τοῦ ἀνωτέρω ἔτους, ὁ πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ζητῶν τὴν ἐκτακτὸν σύγκλησιν τοῦ Κοινοβουλίου. Οὗτος ἐθεμελίωσεν τὴν πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας αἰτήσιν του, ἐπὶ τῶν ὑπογραφῶν 287 βουλευτῶν, δηλ. τὴν πλειοψηφίαν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, δεδομένου ὅτι ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἀνήρχετο εἰς 552. Τὸ ἄρθρον 20 τοῦ Συντάγματος καθορίζει ὅτι ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων ὅπου τὸ Κοινοβούλιον συνέρχεται αὐτοδικαίως, ἡ ἐναρξίς καὶ τὸ πέρας τῶν ἐκτάκτων συνόδων λαμβάνουν χώραν κατόπιν διατάγματος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Τὸ ἄρθρον 29 τοῦ Συντάγματος προβλέπει ἐπίσης ὅτι τὸ Κοινοβούλιον συνέρχεται εἰς ἐκτακτὸν σύνοδον —κατόπιν αἰτήσεως τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Καταφαίνεται, ἄρα, ἡ συμφωνία τῶν γεγονότων πρὸς τὰς προϋποθέσεις τῶν συνταγματικῶν κειμένων, ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Κοινοβουλίου. Τὸ πρόβλημα τὸ ὅποσον ἐτέθη εἶναι, ἐὰν ὑπὸ τοιαύτης συνθήκας ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν σύγκλησιν τῶν Βουλῶν. Δι' ἐπιστολῆς τῆς 18 Μαρτίου ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἠρνεῖτο νὰ

234. Ὁρα Α. Duahmel, 19 Νοεμβρίου 1970, ἐφ. Le Monde, ἀρ.: Ποῖος ὁ ρόλος τοῦ Κοινοβουλίου εἰς τὰς συγχρόνους δημοκρατίας (Quel est le rôle du Parlement dans les démocraties modernes). Πρβλ. καὶ ἀπόφασιν τοῦ πρωθυπουργοῦ P. Messmer, ὅπως ἀναθέσῃ εἰς βουλευτὰς «προσωρινὰς ἀποστολὰς πλησίων τῶν κυριωτέρων ὑπουργῶν» (ἐφ. Combat, 5 Ὀκτωβρίου 1972).

συγκαλέση τὸ Κοινοβούλιον εἰς ἑκτακτον σύνοδον. Ἡ αἴτησις τῶν βουλευτῶν ἀφεώρα τὴν συζήτησιν τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος ἢ μᾶλλον ὀρισμένων πτυχῶν του. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραδεχόμενος τὴν «μεγίστην σπουδαιότητα τούτου», θεμελιώνει τὴν ἀρνησίαν του στηριζόμενος εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ αἴτησις τῶν βουλευτῶν εἶναι συνέπεια «πιστικῶν διαβημάτων» κύκλων ἐπαγγελματικῶν καὶ ὅτι, ἀρνούμενος, «ἀπαλλάσσει τὸ Κοινοβούλιον ἀπὸ πιέσεως αὐτῆς τῆς μορφῆς», ἀλλὰ καὶ δρᾷ ἐντὸς τοῦ πνεύματος τοῦ Συντάγματος τὸ ὁποῖον ἐπιφυλάττει «εἰδικῶς» (specificement) εἰς τὸν πρόεδρον τὴν εὐθύνην τῆς ἐνάρξεως καὶ τοῦ πέρατος τῶν ἐκτάκτων συνόδων (συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 30). Ὅ,τι πρέπει πρὸς τὸ παρὸν νὰ σημειωθῇ, εἶναι ἡ τελικὴ ἐπιχειρηματολογία τοῦ προέδρου.⁽²³⁵⁾ Συνεπεία λοιπόν, πολιτικῶν ἐκτιμήσεων ὁ στρατηγὸς De Gaulle ἐξάγει, τοῦλάχιστον σιωπηρῶς, τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπιτοῦ θέματος ἐξουσία του, εἶναι διακριτικὴ καὶ ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διὰ τῆς σχετικῆς αἰτήσεως τῶν ἐκφράζουσιν, ἀπλῶς, μίαν «εὐχὴν».⁽²³⁶⁾

Β. Τοιαύτη ἐρμηνεία δὲν ἀνθίσταται εἰς σοβαρὰν ἐπιστημονικὴν κριτικὴν προσέγγισιν. Τὸ ἄρθρον 29 ὀρίζει εἰς τὴν πρώτην του παράγραφον ὅτι ἡ ἑκτακτος σύνοδος πρέπει νὰ ζητῆται ἐπὶ ἡμερησίας διατάξεως σαφῶς καθοριζομένης. Ἡ παράγραφος 2 τούτου καθορίζει τὴν συνέπειαν αἰτήσεως μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου ἑκτακτον σύνοδον εἰς 12 ἡμέρας. Ἐκ τούτων προκύπτει, διὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς τῶν ἀπόψεων τοῦ προέδρου, ὅτι ἡ καθορισμένη ἡμερησία διάταξις ἀπαιτεῖται διὰ νὰ διευκολυνθῇ ὁ πρόεδρος εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἢ δὲ δευτέρα ὡς προφύλαξις, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν συντακτῶν, διὰ νὰ μὴ ἐξέλθῃ ἡ σύνοδος τῆς ἀρχικῆς εὐχῆς. Ἄρα καὶ αἱ δύο προϋποθέσεις καταλήγουν, κάπως ταχυδακτυλουργικῶς, εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἐὰν ὁ πρόεδρος θεωρεῖ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ὡς μὴ συγκεκριμένην ἢ δημαγωγικὴν ἢ συνέπειαν διαβημάτων διαφόρων ὁμάδων πιέσεως, δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν σύγκλησιν. Ἡ παράγραφος 3 τοῦ ἄρθρου, δίδει εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ νέαν, ἐν συνόλῳ συζήτησιν ἐντὸς τοῦ μηνός, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὸ διάταγμα τῆς λήξεως τῆς ἐκτάκτου συνόδου. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων θὰ ἦτο τελείως παράλογον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ Σύνταγμα ἐπιτρέπει εἰς τὸν πρωθυπουργὸν νὰ ἐκφράσῃ ἐντὸς μηνός ἀπὸ τοῦ διατάγματος τῆς λήξεως τὴν εὐχὴν τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἀρνηθῆ εἰς τὸ Κοινοβούλιον καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν ἀφεώρα τὸ ἀνωτέρω διάταγμα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει προσθέτως, καὶ σημεῖον ἐνάρξεως προθεσμίας.⁽²³⁷⁾

235. Ὁρα Berlia, ἔ. ἀ., σελ. 108. Hauriou, ἔ. ἀ., σελ. 861.

236. Ὁρα Berlia, σελ. 109. Hauriou ὡς εἰς ὑποσ. 235.

237. Ὁρα Berlia, la convocation d' une session extraordinaire du Parlement et la nature du regime, R. D. P. Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1960.

Δύναται, βεβαίως, νά ἀπαντηθῆ ὅτι, ἡ πρωθυπουργικῆς πρωτοβουλίας, ἔκτακτος σύνοδος, προβλέπεται πάντοτε ἐν ὄψει προηγηθείσης ἐκτάκτου συνόδου, συνεπεία κοινοβουλευτικῆς πρωτοβουλίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἤρνηθη ὁ πρόεδρος. Μὲ τοιαύτην, ὅμως, λογικὴν θὰ κατελήγομεν εἰς τὸ σημεῖον νά στερήσωμεν τὸ ἄρθρον 28 πάσης σημασίας καὶ νά θεωροῦμεν τὴν παρ. 3 αὐτοῦ ὡς μὴ γραφεῖσαν⁽²³⁸⁾. Εἰς συνδυασμὸς τῶν ἄρθρων 19, 29 καὶ 30 αὐξάνει τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηρίζοντων τὴν ἀντισυνταγματικότητα τῆς προεδρικῆς ἀρνήσεως. Κατὰ τὸ ἄρθρον 19 ὅλαι αἱ πράξεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πλὴν τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῶν ἄρθρων 8 παρ. 1, 11, 12, 16, 18, 54, 56 καὶ 61, προσυπογράφονται ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἢ, κατὰ περίπτωσιν, ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπουργῶν. Τὸ ἄρθρον 30 (προβλέπον τὰ προεδρικά διατάγματα τὰ ἀνοίγοντα ἢ περατοῦντα μίαν ἔκτακτον σύνοδον) δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ ἄρθρ. 19. Ἄρα, ἀπὸ ἀπόψεως λογικῆς ἐρμηνείας ἢ παραδοχῆ ὑπάρξεως προεδρικῆς διακριτικῆς ἐξουσίας, πηγάζουσα ἐκ τοῦ ἄρθρου 30, θὰ ἦγεν καὶ πάλιν εἰς τὸ κενόν, διότι θὰ προῦπέθετεν καὶ βαρυτάτην παράλειψιν τοῦ ἄρθρου 19.

Γ. Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας ἐπιβεβαιώνει, ἐπίσης, τὴν ἐξηρητημένην ἀρμοδιότητα τοῦ προέδρου. Ἄπὸ συζητήσεις, μετ' ἐκπροσώπων τοῦ τύπου, μελῶν τῆς ὁμάδος ἐργασίας Debré, προκύπτει σαφῆς ἡ πρόθεσις τῶν συντακτῶν τοῦ Συντάγματος νά δώσουν «εἰς τοὺς βουλευτὰς τὴν δυνατότητα προκλήσεως ἐκτάκτου συνόδου ἐὰν αὕτη ζητηθῆται ἀπὸ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν των», ἐνῶ ὁ πρόεδρος, ἐπανερχομένων τῶν πραγμάτων εἰς ὅσα ὥριζεν τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875, ἐπιφορτίζεται μὲ τὴν σύγκλησιν τοῦ Κοινοβουλίου εἰς ἔκτακτον σύνοδον, συνεπεία τῆς τοιαύτης αἰτήσεως τῶν βουλευτῶν. «Εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875 ἀπητεῖτο ὅπως, ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία τῶν γερουσιαστῶν ζητεῖ, ἐπίσης, τὴν ἔκτακτον σύγκλησιν ἢ ὁποία δὲν ἀπαιτεῖται τὰρα πλέον»⁽²³⁹⁾. Ἄρα, οἱ συντάκται προσδιορίζουν ἄνευ οὐδενὸς δισταγμοῦ καὶ μετὰ σαφηνείας τὸν ρόλον καθενὸς τῶν ὀργάνων. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν, ὑπὸ προϋποθέσεις, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκτάκτου συγκλήσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Ὁ ρόλος τῶν γερουσιαστῶν μηδενίζεται, ὁ δὲ πρόεδρος, ἀπλῶς, διεκπεραιώνει τὴν θέλησιν τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ὅτι, κατὰ σύγκρισιν πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1875, ἀλλάσσει εἶναι, ἐπομένως, ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν γερουσιαστῶν ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν.

Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Συντάγματος τούτου, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀποφασιστικὸν ρόλον τῆς αἰτήσεως τῶν βουλευτῶν, διατηρεῖται εἰς τὸ νέον Σύνταγμα. Ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ ὁμιλία τοῦ τότε ὑπουργοῦ Δι-

238. Ὅρα καὶ G.Berlia, ἔ. ἀ., σελ. 168 ἔ.

239. Ὅρα Documentation française No 2530, 1959.

καιοσύνης Michel Debré, ενώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τὴν 27 Αὐγούστου 1958. Ἐκτακτοὶ σύνοδοι, κατ' αὐτόν, δύναντα νὰ ἀποφασισθοῦν «κατὰ θέλησιν» (à la volonté) τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Τὸ ἀντικείμενον καὶ ἡ διάρκεια των εἶναι περιορισμένη. Ἡ ἔκφρασις «κατὰ θέλησιν» καθιστᾷ περιττὰ, περαιτέρω σχόλια.

Α. Τὸ ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπροτίμησεν σκληρὰν γραμμὴν καὶ ἀδόκιμον ἐρμηνεῖαν δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττη. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ φωτίζεται ἀπὸ τὴν, ἀργότερον, ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν εἰς τὸν τρόπον ἐκλογῆς τοῦ προέδρου. Ἀφ' ἧς οὗτος ἐκλέγεται δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας, ἀποτελεῖ ἐνσάρκωσιν ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπίστευεν ὄχι μόνον μετὰ τὸ 1962, ἀλλὰ πάντοτε διὰ τὸν ἑαυτόν του. «Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸν λαὸν κατὰ τὸν αὐτὸν μὲ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν λόγον. Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι ἐκφυλισμένη ἔκφρασις τοῦ καθεστῶτος τῶν κομμάτων, ἐνῶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς ἔκφρασις τοῦ λαοῦ».⁽²⁴⁰⁾

Αὕτη εἶναι ἡ γκωλλικὴ ἄποψις, βασιζομένη, ὡς πάντοτε, εἰς κριτήρια ἰδιότυπα, πηγάζοντα ἀπὸ τὴν «ἱστορικὴν» προσωπικότητα τοῦ ἐκφραστοῦ τῆς. Ἡ πραγματικότης ὅμως εἶναι ἄλλη. Ὁ πρόεδρος καὶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις — συνεπεία τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς των — ἀντιπροσωπεύουν τὸν λαὸν ἴσῳ τίτλῳ. Ἄρνησις συγκλήσεως τῆς Βουλῆς, κατὰ τὸ ἄρθρ. 29, ἐκ μέρους τοῦ προέδρου, ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον ἀνατροπὴν τῆς ἰσότητος μεταξὺ τῶν δύο ὀργάνων. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ἐκ παρομοίων ἐρμηνειῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων δύναται νὰ βασισθοῦν διάδοχοι τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle μὴ ἔχοντες ὑπὲρ αὐτῶν, ὅσον ἀφηρημένον καὶ ἐὰν εἶναι, τὸ τεκμήριον τῆς «ἱστορικῆς» νομιμότητός του.

2. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος, ἡ μείωσις τοῦ ἐξέχοντος ρόλου του.

Α. Κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παρ. 3, ὁ πρωθυπουργὸς δύναται, κατόπιν συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου νὰ θέσῃ θέμα ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐπὶ ψήφου ἀφορώσης ἐν κείμενον. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, τὸ κείμενον τοῦτο θεωρεῖται υἱοθετηθὲν, ἐκτὸς ἐὰν πρότασις μομφῆς, κατατιθεμένη ἐντὸς τῶν 24 προσεχῶν ὡρῶν, ἔχει ἀποτέλεσμα ἀρνητικὸν διὰ τὴν Κυβέρνησιν. Τοῦτο ἐν ἄλλοις λόγοις, σημαίνει ὅτι τὸ κείμενον θεωρεῖται υἱοθετηθὲν, ἄνευ παρεμβάσεως οὐδεμιᾶς ψηφοφορίας, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως ὅπου, διὰ τῆς διαδικασίας τῆς προτάσεως μομφῆς, τὸ ἥμισυ πλέον ἐνὸς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ψηφίζει ἐναντίον του. Ἡ παρομοία διαδικασία ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐπάνοδον

240. Συνέντευξις τύπου τοῦ de Gaulle, Μαρτίου 1964.

εις την παράγραφον 2 του άρθρου 49, δηλ. εις τους κανόνες τους εφαρμοζομένους επί προτάσεως δυσπιστίας, όπου μόνον αι ψήφοι αι ανεπιφυλάκτως εκφρασθείσαι κατά της Κυβερνήσεως υπολογίζονται, των αποχών και των άπουσιών καταληγουσών, ούσιαστικώς, υπέρ της Κυβερνήσεως.

Ἡ παράγραφος 3 του άρθρ. 49, αποτελοῦσα ἰδιοφυᾶ συνδυασμὸν τῆς προτάσεως δυσπιστίας καὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης, ἀνάγει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν 4ην Δημοκρατίαν καὶ εἰς τὰ προβλήματα τὰ ὅποια ἐτίθεντο λόγῳ τοῦ ἑτεροκλήτου χαρακτήρος τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946 καὶ εἰς περίπτωσιν ὅπου ἡ Κυβέρνησις συνήρτα τὴν παραμονὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν μὲ τὴν ψήφισιν, κατελήγομεν εἰς τὸ φαινόμενον Κυβερνήσεως, ἐν ταυτῷ, ἀποδοκιμασθείσης καὶ χαιρούσης τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Νομικῶς ἔχαιρεν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς διότι ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία δὲν εἶχεν ἐπιτευχθῆ ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τῆς Κυβερνήσεως, πολιτικῶς εἶχεν ἀποδοκιμασθῆ, διότι τὴν ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν ἐζήτησεν, ἡ Βουλὴ τῆς τὴν ἠρνεῖτο διὰ τῆς ἀπλῆς τῆς πλειοψηφίας.

Αἱ τελευταῖαι κυβερνήσεις τῆς 4ης Δημοκρατίας, καὶ ἐνῶ τὰ νέφη εἶχον συσσωρευθῆ, εἶχον ἀντιληφθῆ ποῦ ὠδήγουν παρόμοιαι καταστάσεις. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, ἡ Κυβέρνησις Gaillard καὶ ἡ διάδοχός τῆς Κυβέρνησις Pflimlin ἐπεχείρησαν, ἀνεπιτυχῶς, ἀναθεώρησιν προβλέπουσαν ἀναλόγους πρὸς τὸ ἄρθρον 49 προϋποθέσεις. Τὸ σχέδιον μάλιστα τῆς Κυβερνήσεως Gaillard ἐσκόπευεν μακρότερον. Ἡ πρότασις δυσπιστίας ὄφειλε νὰ συμπεριλαμβάνη τὰς γενικὰς γραμμὰς ἑνὸς κυβερνητικοῦ προγράμματος καὶ νὰ ὀρίζη τὴν μεταξὺ τῶν ὑπογραφουσῶν, πολιτικὴν προσωπικότητα, ἡ ὁποία προετείνετο διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως, εἰς περίπτωσιν υἱοθεσίας τῆς προτάσεως δυσπιστίας. Διὰ τῶν προϋποθέσεων τούτων, μὴ ἀποτυπωθεῖσῶν εἰς τὸ ἄρθρ. 49, ἐσκοπεῖτο ἡ κρυστάλλωσις μιᾶς ὁμοιογενοῦς ἀντιπολιτεύσεως, ἡ κρίσις ἑνὸς ἀρχηγοῦ, ἡ «σκιώδους» πρωθυπουργοῦ, ἡ υἱοθέτησις ἑνὸς προγράμματος καὶ, κατὰ ταῦτα, ἡ ὁμαλὴ καὶ ἐπὶ σταθερωτέρων κριτηρίων, ἐξασφάλισις τῆς κυβερνητικῆς διαδοχῆς. Πάντως, ὁ ἀναμφισβήτητος ὁμώνυμος σκοπὸς τῶν δύο κειμένων (Συντάγματος 1958 εἰς ἄρθρ. 49 παρ. 3 καὶ σχεδίου Κυβερνήσεως Gaillard, εἶναι νὰ ἀποφευχθῆ ὅ,τι ὁ καθηγητῆς Hauriou ὀνομάζει φαινόμενον τῆς ἐξαρθρώσεως τῶν πλειοψηφιῶν⁽²⁴¹⁾. «Ἡ ἡ Βουλὴ θέλει τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ δίδει τὴν ἔγκρισιν τῆς εἰς ὅ,τι αὕτη ζητεῖ· ἡ δὲν παρέχει τὴν ἔγκρισίν τῆς εἰς τὰ μέσα δράσεως τὰ ὅποια ἀπαιτεῖ ἡ Κυβέρνησις. Ἄλλ' εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὀφείλει νὰ λάβῃ τὴν εὐθύνην νὰ τὴν ἀνατρέψῃ».

(Georges Vedel).

241. Ὁρα Α. Hauriou, Droit const. et inst. politiques, σ. 884, ἐνθα καὶ τὸ ἀμέσως παρατιθέμενον ἀπόσπασμα τοῦ Vedel, εἰλημμένον ἐκ τοῦ συγγράμματός του Cours de droit const. (Licence 1ου ἔτους 1960-1961, σελ. 9 56).

Τὸ ἄρθρον 49 ἄρα, τείνει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ προσωπικοῦ αἰσθήματος εὐθύνης τῶν βουλευτῶν. Ἡ ἀνατροπὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι πολιτικὴ πρᾶξις βαρεῖα καὶ οἱ ἔχοντες τὸ δικαίωμα νὰ τὴν πραγματοποιήσουν ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ λαμβάνουν ἀνεπιφυλάκτως, ὑπὲρ ἢ κατὰ, θέσιν.

Β. Κατὰ τὸν André Ghenier ἡ ὑπερβολὴ εἰς τὴν ἀλήθειαν φέρει ἐντὸς τῆς τὸ ψεῦδος. Μὴ λελογισένη χρῆσις τοῦ ἄρθρ. 49 παρ. 3 δύναται νὰ ἔχη ἀποτελέσματα πλήττοντα τὸ κύρος τοῦ Κοινοβουλίου. Αἱ μετέπειτα Κυβερνήσεις ἐχρησιμοποίησαν ἀπὸ τοῦ 1958 δεκάκις τοῦτο. Ὁ καθηγητὴς G. Birliia συγκρατεῖ «ὡς χαρακτηριστικὴν τὴν περίπτωσιν τοῦ νόμου τῆς 8ης Δεκεμβρίου 1960 σχετικοῦ μὲ τὴν δύναμιν κρούσεως (πυρηνικὴν δύναμιν) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γενικὴν ἀλλαγὴν προσανατολισμοῦ, τὸν ὁποῖον παρόμοιος νόμος προϋποθέτει, διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν τοιαύτην Ἐθνικῆς Ἀμύνης». (ἐ. ἀ. σελ. 115).

Τὰ γεγονότα ἔχουν ὡς ἐξῆς :

Ἐπὶ μιᾶς πρώτης ψηφοφορίας, ἐπὶ προδικαστικοῦ ζητήματος κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον 1960, ἡ Κυβέρνησις ἐπιτυγχάνει 264 ψήφους ἔναντι 213 καὶ 41 ἀποχῶν. Ἐκ τῆς ψηφοφορίας ἀναδύεται, ἐν ταυτῷ, πλειοψηφία ἰσχνή (264 ἔναντι 254) καὶ ἀντιπολίτευσις ἑτερόκλητος (Κομμουνισταὶ καὶ Ἀνεξάρτητοι ψηφίζουν κατὰ).

Ἡ Γερουσία ἐκφράζει τὴν ἀντίθεσίν τῆς διὰ ψήφων 83 «ὑπὲρ» ἔναντι ἔναντι 186 «κατὰ» ἀλλὰ, τὸ ἴδιον, ἑτεροκλήτως. Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν κομμουνιστῶν γερουσιαστῶν, εὐρίσκομεν 36 γερουσιαστὰς τῆς ομάδος τῶν Ἀνεξαρτήτων Χωρικῶν, ἐνῶ οἱ 27 ὑπόλοιποι τοῦ ἰδίου σχηματισμοῦ ψηφίζουν ὑπὲρ τοῦ κυβερνητικοῦ νόμου. Ἡ συγκληθεῖσα, ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ γερουσιαστῶν καὶ βουλευτῶν Ἐπιτροπὴ τοῦ ἄρθρ. 45, προκειμένου νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα μεταξὺ Γερουσίας καὶ Ἐθνοσυνελεύσεως, δὲν ἀπέδωκεν καρποῦς διότι τὰ μέλη τὰ ὁποῖα τὴν ἀποτελοῦν εἶναι κατὰ πλειοψηφίαν ἀντίθετα εἰς τὸ κυβερνητικὸν σχέδιον.

Τὴν 17 Νοεμβρίου τὸ σχέδιον ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ὁ Michel Debré, πρωθυπουργός, ἀναγγέλλει ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 49 π. 3 πηγάζοντα δικαιώματα. Τὴν 22 Νοεμβρίου ἡ πρότασις δυσπιστίας λαμβάνει 214 ψήφους, ἐνῶ ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία ἀνέρχεται εἰς 277. Ἡ Γερουσία, πάντοτε ἐχθρική, καταψηφίζει διὰ 182, ἔναντι 34 θετικῶν ψήφων.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις συνελθοῦσα εἰς τὴν 6 Δεκεμβρίου 1960, δίδει εἰς τὴν πρότασιν δυσπιστίας 215 ψήφους, ἐνῶ ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία παραμένει πάντοτε ἡ αὐτή. Τὸ σχέδιον νόμου υἱοθετεῖται.

Φαινομενικῶς τὸ 49 π. 3, δικαιώνει τὴν ὑπαρξίν του. Οὔτε ἡ Κυβέρνησις ἐξέφυγεν τοῦ Συντάγματος καταφεύγουσα εἰς αὐτό, ἡ δὲ ἀντιπολίτευσις ἦτο εὐκαιριακὴ καὶ ἑτερόκλητος. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς

δὲν διαφεύγει, ἢ διὰ τῆς χρήσεως τούτου, εἰς θέματα μεγίστης σπουδαιότητος, μείωσις τοῦ ρόλου τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀναλυθὲν παράδειγμα δὲν εἶναι ἡ δύναμις κρούσεως, ἢ ὁποῖα κρίνεται ἀλλὰ ὀλόκληρος ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, αἱ ὁποῖαι μετατοπίζουν τὰς βάσεις των. Καὶ παρ' ὅλα ταῦτα, ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος, λόγῳ τοῦ ἄρθρου 49 παρ. 3, ἔχει χάσει τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀποφασιστικὴν του σημασίαν. Οἱ κίνδυνοι οἱ ἐγκλειόμενοι εἰς τὸ ἄρθρ. 49 παρ. 3 ἐπεσημάνθησαν ἐνωρίτατα, κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Συντάγματος καὶ πάλιν, ὑπὸ τοῦ Paul Reynaud. Ὁ Michel Debré ὡς ὑπουργὸς Δικαιοσύνης ἀγωνίζεται νὰ ἀπαντήσῃ ἐνώπιον τῆς Συμ. Συν. Ἐπιτροπῆς, τὴν 13 Αὐγούστου 1958, ὅτι θεωρεῖ τὰς προϋποθέσεις τοῦ ἄρθρου 49 παρ. 3 ὡς «ἔσχατον καταφύγιον», ὡς ὄπλον ζηλοτύπως ἱφουλασσόμενον εἰς τὴν ἐφεδρίαν, διὰ τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ μικτὴ Ἐπιτροπὴ (γεροσσιαστῶν βουλευτῶν) δὲν θὰ κατόρθωνεν νὰ γεφυρώσῃ τὴν διάστασιν.

Προϋποθέσεις ἐπικίνδυνοι ἐὰν ἐχρησιμοποιοῦντο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, κρίνονται παρὰ ταῦτα, «θεμελιώδεις», «δι' ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις». Ὅ,τι ἐκπλήττει εἶναι ὅτι ὁ Debré καλεῖ τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προβῇ εἰς εἰσηγήσεις ἐντὸς τοῦ πνεύματος τῆς περιστολῆς τῶν περιπτώσεων ἐφαρμογῆς τοῦ ἄρθρ. 49 παρ. 3, καὶ αὕτη ἀδρανεῖ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Μὴ ὑπαρχόντων ὀρίων καθορισμένων ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, ἡ κατάχρησις εἶναι πάντοτε ἐπὶ θύραις «εἰδικῶς εἰς μίαν χώραν, ὅπως ἡ Γαλλία, ὅπου ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐθιμῶν ἐπὶ συνταγματικῶν θεμάτων ἔχει ἀποδειχθῆ ἀδύνατος.»⁽²⁴²⁾ Ἐπιφυλάσσοντες δὲ κατὰ τὴν ἄποψιν M. Debré τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 49 παρ. 3 εἰς περιπτώσεις «ἐξαιρετικὰς» τότε, ἴσως, ἡ ἐφαρμογὴ του θὰ καθίστατο περισσότερο ὑποπτος. «Ὁ σεβασμὸς εἰς τὸ Σύνταγμα καταλήγει, παραδόξως εἰς σοβαρὰν ἀποδοκιμασίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου».^(242α) Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία κατοχυρώνει, ἴσως, τὴν ὑπεροχὴν της, ἀλλὰ ἀντιμετωπίζει συνήθως τὴν κατηγορίαν ὅτι παραβιάζει τὸ Σύνταγμα. Εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν δύναται νὰ τὴν κατοχυρώνει τηροῦσα τοῦτο εὐλαβῶς.

Γ. Ὁ τρόπος παραιτήσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς παρουσίας τῆς νέας ταύτης, ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως προσφέρει νέα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς καταφρονήσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Ἡ ἀνάλυσις ὀρισμένων πολιτικῶν γεγονότων πείθει περὶ τούτου.

Ὁ Michel Debré διορίζεται συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Συντάγματος, πρῶθυπουργὸς τὴν 8 Ἰανουαρίου 1959 καὶ παρουσιάζεται ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τὴν 15ην. Ἡ Κυβέρνησις ἀναγινώσκει τὰς προ-

---

242 καὶ 242α. G. Berlia, ἀπὸ ἔδρας, καθὼς καὶ εἰς σύγγραμμά του, σελ. 116.

γραμματικές της δηλώσεις και ζητεί ψήφον εμπιστοσύνης από την Έθνοσυνέλευσιν, συγκληθεῖσαν ἐκτάκτως πρὸς τοῦτο.

Εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν, οἱ κλασικοὶ κανόνες τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ τηροῦνται, χωρὶς μεγάλας παρεκκλίσεις. Κατὰ τὸ 1962, ὅμως, ἡ τακτικὴ ἀλλάσσει. Εἰς τὰς 14 Ἀπριλίου ὁ G. Pompidou διορίζεται πρωθυπουργὸς καὶ δι' ἐπιστολῆς του εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Έθνοσυνελεύσεως, γνωστοποιεῖ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτὸν κυβέρνησις «ἔχει τὴν πρόθεσιν» νὰ παρουσιάσῃ τὸ πρόγραμμά της ἐνώπιον τῆς Έθνοσυνελεύσεως ὅπως καὶ ἐγένετο τὴν 26ην.

Ἡ Κυβέρνησις ἐκφράζουσα τὴν πρόθεσιν νὰ παρουσιάσῃ τὸ πρόγραμμά της ἐνώπιον τῆς Έθνοσυνελεύσεως, ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ὑποχρέωσις της, ἔχουσα τὴν ἐλευθερίαν (κατ' αὐτὴν) νὰ ἀποφασίσῃ καὶ τὸ ἀντίθετον. Ὅ,τι, λοιπὸν, ὑπαγορεύει τὴν ἀπόφασίν της δὲν εἶναι ἡ συνταγματικὴ ὑποχρέωσις ἢ ἡ συνταγματικὴ παράδοσις, ἀλλὰ λόγοι σεβασμοῦ ἢ «φιλοφρονήσεως» πρὸς τὴν Έθνοσυνέλευσιν. Ἡ τηρηθεῖσα τακτικὴ ἐνθυμίζει, κάπως, τὸν γαλλικὸν σαρκασμὸν καὶ τὴν ἀδιόρατον συγκατάβασιν: «μεγάλῃ χαρᾷ καὶ εὐτυχίᾳ δι' ἐμὲ νὰ εὐρίσκωμαι μεταξύ σας», ὅταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐμφανίζεται τὸ 1958 ὡς πρωθυπουργὸς ἐνώπιον τῶν βουλευτῶν.

Ἡ κατάστασις αὕτη θὰ ἔχῃ ὅμως καὶ περαιτέρω ἐξέλιξιν. Ὅταν εἰς τὰς 2 Ὀκτωβρίου τοῦ 1962 ἡ Κυβέρνησις Pompidou πίπτει (διὰ ψήφον 280), ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου διὰ καθολικῆς ἀμέσου ψηφοφορίας, ἡ παραίτησις της γίνεται ἀποδεκτὴ μόλις τὴν 28 Νοεμβρίου. Αἱ παρεμβληθεῖσαι, ἐν τῷ μεταξύ, ἐκλογαὶ τοῦ Σ/βρίου δίδουν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Pompidou ὀνομάζεται ἐκ νέου πρωθυπουργός, τῆς παραιτήσεως τῆς παλαιᾶς Κυβερνήσεως, γενομένης ἀποδεκτῆς ταυτοχρόνως. Αἱ παρεκκλίσεις τοῦ προέδρου de Gaulle ἀπὸ τὴν συνταγματικὴν ὀρθοδοξίαν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπισημανθοῦν.

Ἡ παραίτησις τῆς Κυβερνήσεως, ἀνατραπέισις τὴν 2αν Ὀκτωβρίου ἔπρεπεν ἀμέσως νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, αἱ δὲ ἐξουσίαι ταύτης ἔπρεπε νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῶν, λεγομένων, τρεχουσῶν ὑποθέσεων.

Κατὰ τὴν γαλλικὴν, ὅμως, ἄποψιν, ἡ ψηφισθεῖσα πρότασις δυσπιστίας ἀπετέλει τὴν κορύφωσιν τῆς διαστάσεως μεταξύ Ἐκτελεστικῆς καὶ Νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐπὶ σπουδαιοτάτου θέματος (τὴν ἀλλαγὴν τρόπου ἐκλογῆς προέδρου). Δεδομένου ὅτι εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, ὡς ἀναμφισβήτητος διαιτητῆς, παρεμβαίνει ὁ λαός, τὸ πρόβλημα ἐκρίνετο μέχρι τῆς ἐκφράσεως τῆς κυριάρχου θελήσεώς του. Μέχρι τῆς κρισίμου ταύτης ἡμερομηνίας ἡ Κυβέρνησις εἶχεν, ἄρα, δικαίωμα διατηρήσεως τῶν πλήρων ἐξουσιῶν της. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ πρότασις δυσπιστίας ἡρμηνεύετο ὡς ἀπλῆ

«αἴτησις πρὸς διαιτησίαν»⁽²⁴³⁾ καὶ ἄρα μέχρι τομῆς τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ψήφου, αἱ δύο ἐξουσίαι ἠδύναντο νὰ διατηρήσουν τὰς θέσεις των.

Τὴν 13 Δεκεμ. ἡ Ἐθνοσυνέλευσις συνέρχεται προκειμένου νὰ ἀκούσῃ «μίαν γενικὴν πολιτικὴν δῆλωσιν» καὶ ὄχι «ἓν «πρόγραμμα» τοῦ ὁποίου ἔστω καὶ τυπικῶς ἐζητεῖτο ἡ ἔγκρισις.

Ἐντὸς, πάντοτε, τοῦ ἀνωτέρω πνεύματος τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle κατεβάλλετο προσπάθεια, νὰ καταδειχθῇ, δεδομένου ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς καὶ οἱ περισσότεροι ὑπουργοὶ παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ νέας Κυβερνήσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς παλαιᾶς τῆς ὁποίας «ἓν ἀτύχημα τοῦ δρόμου» ἀνέκοψεν πρὸς στιγμὴν τὴν πορείαν.

Τὴν ἴδιαν τακτικὴν τηρεῖ παρουσιαζομένη εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἡ Κυβέρνησις Chaban - Delmas τὴν 16 Ἰουνίου περιοριζομένη εἰς ἀνάγνωσιν γενικῆς πολιτικῆς δηλώσεως.^(243α) Ἡ ἀποδυνάμωσις τοῦ ἀποτελέσματος μιᾶς ἀρνητικῆς ψήφου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καθίσταται, ἄρα, καταφανής. Τὸ τίμημα τῆς κυβερνητικῆς σταθερότητος, εἶναι, φαίνεται, εἰς καθεστῶτα πολυκομματικά, ἡ περιστολὴ τοῦ ρόλου τοῦ Κοινοβουλίου. Ἄρκει ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία νὰ μὴ συγχέῃ τὴν σταθερότητα μὲ τὴν ἀσφυκτικὴν νομὴν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν κατάπνιξιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

3. Ἡ Γερουσία ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν, ἡ παράδοξος ἀνταρσία

Ἐντὸς τοῦ κειμένου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958, ἡ Γερουσία ἀποτελεῖ ἓν σημεῖον στηριξέως τοῦ προέδρου ἔναντι μιᾶς Ἐθνοσυνελεύσεως πηγαζούσης ἐκ τῆς ἀμέσου καθολικῆς λαϊκῆς ψήφου. Ὁ ἔμμεσος τρόπος τῆς ἐκλογῆς της, ὀλίγον, ἄλλωστε, δημοκρατικὸς—καὶ εὐνοῶν τὴν ἐπαρχίαν καὶ τοὺς μικροὺς οἰκισμοὺς, ὑπεραντιπροσωπευομένους ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀστικὰ κέντρα—καθιστοῦν τὴν Γερουσίαν καταφύγιον τῶν παραδοσιακῶν ἰδεῶν, ἓν εἶδος συντηρητικοῦ πόλου, ἐντὸς τοῦ πολιτεύματος, τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ καθεστῶτα ἐπιζητοῦν καὶ ἔχουν, κατὰ βάθος, ἀνάγκην.

Ἀποβαίνουσα, λοιπόν, διερμηνεὺς τῶν ὀλιγώτερον δυναμικῶν καὶ, ἐπίσης, τῶν ὀλιγώτερον εὐπόρων στοιχείων τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ Γερουσία ἀντανაკλώσα, διὰ μέσου τῶν 38.000 κοινοτήτων αἱ ὁποῖαι τὴν ἐκλέγουν, τὰ παλαιὰ ρεύματα τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, συνιστᾷ εἰς τὴν καλλιτέραν περίπτωσιν μίαν ἄγκυραν παραδοσιακῶς ἐννοουμένης σταθερότητος καὶ εἰς τὴν χειροτέραν, ἓν ἐμπόδιον εἰς τὴν πρόοδον.

Δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀποδίδων εἰς αὐτὴν ἓν μέρος τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων της τὴν ἐθεώρησεν—ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγ-

243. E. Joue, ἀπὸ ἔδρας. Σημειωθῆτω ἐπίσης ὅτι τὸ ἱστορικὸν ὑπόβαθρον τῶν γεγονότων (σελ. 165 - 167), στηρίζεται εἰς βιβλίον Jacques Chapsal, ἑ.ἂ. (La vie politique) ἑκδ. ἑκδ. P.U.F. συλλογὴ, Themis 1969, σελ. 455 - 8.

243α. Τὴν ἴδια πράττει καὶ ἡ Κυβέρνησις Messmer τὸν Ἰούλιον 1972.

γύησιν εϋσταθείας τὴν ὁποῖαν παρεῖχεν—φυσικὴν σύμμαχόν του.

Βεβαίως, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958, δίδει τὸ προβάδισμα εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τοῦτο καταδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν διαδικασίαν τῆς κατ' ἰσομοιρίαν μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἄρθρ. 45 (7 γερουσιασταὶ—7 βουλευταὶ) ἢ ὁποῖα συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ εἰς περίπτωσιν διαφωνίας τῶν δύο Βουλῶν, ἐπὶ νομοσχεδίου, διὰ τὸ νὰ προτείνῃ κοινῆς ἀποδοχῆς κείμενον. Ἐὰν αὕτη δὲν καταλήξῃ εἰς ἀποτέλεσμα, εἶναι ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἢ ὁποῖα ἀποφασίζει τελειωτικῶς.

Ἡ ἀπόδοσις, ὅμως, εἰς τὴν Γερουσίαν δυνάμεως ἀποφάσεως καὶ δυνατότητος ὄχι μόνον ἐκφράσεως γνώμης ἀλλὰ καὶ διαφωνίας πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, μετὰ τὴν βοήθειαν ταύτης, δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ μίαν ἐχθρικὴν πλειοψηφίαν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, μὴ παρεμβαίνουσα, διὰ τῆς συγκλήσεως τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ τὸ νὰ διακόψῃ τὴν συνεχεῖ παραπομπὴν τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὴν μίαν Βουλὴν εἰς τὴν ἄλλην (navette).

Σημειωθῆτω, ὅτι ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῆς Κυβερνήσεως (τοῦ πρωθυπουργοῦ) ἡ διαδικασία αὕτη δύναται νὰ συνεχισθῇ θεωρητικῶς ἐπ' ἀπειρον, τοῦ κειμένου οὐδέποτε υἰοθετουμένου. Τοιοῦτοτρόπως, ὑπόθεσις μὴ συμφέρουσα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, χρονίζει καὶ ἐκφυλίζεται.

Ἡ ἀντίθεσις τῆς Γερουσίας πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν εἶναι τότε μόνον ἀποτελεσματικὴ, ὅταν συμπίπτῃ μετὰ τὴν θέσιν τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὰς βαθυτέρας λοιπὸν σκέψεις τῶν Συντακτῶν τοῦ 58, ἴσως νὰ ὑπῆρχε ἡ πρόθεσις χρησιμοποίησεως τῆς δευτέρας Βουλῆς (Γερουσίας) ὡς ὄργανου κατὰ τῆς πρώτης. Εἰς τὸ ὅλον πλέγμα τῶν συνταγματικῶν διατάξεων τῶν μειουσῶν τὸν ρόλον τοῦ Κοινοβουλίου, προτεσέθησαν παραδόξως καὶ ὀρισμέναι ἀνυψοῦσαι τὸν ρόλον τῆς δευτέρας βουλῆς, ὄχι ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸν κλασικὸν κοινοβουλευτισμὸν τῶν δύο Βουλῶν, ἀλλὰ, διὰ τὴν ὑπαρξίν δυνατότητος, ἐὰν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ, στροφῆς τῆς μιᾶς Βουλῆς ἐναντίον τῆς ἄλλης.

Ἀφοῦ ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, κατὰ παράδοσιν προοδευτικὴν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ προβάδισμα, ἐδίδοντο εἰς τὴν Γερουσίαν, κατὰ παράδοσιν συντηρητικὴν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πρώτην, ὀρισμένα δικαιώματα ἀποφάσεως, διὰ τὸ νὰ μειωθῇ τὸ προβάδισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ὁ de Gaulle, ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ τροποποιήσῃ τοὺς θεσμοὺς, ἐθεώρει τὴν Γερουσίαν σύμμαχόν του, προκειμένου νὰ τοὺς θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν καὶ «ἐγγύησιν» τούτων, ἀφ' ἧς θὰ ἐγίνοντο πραγματικότης. Ἡ παρεμβολὴ ὅμως τοῦ ὅτι οἱ Γάλλοι ὠνόμασαν «πλειοψηφικὸν γεγονός» (fait majoritaire)⁽²⁴⁴⁾ ἀνατρέπει τὰς προοπτικὰς. Διὰ πειθαρχημένης καὶ εὐρείας πλειοψη-

244. Ἡ ἔκφρασις fait majoritaire (πλειοψηφικὸν γεγονός) εἶναι συγγενῆς πρὸς τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν ἔννοιαν parlementarisme majoritaire (πλειοψηφικὸς κοινοβουλευ-

φίας βουλευτών, τιθασσέεται ἡ Ἔθνοσυνέλευσις καὶ καθ' ἱστορικὴν εἰρωνίαν, ἀπὸ τὴν Γερουσίαν ἔρχεται ἡ ἀνταρσία.⁽²⁴⁵⁾ Ἀπὸ τοῦ 1962 παριστάμεθα εἰς μίαν ὀλοκληρωτικὴν ἀνατροπὴν τῆς καταστάσεως, ἐκδηλουμένην διὰ σφοδρᾶς ἀντιπολιτεύσεως εἰς τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle περὶ ἀλλαγῆς τοῦ τρόπου ἐκλογῆς τοῦ προέδρου.

Ἡ συνεχῆς, ἔκτοτε, ἀντιπολίτευσις ἄγει τὸν στρατηγὸν de Gaulle εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ «δολοφονήσῃ» τὴν δευτέραν βουλήν. Ἡ ἀποτυχία τῶν σχεδίων του εἰς τὸ δημοψήφισμα τῆς 27 Ἀπριλίου 1969, ἡ δραστηριότης τοῦ προέδρου τῆς A. Poher καὶ κατὰ τὸ δημοψήφισμα καὶ κατὰ τὴν προεκλογικὴν προεδρικήν ἐκστρατείαν, εἶχον ὡς συνέπειαν νὰ τῆς ἀποδώσουν πρόσθετον κύρος καὶ δύναμιν. Ἀπὸ τοῦ 1962 διαδραματίζει ἐντὸς τοῦ πολιτεύματος ρόλον «ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον τῆς Ἀντιπολιτεύσεως τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐντὸς τοῦ Βρετανικοῦ Κοινοβουλίου... Ὡς θεσμὸς ἐκφράζων μίαν ἄλλην ὄψιν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας διατηρεῖ τὴν αὐτονομίαν τῆς. Στερουμένη πάσης, ἐντὸς τοῦ πολιτεύματος, οὐσιαστικῆς δραστηριότητος, δύναται, παρ' ὅλα ταῦτα, νὰ ἀποβῇ ὁ κριτὴς τῆς Κυβερνήσεως· ἡ ἐπίσημος θέσις τῆς καὶ τὸ θεσμικὸν καθεστῶς τῆς τῆς ἐξασφαλίζουν τὴν δυνατότητα συνεχοῦς ἐλέγχου τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν Ἔθνοσυνέλευσιν ἢ ὅποια ἔχει νομικὴν ὑπόστασιν».⁽²⁴⁶⁾

Ἡ ἐξέλεξις τῆς γαλλικῆς Γερουσίας ἀπὸ τοῦ 1875. Α. Ἡ Ἔθνοσυνέλευσις ἢ ἐκλεγείσα τὸ 1872, συντηρητικοῦ χρώματος λόγῳ τῆς προσηγήθεισας «Κομμούνας», ἀπεδέχθη νὰ ψηφίσῃ τοὺς συνταγματικούς νόμους τοῦ 1875, ἐπειδὴ ἀκριβῶς προέβλεπεν μίαν Γερουσίαν προστάτιδα τοῦ κοινωνικοῦ status quo. Ὁ τρόπος ἐκλογῆς

τισμὸς) παραλλαγὴν, δηλ. τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος ὡς λειτουργεῖ εἰς Μ.Βρετανίαν. Ὁ parlementarisme majoritaire, στηρίζεται εἴτε εἰς τὸν δικομματισμὸν, εἴτε εἰς ἓνα δισμὸν συμμαχιῶν, ἀνταποκρινόμενων εἰς ἓνα διπολισμὸν (bipolarisation). Βέβαιον εἶναι ὅτι ὑπάρχοντος τούτου, μία συμπαγῆς δύναμις ὑποστηρίζει σταθερῶς τὴν κυβέρνησιν ἐντὸς τοῦ κοινοβουλίου καὶ τοῦτο ἀδυνατεῖ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ. Εἶναι τοῦτο ἓν πλειοψηφικὸν γεγονός. Ξένον πρὸς τὴν γαλλικὴν παράδοσιν, ἐνεκλιματίσθη ἐκεῖ διὰ τοῦ γκαλλισμοῦ. Ὡς ἔθνοια πολιτικῆ, συνάπτεται λογικῶς μὲ τὴν τοῦ parti ἢ coalition dominante.

245. Πρβλ. καὶ Marichy, La deuxième Chambre dans la vie politique française, depuis 1875, 1969: «...Μερικοὶ φθάνουν μάλιστα νὰ ὀμιλοῦν περὶ Δημοκρατίας τῆς Γερουσίας (republique senatoriale) ὅπως ὁ M.Prelot, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει ὅτι, ἐξ ὀρισμοῦ, ἡ ὑποστηρίξις τῆς Γερουσίας δύναται νὰ θεωρῆται περίπου δεδομένη, διότι Γερουσία, πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ Πρωθυπουργὸς ἀποτελοῦν ἓν σύνολον τῆς ἰδίας προελεύσεως, τὴν μᾶζαν γρανίτου, ἀρχὴν ἰσχύος καὶ σταθερότητος τῆς 5ης Δημοκρατίας...» (σελίς 682).

246. J.P.Marichy, ὡς εἰς ὑποσ. 245. Περὶ τῆς ἙΓερουσίας εἰς τὴν 5ην Δημοκρατίαν, πλὴν τοῦ ἔργου τοῦ Marichy, ὄντος γενικωτέρου ὄρα καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ G. Roulet, La place du Senat dans les institutions de la Ve republique, Lyon 1965.

τῶν μελῶν τῆς, παρὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1884 κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῶν ἰσοβίων γερουσιαστῶν, ἐδημιούργησε ὑπὸ τὴν ΙΙΙ Δημοκρατίαν ἐν Σῶμα ἐπιλέκτων (Notables) τὸ ὅποιον κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν ταύτης παρέμεινεν βαθύτατα προσκεκολλημένον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ καθεστῶτος. Οἱ συντάκται τῶν συνταγματικῶν νόμων 1875 ἐξαναγκασθέντες ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ ἐγκαθιδρῶσιν Δημοκρατίαν παρὰ τὰς μοναρχικὰς προτιμήσεις των—ὁ Gambetta καὶ ὁ Thiers ἦσαν ἐπίσης, εἰς τὸ βᾶθος, ὑπὲρ ἐνὸς εἴδους προεδρικοῦ συστήματος—ἐθεώρουν τὴν Γερουσίαν ὡς ἀντίβαρον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ φρούριον συντηρητισμοῦ. Πλήρεις δυσπιστίας διὰ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων, ἐπιφορτίζουσι διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν τῆς μίαν συνέλευσιν ἀνὰ ἕκαστον νομόν ἢ ὅποια πλὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν καντονίων περιλαμβάνει καὶ ἓνα ἀντιπρόσωπον ἐκάστου δημοτικοῦ συμβουλίου, ἀνεξαρτήτως πληθυσμοῦ τοῦ δήμου ἢ τῆς Κοινοτήτος, πρᾶγμα τὸ ὅποιον καταλήγει εἰς τὴν ὑπεραντιπροσώπευσιν τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν. Οἱ δημοκράται (republicains) ἔχουν πάντοτε εἰς τὰς προθέσεις των τὴν μεταρρύθμισιν τῶν περὶ ἐκλογῆς τῆς Γερουσίας διατάξεων. Τοῦτο ὅμως μέχρι τοῦ 1879, ὅποτε εἰς τὴν Γερουσίαν πλειοψηφοῦν οἱ δημοκρατικοί, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ὀδηγεῖ, παραδόξως, καὶ τοὺς δημοκρατικούς (republicains) τῆς κυβερνήσεως πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω κλυδωνισμῶν νὰ ὑποστηρίζουσι τὴν ἀποψιν τῶν συντακτῶν τοῦ 1875, ὅτι ἡ Γερουσία ὀφείλει νὰ ἀποβῆ ἢ τροχοπέδη τοῦ συστήματος, ἐνῶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις θὰ παρέμεινεν ἡ κινητήριος μηχανή. (Παρομοίως, ἀκριβῶς, ἀπόψεις ὑποστηρίζει, τὸ 1946, ὁ E. Herriot ὑποστηρίζων τὴν σχετικὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ ρόλου ταύτης). Τὸ 1884, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῶν ἰσοβίων γερουσιαστῶν ὁ Jules Ferry τροποποιεῖ τοὺς κανόνας ἐκλογῆς τῆς. Αἱ ἔδραι τῶν ἰσοβίων γερουσιαστῶν, ἀπὸ τοῦ θανάτου τῶν κατόχων των, ἀποδίδονται εἰς τὰ διαμερίσματα ἐκεῖνα τῆς χώρας, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1881 ἔχουν τὸν περισσότερον πληθυσμόν. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐγγίζομεν, βεβαίως, τὴν πρότασιν τοῦ Gambetta περὶ ἀριθμοῦ ἐκπροσώπων τῶν Κοινοτήτων, ἀναλόγου πρὸς τὸν πληθυσμόν των, πάντως ὅμως σημειοῦται μία ὠρισμένη βελτίωσις εἰς τὴν ἀντιπροσώπευσιν τῶν πολυανθρωποτέρων δήμων καὶ κοινοτήτων. Ἡ ΙΙΙ Δημοκρατία δὲν ἐσφαλεν διατηροῦσα Γερουσίαν δυναμικὴν. Κατὰ τὴν περιπέτειαν τοῦ μπουλανζισμοῦ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Panama καὶ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν Dreufels, ἡ Γερουσία προστατευομένη ἀπὸ τὰς ἀποτόμους ἀλλαγὰς τῆς κοινῆς γνώμης, λόγῳ τοῦ ἐκλογικοῦ τῆς συστήματος, ἐπροστάτευεν, μετὰ τὴν σει-

ράν της, τὸ καθεστὼς δίδουσα τὴν ὑποστήριξιν της εἰς τοὺς δημοκρατικούς τοῦ Κέντρου (republicains du centre). Ἀπὸ τοῦ 1919, ἡ κεντροδόλος τάσις τῆς Γερουσίας, λόγῳ τῆς δυναμικῆς ἐμφανίσεως τῶν σοσιαλιστῶν εἰς τὰ ἀριστερά, ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ χαρακτῆρα συντηρητικὸν καὶ ἄγει εἰς πολλαπλασιασμὸν τῶν Κυβερνητικῶν κρίσεων. Οἱ Οἱ P. Goguel καὶ Al. Grosser (la Politique en France, περὶ Γερουσίας γενικῶς σελ. 204 — 206) παρατηροῦν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1914 ἡ Γερουσία, ἐντὸς 35 ἐτῶν ἀνατρέπει δύο μόνον Κυβερνήσεις, κατὰ δὲ τὴν εἰκοσαετίαν 1919 — 1939 ἀνατρέπει πέντε τοιαύτας. Τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζει ἡ διαφοροποίησις Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ Γερουσίας ἀνεπαισθῆτως, λόγῳ τοῦ ἀγροτικῶν συντηρητισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδέσποζεν τῆς Γαλλίας μέχρι τοῦ 1914. Ἡ ἐμπειρία αὕτη θὰ ὀδηγήσῃ τὰ τρία κόμματα τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1945, νὰ τὴν περιορίσουν εἰς ρόλον καθαρῶς συμβουλευτικόν, νὰ τὴν μετονομάσουν εἰς Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας (Conseil de la Republique) καὶ νὰ τὴν στερήσουν τοῦ δικαιώματος ἀνατροπῆς τῆς Κυβερνήσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ κοινὴ γνώμη διαβλέπει εἰς τὸ σύστημα τῶν δύο Βουλῶν (bicamérisme) μίαν ἐγγύησιν κατὰ τῶν ἐνδεχομένων δικτατορικῶν τάσεων μιᾶς πλειοψηφίας εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Οὗτος, εἶναι κατὰ μέγα μέρος, ὁ λόγος ἀπορρίψεως ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ Μάϊον 1946 τοῦ πρώτου σχεδίου συντάγματος, τὸ ὁποῖον καθιέρωνεν τὸ σύστημα τῆς μιᾶς Βουλῆς. Καὶ ὑπὸ τὰς τρεῖς Δημοκρατίας τὸ σύστημα ἐκλογῆς τῶν γερουσιαστῶν παραμένει ἀναλλοίωτον. Εἰς τὴν Τρίτην Δημοκρατίαν, εὐρίσκεται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεώς της, διαθέτουσα τὰς ἰδίας νομοθετικὰς ἐξουσίας καὶ τὸ δικαίωμα ἀνατροπῆς τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν Τετάρτην Δημοκρατίαν εὐρίσκεται εἰς τὸ ναδίρ τῆς δυνάμεως της, ἐνῶ ἡ Πέμπτη Δημοκρατία τῆς ἀποστερεῖ τὸ δικαίωμα νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν ἀποδίδουσα, ὅμως, εἰς αὐτήν, τὸ δικαίωμα ἀποφάσεως ἐπὶ νομοθετικῶν καὶ οἰκονομικῶν θεμάτων, κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Τὸ 1967 καὶ λόγῳ τῶν ἀναπτυχθεισῶν ἀντιθέσεων, ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθησαν (κεφ. 7ον ἀρ. 3) εἰσερχόμεθα εἰς τὸ στάδιον τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀντιλήψεως περὶ Ἄνω Βουλῆς. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἡ Γερουσία προορίζεται νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς ομάδας : τὰ συνδικάτα, τὰς ἐπιχειρήσεις, τοὺς ἐπαγγελματικούς ὁργανισμούς, τὰς γεωργικὰς ἐνώσεις κλπ. Κατ' ἀρχὴν καὶ ἡ ἀντίληψις αὕτη περὶ Γερουσίας, ὁμοιάζει μὲ τὴν ἀντίληψιν περὶ Γερουσίας τῶν ἐπιλέκτων (notables), διότι καὶ αἱ δύο περιφρονοῦν τὸν νόμον τῶν ἀριθμῶν.

Παρ' ὅλα, ὅμως, ταῦτα ἡ πρώτη ἀντίληψις προσαρμόζεται καλλίτερον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου κοινωνίας καὶ διευκολύνει τὴν ἐπίδρασιν «τῶν ὁμάδων πίεσεως» ἐπὶ τῶν Κυβερνήσεων. Ἀλλὰ λόγῳ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς τῆς, καὶ νοουμένης ὡς Σώματος οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, καὶ πάλιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ δικαιώματα ἰσότητος ἐναντι Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐκλεγομένης δι' ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας. Καὶ ἡ IV καὶ ἡ V Δημοκρατία προέκριναν τὴν λύσιν τοῦ τρίτου Σώματος, τοῦ Οἰκονομικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ Συμβουλίου, μὲ ἐξουσίας καθαρῶς Συμβουλευτικῆς. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle πάντοτε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ μηδενίσῃ τὰς ἐκ τῆς Γερουσίας ἐνοχλήσεις, ἐσκέφθη τὸ 1967 νὰ συγχωνεύσῃ τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον μὲ τὴν Γερουσίαν. Ἐὰν τὸ δημοψήφισμα τῆς 27ης Ἀπριλίου 1967 εἶχεν ἀποτελέσματα θετικὰ διὰ τοῦτον, ἡ Γερουσία θὰ εἶχεν σήμερον 323 μέλη ἐξ ὧν, 173 θὰ ἀντεπροσώπευον τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς χώρας καὶ τὰς ὑπερποντίους περιοχὰς (senateurs territoriaux) καὶ 150 τὰς οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς δραστηριότητας. Οὗτοι ἐχωρίζοντο εἰς 7 κατηγορίας: μισθωτοὶ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τομέως 42 ἔδραι, γεωργοὶ 30, διοικηταὶ βιομηχανικῶν, ἐμπορικῶν, ναυτικῶν καὶ τεχνικῶν ἐπιχειρήσεων 36, ἐκ τῶν ὁποίων 9 διὰ τὰς τεχνικὰς ἐπιχειρήσεις (artisanales), 3 διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς διαφόρους τῶν ἀγροτικῶν, 3 διὰ τὰς δημοσίας ἐπιχειρήσεις, 10 διὰ τὰς οἰκογενεῖας (ἐξ ὧν 5 γυναῖκες), ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα 8, ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις καὶ ἔρευνα 8, κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ δραστηριότητες 12. Ἡ ἀπαιτούμενη ἡλικία εἶναι τῶν 23 ἐτῶν. Ἡ πρόθεσις ἐνὸς κοινοβουλευτικοῦ κορπορατισμοῦ εἶναι καταφανής. Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὰ 1930 καὶ ἀπηχεῖ ὀρισμένως ἐπιδράσεις τοῦ Maurras, καθ' ὅλην δὲ τὴν διαρρέυσασαν 40ετίαν παραμένει σταθερά. Ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸν λόγον τῆς Bayeux καὶ εἰς τὴν Αἴλλην, τὸ 1966. ("Ορα καὶ Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 855-856). Πάντως ἡ ἀποψὶς τοῦ αὐτοῦ, πλουτισθεῖσα μὲ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἐμπειρίαν, κεῖται ἐντὸς τῆς γενικωτέρας ἰδέας ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς συγχρόνου καπιταλιστικῆς κοινωνίας καὶ μιᾶς ἰδέας «συμμετοχῆς» (participation) καὶ «συνεταιρισμοῦ» (association) προερχομένην ἀπὸ τὸν René Capitant καὶ ὀλιγώτερον ἐντὸς μιᾶς ἰδέας συνεργατισμοῦ (κορπορατισμοῦ, ὡς ἀντιδότη τοῦ μαρξιστικῆς πάλης τῶν τάξεων), φασιστικῆς ἀποχρώσεως, κατὰ τὰ πρότυπα τῆς Ἰταλίας τοῦ Mussolini καὶ τῆς Πορτογαλίας τοῦ Salazar (Πρβλ. καὶ θέσιν τοῦ Pierre Mendès France, περὶ τοῦ προβλήματος τῆς Γερουσίας,

νοουμένης ως Γερουσίας οικονομικής. «Ἡ Οἰκονομικὴ Γερουσία τοῦ Mendés France, δὲν εἶναι, εἰς τὸ βάθος, παρὰ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον, προβιβασθὲν εἰς Σῶμα κοινοβουλευτικὸν μὲ ὀρισμένας τροποποιήσεις τῆς συνθέσεως καὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων του...», Marichy, ἔ.ἀ. σελ. 697). Ἡ ἀποτυχία τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 27ης Ἀπριλίου δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Γερουσία πρέπει νὰ μείνῃ ἀμεταρρυθμιστος. Δύναται νὰ ὑπάρξῃ συζήτησις ὡς πρὸς τὴν κορπορατιστικὴν ἢ μὴ κατεύθυνσιν της, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ διαφωνία ὡς πρὸς τὴν ἀρχαικότητα τῆς ἀντιπροσωπεύσεως. Ἐξ αὐτῆς προέρχεται ἡ σύμφυτος της ἀντίθεσις πρὸς τὸν νεωτερισμὸν. Ἀντίθεσις εἰς τὰς ἀναθεωρητικὰς τάσεις, ἀντίθεσις εἰς τὸ πεδίον τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας. Ἄνευ μεταρρυθμίσεως ἢ «ἀνάστασις» τῆς Γερουσίας θὰ εἶναι φαινομενικὴ ἢ καὶ πρόσκαιρος. Συμπίπτει δὲ εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν μὲ τὴν ὑπαρξίν, ἐπικεφαλῆς της, τῶν προέδρων Gaston Monerville καὶ Alain Poher οἱ ὅποιοι ἐκ συνθηκῶν καὶ πεποιθήσεως εὕρισκον τὴν δύναμιν νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς ὀρισμένα σχέδια τῆς Ἐκτελεστικῆς. Ἐπειδὴ ὅμως πρόσωπα τοιαῦτα δὲν εἶναι βέβαιοι ὅτι πάντοτε θὰ ὑπάρχουν, διὰ τοῦτο εἶναι οἱ θεσμοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην ἐξελίξεως. Ἀξίζει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, ὅσον ὁ τρόπος ἐκλογῆς τῆς ἄνω Βουλῆς ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀρχαϊκός, τόσον καὶ περισσότερο ἐξουσίαι τῆς ἀφαιροῦνται (Π. χ. Βουλὴ τῶν Λόρδων). Εἶναι ἀδύνατον, χωρὶς ἀνάνεωσιν, νὰ φαντασθῶμεν μίαν «πολιτικὴν Γερουσίαν» ἐντὸς πολιτεύματος, ὅπου αἱ μόναι περίοδοι δημοκρατικῆς κριτικῆς εἶναι αἱ προεκλογικαὶ καὶ τὸ ὅποῖον, λόγῳ τοῦ πλειοψηφικοῦ γεγονότος, εἰς τὸν ἐνδιάμεσον χρόνον, στερεῖ τὴν δυνατότητα κριτικῆς καὶ εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. «Ἡ ὑπαρξίς τῆς ἀνανεωμένης Γερουσίας μὲ τὴν ἐξέλιξιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὸ πολίτευμα, λόγῳ τῆς πειθαρχημένης προεδρικῆς πλειοψηφίας, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, ἔναντι μιᾶς ἐξουσίας ρεπούσης περισσότερο εἰς τὸ νὰ διευθύνῃ τὴν κοινὴν γνώμην παρὰ νὰ τὴν ἀκολουθῇ» (Marichy, ἔ.ἀ., σελίς 691). Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία καὶ ἡ τιθασσευθεῖσα Ἐθνοσυνέλευσις θὰ λαμβάνουν πάντοτε, ὑπ' ὄψιν τὴν ἀντίθεσιν της «ἢ ὁποία θὰ λαμβάνῃ χαρακτῆρα συμβολικόν, θὰ εἶναι ὅπως τὸ ὄρατόν μέρος ἑνὸς ὄγκου πάγου τοῦ ὁποίου, ξεῦρομεν, ὅτι τὸ ἐντὸς τῆς θαλάσσης μέρος εἶναι τὸ πλεόν σημαντικόν» (Pierre Avril ἔ.ἀ. σελ. 195). Β. Τρέχουσα εἶναι ἐπίσης ἡ συναφὴς συζήτησις περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων εἰς Ἀγγλίαν. Ἐστὼ ὅμως καὶ ἂν αὐτὴ ἔχασεν εἰς ἐξουσίαν ὡς πα-

ρατηρεῖ ὁ Duverger (ἔ.ἀ. σελ. 295-296, ἔκ. 1968) «ἡ σοβαρότης τῶν συζητήσεων καὶ ἡ τεχνικὴ ἀξία τῶν ἀπόψεων τῆς διετήρησαν μέγα κύρος· πολὺ δλίγοι νόμοι ἀπέβησαν ὀριστικοὶ χωρὶς τὴν ἔγκρισίν τῆς—τρεῖς ἀπὸ τοῦ 1911». Παραδόξως, πρῶτοι οἱ Συντηρητικοὶ προέτειναν τὴν μεταρρύθμισίν τῆς, πού θὰ ἐμείωνε τὸν ἀριστοκρατικὸν τῆς χαρακτῆρα. Οἱ Ἐργατικοί, ἤθελον ἀντιθέτως τὴν διατήρησιν τοῦ ὑπάρχοντος καθεστῶτος τῆς (πλὴν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ἡ ὁποία ἦτο ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς καὶ μόνῃς Βουλῆς, συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν ἐργατικὸν πρόγραμμα). Ἐφοβοῦντο οἱ Ἐργατικοί, ὅτι μειουμένης τῆς ἀριστοκρατικῆς ὑφῆς ταύτης, θὰ ἀπέκτα, μεγαλυτέραν δύναμιν καί, παραμένουσα παραδοσιακὴ, θὰ ἐνεπύδιζε τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἐνῶ τὸ ὑπάρχον καθεστῶς τῆς, τὴν καταδικάζει εἰς ἀπραξίαν (Duverger, ἔ.ἀ.). Ὁ Harold Wilson, ἀνεκοίνωσε, πάντως, τὴν 20 Ἰουνίου 1968, ὅτι ἡ Κυβερνήσις του θὰ κατέθετε νομοσχέδιον ἀποβλέπον εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων καὶ τῆς κληρονομικῆς βάσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τῆς. Πράγματι, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων υἱοθέτησε διὰ ψήφων 270 ἔναντι 159, μίαν λευκὴν βίβλον. Ἡ συζήτησις ὅμως ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου, διεκόπη διότι ὁ H. Wilson τὸ ἀπέσυρεν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1969. «Αἱ τοιαῦται δυσκολίαι τῆς Ἐργατικῆς Κυβερνήσεως, συσχετιζόμεναι μὲ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 27 Ἀπριλίου 1969 εἰς Γαλλίαν πρὸς μείωσιν τοῦ ρόλου τῆς Γερουσίας, δεικνύουν ὅτι αἱ Ἄνω Βουλαί, ἔχουν ἀκόμη, εἰς τὰς γηραιὰς χώρας τῆς Δύσεως, τὴν ὑποστήριξιν ἐνὸς μεγάλου μέρους τῆς κοινῆς γνώμης» (Hauriou, ἔ.ἀ., σελ. 349). (Σημαντικὴ εἶναι ἐπὶ τοῦ θέματος ἡ βιβλιογραφία. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν S.D. Bailey, the future of the House of Lords, P.A. Bromhead, the house of Lords and Contemporary Politics, 1911-1957, London 1958- I. Arsel, La responsabilité politique ministerielle et la Chambre des Lords, Montrouge, 1949).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

ΑΙ ΒΑΣΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

1. Ἡ ρύθμισις τῆς ὑπουργικῆς (πολιτικῆς εὐθύνης) ἢ λήξις τῶν ἀμφιβόλων καταστάσεων.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 49 δύναται νὰ τεθῆ θέμα κυβερνητικῆς εὐθύνης καὶ ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τῆς Βουλῆς (Ἐθνοσυνελεύσεως). Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁμιλοῦμεν περὶ ζητήματος ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν δευτέραν περὶ προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ θέσις ζητήματος ἐμπιστοσύνης δύναται νὰ ἀφορᾷ τὴν γενικὴν Κυβερνητικὴν πολιτικὴν ἢ ἓν πολιτικὸν ἢ νομοθετικὸν κείμενον.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παρ. 2 πρέπει νὰ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ 1/10 τῶν μελῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Καταμετροῦνται μόνον αἱ ὑπὲρ τῆς προτάσεως δυσπιστίας ψῆφοι, ἢ ὅποια υἰοθετεῖται, ἂν αὗται ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν τῶν μελῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἀπορριφθεῖσις ταύτης, ἀπαγορεύεται, ἐντὸς τῆς αὐτῆς συνόδου, ἔγερσις θέματος νέας δυσπιστίας πλην τῆς περιπτώσεως θέσεως ζητήματος ἐμπιστοσύνης ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς ψηφίσεως ἐνὸς σημαντικοῦ διὰ τὴν Κυβέρνησιν κειμένου.

Προκειμένου, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἢ Ἐθνοσυνέλευσις νὰ ἐμποδίσῃ τὴν υἰοθέτησιν τούτου καταθέτει πρότασιν δυσπιστίας. Κατὰ τὴν γνώμην ὀρισμένων συγγραφέων δυνάμεθα, τοιοῦτοτρόπως νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τρίτης περιπτώσεως θέσεως ζητήματος πολιτικῆς εὐθύνης, διὰ τῶν διαδοχικῶν πρωτοβουλιῶν πρωθυπουργοῦ καὶ Ἐθνοσυνελεύσεως αὐτὴν τὴν φορὰν.⁽²⁴⁷⁾

Β. Ὅλοι οἱ σχολιασταὶ παραδέχονται τὴν ἐνότητα τοῦ κατὰ τὸ 1958 συστήματος ὑπουργικῆς εὐθύνης, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν G. Vedel συνδυάζει τὴν ἐμπειρίαν τῆς 3ης καὶ τῆς 4ης Δημοκρατίας.^(247α) Κατὰ τὴν τρίτην Δημοκρατίαν, τὰ θέματα ὑπουργικῆς εὐθύνης εἶχον κυριολεκτικῶς ἀφεθῆ εἰς τύχην τῶν καὶ ὁ κίνδυνος ἀπροβλέπτου ἀνατροπῆς ἐκ μικροῦ ὀλισθήματος

247. Pactet, Instit. polit. et droit const., σελ. 198.

247α. Ὁρα Berlia, ἔ. ἀ. σελ. 44.

παρηκολούθει τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως. Ἦρκει ἀπλῆ πλειοψηφία διὰ νὰ ἀνατραπῇ αὕτη, τὸ δὲ θέμα ἐμπιστοσύνης, δυνάμενον νὰ ἐγερθῇ ὑπὸ παντὸς μέλους τῆς Κυβερνήσεως ἄνευ, πολλάκις, προειδοποιήσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἄνευ προπαρασκευῆς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐδάφους, διηκόλυνεν τὴν αἰφνιδίαν ἀνατροπὴν μὲ ὅλα τὰ ἐντεῦθεν ἀποτελέσματα.

Τὸ ἄρθρον 49 ἔθεσεν ρυθμὸν εἰς τὴν ἀκαθόριστον καὶ ἀναρχομένην ὕλην τοῦ θέματος ἐμπιστοσύνης. Τοιοῦτο θέμα δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἄνευ προηγουμένης συζητήσεως εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καί, μετὰ ταύτην, εἶναι μόνον ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Τοιοῦτοτρόπως προελαμβάνοντο αἱ «ἐκπλήξεις», ἔχουσαι πολλάκις, τὴν ἰδιοτυπίαν νὰ εἶναι προϊόντα πολιτικῶν ὑπολογισμῶν, συμβιβασμῶν καὶ τεχνασμάτων, ἀπεσκόπουν δέ, πρὸς προώθησιν κεκρυμμένων σκοπῶν, εἰς τὴν δημιουργίαν τετελεσμένων καταστάσεων.

Εἰς τὴν 4ην Δημοκρατίαν, ἡ Κυβέρνησις ὄφειλε νὰ παραιτηθῇ ἐὰν ἐπὶ θέματος νόθευσεως ἐνὸς κειμένου ἀπεδοκίμαζεν τοῦτο, ἢ ἀπόλυτος πλειοψηφία τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐὰν ἀπερίπτετο διὰ σχετικῆς πλειοψηφίας, ἡ Κυβέρνησις εἶχεν τὸ δικαίωμα εἴτε νὰ μείνῃ ἢ νὰ παραιτηθῇ.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις εἶχεν τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἀπώθησεν σημαντικὸν κυβερνητικὸν μέτρον, ἡ Κυβέρνησις ἤρκειτο εἰς τὴν ταπεινὴν χαρὰν ὅτι δὲν ἀπώλεσεν τὴν ἐξουσίαν καὶ αἱ δύο, τελικῶς, κατέπιπτον διότι ἢ μὲν δευτέρα δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ λάβῃ τολμηρὰς πρωτοβουλίας, ἢ δὲ πρώτη διότι δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην ἀνοικτῆς κρίσεως. Εἶναι γεγονός ὅτι τὸ ἄρθρον 49 καταργεῖ παρομοίας πυρρείους νίκας καὶ θέτει τέρμα εἰς καταστάσεις ψευδαισθήσεων. Ὑπὸ μίαν ἄλλην ἄποψιν τὰ ἄρθρα 49 καὶ 50 (περὶ ὑποχρεωτικῆς παραιτήσεως τῆς ἀποδοκιμασθείσης Κυβερνήσεως) ἀποτελοῦν τὸ «ἀποτύπωπα» τοῦ ἐκ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος ἐπηρεασμοῦ τοῦ ὅλου καθεστώτος.

2. Ἡ ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως ρύθμισις τῶν κοινοβουλευτικῶν συζητήσεων.

Συνταγματικὸν καὶ Κοινοβουλευτικὸν Δίκαιον ἐνοῦνται εἰς ἀδιάσπαστον ξυνωρίδα, κατὰ τὴν μελέτην ἐπὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν συζητήσεων.⁽²⁴⁸⁾

Θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσίν μας, χρησιμοποιοῦντες τὰ γενικὰ διδάγματα τοῦ ἐνὸς καὶ τὴν εἰδικὴν ἐμπειρίαν τοῦ ἄλλου καὶ ἐξετάζοντες τὰ τρία διαδοχικὰ στάδια διὰ τῶν ὁποίων ἄρχεται, προχωρεῖ καὶ κορυφῶνται (ἐν ταῦτῳ καὶ περατοῦται) μία κοινοβουλευτικὴ συνήζησις: Ἡμερησία

248. Ὅρα καὶ G.Berlia, ἔ.ἄ., σελ. 46.

διάταξις, κυρίως συζήτησις, ψήφος.

Α. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος ὁ Eugene Pierre ἐπεσήμανεν ὅτι «ὀλίγαι πράξεις ἐπιδροῦν, ὅσον ὁ καθορισμὸς τῆς ἡμερησίας διατάξεως ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τῶν Συνελεύσεων καὶ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς καλῆς τῶν φήμης».⁽²⁴⁹⁾

Ἀπὸ τοῦ 1911, κατόπιν σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὁ καθορισμὸς τῆς ἡμερησίας διατάξεως ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ Συμβουλίου τῶν Προέδρων, ἤτοι τοῦ Προέδρου ταύτης, τῶν Ἀντιπροέδρων τῆς, τῶν προέδρων τῶν Κοινοβουλευτικῶν ομάδων καὶ τοῦ γενικοῦ Εἰσηγητοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Οἰκονομικῶν. Θὰ ἐπιδιωχθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 4ης Δημοκρατίας ἢ αὔξησις τῶν ἐξουσιῶν τῆς Κυβερνήσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμερησίας διατάξεως· ἀνεπιτυχῶς ὅμως, διότι, ἐντὸς κλίματος παντοδυναμίας τῆς Βουλῆς, ἐθεωρήθη ὅτι τοῦτο θίγει τὴν κυριαρχίαν τῆς, βασικὴ ἀρχὴ τῆς ὁποίας εἶναι ὅτι ἡ Ἐθνοσυνέλευσις εἶναι κυρία τῆς ἡμερησίας διατάξεώς της.

Ἡ 5η Δημοκρατία, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὸ Συμβούλιον τῶν Προέδρων περιώρισεν τὴν ἐλευθερίαν του διὰ τοῦ ἀρθροῦ 48, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ὅτι «ἡ ἡμερησία διάταξις περιλαμβάνει, κατὰ προτεραιότητα καὶ κατὰ τὴν σειρὰν τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις καθώρισεν, τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν νομοσχεδίων τῶν κατατεθέντων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰς προτάσεις νόμου τὰς γενομένας, ὑπ' αὐτῆς, ἀποδεκτάς». Κατὰ συνέπειαν, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, ἐντὸς τοῦ Συμβουλίου τῶν Προέδρων, ἤτοι ὁ Ὑπουργὸς ὁ ἐπιφορτισμένος μὲ τὰς σχέσεις Κυβερνήσεως Κοινοβουλίου, ἀπὸ θέσιν αἰτοῦντος, εἰς τὰ προηγούμενα καθεστῶτα, λαμβάνει θέσιν ἐπιβάλλοντος μίαν ἡμερησίαν διάταξιν, τὸ δὲ Συμβούλιον περιορίζεται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς περιωρισμένης ἐλευθερίας, τῆς μιᾶς καθ' ἑβδομάδα συνεδριάσεως ἐπιφυλασσομένης διὰ τὰς ἐρωτήσεις τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου· ὡς τὴν καθορίζει ἡ παράγρ. 2 τοῦ ἀρθρ. 48.

Ἡ ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν ἀλλαγὴ τοῦ ρόλου τοῦ Προέδρου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διευκολύνει εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν προνομιακὴν, δι' αὐτὴν, ρύθμισιν τῆς ἡμερησίας διατάξεως.

Κατὰ τὴν γαλλικὴν παράδοσιν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἦτο εἷς λειτουργὸς ὁ ὁποῖος διεδραμάτιζεν καὶ διαιτητικὸν ρόλον εἰς τὰς σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως. Διὰ τῆς ἐμφανίσεως, ὅμως, μιᾶς ἀδιασπᾶστου κυβερνητικῆς πλειοψηφίας ὁ ρόλος του μετεβλήθη, ὁ πολιτικὸς χαρακτήρ του ἀπεδυναμώθη καὶ ἡ ὑπόκρυψις του εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως ἦτο ὀλοκληρωτικὴ.

Ὁ Chaban-Delmas ὁ ὁποῖος προήδρευσε τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως μέχρι

---

249. Traité de droit politique electorale et parlementaire, ἔκδοσις 4η, σελ. 961.

τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1969 ἦτο πεπεισμένος γκαλλιστής, λίαν εὐαίσθητος εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πρώτου Προέδρου. Ὁ δὲ Perret ὁ ὁποῖος προήδρευσε ἀργότερον προσεπάθει περισσότερον, ἴσως, νὰ συμβιβάσῃ τὰς λόγῳ τῶν κοινοβουλευτικῶν συζητήσεων παρουσιαζόμενας ἀντιθέσεις τῶν τριῶν μερῶν τῆς πλειοψηφίας (U.D.R.—'Ανεξαρτήτων, Κεντρῶν τοῦ Duhamel) παρὰ νὰ διαδραματίσῃ τὸν ρόλον τοῦ Ἑγγλοῦ speaker.⁽²⁵⁰⁾

Ἡ ραγδαία αὐξήσις τῶν κυβερνητικῆς πρωτοβουλίας νομοθετικῶν κειμένων, δικαιολογεῖ, ὅπωςδὴποτε, τὴν προτεραιότητα τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμερησίας διατάξεως. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1959 ἕως 1965 σημειοῦν 46 προτάσεις νόμου (δηλ. πρωτοβουλία ἐκ τῆς Βουλῆς) καὶ 467 νομοσχέδια (πρωτοβουλία κυβερνήσεως). Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀναμφισβητήτως παγκόσμιον, ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν αὐξοῦσαν ἐξειδίκευσιν τῶν νομοθετικῶν κειμένων. Καθὼς παρατηρεῖ, περίπου, ὁ Maunaud, ἡ Κυβέρνησις εὐνοεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δύναται νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν της τοὺς τεχνοκράτας ἢ καὶ τοὺς εἰδικοὺς τῆς Διοικήσεως. Τὸ «πλειοψηφικὸν γεγονός» καὶ πάλιν ἐπηρεάζει τὰ πράγματα. Μία κυβέρνησις βεβαία διὰ τὴν πλειοψηφίαν της, θὰ ἀσκήσῃ μέχρι καταχρήσεως τὸ δικαίωμα προτεραιότητός της. Τὸν κίνδυνον τοῦτον (τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Ὑπουργείου Chaban Delmas) δὲν τὸν ἀπέφυγον αἱ Κυβερνήσεις τῆς 5ης Δημοκρατίας⁽²⁵¹⁾

Β. Ἐπὶ ὅλων τῶν θεμάτων ἡ 5η Δημοκρατία ἐπεδίωξεν νὰ ἀντλήσῃ διδάγματα ἐκ τῆς προγενεστέρως ἐμπειρίας. Ὑπὸ τὸ Κράτος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958, ἡ κυρίως δημοσία συζήτησις (ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως) προϋποθέτει συζήτησιν τῶν νομοθετικῶν κειμένων εἰς τὴν οἰκείαν νομοπαρασκευαστικὴν ἐπιτροπὴν.

Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ὑπὸ τὴν 3ην καὶ 4ην Δημοκρατίαν ἀπὸ προπαρασκευαστικὰ ὄργανα νομοθετικῆς ἐργασίας, ἀπέβησαν αὐτόνομα ὄργανα πολιτικοῦ ἐλέγχου τῆς Κυβερνήσεως καὶ «ὕπουργικοὶ ἀντιθάλαμοι», δικαιολογοῦσαι τὸν φόβον ὅτι ὑποκαθιστάμεναι εἰς τὸν κυρίως κριτὴν δηλ. τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἤλεγχον τὴν Κυβέρνησιν ἢ τὸν ἐπὶ μέρους ὑπουργὸν ὄχι διὰ νὰ διορθώσουν τὰ λάθη των, ἀλλ' ἐντὸς τῆς μακροπροθέσμου προοπτικῆς νὰ τοὺς φθείρουν καὶ, τοιοῦτοτρόπως, τὰ μέλη των νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν κάποτε εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Ὑπὸ τὴν 4ην Δημοκρατίαν αἱ τοιαῦται διαρκεῖς ἐπιτροπαὶ, ἐν ὀνόματι τῆς ἀνταποκρίσεως μιᾶς ἐπιτροπῆς εἰς ἕκαστον ὑπουργεῖον καὶ τῆς μεθοδεύσεως τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἐργασίας, ἀνῆρχοντο εἰς 19, ἐκ 44 μελῶν ἐκάστη.

250. Τοιοῦτον ρόλον (speaker) φαίνεται νὰ προσπαθῇ νὰ διαδραματίσῃ ὁ νῦν πρόεδρος Edgar Faure, θέλων, μᾶλλον, νὰ τονίσῃ τὴν ἐξέχουσαν προσωπικότητά του διὰ τοῦ τονισμοῦ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

251. A.Hauriou, ἔ.ἀ., 4η ἔκδοσις, σελ. 860.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1956 περιορίζει τὰς διαρκεῖς ἐπιτροπὰς εἰς ἕξ καὶ προβλέπει εἰδικὰς Ἐπιτροπὰς πρὸς ἐξέτασιν τῶν νομοθετικῶν κειμένων, ἐὰν τοῦτο ζητηθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ ρόλος τῶν περιορίζεται εἰς τὸ καθαρῶς νομοθετικὸν καὶ πληροφοριακὸν πεδῖον χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἐμπλέκωνται εἰς θέματα λειτουργίας διοικήσεως ἢ νὰ πνίγουν τὰς κυβερνητικὰς πρωτοβουλίας, κατὰ τὴν γέννησίν των, διὰ παραμορφώσεως τοῦ, ἐνώπιον αὐτῶν, σχεδίου νόμου.

Σχετικῶς, τὸ ἄρθρον 42, καθορίζει ὅτι ἡ συζήτησις τῶν νομοσχεδίων διεξάγεται ἐνώπιον τούτων ἐπὶ τοῦ κειμένου τὸ ὁποῖον παρουσίασεν ἡ Κυβέρνησις, ἀποκλειομένης τῆς δυνατότητος παρουσιάσεως τελείως ἄλλου τοιούτου, τὸ ὁποῖον, τυχόν, θὰ συνεκέντρωνεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐπιτροπῆς πλειοψηφίαν.

Ἡ κυβερνητικὴ θέσις διευκολύνεται ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 44 τὸ ὁποῖον δίδει δικαίωμα τροπολογίας (droit d' amendement) εἰς τοὺς Ὑπουργούς. Τὸ τοιοῦτον δικαίωμα, ἄχρηστον διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἀρχικοῦ κυβερνητικοῦ κειμένου, ἀφοῦ ἡ νομοθετικὴ ἐπιτροπὴ δὲν δύναται νὰ τὸ ἀπορρίψῃ, εἶναι χρησιμώτατον διὰ τὴν πρότασιν μεταβατικῆς διατάξεως, ἢ ὁποία τυχόν νὰ παρουσιάζεται σκόπιμος κατὰ τὴν (δημοσίαν) συζήτησιν ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς συμβιβασμὸς καὶ νὰ σωθῇ ἡ βασικὴ κυβερνητικὴ πρόθεσις.

Ἀπὸ τὸ ἄρθρον 44 δὲν διέφυγεν, ἐπίσης, ἡ περίπτωσις τῶν πλειοψηφῶν εὐκαιρίας, αἱ ὁποῖαι σχηματιζόμεναι ἐπὶ νέων τροπολογιῶν δύναται νὰ ἐξαρθρῶσιν τὸ ἀρχικὸν κείμενον. «Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς συζητήσεως ἐπὶ τροπολογίας ἢ ὁποία δὲν εἶχεν προηγουμένως ὑποβληθῇ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν» (44 παρ. 2).

Διὰ τῶν τεσσάρων ἐπιτυχῶν μεταρρυθμίσεων (μείωσις τῶν Ἐπιτροπῶν, συζήτησις διεξαγομένη ἐπὶ τοῦ κυβερνητικοῦ κειμένου, δικαίωμα τροπολογίας εἰς τοὺς Ὑπουργούς, κυβερνητικὴ δυνατότης ἀπορρίψεως πάσης τοιαύτης μὴ ὑποβληθείσης εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν) ἡ Κυβέρνησις ἀποκτᾷ ὅλα τὰ ἐφόδια διὰ νὰ προωθήσῃ τὰ νομοθετικὰ σχέδιά της, ἀλλ' ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἴσως, ἀσύμμετρος σχέσις μεταξὺ Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως.

Γ. Ἡ ἐφ' ἐνὸς νομοθετικοῦ κειμένου, ψῆφος, ἀναγκαῖα κατάληξις τῆς κοινοβουλευτικῆς συζητήσεως δὲν παρουσιάζει οὔτε πρωτοτυπίαν οὔτε δυσκολίας. Ὅ,τι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ εἶναι ἡ λεγομένη «ψῆφος ἐξαναγκασμοῦ» (voie bloquée) διότι καὶ πρωτοτυπίαν καὶ πρακτικὴν σημασίαν παρουσιάζει. Αὕτη ἀποτελεῖ ἓν εἶδος κυβερνητικῆς ἀμόνης κατὰ τῶν κοινοβουλευτικῆς προελεύσεως, τροπολογιῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 44, «ἐὰν ἡ Κυβέρνησις τὸ ζητεῖ, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐπιλαμβανομένη, ἀποφασίζει διὰ μιᾶς μόνον ψήφου ἐπὶ τοῦ συνόλου ἢ μέρους τοῦ ὑπὸ συζήτησιν κειμένου, κρα-

τοῦσα μόνον τὰς ὑπὸ ταύτης (τῆς Κυβερνήσεως) προταθείσας ἢ γενομένας δεκτὰς τροπολογίας». Οἱ ὅροι «ἐπὶ τοῦ ὄλου ἢ μέρους» προκαλοῦν τὴν ἀντίθεσιν, ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν των, Κυβερνήσεως καὶ Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον διὰ τῆς ἀπὸ 15ης Ἰανουαρίου 1960 ἀποφάσεώς του⁽²⁵²⁾ ἀποφαίνεται ὅτι: «ἡ Κυβέρνησις δύναται, ἀφ' ἑνός, νὰ ζητήσῃ ἐπιψήφῃσιν διὰ μιᾶς καὶ συγχρόνου ψήφου, μέρους τοῦ (νομοθετικοῦ) κειμένου καὶ τῶν προταθεισῶν ἢ γενομένων δεκτῶν ὑπ' αὐτῆς τροπολογιῶν ἢ ἀφ' ἑτέρου, νὰ ἐπιτύχῃ ὅπως ἡ Ἐθνοσυνελεύσις διὰ μιᾶς μόνης ψήφου ἀποδεχθῇ καθολικῶς, τὸ ὑπὸ συζήτησιν κείμενον, κρατοῦσα μόνον τὰς τροπολογίας τὰς ὁποίας προέτεινεν ἢ ἀπεδέχθη».

Πλὴν ὁμως τῆς ἀνωτέρω, ἢ ἐν λόγῳ ἀπόφασις καθορίζει καὶ τὴν οὐσίαν τῆς «ψήφου ἐξαναγκασμοῦ» (vote bloqué). «Αἱ προϋποθέσεις τοῦ ἄρθρου 44 π. 3 δίδουν τὴν δυνατότητα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπιτύχῃ, διὰ διαδικασίας, μὴ θετούσης ὑπὸ συζήτησιν τὴν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς πολιτικὴν τῆς εὐθύνην, ἀποτέλεσμα ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946 καὶ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐθίμου, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ εἰ μὴ διὰ τῆς πρακτικῆς τῆς θέσεως ζητήματος ἐμπιστοσύνης»⁽²⁵³⁾, ἢ ὁποία, ὁμως, διαδικασία παρουσιάζει διὰ τὴν Κυβέρνησιν μεγαλυτέραν εὐκολίαν χρήσεως καὶ μεγαλυτέραν εὐλυγισίαν.

Κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 49 προκειμένου περὶ ζητήματος ἐμπιστοσύνης μόνον ὁ Πρωθυπουργὸς δύναται νὰ θέσῃ τοῦτο καὶ μετὰ προηγουμένην εἰς τὸ Ἐπιτελικὸν Συμβούλιον συζήτησιν.

Διὰ τῆς μεθόδου τῆς vote bloqué ἀποφεύγονται καὶ δύο αὗται προϋποθέσεις. Οὔτε συζητήσεις εἰς τὸ Ἐπιτελικὸν Συμβούλιον ἀπαιτεῖται, δεδομένου ὅτι ἡ θέσις τῆς Κυβερνήσεως δὲν κινδυνεύει καὶ οἷοσδήποτε ὑπουργὸς δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς αὐτήν. Ἐάν, ἐξ ἄλλου, βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς 5ης Δημοκρατίας εἶναι ἡ κοινοβουλευτικὴ πλειοψηφία, ἢ διαδικασία τῆς vote bloqué εἶναι ἢ πλέον πρόσφορος διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὴν συνοχὴν τῆς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρήθη συχνότατα ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν κατὰ τὴν συζήτησιν, εἰδικῶς, τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως προερχομένας τροπολογίας, ὁπότε ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἔθετε εἰς κίνησιν τὸν μηχανισμόν τῆς vote

252. Dalloz Jurisprudence 1960 μὲ σημείωσιν καθηγητοῦ Léo Hamon.

253. Ὅρα καὶ A.Hauriou, ἔ.ἀ., 4η ἐκδοσις, σελ. 903 καὶ R.Capitant εἰς Notre République 25 Δεκεμ. 1964: ἡ ψήφος ἐξαναγκασμοῦ (vote bloqué) δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ παραλλαγὴ τοῦ ζητήματος ἐμπιστοσύνης. Τῶν ἰδίων ἀπόψεων ἄλλωστε εἶναι πάντες οἱ συνταγματολόγοι.

bloqué δι' άπλης συνεννοήσεως με τούς έκπροσώπους τής πλειοψηφίας.⁽²⁵⁴⁾ Ἡ συνεκτική δύναμις τής, ἴσως νά καταφανή περισσότερο εἰς τὸ μέλλον λόγω τής ποικιλίας τῶν τάσεων αἱ ὁποῖαι έκπροσωποῦνται ἐντὸς τής πλειοψηφίας καὶ τής πολιτικῆς τοῦ ἀνοίγματος (ouverture), αἱ ὁποῖαι δύνανται νά ἐπιφέρουν, ἐνίοτε, ρήγματα εἰς τὸ κοινοβουλευτικὸν μέτωπόν τής.

Τοποθετουμένη ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ ζητήματος ἐμπιστοσύνης, ἡ vote bloqué, πρέπει φυσικῶς νά θεωρῆται ὡς ultimum remedium. Εἰς τὴν κλίμακα εὐνοϊκῶν διὰ τὴν Κυβέρνησιν διαδικασιῶν ὀλόκληρος δέσμη διατάξεων προϋπάρχει αὐτῆς:

Κατὰ τὸ ἄρθρον 37 τοῦ Συντάγματος, δύναται νά ἀπορρίψη τροπολογίαν ὡς μὴ ἀναγομένην εἰς τὸν Νόμον ἄλλ' εἰς τὸ Διάταγμα. Διὰ τοῦ ἄρθρου 40, ἡ Κυβέρνησις δύναται νά μὴ κρατήσῃ πᾶσαν τροπολογίαν «τῆς ὁποίας ἡ υἱοθέτησις θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν, εἴτε σμίκρυνσιν τῶν δημοσίων πόρων εἴτε δημιουργίαν ἢ ἐπίτασιν δημοσίου βάρους». Κατὰ τὸ ἄρθρ., τέλος, 44 π. 2 τοῦ Συντάγματος «ἡ Κυβέρνησις δύναται νά ἀπορρίψη πᾶσαν τροπολογίαν ἢ ὁποία δὲν εἶχε προηγουμένως ὑποβληθῆ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν».

Παρ' ὅλα ταῦτα αἱ Κυβερνήσεις τῆς 5ης Δημοκρατίας παρέκαμψαν τὰς ἄλλας δυνατότητας χρησιμοποιῶσαι, πρὸς κινητοποίησιν τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας, περίπου κατ' εὐθείαν, τὴν διαδικασίαν τῆς Vote bloqué. Τοιουτοτρόπως, ἡ περιστολὴ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀντιπολιτευσεως ἀποβαίνει καὶ ἐκ τούτου ἐφικτή. Ὅτι, ὡς ἀρχή, δύναται νά γίνῃ ἀποδεκτὸν δύναται πολλάκις εἰς τὴν πράξιν νά διαστραφῆ λόγω τῆς κακῆς χρήσεώς του. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐφαρμόζεται ἄριστα εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς vote bloqué.

3. Ἡ διάλυσις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Α. Κατὰ τὸ ἄρθρον 12 «ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, δύναται, κατόπιν γνώμης τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, νά προβῆ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Οὗτος δὲν δύναται νά προβῆ εἰς νέαν διάλυσιν ἐντὸς τοῦ ἐπομένου τῶν ἐκλογῶν ἔτους».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁ Πρόεδρος δύναται νά διαλύσῃ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν χωρὶς οὐδεμίαν, εἰς τὴν οὐσίαν, δεσμευτικὴν προϋπόθεσιν ὅπως π.χ. τὴν σύμφωνον γνώμην τῆς Γερουσίας ἐπὶ Τρίτης Δημοκρατίας ἢ τὴν ὑπαρξιν δύο κρίσεων ἐντὸς 18 μηνῶν, ἐπὶ Τετάρτης. Στερούμενος, ὁ Πρόεδρος, τοῦ δικαιώματος διαλύσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐντὸς τοῦ ἐπομένου τῶν ἐκλογῶν ἔτους ἔχει, παρ' ὅλα ταῦτα, ἀνοικτὴν τὴν θύραν τοῦ δημοψηφίσματος, προκειμένου νά ὑπερβῆ τὰς ἐνοχλήσεις μιᾶς κάπως «τε-

254. Ὁρα Journal Officiel, Debats, Assemblée nationale 1963, σελ. 7723. Ἐπὶ τῆς vote bloqué ὅρα καὶ P. Avril, ὁμώνυμον ἄρθρον του εἰς Revue du droit public, 1963, σελ. 399.

παραγμένης» βουλής. Το δικαίωμα της διαλύσεως είναι ανεξάρτητον πρὸς τὴν ἄρσιν ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Δύναται βεβαίως, διάλυσις καὶ ἄρσις ἐμπιστοσύνης νὰ συμπέσουν, ὅπως τὸ 1962 μετὰ τὴν καταψήφισιν τῆς Κυβερνήσεως Ρομπρίδου. Δύναται ἐπίσης, νὰ υπάρξῃ διάλυσις ἄνευ καταψηφίσεως τῆς Κυβερνήσεως· εἶναι ἡ περίπτωση τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς κατόπιν τῶν γεγονότων τοῦ Μαΐου τοῦ 1968.

Β. Εἰς τὸ νέον ἄρθρον καὶ ἀπλῆ, ἔστω, ὑπόνοια τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαλύσεως οὐδόπως ἐμφανίζεται. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δὲν δύναται δι' ἐκουσίας διαλύσεώς της, νὰ παράσχῃ πράγματα εἰς τὸν Πρόεδρον καὶ τὴν Κυβέρνησιν. Εἶναι ὄπλον τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀντιστρόφως.

Ἡ διὰ τῆς 2ας παραγράφου ἀπαγόρευσις τῶν ἀλεπαλλήλων διαλύσεων, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν συνταγματικὴν κρίσιν τοῦ 1850 καὶ κατοχυρούσα τὴν ἀρχὴν «διάλυσις ἐπὶ διαλύσεως δὲν συγχωρεῖται», εἶναι ἡ μόνη δέσμευσις εἰς τὴν προεδρικὴν ταύτην ἐξουσίαν. Ὅπλον τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τῆς Βουλῆς, ἡ διάλυσις, εἶναι καὶ ἐν ταυτῷ ὄπλον τοῦ Προέδρου εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τὴν Κυβέρνησιν. «Οὗτος δύναται, ἐπίσης, νὰ ἀρνηθῇ τὴν προσφυγὴν εἰς τὴν διάλυσιν εἰς μίαν Κυβέρνησιν, πού τὴν εὐχεται. Δύναται ἐπίσης, νὰ τὴν ἀποφασίσῃ ἐναντίον τῆς θελήσεώς της».⁽²⁵⁵⁾

Εἶναι ὅ,τι ὁ Marcel Prelot δανειζόμενος ἀπὸ τὸν Prevost-Paradol ἀποκαλεῖ βασιλικὴν διάλυσιν, ὡς ἀποτελοῦσαν ἀνεξέλεγκτον προνομίαν τοῦ «μονάρχου».^(255α)

Ἡ ὑπάρχουσα πρακτικὴ πείρα φέρει τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητος τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπερενδεκαετοῦς ἐξουσίας του, διακόπτει τὸν βίον δύο βουλευτικῶν περιόδων ἐπὶ τριῶν (Ὀκτωβρίου 1962 καὶ Μαΐου 1968). Τὸ μέλλον θὰ δεῖξῃ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ τὸ προεδρικὸν δικαίωμα τοῦ ἄρθρ. 12, εἰδικῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀπαιτουμένην γνώμην τοῦ Πρωθυπουργοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐξαρτᾶται ἐκάστοτε ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Δυνάμεθα μόνον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ πρωθυπουργικὴ γνώμη θὰ βαρύνῃ περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ πρώτου Προέδρου.

Συγκριτικὴ Ἀνάλυσις. Τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ συμβαίνοντα.

Α. Ἡ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ εἰς τὰς σχέσεις βασιλέως καὶ Κοινοβουλίου, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀποτελεῖ, ταυτοχρόνως, καὶ ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν τῆς διαλύσεως τούτου.

Ἀρχικῶς, ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ βασιλέως, ἡ διάλυσίς του. Ὁ βασιλεὺς τὸ συγκαλεῖ, ὁ βασιλεὺς, ἄρα,

255 καὶ 255α. G.Berlia ἀπὸ ἔδρας. Καθὼς καὶ εἰς σύγγραμά του, ἔ. ἀ. σελ. 56.

ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ διαλύσῃ. Μὲ τὴν ἐξισορρόπησιν, ὁμοίως, τῶν δικαιωμάτων βασιλέως καὶ Κοινοβουλίου, τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως εἰσέρχεται εἰς ἄλλην φάσιν. Οὗτος συγκαλεῖ τὸ Κοινοβούλιον, ὅταν αἰσθάνεται ἀνίσχυρος νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς πιέσεις τῶν μελῶν του περὶ συγκλήσεως καὶ τὸ διαλύει ὅταν αἰσθάνεται ἰσχυρὸς ἀπέναντί του. Ἡ περιπετειώδης καὶ, εἰς τὴν κορύφωσίν της, αἱματηρὰ ἱστορία τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Καρόλου τοῦ Πρώτου, ἡ περίοδος τῆς σιδηρᾶς ἐξουσίας τοῦ Cromwell, ἡ παλινόρθωσις τῶν Stuarts καὶ ἡ, συνεπείᾳ τῶν ἀπολυταρχικῶν τάσεών των, ἐκ νέου, πτώσις, ἡ ἄνοδος εἰς τὴν ἐξουσίαν, τέλος, τῆς δυναστείας τῶν orange εἶναι ἀντανάκλασις τῆς μάχης Κοινοβουλίου-Βασιλέως, δηλ. συστήματος ἀντιπροσωπευτικοῦ καὶ ἀπολυταρχίας. Τὸ Bill of Rights (1689) καὶ ἡ Establishment act (1701) συμπληροῦν τὸν θρίαμβον τοῦ Κοινοβουλίου. Ὁ βασιλεὺς, τώρα πλέον, θὰ ἐπιδιώκῃ τὴν διάλυσιν τοῦ Κοινοβουλίου μόνον ὅταν προβλέπῃ ὅτι αἱ ἐκλογαὶ θὰ ἀποβῶν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών του. Θὰ ἀποφεύγῃ νὰ ἀλλάξῃ τοὺς ὑπουργοὺς ὅταν ὑπάρχῃ πρόσφατος λαϊκὴ ἐτυμηγορία, διότι τοῦτο θὰ θεωρῆται προσβολὴ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας. Ἄρα ὁ βασιλεὺς, δὲν θὰ δύναται νὰ διαλύσῃ τὰ Commons ἄνευ συμφώνου γνώμης τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πλειοψηφίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρωθυπουργός. Ἡ ἐξέλιξις θὰ συνεχισθῇ ἀκόμη. Τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν μας, δὲν εἶναι πλέον ὑπόθεσις Βασιλέως καὶ Πρωθυπουργοῦ ἢ βασιλέως καὶ Κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας, ἀλλ' ἐσωτερικὴ τῆς τελευταίας ταύτης. Αὕτη διὰ τῶν κομματικῶν της ὀργάνων (συνεδρίου-ἀρχηγοῦ-ἐπιτελῶν) θὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἡμερομηνίαν τῶν νέων ἐκλογῶν καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν θὰ τὴν ἐκφράσῃ ὡς Κυβέρνησις, τῆς Βασιλίσσης μὴ ἐχούσης οὐδεμίαν ἄλλην ἀρμοδιότητα πλὴν τῆς προσυπογραφῆς τῆς ἀποφάσεως. Ἄρα ἡ διάλυσις ἀποβαίνει εἰς τὴν σχέσιν «ἐξουσία-φθορὰ», τὸ συμψηφιστικὸν ἀντίτροπον, διότι τὸ ἐν ἐξουσίᾳ κόμμα, ἔχον οὐσιαστικῶς, εἰς χεῖρας του τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως, δύναται νὰ ἐπιλέξῃ τὴν πλέον εὐνοϊκὴν, διὰ τὴν δημοτικότητά του, στιγμὴν ἐκλογικῆς ἀναμετρήσεως. Οἱ συντάκται τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος τοῦ 1958, παρὰ τὴν περιγραφεῖσαν ἐξέλιξιν τῶν θεσμῶν ἐπανέστησαν τὴν «βασιλικὴν διάλυσιν». Αἱ σχέσεις ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ κοινοβουλευτικῆς ἔθεσαν ἄλλως τὸ πρόβλημα εἰς Γαλλίαν. Ἡ Κυβέρνησις ἤθελεν ἐν ὄπλον κατὰ τῆς «ἀνησύχου» βουλῆς καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἐθεώρησεν λόγῳ τῆς πείρας τοῦ 1830 καὶ τῆς παρόδου ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ Mac-Maon (τὸ 1877), ὡς συνδεδεμένης μὲ τὴν προσωπικὴν ἐξουσίαν. Εἰς ὅ,τι τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως, εἰς τὰς δύο χώρας, ὁμοιά-

ζει, είναι εις τὰ ἀποτελέσματά του. Διὰ ταύτης ὁ χῶρος ὅπου τὰ ὀξέα προβλήματα πολιτικῆς τέμνονται, ἀλλάσσει. Δὲν εἶναι πλέον τὸ Κοινοβούλιον, εἶναι τὸ ἐκλογικὸν Κέντρον. Κριτής, ἄρα, εἶναι ἡ κάλπη, ὁ λαός. Καὶ ὁ γάλλος πρόεδρος καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ βασιλέως, διαλύοντες τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἢ τὰ Commons ἐπιχειροῦν μετακύλισιν τῆς κρίσεως, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς των, ἀπὸ τῆς Βουλῆς εἰς τοὺς ψηφοφόρους. Τοῦτο καθίσταται περισσότερον καταφανὲς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ «διάλυσις» δὲν εἶναι ἐξευγμένη μὲ τὴν δυσπιστίαν. Ἄν δὲ ἡ διάλυσις ἀκολουθεῖ, ἐνδεχομένως, τὴν καταψήφισιν, αὕτη δὲν ἀποτελεῖ τελικὴν κρίσιν «εἶναι ἀπλῶς ζήτημα προδικαστικὸν ὑποβαλλόμενον εἰς ἐπαλήθευσιν διὰ γενικῶν ἐκλογῶν» (André Hauriou, Droit Constitut. 4η ἐκ. σελ. 366. Χαρακτηρίζων ὅμως μόνον τὸ δικαίωμα διαλύσεως ἐν Ἀγγλίᾳ). (Περὶ τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅρα βιβλιογραφίαν ἀναφερομένην εἰς τὰ περὶ Ἀγγλοῦ καὶ γάλλου Πρωθυπουργοῦ, ἔ.ἀ. σελ. 155).

B. Τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως παρουσιάζει ὄρισμένον ἐνδιαφέρον εἰς Δανίαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1945-1966. Αἱ διαιρέσεις τῶν κομμάτων, μέχρι τοῦ ἔτους 1966, δὲν ἐπέτρεπον τὸν σχηματισμὸν βιωσίμων Κυβερνήσεων καὶ τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν μείωσιν τῆς Κυβερνητικῆς ἀσταθείας. Κυβερνήσεις μειοψηφίας, παρατηρεῖ ὁ Duverger, διευκολύνονται συχνάκις διὰ τῶν ἐναλλασσομένων πλειοψηφιῶν. (Duverger, ἔ.ἀ., σελίς 325). Ὅσάκις αἱ ἐναντίον των προτάσεις δυσπιστίας ἐψηφίζοντο, κατέφευγον, συστηματικῶς, εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς. Κατάληξις ἦσαν αἱ βραχεῖαι κοινοβουλευτικαὶ περίοδοι (2 ἐτῶν περίπου), τῶν ὁποίων ἡ διάρκεια συνέπιπτεν μὲ τὴν τοιαύτην τῆς Κυβερνήσεως. Τοιούτοτρόπως, ὅπως εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπὶ 4ης, ἡ κοινοβουλευτικὴ κρίσις καὶ ἐπὶ 5ης τὸ δημοψήφισμα, ἀποβαίνουν, ἀντιστοίχως, μέθοδος διακυβερνήσεως, εἰς Δανίαν ἀποβαίνει ἡ τοιαύτη ἢ διάλυσις τοῦ Κοινοβουλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Η ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ «ΔΕΗΛΑΣΙΑ» ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

«Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ἐξουσία πρὸς ἔκδοσιν διαταγμάτων διαφέρουν βαθέως ἢ μία τῆς ἄλλης. Ὅτι τὰς καθιστᾶ τελείως διαφόρους εἶναι ὅτι ἡ πρώτη εἶναι οὐσίας ὑψηλοτέρας τῆς δευτέρας. Τὸ διάταγμα καὶ ὁ νόμος εἶναι ἀμφοτέρω πηγὰὶ δικαίου. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον τὸ ὁποῖον ἀντιστοίχως, δημιουργοῦν δὲν ἔχει τὴν ἴδιαν ἀξίαν καὶ, ἐν τοῖς πράγμασιν, δὲν τὸ δημιουργοῦν μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως...»
Carré de Malberg : Contribution à la theorie générale d'Etat (ἐκ. C.N.R.S. σελ. 36)

Ἡ παραδοσιακὴ ἀντίληψις τοῦ δημοσίου γαλλικοῦ δικαίου περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ νόμου ὡς ἐκφράσεως-ἀποτυπώματος τῆς γενικῆς, κατὰ τὸν J.J. Rousseau, βουλήσεως, ἔδωσεν κατὰ τὸ παρελθόν εἰς ὠρισμένους συγγραφεῖς, τὸ ἐπιχείρημα νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι τὸ προβάδισμα τοῦ Κοινοβουλίου δὲν ἦτο παρά, ἀπλῶς, ἀντανάκλασις τῆς παντοδυναμίας τοῦ νόμου. Διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας εἰς κοινοβουλευτικὴν ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθη, (Βιβλίον 2ον, κεφ. 3ον, ἀρ. 2), ὁ νόμος εὐρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς δικαϊκῆς πυραμίδος, ἐπειδὴ πηγάζει ἐκ τοῦ Κοινοβουλίου τὸ ὁποῖον δεσπάζει τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν. Ἡ σχέσις ἀντεστράφη χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ ἐσωτερικὸν περιεχόμενον.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 μεταβάλλει βαθέως τὰς ἀνωτέρω κλασικὰς σχέσεις, ὡς τὰς ἀντιλαμβάνεται ὁ Carré de Malberg. Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία καὶ τὸ Διάταγμα ἀποτελοῦν τοὺς εὐνοουμένους τῆς νέας ἱεραρχίας. Ἡ συμπόρευσις Κοινοβουλίου καὶ νόμου εἰς τρόπον ὥστε, παλαιότερον, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐνὸς νὰ σημαίνει ὑπεροχὴν καὶ τοῦ ἄλλου, ἐξηγεῖ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ ὑποτίμησις τοῦ ἐνὸς καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ ἄλλου, ἐπίσης, συμβαδίζουν.

Τὰ κριτήρια νόμου καὶ διατάγματος, τὰ πεδία ἐφαρμογῆς τῶν καὶ προστασία τῶν.

A. Τὸ κριτήριον τῶν νόμων πρὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 ἦτο καθαρῶς ὀργανικὸν καὶ τυπικόν. Ὁ νόμος προσδιορίζετο πρωτίστως ἐκ τοῦ ἐξ οὗ προήρχετο ὄργανου καὶ δευτερευόντως ἐκ τοῦ τρόπου ἐπεξεργασίας του. Ἦτο ἐν κείμενον ψηφιζόμενον ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τὴν προβλεπομένην διαδικασίαν καὶ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν, καθαρῶς διαδικαστικὴν ἄλλωστε, τῆς διακρίσεως συνταγματικῶν καὶ συνήθων νόμων οὐδὲν πεδίων ἦτο ἀπηγορευμένον.

Ἡ νομοθετικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Κοινοβουλίου εἶναι ἀπεριόριστος. Οὗτος ἠδύνατο νὰ ἐπιληφθῆ οἰουδήποτε θέματος, νὰ ἔχη οἰονδήποτε ἀντικείμενον, νὰ ἐφαρμοσθῆ ἐπὶ μεμονωμένης περιπτώσεως ἢ νὰ θεσπίσῃ κανόνας γενικοῦς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὸ περιεχόμενον του οὐδέποτε ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ ὀρισμοῦ του, (μόνον τῶν ὀργανικῶν καὶ τυπικῶν στοιχείων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν).

Ἀπὸ τοῦ 1958, εἰς τὸ ὀργανικὸν καὶ τυπικὸν στοιχεῖον προσετέθη διὰ τοῦ Συντάγματος ἐν ἄλλο στοιχεῖον, ὑλικόν. Ἐφεξῆς ὁ νόμος ὀρίζεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξ οὗ προέρχεται ὄργανου καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου του. Ὁ νόμος δὲν εἶναι, ἀπλῶς, τὸ κείμενον τὸ ψηφισθὲν καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ μίαν ὀρισμένην διαδικασίαν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἀντικείμενα τὰ περιοριστικῶς ἀπαριθμούμενα εἰς τὸ ἄρθρον 34. Ἐπισημαίνεται, ἄρα, ὁ περιορισμὸς τοῦ νόμου ἐντὸς ἐνὸς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθοριζομένου νομοθετικοῦ πεδίου ἐκτὸς τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέλθῃ.

Ἐπιπροσθέτως, κατὰ τὸ ἄρθρον 34 «ὁ νόμος καθορίζει τοὺς κανόνας» καὶ «προσδιορίζει τὰς ἀρχάς», ἄρα ὁ νόμος θεσπίζει κανόνας γενικοῦς καὶ δὲν ρυθμίζει εἰδικὰς περιπτώσεις.

B. Τὸ κριτήριον τοῦ διατάγματος μένει ἀμετάβλητον καὶ περιλαμβάνει πάντοτε ἐν ὀργανικὸν καὶ ἐν ὑλικὸν στοιχεῖον. Εἶναι μονομερῆς καὶ ἐκτελεστικὴ πρᾶξις τῆς διοικητικῆς ἢ ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς γενικοῦ καὶ ἀπροσώπου χαρακτήρος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὀργανικὸν στοιχεῖον, αἱ ἀρμόδιαι ἐκτελεστικαὶ ἀρχαὶ εἶναι ὁ Πρόεδρος Δημοκρατίας καὶ ὁ Πρωθυπουργός, οἱ ὅποιοι ἔχουν γενικὴν ἀρμοδιότητα πρὸς ἐκδόσιν διαταγμάτων, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ὑπουργοί, τῶν ὁποίων ἡ ἀρμοδιότης περιορίζεται ἐντὸς τοῦ τομέως τῶν.

Πολύαριθμοι διοικητικαὶ ἀρχαὶ (νομάρχαι, δήμαρχοι κλπ.) ἔχουν ἐπίσης δυνατότητα ἐκδόσεως διαταγμάτων περιορισμένων, ὅμως, καὶ ἐξηρητημένων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον, τὸ διάταγμα, ἐκτελεστὸν ὄν, περιέχει, πάντοτε, ἐν στοιχεῖον ἀποφάσεως, δηλ. ἀπονέμει δικαιώματα καὶ

ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις. Ἐφαρμογῆς γενικῆς καὶ ἀπροσώπου, σκοπεῖ ἀνω-
νύμως μίαν ἢ περισσοτέρας κατηγορίας κεκτημένων δικαιώματα ἢ ἐχόντων
ὑποχρεώσεις. Διαφέρει, ὡς ἐκ τούτου τῶν ἀτομικῶν ἢ συλλογικῶν πράξεων
αἱ ὁποῖαι μολονότι μονομερεῖς καὶ ἐκτελεσταί, σκοποῦν ἐν ἡ πλείονα πρό-
σωπα ὀνομαστικῶς ἀναφερόμενα (διορισμὸς ὑπαλλήλου, πράξεις παραση-
μοφορήσεως).

Γ. Τὸ Κοινοβούλιον, ἀπὸ τοῦ 1958, διαθέτει διττὴν ἀρμοδιότητα. Τὸ
πεδῖον τοῦ νόμου καλύπτει μόνον τὰ, περιοριστικῶς, ἀναφερόμενα εἰς τὸ
ἄρθρον 34 θέματα. Τὸ Σύνταγμα προβλέπει ὅτι ἡ ἀπαρίθμησις τοῦ ἄρθρου
34 δύναται νὰ καθορισθῇ καὶ νὰ συμπληρωθῇ δι' ὀργανικοῦ νόμου. Ὅσον
ἀφορᾷ τὰ ἀπαριθμούμενα ἀντικείμενα, τὸ Κοινοβούλιον διαθέτει συμφώνως
πάντοτε πρὸς τὸ ἄρθρ. 34 ἐκτεταμένην καὶ πλήρη ἐξουσίαν («...ὁ νόμος
καθορίζει τοὺς κανόνας») ἢ μεμοιρασμένην μὲ τὰς ἐκδιδούσας τὰ διατά-
γματα ἀρχὰς ὡς καταφαίνεται εἰς τὰς φράσεις «..ὁ νόμος καθορίζει τὰς
βασικὰς ἀρχὰς...». Τὸ ἄρθρον 34 θέτει πολλάκις περίπλοκα προβλήματα.
Λόγω τοῦ, ἀναγκαιῶς, γενικοῦ καὶ ἀφηρημένου χαρακτῆρος του εἶναι δύ-
σκολον νὰ καθορισθῇ ἐὰν μία δεδομένη περίπτωσις περιλαμβάνεται εἰς τὴν
ἀπαρίθμησίν του καὶ ἐὰν κατὰ συνέπειαν μετέχει τοῦ πεδίου τοῦ διατάγμα-
τος ἢ τοῦ πεδίου τοῦ νόμου.⁽²⁵⁶⁾

Δ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 37 «θέματα μὴ ἀναγόμενα εἰς τὸ πεδῖον τοῦ νόμου
εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ διατάγματος». Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία
(Κυβέρνησις), διαθέτει, εἰς τὸ ἐξῆς, πρωτογενῆ ἀρμοδιότητα κοινοῦ δικαίου.
Δύναται, ἄρα, ἐπὶ ὅλων τῶν θεμάτων τῶν μὴ ἀπαριθμουμένων εἰς τὸ ἄρθρον
34 νὰ ἐκδώσῃ «αὐτόνομα» διατάγματα, δηλ. μὴ ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ νόμου.
Ἐντὸς τοῦ πεδίου τούτου, τὸ Κοινοβούλιον ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει δύναται
νὰ εἰσέλθῃ, χωρὶς ὅμως νὰ συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίθετον.

Ἡ Κυβέρνησις ἔχει δικαίωμα ἐκδόσεως διαταγμάτων πρὸς ἐφαρμογὴν
τοῦ νόμου (d' application), ἐξαρτώμενα, βεβαίως, ἐκ τούτου. Τὰ διατάγματα
ταῦτα, ὄντα ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων οἱ ὁποῖοι δὲν δύναται
παρὰ νὰ προσδιορίζουν τὰς βασικὰς ἀρχὰς ἐνὸς δεδομένου θέματος, εἶναι
ἐξ ἴσου ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων οἱ ὁποῖοι «καθορίζουν κα-
νόνας», δηλ. δι' ὅσους τὸ Κοινοβούλιον ἔχει πλήρη ἐξουσίαν, δεδομένου
ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐνασχόλησις τοῦ νομοθέτου μὲ ὅλας τὰς λεπτομερεῖας
ἐφαρμογῆς. Εἶναι, βεβαίως, τὰ αὐτόνομα διατάγματα τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν
κεφαλαιώδη ἀνανέωσιν ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἡ ὁποῖα ἀπετέλεσε περίπου
«δικαιϊκὴν ἐπανάστασιν». Ἀλλὰ ἐὰν οἱ δύο τύποι διαταγμάτων δύναται,
λογικῶς, νὰ διαχωρισθοῦν, νομικῶς ἀποτελοῦν μίαν καὶ μόνον κατηγορίαν
διοικητικῶν πράξεων μὲ ὅλα τὰ ἐντεῦθεν νομικὰ ἀποτελέσματα καὶ διοικη-

256. Πρβ. Pactet, ἔ. ἀ. σελ. 186 καὶ A. de Laubadère, Manuel de droit
administratif, σελ. 186 - 187.

τικὰς συνεπείας.⁽²⁵⁷⁾

Ε. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 εἶναι ὅτι τὸ πεδίον ἐφαρμογῆς τῶν διαταγμάτων προστατεύεται πολὺ πλέον ἀποτελεσματικῶς. Ἐὰν π.χ. ἡ Κυβέρνησις ἐκδώσῃ διάταγμα πρὸς ρύθμισιν θέματος ἀρμοδιότητος τοῦ νόμου, δὲν δύναται νὰ ἐμποδισθῇ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, οὐδεμιᾶς διαδικασίας ὑπαρχούσης πρὸς σύγκλησιν τοῦ συνταγματικοῦ Συμβουλίου.

Τὸ διάταγμα ἐφαρμόζεται ἕως ὅτου διοικουμένους τις προσφύγῃ εἰς τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, καὶ ἐπιτύχῃ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν του. Ἡ καταπάτησις, ἄρα, τοῦ πεδίου τοῦ νόμου εἶναι εὐκολωτάτη, δεδομένου ὅτι ἡ προστασία ἐπαφίεται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς πολίτας. Ἐὰν, ἀντιθέτως, τὸ Κοινοβούλιον ἐπιληφθῇ (τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως) θέματος μὴ ἀπαριθμουμένου ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 34, ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ἀνταπεξέλθῃ ἀποτελεσματικῶς δι' ἀντιτάξεως τῆς «μὴ ἀποδοχῆς», τοῦ «ἀπαραδέκτου» (irrecevabilité), προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 41 καὶ, εἰς περίπτωσιν διαφωνίας, νὰ συγκαλέσῃ τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον.

Ἀκόμη, καὶ μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου—ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς δύναται νὰ συγκαλέσουν τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον (ἄρθρ. 61) ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν δημοσιέυσιν—κατασταλτικῶς, ἂν ἡ Κυβέρνησις διαπιστώσῃ ὅτι ὁ ψηφισθεὶς νόμος, διαλαθὼν τῆς προσοχῆς τῆς, ἐξῆλθεν τῶν περιορισμῶν τοῦ ἄρθρου 34, δὲν ἔχει στερηθῇ παντελῶς τῶν διαδικαστικῶν ὄπλων. Τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον συγκαλούμενον τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς, δύναται νὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὁ ψηφισθεὶς νόμος ἔχει ὑλικὸν χαρακτῆρα διατάγματος καὶ δύναται νὰ μεταρρυθμισθῇ διὰ κυβερνητικοῦ τοιοῦτου (decret réglementaire ἄρθρ. 37, 2 in fine).⁽²⁵⁸⁾ Ἡ τύχη τῶν πρὸ τοῦ 1958 πολυαριθμῶν νομοθετικῶν κειμένων, μὴ προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 34 ἔχει ἐπίσης προβλεφθῆ.

Τὸ ἄρθρ. 37 π. 2 ἐξουσιοδοτεῖ τὴν Κυβέρνησιν νὰ μεταβάλλῃ τοὺς νόμους τούτους διὰ διαταγμάτων τῆς, ἐκδιδομένων κατόπιν γνώμης τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Διὰ τῆς ρυθμίσεως ταύτης ἡ θωράκισις τοῦ πεδίου τοῦ διατάγματος δηλ. τοῦ κυβερνητικοῦ πεδίου ἀποβαίνει ἀδιάτρητος·

Καταληκτικῶς, ὅμως, θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι καὶ τεχνικαί, πλὴν τῶν

257. Πρβλ. Pactet, ἔ. ἀ. σελ. 186. A. de Laubadère, ἔ. ἀ. σελ. 188.

258. Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν μίαν ἔμμεσον διαδικασίαν προστασίας. Εἰς βουλευτῆς δύναται νὰ παρουσιάσῃ μίαν πρότασιν νόμου ἐπιδιώκων τὴν ἀκύρωσιν τοῦ διατάγματος, τὸ ὅποῖον κρίνει ὡς εἰσβάλλον εἰς τὸ πεδίον τοῦ νόμου. Ἡ Κυβέρνησις θὰ ἔθετε προδικαστικὸν ζήτημα τοῦ ἀπαραδέκτου καὶ τὸ Συνταγματικὸν Συμβούλιον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιληφθῇ τῆς διαφωνίας καὶ νὰ τάμῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἡ διαδικασία αὕτη προτεινομένη ὑπὸ G. Berlia (ἔ. ἀ. σελ. 61) προϋποθέτει ὅτι ἡ πρότασις ἔχει περιληφθῆ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Ἄρα δὲν πρόκειται μόνον περὶ ἐμμέσου προστασίας, ἀλλὰ καὶ ἀνεφίκτου, ἐν πολλοῖς.

καθαρῶς πολιτικῶν, ἐκτιμήσεις, ἐδικαιολόγουν αὐτὴν τὴν διάκρισιν τοῦ πεδίου Διατάγματος καὶ Νόμου. Παραμένει ὡς ἐρώτησις μήπως τὸ σύστημα τοῦ «νόμου-πλαισίου» ἦτο προτιμητέον.

2. Ἡ συνταγματικὴ ρύθμισις τῶν διαταγμάτων - νόμων.

Διὰ τῆς πρακτικῆς τῶν διαταγμάτων-νόμων, ἡ Κυβέρνησις ἐξουσιοδοτεῖται νὰ λάβῃ, δι' ἓν ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὠρισμένας ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι κανονικῶς εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ νόμου. Κατὰ κατάχρησιν ἀσκηθεῖσα ὑπὸ τὴν III καὶ IV Δημοκρατίαν, μολονότι ἡ τελευταία ματαίως ἐπεχείρησε νὰ παλινρθώσῃ τὸ ἀξίωμα «τὸ Κοινοβούλιον ψηφίζει τὸν νόμον», ἡ ἀνωτέρω τακτικὴ ἀπετέλεσεν ἐφαρμογὴν Κολομβείου λύσεως ἐπὶ τοῦ ὅλου προβλήματος τῶν διαταγμάτων-νόμων: ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ ὀρθοποδήσῃ λόγῳ μὴ συνταγματικῆς προβλέψεως, δύναται μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 νὰ σταθῇ λόγῳ εὐρείας βάσεως εἰς τὰ ἄρθρα 38 καὶ 47 τοῦ Συντάγματος. Τὸ πρῶτον εἶναι γενικῆς ἐφαρμογῆς, τὸ δεύτερον ἀφορᾷ τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους.

Α. Τὸ ἄρθρ. 38 περιτερίζει τὸ πεδίον τοῦ νόμου διὰ περιορισμῶν καὶ πολυαριθμῶν καὶ ἀποτελεσματικῶν: Ὁ ἐξουσιοδοτῶν τὴν προσφυγὴν εἰς τὰ διατάγματα νόμος πρέπει 1) νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου διὰ τῆς συνήθους νομοθετικῆς διαδικασίας 2) νὰ κρίνεται ἀναγκαῖος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος 3) νὰ καθορίξῃ τὰ νομοθετικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον διαταγμάτων 4) ἢ διδομένη ἐξουσιοδότησις νὰ ἀναφέρεται εἰς περιορισμένον χρόνον. Τούτου δοθέντος, ὁ νόμος ὀφείλει νὰ ὀρίξῃ προθεσίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις ἐξουσιοδοτεῖται νὰ ἐκδώσῃ τὰ διατάγματα (*ordonnances*) 5) δεδομένου ὅτι ἡ ἐπέμβασις τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς τοῦ νομοθετικοῦ πεδίου ὑπόκειται, κατ' ἀρχὴν, εἰς ὑστερογενῆ ἔλεγχον τοῦ Κοινοβουλίου ὁ νόμος ὀφείλει, ἐπίσης, νὰ προβλέπῃ μίαν δευτέραν προθεσίαν, ἀναγκαίως μακροτέραν τῆς πρώτης, ἢ ὁποῖα συμπίπτει μὲ ἐκείνην ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ καταθέσῃ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸ νομοσχέδιον τῆς περὶ ἐγκρίσεως. Ὅσον ἀφορᾷ αὐτὰ ταῦτα τὰ διατάγματα, ἀποφασίζονται ἐν ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ, προηγουμένης γνώμης τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ἐρμηνείαν, τὸ ἄρθρ. 38 δὲν ἐμποδίζει τὴν πρόθεσιν καὶ ἄλλων περιορισμῶν εἰς τοὺς ἤδη ὀριζομένους καὶ ἀποτελοῦντες ἓν ὑποχρεωτικὸν *minimum*.

Τοιοῦτοτρόπως, ὁ νόμος τῆς 4ης Φεβρουαρίου 1960, ἐπεφύλαττε τὴν ἐξουσιοδότησιν προσφυγῆς εἰς τὸ διάταγμα, κυβερνήσεως ἢ ὁποῖα εὐρίσκετο ἐν ὑπηρεσίᾳ. Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ἡ ἐξουσιοδότησις κατέπιπτεν ἐὰν

ἡ Κυβέρνησις παρητεῖτο πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τῆς προβλεπομένης προθεσμίας. Ἄρα, ἡ ἐξατομίκευσις τῆς ἐξουσιοδοτήσεως, ἐπ' ὠφελείᾳ συγκριμένης Κυβερνήσεως θεωρεῖται ἀναγκαία. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἄλλας προϋποθέσεις, ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ὡσὸςδήποτε, θὰ ἀποδώσῃ κείμενα τελειότερα. Ἄς μὴ λησμονῆται, ὅμως, ὅτι ἡ ἄποψις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ παραμερισθῇ, ὅπως συνέβη εἰς πολλάς περιπτώσεις ὑπὸ τὴν 5ην Δημοκρατίαν καὶ ἐπὶ θεμάτων ὑψίστου ἐνδιαφέροντος συνταγματικοῦ.⁽²⁵⁹⁾

Ὁ λόγος υἱοθετήσεως τούτων ἐν ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ εἶναι καταφανής, διότι τοιοῦτοτρόπως ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἐνότης τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ὁμοιογένεια τοῦ προγράμματός της.

Ὁ προσδιορισμὸς καθωρισμένης προθεσμίας, ὡσὸςδήποτε ἀναγκαῖος, δὲν πρέπει νὰ ὀδηγῇ εἰς βεβιασμένα συμπεράσματα. Ἀποδεχόμενοι τὴν πρακτικὴν τῶν διαταγμάτων, ὀφείλομεν νὰ ἀποδεχθῶμεν καὶ τὰς ἀνάγκας αἱ ὁποῖαι τὰ ἐπέβαλον, ἐπομένως καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν τελευταίων τούτων.

Οἱ σκοποὶ τῶν διαταγμάτων ποικίλλουν, ἄρα, κατὰ τὰς ἀνάγκας αἱ ὁποῖαι τὰ ἐπέβαλον καὶ αἱ προθεσμῖαι διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν, ποικίλλουν, ἐπίσης, λόγῳ τῆς διαφόρου σκοπιμότητος τῶν ἐπιδιωκομένων στόχων.

Ὁ σκοπὸς προωθήσεως μιᾶς θετικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀπαιτεῖ προθεσμίαν μικροτέραν ἢ ὅτι μιὰ μικρὰ περιορισμένη τοπικὴ κρίσις, (ὅπως ἡ συνεπεία διαδηλώσεων τῶν μικρεμπόρων) καὶ μιὰ κρίσις ὡς ἡ Ἀλγερινὴ ἀπαιτεῖ προθεσμίαν μεγαλυτέραν τῆς προηγουμένης.

Ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκρίσεως τῶν διαταγμάτων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῆς 2ας παραγράφου τοῦ ἄρθρου 38, ταῦτα παραμένουν ἰσχυρὰ ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις καταθέσῃ ἐγκριτικὸν νόμον πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τῆς δευτέρας προθεσμίας τῆς ὀριζομένης ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἐξουσιοδοτοῦντος τὴν προσφυγὴν εἰς τὸ διάταγμα.

Μετὰ ταῦτα, εἰς περίπτωσιν καταθέσεως, δύναται νὰ προκύψουν τρεῖς περιπτώσεις 1) Ὁ νόμος οὐδέποτε ἐγγράφεται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, ἄρα οὐδέποτε παρουσιάζεται πρὸς συζήτησιν: τὰ διατάγματα παραμένουν ὅ,τι μέχρι στιγμῆς αὐτῆς εἶναι, ἤτοι διοικητικαὶ πράξεις μὲ ὅλας τὰς ἐντεῦθεν συνεπείας 2) ὁ νόμος ἔρχεται εἰς συζήτησιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία ἀρνεῖται τὴν ἐγκρισιν: τὰ διατάγματα ἀκυροῦνται 3) τὸ Κοινοβούλιον ἐγκρίνει τὰ διατάγματα. Ταῦτα λαμβάνουν ἀξίαν νόμου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὰ ἀπαλλάσσει παντὸς δικαστικοῦ ἐλέγχου.

Β. Κατὰ τὸ ἄρθρον 47, τὸ Κοινοβούλιον ψηφίζει τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ (ὀργανικοῦ) νόμου προβλεπομένης προϋποθέσεις

---

259. Ὅρα καὶ παρομοίαν ἄποψιν εἰς G.Berlia, ἔ.δ., σελ. 61.

«...Ἐάν τὸ Κοινοβούλιον δὲν ἀποφασίζει, ἐντὸς προθεσμίας 70 ἡμερῶν, αἱ προϋποθέσεις τοῦ νομοσχεδίου τίθενται εἰς ἰσχὺν διὰ διατάγματος».

Τὸ καθεστῶς τὸ διέπον τὰ ἐν λόγῳ διατάγματα εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 38 προβλεπόμενον. Τὰ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐκδιδόμενα τοιαῦτα, λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ἐκ τοῦ ἄρθρ. 47 πηγαζούσης ἀρμοδιότητος δὲν δύναται νὰ μετακληθοῦν, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ ἐκ τοῦ ἄρθρου 38. Ὅτι, ὅμως, χρήζει μεγαλύτερας προσοχῆς εἶναι ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ἡ Κυβέρνησις δὲν ζητεῖ νομοθετικὴν ἐξουσιοδότησιν. Εἶναι ἡ ἀδράνεια τοῦ Κοινοβουλίου ἢ ὁποῖα τὴν καθιστᾷ ἀρμοδίαν. Εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν παρατήρησιν εὐρίσκεται καὶ ἡ ratio τοῦ ἄρθρου. Διὰ τούτου ἐμποδίζεται μία ἐκ μέρους τῆς ἀντιπολιτεύσεως προσπάθεια φραγμοῦ τῆς πορείας τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος τῆς Κυβερνήσεως εἴτε ἔνεκα ἠλελημένης εἴτε ἀθελήτου ἀδρανείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ 5ης ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Ὁ «συνεταιρισμός» προέδρου - πλειοψηφίας καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ ἀδυναμίαι

Α. Ἡ 5η Δημοκρατία εἶναι γέννημα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ δημοκρατίας καὶ αὐταρχικῆς ἐξουσίας ἥ ὅποια ἐδέσποζεν εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν οὐσιαστικῶς, ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ 5η Δημοκρατία ἀπεπειράθη νὰ τὰς συνθέσῃ κατὰ τὴν «φόρμουλαν» τοῦ Sieyès, «ἡ ἐξουσία προέρχεται ἐκ τῶν ἄνω, ἡ ἐμπιστοσύνη ἐκ τῶν κάτω». Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀντιστραφεῖσα ἀνισότης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκρυβῆ.

Ἄν εἰς τὴν τετάρτην Δημοκρατίαν ἐδέσποζεν τὸ Κοινοβούλιον («ἡ δημοκρατία») ἐγκλεῖον (κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Pierre Avril) ἐννοιάν τινα ἀρχαίας «Ἀγορᾶς», εἰς τὴν 5ην Δημοκρατίαν τὸ δεσπότην σύμβολον εἶναι ὁ «ῥυπατός», ὡς ἔκφρασις τῆς ἐπιβολῆς τῆς Κυβερνήσεως. (260)

Ἡ ἐξουσία, λοιπὸν, συγκεντροῦται ἐντὸς τῶν χειρῶν τοῦ Προέδρου ὁποῖος, ὁμως, δὲν δύναται νὰ τὴν ἀσκήσῃ ἐλευθέρως, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸ μέτρον ὑποστηριζέως του ὑπὸ μιᾶς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀποτελοῦσης ἀντανάκλασιν εὐρείας ἐκλογικῆς τοιαύτης.

Βασικόν, ἄρα, χαρακτηριστικόν τῆς 5ης Δημοκρατίας εἶναι εἰς «συνεταιρισμός» Κυβερνήσεως-πλειοψηφίας μὲ τὴν παραλλαγὴν, ὁμως, ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι Κυβέρνησις ἐνός (προσώπου) καὶ ἡ πλειοψηφία εἰς τὴν οὐσίαν, ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, προεδρικῆ. Ὑπὸ πᾶσαν μορφήν, εἴτε εἰς τὴν Βουλὴν εἴτε εἰς τὸ δημοψήφισμα εἴτε εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς, ἡ πλειοψηφία ἀναφέρεται εἰς τὸν Πρόεδρον.

Τὸ διφυῆς ὁμως τῆς, ἀνωτέρω, πλειοψηφίας εἶναι ἐπίσης ἀναμφισβήτητον: προεδρικὴ πλειοψηφία, ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, εἶναι ἡ περιβάλλουσα ἕνα τῶν διεκδικητῶν τῆς προεδρίας κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς ἢ τὸν πρόεδρον κατὰ τὰ δημοψηφίσματα. Κοινοβουλευτικὴ πλειοψηφία, ἐκεῖνη ἡ ὅποια σχηματίζεται κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, προκειμένου νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ Προέδρου ἐντὸς τοῦ Κοινοβουλίου. Ἡ ὑπαρξίς ἢ ἡ ἀνυπαρξία τῆς τελευταίας ταύτης ἐπηρεάζει βαθύτατα τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος. Ἡ Κυβέρνησις, διορισθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου

260. P. Avril, le gouvernement de la France, σελ. 38.

καὶ ὑπεύθυνος ἐνώπιον αὐτοῦ εἶναι, ἐπίσης, συνταγματικῶς ὑπεύθυνος ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἐὰν μία ἐχθρική πλειοψηφία ἀπεδοκίμαζεν τὴν Κυβέρνησιν, τοῦτο θὰ ἐσήμαινε ἀποδοκιμασίαν τοῦ Προέδρου καὶ ἡ διάστασις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λυθῆ ἄλλως ἢ μὴ διὰ προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Τί θὰ συνέβαινε εἰς τὴν περίπτωσιν ὅπου ἡ ἐτυμηγορία τῶν καλῶν ἦτο ἀντίθετος εἰς τὸν Πρόεδρον; ἢ εἰς τὴν ὁμοίαν περίπτωσιν, ὅπου, ληξάσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου ἀλλ' ὄχι τῆς προεδρικῆς (λόγω τῆς διαφόρου διαρκείας των) ἀνεδύετο πλειοψηφία ἐχθρική;

Ἡ νέα κοινοβουλευτικὴ πλειοψηφία θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὴν πρωθυπουργίαν διὰ τὸν ἀρχηγόν της. Ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβεβαιωθῆ ἀποδεικνύεται ἐκ δύο παραδειγμάτων ἐξ ὧν ἀβιάστως ἀντλοῦνται ἀναλογικὰ συμπεράσματα.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1968, ὁ στρατηγὸς de Gaulle διορίζει πρωθυπουργὸν τὸν Couve de Murville ἀντὶ τοῦ Georges Pompidou, ἐμψυχωροῦ τῆς προεκλογικῆς ἐκστρατείας καὶ ἀναμφισβητήτου ἀρχηγοῦ τῆς πλειοψηφίας εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἡ κεκαλυμμένη ἀποδοκιμασία τῶν γκαλλιστῶν βουλευτῶν ἐναντὶ τῆς «βασιλικῆς» αὐτῆς ἀποφάσεως, ἀποδίδει ἐμβρυωδῶς τὴν κατάστασιν ἢ ὁποία θὰ ἐδημιουργεῖτο ἐὰν ὁ πρόεδρος ἐτόλμα νὰ ἀρνηθῆ τὴν πρωθυπουργοποίησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς νέας, ἀντιθέτου του, κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας. Προηγουμένως, τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους, ὁ Pierre Mendès France διαπιστῶν, ἐντὸς τῆς καμίνου τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διάστασιν Κοινοβουλίου καὶ κοινῆς γνώμης—μολονότι ὁ Pompidou διαθέτει τὴν δεδηλωμένην—δηλοῖ ὅτι «εἶναι ἐτοιμὸς νὰ ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνas τὰς ὁποίας θὰ τοῦ ἀνέθετεν, ἡ Ἠνωμένη Ἀριστερά». Ζητεῖ δηλ. τὴν ἀλλαγὴν τῆς Κυβερνήσεως προκειμένου ἡ Χώρα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀδιεξόδου.

Ἄν μία πλειοψηφία «νομιζομένη» ζητεῖ τὴν Κυβέρνησιν εἶναι εὐκόλον νὰ φαντασθῶμεν μὲ ποῖον πάθος θὰ τὴν ζητῆ, ἐὰν εἶναι, λόγω λαϊκῆς ἐτυμηγορίας, βεβαία. Βεβαίως, ὁ Πρόεδρος ἔχει δικαίωμα νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ, διὰ νέας προσφυγῆς εἰς τὰς κάλπας, μεταβολὴν ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦ λαϊκοῦ ρεύματος. Ἀλλὰ τοῦτο, μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διάλυσις ἀποτελεῖ συνέπειαν τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ διάμیان φοράν (διότι δρᾷ ἐναντίον αὐτοῦ ἡ ἐνιαύσιος ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν προθεσμία ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος δὲν ἔχει δικαίωμα νέας διαλύσεως). Ἀλλὰ ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου μὲ νωπὴν τὴν ἐκφρασιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως βεσίμως θὰ ἐθεωρῆτο κατάχρησις ἂν μὴ πραξικόπημα.

Β. Διάστασις τῶν δύο πλειοψηφιῶν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς περίπτωσιν προεδρικῶν ἐκλογῶν. Ἐνῶ εἰς τὴν Βουλὴν ὑπάρχει κοινοβουλευτικὴ πλειο-

ψηφία π.χ. γκαλλική, εκλέγεται πρόεδρος διαφορετικής παρατάξεως. Τοιαύτη θά ἦτο ἡ ὑποθετική, περίπτωσης τῆς ἐκλογῆς τοῦ Alain Poher τὸν Ἰούνιον 1969, ἐνῶ ὑπῆρχε παντοδύναμος κοινοβουλευτικὴ πλειοψηφία τῆς Ἐνώσεως 5ης Δημοκρατίας καὶ Ἀνεξαρτήτων. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ Πρόεδρος ἢ θά διέλυε τὴν Βουλὴν προκειμένου νὰ ἐναρμονίσῃ τὰς δύο πλειοψηφίας ἢ θά ἀπέβαινε, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Duverger, «ἐξαρθρωτῆς τῶν δύο blocs» στηριζόμενος εἰς ὅλους τοὺς μετριοπαθεῖς δηλ. οὔτε εἰς τοὺς κομμουνιστάς, οὔτε εἰς τοὺς σκληροὺς U. D. R. Θὰ ἐπανελαμβάνετο εἰς τὸ βάθος ἡ πρακτικὴ τῶν κεντρῶων συμμαχιῶν ὅπου σοσιαλισταὶ τύπου Guy Mollet, μεταρρυθμισταὶ τύπου J. J. Servan Schreiber, κεντρῶοι τύπου Lecanvet, ἀνεξάρτητοι τύπου Giscard d'Estaing-καὶ γκαλλικοὶ φιλελεύθεροι τύπου Chaban Delmas θά ἐσχημάτιζον διαδοχικῶς κυβερνήσεις. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἀπέβαινε πάλιν «διαιτητῆς» καὶ τὸ ὅλον πολίτευμα θά παρουσίαζεν εἰκόνα ἐπιστροφῆς εἰς τὴν τετάρτην Δημοκρατίαν. Ἡ κατάστασις θά ἐνεδυνάμωνε τὴν κοινοβουλευτικὴν ἐκπροσώπωσησιν τῶν δύο ἄκρων, θά ἠμπόδιζεν τὴν πώλωσησιν τῶν δυνάμεων εἰς δύο μεγάλας παρατάξεις καὶ «θὰ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν δύο ἄκρων αἱ ὁποῖαι συνέτριψαν τὴν Δημοκρατίαν τῆς Βαϊμάρης».(261)

2. Ἀπὸ τὸν de Gaulle εἰς τὸν Pompidou.

A. Ὑπὸ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, «τὰ πράγματα ἐξελίσσονται ὡς ἐὰν ὑπῆρχον εἰς τὴν πραγματικότητα δύο Συντάγματα: Ἐν γραπτὸν τοῦ ὁποῖου γίνεται χρῆσις μόνον εἰς βᾶρος τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν διατήρησιν ἑνὸς ὀρισμένου ἀριθμοῦ πλασμάτων, ἑνὸς πλάσματος Κοινοβουλίου, ἑνὸς πλάσματος Κυβερνήσεως, καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι πρόσφορα εἰς τὴν δημιουργίαν δημοκρατικῆς προθήκης τοῦ πολιτεύματος· καὶ παραλλήλως ἕν ἄλλο σύνταγμα ἐθιμικόν, τὸ ὁποῖον ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας οἰκοδομεῖ συμφώνως πρὸς τὰς παρωθήσεις τῆς νοοτροπίας του καὶ συμφώνως πρὸς τὰ κελεύσματα τῆς πολιτικῆς του καὶ τὸ ὁποῖον συστηματοποιεῖ κατὰ τὰς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁμιλίας του»(262). Εἰδικῶς ἀπὸ τὸ 1962, θεωρεῖ ὅτι ἔχει τὰς χεῖρας του τελείως ἐλευθέρως καὶ παύει νὰ σκέπτεται τὸν ρόλον του, μόνον ὡς διαιτητικόν. Τὸν δέχεται τοιοῦτον καθ' ὃ μέτρον, ὡς ἔννοια ὑπάλληλος, περικλείεται ἐντὸς τῆς ἰδέας τοῦ Προέδρου—ἐθνικοῦ ὁδηγοῦ. Τὴν ἀσντίληψιν αὐτὴν οὐδέποτε ἐγκατέλειπεν ὁ στρατηγὸς de Gaulle. Αἱ ἰδέαι του περὶ ἀρχηγοῦ κράτους διαποτίζονται πάντοτε ἐξ «ἐκείνου τοῦ εἴδους μοναρχίας τὸ ὁποῖον ἤσκησεν ἄλλοτε καὶ

261. Ὅρα Duverger, ἑ.ἀ., ἐκδοσις 1970, σελ. 752.

262. A. Chadenagor, σοσιαλιστῆς βουλευτῆς εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, 24 Ἀπριλίου 1964.

τὸ ὁποῖον ἀργότερον ἐπεκυρώθη ἀπὸ τὴν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν»⁽²⁶³⁾. Ἐπιπλέον, ἀπὸ τοῦ 1962, τὰς ἐνέδωσε μὲ συνταγματικὴν νομιμότητα. Αἱ βάσεις τῆς τοιαύτης, περὶ πολιτεύματος, ἰδεολογίας του εἶναι μία «ὠρισμένη ἰδέα» διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἡ ὁποία ἤδη ἀνελύθη καὶ μία τοιαύτη περὶ Συντάγματος καὶ πλειοψηφίας.

Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, χωρὶς ἄλλωστε νὰ προδίδη εἰς τοῦτο τὴν γαλλικὴν παράδοσιν, ἀναλυθείσης καὶ αὐτῆς ἀπὸ πρακτικῆς πλευρᾶς, θεωρεῖ τὸ Σύνταγμα ὄχι ὡς Χάρτην τοῦ ὁποῖου ὁ Πρόεδρος εἶναι εἰς ὑπηρετίαν ἀλλ' ὡς μηχανισμόν «ὁ ὁποῖος ὀφείλει ὄχι νὰ καθιδρύσῃ ἕν πολιτικὸν σύστημα ἀλλὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ λειτουργήσῃ, διότι τὸ νέον θεμέλιόν του δὲν εἶναι τὸ δίκαιον ἀλλὰ ἡ θέλησις τῆς πλειοψηφίας... καὶ οὐδὲν κείμενον δύναται νὰ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν θέλησιν αὐτῆς»⁽²⁶⁴⁾. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle πιστεύει ὅτι εἰς τὰς πλειοψηφίας τὰς ὁποίας τοῦ δίδει ὁ λαός, ἐνσωματώνεται καὶ ἡ «νόμιμος Χώρα» (ἡ πλειοψηφία ἢ ἐκφραζομένη διὰ τῶν παντὸς εἶδους ἐκλογῶν) καὶ «ἡ ἀληθὴς» τοιαύτη (ἡ ἀληθὴς ἀλλ' ἀόρατος πλειοψηφία ἢ ἐκφράζουσα τὰς ὁρατὰς ἐθνικὰς ἀρετὰς, τὰς κατὰ τὸν ὅρον τοῦ Réguy, περίπου, σαρκικὰς).

Ἡ ἐκλογικὴ πλειοψηφία ἐκφράζει τὴν «πραγματικὴν χώραν» μόνον ὅταν μὲν πεισθῇ εἰς αὐτήν. Εἰς δυσκόλους (ὅπως τὸ 1940) στιγμὰς, εὐρίσκονται ἄνθρωποι ἐκφράζοντες τὴν πραγματικὴν χώραν χωρὶς νὰ συνοδεύονται ἀπὸ ἐκλογικὴν πλειοψηφίαν. Ἐάν π.χ. τὸ 1940 διεξήγετο δημοψήφισμα, ὁ στρατάρχης Petain θὰ ἐλάμβανε συντριπτικὴν πλειοψηφίαν, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίη ὅτι ἐκφράζει τὴν Χώραν. Ἄρκεῖ ἡ πρωτοβουλία ἐκφράσεως τῆς «ἀληθοῦς χώρας» νὰ ἐπικαλύπτεται, ὅταν ὁ χρόνος ἐπιστῇ, ὑπὸ ἐκλογικῆς πλειοψηφίας συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῶν θεσμῶν.

Ἐξ ὅλων τούτων, ἄρα, καταφαίνεται ἡ πίστις εἰς τὸν ὀδηγητικὸν του ρόλον καὶ ὁ «παιδαγωγικὸς» (ἢ ἴσως πατερναλιστικὸς) χαρακτὴρ τῆς πολιτικῆς του γραμμῆς. Ὁ Πρόεδρος, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, «κοινωνῶν», κατὰ τὴν ἐκφρασίν τοῦ Vedel, μετὰ τοῦ λαοῦ, ἱστηρίζει τὸ ὑπατον ἐθνικὸν συμφέρον. Ὑπὸ τοιαύτης συνθήκας δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῇ τις διατι ὁ de Gaulle ἠσκησεν τὴν ἐξουσίαν ὡς ἐκλεγόμενος μονάρχης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς σταδιοδρομίας του, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ ἀντιλήψεις αὗται «κατέληγον νὰ ἀποστεροῦν τὴν πολιτικὴν ζωὴν, παντὸς εὐγενοῦς περιεχομένου»⁽²⁶⁴⁾.

Θεωρῶν τὰ κόμματα, τὰ συνδικάτα, τὸ Κοινοβούλιον, ὡς συναθροίσεις

263. Ἐπισημειώσεις, τόμος III, σελ. 237, ἔκδ. Plon.

264. Ὅρα καὶ F.Goguel-A.Grosser, La politique en France, ἔκδ. P.U.F., συλλογὴ U, σελ. 265 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν σελ. 266.

έκφραζούσας συμφέροντα μονομερή και έγωϊστικά, άνίκανα, άρα, να προσδώσουν ιδεολογικόν χρώμα και βαρύτητα εις τας έθνικάς αποφάσεις, περιπίπτει εις άπαραδέκτον μονολιθισμόν και κάποτε εις αντιπλουραλισμόν, έλάχιστα δημοκρατικόν. Διά να παραλλάξωμεν τόν Duverger, όμιλούντα περι Δημοκρατίας άνευ λαού, ό de Gaulle έπίστευεν, μέχρις ένός σημείου, εις μίαν Γαλλίαν άνευ γάλλων, ύπό τήν έννοιαν ότι ούτοι είναι κατώτεροί της.

Β. Έάν ό στρατηγός de Gaulle ήθελεν να άποτελη μετέωρον άνεπανάληπτον έντός τής γαλλικής ιστορίας, ό Georges Pompidou έφιλοδόξησεν να είναι «εις γάλλος μεταξύ τών γάλλων»(265). Τοϋτο άποτελει τήν άλλαγήν ύφους τοϋ πολιτεύματος. Αϋτη συνιστά και προσγειώσιν και άνοιγμα.

Με τήν προσθήκην εις τήν κυβερνητικήν πλειοψηφίαν τών κεντρώων τοϋ Duhamel τó καθεστώς άνοίγεται, κάπως, πρós τήν Εϋρώπην και, ό γκαλλισμός, μολονότι διέρχεται πάντοτε εκ τοϋ de Gaulle, άποβαίνει περισσότερο «ρεαλιστικός», όλιγότερον φαινόμενον πάθους και περισσότερο φαινόμενον πολιτικόν. «Ο γκαλλισμός, ιακωβινικός με τόν Michel Debré, άποβαίνει πραγματιστικός με τόν Georges Pompidou», παρατηρεί ό Marcel Prelot(266).

Παρ' όλον ότι ό M. Debré έξεπροσώπει τόν ιακωβινικόν γκαλλισμόν, αί βασικαί γραμμαί έρμηνείας τοϋ Συντάγματος και ύπό τόν Pompidou, έπίσης, διετηρήθησαν. Η «άνισος δυαρχία» συνεχίσθη ύπερ, πάντοτε τοϋ προέδρου.

Τό «συμβόλαιον» μεταξύ Pompidou, Chaban-Delmas και Messmer ένεπνεύσθη άπό τó Σύνταγμα τοϋ 1958, ως έτροποποιήθη άπό τοϋ 1962, διά τής εκλογής τοϋ Προέδρου διά καθολικής ψηφοφορίας. «Μεταξύ τοϋ Προέδρου και τοϋ Πρωθυπουργού οϋδεις συναγωνισμός είναι νοητόν να ύπάρχη. Έκλεγόμενος ύπό τοϋ λαού εις τó σύνολόν του, ό Πρόεδρος διαθέτει μίαν συμπληρωματικήν έξουσίαν έναντι παντός άλλου (έπίσης) εκλεγόμενου όργανου. Τό έργον τοϋ πρωθυπουργού συνίσταται εις τó να εκτελη τήν κυβερνητικήν πολιτικήν επί τή βάσει τών μεγάλων προσανατολισμών κα-

265. "Ορα έφ. Le Monde τής 12 'Ιουνίου 1969.

266. Histoire des idées politiques, 4η έκδοσις, ως άνωτέρα, σελίδες 726-727. Η πλήρης περικοπή, λίαν ένδεικτική τών ποικίλων καταβολών τοϋ γκαλλισμού έχει ως άκολούθως: «Ο γκαλλισμός είναι ιακωβινικός διά τοϋ M. Debré, [πραγματιστικός διά τοϋ G. Pompidou, τεχνοκρατικός διά τοϋ A. Chalandon, άνάγεται εις τόν Péguy διά τοϋ E. Michelet, άποβαίνει συναισθηματικός διά τοϋ F. Mauriac, άνατρέχει εις τόν Barrès διά τοϋ A. Malraux, εις τόν Rousseau διά τοϋ R. Capitant. Φιλελεύθερος και κοινοβουλευτικός διά τοϋ G. Montalebert, χρωματίζεται ύπό τοϋ Maurras διά τοϋ C. Perroux και τής μικρᾶς ομάδος «Νέον Καθεστώς» ή έπηρεάζεται ύπό τοϋ Teillard de Chardin, μέσω περιωρισμένου άριθμού κοινοβουλευτικών ή μαχητικών όπαδών του...».

θορισθέντων υπό του προέδρου». Ἡ δήλωσις αὕτη τοῦ Chaban-Delmas ἀλλὰ καί τὰ πράγματα, ἀποδεικνύουν ὅτι ἐπὶ τοῦ δευτέρου προέδρου τῆς 5ης Δημοκρατίας ἡ σχέσις ὑποταγῆς συνεχίσθη. Ὅ,τι ἤλλαξεν εἶναι τὸ λεγόμενον πεδῖον ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ προέδρου (domaine reservé) ἀποτελοῦν κατασκευὴν καθαρῶς πρακτικὴν μὴ προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.⁽²⁶⁷⁾

Ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, τοῦτο περιελάμβανε τὴν Ἐθνικὴν Ἄμυναν, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καί, μέχρι τοῦ 1962, τὰς ἀλγερινὰς ὑποθέσεις. Ἐπίσης, κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῶν περιστάσεων, οἰονδήποτε σημαντικὸν ζήτημα. Τὰ ὑπόλοιπα καὶ ὀλόκληρος ἡ διοικητικὴ εὐθὺνὴ ἐπαφίενται εἰς τὸν Πρωθυπουργόν.

Ἐπὶ προεδρίας Pompidou ὑπῆρχεν πεδῖον ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος, ἀλλὰ τοῦτο ἤλλαξεν κύριον ὄστος εἶναι ὁ Πρωθυπουργός. Ἡ ἔκτασις του προσδιωρίζετο, κάπως νεφελωδῶς, διὰ τῆς φράσεως «νέα κοινωνία» (Nouvelle Société) καὶ ἀφεῶρα τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς ὑποθέσεις. Ὁ Chaban Delmas μετὰ τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ὑπουργῶν ἔρριπτεν τὸ βᾶρος του εἰς τοὺς «γάλλους» δηλ. εἰς τὰς ἐπιτακτικὰς τῶν ὕλικὰς ἀνάγκας. Τὸ ἴδιον ἐδήλωσεν ὅτι θὰ κάμη καὶ ὁ Messmer (Ἰούλιος 1972). Ὁ Πρόεδρος ὁμοίως, ἀπησχολεῖτο ὄχι μόνον μὲ τὴν ἄμυναν καὶ τὴν διπλωματίαν, ἀλλ' εἶχεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν του τὸν ὑπόλοιπον ὄγκον τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων⁽²⁶⁸⁾. Τοῦτο δὲν ἐσήμαινεν, ἀναγκαίως, τὰσιν περαιτέρω μειώσεως τοῦ ρόλου τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἀλλ' ἀναγνώρισιν τῆς σπουδαιότητος τοῦ πεδίου μὲ τὸ ὁποῖον ἠσχολεῖτο καὶ τὸ ὁποῖον, ἐμμέσως, ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶχεν παραμεληθῆ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle.

Ὁ τοιοῦτος, ἐν τῇ πράξει, καταμερισμὸς τῶν ἀρμοδιοτήτων ἀνύψωσε τὴν σπουδαιότητα τῶν «μικρῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων» καὶ τῶν προεδρικῶν ἀκροάσεων. Τοιουτοτρόπως, τὸ καθαυτὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀπέβαινεν ἓν εἶδος ἐνημερώσεως καὶ συντονισμοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἠκούοντο ὁ Πρωθυπουργός καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συνεργαζομένων κομμάτων, ἐνῶ οἱ ἐπὶ μέρος Ὑπουργοὶ περιωρίζοντο νὰ προβαίνουν εἰς ἀνακοινώσεις ἐπὶ τῆς δραστηριότητος τῶν τομέων τῶν καὶ νὰ καταγράφουν τὰς τελικὰς ὁδηγίας τῶν ἀφορώντων αὐτοὺς θεμάτων. Αἱ ἀντιθέσεις, αἱ παρατηρήσεις καὶ αἱ προτάσεις ἀπετέλουν μᾶλλον ἀντικείμενον τῶν εἰδικῶν ἀκροάσεων καὶ ὄχι τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Βεβαίως, αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις τῶν σχολιαστῶν⁽²⁶⁹⁾ δὲν ἔχουν

267. Πρῶτος ὠμίλησεν περὶ domaine reservé ὁ Vedel, τὸν ὄρον υἱοθέτησεν ὁ Chaban Delmas (ὄρα Duverger, ἔ. ἀ. ἐκ. 1968 σελ. 574.

268. Ὅρα εἰς ἐφ. Le Monde, P.V.Ponté, ἄρ. Le nouveau style du régime, 28 Ἰανουαρίου 1970.

269. Ὅρα εἰς ἐφ. Le Monde, ἔ. ἀ. ὑποσ. 268.

τήν δύναμιν ἀμεταβλήτου κανόνος. Πειρῶνται ὁμως νὰ συλλάβουν τὰς τάσεις τῆς κρυσταλλουμένης νέας πρακτικῆς. Ὅ,τι πρέπει, ἐπίσης νὰ παρατηρηθῆ εἶναι ἡ τήτησις τῆς παραδόσεως τῶν δύο, τοῦλάχιστον, πρωθυπουργῶν κατὰ τὴν προεδρικὴν ἑπταετίαν.⁽²⁷⁰⁾ Ὁ ἀνασχηματισμὸς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ προσώπου τοῦ πρωθυπουργοῦ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ἀνανεώσεως καὶ διασποῦν τὴν «μονοτονίαν» καὶ τὸν «κόρον» ἐκ τῆς μακρᾶς προεδρικῆς θητείας.⁽²⁷¹⁾ Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ κυβερνητικὴ πλειοψηφία εἶχεν ἀπωλέσει τὰς θέσεις τῆς κατὰ τελευταίας βουλευτικᾶς ἐκλογᾶς (Μάρτιος 1973) ὁ πρόεδρος θὰ ἦτο, κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα, ὑποχρεωμένος νὰ ἀλλάξῃ τὸν πρωθυπουργόν, προσπαθῶν νὰ ἀνασύρῃ, διὰ καταλλήλου ἐπιλογῆς νέαν κοινοβουλευτικὴν πλειοψηφίαν. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν θὰ ἀνεφαίνοντο πολλαὶ ἐκ τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ συστήματος καὶ θὰ ἐδικαιώνοντο οἱ ὑποστηρίζοντες χρονικὸν συντονισμόν προεδρικῆς καὶ βουλευτικῆς θητείας. Ὁ δεῦτερος πρόεδρος τῆς 5ης Δημοκρατίας ἐπιλέξας ὡς πρῶτον πρωθυπουργόν του τὸν Chaban Delmas ἐνήργησεν, μᾶλλον, ἐπιτυχῶς. Αἱ δύο προσωπικότητες εἶναι πολιτικῶς συμπληρωματικαί. Ἀναμφισβητήτου κύρους ὁ Pompidou, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς πλειοψηφίας, ἀπετέλει τὸν συντηρητικὸν πόλον αὐτῆς. Πειστικὸς εἰς τὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν «νέαν κοινωνίαν», ὁ Chaban Delmas, ἀλλὰ δεχόμενος ὡς ἀναμφισβήτητον τὸ προβάδισμα τοῦ Προέδρου, ἀπετέλει τὸν προοδευτικὸν τῆς πόλον. Συνεργαζόμενοι, τέλος, οἱ δύο ἄνευ ἐμφανῶν διαταραχῶν, ἐνεθῦμιζον τὰ δύο πρόσωπα τοῦ Ἰανοῦ, ἐκφράσεων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πολιτικῆς. Ὁ διορισμὸς ὡς δευτέρου Πρωθυπουργοῦ τοῦ Pierre Messmer, ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, συνδυάζοντος πίστιν εἰς τὸν Pompidou ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς «παλαιὰς», «ἱστορικὰς ἀρετὰς» τοῦ γκαλλισμοῦ εἶχε τὴν ἔννοιαν στροφῆς πρὸς τὴν γκαλλικὴν «ὀρθοδοξίαν» καί, ἐν ὄψει ἐκλογῶν, ἔννοιαν διαβεβαιώσεως τῆς συντηρητικῆς πολιτικῆς οἰκογενείας ὅτι οἱ «φύλακες γρηγοροῦν». Ἐναντι δὲ τοῦ Συμφώνου τοῦ Κομμουνιστικοῦ καὶ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἔννοιαν ἂν μὴ ἀπειλῆς, τοῦλάχιστον «ἀποφασιστικότητος». Ὁ θάνατος τοῦ Pompidou (2-4-74) θὰ ἀποτελέσῃ σκληρὰν δοκιμασίαν διὰ τοὺς θεσμοὺς τοῦ καθεστώτος. ⁽²⁷²⁾

270. Τοῦτο ἐπεβεβαιώθη καὶ ἀπὸ τὸν περιορισμένον ἀνασχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Messmer (τέλη Φεβρουαρίου 1974), ὅποτε ὁ παραιτηθεὶς πρωθυπουργός, διεδέχθη αὐθημερὸν τὸν ἑαυτὸν του.

271. Ὁ Πρόεδρος Pompidou ἐματαίωσε τὸ σχέδιον μειώσεως τῆς προεδρικῆς θητείας, προκειμένου νὰ τὸ συνδράσῃ, ἐὰν ἐπέζη, διὰ δημοψηφίσματος ὀλίγον πρὸ τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν (τοῦ 1976) καὶ διὰ καταλλήλων χειρισμῶν νὰ ἀνασύρῃ προεδρικὴν πλειοψηφίαν (Le Monde, sel. heb., 25 - 31 Ὀκτωβρίου).

272. Ὅρα σελίδα 194 τοῦ κειμένου, ἐν ἀρχῇ.

Τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1958 - 1962 καὶ αἱ συνετεία τῆς μεταπολιτεύσεως τῆς 1ης Ἰουνίου 1973, τοῦ Ψηφίσματος καὶ τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 29ης Ἰουλίου ἰδίου ἔτους, ἐπελθοῦσαι εἰς τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα τοῦ 1968 μεταβολαί: Ἡ εἰσηγητικὴ τοῦ Ψηφίσματος Ἐκθεσις, εἰς πέντε, τοῦλάχιστον, περιπτώσεις ἀνεφέρετο εἰς τὰ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα (καὶ εἰδικῶς εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος, 7, περὶ ἀναδείξεως τοῦ προέδρου, 34 καὶ 37, περὶ νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος, 9 περὶ δικαιώματος τοῦ προέδρου νὰ προεδρεύῃ τοῦ Ἑπιτροπικοῦ Συμβουλίου, 61 περὶ εὐθύνης τοῦ προέδρου). Καὶ μόνον τοῦτο θὰ ἤρκει ὡς ἐπιχείρημα ὁμοιότητος. Παραδόξως ὅμως, ὅ,τι εἰς τὰ δύο Συντάγματα συνίστα τὰς ὁμοιότητας συνίστα ἐπίσης καὶ τὰς διαφοράς, διότι ἅπασαι αἱ εἰσαγόμεναι διατάξεις μετεφυτεύθησαν παρηλλαγμέναι, ὡς διογκώνουσαι τὰς ἀρμοδιότητας τῶν ὀργάνων εἰς τὰ ὅποια ἀφεῶρων ἢ ἀπισχαινόουσαι τὰς τῶν ἄλλων (Βουλῆς). Οὐδεμίαν, ἐξ ἄλλου, παρουσίαζεν ὁμοιότητα ἢ ἀνάδειξις τοῦ πρώτου προέδρου τῆς 5ης γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ πρώτου προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς καθὼς καὶ ὁ τρόπος ἐπεξεργασίας τῶν συνταγματικῶν κειμένων (περὶ τοῦ τρόπου ἀνόδου τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν, τῆς ἐπεξεργασίας τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ἀναδείξεως τοῦ πρώτου προέδρου, ὅρα Βιβλίον Βον, κεφ. 2ον). Τὰ δὲ κενὰ τῆς περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ γάλλου προέδρου νομοθεσίας (ὅρα Βιβλίον 2ον, κεφ. 4ον) παρέμενον καὶ διὰ τὸν Ἕλληνα.

A. Αἱ ἐξουσίαι τοῦ προέδρου καὶ αἱ ἐπιπτώσεις τῶν ἐπὶ τῶν ἀρμοδιότητων τῆς Βουλῆς.

1. α) Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ψηφίσματος ἡ νομοθετικὴ ἐργασία ἤσκειτο ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Βουλῆς. Ἄρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε δικαίωμα νὰ ἀσκῇ καὶ μόνος νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 12 τοῦ ψηφίσματος πάντα τὰ θέματα νὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀμυναν καὶ Ἀσφάλειαν, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ μὴ ἐμπίπτοντα εἰς τὴν παραγρ. I στοιχεῖα α,β,γ, τοῦ ἄρθρου (ἅτινα ὑπάγονται εἰς τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Βουλῆς) ἐρρυθμίζοντο διὰ διαταγμάτων, ἐχόντων τυπικὴν ἰσχὺν νόμων καὶ ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τῇ προτάσει τοῦ οἰκείου ὑπουργοῦ (τοῦ ὁποίου σημειωθῆτω ὁ διορισμός, κατὰ τὸ ἄρθρον 10, ἦτο τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ προέδρου). Κατὰ τὸ ἄρθρον 34 τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος καθορίζονται ἐπακριβῶς τὰ θέματα νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος τῆς Βουλῆς, θεωρούμενα ὑπὸ τοῦ γάλλου

συνταγματικοῦ νομοθέτου ὡς τὰ «πλέον σημαντικά» («des plus importantes»), σὺν τοῖς ἄλλοις τὰ ἀφορῶντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, τὰς δημοσίας ἐλευθερίας καὶ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν, τὸν καθορισμὸν τῶν ἀδικημάτων καὶ τὰ τῶν ποινῶν τῶν, τὰ διέποντα τὴν φορολογίαν καὶ τὰ δημόσια λογιστικὰ καθὼς καὶ τὰ τοῦ γενικοῦ ὀργανισμοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης). Ὁ δὲ κατάλογος οὗτος ὁ ὁποῖος ἐβλήθη ὡς ἰδιαζόντως περιοριστικὸς τοῦ νομοθετικοῦ ρόλου τοῦ Κοινοβουλίου, δύναται νὰ συμπληρωθῇ καὶ νὰ καθορισθῇ δι' ὀργανικοῦ νόμου. Κατὰ τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν, «ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου 12 καθιερωμένη ἀπόκλισις ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος τῆς Βουλῆς παρουσιάζετο πολὺ πλέον περιορισμένη ἢ εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Γαλλίας τοῦ 1958, τὸ ὁποῖον καθώριζεν εἰδικῶς τὰ θέματα τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου (ἄρθρ. 34), ἀναθέτον πάντα τὰ ἄλλα εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν (ἄρθρ. 37)». Προσεκτικῆ, παρ' ὅλα ταῦτα, μελέτη θὰ κατεδείκνυεν ὅτι παρὰ τὴν περιοριστικὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ ἄρθρ. 34 τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος, ἡ νομοθετικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἑλληνος προέδρου ἦτο κατὰ πολὺ εὐρύτερα. Ἡ ἀπαρίθμησις δηλ. τοῦ γαλλικοῦ ἄρθρου 34 ὑπερεκάλυπτε τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α,β,γ ἀρμοδιότητος τῆς Βουλῆς τοῦ ἡμετέρου ἄρθρου 12. Πλὴν, ἄλλωστε, τῆς καθαρῶς νομικῆς σκοπιᾶς, ἀπὸ ἄποψιν πρακτικῆς τῆς πολιτικῆς, εἰς τοὺς τομεῖς τῆς Ἀμύνης, τῆς Δημοσίας Τάξεως Ἀσφαλείας καὶ Ἐξωτερικῶν ἦτο δυνατόν, διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἢ διὰ συνδέσεως μετὰ τούτων, νὰ ρυθμισθῶν καὶ ἕτεροι λίαν ζωτικῆς σημασίας ὡς ἡ Ἐνέργεια, αἱ Τηλεπικοινωνίαι καὶ ἡ Πληροφόρησις. Τομεῖς εὐρεῖς καὶ χαώδεις, ὅπως ἡ Ἀμυνα, ἡ Δημοσία Τάξις κ.λπ., δύναται νὰ ἀπορροφήσουν πάντας περίπου τοὺς ἄλλους. Εἶναι βέβαιον, λοιπόν, ὅτι θὰ ὑπῆρχε σύγκρουσις περὶ τὴν ἕκτασιν τῶν ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ τῶν ὀργάνων τοῦ πολιτεύματος τῆς ὁποίας τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἐπιλαμβανόμενον (συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 160,1), ἦτο ἀμφίβολον, ἐὰν λόγῳ ἐπιλογῆς καὶ συνθέσεως, ἦτο εἰς θέσιν, ἐγκύρως, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄρσιν τῆς (Ἔρα καὶ Γεν. Συμπεράσματα ὑπὸ στοιχ. 2).

β. Δὲν θὰ ἔπρεπε, βεβαίως, νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς μας τὸ ἄρθρον 15 τοῦ ψηφίσματος κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καθώριζε πᾶν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους, ἀναγραφόμενον κονδύλιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἀσφαλείας, τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δημοσίας τάξεως ὡς καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς προεδρίας τῆς Δημοκρατίας. Ἡ Βουλὴ βεβαίως, ψηφίζουσα τὸν προϋπολογισμὸν, ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τροποποιή-

σεις ἐπὶ τῶν ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ κονδυλίων» ἀλλὰ «μόνον διὰ πλειονοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν αἰρετῶν μελῶν αὐτῆς». Ἡ περιστολὴ τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἐφ' ἐνὸς θέματος παγίως ἰδικοῦ τῆς, ὑπὸ πᾶν σύστημα (ἀμιγῶς κοινοβουλευτικόν, ἡμιπροεδρικόν ἢ προεδρικόν, δυτικοῦ βεβαίως τύπου) ἔθιγε καὶ τὰς ἀρμοδιότητας τὰς παρεχομένας εἰς αὐτὴν εἰς τὸ ἄρθρον 12 παρ. 12 παρ. I, ὑπὸ α,β,γ στοιχείων. γ) Τὸ ἄρθρον, ἐξ ἄλλου, II τοῦ ψηφίσματος ὀρίζει ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀφοῦ ἀσκήσει τὸ δικαίωμα νὰ προκαλέσῃ ἐπανεισαγωγὴν τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ τμήματος σχεδίου νόμου ἡδύνατο, μετὰ ταῦτα, νὰ ὑποβάλλῃ τὸ προελθὸν ἐκ τῆς ψηφοφορίας κείμενον εἰς δημοψήφισμα. Κατὰ τὸ ἄρθρον 39 τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος, ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τοὺς Βουλευτάς, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται (ἄρθρον 10 τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος) νὰ ζητήσῃ ἐντὸς 15ήμερου νέαν συζήτησιν τοῦ νόμου ἢ ἄρθρων αὐτοῦ, ἐνῶ κατὰ τὸ ἄρθρον II δύναται νὰ ὑποβάλλῃ πᾶν σχέδιον νόμου ἀφορῶντος τὴν ὀργάνωσιν τῶν Δημοσίων Ἐξουσιῶν καὶ τινὰ δευτερεύοντα θέματα, κατόπιν προτάσεως τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Συνόδων ἢ κατόπιν προτάσεως τῶν δύο συνελύσεων. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον αἱ ἐξουσίαι τοῦ Ἑλληνοῦ προέδρου ἦσαν εὐρύτεραι.

2. Κατὰ τὸ ἄρθρον 19, ἐκ τῶν διακοσίων βουλευτῶν εἴκοσι διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ διατάγματος. «Ὁ θεσμὸς τῶν διοριζομένων βουλευτῶν, κατὰ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν Βουλὴν προσώπων μὴ διατεθειμένων νὰ ἔχουν κομματικὴν δέσμευσιν καὶ νὰ ἀποδύωνται εἰς ἐκλογικοὺς ἀγῶνας, δυναμένων, ὅμως, νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀρτιωτέραν παρ' αὐτῆς ἐκπλήρωσιν τῶν νομοθετικῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς, εἰς τὰς ὁποίας μετεῖχον οἱ ὡς ἄνω βουλευταί, μὴ λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰς συζητήσεις καὶ ψηφοφορίας ἐπὶ ἄλλων θεμάτων». Παρ' ὅλην, ὅμως, τὴν τοιαύτην ἐπιχειρηματολογίαν ἢ ὑποτίμησιν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος ἡδύνατο εὐκόλως νὰ ἐπισημανθῇ. Ἐὰν μερικοὶ δὲν ἤθελον νὰ ἔχουν «κομματικὴν δέσμευσιν» ἄς ἀνεξαρτοποιοῦντο μετὰ τὰς ἐκλογάς. Θὰ εἶχον ὅμως διέλθει ἀπὸ τὸ καθαρτῆριον τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Ἡ μὴ θέλησις, ἐξ ἄλλου νὰ ἐπιδιοῦν εἰς ἐκλογικοὺς ἀγῶνας, ἀναδίδει μιὰν «ἀριστοκρατικὴν» ἀντίληψιν τῆς πολιτικῆς, ἀρκούντως ἀντικοινοβουλευτικὴν. «Κομματικὴ δέσμευσις» καὶ «ἐκλογικὸς ἀγὼν» ἀποτελοῦν τοὺς πυρῆνας τῆς δημοκρατικῆς ζωῆς καὶ ὁ ὕψιστος ρόλος των δείκνυται εἰς ἓν ὑποδειγματικὸν κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ὡς τὸ ἀγ-

γλικόν. Εἰς τὴν κομματικὴν δέσμευσιν (πειθαρχίαν) στηρίζεται ἡ ἐκεῖ σταθερότης τῶν Κυβερνήσεων, δι' αὐτῆς ἐπαγιάθη ὁ δικομματισμός, ἐνῶ διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος ἐξησφαλίζετο ἀνεκαθεν ἡ τακτικὴ ἐναλλαγὴ τῶν Κυβερνήσεων καὶ εὕρισκεν ἕδαφος ἐκφράσεως ἡ λαϊκὴ κυριαρχία. Τὸ ὅτι «κομματικὴ δέσμευσις «καὶ ἐκλογικὸς ἀγῶν» δὲν πρέπει νὰ ἐκτρέπωνται τοῦ σκοποῦ των — καὶ παρ' ἡμῖν πολλάκις ἐξετράπησαν — δὲν δίδει δικαίωμα ὑποτίμησεως των, ὡς ἰδεῶν. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς, διὰ τῶν διοριζομένων βουλευτῶν, ἀρτιωτέρας ἐκπληρώσεως τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τῆς βουλῆς, εἶναι μᾶλλον ἰσχυρὸν. Οἱ δυνάμενοι νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἀρτίωσιν τῶν νομοθετικῶν κειμένων θὰ ἠδύνατο νὰ προσληφθοῦν σύμβουλοι τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ προέδρου, ἢ, ἂν συνεδύαζον καὶ ἄλλα προσόντα, νὰ διορισθοῦν καὶ ὑπουργοί. Βουλευτῆς δὲν σημαίνει, μόνον, «τεχνικὸς νόμων». Σημαίνει καὶ προσωπικότητα πολιτικῶς ὑπεύθυνον ἢ ὅποια δημιουργεῖται ἐπειδὴ — καὶ μόνον τὸ ἠθέλησεν ἡ κυριαρχία. Πῶς, ὅμως, ἀνὴρ διακριθεὶς «εἰς τὸν πολιτικὸν κοινωνικόν, οἰκονομικόν καὶ ἐπιστημονικόν βίον» (ὡς ἠθέλην τοὺς διοριζομένους τὸ ἄρθρον 21 τοῦ ψηφίσματος) ἔθεωρεῖτο βουλευτῆς, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα οὔτε εἰς πρότασιν μομφῆς, οὔτε διὰ τὴν ἔκπτωσιν προέδρου (ἄρθ. 19) οὔτε διὰ τὴν τροποποίησιν κονδυλίων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναγραφέντων ὑπὸ τούτου (ἄρθ. 15) οὔτε διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, νὰ ψηφίσῃ; Ἡ ἰδέα τῶν διοριζομένων βουλευτῶν ἐκκινήσασα, ἴσως ἐκ τῆς ἀρχῆς «οἱ ἀριστοὶ εἰς τὴν Βουλὴν», καθιέρωσεν, τελικῶς, μίαν ἀντίληψιν περὶ «κολούρου» βουλευτοῦ ἢ ὅποια εἰς τὴν ὑποτίμησιν τῆς καθόλου περὶ βουλευτοῦ ἰδέας θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ, δεδομένου, πάντοτε, τοῦ ἀδηρίτου κινδύνου νὰ θεωροῦνται οὔτοι ὡς «οἱ βουλευταὶ τοῦ προέδρου» (ἴδε κατωτέρω εἰς Γεν. Συμπερ.). Θεσμὸς διοριζομένων βουλευτῶν δὲν ὑπάρχει, βεβαίως, εἰς τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα.

- B.** Αἱ ἐξουσίαι τοῦ προέδρου καὶ ἡ Κυβέρνησις : I) Κατὰ τὸ ἄρθρον 10 παρ. 1 τοῦ ψηφίσματος, ὁ πρόεδρος διώριζεν τὸν πρωθυπουργόν. Διόριζεν ἐπίσης καὶ ἔπαυεν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ὑφυπουργοὺς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, Ἐξωτερικῶν καὶ Δημοσίας Τάξεως καὶ Ἀσφαλείας, προτάσει δὲ τοῦ πρωθυπουργοῦ, τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν πρωθυπουργόν καὶ, κατόπιν προτάσεώς του, τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Παύει δὲ ταῦτα καὶ πάλιν κατόπιν προτάσεώς του. (Περὶ λειτουργίας ἐν τῇ πράξει, τὰ περὶ παύσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τὰ ἐκ ταύτης ὀξύτατα προβλήματα ἴρα, εἰς Βι-

βλίων 2ον, Κεφ. ἕκτον)

2. Εἰς τοὺς τομεῖς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ Ἀσφαλείας, δημοσίας τάξεως καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὁ πρόεδρος, ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς ἡσκει ἀμέσως καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ὁ διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου ὑπουργὸς (Ἀμύνης, Ἀσφαλείας, Δημοσίας Τάξεως ἢ Ἐξωτερικῶν) αὐτὸς καὶ μόνον προσυπέγραφεν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν τομέα του ἐκτελεστικὰ διατάγματα. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ πρόεδρος, μὴ ἔχων ἀνάγκην ἄλλης προσυπογραφῆς, ἐμηδένιζεν τὰ ἐμπόδια ἐναντίον τῆς πολιτικῆς του, διότι θὰ ἦτο παράδοξον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι δύνανται νὰ προέλθουν τοιαῦτα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἡσκει δὲ τὴν διοίκησιν αὐτῶν διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἐπέλεγεν, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κατὰ ξηρὰν, ἀέραν καὶ θάλασσαν στρατοῦ, ἐκ τῶν συγκεντρούντων τὰ νόμιμα προσόντα (ἄρθ. 16 τοῦ ψηφίσματος ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ ἄρθ. 12 παρ. 2 τούτου). Εὐκόλως ἐπισημαίνεται ἡ μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω καὶ τοῦ ἄρθρ. 12 παρ. 1 στοιχ. γ ὑπάρχουσα ἀντίφασις διότι τί ἄλλο ἀποτελεῖ ἡ ἐπιλογή τῆς ἡγεσίας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰ μὴ μίαν τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς ὀργανώσεώς των ; (ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἄρθρ. 12 παρ. 1 στοιχ. γ ὑπάγεται εἰς τὴν Βουλὴν). Τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα δὲν παρέχει τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς τὸν πρόεδρον. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 13 παρ. 2 τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος, ὁ πρόεδρος διορίζει εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Κατὰ τὴν παράγραφον ὅμως 3 τοῦ ἰδίου ἄρθρου, οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ (officiers generaux, μετὰ τῶν ἄλλων ἀνωτάτων κρατικῶν ἀξιωματούχων) διορίζονται ὑπὸ τοῦ προέδρου ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ. Τοῦτο μειώνει, κάπως, τὴν ἐνδεχομένην αὐθαίρετον βούλησιν τοῦ προέδρου. Κατὰ τὸ γαλλικὸν ἄρθρον 15, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, εἶναι ἀρχηγὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, προεδρεύει τῶν ἐπιτροπῶν καὶ Συμβουλίων Ἀμύνης, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις, καθορίζουσα τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἔθνους, αὐτῇ διέθετε καὶ τὴν ἐνοπλον δύναμιν (ἄρθρ. 2 παρ. 1 καὶ 2). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 24 τοῦ ἑλληνικοῦ ψηφίσματος, «προκειμένου περὶ θεμάτων ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἀσφαλείας, ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ δημοσίας τάξεως, ἐνεργεῖ ἐν ὄψει τῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας διαγραφομένης πολιτικῆς». Τοῦτο, βεβαίως, ἐντὸς τῆς ὅλης φιλοσοφίας τοῦ κειμένου τοῦ ψηφίσματος, ἦτο λογικὸν ἢ μᾶλλον ἀνάλογον πρὸς τὸ ἄρθρον 12 αὐτοῦ, τὸ καθορίζον τὸ πεδίου ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ προέδρου (ἀμυνα, ἐξ. πολιτικῆ, δημοσία τάξις καὶ ἀσφάλεια).

Εἰς Γαλλίαν τὸ πεδῖον ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ προέδρου (ἄμυνα, ἐξωτερικὴ πολιτικὴ) εἶναι ἐθιμικόν. Οὐδαμῶς καθορίζεται συνταγματικῶς καὶ εἶναι στενώτερον ἀπὸ τὸ συνταγματικῶς καθυρούμενον τοῦ Ἑλληνος προέδρου. Οὕτως, αἱ φραστικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο κειμένων ἀντανακλοῦν καὶ οὐσιαστικὰς τοιαύτας. Διότι ἡ συμμετοχὴ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου εἰς τὰς ὀνομασίας τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, μολονότι αἱ ἀπόψεις τοῦ προέδρου βαρύνουν ἀποφασιστικῶς, θέτουν ὀρισμένα ἐμπόδια εἰς τὴν προεδρικὴν παντοδυναμίαν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἐπὶ τούτου, τὰ δύο Συντάγματα ὁμοιάζον ἴσως, περισσότερον παντὸς ἄλλου σημείου.

4. Κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ ψηφίσματος, οὐδεμία πράξις τοῦ προέδρου ἴσχυεν ἢ ἐξετελεῖτο ἐὰν δὲν ἦτο προσυπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ. Ἡ παράγραφος, ὅμως, 2 τοῦ ἰδίου ἄρθρου καθιέρωνεν ἐξαιρέσεις αἱ ὁποῖαι ἂν δὲν ἀνέτρεπον, ἰσοφάριζον τὸν κανόνα. Κατὰ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα, πλὴν ὀρισμένων ἐξαιρέσεων, αἱ πράξεις τοῦ προέδρου προσυπογράφονται ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἢ, ἐν δεδομένη περιπτώσει, ὑπὸ ὑπουργοῦ. Ὁ κανὼν οὗτος εἰς τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα ἐπιβεβαιώνεται, ἀπλῶς, ἀπὸ τὰς ἐξαιρέσεις του.

5. Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 13, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἠδύνατο διὰ προεδρικοῦ διατάγματος (ἄνευ προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ) νὰ θέτῃ εἰς ἰσχὺν τὸν στρατιωτικὸν νόμον ἐπὶ ἓνα μῆνα, ἐν περιπτώσει δὲ πολέμου, μέχρι λήξεως αὐτοῦ. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ ἄρθρον 36 τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος, τὴν κατάστασιν πολιτοκρίας κηρύσσει διὰ διατάγματος ἢ κυβέρνησις διὰ 12 μόνον ἡμέρας μετὰ τὴν πάροδον τῶν ὁποίων μόνον τὸ Κοινοβούλιον δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ παράτασιν. Βεβαίως διὰ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Συντάγματος εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὁ πρόεδρος δύναται νὰ λάβῃ μέτρα συνιστῶντα προσωρινὴν δικτατορίαν, εἶναι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ ἀκούσῃ τοῦ πρωθυπουργοῦ (καθὼς καὶ τῶν προέδρων Βουλῆς καὶ Γερουσίας καὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Συμβουλίου καὶ διὰ διαγγέλματος νὰ ἐξηγῇ τοὺς λόγους πρὸς τὸ Ἔθνος. Ἐπίσης θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὸ ἄρθρον 13 τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος, ἠνώθησαν τὰ τοῦ γαλλικοῦ 36 καὶ 16. Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον 16 ἀποτελεῖ διακριτικὴν ἐξουσίαν τοῦ προέδρου διὰ περιπτώσεις (ὡς π.χ. περίπτωσις τοῦ πολέμου τῆς Ἀλγερίας καὶ ἡ ἐκ ταύτης διακοπὴ τῆς λειτουργίας τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν) ἢ διεθνῶν (ὡς ἡ περίπτωσις ἀτομικοῦ πολέμου) κρίσεων καὶ ὅχι, ἀπλῶς, πολιτικῶν. Τὸ ἄρθρ. 36 ἀποτελεῖ ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ὑπουρ-

γικοῦ συμβουλίου (ἔρα Duverger καὶ Hauriou. ἔ.ἀ. σελ. 717 καὶ 836, ἀντιστοίχως) καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἔλασσον ἔναντι τοῦ 16. Καταφεύγει ὁ πρόεδρος εἰς τοῦτο (τὸ 16) ἐὰν ἐκτιμῆσῃ τὴν κρίσιν σοβαρώτεραν καὶ ἀπαιτοῦσαν ἐπέμβασιν ταχυτέραν καὶ πλέον ριζικὴν Διὰ τοῦ ἄρθρου 36 ἐπεκτείνεται ἡ δικαιοδοσία τῶν στρατοδικείων ἐπὶ τῶν πολιτῶν καὶ περιορίζονται αἱ δημόσιαι ἐλευθερίαι ἐὰν συντρέξουν ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ ἄρθρ. 16 περιστάσεις, ἥσσονος, ὅμως, σημασίας. Δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν θέσιν ἐν ἰσχύι τοῦ ἄρθρ. 36 ἄνευ χρησιμοποίησεως ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ 16. Τιθεμένου, ὅμως τοῦ τελευταίου ἐν ἰσχύι ἐμπεριέχεται, κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα, καὶ ἡ προσφυγὴ ὑπὸ τοῦ προέδρου εἰς τὸ 36 ἢ μᾶλλον εἰς τὸ περιεχόμενον του. Θὰ ἦτο παράδοξον νὰ μὴ περιλαμβάνηται ἡ ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τῶν στρατοδικείων κλπ., εἰς τὰ ἀπαιτούμενα ἐκ τῶν περιστάσεων μέτρα (mesures exigées par les circonstances. Τὸ ἄρθρ. 36 (ἡ περιεχόμενον του) εἶναι ὑποστυλωτικὸν τοῦ 16 καὶ δύνανται νὰ συνυπάρξουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ὅ,τι τὰ διαχωρίζει μεταξύ των εἶναι τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἰσχύος των. Δώδεκα ἡμέραι διὰ τὸ 36, ἕως ὅτου λήξει ἡ κρίσις διὰ τὸ 16. Ὅ,τι ὅμως τὰ διαχωρίζει ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸν ἄρθρ. 13 εἶναι ὅτι παρ' ἡμῖν ὁ πρόεδρος ἄνευ προσυπογραφῆς ὑπουργοῦ καὶ χωρὶς νὰ ἀκούσῃ οὐδενὸς ἠδύνατο νὰ ἀναστείλῃ τὰ ἄρθρ. 10 (ἔροι συλλήψεως), 12 (περὶ φυσικοῦ δικαστοῦ) 13 (περὶ ἀσύλου κατοικίας), 14 (περὶ ἐλευθεροτυπίας), 15 (περὶ ἀπορρήτου τῆς ἀνταποκρίσεως), 18 (περὶ ἐλευθερίας τοῦ συνέρχεσθαι), 19 (περὶ ἐλευθερίας τοῦ συνετairίζεσθαι), 111 (περὶ μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων), νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως ποιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια (κατὰ τὸ ἄρθρ. 112). Ταῦτα πάντα ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἢ ἐὰν ὁ πόλεμος διαρκῆ, μέχρις ὅτου λήξει. Μετὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ σύμφωνον γνώμην τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἔθνους, ἠδύνατο ἡ ἰσχὺς τοῦ διατάγματος νὰ παραταθῇ ἐπὶ δύο εἰσέτι μῆνας. Ἡ Βουλὴ ἐμφανίζεται διαδραματιζούσα ρόλον τινὰ, μόνον διὰ παράτασιν πέραν τῶν τριῶν μηνῶν. Εἰς Γαλλίαν, κατὰ τὸ ἄρθρ. 16, ἡ Βουλὴ συνέρχεται, ἀμέσως, δικαιωματικῶς καὶ μετὰ πλήρων ἐξουσιῶν ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρ. 36, ἡ Κυβέρνησις μόνον 12 ἡμέρας ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Βουλῆς δύνανται νὰ διατηρήσῃ τὴν κατάστασιν πολιορκίας. Εἰς Ἑλλάδα, ἄρα, πᾶσαι αἱ κρίσεις ἐξισοῦντο καὶ ἀντεμετωπίζοντο ὁμοιομόρφως διὰ τῶν ἠϋξημένων ἀρμοδιοτήτων ἐνὸς (τοῦ προέδρου), χωρὶς οὗτος νὰ δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀνάγκην ἀστραπιαίας ἀποφάσεως περὶ χρήσεως ἀτομικῶν ὅπλων

(ὡς τὸ ἐπικαλοῦνται οἱ γάλλοι συντάκται τοῦ ἀρθρ. 16) (περὶ τῶν προϋποθέσεων καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν χρησιμοποίησεως τοῦ 16 ὄρα Βιβλ. 2ον, κεφ. 5ον).

- Γ. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον: 1) Ὁ θεσμὸς τοῦ συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἐγεννήθη καὶ ἠνδρώθη, εἰς ὅσας χώρας τὸν ἐφήρμοσαν, ὑπὸ τὸ ζῶδιον τῆς ἀμφιβολίας. Οὕτως ἐν Ἑλλάδι καὶ Γαλλίᾳ. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον θὰ ἠδυνάμεθα γενικῶς νὰ τὸ ὀρίσωμεν «ὡς ἐν εἶδος ἀνωτάτης πολιτικῆς δικαιοδοτικῆς ἀρχῆς, ἔργον τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ τῆς ἐγκυρότητος τῶν προεδρικῶν καὶ βουλευτικῶν ἐκλογῶν» (Duverger, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, σελὶς 816 ἔκ. 1970.) Ὡς, ὅμως, καὶ ὁ ἴδιος παρατηρεῖ, ὁ ὅρος «πολιτικὴ δικαιοδοτικὴ ἀρχή» (*Jurisdiction politique*) ποὺ ἐχρησιμοποίησεν, ἐκφράζει τὸν ἀμφίβολον χαρακτήρα τοῦ θεσμοῦ. Ὁ ρόλος του εἶναι ὁ τοῦ Δικαστοῦ, ἀλλ' ἀσκειῖται ἐπὶ θεμάτων πολιτικῶν καὶ σκοπῶ πολιτικῶν. «Τὰ μέλη ὀφείλου νὰ ἔχουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν δικαστῶν, ἀλλ' ἡ ἐπιλογή των εἶναι πολιτικὴ» (Duverger, ἔ.ἀ. Τὰς ἰδίας ἀκριβῶς ἀπόψεις καὶ με ταυτότητα περίπου λέξεων, ἐκφράζει καὶ ὁ André Houriou. (*Droit Const. et Inst. Pol.* ἔκδ. Montchretien 1970, σελὶς 914). Συνταγματικὰ Δικαστήρια ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔνοιαν, με τὴν αὐτὴν ἢ καὶ ἠῤῥημένην δικαιοδοσίαν, παρακολουθοῦμενα δὲ ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἐπιφυλάξεις λειτουργοῦν πλὴν τῆς Γαλλίας, εἰς Ἰταλίαν, Δυτικὴν Γερμανίαν καὶ Τουρκίαν, ἐνῶ τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον τῆς Αὐστρίας παρουσιάζει χαρακτήρα, ἐν ταῦτῳ, Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ Δικαστηρίου Συγκρούσεων. Πρὸς κατοχύρωσιν, κατὰ βάσιν, τῶν δικαιωμάτων τῆς τουρκικῆς μειονότητος καὶ τὸ Κυπριακὸν Σύνταγμα προέβλεπε Συνταγματικὸν Δικαστήριον τὸ ὁποῖον, ὅμως, δὲν ἐλειτούργησεν ἀπὸ τοῦ 1964. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐπιλογῆς τῶν μελῶν των, εἰς Ἰταλίαν, πέντε ἐκ τούτων διορίζονται ὑπὸ τῶν Ἀνωτάτων Δικαστικῶν Σωμάτων, 5 ἐπιλέγονται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἕτερα δὲ πάντε ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἅπαντα δὲ μεταξὺ τῶν Ἀνωτάτων Δικαστῶν. Εἰς τὴν Γερμανίαν, τὰ ὀκτὼ μέλη ἐπιλέγονται, ἀνά τέσσαρα ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. Εἰς τὴν Τουρκίαν, ὀκτὼ μέλη ἐπιλέγονται ὑπὸ τῶν Δικαστικῶν Σωμάτων καὶ τοῦ Προέδρου. Τρία ἕτερα ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ δύο ὑπὸ τῆς Γερουσίας. Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐκ τῶν ἐννέα μελῶν, διορίζονται ἀνά τρία ἀπὸ τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ τοὺς προέδρους Βουλῆς καὶ Γερουσίας. Ἐπίσης οἱ πρῶην πρόεδροι τῆς Δημοκρατίας εἶναι αὐτοδι-

καίως μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου,. Εἰς Ἑλλάδα, ἀντιθέτως, διορίζοντο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Κατὰ τὸ ἄρθρον 98 τοῦ Συντάγματος, διορίζοντο διὰ Προεδρικοῦ Διατάγματος προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, προηγουμένης γνωμοδοτήσεως τῆς ὀλομελείας τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καὶ ὄχι συμφώνου γνώμης τῆς, ὡς ἀπῆται τὸ προσχέδιον τῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθ. 91 παρ. 1). Τὰ πρῶτα μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, κατὰ τὴν ἀρχικὴν του σύστασιν, διορίσθησαν ὅλα ὑπὸ τοῦ προέδρου. Καὶ καὶ μὲν ταῦτα ἐπετέλεσαν ἐντὸς τοῦ πλαισίου καταλόγου ἐκλογίμων, πλὴν ὅμως, τρόπος περισσότερο «πολυκεντρικῆς» ἐπιλογῆς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῆ, διὰ συμμετοχῆς εἰς ταύτην τῶν Ἀνωτάτων π.χ. Δικαστηρίων τῆς χώρας. (πρβλ. προσχέδιον τῆς Ἐπιτροπῆς, προβλέπον ἐπ'ἀνδρωσιν τούτου ἐκ μελῶν προτεινομένων ὑπὸ τοῦ Συμβ. Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν Νομικῶν Σχολῶν). Οὐδαμοῦ, ἐξ ὧσων γνωρίζομεν, ἡ διαδικασία συστάσεως Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου (διὰ τοῦ διορισμοῦ τῶν πρώτων αὐτοῦ μελῶν) ἀνετέθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους.

2. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον καὶ ἡ πολιτικὴ (κομματικὴ) ζωὴ : Κατὰ τὸ ἄρθρον 58, παρ. 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1968 «τὸ καταστατικὸν παντὸς κόμματος ἔχρηζεν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐλέγχει τὴν πρὸς τὸ Σύνταγμα συμφωνίαν τῶν διατάξεών του. Ἄνευ, οὕτως, ἐγκεκριμένου καταστατικοῦ οὐδὲν κόμμα ἐδικαιούτο νὰ μετὰσχη τῶν ἐκλογῶν». Κατὰ τὴν παρ. 4 τοῦ ἰδίου ἁρθρου, «ἡ ἐν γένει λειτουργία τῶν κομμάτων τελεῖ, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀρίζόμενα, ὑπὸ τὸν διαρκῆ ἔλεγχον τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον δικαιούται νὰ προβαίνει εἰς τὴν διάλυσιν οἰουδήποτε κόμματος διὰ παράβασιν τοῦ Συντάγματος ἢ τῶν νόμων». Παρόμοιαι διατάξεις καὶ τοιαύτης, μάλιστα, εὐρύτητος, συνδυάζουσαι προληπτικὸν καὶ κατασταλτικὸν ἔλεγχον, δρακοντείως ἐπαγρυπνοῦντας, εἰς οὐδὲν δυτικοῦ τύπου Σύνταγμα ἀπαντῶνται. Ἄλλ' ὑπῆρχε καὶ τρίτη διάταξις ἀφορῶσα τὴν κομματικὴν ζωὴν, εἰς τὸ συνταγματικὸν ὄπλοστάσιον : «Κόμματα τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἢ ἡ δρᾶσις ἀντιτίθενται ἐκ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἢ συγκεκαλυμμένως πρὸς τὸ πολίτευμα ἢ τείνουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος ἢ ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τοῦ κράτους ἢ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, τίθενται ἐκτὸς νόμου καὶ διαλύονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου» (ἄρθρ. 58 παρ. 5). Ἡ διάταξις αὕτη, εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἁρθρου 21 τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος

ἐκ τοῦ ὁποίου, αἱ περὶ θεσμοῦ διατάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἦσαν ἐπη-
ρεασμένοι, μετεφυτεῦθη διωγκωμένη. Τὸ γαλλικὸν Συνταγματικὸν
Δικαστήριον, ἔχον ὡς κυρίαν ἀρμοδιότητα τὸν ἔλεγχον τῆς συν-
ταγματικότητος τῶν νόμων, τὸν τῶν ἐκλογῶν καὶ δημοψηφισμά-
των, τὴν διαπίστωσιν τῆς φυσικῆς ἀνεπαρκείας τοῦ προέδρου νὰ
ἀσκῆ τὰ καθήκοντα του καὶ τῆς προοιμιακῆς γνωμοδοτήσεως πε-
ρὶ συνδρομῆς ἢ μὴ τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρ. 16 (περὶ προ-
σωρινῆς δικτατορίας), οὐδόλως ἀσχολεῖται μὲ τὴν ζωὴν τῶν κομ-
μάτων. Ἐξ ἄλλωστε, Συνταγματικὸν Γαλλικὸν Συμβούλιον καὶ Γερ-
ματικὸν Συνταγματικὸν Δικαστήριον, εἶναι τελείως διαφόρου φύ-
σεως. Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔχει ὡς κύρια ἔργα τὰ ἀνωτέρω ἐνῶ ὁ κύ-
ριος σκοπὸς ὑπάρξεως του — μὴ ὑφιστάμενος ἐν Ἑλλάδι — ἦτο
ἢ ἐναρμόνισις — λόγῳ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ χαρακτῆρος τῆς Δυτι-
κῆς Γερμανίας — τῆς νομοθεσίας Κράτους καὶ Lands. Εἰς τοῦτο
προσετέθη καὶ ὁ ἔλεγχος περὶ καταχρήσεως ἢ μὴ ὑπὸ κομμάτων,
προσώπων ἢ ὀργανώσεων, τῶν πολιτικῶν τῶν δικαιωμάτων, πρὸς
ἀποτροπὴν ἀναβιώσεως ὀλοκληρωτικῶν ἰδεολογιῶν. Ἄλλὰ καὶ
κατὰ τὸ Γερμανικὸν ἄρθρον, ἡ διάλυσις τοῦ κόμματος ἐπιτρέπεται
μόνον ὅταν τὰ κόμματα «συμφώνως τῷ σκοπῷ ἢ λόγῳ τῆς συμ-
περιφορᾶς τῶν ὀπαδῶν των, ἐπιδιώκουν τὴν βλάβην ἢ τὸν παρα-
μερισμὸν τῆς θεμελιώδους φιλελευθέρως καὶ δημοκρατικῆς τάξεως
(ἔρα γερμανικὸν Σύνταγμα, εἰς Recueil de Constitutions et
Documents Politiques ὑπὸ M. Duverger, ἐκδόσεις Dalloz, 1969)
Ἡ διάλυσις δηλ. ἐπιτρέπεται ὅταν λόγῳ δράσεως ἢ σκοποῦ, δια-
πιστοῦται ὄχι ἀντίθεσις πρὸς τὸ «κοινωνικὸν καθεστῶς» ἢ πολι-
τευμα» ἀορίστως, ἀλλ' ὅταν τὸ κόμμα ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς
δημοκρατίας, τείνον εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς διὰ συγκεκριμένων
πράξεων τῶν ὀπαδῶν του καὶ διὰ τῆς προβολῆς τοῦ ἰδεολογικοῦ
του σκοποῦ. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ δημοκρατία δὲν συγχέεται πρὸς ἓν
συγκεκριμένον πολίτευμα ἀποτυπωμένον ἐντὸς ἐνὸς Συντάγματος
ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς ἓν εὐρύτατον φάσμα ἀπόψεων ἐντὸς τοῦ ὁποίου
ἓν κόμμα δύναται νὰ κινηθῆ χωρὶς νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν διάλυσιν.
Οὔτε ἐπίσης πρὸς ἓν συγκεκριμένον «κοινωνικὸν καθεστῶς»
ὥστε νὰ ἔχωμεν ταύτισιν τῆς δημοκρατίας πρὸς συγκεκριμένον
εἶδος οἰκονομίας. Ἡ διάταξις αὕτη παρὰ τὴν διατύπωσιν τῆς
ἐβλήθη ἐκεῖ ὡς «ἐπικίνδυνος» διὰ τὴν δημοκρατικὴν ζωὴν, μο-
λονότι ὑπῆρχον λόγοι σοβαρώτατοι διὰ τὴν ὑπαρξίν της. Ἡ διαίρεσις
τῆς Γερμανίας (ἢ ὑπαρξίς παρπλεύρου γερμανικοῦ κομμουνιστικοῦ
κράτους) καὶ ἡ ἐνδεχομένη ἀναβίωσις τοῦ ναζισμοῦ ἐδικαιολόγουν
ἴσως παρομοίαν διάταξιν. Καὶ ὅμως ἡ διατύπωσις ἢ ὁποία προ-

εκρίθη ἤτο ἡ ὀλιγώτερον αὐστηρά. Ἄλλωστε, ἡ ἀρμοδιότης αὐτῆ τοῦ Γερμανικοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου σὺν τῷ χρόνῳ ἀποδυναμοῦται. Τὸ 1952 διέλυσε τὸ ἀσήμαντον νεοναζιστικὸν κόμμα. Τὸ 1956 τὸ κομμουνιστικόν. Ἄλλ' ἕτερον κομμουνιστικὸν κόμμα ἐμφανισθὲν μετερρυθμισμένον τὸ 1968, δὲν διελύθη. Οὔτε καὶ τὸ ἕτερον νεοναζιστικὸν τὸ ὁποῖον συνετρίβη εἰς τὰς μετέπειτα ἐκλογὰς (1969). ("Ὁρα καὶ Duverger ἔ.ἀ.σελ. 267). Νομίζομεν ὅτι ἡ υἱοθέτησις τῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος εἰς οὐδὲν θὰ παρέβλαπτεν ἢ θὰ ἐμείωνε τὰς δυνατότητας προστασίας τῆς δημοκρατίας δυτικοῦ τύπου. Ἐντὸς τοῦ ἰδίου πνεύματος, «στενῆς» διατυπώσεως, εἶχε γραφῆ καὶ τὸ ἄρθρ. 24 τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος. Κατὰ τοῦτο, «ὅστις καταχρᾶται τοῦ ἀσύλου τῆς κατοικίας, τῆς τῆς ἐλευθερίας ἐκφράσεως τῶν στοχασμῶν, ἰδίᾳ διὰ τοῦ τύπου τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἀνταποκρίσεως, τῆς ἐλευθερίας τῆς συναθροίσεως, τῆς ἐλευθερίας ἰδρύσεως συνεταιρισμῶν ἢ ἐνώσεων προσώπων καὶ τοῦ δικαίωματος τῆς ἰδιοκτησίας, διὰ νὰ ἀγωνισθῆ ἔναντιον τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος ἢ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ἢ νὰ ἀπειλήσῃ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους, στερεῖται τῶν δικαιωμάτων τούτων ἢ πάντων τῶν διὰ τοῦ Συντάγματος κατοχυρουμένων. Ἡ διαπίστωσις τῆς καταχρήσεως καὶ ἡ ἐκ ταύτης στέρησις ἀπαγγέλλονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου». Καὶ ἡ διάταξις αὕτη ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος. Ἄλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τοῦτο ὁμιλεῖ ὡς ἀνωτέρω περὶ ἀγῶνος «ἐναντίον τῆς φιλελευθέρας δημοκρατικῆς τάξεως» καὶ ὄχι ἐναντίον τοῦ «κρατοῦντος πολιτεύματος» τῆς «ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος», «ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας» κ.λπ. Τὸ ἀτομικὸν δικαίωμα. ἄρα, ἀφαιρεῖται ἐν Γερμανίᾳ μόνον ὅταν πολίτης ἢ ἑνωσις τις προσώπων βάλῃ με συγκεκριμέναις πράξεις ἐναντίον τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατικῆς τάξεως.

3. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον, ἡ ἀντισυνταγματικότης τῶν νόμων καὶ ἡ κρίσις διὰ τὸ ἐπεῖγον τῶν διαταγμάτων. α) Κατὰ τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 106) τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἐπελαμβάνετο «τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος παντὸς νόμου νομοθετικοῦ διατάγματος ἢ διατάξεως αὐτῶν εἰς περίπτωσιν ἐκδόσεως ἀντιθέτων περὶ αὐτῆς ἀποφάσεων μεταξύ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης ἢ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον». Κατὰ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα ὁ ἔλεγχος ἀσκειῖται ἐπὶ κειμένων τελειωτικῶς ἐπεξεργασμένων. «Ἡ παρέμβασις

τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τοποθετεῖται ἀκριβῶς πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ τὴν ἀναστέλλει μέχρι τῆς διαπιστώσεως τῆς συνταγματικότητος» (Duverger ἑ.ἀ. σελίς 818). Κατὰ τὸ ἐλληνικόν, προϋπέθετεν ἐφαρμογὴν («ἀντίθετος ἀπόφασις») διὰ τὴν σύγκλησιν τούτου. Θὰ ἔπρεπε ὅμως μᾶλλον νὰ προτιμηθῆ ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος, ὡς εἰς Γαλλίαν, διότι τοῦτο θὰ διηκόλυε τοὺς πολίτας καὶ τὴν ταχύτεραν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἐν Γαλλίᾳ συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν προέδρων τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν, προκειμένου περὶ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος, συγκαλεῖται ὑπὸ ἀπλῶν πολιτῶν. Κατὰ τοῦτο ἐπλεονέκτει τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα τὸ παρέχον δικαίωμα καὶ εἰς ἰδιώτας, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀδιανόητος ἢ μὴ παροχὴ τοιαύτης εὐχερείας ἀφοῦ ὁ ἔλεγχος εἶναι κατασταλτικὸς ἢτοι μετὰ τὴν ἐκδοσιν ἀποφάσεως. Κατὰ τὸ γερμανικὸν Σύνταγμα, τὸ δικαστήριον τὸ θεωροῦν νόμον τινα ὡς ἀντισυνταγματικὸν ἀναβάλλει τὴν ἀπόφασίν του (ἄρθρ. 160 ἐδ. 1) ἐνῶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἰσχύουν τὰ ἴδια, ἐὰν ἡ ἔνστασις περὶ ἀντισυνταγματικότητος δὲν εἶναι προδήλως ἀβάσιμος. Οὕτως εὐρίσκει λόγον συγκλήσεως τὸ Σύνταγματικὸν Δικαστήριον. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συγκρίσεως καταφαίνεται τὸ περιορισμένον τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. β) Κατὰ τὸ ἄρθρ. 48 παραγ. 5 τοῦ Σύνταγματος, «εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ πρόεδρος ἠδύνατο, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου περὶ τοῦ ἐπείγοντος, νὰ ἐκδίδῃ νομοθετικὰ διατάγματα». Ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἐπείγοντος δηλ. κρίσις πολιτικῆ, ἀντίθετο εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον παρὰ τὴν παγίαν νομολογίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου ὅτι ἡ ἔρευνα τοῦ κατεπείγοντος δὲν ὑπῆγετο εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν Δικαστηρίων. Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας δὲν ἦτο ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς μὴ ἐρεύνης. Θὰ ἠδυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ὅταν δὲν ἦτο σύμφωνος θὰ ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὴν τάσιν τῆς Κυβερνήσεως νὰ θεωρῆ ὡς ἐκτάκτους πάσας τὰς δυσκόλους δι' αὐτὴν περιπτώσεις εὐρίσκουσα εὐκαιρίαν νὰ νομοθετῆ κατεπειγόντως. Ὁ τρόπος ἐπιλογῆς τῶν μελῶν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου προσελάμβανεν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, ζέουσιν σημασίαν. Ὅπως καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἀρμοδιότητά του τὴν τῆς ἐκδικάσεως τῶν διαφορῶν περὶ τὰς ἐκλογάς.

Δ. Συμπεράσματα: 1. Τὸ καθιδρυθὲν διὰ τῆς πολιτειακῆς ἀλλαγῆς τῆς

1ης Ίουνίου καὶ τοῦ ψηφίσματος σύστημα, ἐκυοφόρει ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν του, τὰ ἴδια πρὸς τὸ γκαλλικόν, ἐνδεχόμενα. Διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦτο, πλὴν τῆς προεδρικῆς πλειοψηφίας θὰ ἐχρειάζετο ὅπωςδὴποτε καὶ κοινοβουλευτικῆ, στηρίζουσα τὸν πρόεδρον καὶ τὴν πολιτικὴν του. Θὰ ἦτο, λοιπόν, ἀπαραίτητος ἐν τῇ Βουλῇ, ἂν μὴ ἡ ὑπαρξίς κόμματος τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς θὰ ἦτο ὁ πρόεδρος, ὅπωςδὴποτε, ἡ ὑπαρξίς κόμματος τοῦ προέδρου. Ἐνευ συνεταϊρισμοῦ προέδρου (προεδρικῆς πλειοψηφίας ἐπιτυχανομένης κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς) καὶ κοινοβουλευτικῆς τοιαύτης, ἦτο ἀδύνατος ἡ λειτουργία τοῦ συστήματος (ὄρα Βιβλίον Δεύτερον, ἀριθμ. 1, Κεφ. Δέκατον). (Ὁ συντονισμὸς προεδρικῆς θητείας καὶ κοινοβουλευτικῆς περιόδου εἶναι εἰς παρομοίας περιπτώσεις σκόπιμος διότι μειώνει τοὺς ἐντεῦθεν κλυδωνισμούς). Τὴν σκοπιμότητα ἐνὸς «προπλάσματος» προεδρικοῦ κόμματος φαίνεται, ἄλλωστε, νὰ ἐξυπηρετεῖ ὁ θεσμὸς τῶν 20 ἀριστίνδην βουλευτῶν. Οὗτοι βεβαίως δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς κρίσιμους ψηφοφορίας, εἶχον, ὅμως, τὸ δικαίωμα ψήφου δι' ὅλα π.χ. τὰ θέματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν καὶ ἀσφάλειαν, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν, τὰ ὅποια δὲν ὑπάγοντο εἰς τὸν πρόεδρον (ἄρθρ. 12 τοῦ ψηφίσματος παρ. 1). Τοῦτο ἦτο βεβαίως, ἐπισημαστικὸν τῆς κοινοβουλευτικῆς θέσεως τοῦ προέδρου, ἀφοῦ διωρίζοντο ὑπ' αὐτοῦ.

2. Ἡ προεδρικὴ παντοδυναμία θὰ ὠδήγει, μᾶλλον, εἰς ὅ,τι ἐν Γαλλίᾳ ὀνομάσθη ὑπαρξίς δύο Συνταγμάτων: ἐνὸς γραπτοῦ καὶ ἐνὸς ἐθμικοῦ. Ἐδῶ, διότι ὁ πρόεδρος θὰ ἦτο ἐκ τῶν πραγμάτων ὑποχρεωμένος νὰ ἐκχωρῇ μέρος τῶν γραπτῶς καταχωρωμένων ἀρμοδιοτήτων του εἰς τὸν πρωθυπουργόν. Θὰ ἠδυνάμεθα, μάλιστα, νὰ εἴπωμεν τριῶν: κατὰ τὸ ἄρθρον 129 τοῦ Συντάγματος αἱ ἐνοπλοὶ δυνάμεις ἔχουν ὡς ἀποστολὴν καὶ τὴν υπεράσπισιν τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος ἐναντι πάσης ἐπιβουλῆς». Αἱ ἐνοπλοὶ δυνάμεις δηλ. καθίσταντο, καὶ αὐταὶ, αὐθεντικὴ πηγὴ ἐρμηνείας τοῦ Συντάγματος. Ἐποψίς, ὅμως, τῶν ἐνόπλων δυνάμεων περὶ κινδύνου ἢ παραβιάσεως τοῦ καθεστώτος καὶ τοῦ πολιτεύματος σημαίνει διαφωνίαν πρὸς ἐρμηνείαν (:ἐνέργειαν) ἄλλου ὀργάνου τοῦ πολιτεύματος (Πρόεδρου, Βουλῆς, Κυβερνήσεως). Τὶ θὰ ἐσήμαινε αὕτη ἡ διαφωνία καὶ πῶς θὰ ἐξεδηλοῦτο; διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των ἢ διὰ τοῦ προέδρου ὁ ὁποῖος «ἀρχεῖ» αὐτῶν; Εἰς πρόεδρος δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν ὁ ἄλλος δύναται νὰ ἀνατραπῇ ὑπὸ τούτων. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς σχέσεις προέδρου καὶ πρωθυπουργοῦ ἢ προσωπικότης τοῦ τελευταίου, διὰ

τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος, πρέπει νὰ εἶναι συμπληρωματικὴ τῆς τοῦ προέδρου καὶ ὄχι ἀνταγωνιστικὴ. Ἦτο δὲ μᾶλλον φυσικὸν νὰ ἔχη αὐτὸς διεξαγάγη τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας καὶ νὰ δέχεται τὸν πρόεδρον ἀναμφισβητήτως ὡς ἀρχηγόν του. Πῶς θὰ διμορφώνοντο τὰ πράγματα ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο; Ἦτο ἐν βασικὸν ἐρώτημα. Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν ὅλας τὰς συντρεχούσας περιστάσεις εὐνοϊκὰς (προεδρικὴν καὶ κοινοβουλευτικὴν πλειοψηφίαν συμπιπτούσας—ἄρα Βουλὴν μὴ παρέχουσαν πράγματα εἰς τὸν πρόεδρον—πρωθυπουργὸν συμφωνοῦντα ἀπολύτως μετὰ τούτου, πρόεδρον μὴ διεκδικοῦντα τμημα τῶν πρωθυπουργικῶν ἀρμοδιοτήτων, ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι ἄπτονται τῆς Ἀμόνης ἢ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς κλπ.), θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν πολιτικὸν σύστημα ἄνευ τριβῶν καὶ διαφωνιῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰς ἀρμοδιότητας. Θὰ προεκαλεῖτο, τότε παρέμβασις τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἵνα τάμη τὴν διαφορὰν. (ἄρθρ. 106, 1). Ὁ τρόπος ἐπιλογῆς τῶν μελῶν τούτου ἀνακύπτει καὶ πάλιν. Ἴσως εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον φαίνεται καθαρώτερον ὅτι τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἦτο ὁ φύλαξ τῶν ἠϋξημένων ἀρμοδιοτήτων τοῦ προέδρου καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἠϋξημένων ἐξουσιῶν τοῦ προέδρου καὶ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ὑπῆρχεν ἐσωτερικὸς, ὀργανικὸς σύνδεσμος.

3. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἶχεν, θὰ ἔπρεπε, μᾶλλον, νὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν χορείαν τῶν Συνταγμάτων τῶν ἐμπνευσθέντων, ἴσως, ἀπὸ τὸ γκολκικόν, ἀλλὰ διογκωσάντων τὸν προεδρικόν του χαρακτῆρα (presidentialisme renforcé). Ὁ καθηγητῆς Hauriou (ἔ.ἀ., σελίς 603 ἐν ὑποσημ.) θεωρεῖ ὡς τοιαῦτα τοῦ Burundi, τῆς Καμπότζης (ἐπὶ Σιχανούκ), τοῦ Καμερόν, τοῦ Congo-Brazzaville, τῆς Ἀκτῆς τοῦ Ἐλεφαντοστοῦ, τῆς Δαχομένης, τοῦ Γκαμπόν, τῆς Γουινέας, τοῦ Μαλί, τοῦ Ἄνω Βόλτα, τῆς Μαυριτανίας, τῆς Δημοκρατίας τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ruanda, τῆς Συρίας, τοῦ Tchad κλπ. Καί, βεβαίως, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ὁ μιάδης οὗτος προεδρισμὸς συνδυάζεται μετὰ τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς καὶ μόνου κόμματος (Parti Unique), ἐνῶ παρ' ἡμῶν τοιοῦτο τι οὐδὲ ὡς πρόθεσις ἐξεδηλώθη. Ἐρωτᾶται, ὅμως, ἂν μετὰ τοιαύτας ἐξουσίας προέδρου καὶ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, καὶ μετὰ τοιαύτας προϋποθέσεις ἀναθεωρήσεως-πλειονοψηφία ἐπτὰ ἢ καὶ ὀκτὼ δεκάτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν αἰρετῶν μελῶν, τῆς Βουλῆς διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ὑποκειμένων εἰς τοιαύτην διατάξεων (ἄρθρ. 25 τοῦ ψηφίσματος)—ἂν ἠδύνατο ἢ κομματικὴ ζωὴ ἀπροσκόπτως νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ πρόεδρος, κλεῖς τοῦ συστήματος ἐν Γαλλίᾳ, ἀπέ-

βαινεν παρ' ἡμῖν ὁ ἀποκλειστικός, περίπου, χειριστὴς τῆς δικλειῆδος διὰ τῆς ὁποίας ὠξυγονοῦτο ἢ ἀπέθνησκεν ἡ πολιτικὴ ζωὴ. «Κοινὸν δὲ καὶ ἐν δήμῳ καὶ ὀλιγαρχίᾳ καὶ ἐν μοναρχίᾳ καὶ πάσῃ πολιτείᾳ, μητ' αὐξάνειν λίαν μηδένα, παρὰ τὴν συμμετρίαν, ἀλλὰ, μᾶλλον πειρᾶσθαι μικρὰς καὶ πολυχρονίους δίδοναι τιμὰς, ἢ βραχὺ μεγάλας —διαφθείρονται γὰρ καὶ φέρειν οὐ παντὸς ἀνδρὸς εὐτυχίαν» ('Αριστοτέλης, Πολιτικά, Βιβλ. Πέμπτον 1308).

4. Ἡ διὰ τῆς Συντακτικῆς Πράξεως ὑπ' ἀριθ. 1 κατάργησις τῶν ἀρμοδιότητων τοῦ προέδρου καὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἀνοίγει νέους προβληματισμούς καὶ προοπτικὰς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ: Ὁ γκωλλισμὸς καὶ ὁ Κόσμος

(Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης)

«...Ὅσον ἡ ἀνθρωπότης δὲν θὰ ἔχη ἐπιτύχει τὴν ἐνοποίησίν της εἰς Κράτος παγκόσμιον, θὰ ὑπάρχη βασικωτάτη διαφορὰ μεταξὺ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἡ πρώτη ἐπιδιώκει τὴν διαφύλαξιν τοῦ μονοπωλίου τῆς βίας εἰς τοὺς κατόχους τῆς νομίμου ἐξουσίας, ἢ δευτέρα ἀποδέχεται τὴν ὑπαρξίν πολλῶν κέντρων ἐθνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἐντὸς τοῦ κόσμου. Ἡ πολιτικὴ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν, ἔχει ὡς ἄμεσον σκοπὸν τὴν ὑποβολὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ Κράτος τοῦ νόμου. Ἡ πολιτικὴ, καθ' ὃ μέτρον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις μεταξὺ Κρατῶν, φαίνεται νὰ ἔχη ὡς ἰδεῶδες ἐν τούτῳ καὶ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, τὴν ἀπλήν ἐπιβίωσιν τῶν Κρατῶν ἐνώπιον τῆς ὑποτιθεμένης ἀπειλῆς τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ὑπαρξίς τῶν ἄλλων Κρατῶν... Ταῦτα δὲν ἔχουν ἐξέλθει, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις των, ἀπὸ τὴν (πρωτόγονον) φυσικὴν κατάστασιν. Δὲν θὰ ὑπῆρχον, ἄλλωστε, σχέσεις διεθνεῖς ἐὰν εἶχον ἐξέλθει...».

Raymond Aron: Paix et guerre entre les nations, 6^e Edition, Calman - Levy, Paris 1968.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

(Εισαγωγικόν)

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ DE GAULLE ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ 5ης ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Μακιαβέλλι και de Gaulle : ή σχετικότητα των πάντων έναντι του μεγάλου σκοπού.

Είς τὸ ἐν Encyclopaedia Universalis ἄρθρον του ἐπὶ τοῦ γκαλλισμοῦ, ὁ Edgar Faure, ἐπιχειρεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τοῦτον ὡς τὴν ἐπὶ παντὸς πεδίου, ἄρνησιν τῆς ἀλλοτριώσεως (alienation). Ὁ Jacques Fauvet⁽²⁷³⁾ ἀποκαλεῖ τὸν de Gaulle ἄνθρωπον τῆς ἀρνήσεως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς μὴ ὑποταγῆς εἰς τὴν οἰανδήποτε παντοδυναμίαν. Ἡ φιλοσοφία τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle θὰ ἠδύνατο, ἄρα, νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄρνησις τῆς ἀλλοτριώσεως. Τὴν ἀρχὴν ταύτην θεωρεῖ, ἄλλωστε, ὡς κέντρον τῆς πολιτικῆς παντὸς Ἔθνους. Ἄγὼν ἐναντίον τῆς ἀλλοτριώσεως εἰς ὅλα τὰ μέτωπα, ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς. «Διὰ τὴν Μπιάφραν π.χ. ἀγὼν κατὰ τῆς ἀλλοτριώσεως σημαίνει ἀγὼν κατὰ τοῦ ἐκ πείνης θανάτου, διὰ τοὺς ὑπαναπτύκτους ἀγὼν κατὰ τῆς στασιμότητος (ὀπισθοδρομικότητος) ,διὰ τὸ Quebec, ἀγὼν ὑπὲρ τῆς γλώσσης, κατὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Διὰ τὴν Κίναν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως, τῆς ἐθνικῆς προσωπικότητος τὴν ὁποίαν τῆς ἀρνοῦνται ἐντὸς τῶν διαδρόμων τῶν Καγκελλαρῶν. Διὰ τὴν Εὐρώπην ἀγὼν κατὰ τῆς ἐξαρτήσεως...»⁽²⁷⁴⁾. Διὰ τὴν Γαλλίαν σημαίνει ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας, κατὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ὁ βασικὸς ρόλος τοῦ πολιτικοῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ κατακτᾷ καὶ νὰ ἐλέγχῃ. «Οὗτος προσπαθεῖ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ μονάρχου, τοῦ Συμβουλίου, τοῦ λαοῦ, διότι ἐξ αὐτῆς ἀντλεῖ τὴν δυνατότητα δράσεως. Οὐδὲν ἔχει μεγα-

273. Ὁρα ἐφ. Le Monde τῆς 11-11-70.

274. E.Faure: Enc. Universalis, ἄρθρον ἐπὶ τοῦ γκαλλισμοῦ (Gaullisme), τόμ. 7ος, σελ. 502 ἐπ.

λυτέραν άξίαν δι' αυτόν και ουδέν είναι κατορθωτόν, ειμή εις τό όνομα αυ-
τής τής κυριαρχίας. Ούτος γνωρίζει ότι ή γνώμη τών άνωτέρω προτιμά
περισσότερον τών χρησίμων τούς ευχαρίστους και περισσότερο τών έπι-
χειρημάτων τήν έλκουν προς τήν πλευράν των αί υποσχέσεις. 'Επίσης, ό
πολιτικός θέτει όλην τήν τέχνην του εις τήν κατάκτησιν τής άνωτέρω γνώ-
μης, άποκρύπτων τάς προθέσεις του, άναμένων διά τήν άποκάλυψιν των τήν
κατάλληλον ευκαιρίαν. Καθίσταται προς τό παρόν υπηρέτης διά νά άποβή
εις τό μέλλον κύριος και προς τήν πλευράν τών αντιπάλων του υπερθεματί-
ζει τεις πίστιν».

Έκ τών άνωτέρω άποσπασμάτων του Fil de l' Επέε, καταφαίνεται ότι
εις μίαν δεδομένην περίπτωσηιν τά πάντα άποβαίνουν όργανα του πολιτικού.
'Ο μονάρχης, τό Συμβούλιον, ό λαός, αναλόγως προς τήν [έποχήν, πράγμα-
τα φθαρτά και καιρικά, άποβαίνουν εις τάς χείρας του άρχηγού όργανα υπη-
ρετήσεως τών μεγάλων, μονίμων και άπροσώπων έθνικών συμφερόντων
και σκοπών. «'Η πολιτική έπιτυγχάνει τών σκοπών της διά τής καλύψεως
τούτων». 'Η έξαπάτησις του έχθρου ! συγχωρείται χάριν του σκοπού. «'Η
πανουργία όφείλει νά χρησιμοποιηται προκειμένου οι άλλοι νά πιστεύουν
ότι εύρισκόμεθα εκεί όπου δέν εύρισκόμεθα, ότι επιθυμούμεν ό,τι δέν επι-
θυμούμεν»(275). 'Υπάρχει όπωσδήποτε εις κυνισμός εις τάς φράσεις αυτάς,
ένθυμίζων τόν φλωρεντίνον γραμματέα, αλλά όπως εις τήν περιπτώσιν
του υπάρχει έν «θειόν μυστικόν», τό όποϊον εξαγιάζει τά μέσα, ή "Ενωσις
τής 'Ιταλίας, τοιουτοτρόπως και εις τόν de Gaulle υπάρχει ό παράλληλος
έξαγνιστικός τελικός σκοπός, τό μεγαλείον τής Γαλλίας, «ή Γαλλία εις
τήν πρώτην γραμμήν τής 'Ιστορίας»(276). 'Η ίστορία δέν άποτελεϊ, διά τόν
de Gaulle, θεάν άντικειμενικήν και άλάνθαστον, ή όποία κινείται ντετερμι-
νιστικώς και άμετακλήτως. 'Η παρέμβασις τής ήγετικής προσωπικότητος,
του ήρωος, εις τήν ίστορίαν, δύναται νά τήν μεταβάλη, νά θέση τήν κίνησιν
της εις κοίτην, νά έξισορροπήση δι' άλλων τά σημαντικά γεγονότα. 'Η
ήγετική προσωπικότης έπιτυγχάνει τουτο διά τής έναλλασσομένης τακτι-

275. Το πρώτον εις Fil de l' επée, έκ. 10-18, σελ. 149. Το δεύτερον Vers l' ar-
mée de metier, έκ. 2α, σελ. 158. Βλέπε και de Gaulle-Pétain του Tournoux, έκ. Presses
Pocket, σελ. 138. Διά δε τά περι Μακιαβελισμού, σελ. 329, 361, 364 και άλλαχού. 'Επί
του παραλληλισμού τών έργων «'Ηγεμών» και Fil de l' επée ίδε κατά κύριον λόγον: E.
Mannoni: Moi, le general de Gaulle, ειδικώς τό κεφ. Réguy et Machiavel, σελ. 109 έπ.
(έκ. Seuil, 1964) καθώς και Berlia, έ. ά., σελ. 158.

276. La France au premier rang, όρα και Jouve, έ.ά. σελ. 722. 'Η έκφρασις
άπηχεϊ τήν τοιαύτην του Maurras, «ή Γαλλία μόνη και πρώτη». Πρβλ. και Κεφ. έπονο-
μαζόμενον Rang εις άπομν. του de Gaulle τόμος 3ος. «'Η Γαλλία μόνη» — όμως — του
Maurras σημαίνει επίσης κατά τόν Rompidou: 'Η Γαλλία μεταξύ τών δύο blocs πρέπει
νά ακολουθή μόνον τό συμφέρον της» (ίδε έφ. Combat, 9 Δεκ. 1972, άρθρ. του E. Blondel).

κῆς, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στρατηγικοῦ ἄξονος, διὰ τῆς ἐπιλογῆς τῆς στιγμῆς, ἀκόμη καὶ διὰ τοῦ δόλου. Αἱ ἰδεολογίαι εἶναι «παραλλαγή» τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ τὰ κράτη-ἔθνη εἶναι ἡ μόνη ἀναμφισβήτητος πραγματικότητα τῆς διεθνoῦς ζωῆς.

Β. Ἡ σχετικότητα τῶν ἰδεολογικῶν μαχῶν εἶναι διὰ τὸν de Gaulle δεδομένη. Γνωρίζει ὅτι Γαλλία, καθολικὴ δύναμις, συμμαχεῖ κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον μὲ τοὺς προτεστάντας διὰ λόγους ἐθνικοῦς. Ὑπὸ τὸ Διευθυντήριο, τὴν Ὑπατεῖαν καὶ τὴν πρώτην Αὐτοκρατορίαν, παρὰ τὸ ἰδεολογικὸν ἐπίχρισμα τῶν πολέμων των, πολιτικὴ ἐθνικῆς δυνάμεως ἐπίσης ὑπηρετεῖται. Τὸ 1848, κατ' ἐξοχὴν σταθμὸν ἰδεολογικόν, ὁ Λαμαρτῖνος δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐξαγωγήν τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν διὰ νὰ ματαιωθῇ κινητοποιήσις τῶν συντηρητικῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐναντίον τῆς Γαλλίας.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, διαμετρικῶς ἀντίθετος, ἰδεολογικῶς, θὰ ἐπανεέλθῃ, παρὰ ταῦτα, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἀμυντικὴν πολιτικὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρωσίας. Τὸ 1939, κατὰ τὸν ρωσοφιλανδικὸν πόλεμον, δηλοῖ ὅτι ἐπιθυμεῖ ἐπάνοδον τῶν πραγμάτων εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Nystad τοῦ 1721. Αἱ ρωσικαὶ ἀπόψεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν Μαύρην Θάλασσαν καὶ τὸ Vladivostok πιστοποιοῦν τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις. Ἡ Κίνα τοῦ Μάο, ἐπίσης χρησιμοποιοεῖ τὸν Κομμουνισμόν ὡς ἰδεολογικὸν προκάλυμμα ἐθνικῆς ἐπιβιώσεως καὶ ἐπεκτάσεως, ἡ Ἀγγλικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ δὲν ἀλλάσσει παρὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν Κυβερνήσεων. Εἰς τὴν συνέντευξιν τῆς 31 Ἰανουαρίου 1964 ὁ στρατηγὸς de Gaulle μεταχειρίζεται τὴν ἔκφρασιν, «τὸ καθεστῶς τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ σήμερον εἰς τὴν Κίναν».(277) Μεταβατικὸν εἶναι τὸ πολίτευμα. Ἡ Κίνα μένει. Σύμφωνα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὁ στρατηγὸς de Gaulle θεωρεῖ ὅτι τὰ κράτη ἔχουν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐπιβάλλει ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἐθνικὴ ἱστορία των καὶ ὄχι αἱ ἰδεολογίαι αἱ ὁποῖαι ἔρχονται καὶ παρέρχονται. (Μολονότι ἡ διαπίστωσις εἶναι σκληρὰ, ἡ πείρα φαίνεται, μᾶλλον, νὰ δικαιώνῃ τὸν στρατηγὸν de Gaulle). Αἱ συμμαχίαι, ἄρα, ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ πρόσκαιρα φαινόμενα δυνάμενα, ἐὰν τὸ ἐθνικὸν συμφέρον τὸ δικαιολογεῖ, νὰ ἀνατραποῦν. Πόσον ἀδίστακτος εἶναι ὁ στρατηγὸς de Gaulle εἰς τὴν τήρησιν αὐτῆς τῆς γραμμῆς, τὸ ἐμφανίζουσι δύο γεγονότα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα ὑπόθεσις Στρασβούργου καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ρυθμίσεως τῶν γαλλο-ἰταλικῶν συνόρων. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, εἴτε πρόκειται διὰ τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν de Lattre de Tassigny περὶ μὴ ἐκκενώσεως τῆς πρωτεύουσης τῆς Ἀωρραίνης, παρὰ τὴν ἀντίθετον, λόγῳ τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἀρδεννῶν, διαταγὴν τοῦ Eisenhower εἴτε πρόκειται διὰ τὴν πρόθεσιν ἐνσωματώσεως εἰς τὴν Γαλλίαν τῶν καντονίων τῆς Σαβοΐας, τῆς Tende καὶ Bri-

277. Πρβλ. καὶ G. Berlia, ἔ. ἀ. σελ. 161.

gue και επίσης της Vintimille και του Val d' Aoste, ο de Gaulle αποδέχεται, παρά το ότι η συμμαχική προσπάθεια μόλις έχει λήξει, την περίπτωση χρήσεως των όπλων προς λύσιν των διαφορών. 'Ο Πρόεδρος Truman προκειμένου περι της δευτέρας υποθέσεως, αδυνατεί να πιστεύση ότι εις την γαλλικήν απάντησιν «περιέχεται ή περίπου άπίστευτος άπειλή ότι οί Γάλλοι στρατιώται, φέροντες όπλα άμερικανικά, θα εκτύπων τους άμερικανούς και λοιπούς συμμάχους στρατιώτας»(278).

Τά δύο ταύτα επεισόδια, έχοντα, ίσως, ως μόνον σκοπόν των είτε την δημιουργίαν καταστάσεως τετελεσμένου γεγονότος είτε την κατά το μέγιστον δυνατήν εκμετάλλευσιν των παρεχομένων δυνατοτήτων προς έπιβολήν των γαλλικών απόψεων, χωρίς πραγματικήν πρόθεσιν βιαίας άναμετρήσεως, είναι παρά ταύτα, έξόχως ένδεικτικά της έμμονής εις ένα ώρισμένον τρόπον σκέπτεσθαι και εις ώρισμένην αντίληψιν επί της έξωτερικής πολιτικής. 'Η όλη, άλλωστε, προσωπική στάσις του στρατηγού de Gaulle εναντι των άλλων συμμάχων άρχηγών, αί δυσκολίαι του με τον Roosevelt, ή διαρκής διεκδίκησις των γαλλικών συμφερόντων εναντι του Churchill, καταδεικνύει πόσον ο στρατηγός de Gaulle θεωρεί τας συμμαχίας μεταβατικώς καταστάσεις. Αύται δέν συνάπτονται διά να υποτάξουν έν Έθνος εις αυτάς ή εις τον ίσχυρότερον των συμμάχων, αλλά διά να άποτελέσουν, εις μίαν δεδομένην στιγμήν, την καλλιτέραν ή τουλάχιστον, την μη χειροτέραν έγγύησιν των συμφερόντων του. 'Αλλά και έντός της συμμαχίας, ή μάχη διά την άνεξαρτησίαν δέν σταματά. Είμαι, μάλλον, εκεί όπου κορυφούται ή και διαϊκώνεται. 'Ο ρεαλισμός του μεγαλείου θα τον οδηγήση να ειπή, κάποτε, εις τον Couve de Murville : «'Εν Έθνος άξιον του όνόματός του δέν έχει φίλους».

2. 'Η άλληλεξάρτησις των δύο πολιτικών (έξωτερικών και άμύνης).

A. Το 5ον Κεφάλαιον του άνωτέρω βιβλίου του στρατηγού de Gaulle, φέρει τον τίτλον, «'Ο πολιτικός και ο στρατιώτης». 'Ο άναγνώστης εισάγεται εις αυτό διά των στίχων του Alfred de Musset, «θα προχωρούν όσον ο κόσμος ύπάρχει, παράπλευροι, πάντοτε».

'Η εικών αυτή αντικατοπτρίζει τούς, κατά την αντίληψιν του de Gaulle, άρρήκτους δεσμούς έξωτερικής πολιτικής και πολιτικής έθνικής άμύνης 'Η έξωτερική πολιτική είναι, διά τουτον, ή βασιλις της πολιτικής. Δι' αυτής το Κράτος-Έθνος αντιπαρατίθεται εις τον Κόσμον. Την 17ην Νοεμβρίου 1945, δι' εϋρήματος λογοτεχνικώς τελείου, θα εκφράση την μόνιμον ταύτην

278. 'Επεισόδιον άναφερόμενον και ύπό Belria, έ.ά., σελ. 163. 'Όσον άφορά το πρώτον επεισόδιον βρα Α.Grosser εις Politique exterieure de la Ve Republique, έκδ. Club Jean Moulin, σελ. 25. Διά τα επεισόδια του Val d' Aoste βλέπε σελ. 181 έπ. και διά τα επεισόδια Στρασβούργου και (παρομοίου) Στουτγάρδης, σελίδες 148 έπ. και 170 έπ. των 'Απομνημονευμάτων του de Gaulle, τόμος 3, έκδ. Plon.

ἀποψίν του. «Εἶναι τρεῖς οἱ μοχλοὶ οἱ κινοῦντες τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν: ἡ διπλωματία ποὺ τὴν ἐκφράζει, ὁ στρατὸς ποὺ τὴν στηρίζει, ἡ ἀστυνομία ποὺ τὴν καλύπτει» (279). Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ ἀρνηθῆ νὰ παραδώσῃ ἐν τῶν τριῶν τούτων ὑπουργείων εἰς τοὺς κομμουνιστὰς τότε, ὅπως καὶ εἰς τὸν Jacques Soustelle, τὸ 1958, τοῦ ὁποῦ διαισθάνεται τὴν βαθυτέραν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ σχέδιά του. Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ὁ στρατός), τὸ Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν (ἡ Ἀστυνομία) ὑπάρχουν, ὀλιγώτερον, ὡς ὄργανα τάξεως καὶ ἐθνικῆς προστασίας καὶ, περισσότερον, ὡς ὄργανα ἐπιτρέποντα διὰ τῆς δυνάμεως τῶν τὴν θεμελίωσιν ἀνεξαρτήτου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ Fil de l' epée εὐρίσκομεν τὸν ὕμνον εἰς τὴν δύναμιν(280). «Χωρὶς αὐτὴν εἶναι ἀδύνατον νὰ συλληφθῆ τὸ νόημα τῆς ζωῆς... Καταφύγιον τῆς σκέψεως, ὄργανον τῆς δράσεως, προϋπόθεσις τῆς κινήσεως, ὑπάρχει ὡς ἀναγκαία γενεσιουργὸς αἰτία διὰ νὰ ἀναδυθῆ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἡ πρόοδος. Σημαία τῶν δυνατῶν, πρόχωμα τῶν θρόνων, αἰχμὴ δόρατος τοῦ ἐπαναστάτου, τῆς ὀφείλεται, ἀλληλοδιαδόχως, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ τάξις. Λίκνον τῶν πολιτειῶν, σκῆπτρον τῶν αὐτοκρατόρων, νεκροθάπτῆς τῶν καταπτώσεων, ἡ δύναμις νομοθετεῖ ἐπὶ τῶν λαῶν καὶ ρυθμίζει τὸ πεπωμένον των».

Τὴν 3ην Νοεμβρίου 1959 ἐνώπιον συγκεντρώσεως τῶν μαθητῶν ὄλων τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν καταλήγει μὲ τὴν διαπίστωσιν ὅτι «δὲν ὑπάρχει τάλαντον καὶ μεγαλοφυῖα στρατιωτικὴ, ἡ ὁποία νὰ μὴν ὑπηρετήσῃ μίαν εὐρεῖαν πολιτικὴν. Δὲν ὑπάρχει μεγάλη πολιτικὴ δόξα, ἡ ὁποία νὰ μὴν καταυγάζεται ἀπὸ τὴν λάμψιν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης»(281).

Β'. Οἱ παθητικοὶ γκαλλικοὶ τόνοι τῶν ἀνωτέρω κειμένων θὰ παρέμενον ὡραῖαι σελίδες, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς τῶν δὲν συνεκέντρωνεν, ἐν ταῦτῳ, συγγραφικὸν ὕφος καὶ ἀνεπανάληπτον πολιτικὴν δρᾶσιν. Ὑπὸ τὴν ἔξαρσιν καὶ τὴν μεγαλοστομίαν καλύπτεται ἡ ἀντίληψις τῆς χρησιμοποίησεως τῆς δυνάμεως εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle γνωρίζει τὴν ἐξέχουσαν σημασίαν τῆς εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν διεθνῶν προβλημάτων. Ἡ πολιτικὴ του ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης θὰ συνίσταται εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν πολεμικὴν μηχανὴν τῆς Γαλλίας, κατὰ τρόπον ὥστε, ἡ δύναμις νὰ

279. Στρατηγὸς de Gaulle, εἰς ραδιοφωνικὴν ὁμιλίαν τοῦ ἀναφερομένην καὶ ὑπὸ A.Grosser εἰς σύγγραμμά του ἔ.ἀ., σελ. 27. Πρβλ. τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Couve de Murville, Une politique étrangère 1958-1969. «Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ δὲν εἶναι τὸ ἅπαν αὐτὴ καθ' ἑαυτήν. Εὐρίσκει τὴν θέσιν τῆς ἐντὸς ἐνὸς συνόλου. Ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἀποτελεῖ, τρόπον τινα, τὴν ἔκφρασιν τῶν ὑπολοίπων, εἰδικῶς ὅταν, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Γαλλίας, προστίθεται αὐτῇ ἡ μοναδικὴ δυνατότης ἐκφράσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ, ἄρα ἡ δυνατότης, ἀβίαστος, ἐν τινι μέτρῳ, ἀπολαύσεως, μιᾶς ἀπηχίσεως καὶ μιᾶς βαρύτητος ἐξικνουμένης πολὺ πέραν τῆς πραγματικῆς τῆς ἰσχύος...» (σελ. 15).

280. Fil de l' Epée δευτέρα ἐκδ. 1944 ἀναφερομένη ὑπὸ A.Grosser, ἔ.ἀ., σελ. 33.

281. A.Grosser, ἔ.ἀ., σελ. 33.

δρᾶ πάντοτε εἰς βάρος τῶν ἄλλων καὶ πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Χώρας του. Ἡ ἄποψις αὐτὴ τρέφεται μὲ πολλὰς αὐταπάτας, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν μίαν βασικὴν γραμμὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ὁ γκωλλισμὸς χρησιμοποιεῖ τὴν δυνάμιν του, προκειμένου νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς μικροὺς, ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι θὰ ἀνέμενε τις, δὲν ἀναδιπλοῦται ἔναντι τῶν μεγάλων. Ὅπου δύναται ἐπιβάλλεται, ὅπου δὲν ἔμπορεῖ, ἀνθίσταται εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἄλλου.

«Συντηρητικὸς, ἀρχικῶς, ἠνύνησεν τὴν συντριβὴν τῶν πρώτων κινήματων ἀνεξαρτοποιήσεως τῶν ἀποικιῶν. Ἀντετέθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν Ἠνωμ. Ἐθνῶν καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς εὐρωπαϊκῆς ὁμοσπονδιώσεως. Ἄλλ' ἂφ' ἧς ἡ ἡγεμονία τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν ἤρχισεν νὰ βαρύνῃ ἐπὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου, ὁ γκωλλικὸς ἐθνικισμὸς ἤλλαξε σημασίαν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Ὁ ἐθνικισμὸς ἀνήκει εἰς τὴν «δεξιάν» ὅταν ἐφαρμόζεται ὑφ' ἑνὸς κράτους ἰσχυροτέρου, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ, τοιουτοτρόπως, νὰ διατηρήσῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῶν πλέον ἀσθενῶν. Ἄλλ' ἀνήκει εἰς τὴν «ἀριστεράν» ὅταν ἐκκαίει τὴν ἀντίστασιν ἑνὸς Κράτους ἀσθενοῦς εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἑνὸς ἰσχυροτέρου: ἀντιστοιχεῖ τούτο, εἰς τὴν πρακτικὴν, μὲ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, ἢ ὁποῖα συνιστᾷ μίαν ἀπὸ τὰς μορφὰς τῆς Ἐλευθερίας... Ἐπισημαίνεται ὁ ἴδιος προοδευτικὸς προσανατολισμὸς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Βοναπαρτισμοῦ.

Ὁ Ναπολέων ὁ Πρῶτος ἐξήπλωσεν τὰς ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὁ Ναπολέων ὁ Τρίτος αὐτοανεκηρύσσετο ἀπόστολος τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων⁽²⁸²⁾.

Κατὰ τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν παρομοίας ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ὁ στρατηγὸς de Gaulle εἶχεν —περισσότερον πάσης ἄλλης δημοσίας ἀπασχολήσεώς του — τὴν συναίσθησιν ὅχι μόνον τοῦ συμφέροντος τῆς Χώρας του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔναντι αὐτοῦ στάσεως τῆς Ἱστορίας. Εἰς πολλὰς τῶν πράξεών του, ἐπὶ θεμάτων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἐνήργει ὡς ζῶν ἱστορικὸν πρόσωπον. Ἐξ αὐτοῦ αἱ ἐκπλήξεις, αἱ αἰφνιδιασμοί, αἱ ἀνένδοτοι στάσεις καὶ, πολλάκις, αἱ θεατρικότητες. Εἰς τὸν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, κατ' ἐξοχήν, οὗτος «ἔζη ὅχι τὸν βίον ἀλλὰ τὴν βιογραφίαν του» (Al. Grosser).^(282a)

282. Duverger, ἔ.ἀ., ἔκ. 1968, σελ. 726.

282a. Περὶ τῆς δυνάμεως εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ὅρα καὶ H.J. Morgenthau. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (1948), 1967, New York. Ἐπίσης περὶ δυνάμεως (power) ἄρθρον R.A. Dahl εἰς *Inter. Encyc. of Soc. Sciences*, τ. 12ος, σελ. 405-415. Πρὸβλ. ἐπίσης τὸν ὀρισμὸν τῶν Lasswell καὶ Kaplan ὀριζόντων τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην ὡς «ἐν ἐμπειρικὸν ἐπιστητὸν διαπραγματευόμενον τὴν διανομὴν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς δυνάμεως». Πρὸβλ. καὶ B. de Jouvenel, *Du pouvoir*, Paris 1945.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ (ἡ ἔξωτερικὴ πολιτικὴ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΦΡΙΚΗ

1. Ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν συμβατικὴν κοινότητα.

Α. Τὸ ταξίδιον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ὡς πρωθυπουργοῦ, ἀπὸ 20 ἕως 29 Αὐγούστου 1958, εἰς τὴν Μαύρην Ἠπειρον⁽²⁸³⁾ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Χωρῶν τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου τῆς Ἀλγερίας. Ἡ ἐξέλιξις, με τελευταῖον στάδιον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀλγερίας, εἶναι, βεβαίως, βραδεῖα. Τὴν 28ην Αὐγούστου 1958, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ὀμιλῶν εἰς τὴν Μαδαγασκάρην, προσφέρει εἰς τοὺς Ἀφρικανοὺς ἡγέτας τὴν ἐπιλογὴν μεταξὺ «χωρισμοῦ» (secession)

---

283. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπεχείρησεν ἐν ὄλῳ τέσσαρα ταξίδια εἰς τὴν Ἀφρικήν. Τὸ πρῶτον ἀπὸ 20-29 Αὐγούστου 1958, ὡς πρωθυπουργός. Τὸ δεύτερον, ἀπὸ 2-11 Ἰουλίου 1959, ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ἐπισκέπτεται τὸ Τζιμπουτί, τὴν Μαδαγασκάρην, τὴν Grande-Comore καὶ τὸ διαμέρισμα τῆς Reunion. Εἰς Ταναναρίβην προεδρεύει τῆς τετάρτης συνόδου τοῦ ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὸ τέρμα τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος τῆς Μαδαγασκάρης Philibert Tsiranana, ἀνακοινοῖ ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ δημιουργία πυρηνικῆς δυνάμεως τῆς Κοινότητος. Τὸ τρίτον ἀπὸ 11-13 Δεκ. 1959 προηγουμένου ἐνὸς βραχυτάτου σταθμοῦ εἰς Nouakchot, ὁ στρατηγὸς de Gaulle προεδρεύει εἰς Saint Louis τῆς Σενεγάλης, τῆς 6ης συνόδου τοῦ ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος καὶ ὕστερον φθάνει εἰς Dakar ὅπου ἐπιβεβαιώνει τὴν ἑναρξιν διαπραγματεύσεων μετὰ τὸ Mali. Εἶναι ἡ ἑναρξίς τῆς ἐξελίξεως τῆς Κοινότητος πρὸς ἓνα «συνεταιρισμὸν» ἀνεξαρτήτων πλέον Κρατῶν. Τὸ τέταρτον ἀπὸ 25-29 Αὐγούστου 1966. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ γύρου τοῦ Κόσμου ὁ γάλλος Πρόεδρος ἐπισκέπτεται τὸ Τζιμπουτί καὶ τὴν Ἀντίς-Ἀμπέμπα. Εἰς τὸ Τζιμπουτί βίαιαι διαδηλώσεις ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς τῆς Σομαλίας σφραγίζουσι τὴν διάβασίν του. Διὰ τὴν ἰσοτρίαν, ἄς σημειωθῇ, ὅτι ὁ πρῶτος γάλλος πρόεδρος ποὺ ἐπισκέπτεται τὴν γαλλόφωνον Ἀφρικήν εἶναι ὁ Vincent Auriol (Ἀπρίλιος 1947). Ὅρα καὶ Le Monde, 3 Φεβρ. 1971, ἀνατρέχοντα εἰς τὰ ταξίδια εἰς τὴν Ἀφρικήν τῶν γάλλων πρώην προέδρων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ταξιδίου τοῦ G.Pompidou, ὁ ὁποῖος εἶχε πραγματοποιήσῃ ἐν ὄλῳ τρία εἰς τὰς πρώην ἀποικίας τῆς Ἀφρικῆς Τὸ τελευταῖον εἰς τὰς 21-25 Νοεμβρίου 1972.

καὶ Κοινότητος. Θεωρεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν ὡς ἀποκοπὴν ἀπὸ τὸν κορμὸν τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ «κοινότητα» ὡς μορφήν χαλαρᾶς ὁμοσπονδίασεως. Εἰς τὴν Brazaville, προηγουμένως, τὴν 24ην Αὐγούστου, εἶχε δηλώσει: Ὅσαι περιοχαὶ, εἰς τὰ διενεργηθησόμενα δημοψηφίσματα, ψηφίσουν «Ναί» εἰς τὴν γαλλικὴν Κοινότητα, δύνανται παρ' ὅλα ταῦτα, ὅποτε τὸ θελήσουν, νὰ ἀποβοῦν ἀνεξάρτητοι.

Πράγματι, ὁ XII τίτλος τοῦ Συντάγματος τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 1958 ὀργάνωσεν κατὰ φιλελεύθερον τρόπον τὰς ὑπερποντίους περιοχάς, αἱ ὁποῖαι, μετὰ τῆς μητροπόλεως, ἀποτελοῦν τὴν «κοινότητα», ἀντικαθιστῶν διὰ τοῦ ὄρου τούτου τὸν προηγούμενον «Γαλλικὴ Ἐνωσις», χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1946, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν σειρὰν του εἶχε διαδεχθῆ ἐκεῖνον τῆς «Αὐτοκρατορίας», χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τοῦ Daladier πρὸ τοῦ 1938 καὶ καθιερούμενον ὑπὸ τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τοῦ στρατάρχου Retain, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνου τῶν «ἀποικίων», ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν καθιερωμένην ὀνομασίαν ὑπὸ τὴν τρίτην Δημοκρατίαν. Ὁ Maurice Duverger ἔχει τὴν ἰδιοφυίαν νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὀπισθεν τῆς ἀλλαγῆς τῶν λέξεων διακρίνεται ἡ ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων. «Ὁ ὄρος «ἀποικία» ἐσημαιοῦται ἐν καθεστῶς ἀνισότητος, «Αὐτοκρατορία», ἐξεδήλωσε μίαν θέλησιν ἀφομοιώσεως, ἐντὸς ἀτμοσφαιράς ἐθνικισμοῦ, «ἔνωσις» ἐσημαιοῦσε ἐν βῆμα πρὸς τὴν ὁμοσπονδίωσιν τὴν ὁποῖαν ὁ ὄρος «κοινότης»⁽²⁸⁴⁾ ὑπερακοντίζει.

Β. Ἡ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 προβλεπομένη «Κοινότης» δὲν θὰ ἔχη μακροτέραν τοῦ ἔτους ζωὴν. Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1959 διὰ τοῦ λόγου του εἰς Dakar, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἀντιλαμβανόμενος ἐγκαίρως ὅτι ὁ ποταμὸς τῆς ἱστορίας ἀπαξ ἐκκινήσας οὐδέποτε ὀπισθοδρομεῖ καὶ περὶ φρονις, ὡς πάντοτε, νὰ ἐκμεταλλεῖται, παρ' ὅλα ταῦτα, μέχρι τῆς τελευταίας δυνατότητος τὸ ἀναπόφευκτον, ἀπεδέχετο ὅτι τὰ κράτη μέλη τῆς Κοινότητος δύνανται νὰ ἀνεξαρτοποιηθοῦν χωρὶς νὰ παύσουν νὰ εἶναι μέλη ταύτης. Μὲ ὀλίγας λέξεις, ἡ ἐξέλιξις τῆς ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Τὴν 3ην Φεβρουαρίου 1959 συνεδριάζει, διὰ πρώτην φοράν, τὸ Ἐκτελεστικὸν Συμβούλιον. Εἰς τὰς 21 Μαρτίου 1960 συνεδριάζει, ἡ Γερουσία τῆς Κοινότητος. Τὴν 4ην Ἀπριλίου 1959 γεννᾶται τὸ Κράτος τοῦ Μαλί δι' ἐνώσεως τοῦ Σουδάν καὶ τῆς Σενεγάλης. Ἡ 30ῆ Μαΐου 1959 ἀποτελεῖ ἡμερομηνίαν σημαντικὴν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινότητος: δημιουργεῖται τὸ Συμβούλιον Συνεννοήσεως (Conseil de l'Entente) μεταξὺ τῶν Χωρῶν Ἐλεφαντοστοῦ-Νιγηρίας-Δαχομῆς καὶ Ἄνω Βόλτα. Τοῦτο τὴν 1ην Ἰουνίου 1960 ζητεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν, χωρὶς προηγουμένας περὶ συνεργασίας συμφωνίας. Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1969 μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, αἱ

284. Ὁρα Duverger, ἔ. ἀ., σελ. 500.

ανεξαρτοποιήσεις των κρατών διαδέχονται ή μία την άλλη. Το άρθρον 86, διά της μεταρρυθμίσεως της 4ης 'Ιουνίου 1960, προσπαθεί να προλάβη την εξέλιξιν των πραγμάτων. Προβλέπει, εις την παράγραφον 3, ότι εν κράτος, μέλος της Κοινότητος, δύναται να αποβή ανεξάρτητον διά της συνήθους όδοϋ χωρίς να παύη να ανήκη εις αυτήν. 'Η ανωτέρω περιγραφείσα πρὸς την ανεξαρτησίαν πολιτική, θα αποτελέση, ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους, καὶ τὴν ἔναντι τῆς 'Αλγερίας τοιαύτην, ἢ ὅποια διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ένιαν, ἀποβαίνει ανεξάρτητος (1962). 'Εναντι λοιπὸν μιᾶς «Κοινότητος συνταγματικῆς» καθιερουμένης διὰ τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 ἀρχίζει νὰ περιγράφεται μία «Κοινότης συμβατική», τῆς ὁποίας αἱ ἐσωτερικαὶ σχέσεις καθορίζονται ὑπὸ διμερῶν ἢ πολυμερῶν συνθηκῶν καὶ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς ἀντὶ τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου(284).

2. 'Η συνεργασία ὡς ὁρμὴ ἐθνικῆς διακρίσεως.

«'Αλλοτε ἐπεθύμουν τὸν χρυσόν, ὁ ὁποῖος δίδει τὴν δύναμιν, διὰ τῆς ὁποίας πραγματοποιοῦνται τὰ μεγάλα... Σήμερον ἐπιθυμοῦν τὴν ἔξουσίαν, ἢ ὅποια δίδει τὸν χρυσόν, διὰ τοῦ ὁποίου πραγματοποιοῦνται τὰ μικρά...».
Montherlant: Le maître de Santiago

Διὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ἡ συνεργασία (cooperation) ἀποτελεῖ τὸν βασικώτερον τρόπον συγκρατήσεως τῶν δεσμῶν μετὰ τὰς πρῶην γαλλικὰς ἀποικίας, ἀλλὰ καὶ τὸν μόνον τρόπον δράσεως διὰ τὴν πρόοδον τῶν λαῶν τῆς 'Αφρικῆς. «'Η ἱστορικὴ ἀποστολὴ τῆς Γαλλίας ἔναντι τῶν νέων Κρατῶν τῆς 'Αφρικῆς, τῆς 'Αλγερίας συμπεριλαμβανομένης, ἀσκεῖται, εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ τῆς συνεργασίας»(285). 'Η προσοχὴ τοῦ A.I.Grosser ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἀποσπάσματος στρέφεται εἰς τὴν ἔκφρασιν «εἰς τὸ ἐξῆς». 'Εντὸς αὐτοῦ κρύπτεται ὀλόκληρος ἡ γκαλλικὴ ἀντίληψις περὶ τῶν ἀφρικανικῶν ὑποθέσεων. «Κυριαρχία (domination) καὶ συνεργασία (cooperation) δὲν ἀποτελοῦν παρά διαφορετικὰς μορφὰς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς φιλοδοξίας. 'Ο 20ὸς αἰὼν ἀπαιτεῖ τὴν δευτέραν, ἀλλὰ ἀσκοῦνται καὶ αἱ δύο εἰς τὸ ὄνομα φιλοδοξίας ἐθνικῆς»(286).

'Η ἰδέα τοῦ γαλλικοῦ μεγαλείου εἶναι καὶ πάλιν παροῦσα. «'Ο πρῶτος λόγος τῆς πολιτικῆς τῆς βοηθείας ἀποτελεῖ, ἐξ ὀλοκλήρου, ἔν ἀπὸ τὰ μέσα ἀκτινοβολίας τὰ ὅποια ἀπέμενον εἰς τὴν Γαλλίαν. 'Ο δεῦτερος λόγος εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἔν ταῦτῳ μία ὠρισμένη εὐθύνη τῆς Γαλλίας ἔναντι τῆς 'Ιστο-

284. M. Duverger, ἔ.ἀ., ἐκδ. 1968, σελ. 501.

285. De Gaulle, μῆνυμα εἰς τὴν 'Εθνοσυνέλευσιν 11 Δεκεμβρίου 1962 ἀναφερόμενον ὑπὸ A. Grosser, ἔ.ἀ., σελ. 77.

286. 'Ε.ἀ., ὑποσημ. 285.

ρίας»⁽²⁸⁷⁾.

Όπως και έκ τῆς Ἐκθέσεως Jeanneney ἐξυπακούεται, οἰκονομικά ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς μορφῆς τῆς γαλλικῆς βοήθειας εἰς τὰς ἀφρικανικὰς χώρας, δὲν ὑπάρχουν. Βάσις τῆς γαλλικῆς βοήθειας εἶναι ἡ τεχνικὴ βοήθεια καὶ ὄχι, κατὰ γερμανικὴν ἀντίληψιν, ἡ προσοδοφόρος ἐπένδυσις.

Βεβαίως τὰ πράγματα δὲν ἔχθουν τόσον ρωμαντικὸν ὑπόβαθρον. Τὸ μοραλιστικὸν καὶ οὐμανιστικὸν περιεχόμενον τῆς ἀφρικανικῆς πολιτικῆς (κατὰ τὴν σκληρὰν διαπίστωσιν τοῦ Alfred Grosser) ἐμπνέει ἴσως, ἀσήμαντον μειοψηφίαν Γάλλων⁽²⁸⁸⁾. Ὁ de Gaulle, εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα, μεταχειρίζεται ἀπλὴν συλλογιστικὴν. Αἱ πρῶται γαλλικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς ἀναμένουν βοήθειαν, περισσότερον παντὸς ἄλλου, ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, λόγῳ τῶν παλαιῶν δεσμῶν καὶ τῆς γαλλικῆς παιδείας τῆς élite τῶν νέων Χωρῶν. Ὑπάρχει, ἄρα, ἓν, ἀναμφισβητήτως, μέγα πολιτικὸν κεφάλαιον ἐπενδεδυμένον, εἰς τὴν πραγματικότητα, δι' αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἡ Γαλλία πρέπει, παντὶ σθένει, νὰ κρατήσῃ. Ἡ παρουσία μιᾶς ἄλλης μεγάλης χώρας πρὸς ὑποκατάστασιν τῆς Γαλλίας εἰς τὸν πρῶτον γαλλικὸν ἀφρικανικὸν χώρον, θὰ ἦτο αὐτόχρημα καταστροφικὴ διὰ τὰ πάσης φύσεως γαλλικὰ συμφέροντα⁽²⁸⁹⁾.

287. Διάλεξις M.Foyer 1962, τόμος 1962, 13 Μαρτίου εἰς Documentation Française. Ὅρα καὶ A.Grosser, ἔ.δ., σελ. 78.

288. A.Grosser, ἔ.δ., σελ. 221.

289. Ὅρα καὶ F.Luchaire, Dronit Intentional du Developpement, Cours Polycopiés, ἐκδ. 1970-1971: «...Ὅταν ἐξετάζωμεν ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου τῆς βοήθειας τὴν γαλλικὴν θέσιν, ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἡ Γαλλία δανεῖζει εὐρέως ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ φράγκου. Ὅπου ἀφορᾷ τὰς χώρας μετὰ τῶν ὁποίων οὐδένα ἔχει ἢ εἶχε σύνδεσμον, δανεῖζει, ἐπίσης, ἀλλὰ ὑποπροϋποθέσεις σχετικῶς αὐστηροτέρας ἐν σχέσει πρὸς τὰ, ἤδη, ἀναφερθέντα μέσα. Ἡ μέση διάρκεια ἀποσβέσεως διὰ τὰ γαλλικὰ δάνεια εἶναι 17 ἔτη, ὁ μέσος ὅρος τόκου 3,7 %, καὶ τὸ σπουδαιότερον, δὲν ὑπάρχει, περίπου, χαριστικὴ προθεσμία, διότι ἡ ἐξόφλησις ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ 21, κατὰ μέσον ὅρον, μῆνας μετὰ τὴν καταβολήν. Κατὰ τὸ ὑπόμνημα τῆς Commission Pearson τὰ δάνεια θὰ ἔπρεπε νὰ συνδυάζωνται μὲ εὐνοϊκὰς προϋποθέσεις διὰ τὰς δανειζομένας χώρας, οἱ δὲ προτεινόμενοι δεῖκται εἶναι οἰακλόουθοι: ἀπόσβεσις μετὰξὺ 25-40 ἐτῶν· χαριστικὴ προθεσμία μετὰξὺ 7 καὶ 10 ἐτῶν· ὕψος τόκου 2%. Ἡ θέσις τῆς Γαλλίας, διακρινούσης μετὰξὺ χωρῶν τῆς ζώνης τοῦ φράγκου καὶ μὴ, ὡς εἰς ἀποδοκιμαζομένης ὑπὸ τῆς Commission Pearson ἀποδεικνύει τὴν ζωτικὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τῶν πρώην ἀποικιῶν ἢ προτεκτοράτων, ὥστε πολλοὶ νὰ ὀμιλοῦν περὶ νέας μορφῆς ἀποικιοκρατίας». Κατὰ τὸν Gunnar Myrdal «ἡ Γαλλία, καὶ, ἴσως, κατὰ τρόπον ὀλιγώτερον ἡ Μεγάλῃ Βρετανία, ἀγωνίζονται νὰ διατηρήσουν τοὺς πολιτικὸς καὶ πολιτιστικὸς δεσμοὺς μὲ τὰς παλαιὰς ἀποικίας των. Ἐντὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ βοήθειας πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, σχετικῶς ὑψηλῆς ἡ Γαλλία ἐνσωματώνει διάφορα «κεφάλαια» (châpitres) ἀμφιβόλου χαρακτῆρος. Ἐξ ἄλλου μὴ ἀμερὶς αὐτῶν τῶν πιστώσεων βοήθειας κατέληξεν, τελικῶς, νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν διαχφθοράν, ἢ, συνηθέστερον, νὰ διαμορφώσῃ μίανκατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δώσωμεν τὸ ὄνομα «μαδαδικὴ διαφθορά», ἔπου μὴ δυνάμεθα ἀπολαμβάνει ἀμοιβῶν, ἀνωμάλως ὑψηλῶν ἢ προνομίων παντὸς εἴδους, ἀκολουθοῦσα πιστῶς τὴν πολιτικὴν γραμ-

Β'. Ἡ ἐπιχειρηματολογία ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω πολιτικῆς δὲν μένει χωρὶς ἀντίλογον. Οἱ ἀντίπαλοί της, ὅμως, ἐν ὀνόματι ἐνὸς οἰκονομικοῦ πραγματισμοῦ, ζητοῦν τὴν ἀναδίπλωσιν τῆς Γαλλίας εἰς τὰς πραγματικὰς της διαστάσεις. Πεισιμῆνοι ὁπαδοὶ τῆς ἐνσωματώσεως εἰς μίαν ἠνωμένην Εὐρώπην, ἀποτελοῦν τὴν παθητικωτέραν ἐνσάρκωσιν τοῦ Ἀντιγκωλλισμοῦ, ἂν γκωλλισμὸς σημαίνει τὴν ἐκζήτησιν τοῦ γαλλικοῦ μεγαλείου.

Βασικὸς ἐκφραστὴς τῶν παρομοίων ἀπόψεων ὑπῆρξεν, κατὰ τὴν περίοδον 62-64, ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Paris-Match, ὁ Raymond Cartier διὰ τὸν ὁποῖον ἡ cooperation εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον ὅλων τῶν συγχρόνων δεινῶν, τὰ ὁποῖα πλήττουν τὴν γαλλικὴν οἰκονομίαν⁽²⁹⁰⁾. Ἡ ἐπιχειρηματολογία τῆς ἀρθρογραφίας του, κολακεύουσα τὴν αἴσθησιν τοῦ γάλλου μικροαστοῦ διὰ τὰς μικρὰς ἀπολαύσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ λείπουν, ὑποτίθεται, λόγῳ τῆς cooperation, κατέληγεν εἰς ἕναν ἰδιότυπον μονροϊσμόν, εἰς ρεαλισμὸν τῆς παρακμῆς, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἐπὶ διεθνοῦς πεδίου θὰ ἀφήρει πολλὰ, ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δὲν θὰ ἀπετέλει πανάκειαν. Ἡ συζήτησις, κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ

μὴν τῆς Γαλλίας...» (Gunnar Myrdal, *Le defi du monde pauvre*, μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Guy Durand, ἐκδ. Gallimard, σελ. 346).

290. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὴν κατὰ τὴν μηνιαίαν τηλεοπτικὴν ἐκπομπὴν «*Armes égales*», δέξιαν συζήτησιν μεταξὺ τῶν Robert Buron καὶ Raymond Cartier ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἡ Ἀλγερία, ἡ Γαλλία καὶ ὁ τρίτος κόσμος» (15.2.71). Λόγῳ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐπιλογῆς τῶν προσώπων — R. Buron, πρῶην ὑπουργοῦ τῶν ὑπερποντίων κτήσεων, μέλους τῆς πρώτης Κυβερνήσεως de Gaulle, διαπραγματευτοῦ εἰς τὸ Evian κατὰ τὰς γαλλοαλγερινὰς συμφωνίας τοῦ 1962, ἔπειτα εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ἐμπνευστοῦ τῆς Κινήσεως Objectif Socialiste πιστεύοντος βαθύτατα εἰς τὸ ἀνθρωπιστικὸν καὶ πολιτικῶς ὑψηλὸν περιεχόμενον τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ Raymond Cartier, θεωροῦντος «ψευδαίσθησιν», τὰ ἀναμενόμενα ἐκ τῆς συνεργασίας ἀποτελέσματα, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ παρελθὸν δὲν ἔχει λησμονηθῆ, τὸ δὲ μέλλον δὲν εἶναι κοινὸν — ἡ ἐκπομπὴ κατάρθωσεν ἀναγλύφως τὴν ἀποδόση δύο διαμετρικῶς ἀντιθέτους ἀπόψεις περὶ τοῦ Κόσμου καὶ τῆς Ἱστορίας. Ἡ μία «ρεαλιστικὴ» καὶ πεσσιμιστικὴ: «πιστεύω ὅτι ὁ πατριωτισμὸς συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἡ Γαλλία εἶναι ἔθνος μικρὸν» (R. Cartier). Ἡ ἄλλη γενναϊόδορος καὶ αἰσιόδοξος: «ὁ ρεαλισμὸς εἶναι θάνατος. Ἡ οὐτοπία εἶναι ἡ πραγματικότης τῆς αὔριον» (R. Buron). Ὁ πρῶτος εὐρίσκει εἰς τὴν «συνεργασίαν» τὸν ἀποδιοπομπαῖον τράγον. Ὁ A. Grosser λέγει ὅτι ἡ cooperation εἶναι, διὰ τὸν Cartier, ὅτι διὰ τὸν Hitler οἱ Ἑβραῖοι. Ὁ δεύτερος νομίζει ὅτι διὰ τῆς συνεργασίας ἡ Γαλλία εὐρίσκει νέον στάδιον νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι μικρά, τοῦλάχιστον ὑπὸ ἔποψιν ἠθικὴν. Αἱ ἀπόψεις τοῦ παλαιοῦ γκωλλιστοῦ συμπίπτουν μὲ αὐτὰς τοῦ ἄλλοτε ἀρχηγοῦ του. Ἡ κοινὴ γνώμη φαίνεται νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ Buron. Ἡ ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐκπομπῆς σφυγμομέτρησις ταύτης ὑπὸ τοῦ SOFRES δίδει 44% εἰς τὴν διατήρησιν τῆς βοηθείας εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας καὶ 51% εἰς τὴν διατήρησιν τῶν σχέσεων τῆς συνεργασίας μὲ τὴν Ἀλγερίαν. Ἴσως μὲ τὴν ἐξέλιξιν, τότε, τῶν γαλλοαλγερινῶν σχέσεων, λόγῳ τῆς ὑποθέσεως τοῦ πετρελαίου, τὰ ποσοστὰ νὰ μετεβλήθησαν. Πάντως ἡ γενικὴ εὐνοϊκὴ τάσις δὲν ἤλλαξεν. («Ὁρα ἐπίσης καὶ Figaro τῆς 16.2.71, καθὼς καὶ Le Monde τῆς 17.2.71).

1971, ώξύνθη λόγω τής κρίσεως τοῦ πετρελαίου καί τής ἐθνικοποιήσεως τῶν ἐταιριῶν ὑπὸ τής Ἀλγερινῆς Κυβερνήσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα, καί ὑπὸ τὸν δεῦτερον πρόεδρον, ἡ τοιαύτη πολιτικὴ συνεχίσθη.

Τὸ ταξίδιον τοῦ G.Pompidou εἰς τὰς ἀφρικανικὰς χώρας (3-13 Φεβρουαρίου 1971) (291) ἤθελεν νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν συνέχισιν τής χαραχθείσης ὑπὸ τοῦ πρώτου Προέδρου πολιτικῆς. Διὰ ταύτης, ἡ Γαλλία, ἀφοῦ διὰ τής «παροχῆς» ἀνεξαρτησίας ὑψώθη μίαν φοράν, διὰ τής συνεργασίας θέλει, διὰ δευτέραν, νὰ ὑψωθῆ εἰς παράδειγμα, χωρὶς ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἢ ἀντι-αμερικανικὴ χροιά νὰ λείπῃ.

Τὰ ἀνωτέρω φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιοῦνται καί ἀπὸ τὴν διάσκεψιν εἰς Παρισίους ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ G.Pompidou τῶν ἀρχηγῶν δέκα γαλλοφώνων κρατῶν τής Ἀφρικῆς (13-15 Νοεμβρίου 1973). Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης, τέσσερα προβλήματα τοὺς ἀπασχολοῦν: ἡ ἐξέλιξις τής ζώνης τοῦ φράγκου, ὁ καθορισμὸς μιᾶς μορφῆς συνεργασίας, ὅσον τὸ δυνατόν εὐελίκτου, μεταξὺ τῶν γαλλοφώνων, ἡ συμμετοχὴ τής «ἐγχρώμου» Ἀφρικῆς εἰς τὸν διακανονισμὸν τής ἀραβοϊσραηλινῆς διαμάχης καί—τὸ σπουδαιότερον— ἡ ἀναδιάρθρωσις τῶν σχέσεών των μετὰ τὴν Γαλλίαν. Αἱ ἀπόψεις πάντως, περὶ ἑνὸς γαλλικοῦ Commonwealth, δὲν ἐκρίθησαν ὄριμοι πρὸς ἐφαρμογήν.

Διὰ τής Ἀφρικῆς, τὸν τελευταῖον καιρὸν, ὁ γκαλλισμὸς θέλει, μᾶλλον, νὰ δώσῃ νέον περιεχόμενον εἰς τὴν ἔννοιαν τής coopération (συνεργασίας) συνδέων ταύτην μετὰ τὴν ἔννοιαν τής participation (συμμετοχῆς) εἰς τὴν ἐξέλιξιν καί ἀνάπτυξιν (expansion) εἰς πλαίσιον, διεθνῶς, εὐρύτερον. Ἡ παρουσία, εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀρχηγῶν κρατῶν τῶν ὑπουργῶν οἰκονομικῶν καί ἐξωτερικῶν, καταδεικνύει καλλίτερον τὸν προσανατολισμὸν τής διασκέψεως ἀλλὰ καί τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιδιωκομένων σχέσεων. Κατὰ μίαν συνεπῶς ἀκολουθουμένην τακτικὴν, αἱ γαλλοαφρικανικαὶ σχέσεις προκύπτουν ἐκ διμερῶν διαπραγματεύσεων, ἀλλὰ ἐπικαλύπτονται ὑπὸ συντονιστικῶν συναντήσεων κορυφῶν ἢ ἐπισκέψεων τῶν γάλλων προέδρων εἰς Ἀφρικὴν. Θὰ ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ἡ ἀλληλεγγύη τής «ἐγχρώμου» Ἀφρικῆς πρὸς τὰς ἀραβικὰς θέσεις εἰς τὴν διένεξιν τής Μέσης Ἀνατολῆς, εἶναι, ἐπίσης, μέχρις ἑνὸς σημείου, καθοριστικὴ καί τής ἐξωτερικῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τοῦ θέματος, λόγω τῶν μεγάλων ἐν Ἀφρικῇ συμφερόντων τής Γαλλίας. (292)

291. Κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦ ὁ Γάλλος πρόεδρος ἐπισκέπτεται 5 Ἀφρικανικὰς πρωτεύουσας: Hounacheott, Daka, Aidijan, Yaunde, Liberville.

292. "Ὅρα καί τρία ἄρθρα τοῦ P. J.Franchini εἰς Le Monde (Selection Hebdomadaire τής 25-31 Ὀκτωβρίου καί 1-7 Νοεμβρ. 1973), La Francophonie en quête d'une politique.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ, Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΥ

1. De Gaulle—Adenauer, οί σκαπανείς τῆς συμφιλιώσεως.

« Τὰ προσωπικά αἰσθήματα διαδραματίζουν, ἐντὸς τῶν μεγάλων γεγονότων τοῦ κόσμου, ρόλον τὸν ὅποιον οὐδέποτε συλλαμβάνομεν καθ' ὅλην του τὴν ἔκτασιν. Τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει φιλικὸς δεσμὸς μεταξὺ δύο ἀνθρώπων ἢ δύο ἀνθρωπίνων ομάδων, δύναται εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις νὰ ἀποβῇ ἀποφασιστικὸν διὰ τὸ πεπρωμένον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους...».

Simone Weil εἰς τὸ βιβλίον τῆς *Enracinement*

Α. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν με πρόθεσιν συνεργασίας μετὰ τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Εἰς τὸ βάθος, ἐκτιμᾷ «τὸν μέγα γείτονα λαόν». Οἱ συντάκται τοῦ Συντάγματος 1958 θὰ ἐμπνευσθοῦν εἰς πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Βόννης. Τὰ ἄρθρα 4 (περὶ πολιτικῶν κομμάτων), 45 (περὶ μικτῆς Ἐπιτροπῆς Γερουσιαστῶν καὶ Βουλευτῶν), 32 (περὶ τῆς διαρκείας τοῦ λειτουργήματος τοῦ Προέδρου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως) 54 (περὶ τῆς συνταγματικότητος τῶν διεθνῶν συνθηκῶν), 59 (περὶ ἀνωμαλιῶν περὶ τὰς ἐκλογὰς) εἶναι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, «γερμανικῆς» ἐμπνεύσεως. Ὅ,τι ὁμως, ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς γαλλογερμανικὴν συνεννόησιν εἶναι ἡ συνάντησις de Gaulle—Adenauer εἰς τὸ Colombey-les-Deux—Eglises τὴν 14ην Σεπτεμβρίου 1958.

Ἡ συνάντησις τῶν δύο ἀνδρῶν θὰ ἀποτελέσῃ τὸν θεμέλιον λίθον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν. Κατὰ μίαν ἄποψιν, οἱ δύο ἄνδρες πολιτεύονται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς συμφιλιώσεως, ἐξ συμφέροντος. Τοῦτο ὑποστηρίζει ὁ Mendés France, γράφων ὅτι ὁ de Gaulle πιστεύει εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ γερμανοῦ Καγκελλαρίου πρὸς προώθησιν τῆς πολιτικῆς

του(293). Ὁ Al.Grosser(294), ἐξ ἄλλου θεωρεῖ, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης των συναντήσεως ὑπῆρξεν μία ἄγραφος συμφωνία, ἐν εἶδος gentlemen's agreement, στηριζομένη ἐπὶ μιᾶς ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως: Ἡ Δυτικὴ Γερμανία θὰ ἐβόηθει τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν προώθησιν τῶν ἀτλαντικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν φιλοδοξιῶν της, ἐνῶ ἡ δευτέρα θὰ ὑπεστήριζεν ἀμετακινήτως, ἔναντι τοῦ ἀνατολικοῦ μπλόκ, τὰς ἀπόψεις τῆς πρώτης.

Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ ἄποψις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς προσωπικῆς φιλίας ἔχει ὑποστηρικτάς. Ὁ Francois Poncet τὸ ὑποστηρίζει εὐθέως, ὁ F. Mauriac εἶναι πλέον σκεπτικιστής: «τὸ πλέον πιθανὸν κατ' αὐτόν, εἶναι ὅτι, ὅσον ὁ γηραιὸς καγκελλάριος ἦτο συνομιλητὴς του, ὁ de Gaulle ἐπίστευεν εἰς μίαν δυνατότητα πραγματικῆς προσεγγίσεως καὶ μιᾶς κοινῆς ἀποστολῆς τῶν δύο ἐθνῶν. Ἄλλ' ἡ ἄποψις αὕτη ἐστηρίζετο ὀλοκληρωτικῶς ἐπὶ τοῦ γερμανοῦ καγκελλαρίου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐγκατέλειπεν ἐντὸς ὀλίγου τὴν σκηνήν. Ὅπισθεν αὐτῶν συνωθοῦνται, ἤδη, οἱ παλαιοὶ γνωστοί, οἱ ὁποῖοι ταχύτατα προσδιορίζονται... Διὰ τὴν Γαλλίαν, ὅπως καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα Ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὸ πρόβλημα παραμένει ὅπως ἦτο πάντοτε, δηλ. ἐπώδυνον καὶ ἀκανθῶδες»(295).

Συμπερασματικῶς θὰ πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπίστευεν εἰς τὴν γαλλο-γερμανικὴν συνεννόησιν διὰ μέσου τοῦ συνδέσμου καὶ τῆς ταυτότητος ἀπόψεων μετὰ τὸν γερμανὸν καγκελλάριον, μὴ σκεπτόμενος τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Β'. Ὁ Adenauer ἐπίστευεν, ὡς καὶ ὁ de Gaulle, εἰς τὴν προτεραιότητα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἶχεν ὅπως καὶ αὐτὸς μίαν αἴσθησιν παγκοσμιότητος εἰς τὸν καθορισμὸν της. Καὶ οἱ δύο, τέλος, ἠγάπων τὴν γενίκευσιν, μὴ ἀπασχολούμενοι μετὰ λεπτομερείας τὰς καταστρεφούσας τὴν γενικὴν θέαν τῶν καταστάσεων. Ὁ γερμανὸς καγκελλάριος δὲν λησμονεῖ, ἐπίσης, ὅτι ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βερολίνου καὶ εἰδικῶς τὴν στιγμὴν τῆς κατασκευῆς τοῦ «τείχους τοῦ αἰσχους», τὴν 13ην Αὐγούστου 1961, ὁ στρατηγὸς de Gaulle θὰ εἶναι ὁ πλέον σταθερὸς τῶν συμμάχων εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας(296). Τοιοῦτοτρόπως, ἡ αἴσθησις τῶν ὀρίων εἰς τὰς παραχωρήσεις ἔναντι τῆς Ἀνατολικῆς, ἀποτελεῖ ἓν βασικὸν σημεῖον τῆς γενικότερας παραλληλίας τοῦ σκοποῦ των.

Ἡ μεγαλοψυχία, ἐξ ἄλλου, τοῦ de Gaulle ἔναντι τῆς Γερμανίας τὴν ἐπομένην τῆς ἡττης, ἐξηγεῖ κατὰ τὸν M.Schuman, τὴν μαγεῖαν τὴν ὁποίαν

293. Ὁρα Express 7 Ἰουνίου 1962, ἀρθρ. τοῦ Mendés—France.

294. Ὁρα E.Joune, ἔ.δ., σελ. 232.

295. Ὁρα ὑποσημ. 294. F.Mauriac εἰς Figaro Litteraire, No τῆς 5ης Μαΐου 1966 καὶ Francois-Poncet, Figaro τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1963.

296. Ὁρα καὶ Couve de Murville, Une politique étrangère 1958-1969, σελ. 240

ἀσκει εἰς τὸν γερμανὸν καγκελλάριον ὁ πέραν τοῦ Ρήνου συνομιλητῆς του. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κλίματος διενεργεῖται ἡ ἐπίσημος ἐπίσκεψις τοῦ de Gaulle εἰς τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν ἀπὸ 4-9 Σεπτεμβρίου τοῦ 1962. Εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ γαλλογερμανικοῦ εἰδυλλίου. Ἡ εἰς τὰ Ἡλύσια, τὴν 22αν Ἰανουαρίου 1963, ὑπογραφεῖσα συνθήκη, ὑποχρεοῦσα τὰς δύο κυβερνήσεις εἰς περιοδικὰς μεταξὺ των διαβουλεύσεις, ἀπετέλει ἐπισφράγισιν τῆς ἀπὸ 1958 ἀκολουθουμένης ὑπὸ τῶν δύο ἀνδρῶν πολιτικῆς. «Τὸ γαλλογερμανικὸν μέτωπον δὲν ἀποτελεῖ παρὰ προσωπικὴν συμφωνίαν μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ τοῦ δόκτορος Adenauer»⁽²⁹⁷⁾.

2. Ἡ συνθήκη τοῦ 1963, τὸ προοίμιον τοῦ γερμανικοῦ κειμένου, παγίς διὰ τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν.

A. Ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς Παρισίους, τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1962, ἔν γαλλικὸν μνημόνιον ἀπεστάλη εἰς τὴν Βόννην διὰ τοῦ ὁποῦ προετείνοντο ὀρισμένα πεδία συνεργασίας, ὡς ἡ ἑξωτερικὴ πολιτικὴ, ἡ ἄμυνα, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ νεότης.

Ἡ γερμανικὴ ἀπάντησις τῆς 8ης Νοεμβρίου ὑπῆρξεν λίαν ἐνθαρρυντικὴ καὶ ἡ ἀρχικὴ σκέψις κλίνει πρὸς τὴν ὑπογραφὴν ἐνὸς πρωτοκόλλου. Ὁ καγκελλάριος Adenauer, ὅμως, ἤθελε νὰ δώσῃ ἐπισημότητα καὶ μεγαλυτέραν «θεαματικότητα» εἰς τὸ κείμενον, διὰ μιᾶς κοινοβουλευτικῆς ψήφου. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἡ μορφή τοῦ Πρωτοκόλλου δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν τοιαύτην ἀπαίτησιν του, ἐδόθη, τελικῶς, ἡ μορφή τῆς συνθήκης, ὑπογραφεῖσα κατὰ τὰ ἀνωτέρω⁽²⁹⁸⁾.

B. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γερμανικὴν πλευράν, τῆς συνθήκης προηγεῖται προοίμιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς ταύτης, διότι ἡ πρότασις περὶ εἰσαγωγῆς του εἰς τὸν περὶ προσυπογραφῆς νόμον, ἀποκρούεται ἀπὸ τὸ ὁμοσπονδιακὸν Κοινοβούλιον. Τελικῶς, ὅμως, τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν διότι ἀποτελεῖ κείμενον συμπληρωματικὸν τῆς Συνθήκης, καταδεικνύον τὰς προθέσεις τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ὅπως μὴ ἀποστῆ ὀρισμένων γενικῶν ἀρχῶν.

Πλὴν τῆς προθέσεως διευρύνσεως τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, ἐπισημαίνεται τὸ συμβιβάσιμον τῆς συνθήκης μὲ τὸ Ἀτλαντικὸν Σύμφωνον καὶ τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς συνθήκας, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀμετακίνητον θέλησιν τῆς γερμανικῆς ἐνοποιήσεως. Ἡ Δυτικὴ Γερμανία παρου-

297. Ὁρα Walter Lippman, L'unité occidentale et le marché commun, ἔκδ. Julliard 1962 ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ A. Grosser, ἔ.δ., σελ. 91. Ἀπὸ τοῦ 1959 ἕως τὰ μέσα Φεβρουαρίου τοῦ 1962 ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ ὁ Adenauer συναντῶνται 9 φορές, δεῖγμα καὶ τοῦτο τοῦ ἀμοιβαίου coup de foudre, διὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν τὴν χარიέσσαν ἔκφρασιν τοῦ Tournoux.

298. Ὁρα Couve de Murville, Une politique étrangère 1958-1969, σελ. 256-257.

σιάζεται, τοιουτοτρόπως, οπαδός «τῆς ἐνσωματώσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς Βορειοατλαντικῆς Συμμαχίας καὶ τῆς ἐνοποίησης τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τοῦ δρόμου τὸν ὁποῖον ἐχάραξεν ἡ δημιουργία τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, περικλειομένης καὶ τῆς Μεγ. Βρετανίας, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τῶν διατεθειμένων εἰς ἔνωσιν».

«Ἡ κατάργησις τῶν τελευταίων φραγμῶν, διὰ τῶν διεξαγομένων συνομιλιῶν, μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν», ἀποτελεῖ, ἐπίσης, εὐχὴν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας.

Τὸ Προοίμιον, ἰδιοφυές, πράγματι, εὔρημα, ἐνῶ οὐδεμίαν δυσκολίαν δημιουργεῖ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ πεδίου, εἰς τὸ βάθος ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ καθησυχάσῃ τοὺς ἄλλους συμμάχους καὶ νὰ δώσῃ τὰς πραγματικὰς διαστάσεις τῆς συνθήκης. Εἰς τὸ βάθος, τὸ Προοίμιον, εὐρίσκεται εἰς ριζικὴν ἀντίθεσιν μὲ ὀρισμένα ἐκ τῶν σχεδίων τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ ἀποτελεῖ σκιαγράφησιν τῆς ἀκολουθητέας γερμανικῆς πολιτικῆς, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ καγκελλαρίου Adenauer. Εἰς τοῦτο, ἄρα, εὐρίσκονται οἱ πραγματικοὶ λόγοι ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡ ἀνωτέρω συνθήκη δὲν ἀπέδωκεν τοὺς προσδοκώμενους καρπούς. Ὁ ἴδιος ὁ Adenauer κρίνει σκόπιμον νὰ καθησυχάσῃ τὴν Βουλὴν καὶ τὴν πλειοψηφίαν κατὰ τὴν περὶ ὑπογραφῆς συζήτησιν: «Ἡ ἀνωτέρω συνθήκη οὐδόλως δύναται νὰ θίξῃ τὰς ἐντὸς τοῦ κειμένου (τοῦ προοιμίου) κατονομαζομένας συνθήκας καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξε τοιαύτη πρόθεσις ἐκ μέρους τῶν συντακτικῶν της... Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Dean Rusk ἐρωτηθεὶς τὴν ἄνοιξιν, τοῦ 1962 δὲν εἶχεν ἀντιρρήσεις ἐπὶ τοῦ στενοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀπήντησεν δὲ ὅτι, δεδομένου ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι θὰ ἔχουν πάντοτε στενωτέρους δεσμοὺς μετὰ τῆς Μεγ. Βρετανίας, εἶναι ἐξόχως εὐχάριστος ἢ στενωτέρα σύνδεσις μετὰ τῆς Γαλλίας... Οὐδὲν συνεφανήθη ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν(!)... Ἀντιθέτως ἠρωτήθη ὁ Ἀμερικανὸς Ὑπουργὸς ἐὰν ἔχη ἀντιρρήσεις(!)».

Ἡ ἀνωτέρω, τόσον ἀποκαλυπτικὴ, δήλωσις, ἐπίσης καταδεικνύει, πλὴν τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας συναντᾷ ὁ Καγκελλάριος Adenauer, εἰς τὴν εὐθυγράμμισιν τῆς πολιτικῆς του πρὸς τὴν γαλλικὴν, καὶ τὰς ψευδαισθήσεις, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. «Δούρειος ἵππος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν θὰ ἀποδειχθῇ ἡ Βόννη καὶ ὄχι τὸ Λονδίνον»⁽²⁹⁹⁾.

3. Ἡ συνθήκη τῆς 22ας Ἰανουαρίου 1963 : Τὸ κυρίως μέρος της.
Α. Ἡ συνθήκη, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, προβλέπει περιοδικὰς διαβουλεύσεις μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, προβλέπονται δύο,

²⁹⁹. Ὅρα περὶ τοῦ προοιμίου, ἐκτεταμένως, εἰς E. Joune, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 358, 361, 367. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ λόγου τοῦ Adenauer ὄρα καὶ εἰς G. Berliat, ἔ.ἀ. σελ. 174, εἰλημμένον ἐκ τῆς ἀναφορᾶς Terrenoire, σελ. 29.

τουλάχιστον, συναντήσεις κατ' έτος μεταξύ άρχηγών Κρατών ή άρχηγών Κυβερνήσεων. Μία συνάντησις, τουλάχιστον, ανά τρίμηνον επί επιπέδου ύπουργών Έθνικης Άμύνης. Μία κατά μήνα συνάντησις επί επιπέδου άνωτάτων ύπαλλήλων του Έπουργείου των Έξωτερικών, καθώς και περιοδικά συναντήσεις των ύπευθύνων άρχών, δι' ειδικά θέματα άμύνης και διά τούτα Έκπαιδεύσεως και Νεότητος.

Β. Έπί των έξωτερικών ύποθέσεων μέλημα των δύο κυβερνήσεων είναι «ή κατά τó δυνατόν επιτυχία άναλόγου θέσεως», μεταξύ των δύο χωρών, επί θεμάτων ως αί Έυρωπαϊκάι Κοινότητες, ή έυρωπαϊκή πολιτική συνεργασία, τó ΝΑΤΟ, τά Ένωμένα Έθνη, τούτων ένδεικτικώς άναφερομένων. Έπί τής πολιτικης τής Άμύνης, ή συνεργασία εκτείνεται επί θεμάτων έξοπλισμού και χρηματοδοτήσεως παρομοίων σχεδίων, καθώς επί θεμάτων στρατηγικης και τακτικης, επί τή προοπτικη, πάντοτε, επιτυχίας κοινης γραμμης. Έπί τής Έκπαιδεύσεως (και Νεότητος) ή συνθήκη προβλέπει θέματα ως ή διδασκαλία γλωσσών, άμοιβαίας άναγνωρίσεις πανεπιστημιακών τίτλων, πανεπιστημιακών έξετάσεων και τούτων ένδεικτικώς άναφερομένων.

Γ. Η κατακλείς τής συνθήκης προβλέπει óτι «αί ύπόλοιποι χώροι τής έυρωπαϊκης Κοινότητος θά τηρούνται ένήμεροι επί τής άναπτύξεως τής γαλλο-γερμανικης συνεργασίας». Διά τής διαβεβαιώσεως ταύτης τά συμβαλλόμενα μέρη θέλουν, μάλλον, νά καθησυχάσουν τούς λοιπούς συνεταίρους των, óτι ούδέν θά παραμένη κρυπτόν μεταξύ των μελών τής Κοινης Άγορας, και δι' αύτης, μεταξύ των μελών τής Άτλαντικης Συμμαχίας. Παρ' όλα ταύτα τó κείμενον δέν κάμνει μνειαν περι ένημερώσεως τής τελευταίας ταύτης. Θά ήδύνατο τούτο νά έρμηνευθη ως μία ήσσων επιφύλαξις γαλλικης, κατά τά φαινόμενα, έμπνεύσεως.

4. Η συνθήκη και αί πολιτικάι των δύο Χωρών. ⁽³⁰⁰⁾

Α. Δυνάμεθα άβιάστως νά ύποστηρίξωμεν, óτι ή προτεραιότης των προτεραιοτήτων δίδεται, εκ μέρους τής Δυτικης Γερμανίας, εις τήν άσφαλείαν της. Εις τήν άμυναν, δηλαδή, έναντίον μιās άπειλης προερχομένης έξ Άνατολών. Η ύπαρξις κομμουνιστικου συστήματος εις τήν Άνατολικήν Γερμανίαν και ή διαρκής φλεγμονή του προβλήματος του Βερολίνου, έξηγουν «τήν έκλογήν τής άσφαλείας» έναντι, άκόμη, και τής έθνικης ένότητος. Μεταξύ μιās γερμανικης ένότητος, ναρκοθετημένης λόγω του κινδύνου «κομμουνιστοποιήσεως» τής Γερμανίας και άπουσίας ταύτης, συνοδευμένης, όμως, ύπό τής βεβαιότητος óτι τó δυτικόν τμήμα της θά διατηρήσει «έλεύθερον βίον», έπελέγη ή δευτέρα λύσις.

300. Περι τής συνθήκης, όρα και G. Berlia, *ξ. ά.*, σελ. 174 έπ.

Πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐπιλογῆς εἶναι ἡ μεγίστη ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν ἀμερικανικὴν προστασίαν, ἡ ὁποία προσλαμβάνει, πλέον, μορφήν ὑπάτης ἐθνικῆς ἀνάγκης. Ἡ ἄποψις αὕτη διατρέχει ὅλην, περίπου τὴν κλίμακα τῶν πολιτικῶν ἀποχρώσεων.

Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, ἀπὸ τοῦ 1957, προσηματολίσθη καὶ τοῦτο πρὸς τὴν ιδέαν τῆς ἀτλαντικῆς πίστεως, ἀντιλαμβανόμενον ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ προσέγγισις τῆς ἐξουσίας, ἄνευ οὐσιώδους ἐπὶ τοῦ θέματος στροφῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιδίωξιν μιᾶς γαλλογερμανικῆς προσεγγίσεως, αὕτη θεωρεῖται ἐκ μέρους τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ὡς τὸ ἀναγκαῖον προοίμιον μιᾶς εὐρωπαϊκῆς τοιαύτης, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐκφράσεων τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανεν μακροπροσθέσμως. Ἡ στρατιωτικὴ συμμετοχὴ τῆς Γαλλίας ἐθεωρήθη, ἄλλωστε, ἀπαραίτητος διὰ τὴν, ἐν δεδομένη περιπτώσει, ἄμυναν τῆς Εὐρώπης εἰς βάθος⁽³⁰¹⁾. Ἡ διπλωματικὴ ὑποστήριξις τῆς Γαλλίας, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, εἰς περίπτωσιν νέας δξύνσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βερολίνου, ἐδημιούργει ἐπίσης πρόσθετα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ μιᾶς γαλλογερμανικῆς συνθήκης. Ἐν οὐδεμίᾳ, ὅμως, περιπτώσει ἡ Δυτικὴ Γερμανία ἀπεδέχετο νὰ διακινδυνεύσῃ, διὰ τῆς συνθήκης, τὴν ἀμερικανικὴν ὑποστήριξιν.

Ἡ ὕπαρξις μιᾶς Ἀτλαντικῆς ἀμυντικῆς καὶ ἰδεολογικῆς Κοινότητος ἐθεωρεῖτο, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἀξία ὑψηλότερα τοῦ Ἔθνους ἢ συλλογικῆς ἄμυνας ἐνὸς πολιτισμοῦ, ὑπερτέρα τῆς διατηρήσεως τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὡς τὴν ἠσθάνετο καὶ τὴν προεφύλαττεν ὁ στρατηγὸς de Gaulle.

B. Εἶναι καταφανὲς ὅτι ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἐνεπνέετο ὑπὸ διαφορετικῶν ἐκτιμήσεων. Τὸ μνημόμιον τοῦ 1958 (ὄρα κατωτέρω Κεφ. Τέταρτον) ἐζήτηε ἀπὸ τοὺς συμμάχους τὴν δημιουργίαν «Διευθυντηρίου», τὸ ὁποῖον οἱ Ἀγγλοσάξωνες, κατηγορηματικῶς, ἠρνήθησαν. Ὅ,τι ἡ Γαλλία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἐπὶ παγκοσμίου πεδίου, προσεπάθησεν, διὰ τῆς γαλλογερμανικῆς συνθήκης, νὰ τὸ ἐπιτύχῃ ἐπὶ ἐπιπέδου εὐρωπαϊκοῦ. Ἐν εὐρωπαϊκόν, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, Διευθυντήριον καὶ μέχρις ἐνὸς σημείου, κατέληγεν εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.

Ἐὰν καθαρὰ βᾶσις τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς τοῦ de Gaulle ἦτο ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα, ἡ ἀναδιάρθρωσις τοῦ NATO καὶ ἡ ἀπαγόρευσις εἰσόδου τῆς Μεγ. Βρεταννίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἡ τοιαύτη πολιτικὴ θὰ ἠδύνατο μετὰ μεγίστης εὐκο-

301. Ὅρα καὶ ἄρθρον περὶ Δυτικῆς Γερμανίας (Allemagne Fédérale) ἐν Encyclopaedia Universalis ὑπὸ A.Grosser. Τόμος 1, σελ. 743-4. Ὅρα καὶ Couve de Murville, Une politique étrangère 1958-1969. «Δι' αὐτὸν (τὸν Adenauer) τὸ μόνον πρόβλημα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀσφάλειαν ἦτο νὰ διατηρήσῃ στερεὸν τὸν σύνδεσμον τῶν Ἡν. Πολιτειῶν μὲ τὴν Εὐρώπην...» (σελ. 245).

λίας να προωθηθῆ διὰ τῶν κοινῶν θέσεων Γαλλίας καὶ Γερμανίας, αἱ δὲ ἀντίθετοι πρὸς ταύτας πρωτοβουλίαί θά συνετρίβοντο ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς γαλλογερμανικῆς ἐνότητος.

Ἡ πολιτικὴ, ἄρα, τοῦ ἀνοίγματος πρὸς τὴν Γερμανίαν εἶναι, βαθύτατα ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸν γκαλλικὸν ἐθνικισμὸν καὶ ἀπὸ τὴν ρωμαντικὴν ἰδέαν τῶν μεγάλων λαῶν, τῶν Gaulois καὶ τῶν Germains, οἱ ὅποιοι ἐπανασυναντῶνται, κατόπιν μακροῦ σπαραγμοῦ, πρὸς διάνοιξιν καὶ πραγματοποιήσιν μακρῆς ἱστορικῆς προοπτικῆς⁽³⁰²⁾. Ἡ πραγματικότης διὰ μέσου τῶν ὀνειρών, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Chateaubriand, ἦτο, πάντοτε, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle.

Ἡ κριτικὴ ἐπὶ τῆς συνθήκης περιστρέφεται περὶ τὴν ἰδέαν ὅτι αὕτη «ἔτεκεν μὲν». Ὁ Duverger ἐξισοῖ τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς τὸ μηδέν⁽³⁰³⁾, ἐνῶ εἰς τὸν Edgard Faure ἐνθυμίζει τὴν περίφημον θεωρίαν τοῦ «πλήρους κενοῦ» (plein vide), ἀποτελοῦσα, ἀπλῶς, «πρελούδιον καὶ σύμβολον»⁽³⁰⁴⁾.

Ὅ,τι ὅμως πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ εἰς τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνωτέρω συνθήκην, εἶναι ἡ ἐμμονὴ του εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γραμμὴν: ἡ ἐπιζήτησις ἐνὸς ἰσχυροῦ συνεταίρου πρὸς κατάκτησιν ἐνὸς εὐρύτερου σκοποῦ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν μεγαλυτέρας ἐλευθερίας κινήσεων εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς πολιτικῆς του, διὰ τῆς καταλλήλου χρησιμοποίησεως τῆς κοινῆς τῶν γραμμῆς.

Ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν ἀνέμενε θαύματα, ἀλλ' ἔδρασεν καὶ πάλιν ἐμπειρικῶς, προσπαθὼν νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὸ κεφάλαιον Adenauer, προκύπτει ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τῆς συνεντεύξεώς του τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1966, ὅταν πλέον ἡ γαλλογερμανικὴ προσέγγισις, ὡς τὴν ἐννοοῦν οἱ δύο σκαπανεῖς, εἶχεν ὑπὸ τοῦ Erhard καὶ τοῦ Shroeder, καιρίως πληγῆ: «Οἱ ἄνευ διακοπῆς δεσμοί, ἀναπτυσσόμενοι ἰδιαίτερος μεταξὺ Bonn καὶ Washington ἐστέρησαν ἐμπνεύσεως καὶ οὐσίας τὴν γαλλο-γερμανικὴν συνθήκην»⁽³⁰⁵⁾.

302. Ὅρα καὶ Couve de Murville, Une politique étrangère 1958-1969, σελ. 239.

303. Le Chemin de Damas, Le Monde 29 Ἰανουαρίου 1963.

304. Ὅρα εἰς E. Jouven ε.ά., ὡς εἰς ὑπόσ. 299. Ὅρα καὶ C. de Murville ε.ά.: «Ἡ συνθήκη ἐδημιούργησεν, τοῦλάχιστον, διὰ τοῦ καθορισμοῦ διαδικασιῶν, ὀρισμένως συνθηθείας καὶ κατέδειξεν ὅτι ἡ Γαλλία ὅσον ἀφορᾷ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν, ὀφείλει, ἄνευ ἐνδιάμεσων, νὰ διατηρῆ μετ' αὐτῆς τὸν διάλογον. Μόνον μία τοιαύτη πρακτικὴ μετὰ πείσματος ἀκολουθουμένη ἐκατέρωθεν, ἡδύνατο νὰ δώσῃ πνοὴν εἰς τὴν γαλλογερμανικὴν συμφιλίωσιν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν οὐσιαστικὸν παράγοντα τῆς Εὐρώπης τῆς αὔριου...» (σελ. 284).

305. Δηλώσεις τοῦ de Gaulle τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1966. Περὶ τῶν διαπραγματευτικῶν δυσκολιῶν μετὰ τοῦ Shroeder ὅρα καὶ Couve. de Murville, ε.ά., σελ. 251.

Ὑπὸ τὸν δεύτερον πρόεδρον τῆς πέμπτης Δημοκρατίας, ἡ συνθήκη ἀπετέλεσεν βάσιν νέας συσφίξεως τῶν δεσμῶν διὰ τῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς, ὑποστηρίξεως, ὑπὸ τοῦ προέδρου Pompidou, τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τοῦ καγκελλαρίου Brandt³⁰⁶. Ἡ διὰ τοῦ ἀραβοϊσραηλινοῦ, ὅμως, πολέμου (Ὀκτώβριος 1973) ἑξαρσις τῆς ἐνεργειακῆς κρίσεως, αἱ συνεχεῖς διασκέψεις καὶ αἱ συνεχεῖς παλινδρομήσεις εἰς τὴν στάσιν τῶν κρατῶν, ὀδηγοῦν εἰς μίαν ἀδυναμίαν ἀκριβοῦς ἀξιολογήσεως τῶν σχέσεων τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνθήκης. Ἡ διάσκεψις τῆς Οὐάσιγκτων τῆς 7-10 Φεβρουαρίου 1974 ἐπὶ τῆς ἐνεργειακῆς κρίσεως καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Γερμανίας ὑποστήριξις — παρὰ τὰ συμπεφωνημένα ἐνωρίτερον εἰς τὰς Βρυξέλλας — τῶν ἀμερικανικῶν ἀπόψεων, περὶ θέσεως ὑπὸ κοινὴν διαχείρησιν ἑνὸς μέρους τῆς διαθέσιμου ἐνεργειακῆς δυνάμεως διὰ, τὴν περιπτώσιν ἐλλείψεως, ἔφερον εἰς ὀξυτάτην ἀντίθεσιν τοὺς ὑπουργοὺς τῶν ἐξωτερικῶν τῶν δύο χωρῶν, M. Jobert καὶ W. Scheel. Πλὴν ὅμως, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐφάνη ἐλαφρῶς ἀναδιπλούμενος κατὰ τὸν λόγον τοῦ τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1974, περὶ τῶν σχέσεων Κοινότητος καὶ Η.Π.Α., ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐμείψεν τὴν ἀντιαμερικανικὴν ἀδιαλλαξίαν τοῦ εἰς τὸ ἔκτακτον συνέδριον τοῦ γκαλλικοῦ κόμματος (U.D.R.) τὴν 17ην Μαρτίου 1974, δηλώσας πίστιν εἰς τὴν ἀτλαντικὴν συμμαχίαν.

Ἐν, ἴσως, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ Γαλλία θὰ φοβῆται πάντοτε τὴν Γερμανίαν ὡς ἀμερικανικὸν Δούρειον Ἴππον, ἡ δὲ Γερμανία θὰ θεωρῆ πάντοτε τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν ἐπικίνδυνον διὰ τὰς ὑφισταμένας σχέσεις των, λόγῳ τῶν (ὅσον κυβερνᾷ ὁ γκαλλισμὸς) ἀπροόπτων μεταβολῶν τῆς, ἐμπνεομένων ἀπὸ τὴν τάσιν μιᾶς γαλλικῆς πρωτοκαθεδρίας εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὡς δὲ ἐξέλιπον οἱ «χαρισματικοί» ἄνδρες ἀπὸ τὴν ἡγεσίαν των καὶ τὰ «αἰσθημάτα» των, ὡς καθοριστικὰ μιᾶς πολιτικῆς, ἡ ἐν ἐπικεφαλίδι ἄποψις τῆς Simone Weil προσλαμβάνει, ἴσως, μεγαλυτέραν σημασίαν.

---

306. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος πρέπει νὰ τοποθετηθῇ καὶ ἡ συνάντησις τῶν Brandt-Pompidou τὴν 5ην καὶ 6ην Ἰουλίου 1971 εἰς Γερμανίαν (Ρῆνον), καθὼς καὶ αἱ συνεχεῖς, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Pompidou, συναντήσεις των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΗ, Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΩΝ

«Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ αἰὼν μας ἀνακαλύπτει τὴν παγκοσμιότητα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνακαλύπτει πρὸς μεγάλην του ἐκπληξιν, τὴν ἐνδυνάμωσιν τῶν Ἑθνῶν. Αἱ μεγάλοι φωναὶ τοῦ Marx καὶ τοῦ Victor Hugo εἶχον διακηρῆξει ἐναλλάξ; ὅτι ὁ 20ὸς αἰὼν θὰ εἶναι ὁ τοῦ διεθνισμοῦ. Ὁλίγον ὕστερον ὁ Nietzsche ἀνήγγειλε ὅτι ὁ 20ὸς αἰὼν θὰ εἶναι ὁ τῶν ἐθνικῶν πολέμων. Παντοῦ τὰ ἔθνη γεννῶνται ἢ ἀναγεννῶνται. Εἶναι ὁ Nietzsche ὁ ὁποῖος ἐδικαιώθη. Ἄλλ' ὡς εἴμεθα προσεκτικοί. Τὰ ἔθνη εἰς τὸν αἰῶνα μας δὲν εἶναι ὅπως ἦσαν ἄλλοτε. Τὸ δεδομένον τῆς ιδέας τοῦ Ἑθνους εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν τοῦ καιροῦ μας ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ἐθνικισμοῦ. Εἶναι πρωτίστως, ἐν πρόβλημα. Διὰ νὰ λάβωμεν πλήρως συνείδησιν, θὰ ἴσκει νὰ συγκρίνωμεν τὴν Κίναν τῶν αὐτοκρατορῶν μὲ τὴν Κίναν τοῦ Μάο, τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Τσάρων μὲ τὴν Ρωσίαν τῶν Σοβιέτ. Ἴσως θὰ ἴσκει, μόνον, νὰ σκεφθῶμεν τὴν Πράγαν, »
André Malraux: Λόγος τῆς 28.9.68

1. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ οἱ γάλλοι πατέρες τῆς Εὐρώπης.

Οἱ δύο ἄνδρες οἱ ὁποῖοι, καθ' ὅλην τὴν 20ετίαν 1950-1970, ὑψώνονται ὡς σύμβολα δύο διαμετρικῶς ἀντιθέτων πολιτικῶν θεωρήσεων ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων εἶναι ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ ὁ J.Monnet. Ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ δευτέρου ἀποτελεῖ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν τῆς 4ης Δημοκρατίας. Ὑπὸ τὰς γραμμάς, ἐπὶ τῶν γραμμῶν, δεσπάζει τῆς ἱστορίας της.

«Ἐμπνευστῆς» κατὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle — ἐμπνευστῆς «δεινῶν» βεβαίως, εἶναι ὁ κύριος συντελεστῆς τῆς, μετὰ τὸν πόλεμον, ἀναζωογονήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς ιδέας. Ἀληθὴς δημιουργὸς τῆς Εὐρω-

παϊκής Κοινότητος Ἐνθρακος καὶ Χάλυβος καὶ πρῶτος πρόεδρος τῆς τῆς Ὑψηλῆς τῆς Ἀρχῆς, ὑποβολεὺς τοῦ Robert Schumann, εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ σχέδιά του, θὰ ἀποτελέσει τὸν στόχον τοῦ γκωλλισμοῦ. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ ὁ Jean Monnet, ἐκφράζοντες ἄκρως ἀντιθέτους πολιτικὰς διαφέρουν, πράγματι, εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ ὡς χαρακτῆρες : «Ὁ πρῶτος εἶναι ἄνθρωπος τῆς ἀποφάσεως. Ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος τῆς δράσεως» (307). «Τὸ πάθος τοῦ πρώτου εἶναι ἡ Γαλλία, τοῦ δευτέρου ἡ Εὐρώπη» (308), Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ τελευταίου Les Etats Unis d' Europe ont commencé, ἡ λέξις Εὐρώπη χρησιμοποιεῖται εἰς 109 περιπτώσεις, ἡ λέξις Γαλλία μόνον εἰς 6. Εἰς τὸ λεξιλόγιον τοῦ de Gaulle, ἡ λέξις Ἔθνος καὶ Γαλλία ἔχουν, ἀντιθέτως, τὴν πρώτην θέσιν. Ὅντες, ὅμως, ἀμφότεροι ἄνδρες μεγάλου πεπρωμένου καὶ ἀναπτύξαντες τὴν δράσιν τῶν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, οἱ δρόμοι καὶ τὰ «ξίφι» τῶν—διεσταυρώθησαν πολλάκις. Ὁ Jean Monnet παρακάθηται εἰς τὴν ἰδίαν μὲ τὸν de Gaulle τράπεζαν μετὰ τῶν στρατηγῶν Giraud, Catroux, Georges καὶ τῶν Massigli καὶ Philip εἰς τὸ Γαλλικὸν Συμβούλιον Ἀπελευθερώσεως, εἰς Λονδῖνον. Πιστεύεται ὅτι χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τούτου, ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόσκαιρος συμφιλίωσις τοῦ de Gaulle καὶ τοῦ Giraud, ἡ ὁποία, ὅμως, διευκολύνει τὴν δημιουργίαν τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἐλευθέρας Γαλλίας. Διὰ διατάγματος, τέλος, τῆς 9 Νοεμβρίου τοῦ 1943, οὗτος λαμβάνει τὸν τίτλον τοῦ commissaire en mission (περίπου, τοῦ περιοδεύοντος πρεσβευτοῦ). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφικῶν στοιχείων προκύπτει ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ἐνσάρκωσιν τῆς ὑπερηφάνου ἀρνήσεως, ὁ Jean Monnet εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐνσάρκωσις τοῦ «συμβιβαστοῦ». Αἱ «ἀνοικταί» ἐχθρότητες μεταξὺ τῶν δύο προσωπικοτήτων ἀρχίζουσιν τὸ 1953. Εἰς τὴν συνέντευξίν του, τῆς 12 Νοεμβρίου, ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπιτιθέμενος κατὰ τῆς ἰδέας τῆς «ὑπερεθνικότητος» (surpanatioalit  ) ἀποδίδει εἰς τὸν Jean Monnet τὴν «ἐμπνευσιν» ταύτης. Οὗτος ἀπαντῶν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Monde τὴν τοῦ ἰδίου μηνός, ἀπορρίπτει τὴν «ἀποκλειστικότητα τῆς ἐμπνεύσεως» καὶ «συνεταιρίζεται» εἰς τὰς ἰδέας τουτὸν Robert Schumann, τὸν René Plevin, τὸν Georges Bidault, τὸν René Mayer. Εἶναι τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐσωτερικὸν μέτωπον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ στρατηγὸς de Gaulle, πάντοτε θὰ προσκρούη. Τὸ ὄργανον τοῦ Γαλλικοῦ Συναγερμοῦ Rassemblement θὰ ἐπιτεθῆ μὲ ἰδιαιτέραν δξύτητα ἐναντίον τοῦ Jean Monnet καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον (309). Παρ' ὅλα ταῦτα, οὗτος ψηφίζει «Ναί» εἰς

307. Ὅρα ἄρ. Eric Hesthel εἰς Reforme 17 Νοεμβρίου 1962, ὄρα Jouve, ἔ. ἀ., σελ. 237.

308. Ὅρα Jouve, ἔ. ἀ., σελ. 237.

309. Monnet Appelle l' Amerique 11.12.54. Chronique de Fausse Europe, 4 Μαρτίου 1954 καὶ 6 Νοεμβρίου 1952, κατηγορία ὅτι ἐξόδευε χρήματα τῆς ΕΚΚΑΧ δι'

το δημοψήφισμα της 28 Σ/βρίου 1958. Ἀπὸ τότε μέχρι τοῦ 1964 ἐπισημαίνεται μία ἐπανασύνδεσις τῶν σχέσεων τῶν δύο ἀνδρῶν, εὐθραυστος πάντοτε, ἡ ὁποία διαλύεται τελειωτικῶς λόγῳ τοῦ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ *Le Monde* δημοκρατικοῦ «μανιφέστου» τῆς Βόννης τὸ ὁποῖον δημοσιεύει ἡ Ἐπιτροπὴ πολιτικῆς Δράσεως διὰ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Εὐρώπης, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Jean Monnet (2 Juin 1964). Τὸ 1965 εἰς τὰς Προεδρικὰς ἐκλογάς, οὗτος ἐκδηλώνεται ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητος Lecanuet τὸ δὲ 1969 ὁ κύκλος του θὰ διαδραματίσῃ ἐξέχοντα ρόλον εἰς τὴν πτώσιν τοῦ de Gaulle καὶ εἰς τὴν προεκλογικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Alain Poher ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλπίζουν, εἰς περίπτωσιν ἐκλογῆς του, στροφὴν πρὸς τὴν πολιτικὴν κληρονομίαν τοῦ Robert Schumann τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξεν συνεργάτης ⁽³¹⁰⁾.

Β. Ὁ Robert Schumann (29 Ἰουνίου 1886—4 Σ/βρίου 1963) διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1948 μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1953. Ἐντὸς τῶν 41)2 ἐτῶν τῆς ὑπουργίας του, εὐρέθη εἰς τὸ κέντρον τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς θέσεως εἰς ἰσχὺν τῶν συνθηκῶν περὶ Ἀτλαντικοῦ Συμφώνου, τῆς διεθνοῦς Ἐξουσίας τοῦ Ruhr, τῆς Κοινότητος Ἀνθρακος καὶ Χάλυβος, ὑποκινῶν, πάντοτε, τὴν προώθησιν τῆς συνθήκης περὶ Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος Ἀμόνης τῆς ὁποίας τὸ ἄδοξον τέλος εἶναι γνωστόν. Ἡ πίστις του εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἔνωσιν, ὑπὲρ τὰ Ἔθνη, εἶναι δεδομένη. Ἄρα, εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ «ἐχθρὸς» τοῦ γκωλλισμοῦ. Ὅταν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ Robert Schumann θὰ εἶναι «εἰς, ἄνευ θορύβου καὶ ἐκρήξεων, διαφωνῶν, ὄχι ἀντιπολιτευόμενος». Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἀπὸ τὴν πλευρὰν του, οὐδέποτε θὰ ἐνθυμηθῇ τὴν παλαιὰν πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀντιπάλου του. Εἰς τὴν Metz θὰ τὴν ἐπαινέσῃ, μάλιστα, ἂν καὶ κατὰ τρόπον ἀμφίβολον: Εἴσθε ἐσεῖς ὁ ὁποῖος ἠρχίσαστε, θὰ τοῦ εἶπῃ, ἀναφερόμενος εἰς τὴν Εὐρώπην. Θὰ συνεχίσωμεν δι' ἄλλων ὁδῶν ⁽³¹¹⁾. Διὰ τοῦ θανάτου του δημιουργεῖ εἰς τὸν στρατηγὸν de Gaulle πολιτικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον δὲν τοῦ ἐδημιούργησεν ζῶν. Ὁ τελευταῖος φοβεῖται ὅτι ἡ κηδεῖα τοῦ R. Schumann θὰ ἀποβῇ ἡ εὐκαιρία μιᾶς εὐρείας εὐρωπαϊκῆς ἐκδηλώσεως, δηλ. ἀντι-

ἐξαγορὰν συνειδήσεων ὅρα καὶ Jouve, ἔ.ἀ., σελ. 239.

310. Alain Poher ou la Volupté du Modeste, Maurice Denuziere, *Le Monde* 14 Μαΐου 1969.

311. Etienne Borne, *France Forum*, No 52, σελ. 37, ὅρα Jouve, ἔ.ἀ., σελ. 235.

312. Ὅρα *Après Adenauer* ὑπὸ M Schuman, *Nouvelle Frontière*, Μάιος 1963, ὅρα Jouve, ἔ.ἀ., σελ. 235. Ἡ ἐφ. *Le Monde* δίδει ἄλλην ἐκδοχὴν: «Ἐκάματε τὴν ἀρχὴν. Θὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον σας». Ὅρα καὶ Chapsal, ἔ.ἀ., σελ. 468. Ἐπίσης C. de Murville *Une politique étrangère 1958-1969*, περὶ συμβολῆς τοῦ Schuman εἰς τὴν γαλλογερμανικὴν συνεννόησιν, σελ. 236.

γκωλλικής. Ὡς δὲ οὗτος κατέλιπεν ἐντολὴν ὅπως οὐδεμίαν ἐπίσημος ὀμιλία λάβῃ χώραν κατὰ τὴν ταφὴν του, ἀφαιρεῖται, τοιουτοτρόπως, ἀπὸ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ἡ ἰδέα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν κηδεῖαν καί, ὡς ὀμιλητής, νὰ ὑπερκεράσῃ τοὺς «εὐρωπαϊστάς» (313). Ἡ προσπάθεια κατατείνει εἰς τὸ νὰ μειώσῃ τὴν ἔκτασιν τῆς δημοσιότητος τῆς κηδεῖας καὶ τὴν προσέλευσιν διεθνῶν προσωπικοτήτων, ἐνῶ, παραλλήλως, διὰ τῶν ἐφημερίδων τοῦ γκωλλισμοῦ (Nation 6 Σ) βρίου 1963) καὶ δι' ἐπισήμων χειλέων (Louis Terrenoire, Georges Pompidou, Jacques Baumel) ἐκφράζεται ἡ μεγαλύτερα ἐκτίμησις διὰ τὸν ἀποθανόντα (314).

Γ. Ἄν πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, εἶναι διὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ ἀκτινοβολία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰδέας ἐντὸς τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης, καθὼς καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι τὴν ἐνεσάρκωσαν κατὰ θεαματικὸν ἀλλὰ παραλλήλως καὶ ἀποτελεσματικὸν τρόπον, ἀλλ' ἐπίσης, τὸ συνεχῶς ἀσυμβίβαστον τῶν ἀπόψεων τῶν μετὰ τὰς τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Αἱ ἰδέαι τοῦ Monnet καὶ Schumann ταυτίζονται, κατὰ βάσιν, μετὰ ὅσα ὁ D. de Rougemont γράφει: «Ἡ Εὐρώπη εἶναι κατὰ πολὺ ἀρχαιότερα τῶν ἐθνῶν τῆς. Αὕτη ἤσκησεν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς της λειτουργίαν ὄχι μόνον παγκόσμιον (universelle) ἀλλὰ καὶ οἰκουμενικότητα (universanisante), ὑποδαυλίσασα τὴν πρόοδον τοῦ Κόσμου (315). Τὰ ἐπισημαινόμενα χαρακτηριστικὰ τὰ διακρίνοντα τὴν Εὐρώπην τοῦ λοιποῦ κόσμου, στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἰδέας τοῦ κοινῶν πολιτισμοῦ. Ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως, εἰς πολεμικὸς σπαραγμὸς, κατὰ τὸν Romain Rolland, εἶναι πρωτίστως ἔγκλημα κατὰ τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ ὁ Jacques Maritain εἰς τὴν παρακμὴν τῆς διαβλέπει τὴν δύσιν τοῦ γενικωτέρου πολιτισμοῦ. Ὁ Jean Monnet, ρεαλιστικώτερος, δὲν βασίζει μόνον ἐπὶ τῆς κοινῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας τὸ ἰδιαίτερον πρόσωπον τῆς Εὐρώπης: Ἡ Εὐρώπη, πλὴν τῆς Παιδείας, ἦτο ἐπὶ αἰῶνας τὸ Κέντρον τῆς παγκοσμίου δυνάμεως καὶ Κυριαρχίας. Ἡ ἔνωσις τῆς Εὐρώπης, ἄρα, ἀνταποκρίνεται ὄχι μόνον εἰς πολιτιστικὴν ἀλλὰ καὶ εἰς συλλογικὴν ἀνάγκην καὶ κληρονομίαν. Αἱ ἰδέαι τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καθορίζονται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους—Κράτους καὶ ἀπὸ τὴν ἀρνήσιν πάσης ἐντάξεως ἀλλοτριούσης τὴν Ἐθνικὴν Κυριαρχίαν. Εἰς τὸ πολιτικὸν πεδίον προτιμᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν πολλῶν «ἀζιμουθίων», τῶν διμερῶν συνθηκῶν, αἱ ὅποια ἐξ οὐδεμιᾶς ὑπερεθνικῆς ἐξουσίας ἐμποδίζονται. Εἰς τὸ πνευματικόν, ἐμμένει εἰς

313. Ὁρα Jouve, ἔ.ἀ., σελ. 235 ἐπ.

314. Διὰ περαιτέρω βιογραφικὰ στοιχεῖα ἀφορῶντα τοὺς Monnet καὶ R. Schuman ὄρα καὶ βιογραφίας τῶν εἰς δύο τομίδια, ἐκδόσεις Dalloz, 1968, ὑπὸ Lutz Hermann

315. Περὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ Rougemont καὶ λοιπῶν ἐν τῷ κειμένῳ, ὄρα καὶ ἐν Encyclopaedia Universalis ἄρθρον περὶ Εὐρώπης, ὡς εἰς ὑποσημ. 317.

εις αντίληψιν περι ἔθνικῶν προσώπων τοῦ πολιτισμοῦ. «Ὁ Dante, ὁ Goethe, ὁ Chateaubriand δὲν θὰ εἶχον προσφέρει τόσοσιν πολλὰ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐὰν ἦσαν ἀπάτριδες καὶ εἶχον διανοηθῆ καὶ γράψαι εἰς ἓν εἶδος Esperanto ἢ Volapuk» (316).

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ὁ στρατηγὸς de Gaulle εἶναι, ἴσως, περισσό-
τερον ἀντί—integriste ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν κομμουνιστικῶν
κομμάτων. Οὗτοι θέτοντες, ἀρχικῶς, ὡς προϋπόθεσιν τὴν κατάκτησιν τῆς
Εὐρώπης ὑπὸ τοῦ προλεταριάτου (317) καὶ πολεμήσαντες τὴν ἰδέαν τῆς ἐνό-
τητος ὡς ἀρχὴν δημιουργίας ἐνὸς δυτικοῦ μετώπου ἐναντίον τῶν σοσιαλι-
στικῶν χωρῶν, δύνανται νὰ μετέχουν σήμερον εἰς τὸ Κοινοβούλιον τῆς
Εὐρώπης ὡς ἀνεξάρτητος πολιτικὴ οἰκογένεια.

2. Τὸ σχέδιον Fouchet ὡς ἔκφρασις τῆς Εὐρώπης τῶν πατρίδων

Α. Διὰ νὰ ἐπανασυνδεθῆ, κατὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle, ἡ καθημαγμένη
ἡπειρὸς μας, πρέπει νὰ συνδυασθῆ ἡ ἐνότης δράσεως ἡ ἀνήκουσα εἰς τὰ
Κράτη, μὲ τὴν ἐνότητα τοῦ αἰσθήματος τὴν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς λαοὺς.
«Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει ἀναμφισβητήτως μία παλαιὰ συγγένεια». Κατὰ
τὸν Edmond Joune(318) ἓν γενεολογικὸν δέντρον δύναται νὰ σχηματισθῆ
διὰ μέσου τῶν δηλώσεων τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle: «Ὅλοι εἴμεθα τέκνα
«τῆς πτωχῆς καὶ γηραιᾶς μητρὸς Γῆς!» ἀλλ' «ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ μήτηρ
τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ» καὶ «ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία εἶναι
αἱ θυγατέρες τῆς Εὐρώπης, ὅπως ἄλλωστε, καὶ ἡ Ἀμερικὴ». Ἀδελφικοὶ
δεσμοὶ ἐνώνουν τὴν Γαλλίαν μὲ τὸ Βέλγιον, ἐνῶ οἱ δεσμοὶ μετὰ τῆς Ἰτα-
λίας εἶναι πλέον ἀβέβαιοι. Τὸ 1945 ὁ γάλλος Πρόεδρος τὴν ἐχαιρέτα ὡς
«ἐξαδέλφην», ἀπὸ τοῦ 1960 ἀποβαίνει καὶ αὕτη «ἀδελφὴ» τῆς Γαλλίας.
Διὰ νὰ λάβουν, ὅμως, σάρκαν καὶ ὀστέα οἱ «συγγενικοὶ δεσμοὶ» οἱ συνα-
φθέντες διὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας ἀπαιτεῖται εἰς λεπτόν καὶ ἔμ-
μονος ἀγών. «Καὶ αἱ πλέον ἐγγενεῖς ἀρχαὶ τοῦ Κόσμου δὲν λαμβάνουν
ἀξίαν εἰ μὴ διὰ τῆς δράσεως». Ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ τοῦ de Gaulle θὰ
συγκεκριμενοποιηθῆ ἐντὸς τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀποβῆ δη-
μιουργὸς νέων πολιτικῶν πραγματικότητων, διὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν ζήτημα.

Β'. Ὁ de Gaulle ἀντιπαρέθεσεν πάντοτε «εἰς τὴν Εὐρώπην τῶν χιμαιρῶν
τὴν Εὐρώπην τῶν πραγματικότητων». Αἱ πραγματικότητες, κατ'αὐτὸν, εἶναι
τὰ κράτη τὰ μόνα διαθέτονα δικαίωμα νὰ ἀποδώσουν ἐξουσίας καὶ νὰ δια-

316. Συνέντευξις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τὸν Μάϊον τοῦ 1962.

317. Ὁρα Lenine, A propos du mot d' ordre des États Unis d' Europe, Αὐγού-
στος 1915 εἰς «Πλήρη Ἔργα», τόμ. XXI. Ὁρα καὶ ἄρθρον τοῦ J.B. Durossele, Europe,
ἐν Encycl. Universalis, τόμ. 4ος, σελ. 761.

318. Ὁρα E. Joune, ἔ.δ., σελ. 54.

τάξουν δρᾶσιν». Αἱ «χίμαιραι» εἶναι «ὄρισμένοι ὀργανισμοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὑπερ-κρατικοί». Οὗτοι ἔχουν ὄρισμένην τεχνικὴν ἀξίαν ἀλλὰ δὲν ἔχουν, δὲν δύνανται νὰ ἔχουν, ἐξουσίαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποτελεσματικότητα πολιτικὴν»⁽³¹⁹⁾. Πεισμένος ὅτι αἱ ἀποφάσεις εἶναι τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τῶν κρατῶν, ὁ στρατηγὸς de Gaulle συνάγει ὅτι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ τὰς λάβουν εἰ μὴ διὰ τῆς συνεργασίας (cooperation)⁽³²⁰⁾. Ἡ πρὸς οἰκοδόμησιν Εὐρώπῃ, εἶναι, λοιπὸν, ἡ τῶν Κρατῶν τὰ ὁποῖα ἔχουν καθήκον νὰ συνεργάζωνται. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1961 λαμβάνει χώραν μία εὐρωπαϊκὴ συνδιάσκεψις κορυφῆς. Ἐναντι τῶν γαλλικῶν θέσεων, αἱ πλέον σοβαραὶ ἐπιφυλάξεις προέρχονται ἀπὸ τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὸ Βέλγιον. Πρὸς ἐπεξεργασίαν ἑνὸς σχεδίου, συγκροτεῖται μία Ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἀντιπροσώπους τῶν ἑξ καὶ εἶναι γνωστή, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Προέδρου τῆς, ὡς Ἐπιτροπὴ Fouchet. Τὸ σχέδιον, παρουσιασθὲν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1961, προβλέπει, βασικῶς, μίαν συνθήκην ἡ ὁποία θὰ ἐδημιούργει μίαν «Ἐνωσιν Κρατῶν», ἐπίσης, καὶ τὴν γενικὴν ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης ταύτης μετὰ πάροδον τριῶν ἐτῶν. Αὕτη θὰ εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν καθιέρωσιν μιᾶς ἐνιαίας ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν, κατὰ διαδοχικὰ στάδια, δημιουργίαν μιᾶς ὀργανώσεως περικλειούσης ἐντὸς τῆς ἀνωτέρω «Ἐνώσεως Κρατῶν» καὶ τὰς τρεῖς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας (ΕΟΚ, ΕΚΑΧ, ΕΕΑ). Ὑπὸ τοῦ σχεδίου προεβλέπετο, ἐπίσης, εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο τὸ ἤδη ὑπάρχον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος καὶ ἐν Συμβούλιον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο θὰ ἐλάμβανεν τὰς ἀποφάσεις του κατὰ παμψηφίαν. Διὰ λόγους μιᾶς ὀρισμένης ἐλαστικότητος προεβλέπετο ὅτι ἡ ἀποχὴ ἢ ἡ ἀπουσία ἑνὸς τῶν ἑξ δὲν θὰ ἐξωμοιοῦτο μὲ veto, καὶ κατὰ συνέπειαν, δὲν θὰ ἠμποδίζετο ἡ λήψις ἀποφάσεων. Ἐξυπηκούετο ὅτι κατὰ τὴν ἀνωτέρω περίπτωσιν ἡ λαμβανομένη ἀπόφασις δὲν θὰ ἦτο ὑποχρεωτικὴ διὰ τὰ ἀποσχόντα ἢ ἀπόντα κράτη. Ὄταν, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1962, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἑξ συζητοῦν ἐπὶ τοῦ Σχεδίου, ἐκ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας πηγάζουν καὶ πάλιν αἱ ἀντιθέσεις. Ὅλοι κατ' ἀρχὴν, συμφωνοῦν ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης κατόπιν τῆς ἀνωτέρω τριετοῦς δοκιμασίας. Οἱ Ὁλλανδοί, ὅμως, καὶ οἱ Βέλγοι ἀντιπρόσωποι, ἀπαιτοῦν νὰ διευκρινισθῇ ὅτι ἡ «Ἐνωσις τῶν Κρατῶν» θὰ ἀπέκτα διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως χαρακτῆρα ὑπερεθνικόν. Ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ὡς ἀνεμένετο, ἀντετέθη. Ἡ ἀκολουθήσασα «ἀδιάλλακτος» δῆλωσις Spaak ὅτι «ἡ συνθήκη δὲν θὰ ὑπογραφῆ ἔφ' ὅσον ἡ Μεγ. Βρετανία θὰ εὐρίσκειται ἐκτὸς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς», ἐπιδεινώνει τὴν κατάστασιν. Ἡ διὰ ταύτης ἐκφρασθεῖσα θέσις

319. Ὅρα συνέντευξιν 5ης Σεπτεμβρίου 1960 τοῦ de Gaulle, ὄρα καὶ C.A. Colliard, Droit administratif européen, ἐκδ. Cours de Droit 1969, σελ. 25.

220. Ἔ.ἄ., ὑπόσημ. 319.

τοῦ Βελγίου, λαβοῦσα, ἀμέσως ἀργότερον, χαρακτηῖρα πλέον συγκεκρι-
μένον δίδει περίπου ἐντύπωσιν ὁμαρείου διλήμματος : "Ἡ Εὐρώπη ὑπερ-
εθνική δι' ἐπιταχύνσεως τοῦ ρυθμοῦ ἐντὸς τῶν συνθηκῶν περὶ Εὐρωπαϊκῆς
Κοινότητος, ὁπότε εὐλόγως ἡ Μεγ. Βρεταννία παραμένει ἔξωθεν τῆς Εὐ-
ρώπης, ἢ, κατὰ τὴν γαλλικὴν ἄποψιν, συνεργασία τῶν εὐρωπαϊκῶν κρα-
τῶν, δηλ. μία Εὐρώπη τῶν Πατρίδων, ὁπότε ὁ ἀποκλεισμός τῆς Ἀγγλίας
ἀπὸ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν θὰ ἦτο παράλογος. Ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἐντάσεως
ἐπέρχεται θυελλώδης ἢ συνέντευξις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle μετὰ τῶν
ἀντιπροσώπων τοῦ Τύπου (15 Μαΐου 1962) διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἔμμονή εἰς
τὴν ιδέαν τῆς Εὐρώπης τῶν Πατρίδων διαδηλοῦται καὶ πάλιν, ἀλλὰ πλέον
κατηγορηματικῶς. Ἡ ἄρνησις εἰς πᾶσαν ιδέαν ὑπερεθνικῆς ἐξουσίας ἐγ-
γίζει τόνους βιαίους. Ἡ μὴ ἐνημέρωσις, ἐξ ἄλλου, τῶν ὑπουργῶν ἐπὶ τοῦ
περιεχομένου τῆς συνεντεύξεως καὶ ἡ νύξις περὶ «ἀπατρίδων», θεωρη-
θεῖσα ὡς πλήττουσα ὀρισμένας ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας προθέσεις, τὰς ὑψη-
λοτέρας ιδέας, τὰς πλέον ἀνιδιοτελεῖς προσωπικότητας, προκαλεῖ τὴν
ἀποχώρησιν ἀπὸ τὴν Κυρέρνησιν τῶν ἑξ ὑπουργῶν τοῦ Λαϊκοῦ Δημο-
κρατικοῦ Κινήματος οἱ ὁποῖοι μόλις εἶχον εἰσέλθει (321).

Γ. Ἡ πρότασις τῆς Βελγικῆς Κυβερνήσεως ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς
Ὀλλανδίας ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς διπλωματικῆς μαεστρίας—καὶ πα-
νουργίας—τοῦ Paul Henri Spaak. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἔχει νὰ ἐκλέξῃ
μεταξὺ supranationalité (ὑπερεθνικότητος) καὶ Μεγάλης Βρεταννίας. Ἡ
πρώτη ὁμως σημαίνει ἔνταξιν integration εἰς μίαν ὑπερεθνικὴν ἐξουσίαν.
Ἡ δευτέρα ἐντὸς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς σημαίνει κατ' αὐτὸν ἀμερικανο-
ποίησιν τῆς Εὐρώπης καὶ διατάραξιν τοῦ gentlemen's agreement μεταξὺ
de Gaulle—Adenauer. Ὅ,τι ἴσως δὲν ὑπελόγησεν ὁ Spaak εἶναι ὅτι ὁ de
Gaulle εἰς παρομοίας περιπτώσεις εὕρισκει τὸ προσωπικόν του «ῥφος».
Ὅ,τι, ἄρα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται τὸ ὀλιγώτερον, θὰ ἦτο ἡ ὑπόκυψις
τοῦ ἐνώπιον τοῦ διλήμματος. Ἐμπροσθεν τοῦ γορδίου δεσμοῦ, ἐπιλέγει
γορδίας λύσεις : διὰ τῆς συνεντεύξεως τῆς 15 Μαΐου 1962, ἀρνεῖται καὶ τὴν
«ἐνταξιν» καὶ τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν.

2. Αἱ περιπέτειαι τῆς βρεταννικῆς ὑποψηφιότητος

Α. Οἱ πλέον φανατικοὶ Εὐρωπαῖοι ὁ Spaak (Βέλγιον) καὶ ὁ Luns (Ὀλαν-
δία), παρὰ τὴν, διὰ λόγους τακτικῆς, διλημματικὴν θέσιν τοῦ προβλή-

321. Οἱ παραιτούμενοι ὑπουργοὶ εἶναι οἱ Pflimlin, Schuman, Baccou, Baron
καὶ Fontanet. Ἡ συνέντευξις αὕτη τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ἀποτελεῖ τὴν βιαιοτέραν
ἐκδήλωσιν τῆς ἀρνήσεώς του δι' εὐρωπαϊκὴν καὶ ἀτλαντικὴν ἔνταξιν. Ὅρα καὶ Pierre Vian-
Viansson-Ponté, Histoire de la Republique gaullienne, τόμ. 1ος, Fayard, σελ. 481-
482. Καθὼς καὶ C.A. Colliard, Droit administratif européen, ἔκδ. Cours de Droit
1969, σελ. 35 καὶ Chapsal, ἔ.δ., σελ. 460. Ἐπίσης P. Alexandre, Le duel de Gaulle-
Pompidou, ἔκδ. Livre de Poche, ἀρ. 3260, σελ. 114-118.

ματος, θέλουν και την υπερεθνικότητα και την Μεγάλην Βρεταννίαν (322). Ἐκ τῆν ἄλλην πλευράν, ἡ Γαλλία καὶ Ἄγγλία ἀρνοῦνται, ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, μίαν «προωθημένην» υπερεθνικότητα. Ἡ Ἄγγλία, ὅσον καὶ ἡ Γαλλία, οὐδέποτε θὰ εἰσῆρχετο, ἄνευ κατοχυρώσεως, εἰς ἓνα υπερεθνικὸν ὄργανισμὸν ὁ ὁποῖος θὰ τὴν υπεχρέωνε νὰ πειθαρχῆ εἰς τὰς ἀποφάσεις του, παραιτουμένη τοιουτοτρόπως, ἐν τινι μέτρῳ, καὶ τοῦ παγκοσμίου ρόλου της καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς της καὶ τῶν κοινοπολιτειακῶν της δεσμῶν. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ τῆς πολιτικῆς προσανατολίζεται, ἄρα, περισσότερον πρὸς τὴν συνεργασίαν καὶ ὀλιγότερον πρὸς τὴν «ἐνταξιν». Ἡ Ἐπιτροπὴ Fouchet, ὡς εἶδομεν, τάσσεται ὑπὲρ τῆς συνεργασίας. Ἐκ πρώτης, ἄρα, ὅπως ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἔχει ἓνα σύμμαχον εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ σχέδιά του. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἐκ τοῦ veto τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle πίπτει εἰς τὸ κενὸν ἡ βρεταννικὴ ὑποψηφιότης. Οἱ λόγοι τῆς ἀντιφάσεως εἶναι βαθύτεροι καὶ ἐξέρχονται τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πλαισίου. Β'. Αἱ συμφωνίαι τοῦ Nassau λαβοῦσαι χώραν τὴν 21ην Δεκεμβρίου 1962 συνιστοῦν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συνομιλιῶν τῶν Kennedy καὶ Macmillan εἰς τὰς νήσους Bahamas. «Πρόκειται περὶ συμφωνιῶν ἠπλοустευμένης μορφῆς καὶ ὄχι περὶ συνθήκης. Ἡ πολιτικὴ ὅμως, σημασία των δὲν εἶναι, διὰ τοῦτο, μικροτέρα» (323).

Μέχρι τῆς συναντήσεως τοῦ Nassau, ἡ Μεγ. Βρεταννία ἐλάμβανεν πυραύλους Skybolt, παραγομένους εἰς τὰς Η.Π.Α. διὰ συμμετοχῆς ἀμοτέρων τῶν Κυβερνήσεων εἰς τὰ ἐξοδα κατασκευῆς των. Κατὰ τὴν ἀνωτρο συνάντησίν των ὁ Πρόεδρος Kennedy, δηλοῖ εἰς τὸν Ἄγγλον Πρωθυπουργὸν ὅτι αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖα θὰ θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν νέον πυραυλικὸν πρόγραμμα ἐγκαταλείπουσαι, καθ' ὅσον τὰς ἀφορᾶ, τὴν παρασκευὴν τῶν πυραύλων Skybolt. Τοῦτο δὲν σημαίνει, κατὰ τὸν ἀμερικανὸν Πρόεδρον, ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ ὑπαναχωρήσουν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των ἔναντι τῆς Μεγ. Βρεταννίας· τὸναντίον προσφέρονται, πάντοτε, εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ πυραύλων, διὰ λογαριασμὸν της, ἐντὸς τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ τῆς συμφωνίας, ἥτοι τῆς προσαρμογῆς τούτων πρὸς τὰ βρεταννικὰ βομβαρδιστικὰ Vulcan καὶ τῆς, κατὰ συνέπειαν, καλλιτερεύσεως τοῦ ἀγγλικοῦ ἀεροπορικοῦ δυναμικοῦ. Ὡς καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ καταφαίνεται, ἡ διακοπὴ παραγωγῆς τῶν πυραύλων δι' ἀμερικανικὰς καὶ ἡ συνέχισις ταύτης διὰ βρεταννικὰς, μόνον, ἀνάγκας, θὰ ἀπέβαιεν ἐντὸς διαστήματος μικροῦ δαπανηροτέρα διὰ τὴν Ἄγγλιαν.

Τῆς προτάσεως μὴ ἱκανοποιούσης τὰ βρεταννικὰ συμφέροντα ἐπεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου Kennedy πλαγία λύσις: Μακροχρονίως προέτεινε

322. Ὅρα καὶ E.Faure, Introduction à l'année politique 1962 (ὅρα G. Dupreux, La France de 1945 à 1962, A.Colin, Collection Ve', εἰδικῶς σελ. 320).

323. Ὅρα G.Berlia, ἔ.ἀ., σελ. 187.

τήν δημιουργίαν μιᾶς ἄλλης, δυναμένης νὰ χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν εἰς περίπτωσιν θέσεως εἰς κίνδυνον τῶν ὑπάτων ἐθνικῶν συμφερόντων. Ὅτι ὅμως ἐτίθετο εἰς κίνδυνον διὰ τῆς δευτέρας ταύτης προτάσεως, ἡ ὁποία ὡς μὴ χείρων ἐγένεν ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν ἀποδεκτὴ, ἦτο ἡ αὐτονομία τῆς πυρηνικῆς βρεταννικῆς δυνάμεως. Ἐπρεπε διὰ τοῦτο νὰ δοθῆ πρόσθετος ἱκανοποίησις εἰς τοὺς Βρεταννοὺς, ἐγκαταλείποντας τὸ πεδῖον τῶν συνομιλιῶν μὲ τὴν πικρὰν αἴσθησιν τῆς ἡμιαποτυχίας. Αὕτη ἐδόθη διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς βρεταννικῆς ὑποψηφιότητος εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν.

Γ'. Ὁ Harold Mac Millan γίνεται δεκτὸς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle εἰς Rambouillet τὴν 15ην καὶ 16ην Δεκεμβρίου 1962. «Συνομίλησαν ὅπως, συνήθως, συνομιλοῦν οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ ἄνδρες μεταξύ των, δηλαδὴ δι' ὄρων νεφελωδῶν καὶ παρέμειναν ἀμοιβαίως ἀκατάληπτοι»⁽³²⁴⁾.

Πάντως χωριζόμενοι, ὁ εἰς ἀποκομίζει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἔχη οὐδεμίαν ἀντίρρησιν διὰ τὴν Βρεταννικὴν ὑποψηφιότητα καὶ ὁ ἄλλος ὅτι ὁ ἄγγλος συνομιλητὴς του, ἀποδέχεται ὡς τιμὴν τῆς εἰσόδου τῆς Χώρας του εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν τὴν προσφορὰν τοῦ Βρεταννικοῦ ἀτομικοῦ ὄπλοστασίου εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἀνωτέρω συνάντησις Kennedy-MacMillan εἰς Bahamas (18-21 τοῦ ἰδίου μηνός) παρεμπίπτει ἐπικρατοῦσης τῆς ἀνωτέρω ἀτομικῆς πίστεως καὶ ἀμοιβαίας παρανοήσεως μεταξύ Γάλλου Προέδρου καὶ Ἀγγλοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Ἡ συμφωνία τῶν δύο ἀγγλοφόνων ἡγετῶν καὶ εἰδικῶς ἡ περὶ πολυμεροῦς ἀτομικῆς δυνάμεως διαφημίζονται — ἴσως καὶ διὰ λόγους ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καταναλώσεως ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Βρεταννοὺς συνομιλητάς— ὡς «ἐν μεγίστης σημασίας ἀποτέλεσμα» περὶ τοῦ ὁποίου ὁ στρατηγὸς de Gaulle πιστεύει ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐσχεδιάσθῃ ἐπὶ τοῦ γόνατος καὶ ὅτι ὁ Mac Millan ἐγνώριζεν, εἰς Rambouillet, ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ «ἐπρικοδοῦται» τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν βρεταννικῶν ἀτομικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ὅτι, τοῦναντίον, ὁ «ἀμερικανικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τούτων θὰ ᾔῃτο πλέον στενός»⁽³²⁵⁾.

Αἱ συνομιλῖαι λοιπὸν τῶν νήσων Bahamas παραμένουν εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ γαλλικοῦ veto τοῦ Ἰανουαρίου 1963, ἔναντι τῆς βρεταννικῆς ὑποψηφιότητος, ἐν συνδυασμῷ, πάντοτε, πρὸς τὸν φόβον τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle ὅτι διὰ τῆς παρουσίας τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιδιώκουν τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἰδικῆς των πολιτικῆς, ἔναντι ταύτης. Ἡ ἀμερικανικὴ πολιτικὴ ἔχει, ὀλίγον πρὸ τῶν συνομιλιῶν τῶν Bahamas, ἀρκούντως, διασαφηνισθῆ. Διὰ τῆς Trade Expansion Act τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1962 δίδεται εἰς τὸν Πρόεδρον ἡ ἐξουσία πενταετοῦς, κατὰ 50%, περιστολῆς τοῦ ὕψους τῶν τελωνειακῶν δικαιωμάτων ὑπὸ τὴν

324. A.Grosser, ἔ.ἄ., σελ. 109.

325. A.Grosser, ἔ.ἄ., σελ. 109-110.

προϋπόθεσιν τῆς ἀμοιβαιότητος. Τὸ Κείμενον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς πολιτικῆς τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Kennedy Round. Αἱ συνομιλῖαι τοῦ 1963 μεταξύ τῶν Χωρῶν τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς καὶ τῶν Η.Π.Α. ἔχουν ὡς βάσιν τὸ κείμενον τοῦτο. Τοιουτοτρόπως, ἡ σύμπτωσις ἀπόψεων ἐπὶ τοῦ δόγματος (cooperation καὶ ὄχι integration), διὰ τὸν φόβον τῶν ἀμερικανῶν, οὐδένα διαδραματίζει ρόλον πρὸς ἀπάλυνσιν τῆς «σκληρᾶς» γαλλικῆς πολιτικῆς.

Δ'. Κατὰ τὸ ἄρθρον 237 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης ἡ εἴσοδος νέου μέλους εἰς τὴν Κοινότητα ἀποφασίζεται ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ παμψηφίας. Ἡ ρύθμισις αὕτη εἶναι καὶ νομικῶς ὀρθή καὶ πολιτικῶς συνετή.

Εἶναι νομικῶς ὀρθή, διότι κατὰ τὸ δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, οἱ ὑπογράφοντες μίαν συνθήκην ἔχουν διακριτικὴν, ἐπὶ τοῦ θέματος, ἐξουσίαν.

Εἶναι πολιτικῶς συνετή, διότι δὲν ἐπιτρέπει, ἔναντι τῶν συμβαλλομένων, δημιουργίαν ἀπροσδοκῆτων καὶ ἐπικινδύνων καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι τὸν θέτουν ἐνώπιον τοῦ διλήμματος ἢ παραμονῆς, εἰς βλάβην τῶν συμφερόντων του, ἢ ἀποχωρήσεώς του, εἰς βλάβην τῆς Κοινότητος καὶ τῆς ἀρχικῆς ἰδέας τῆς Συνθήκης.

Τὰ ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου προερχόμενα νομικὰ καὶ πολιτικὰ ἐπιχειρήματα, ἐκμεταλλεύεται εἰς τὸ ἔπακρον ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ὁ ὁποῖος ἠτύχησεν νὰ ἔχη ἐκφραστὴν τῆς πολιτικῆς του, ἄνδρα τῆς ἰκανότητος τοῦ Couve de Murville. Εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοῦ ζητηται νὰ δείξη φρόνησιν μικροτέραν τῆς τῶν ἀρχικῶν συζητήσεων. Ἡ παμψηφία ἀναγκαία, πολλάκις, διὰ νὰ περισωθῇ ἡ «ἀρχικὴ οὐσία» ἐνὸς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ, καθίσταται παραλυτικὴ διὰ τὴν λειτουργίαν του⁽³²⁶⁾.

Ὁ στρατηγὸς de Gaulle μεταχειρίζεται πολλάκις τὴν παμψηφίαν, ὅταν τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας τὸ ἀπαιτοῦν, ὡς ἀνυπερβλήτον, διὰ τοὺς ἀντιπάλους τῶν ἀπόψεών του, κάλυμα.

Παρὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ δευτέρου προέδρου τῆς 5ης Δημοκρατίας ἠκολούθησεν, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ φαινόμενα, διάφορος πολιτικὴ. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἔκειτο καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ M.Schuman ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἐκ τῶν «Εὐρωπαϊῶν» τῆς νέας Κυβερνήσεως καὶ παραιτηθέντος, ὡς ἀνωτέρω, μετὰ τὴν συνέντευξιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τῆς 15ης Μαΐου 1965.

Αἱ ἐξελίξεις κατέδειξαν, ὅτι αἱ συνομιλῖαι τῆς Χάγης (1η καὶ 2α Δεκεμβρίου 1969) ὀφειλόμεναι εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Pompidou καὶ ἀποτελοῦσαι τὴν βάσιν τῆς «διευρύνσεως» (elargissement) τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος διὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Μεγ. Βρεταννίας καὶ τῶν λοιπῶν χω-

326. Τὴν ὑπὲρ τῆς παμψηφίας ἐπιχειρηματολογίαν ἐντὸς τῶν ὀργάνων τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὄρα καὶ εἰς C. de Murville, ἔ.ἀ., σελ. 299, εἰδικῶς.

ρῶν, ἀπετέλουν, ἐπίσης, καὶ 80 μοιρῶν στροφῆν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀδιάλλακτον πολιτικὴν τοῦ πρώτου Προέδρου.

Ἡ Μεγάλη Βρεταννία καὶ ἡ Εὐρώπη

Ἡ Μεγάλη Βρεταννία, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπετέλεσεν ἐν ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ὄργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως (O.C.D.E.) καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ R.Schuman, ὅπως τὸ 1952, συμμετάσχη εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος Ἀνθρακος καὶ Χάλυβος. Τὸ 1955, μολονότι μετέχει εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας πρὸς δημιουργίαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, τελικῶς, καὶ πάλιν ἀποσύρεται. Λόγοι οἰκονομικοὶ καὶ πολιτικοὶ (Commonwelth, ὑπερεθνικὴ ἐξουσία, ἀγροτικὴ πολιτικὴ), τὴν ἀναγκάζουν νὰ μένη εἰς τὸ περιθώριον τῶν προσπαθειῶν πρὸς μίαν εὐρωπαϊκὴν ἐνσωμάτωσιν. Τὸ 1959 «ἀνταπαντῶσα» εἰς τὴν «πρόκλησιν» τῶν ἑξὲς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, θὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν δημιουργίας τῆς Ἐλευθέρας Ζώνης Συναλλαγῶν, ἡ ὁποία, ἐνῶν διὰ τῆς κατὰ τὸ 1962 ὑπογραφείσης συμφωνίας, καθιεροῖ ἐλευθερίαν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν μεταξὺ τῶν 7 ὑπογραφόντων μελῶν (Αὐστρία, Ἑλβετία, Νορβηγία, Σουηδία, Πορτογαλία, Φιλανδία, Δανία), ἀντιθέτως πρὸς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἀποτελοῦσης τελωνειακὴν ἔνωσιν, ἀφήνει πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὰ μέλη τῆς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἔναντι τῶν τρίτων τελωνειακῆς τῶν πολιτικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1961 ἀρχίζει ἡ μεγάλη στροφὴ. Οἱ συντηρητικοὶ διὰ τοῦ Harold Mac Millan διαδηλοῦν τὴν πρόθεσιν τῶν περὶ ἐντάξεώς των εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, διαβεβαιοῦντες ὅτι δὲν ἀντιτίθενται, κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ὑπερεθνικότητος. Αἱ ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης μακροαὶ συνομιλίαι τῶν Βρυξελλῶν, ἐναυάγησαν λόγῳ τοῦ γαλλικοῦ.

Τὸ 1966, τῶν Ἐργατικῶν ὄντων εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πλειοψηφία των εἶναι ἐχθρικὴ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς ἐξέλιξιν εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ὁ Πρωθυπουργὸς Wilson διὰ περιοδείας καλῆς πίστεως εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν ἑξὲς χωρῶν, προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὰς Κυβερνήσεις των, ὅτι οὐδὲν ἐμπόδιον ἀπὸ βρεταννικῆς πλευρᾶς ὑπάρχει λόγῳ Commonwelth καὶ ἀγροτικῆς πολιτικῆς.

«Ἡ περὶ ἀγροτικῆς πολιτικῆς παραχώρησις ἦτο σημαντικὴ, διότι ἡ τοιαύτη τῶν ἑξὲς τιμωρεῖ βαρέως τὰ κράτη μέλη τὰ ὁποῖα εἰσάγουν ἀγροτικὰ προϊόντα ἐκ τρίτων χωρῶν, ὅπως θὰ συνέβαινε εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ συνόλου περίπου τῶν ἀγγλικῶν εἰσαγωγῶν. Τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον θὰ ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐφαρμοζομέ-

νην μέθοδον προστασίας τῶν ἀγροτῶν του (καὶ ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν πληρωμὴν ἐπιχορηγήσεων εἰς τοὺς γεωργούς), διὰ τὴν υἰοθέτησιν τὴν ἡπειρωτικὴν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ὁ καταναλωτὴς χρηματοδοτεῖ τὴν προστασίαν τῶν ἀγροτῶν ἀγοράζων εἰς ὑψηλοτέραν τιμὴν τὰ εἶδη διατροφῆς» (En. Univ. Vol. 7, L' Economie Britannique, J. et A.M. Hackett, σελ. 316).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς γαλλικῆς στάσεως, καὶ ἡ ἀγγλικὴ θέσις εἶναι ἐπὶ τοῦ θέματος συγκεχυμένη. Ἡ κοινὴ ἀγγλικὴ γνώμη ἀντιμετωπίζουσα τὴν αὐξήσιν τοῦ κόστους ζωῆς, διάκειται πάντοτε ἐχθρικῶς εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, δι' ἀπεμπολήσεως βασικῶν ἀπαιτήσεων ζωῆς τοῦ μέσου Ἀγγλου. Οὗτος, ἔχων συνείδησιν ὅτι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Couve de Murville, ἡ Ἀγγλία τοῦ Kipling ἀπέθανεν, φοβεῖται ὅτι ἡ εἴσοδος τῆς Χώρας του εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὁ ἐν «συνεργασία ἀνταγωνισμῶς» πρὸς οἰκονομικοὺς γίγαντας, ὡς ἡ Γερμανία, θὰ φαλιδεύσουν, περαιτέρω, τὴν πάσης φύσεως ἀνεξαρτησίαν τῆς Χώρας των. Τὰ τεχνικὰ ἄλλωστε προβλήματα τῆς εἰσόδου της, παρὰ τὰς γενομένας παραχωρήσεις, παραμένουν ἐπίσης δξύτατα.

Πάντως, ἀρχικῶς, ἐναντι τῆς γαλλικῆς στάσεως, τῆς πλήρους ἀρνήσεως (de Gaulle) καὶ τῆς κατ' ἀρχὴν ἀποδοχῆς (Pompidou), ἡ ἀγγλικὴ στάσις δὲν παρουσιάζει μεγαλυτέραν συνοχήν. Ἡ Γαλλία «έστρογγύλευσεν» τὴν δξείαν στάσιν κρίνουσα, ἴσως, ὅτι ἡ ἀδιαλλαξία της θὰ ὠδήγει εἰς ἓν, ἐντὸς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, φιλοβρεταννικὸν μέτωπον, ἄρα εἰς τὴν μείωσιν τῶν προϋποθέσεων πρὸς εἴσοδον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Τοῦτο ἀπὸ τὴν πλευρὰν του θεωρεῖ τὴν ἀλλαγὴν τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ὡς λόγον σκληρύνσεως τῶν θέσεων του πρὸς ἐπιτυχίαν εὐνοϊκωτέρων προϋποθέσεων εἰσόδου.

Ὁ G.Pompidou εἰς τὴν συνέντευξίν του τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1971 δίδων φιλοπαίγμονα τόνον εἰς τὴν συζήτησιν, ἀνεγνώριζεν εἰς τοὺς Βρεταννοὺς «μεταξὺ ἄλλων προτερημάτων καὶ τὰ κάτωθι τρία: τὸ humour, τὴν ἐμμονὴν καὶ τὸν ρεαλισμόν», καὶ κατέληγεν ὅτι «ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, οἱ Ἀγγλοὶ εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὴν περίοδον τοῦ humour». Ἐὰν διὰ τοῦ ὄρου τούτου ὁ γάλλος Πρόεδρος ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ τὰς ἠθελημένας ἀμφιβόλους διαθέσεις τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι τὸ humour μετέχει καὶ τῆς ἐμμονῆς καὶ τοῦ ρεαλισμοῦ.

Ἀποδύμενοι οἱ Βρεταννοὶ κατὰ τὰς νέας συνομιλίας τῶν Βρυξελλῶν (ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1970) εἰς ἓνα ἀγῶνα τῆς διασώσεως τοῦ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ διασωθῇ, ἐγνώριζον κάλλιστα ὅτι μία νέα ἀρνήσις εἰς

τὴν ὑποψηφιότητα θὰ ἐνέκλειεν σοβαροὺς κινδύνους καὶ διὰ τὰς χώρας τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Ἐὰν ἡ Βρεταννία προέκρινεν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς ἀνθρώπων τῶν οἰκονομικῶν της, εἶχε πλήρη συνείδησιν τοῦ γεγονότος ὅτι μία οἰκονομικὴ κρίσις θὰ ἐπέσει ἀντιστοίχως σοβαρὰς δυσκολίας καὶ μάλιστα μεγαλύτερας εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ εἰσόδου της.

Ἐπὶ τῶν σκέψεων τούτων στηριζόμενος ὁ Πρωθυπουργὸς Heath παρὰ τὰς ἐχθρικὰς ἐνδείξεις τῶν σφυγμομετρήσεων (ὄρα Express 15-21 Μαρτίου, σελ. 61), ἐπισπεύδει τὰς διαδικασίας. Αἱ δραματικαὶ καταστάσεις (ἢ ἐνδεχομένως ἡ δραματοποιήσις των) ἐπιταχύνουν κάποτε τὴν ἀρίμανσιν ἐπαρκῶν λύσεων ἐπὶ ἀκανθωδῶν προβλημάτων.

Μετὰ τὴν συνάντησιν τῶν Pompidou-Heath εἰς Παρισίους (19-21 Μαΐου 1971) ἤτο βέβαιον ὅτι ἀπὸ γαλλικῆς πλευρᾶς ἤναψεν κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν «πράσινον φῶς» διὰ τὴν εἴσοδον τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα. Ἡ «διεύρυνσις» τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς κατὰ τὸ 1972 διὰ τῆς εἰσόδου τῶν τριῶν (Ἀγγλίας, Δανίας, Ἰρλανδίας), τὸ γαλλικὸν δημοψήφισμα, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἀνωτέρω συνθήκης, τῆς 23ης Ἀπριλίου 1972, καὶ ἡ τῇ πρωτοβουλία τοῦ G. Pompidou Σύσκεψις τῶν 9 ἀρχηγῶν Κρατῶν-Κυβερνήσεων, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους, τὸ ἀποδεικνύουν) χωρὶς κλυδωνισμοὶ ἐπιβαλλόμενοι — κατὰ τὴν γαλλικὴν ἀντίληψιν — ἐκ τῶν «περιστάσεων» νὰ ἀποκλείωνται. Ὁ γάλλος πάντως Πρόεδρος φαίνεται, μᾶλλον, νὰ ἐπιδίωκεν νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ὁ θεματοφύλαξ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ιδεώδους καὶ ὡς ὁ καταλληλότερος διὰ νὰ τονίζη τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ ἰδιαίτερον πρόσωπον τῆς Εὐρώπης ἐναντι τῶν μεγάλων συνασπισμῶν.

Εἰς τὸ βάθος, γενομένη σημαιοφόρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς βαρύτητος καὶ τῆς ἀδεσμεύτου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἡ Γαλλία τονίζει τὴν ἰδικὴν της πολιτικὴν καὶ τὴν ἰδικὴν της ἀνεξαρτησίαν καὶ βαρύτητα. Αὐτὴν τὴν ἐννοιαν εἶχεν ἡ πρόσκλησις τοῦ Pompidou (31-10-73) πρὸς τοὺς ὀκτῶ συνεταίρους του τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὅπως διασκεφθοῦν ἐν κορυφῇ καὶ ἐντὸς κλίματος ἐκτάκτου ἀνάγκης, περὶ τῶν ἐπικινδύνων μεθόδων διαδικασίας, ὡς τῶν ΗΠΑ καὶ Ρωσίας αἱ ὁποῖαι ἐν ἀγνοίᾳ ἢ ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς Εὐρώπης δύνανται εἰς περιπτώσεις ὅπως ὁ ἀραβοϊσραηλινὸς πόλεμος (Ὀκτωβρίου 1973) ἀντὶ νὰ καταπαύσουν, νὰ γενικεύσουν τὴν σύρραξιν. Ἡ ἀποχώρησις ὅμως τοῦ Heath ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, κατόπιν τῶν ἐκλογῶν τῆς 28 Φεβρουαρίου 1974, καὶ αἱ ἀπόψεις τοῦ Wilson περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν συμφωνιῶν εἰσόδου τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Κοι-

νήν Ἀγοράν καὶ ἡ ἐνδεχομένη θέσις τοῦ ζητήματος εἰς δημοψήφισμα ἐνώπιον τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καθιστᾶ, ἐν συνδυασμῶι πρὸς τὴν σοβοῦσαν βρεταννικὴν καὶ τὴν γενικωτέραν ἐνεργειακὴν καὶ ἀτλαντικὴν κρίσιν, δύσκολον τὴν ἐπὶ θέματος ἔκφρασιν ἀπόψεως διὰ τὸ τοῦ θὰ ὀδηγηθοῦν αἱ τελικαὶ σχέσεις Ἀγγλίας καὶ Κοινῆς Ἀγορᾶς.

4. Ἡ ἀποτίμησις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Πολιτικῆς τοῦ de Gaulle ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἰδέας τῶν προσφάτων πολιτικῶν ἀντιπάλων του.

Α'. Ὁ Charles de Gaulle δὲν εἶναι ἐχθρὸς μιᾶς μορφῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος. Ὅ,τι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ λησμονῆται εἶναι ὅτι οὗτος ἔσωσε τὴν Κοινὴν Ἀγοράν κατὰ τὸ 1958. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὴν ἐξουσίαν συνεργάζεται μετὰ τὸν Adenauer διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ μίαν εὐρεῖαν βρεταννικὴν διπλωματικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, ἐπιχειροῦσι νὰ ἐκφυλίσῃ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, δι' ἐντάξεως τῶν ἑξ ἐντὸς μιᾶς ἀχανοῦς ζώνης ἐλευθέρων συναλλαγῶν καταλαμβάνουσης ὁλόκληρον τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Χάρις, ἄρα, εἰς τὸν de Gaulle ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, ἤρχισε νὰ λειτουργῇ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1959.

Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1960, τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1961, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1963 καὶ 1964 τὰ διαδοχικὰ στάδια ἐναρμονίσεως καὶ προσαρμογῆς τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς ὑπερπηδῶνται κατόπιν τῶν γαλλικῶν τελεσιγράφων. Ὁ J.Chapsal παρατηρεῖ ὅτι ὁ κατηγορηματικὸς τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖον ἡ Γαλλία παρουσίασεν, ἐκάστοτε, τὰς ἐπιθυμίας της, ἀπετέλεσεν ἀπροσδόκητον ἐπιταχυντήρα, διότι ὑπεχρέωνεν εἰς ταχεῖαν ἐπίλυσιν, ὥστε νὰ εἶναι, ἄλλως, ἀδιανόητος ἢ τόσον ταχεῖα θέσις εἰς ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων τῶν ἀφορώντων τὴν ἀγροτικὴν πολιτικὴν, χωρὶς τὴν γαλλικὴν πίεσιν, μετὰ τὸ ἀζημίωτον, βεβαίως, τῆς Γαλλίας.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς Ἀγγλίας ἴσως ὁ de Gaulle εἶναι ὁ πλέον συνεπής. Ὁ Schumann, ὁ Adenauer καὶ ὁ de Gasperi δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν προπαρασκευαζομένην συνθήκην τῆς Ρώμης, διότι εἶναι καὶ οἱ τρεῖς καθολικοί.

«Μολονότι ἀπετέλεσαν μετὰ τοῦ J.Monnet τοὺς πρωταγωνιστὰς τῶν ἰδίων πολιτικῶν θεσμῶν, χρησιμοποιοῦντες τὸ ἴδιον «ὑπερεθνικὸν» λεξιλόγιον, ἢ ἀντίληψίς των περὶ Εὐρώπης δὲν ὑπῆρξεν ποτὲ ἢ τοῦ Monnet, ἀλλ' ὁ ἕξω κόσμος καὶ εἰδικῶς ἢ οἱ Ἀγγλοὶ οὐδέποτε τὸ ἀντελήφθησαν... Ὁ σκοπὸς τῶν (τριῶν πρώτων) ἦτο νὰ δημιουργήσουν ἐν παντοδύναμον ὑπερκράτος τὸ ὁποῖον θὰ συνήνωνεν τὰς καθολικὰς Χώρας ἀπὸ Ρήνου μέχρι Ἀλπεων»⁽³²⁷⁾.

327. Γραφὴν ὑπὸ Nora Bellof ἀναφερόμενον ὑπὸ A.Grosser, ὡς ἑ.ἀ., σελ. 64 Ἐπὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ Adenauer ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀγγλίαν ὅρα Couve de Murville, ἑ.ἀ.: αὐτὸς Adenauer οὐδόλως ἐδείκνυεν ὑπερβᾶλλον πάθος ὅσον τὴν ἀφορᾷ (τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγ-

Δυσκόλως, βεβαίως, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως, ἂν δὲν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν εἰς ἐπηρεασμὸς ἐκ μέρους τοῦ Monnet, θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἡ πρόσκλησις ὑπὸ τοῦ R.Schumann εἰσόδου τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ΕΚΑΧ, ἀλλ' ἴσως ἡ ἄρνησις, τότε, τῆς Ἀγγλίας νὰ ὑπηγόρευεν τὴν κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς στάσιν των, τῆς μὴ ἐπιμονῆς.

Ὅτι, μᾶλλον, εἶναι βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ τρεῖς μεγάλοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς δέας δὲν ἀντιμετωπίζουν τὴν ιδέαν συμμετοχῆς ὡς 7ου μέλους τῆς Μ. Βρεταννίας, ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν. Παρὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν ἰδεαλισμὸν των εἶναι ἀρκούντως ρεαλισταί, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὸ ἀνυπερβλητὸν τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας θὰ ἔθετε, λόγῳ ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, ἡ ἐξ ἀρχῆς συμμετοχῆ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς διαπραγματεύσεις. Ἡ ἀποτυχία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινοῦτος Ἀμύνης ἔχει ἀποβῆ μάθημα πικρὸν, ὥστε νὰ ἀποφεύγονται τὰ λίαν τολμηρὰ βήματα. Ἡ Εὐρώπη τοῦ 1958 εἶναι, εἰς τὸν νοῦν ἐμπνευστῶν της, ἡ Εὐρώπη τῶν ἑξ, ἐπὶ βάσεως γαλλογερμανικῆς. Τὴν βάσιν αὐτὴν ἐπεδίωξεν ὁ R.Schumann διὰ τῆς γαλλογερμανικῆς συμφιλίωσης καὶ κατὰ τοῦτο ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἴσως ἀποτελεῖ ἕνα ἰδιότυπον συνεχιστὴν τῆς συνεννοήσεως τῶν δύο Κρατῶν ὄχι πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ὁμοσπονδιώσεως, ἀλλὰ τῆς δημιουργίας Διευθυντηρίου. Αἱ, ὡς ἀνωτέρω, περιγραφεῖσαι, παλινδρομήσεις τῆς ἐξωτερικῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνωτέρω νοοτροπίαν καθιστοῦν ἄλλωστε τὸ πρόβλημα πλέον περίπλοκον.

Β'. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μέτωπον, αἱ ιδέαι τῶν ἡγετῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως δὲν εἶναι, ἐπίσης, τελείως καθαραί. Αἱ περισσότερον σαφεῖς εἶναι τοῦ Guy Mollet ὡς ἐκφράζονται εἰς τὸ βιβλίον του «13 Μαΐου 1958 — 13 Μαΐου 1962»⁽³²⁸⁾ καὶ μαχόμενα ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης «ὁμοσπονδιωμένης καὶ ἀνοικτῆς». Οὗτος βλέπει μετὰ δυσπιστίας τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν τῆς 4ης Δημοκρατίας καὶ ἀπορρίπτει τὴν «Εὐρώπην τῶν πατρίδων καὶ τῶν πατρῶων» (des patries et de patrons). Ἀποδέχεται δὲ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι αὕτη δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν διάλυσίν της. Εἰς τὰς ὀλίγας σελίδας τῆς ἀναλύσεως οὔτε ἐγγυήσεις ἀποφυγῆς παρομοίου κινδύνου προτείνονται οὔτε ἀντιμετώπισις τῆς ἀντι-

γίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν). Διέφερον, εἰς τοῦτο, πλείονων ἐκ τῶν συνεργατῶν καὶ πολιτικῶν του φίλων διὰ τοὺς ὁποίους ἀπετέλει τὴν ὑπόθεσιν-κλειδα, (χωρὶς εἰς τούτους νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν Ὑπουργὸν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Ludwig Erhard, ὁ ὁποῖος, μετὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ἦτο mondialiste ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριον, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Εὐρώπη τῶν ἑξ ἀποτελεῖ ἂν μὴ ἐμπόδιον, τοῦλάχιστον φρονίδα δευτερεύουσας). Ὁ Καγκελάριος ὅμως, πολιτικὸς κατὰ πρῶτον λόγον, ἦτο δῦσπιστος ἐναντι τῶν οὐδετεροφίλων τάσεων τοῦ Λονδίνου. Δὲν ἐλησμένει ἄλλωστε, διότι οὐδὲν ἐλησμένει, ὅτι ἄλλωστε κατὰ τὸ παρελθὸν αἱ βρεταννικαὶ ἀρχαὶ κατοχῆς τὸν ἐξεδίωξαν τῆς Δημοκρατίας τῆς Κολωνίας. Ἡ διεύρυνσις ἠδύνατο νὰ ἀναμείνη...» (σελ. 245).

328. Guy Mollet, ἐκδ. Plon, σελ. 33-40.

θέσεως «Μεγάλη Βρεταννία-υπερεθνικότης» υπάρχει. Ὁ P. Mendés France, ἐξ ἄλλου, εἰς τὸ βιβλίον του *La République Moderne* (1962) ἐξετάζει τὰ προβλήματα τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς «κατὰ τρόπον ἐπεισοδιακὸν χωρὶς προτάσιν συγκεκριμένης λύσεως, ὅπως περὶ ἄλλων προβλημάτων»⁽³²⁹⁾. Τὸ πρόβλημα τῆς Εὐρώπης ἀντιμετωπίζεται, πράγματι, ὄχι ὡς θέμα χωριστόν, ἀλλ' ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδιασμοῦ ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐπιπέδου. Ὁ μόνος τρόπος, κατ' αὐτόν, διὰ τὴν οἰκοδόμησιν μιᾶς Εὐρώπης «σοσιαλ-δημοκρατικῆς, προοδευτικῆς καὶ εἰρηνικῆς» εἶναι «ὁ σχεδιασμός ἐπὶ δημοκρατικῆς βάσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἄρμονικὴν παραγωγικὴν ἀνάπτυξιν τῶν χωρῶν μελῶν τῆς»⁽³³⁰⁾. Κατὰ τὴν προεκλογικὴν περίοδον τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν τοῦ 1965 οὗτος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν συμπληρώσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν του ἀπόψεων⁽³³¹⁾. Κατὰ τὴν ἄποψίν του ὁ ἀγὼν περὶ ὑπερεθνικότητος ἢ μὴ — καὶ γενικῶς περὶ εὐρωπαϊκῆς ὀργανώσεως — εἶναι τελείως δευτερεύον. «Τὸ φλέγον ἐρώτημα εἶναι τί εἶδους Εὐρώπην θέλομεν καὶ πρὸς ὄφελος τίνος». Ἡ Εὐρωπαϊκὴ οἰκονομία δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὸν νόμον τῆς ἀγορᾶς (τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως) καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Trusts καὶ τῶν Cartels». Ἄρα ὁ κοινὸς σχεδιασμός ἐπὶ ἀγροτικῆς, βιομηχανικῆς, κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, χρηματικῆς προέχει.

Ἡ ἐξουσία, λοιπόν, ἐνὸς πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐλεγχομένη πάντοτε ὑπὸ τῶν κρατῶν-μελῶν, θὰ περιεβάλετο διὰ σοβαρῶν ἀρμοδιοτήτων. Μία προσχώρησις πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ὑπερεθνικότητος (*supernationalité*) καταφαίνεται, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀποδοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, πρὸς «οἰκοδόμησιν ἰσορροποῦ Εὐρώπης». Δὲν εἶναι γνωστὸν κατὰ πόσον αἱ τελευταῖαι ἀπόψεις εἶναι ἀποτέλεσμα πίστεώς του ἢ προῖον πολιτικῆς ἀνάγκης: Κατὰ τὸ 1965, ἡ Ἀριστερὰ παρουσιάζει κοινὸν ὑποψήφιον πολλοὶ δὲ εὐρωπαϊσταί, μετὰ τὴν θέσιν τοῦ ὑποψηφίου τῶν Lecanuet ἐκτὸς μάχης, ὑποστηρίζουν εἰς τὸν, 2ον γῦρον, τὸν ὑποψήφιόν τῆς Mitlerand. Εἰς τὰς Προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1969, συνεταιριζόμενος μετὰ τὸν Deffere ὡς ἐπίδοξος πρωθυπουργός του, ὀμιλεῖ πολὺ ὀλίγον περὶ Εὐρώπης, καλυπτόμενος, ἴσως, ὀπισθεν τοῦ συνεργάτου του, πεπεισμένου, ἀλλ' ἄνευ συγκεκριμένων προτάσεων, εὐρωπαϊστοῦ. Πάντως εἰς τὴν συνέντευξίν του εἰς τὴν *Nouvel Observateur*⁽³³²⁾ οὐδὲ λέξιν ἀναφέρει περὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν θε-

329. M. Duverger, *Les cahiers de la République*, Ὀκτ. 1962, No 49, σελ. 183. Ὅρα καὶ *Joune*, ἔ.ἀ., σελ. 705, ὑποσ. 182.

330. Ὅρα P. Mendés France, *La République moderne*, Ed. Idées Callimard 1962, σελ. 137 ἐπ. Ἐπίσης εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον τὸ κεφ. *Le plan et l'Europe*, σελ. 131-139. Ὅρα καὶ *Joune*, ἔ.ἀ., σελ. 705.,

331. Ὅρα *Nouvel Observateur* No 52, 3-9 Νοεμβρίου 1965. Ὅρα ἐπίσης *Joune* ἔ.ἀ., σελ. 707, ὑποσ. 203.

332. *Nouvel Observateur* τῆς 19 Μαΐου 1969.

μάτων. Ὅτι πρέπει νὰ τονισθῆ εἶναι ὅτι εἰς τὴν συνέντευξιν τοῦ 1965 οὗτος δὲν εἰσέρχεται εἰς τὴν μάχην περὶ τὴν ὑπερεθνικότητα. Ἀπλῶς τὴν θεωρεῖ δευτερεύουσαν. Ἐὰν ὑπάρχῃ δυνατότης οἰκοδομήσεως μιᾶς Εὐρώπης, ὡς ἀνωτέρω τὴν περιγράφει, δὲν ἀρνεῖται τὴν ὑπερεθνικὴν ἐξουσίαν. Ἐὰν, ἀντιθέτως, ἡ τελευταία, ἀνυπάρκτου ὄντος τοῦ σχεδιασμοῦ, ἀποτελεῖ ἐπικάλυμμα μιᾶς δεσποτείας τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν, πάσης φύσεως, δυνάμεων τὴν ἀρνεῖται.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἴσως εἶναι δυνατόν νὰ ἐπισημανθῆ μία προσέγγις τῶν ἀπόψεων του μετὰ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Καί ὁ τελευταῖος τὴν ἀπορρίπτει, μέχρις ἐνὸς ὁρίου, διὰ τὸν φόβον παρομοίων δυνάμεων τὰς ὁποίας ἐκπροσωπεῖ, διὰ τῆς Ἀγγλίας, ἢ Ἀμερικῆς· μετὰ τὴν διαφορὰν καὶ πάλιν ὅτι ὁ de Gaulle τὸ κάμνει ἐν ὀνόματι μιᾶς ἰδέας ἐθνικοῦ μεγαλείου καὶ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐνῶ ὁ Mendés France λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν βοηθεῖ ἢ καὶ ἐμποδίζει τὴν οἰκοδόμησιν σοσιαλδημοκρατικῆς Εὐρώπης.

Ὁ Gaston Deffere καὶ ἡ ὁμάς Horizon 80 εἰς τὴν μακρὰν ἀνάπτυξιν (27 ἐπὶ 133 σελίδων) τὴν ὁποίαν ἀφιερῶ εἰς αὐτὴν εἰς τὸ βιβλίον Un Nouvel Horizon⁽³³³⁾, τάσσειται ὑπὲρ μιᾶς Εὐρώπης ἠνωμένης πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς, «ἢ ὅποια τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπέτρεπεν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν». Εἴτε πρόκειται «διὰ τὴν ἔρευναν, τὴν ἀεροναυπηγικὴν, τὴν ὀργάνωσιν τῶν βιομηχανικῶν μονάδων», εἴτε «διὰ μίαν θετικὴν συνύπαρξιν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως τῶν βιομηχανικῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν», εἴτε «διὰ τὴν μείωσιν τῶν ἐντάσεων αἱ ὁποῖαι ἐνδεχομένως θὰ προκαλέσουν πυρηνικὸν πόλεμον», διὰ νὰ πραγματοποιηθῆ «τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον» ἀπαιτοῦνται «διαστάσεις εὐρωπαϊκάι».

Ἡ ἀδυναμία τῶν ἀπόψεων εἶναι ἡ ἔλλειψις προτάσεων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν. Ἡ «πανάκεια» περίπου, εὑρίσκεται, κατὰ τὸν δήμαρχον Μασσαλίας, καὶ τοὺς συνεργάτας του, εἰς τὴν ἀποτόλμησιν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ κράτους. «Εἶναι τοῦτο στάδιον ὑποχρεωτικόν». Ἐντὸς παρομοίου ὀργανισμοῦ θεωρεῖ τὴν Ἀγγλίαν, ἀναγκαίως εἰσερχομένην προσεχῶς, ἀντιλαμβάνεται δὲ τὰς σχέσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ υπερκράτους μετὰ τῆς ἀμερικανικῆς συμπολιτείας ὡς βάσιν ἐχούσας μόνον «τὴν ἰσότητα». Οὐδὲν ὅμως, μέσον προτείνεται εἴτε πρὸς διευκόλυνσιν τῆς εἰσόδου τοῦ Ἠνωμ. Βασιλείου εἰς τὴν Εὐρώπην εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀμερικανικῆς, ἐπὶ ταύτης, «ἐπιτροπείας». Ὅμιλῶν περὶ ὁμοσπονδιακοῦ κράτους ὁμολογεῖ, παρὰ ταῦτα, ὅτι «οὐδεμία εὐρωπαϊκὴ Χώρα θὰ ἐδέχετο νὰ θυσιάσῃ ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βωμοῦ τὰς οὐσιώδεις πολιτικὰς τῆς πρωτοβουλίας». Ἄρα καὶ

---

333. Un Nouvel Horizon, Gallimard 1965, ὅρα Jouve' ἑ.ἀ., σελ. 705 ἐπ.

ή περί όμοσπονδιακού κράτους αντίληψις, άκρογωνιαίος λίθος τών όλων ιδεών, παραμένει άντιφατική και νεφελώδης.

Γ'. Έναντι μιās ευρωπαϊκής επιχειρηματολογίας διακρινομένης από έλλείψεις ή αδυναμίας περί την ανάπτυξιν, αί θέσεις του στρατηγού de Gaulle, άνεξαρτήτως τής έναντι των στάσεως και τής εθνικής των «στυγνότητος» έχουν υπέρ αυτών τó πλεονέκτημα τής συνοχής. Άπό τής πλευράς του υπάρχει πάντοτε ή πρωτοβουλία του σχεδίου Fouchet με σαφείς ιδέας περί Ευρώπης.

Ό στρατηγός de Gaulle δύναται υπό τών αντιπάλων του νά κατηγορηθῆ ότι «ούτος, εις τó βάθος έπιθυμεί την οικοδόμησιν μιās Ευρώπης τής όποιας θά είχε την διεύθυνσιν. Έάν άντιθέτως, ή Άγγλία εισήρχετο εις την Ευρώπην, ή Γαλλία θά είχεν ένα συνεταίρον, τόν όποιον έπρεπε νά υπολογίξη και τó πᾶν, άρα, θά ήλλαζεν»⁽³³⁴⁾.

Ό στρατηγός de Gaulle ύπολογιστικός διαπραγματευτής προτιμών, πάντοτε, την έντυπωσιακήν ρήξιν έναντι τής λύσεως τών έκχωρήσεων — ένδεικτική ή αποχώρησις τής Γαλλίας τó 1965 από την Τράπεζαν διαπραγματεύσεων τών Βρυξελλών — γνωρίζει ότι ή ρήξις δύναται νά επανορθωθῆ και αί συνομιλίας νά επαναληφθοῦν επί νέας βάσεως. Έκείνο τó όποιον δέν δύναται νά επανορθωθῆ είναι ή μακροχρόνιος δέσμευσις διὰ μιās συνθήκης. Ό de Gaulle έχει τρόπον τών μεγάλων, λεγομένων, συνθηκών. Αυται καθορίζουν την τύχην του Κόσμου και τών Έθνών — πρό παντός αυτών ! — διὰ έτη πολλά, ίσως, δι' αίώνας. Άπό την «σύγχυσιν» — υπό νομικήν έννοιαν — ή όποία θά έδημιουργείτο λόγω μιās προώρου ευρωπαϊκής integration προτου τᾶ Κράτη διὰ τής συνεργασίας διδαχθοῦν πρώτον νά συνυπάρχουν — ή Γαλλία «ή πριγκήπισσα τών μύθων και ή Madone τών τοιχογραφιών»⁽³³⁵⁾ δέν θά έχανεν μόνον την ήγεσίαν τής Ευρώπης, αλλά και την άνεξαρτησίαν της. Κρίσις έμπιστοσύνης καθαρώς πολιτική, κατά την άποψιν του Rober Pinto, ή έναντι τής Άγγλίας στάσις του, θά ύπαγορευθῆ «περισσότερον από την δυσπιστίαν του έναντι τής Ούάσιγκτων, παρά έναντι του Λονδίνου»⁽³³⁶⁾.

Μολονότι έπιζητούσα την ήγεσίαν, ή Γαλλία, κατά τās άντιλήψεις του de Gaulle, δέν εργάζεται αποκλειστικώς διὰ τόν έαυτόν της. «Άφ' ότου υπάρχει ó κόσμος... ήτο πάντοτε τó πρότυπον, ó όδηγός, ó έκγυμναστής τής άνθρωπότητος». Δι' όλους αυτούς τούς λόγους ή Γαλλία τίθεται εις τó βάθος, διὰ τής ήγεσίας τής Ευρώπης εις την ύπηρεσίαν της, έκπληροῦσα πάντοτε ρόλον «άνθρωπιστικόν συνάμα και πανανθρώπινον»⁽³³⁷⁾. Αί από-

334. P. Mendés France, Express 7 Ίουλίου 1962.

335. Άπομνημονεύματα de Gaulle, L' Appel, σελ. 1.

336. Όρα Opera Mundi-Europe 24 Ίανουαρίου 1963 Νο 184.

337. Στρατηγός de Gaulle 18 Άπριλίου 1959.

ψεις τῆς «παγκοσμίου πολιτικῆς» τοῦ γκωλλισμοῦ ἐδραιώνονται ἐπὶ παρομοίων βάσεων. Παρόμοιαι, ἄλλωστε, ἰδέαι θὰ ὑπαγορευθοῦν καὶ τὴν στάσιν τῆς 5ης Δημοκρατίας ἐναντι τοῦ NATO.⁽³³⁸⁾

---

338 Ἐπὶ τῆς πλουσιωτάτης ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν κοινοτήτων βιβλιογραφίας ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν: Ἱστορία τῆς εὐρωπαϊκῆς ιδέας: Albonetti Achille, Prehistoire des Etas-Unis d' Europe, Sirey, Paris 1963. Jean Lecerf, Histoire de l' unité européenne, Gallimard, Livre de poche, 1965.. Denis Rougemont, Vingt-huit Siècles d' Europe. La Conscience européenne à travers les textes d' Hesiodé à nos jours, Payot, Paris 1961. Ber. Voyenne, Histoire de l' idée européenne, Petite Bibl. Payot, Paris 1964 (1967). Ἐπίσης, προσφάτως, ἑλληνιστὶ τὸ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ιδέας ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ «Ἐξόθνη» (Δεκέμβριος 1973). Ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν κοινοτήτων καὶ εὐρωπαϊκοῦ δικαίου: R.Pinto, Organisations européens, Dalloz, 1965. G. Van der Meersch, Organisations européennes, Les intitutions (Bruxelles, Press. Univ. 1963). P.Gerbet, La politique d' unification européenne (Paris, Cours d' Institut d' Etudes Politiques, 1965). A.H.Robertson, European Institutions, cooperation, integration, unification (London, Stevens, 1959). E.B.Haas, Uniting of Europe (London, Stevens, 1958). P.H.Teitzel, Droit Administratif Européen καὶ Droit Fiscal Européen, Paris, 1972 (Cours de Droit). C.H.Collard, Droit Administratif Européen, Paris, 1969 (Cours de Droit). B.Goldman, Droit Commercial Européen, Dalloz, 1971. G.Lyon-Caen, Droit Social Européen, Dalloz, 1972. N.Catalano, Manuel de Droit Communautaire, 1964. Ἐπίσης Paul Reuter, Organisations Européennes, P.U.F., 1965.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΤΟ

« ... Ἡ βασική προϋπόθεσις τοῦ μεγαλείου, νοουμένου περισσότερον ὡς στάσεως ψυχῆς καὶ ὀλιγώτερον ὡς συγκεκριμένου δόγματος, εἶναι διὰ τὸν de Gaulle ἡ Ἐξωτερησία. Ἡ ἐξωτερική του πολιτική — ἡ κυρία φροντίς του — ἀπέβλεπε συνεχῶς νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλίαν χεῖρας ἐλευθέρας καὶ νὰ τῆς παλινορθώσῃ τὴν ἐλευθερίαν ἀποφάσεως...»

St. Hoffman, de Gaulle artiste de la politique, σελ. 66.

1. Τὸ Μνημόνιον τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1958 καὶ αἱ διεθνεῖς ἀντιδράσεις

Α'. Τὴν 16ην Ἰουνίου καὶ τὴν 4ην Ἰουλίου 1958 ὁ στρατηγὸς de Gaulle, πρωθυπουργός, ἀκόμη, τῆς Γαλλίας, συνδιαλέγεται εἰς Παρισίους ἀντιστοίχως μὲ τὸν P.H.Spaak, γενικὸν Γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ καὶ μὲ τὸν F. Dulles, ἀμερικανὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ὁ de Gaulle δηλοῖ εἰς τοὺς συνομιλητάς του ὅτι θεωρεῖ τὴν ἐντὸς τοῦ ΝΑΤΟ θέσιν τῆς Γαλλίας ἐξηρητημένην, πρᾶγμα δι' αὐτὸν ἀπαράδεκτον. Εἰς τοὺς συνομιλητάς του, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἀνακίνησις τοιοῦτου θέματος θὰ προεκάλει κίνδυνον διὰ τὴν Συμμαχίαν καὶ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ θέσις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας, τῶν ὁποίων τὴν ἀντίθεσιν θὰ προεκάλουν πρωτίστως ἐνδεχόμεναι γαλλικαὶ ἀπαιτήσεις — εἶναι ἡ ἰδία μὲ τὴν τῆς Γαλλίας, ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀπαντᾷ ὅτι αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις ἔχουν

συμφέροντα ήπειρωτικά, ένϖ ή Γαλλία έχει άποστολήν οίκουμενικήν³³⁹).

Τήν 24ην Σεπτεμβρίου, μετά την προμνησθεισαν συνάντησιν τών de Gaulle-Adenauer τής 14ης Σεπτεμβρίου και διά νά ύπογραμμίση τās γαλλικάς άπόψεις, παρεμβαίνει τὸ Μνημόνιον, τὸ ὁποῖον άποτελεῖ τήν ρίζαν τής ὅλης γαλλικῆς έξωτερικῆς και άμυντικῆς πολιτικῆς, ὡς άνελύθησαν μέχρι στιγμῆς και ὡς θά άναλυθοῦν κατωτέρω.

Β'. Τὸ Μνημόνιον τοῦ 1958 άποτελεῖ καθαρῶς προσωπικήν πολιτικήν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle. Πρόεδρος ὢν τής Κυβερνήσεως, οὐδέποτε θά τὸ θέσῃ εἰς συζήτησιν ένώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ή δέ κοινή γαλλική γνώμη θά πληροφορηθῆ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου του πολὺ άργότερον, λόγω τοῦ πατάγου τὸν ὁποῖον προκαλεῖ εἰς τās ένδιαφερομένας χώρας.

Ὡς παραλήπτas έχει τὸν Πρόεδρον Eisenhower και τὸν Πρωθυπουργὸν Mac Millan, ὡς πολιτικὸν δὲ δκείμενον, περιστρέφεται περί τρεῖς ιδέας: α) παγκόσμιος χαρακτήρ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, β) ανάγκη Διευθυντηρίου τής Συμμαχίας, γ) ένδεχομένη άναθεώρησις τής στάσεως τής Γαλλίας εἰς περίπτωσιν μῆ σοβαρᾶς έξετάσεως ὑπὸ τών συμμάχων τών προτάσεών της.

Κατὰ τήν γαλλικήν άποψιν, τὸ NATO συνεκροτήθη προκειμένου νά άντιμετώπισῃ, ἐάν χρειασθῆ, τās προσπαθείας επικρατήσεως τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ὑπάρχει, ἄρα, βαθυτάτη αντίθεσις μεταξὺ τοῦ κειμένου τής συνθήκης και τής παγκοσμίου πραγματικότητος, δοθέντος ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κινήματος εἶναι παγκόσμιος, ή δὲ άποστολή τής Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας γεωγραφικῶς περιωρισμένη.

Ἡ 4η Δημοκρατία, προηγουμένως, εἶχεν ὑποστηρίξει ἐπὶ τοῦ θέματος παρομοίας άπόψεις. Ἐπισημαίνουσα τās παγκοσμίους βλέψεις τοῦ Κομμουνισμοῦ, προσεπάθει νά ἐπιτύχῃ τήν ὑποστήριξιν τών Συμμάχων εἰς τὸν πόλεμον τής Ἰνδοκίνας, κατὰ τὰ κορεατικά πρότυπα. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἐξ ἄλλων, βεβαίως λόγων κινούμενος, παρ' ὅλα ταῦτα, δὲν πρωτοτυπεῖ. Ἐάν κείται πέραν πάσης άμφιβολίας ὁ οίκουμενικὸς χαρακτήρ τής κομμουνιστικῆς προσπαθείας, εἶναι λογικὸν νά ἐπιζητηθῆ ή άντιμετώπισις της δι' άναλόγων μεθόδων. Προέχει δηλ. ή ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου συμμαχική άλληλεγγύη. Εἶναι ὁμως δεδομένον ὅτι έντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου διεθνοῦς άλληλεγγύης ὅλαι αἱ μετέχουσαι δυνάμεις δὲν διαδραματίζουν ἰσοῦσῆ ρόλον. Αἱ Η.Π.Α., ή Μεγ. Βρεταννία και ή Γαλλία ἐπωμίζονται παγκοσμίους εὐθύνas, οἱ ἄλλοι σύμμαχοι ἄπλῶς τοπικάs.

339. Περὶ μνημονίου ὄρα G.Berlia, ἔ.ά., σελ. 166 ἐπ., καθὼς και P. Vianson-Ponte, Histoire de la Republique gaullienne, ἔ.ά., σελ. 169, και J.P.Tournoux εἰς La tragedie du general, σελ. 321-322. Κατ' αὐτὸν «τὸ μνημόνιον ἦτο εἰς τρόποσ πιέσεως διπλωματικῆς». Ὅρα και E.Joune, ἔ.ά., τόμος 1ος, σελ. 64-66.

Τὸ ἀνακϋπτον συμπέρασμα ἦτο ἡ δημιουργία ἐνὸς τριμελοῦς Διευθυντηρίου τῆς Συμμαχίας διαθέτοντος ρόλον ἀποφασιστικόν. Ἡ γαλλικὴ ἄποψις ἐστήριξεν τὰ ἐπιχειρήματά της, περὶ γενικοῦ Διευθυντηρίου τῆς Συμμαχίας, εἰς τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ Standing Group (Διαρκοῦς Συμβουλίου) ἐκ τοῦ κανόνος τῆς παμψηφίας.

Ὡς γνωστόν, ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ Ἀτλαντικοῦ Συμφώνου ὑπόκεινται εἰς τὸν κανόνα τῆς παμψηφίας διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως. Ἄν τὸ Διαρκές Συμβούλιον ἐξαιρεῖται, τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν προσπάθειαν ἀναγνωρίσεως ἠϋξημένων εὐθυνῶν, ἐπὶ ὀρισμένων θεμάτων, εἰς μερικοὺς τῶν συμμάχων.

Τὴν κεκαλυμμένην ὑπαρξιν Διευθυντηρίου, κατὰ βάσιν μονομελοῦς, ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἤθελεν νὰ τὴν φέρῃ εἰς φῶς, διευρύνων τὴν βάσιν του. Ἡ βαθυτέρα προσπάθειά του εἶναι ἡ ἀφαίρεσις ἀπὸ τὰς Η.Π.Α. τῆς ἐντὸς τῆς Συμμαχίας πλήρους πρωτοβουλίας καὶ ἐλευθερίας κινήσεων. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἡ Γαλλία ζητεῖ τὴν σοβαρὰν ἐξέτασιν τῶν προτάσεών της καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν βάσεων τῆς συμμαχίας.

Ἐναντι τῶν πρωτοβουλιῶν τῆς 4ης Δημοκρατίας, περιοριζομένων εἰς τὸν χῶρον τῶν διαβημάτων καὶ τῶν νύξεων, αἱ τοιαῦται τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, παρουσιάζουν τὴν μέχρι ρήξεως ἀποφασιστικότητα³⁴⁰.

Γ'. Κρίνων μόνον «πρὸς τὸ παρὸν» (actuellement) «ἀναγκαῖον» τὸ NATO ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν εἶναι διατεθειμένος «νὰ περιορισθῆ» (de s'y confiner) ἀσφυκτικῶς ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ζητεῖ διὰ τὴν χώραν του θέσιν ἐξέχουσας. Τὸ μνημόνιον, πρώτη πρᾶξις «μεγάλης» πολιτικῆς, καταδεικνύει τὸ ὕφος, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀκολουθηθῆ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις. Τοιούτων ἀπαιτήσεων κείμενον καὶ τοιαύτας ἀνατροπὰς προσιωνίζον ἐμελλε νὰ προκαλέσῃ κῦμα ἀλυσσιδωτῶν ἀντιδράσεων.

Ἡ Γερμανία προσπαθεῖ διὰ κυβερνητικοῦ ἀνακοινωθέντος νὰ μειώσῃ τὴν σημασίαν τῆς γαλλικῆς πρωτοβουλίας, εὐρίσκουσα ὅτι αἱ προτάσεις τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle δὲν εἶναι, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται, «ἐπαναστατικαί» καὶ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅλαι αὐταὶ θὰ ἐξητάζοντο ἐν «πλήρῃ ἡρεμίᾳ» εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ NATO.

---

340. Καὶ τὴν πολιτικὴν του ἐπὶ τοῦ διεθνoῦς νομισματικοῦ συστήματος τὴν συναρτᾷ μὲ τὴν γενικωτέραν ἐξωτερικὴν του πολιτικὴν: «Ὅ,τι φαίνεται νὰ ἱκανοποιῇ τὸν στρατηγὸν de Gaulle ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρυσόν, εἶναι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, τὸ γεγονός ὅτι τὸ νόμισμα μιᾶς χώρας δὲν θὰ ἐχρησιμοποιῆτο ὡς βᾶσις ἀναφορᾶς (numeraire) καὶ ὅτι αὐτὴ χώρα δὲν θὰ ἀπελάμβανε, πλέον, ὑπερβολικῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα, ἐν τέλει, προὐρίσται νὰ στραφοῦν ἐναντίον της — καὶ ὅτι, τοιοῦτοτρόπως, τὸ διεθνὲς νομισματικὸν σύστημα θὰ ἀκοδομεῖτο ἐπὶ αὐστηρῶν κανόνων γενικῆς ἐφαρμογῆς... Εἶναι, τῆ ἀληθείᾳ, ἡ ἀντίληψις του περὶ Κράτους καὶ σχέσεων μεταξὺ κρατῶν, ἡ ὁποία τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν λήψιν θέσεως ἔναντι τῶν διεθνῶν νομισματικῶν ὑποθέσεων. Εἶναι ἡ Πολιτικὴ, ἡ ὁποία τὸν παρεκίνησεν νὰ λάβῃ θέσιν καὶ ὄχι μιὰ νομισματικὴ ἄποψις αὐτῆ καθ' ἑαυτήν...» (ἴδε: «Le général de Gaulle et la politique monetaire exterieure de la France» ὑπὸ Olivier Wormser, ἐφ. Figaro, Σάββατο-Κυριακὴ, 30 Ἰουνίου 1973).

Ἡ Μεγ. Βρεταννία ὑποδέχεται μὲ ἄκραν ἐπιφύλαξιν — μέχρι σημείου ἀπουσίας ἀμέσου σχολιασμοῦ — τὰς γαλλικὰς ἀπόψεις. Ὑποτίθεται ὅτι αὕτη λαμβάνει θέσιν διὰ τῶν δηλώσεων τοῦ στρατάρχου Montgomery τῆς 24ης Ὀκτωβρίου εἰς Λονδῖνον, αἱ ὁποῖαι συνδυάζουν κριτικὴν τῆς παρουσίας ὀργανώσεως καὶ ἐπισήμανσιν τῆς ἀνάγκης μεταρρυθμίσεων. Ἡ λύσις κατ' αὐτὸν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν διοικήσεων. Διὰ τὰς Ἠνωμ. Πολιτείας θεωρεῖ πρόσφορον τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς Θαλάσσης τῆς Κίνας. Διὰ τὴν Μεγ.Βρεταννίαν καὶ τὸ Commonwealth τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῆς Νοτιοδυτικῆς Ἀσίας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἡ Γαλλία, τέλος θὰ ἐκράτει διὰ λογαριασμόν τῆς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων μὲ ὑποδιοικήσεις ἀνήκουσας εἰς Γερμανίαν, τὴν Μ.Βρεταννίαν καὶ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας.

Ἡ θέσις τῆς Νορβηγίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας ἐναντι τῶν γαλλικῶν ἀπόψεων εἶναι καθαρῶς ἀρνητικὴ, τῆς δευτέρας κατὰ βάσιν διὰ λόγους Εὐρώπης. Αἱ γαλλικαὶ προτάσεις γενόμεναι δεκταὶ κατὰ τὴν Ὀλλανδικὴν Κυβέρνησιν, θὰ ἔθαπτον τὴν εὐρωπαϊκὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν ἰδέαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος.

Προηγουμένως ὁ Amindore Fanfani, πρῶθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχε προβῆ διὰ λογαριασμόν τῆς Ἰταλίας, εἰς παρομοίας δηλώσεις, τὴν 29ην Ὀκτωβρίου δι' ἑνὸς λόγου του, περιφήμου διὰ τὸ εὔρημα τῶν «κίονων» (colonne) καὶ τῶν «στηριγμάτων» (pilier) ἐπισημαίνων καὶ τοὺς κινδύνους διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνότητα, ἀρνεῖται κατὰ τὰ ἄλλα, νὰ δεχθῆ διὰ τὴν χώραν του τὸν, κατὰ τὰς γαλλικὰς θέσεις, ρόλον τοῦ ἀπλοῦ «κίονος» εἰς τὸν ναὸν τῆς συμμαχίας. Δὲν ἀπέκλεισεν ὅμως τὸν διάλογον μετὰ τῆς Γαλλίας πρὸς συζήτησιν τῶν ὡς ἄνω προτάσεων.⁽³⁴¹⁾

Ὁ Πρόεδρος Eisenhower, τέλος, παραδεχόμενος τὴν πραγματικότητα τῆς ἀπειλῆς, ἣ ὁποία κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν δημιουργίαν τοῦ NATO, θεωρεῖ, διὰ λογαριασμόν τῶν Η.Π.Α., ὅτι ὁ παγκόσμιος κίνδυνος τοῦ κομμουνισμοῦ ἀντιμετωπίζεται καλλίτερον διὰ σειρᾶς τοπικῶν ἀμυντικῶν συμφώνων. Ὁ τοπικὸς χαρακτῆρ τούτων, κατὰ τὸν ἀμερικανὸν Πρόεδρον, ἀπεδείχθη παράγων διευκολύνσεως τῶν συμμαχικῶν συνεννοήσεων. Πρότασις ὡς ἡ γαλλικὴ θὰ ἐξήρθρωνε τὴν συμμαχίαν, ὡς μειώνουσα τὴν ἀμοιβαίαν ἐντὸς αὐτῆς ἐμπιστοσύνην.

Ἡ εὐρεσις μιᾶς κοινῆς βάσεως, ἐπιδιωχθεῖσα τὸν Δεκέμβριον ὑπὸ τῶν de Gaulle καὶ Dulles εἰς Παρισίους δὲν κατέστη δυνατὴ.

Δ'. Αἱ ἀνωτέρω ἀντιδράσεις δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς δύο γενικωτέρας κατηγορίας, τῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς ἐπιφυλάξεως. Εἰς τὴν πρώτην κατα-

341. Ὅρα καὶ Berlia, ἔ.ξ. σελ. 168 ἐπ.

τάσσονται τῆς Ἰταλίας, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Νορβηγίας καὶ τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν. Τῶν δύο πρώτων ἡ ἄρνησις ἔχει κατὰ βάσιν «εὐρωπαϊκὰ κριτήρια».

Ἡ ἔνωσις τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων (ΕΟΚ, ΕΚΑΧ, EURATOM) διὰ τοῦ γαλλικοῦ σχεδίου, ἂν δὲν ματαιοῦται, τοῦλάχιστον ἀναβάλλεται ἐπ' ἀόριστον. Τὸ Μνημόνιον, εἰς τὴν σκέψιν τῶν «Εὐρωπαίων», προσιονίζει τὴν Εὐρώπην τῶν Πατρίδων. Εἶναι ἀκραία ἔκφρασις τῆς integration ἐν ἀνισότητι, δημιουργοῦσα, ἂν παραλλάξωμεν τὴν εἰκόνα τῶν «κίωνων» καὶ τῶν «στηριγμάτων», μίαν συμμαχίαν — πλανητικὸν σύστημα ὅπου οἱ δορυφόροι θὰ στρέφονται πέριξ τῶν παγκοσμίων δυνάμεων καὶ ἐντὸς τῆς Εὐρώπης πέριξ τῆς Γαλλίας.

Διὰ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπιφύλαξις εἶναι ὀλιγώτερον ἀποτέλεσμα ἐπιλογῆς καὶ περισσότερον ἀνάγκης. Ἡ πρώτη ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει θέλει νὰ στερηθῇ, τὴν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς ἀναγκαίαν ἀμερικανικὴν ἐγγύησιν καὶ θέλει πάση θυσίᾳ νὰ ἀποφύγῃ μίαν, λόγῳ Γαλλίας, ἀμερικανογερμανικὴν ἀσυμφωνίαν. Ἡ ἀρχομένη, ὅμως, γαλλογερμανικὴ συνεννόησις, ὡς οἱ de Gaulle καὶ Adenauer τὴν ἀντιλαμβάνονται δὲν ἀφήνει περιθώρια ἀνοικτῆς θέσεως. Τοιουτοτρόπως ἡ Δυτ. Γερμανία ὑποχρεοῦται εἰς διπλωματικὴν σχοινοβασίαν.

Ἐὰν θεωρηθῇ, πρᾶγμα ὄχι τελείως πιθανόν, ὅτι αἱ προτάσεις Montgomery ἀπηχοῦν τὰς βρεταννικὰς ἀπόψεις, καθίσταται ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ ἀποδοχὴ προβαδίσματος τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν Εὐρώπην, περὶπου ὀνομαστικῶς λόγῳ τῆς τριπλῆς Ὑπαρχηγίας, γίνεται διὰ νὰ κολακευθοῦν αἱ περὶ γαλλικῆς ἡγεμονίας φιλοδοξίαι τοῦ de Gaulle. Καὶ τὴν Μεγ.Βρεταννίαν, δὲν συμφέρει ἡ ἀνοικτὴ ρῆξις μὲ τὴν Γαλλίαν. Ἴσως ἤδη, εἰς τὴν σκέψιν τῶν Βρεταννικῶν Κυβερνήσεων, ἡ ἰδέα στροφῆς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἐπιδίωξις συμμετοχῆς τῶν εἰς αὐτὴν νὰ ἀρχίζῃ νὰ κρυσταλλοῦται.

Εἶναι ἡ πρώτη φορά, μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν, ὅπου οἱ σύμμαχοι ἀντιμετωπίζουν ἀπὸ γαλλικῆς πλευρᾶς τοιοῦτον τόνον. Ἡ βασικὴ ἐπιδίωξις τοῦ Μνημονίου, πλὴν τῶν εἰδικωτέρων θεμάτων τῶν ὁποίων ἐπελαμβάνετο, ἀποτελεῖ μίαν προειδοποίησιν Urbi et Orbi ὅτι ἡ Γαλλία ἔπαυσεν νὰ εἶναι ὁ «μέγας ἀσθενής», τὸν ὁποῖον μέχρι τότε ἐγνώριζον καὶ περιεφρόνουν⁽³⁴²⁾.

2. Ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν γαλλικὴν ἀποχώρησιν

Α'. Θέματα ὡς τοῦ NATO, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἐθνικῆς Ἀμόνης, τῆς

342. Κατὰ τοὺς γκαλλιστάς ἡ «ἀσθένεια» ἔγκειται βασικῶς εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Κατὰ τοὺτους ἀπὸ τοῦ 1946 μέχρι τοῦ 1958 ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ κυριαρχεῖται ὑπὸ τῶν Ἑν.Πολιτειῶν (Couve de Murville, ἔ.ἀ., σελ. 18).

Κοινής Ἀγορᾶς καὶ τῆς συμμετοχῆς ἢ μὴ τῆς Μεγ. Βρετανίας εἰς αὐτήν, ἀποτελοῦν κατὰ βάσιν ἐνιαῖον σύνολον, προβλήματα μὲ ρίζας κοινὰς καὶ ἀλληλεμπλεκόμενας ἐκβλαστήσεις. Ὡς κοινὸν παρονομαστήν εἰς ὅλα ταῦτα ἡ γαλλικὴ Γαλλία θέτει τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἡ ἐπιδίωξις τῆς γαλλογερμανικῆς προσεγγίσεως, τὸ Veto εἰς τὴν βρετανικὴν ὑποψηφιότητα, ἡ πρόσκαιρος ἀπουσία κατὰ τὸ 1965 ἀπὸ τὰ ὄργανα (τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸ Συμβούλιον) τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς καὶ τέλος ἡ ἀποχώρησις, τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπὸ τὸ NATO, ἔχουν τὴν ἴδιαν ἐξήγησιν, τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν non-integration, τὴν ὁποίαν πρῶτον ἐπεδίωξεν τὸ Μνημόνιον. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν εἶναι πράγματι σταθμὸς καὶ σημεῖον ἐκκινήσεως.

Β'. Μέχρι τῆς τελικῆς ἀποχωρήσεως τῆς Γαλλίας ἐκ τοῦ NATO, ὁ στρατηγὸς de Gaulle οὐδέποτε ἀπέκρουεν ὅτι ὁ ἀπώτερος ἀντικειμενικὸς του σκοπὸς ἦτο ἡ ἐκ νέου θέσις τῆς Ἀμόνης τῆς Χώρας ὑπὸ διοίκησιν ἀποκλειστικῶς ἐθνικὴν, ἀφ' ἧς αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις - κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ A.Fontaine⁽³⁴³⁾, βασικῶς, ἡ ἄρσις τῆς σοβιετικῆς ἀπειλῆς ἐπὶ τοῦ Βερολίνου — θὰ τὸ ἐπέτρεπεν.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις, ὡς ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων, λαμβάνει χώραν τὴν 7ην Μαρτίου 1959 καὶ ἀφορᾷ τὰς γαλλικὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῆς Μεσογείου. Ἡ πρωτοβουλία συνίστατο εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ συνόλου τῶν γαλλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Μεσογείου — παρὰ τὴν προβλεπομένην εἰς περίπτωσιν πολέμου, θέσιν τοῦ 1/3 τούτου, ὑπὸ ἀτλαντικὴν διοίκησιν — ὑπὸ γαλλικὴν τοιαύτην.

Καὶ ἀπὸ γαλλικῆς καὶ ἀπὸ ἀμερικανικῆς πλευρᾶς, δίδεται εἰς τὸ γεγονός χαρακτηριστὴρ ἡσσοнос σημασίας. Οὐδένα συμφέρει, πρὸς τὸ παρὸν, ἡ ὄξυνσις. Αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι ἀνησυχοῦν διὰ τὴν συνοχὴν τοῦ NATO καὶ ἡ Γαλλία λόγφ τῆς κρισιμότητος τοῦ πολέμου τῆς Ἀλγερίας «δὲν ἔχει χεῖρας ἐλευθέρως»⁽³⁴⁴⁾ δι' ἀπερίσπαστον ἐξωτερικὴν πολιτικὴν.

Τὴν 21ην Ἰουνίου 1963, ὡς συνέχεια τῆς πρώτης πρωτοβουλίας ἀποφασίζεται ὅτι ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1964, τὸ σύνολον τῶν ναυτικῶν γαλλικῶν δυνάμεων τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ θὰ ὑπαχθῆ, καὶ τοῦτο, εἰς Ἐθνικὴν διοίκησιν. Τὴν 27ην Ἀπριλίου ὡς λογικὴ, ἄλλωστε συνέπεια τοῦ ἀνωτέρω, ἀποφασίζεται ἡ ἀνάκλησις ὅλων τῶν γάλλων ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ ἀπὸ τὰ ἀτλαντικὰ ἐπιτελεῖα. Εἰς τὰς 7 Μαρτίου 1966 ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἔχων διαπιστώσει τὴν ἀδυναμίαν ἐπιβολῆς τῶν ἀναθεωρητικῶν τῆς Συμμαχίας ἀπόψεών του, δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πρόεδρον Johnson ἀναγγέλλει τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑποβάλλῃ ὅλας τὰς γαλλικὰς δυνάμεις εἰς διοί-

343. A. Fontaine εἰς En. Universalis, ἄρθρον περὶ Traite de l'Atlantique du Nord, τόμος 2ος, σελ. 745 ἐπ.

344. Ὁρα P.Viansson-Ponté, ἔ.δ., σελ. 471.

κησιν ἔθνικὴν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ξένων δυνάμεων, τῶν σταθμευουσῶν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς συμμαχίας, εἰς γαλλικὸν ἔδαφος.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω προοπτικὴν, οἱ γάλλοι ἀξιωματικοὶ παύουν συμμετέχοντες εἰς τὰ διάφορα συμμαχικὰ ἐπιτελεῖα, τὰ δὲ τοιαῦτα συμμαχικὰ μετὰ τῶν παραρτημάτων των, ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν μέχρι 1ης Ἀπριλίου 1967. Ἡ διπλῆ καὶ ἄμοιβαία αὐτὴ ἀποχώρησις συνεπληρώθη, κατὰ τὴν γαλλικὴν αἴτησιν, ἐντὸς τοῦ προβλεφθέντος χρόνου.

3. Ἡ αἰτιολόγησις τῆς γαλλικῆς ἀποχώρησεως

Α'. Αἱ Ἐνωμένα Πολιτεῖα καθ' ὃ μέτρον τὸ ἀτομικὸν των ὄπλοστάσιον ηὔξανε εἰς ὄγκον καὶ ποικιλίαν μεταβάλλουν καὶ στρατηγικὴν, οὕτως ὥστε, κατὰ τὴν ἄνοδον τοῦ de Gaulle εἰς τὴν ἐξουσίαν, νὰ παριστάμεθα εἰς πλήρη ἀλλαγὴν τῶν στρατηγικῶν δογμάτων.

Τὰ μαζικὰ ἀντίποινα — δόγμα εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Γαλλία ἔμενεν προσκεκολλημένη — παρεχόμενα τὴν θέσιν του εἰς νέαν ἀντίληψιν, τὴν βαθμιαίαν κλιμακωμένην παράλυσιν τοῦ ἀντιπάλου (*dissuasion graduée*) τῆς ὁποίας ἀναγκαῖα προϋπόθεσις ἦτο ἡ συγκέντρωσις πάσης στρατιωτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου δηλ. τοῦ Προέδρου τῶν Ἐνωμ. Πολιτειῶν. «Κατὰ τὴν πρώτην ἀντίληψιν — τῶν μαζικῶν ἀντιποίνων — ἡ ἐπίθεσις ἔπρεπε νὰ ἐμποδισθῇ ἐκ τῆς βεβαιότητος τῆς ἀμέσου, ἐναντίον τῶν ἐπιτιθεμένων, χρήσεως ἀποκαλυπτικῶν μέσων καταστροφῆς... Κατὰ τὴν δευτέραν προβλέπεται προοδευτικὴ κλιμάκωσις τῆς ἀντεπιθέσεως, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ δυνατότης διαπραγματεύσεων πρὸ τῆς τελικῆς κατολισθήσεως εἰς τὸ θερμοπυρηνικὸν βάραθρον»⁽³⁴⁵⁾.

Δεδομένου ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία διαθέτει ἀνάλογα μέσα καταστροφῆς, δυναμένη νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεξέλεγκτως, παρομοία εὐλυγισία δράσεως καθίσταται ἀντιληπτὴ, μόνον ὅταν ἡ ὑπάτη ἐξουσία καὶ ὁ ἔλεγχος ἀνήκουν ἀδιαλείπτως εἰς ἓνα, ἄνευ ὑποχρέσεως ὑποβολῆς τῶν ἀποφάσεων εἰς τὴν κρίσιν τῶν συμμάχων Κρατῶν.

Βεβαίως, ἡ ἀμερικανικὴ πλευρὰ ἀπεδέχετο τὴν ἀνάγκην συμμετοχῆς τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν λήψιν ζωτικῶν ἀποφάσεων διὰ τὴν ἀσφάλειάν της. Ἀλλὰ τὰ σχέδια πολυμεροῦς πυρηνικῆς δυνάμεως τὰ προβλέποντα συλλογικὴν ἀπόφασιν διὰ τὴν χρῆσιν πυρηνικῶν ὄπλων, ἀφεῶρων, πράγματι, μικρὸν τμῆμα τοῦ συμμαχικοῦ πυρηνικοῦ δυναμικοῦ. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἔκειντο καὶ αἱ συμφωνίαι τοῦ Nassau, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ de Gaulle, θὰ κατέληγον εἰς ἐξάρτησιν τῆς Εὐρώπης ἐκ τῆς καθῆς θελήσεως τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν. Ὑπὸ τὸ Κράτος αὐτῶν τῶν πεποιθήσεων ἀπεφασίσθη ἡ ἀποχώρησις.

345. Ὁρα A.Fontaine, ἔ.α., ὑποσ. 343.

Β'. Ἡ Γαλλία ἀποχωρεῖ τοῦ ΝΑΤΟ, ἀλλὰ δὲν ἀποχωρεῖ τῆς Συνθήκης. Διακρίνει μεταξὺ ἀμοιβαίας βοήθειας τῶν χωρῶν μελῶν τῆς Συμμαχίας καὶ ὀργανώσεως ταύτης. Αὐτῆς τῆς τελευταίας κάμνει τὴν κριτικὴν καὶ ζητεῖ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἐξ αὐτῆς ἀποσύρεται.

Ἡ θέσις αὕτη ἔχει σημαντικωτάτας πρακτικὰς ἐπιπτώσεις. Κατὰ τὸ ἄρθρον 13 μετὰ πάροδον εἴκοσιν ἐτῶν ἀπὸ τῆς θέσεως εἰς ἐφαρμογὴν τῆς Συνθήκης (ἦτοι ἀπὸ τῆς 24ης Αὐγούστου 1949) «πᾶν μέρος δύναται καθ' ὅσον τὸ ἀφορᾷ, νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν Συνθήκην μετὰ πάροδον ἐτους ἀπὸ τῆς εἰδοποιήσεως τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως περὶ τῆς καταγγελίας της, ἡ ὁποία θὰ πληροφορήσῃ τὰς Κυβερνήσεις τῶν ἄλλων μερῶν...». Ἐπὶ τούτου ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις καθορίζει ὅτι «...ἐξαιρέσει γεγονότων, τὰ ὁποῖα θὰ μεταρρυθμίζον, κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη, βασικῶς, τὰς σχέσεις μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, δὲν διατίθεται κατὰ τὸ 1969 νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρου 13 τῆς Συνθήκης καὶ θεωρεῖ ὅτι ἡ Συμμαχία ὀφείλει νὰ συνεχισθῇ καθ' ὅσον διάστημα θὰ θεωρῆται ἀναγκαῖα»⁽³⁴⁶⁾.

Ἄν ἡ Γαλλία ἀποχωρεῖ τῆς ὀργανώσεως, εἶναι διότι δὲν κατώρθωσεν νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἀναθεωρητικὴν διαδικασίαν τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 12. Κατὰ τοῦτο, ἀφ' ἧς τὸ σύμφωνον θὰ εἶχεν συμπληρώσει δεκαετῆ ζωὴν καὶ ὕστερον, τὰ συμβαλλόμενα μέρη «δύνανται τῇ αἰτήσῃ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, νὰ διασκεφθοῦν ἐπὶ τῇ προόψει ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης λαμβάνοντα ὑπ' ὄψιν τοὺς παράγοντας τοὺς ἐπιδρῶντας κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ».

Κατὰ τὴν γαλλικὴν διακοίνωσιν «οἱ συνεταῖροι τῆς Γαλλίας ἐμφανίζονται ἢ ἐκδηλοῦνται, ἅπαντες ὁπαδοὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ status quo ἂν ὄχι τῆς ἐνδυναμώσεως ὄλων ἐκείνων τὰ ὁποῖα, ἀπὸ γαλλικῆς πλευρᾶς, θεωροῦνται ἐφεξῆς ἀπαράδεκτα». Ἡ ἄρνησις ἀναθεωρήσεως, ἡ ἄρνησις εἰς τὰς ἰδέας τὰς ἐκτιθεμένας εἰς τὸ Μνημόνιον τοῦ 1958, ἀποτελεῖ τὴν ratio τῆς γαλλικᾶς ἀποχωρήσεως, φύσεως καθαρᾶς πολιτικῆς.

Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἄποψιν «ἡ Εὐρώπη ἔπαυσεν νὰ ἀποτελῇ τὸ κέντρον τῶν διεθνῶν κρίσεων», ἐξ ἄλλου «ἡ Γαλλία διαθέτει ἀτομικὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ ὁποίου ἡ φύσις ἀποκλείει τὴν ἐνσωμάτωσιν (integration)». Δεδομένης δὲ τῆς πυρηνικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ Ἠνωμένων Πολιτειῶν «ἡ ὁποία ὑπεκατεστάθη εἰς τὸ μονοπώλιον δυνάμεως τῶν τελευταίων, αἱ γενικαὶ προϋποθέσεις τῆς δυτικῆς ἀμύνης ἔχουν βαθέως μεταβληθῆ».

Ἡ ἀποχώρησις ἐκ τοῦ ΝΑΤΟ ἐμφανίζεται κατὰ τὰ ἄνωτέρω κείμενα,

346. Ὅρα συνθήκην ΝΑΤΟ εἰς τὴν συλλογὴν *Traités diplomatiques* τοῦ P. Reuter, ἐκδόσεις Themis.

ώς κορύφωσις τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς μὴ ἐξαρτήσεως καὶ μὴ ἐντάξεως (non subordination- non integration³⁴⁷). Ὅ,τι ἐφαίνετο ὅτι δὲν θὰ κατωρθοῦτο ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ NATO — δηλ. ἡ ὑπαρξίς παγκοσμίου Διευθυντηρίου — ἐπεδιώκετο παραλλήλως πρὸς τὴν γερμανικὴν πλευρὰν ὡς εὐρωπαϊκὸν τοιοῦτον Ὁ Ἰγκωλλισμὸς οὐδέποτε περιεφρόνησε, ὡς μορφήν πολιτικῆς ἐνεργείας, τὴν ὑπαλλαγήν.

4. Κριτικὴ θεώρησις τῆς γαλλικῆς θέσεως καὶ αἱ συνέπειαι τῆς

Α'. Αἱ ἀποφάσεις ἐντὸς τοῦ NATO, ὡς ἐσημειώθη, λαμβάνονται παμπηφεί· οἰαδῆποτε ἄρα ἐξέλιξις τῆς συμμαχίας διέρχεται ἐκ τῆς βασικῆς ταύτης ἀρχῆς, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἠμφεσβητήθη. Συνθήκη ἄρα καὶ ὀργάνωσις τῆς συμμαχίας ἐνοῦνται ἀδιασπᾶστος διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς παμπηφείας. «Δυσκόλως γίνεται ἀντιληπτὸν πὼς εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποχώρησις ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν χωρὶς νὰ τεθῆ εἰς κίνδυνον ἡ Συνθήκη»³⁴⁸. Ἡ ὀργάνωσις ὡς πηγάζουσα ἐκ τῆς Συνθήκης καὶ ἡ ἐξέλιξις ταύτης βασιζονται ἐπὶ τῆς παμπηφείας, ἡ ὁποία προβλέπεται εὐθέως ὑπὸ τῆς Συνθήκης. Παραμονὴ ἐντὸς

347. Ὅρα τὰ κείμενα τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀποχώρησιν εἰς Revue générale du droit international public 1966, σελ. 539. Ἀποσπάσματα αὐτῶν ἔχουν παρατεθῆ ὑπὸ G.Berlia, ἔ.ἀ., σελ. 192 ἐπ., καθὼς καὶ εἰς τὰς παραδόσεις του. Ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀνεξαρτησίας δὲν προωθεῖται μόνον διὰ μέσων καθαρῶς πολιτικῶν. Ὁ de Gaulle μεταφέρει τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὸ οἰκονομικὸν πεδίου. Αἱ ἐνεργεαὶ του εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «πόλεμος τοῦ χρυσοῦ». Συγκεκριμένως, τὸ 1962, οὗτος ἀρχίζει τὴν ἐκστρατείαν ὑπὲρ τῆς καθιερώσεως τοῦ κανόνος χρυσοῦ εἰς τὰς διεθνεῖς συναλλαγὰς. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο: ζητεῖ ἐπίσης τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ γαλλικοῦ χρυσοῦ τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὰς Η.Π.Α., ἀπὸ τὸν πόλεμον. Χρησιμοποιεῖ, ὕστερον, ὡς μέσον πίεσεως τὸ πλεόνασμα τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, ἀπαιτῶν διακανονισμὸν δι' ἀνταλλαγῆς δολλαρίων (εὐρισκομένων λόγῳ πλεονάσματος εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Γαλλίας) καὶ χρυσοῦ (ὁ ὁποῖος θὰ ἐξήρχετο τοῦ Fort Knox). Ἡ ἀπαίτησις, πού δὲν στερεῖται πολιτικοῦ κυνισμοῦ σημαίνει: «ἀναλάβετε τὰ δολλάρια σας καὶ δώσατέ μου χρυσόν, παρὰ τὰς διαβοήτους δυσκολίας σας...». Ἐμπνέεται εἰς τὴν τοιαύτην πολιτικὴν ἀπὸ τὸν σκληροτράχηλον ἀκαδημαϊκὸν-οἰκονομολόγον Jacques Rueff καὶ προφασίζεται ἐφαρμογὴν τῶν συμφωνιῶν τοῦ Bretton Woods, τὸ 1944. Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τομέα, ἡ πολιτικὴ τῆς ἀποθησαυρίσεως χρυσοῦ, παλαιά, ἄλλωστε, γαλλικὴ παράδοσις, πολεμεῖται σκληρῶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ στρατηγού: αὕτη, διὰ νὰ καταστοῦν τὰ γαλλικὰ προϊόντα «διεθνῶς» συναγωνιστικά, ἄγει εἰς καθήλων τῶν ἡμερομισθίων καί, τελικῶς, καταλήγει εἰς τὸ νὰ πληρῶνῃ ὁ λαὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ μεγαλείου. Εἰς τὴν ἐκζήτησιν τοῦ μεγαλείου καὶ τὰς ἐντεῦθεν συνεπειὰς ὀφείλοντο, μέχρις ἐνὸς σημείου, τὰ γεγονότα τοῦ Μα ου καὶ ἡ γενικευθεῖσα, τότε, ἐξέγερσις. Ὅρα M.Niveau, Histoire des faits économiques contemporains, σελ. 451 ἐπ., R.Mosse, Le problèmes monétaires internationaux au tournant des années 1970, σελ. 370 ἐπ. Brian Johnson The politics of money, σελ. 199-200, ἐκδ. John Murray. Γενικῶς δὲ τὸ βιβλίον τοῦ J.Rueff — συλλογὴ ἀρθρῶν — Combats pour l'ordre financière - une doctrine, ἐκδ., Plon, ὄχι διὰ τὰ ἀνωτέρω γεγονότα, ἀλλὰ δι' ἐνημέρωσιν ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Rueff τῶν ἀνωτέρω μέτρων ἀποτελούντων ἄμεσον συνέπειαν τούτων, ὄρα σελίδες 151-153, 164-166 173-274, 248-252, 280-281. Ἐπίσης J.M.Jeanneney, Imperialisme et parade européenne εἰς Le Monde 17.12.71.

348. G.Berlia, ἔ.ἀ., σελ. 195.

τῆς Συνθήκης καὶ μὴ ἀποδοχὴ θεσμῶν, οἱ ὅποιοι πηγάζουν ἐξ αὐτῆς ἀποτελεῖ ὀφθαλμοφανῆ ἀντίφασιν».

Mutatis mutandis τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὴν περίπτωσιν Κράτους, τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζεται ὅτι παραμένει εἰς τὸν Ὅργανισμόν Ἑνωμένων Ἐθνῶν μολονότι ἀποχωρεῖ — ὄχι μόνον τύποις ἀλλὰ καὶ οὐσία — τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, παῦρον νὰ συμμετέχη εἰς τὰς ὀργανικὰς δραστηριότητας τοῦ Ὅργανισμοῦ⁽³⁴⁹⁾. Πρὸ τοιούτων, ὅμως, λεπτοτήτων δὲν ὀρρωδεῖ ὁ γκαλλισμὸς θραύων σκαιῶς δεσμοὺς ἐμποδίζοντας τὴν ἀπωτέραν γραμμὴν του.

Παρόμοιαι νομικαὶ «ἀταξίαι» παρατηροῦνται ὅσον ἀφορᾷ τὰς παραρτηματικὰς τῆς κυρίας Συνθήκης, συμφωνίας. Κατὰ τὴν κοινὴν νομικὴν λογικὴν, αἱ τοιαῦται τοῦ Φεβρουαρίου 1951 (περὶ ἀποθηκῶν εἰς Chateauroux), τοῦ Ὀκτωβρίου 1952 (περὶ ἀεροπορικῶν βάσεων, τοῦ Ἰουνίου 1953 (περὶ ἀμερικανικοῦ γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Saint Germain) καὶ περὶ πετρελαιοαγωγῶν ἔχουν ὁμαλῶς τὴν ἰδίαν πρὸς τὴν κυρίαν συνθήκην διάρκειαν, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλη ἦτο ἡ θέλησις τῶν συμβαλλομένων μερῶν (ἐν προκειμένῳ Γαλλίας καὶ Η.Π.Α.) ἢ ἂν ἄλλως, ἐν τῷ μεταξύ, συναπεφάσισαν. Ἄνευ παρομοίας συμφωνίας καὶ, τὸ σπουδαιότερον, ἄνευ καταγγελίας τῆς Συνθήκης κατὰ 1969, ἡ γαλλικὴ ἀπαίτησις ἀποβαίνει περισσότερον ἀδικαιολόγητος.

Οἱ προβαλλόμενοι, εἰς τὴν πρὸς τὸν Johnson ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγῶν de Gaulle, λόγοι ἐθνικῆς κυριαρχίας, μὲ νομικὰ μέτρα, καὶ πάλιν δὲν δυναται νὰ στηριχθοῦν. Ἀπὸ τῆς 17ης Αὐγούστου 1923 τὸ Δικαστήριον Διεθνoῦς Δικαιοσύνης ἀπεφαίνετο, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑποθέσεως Wimbledon, ὅτι «ἡ διὰ συνθήκης ἀνάληψις ὑπὸ Κράτους ὑποχρεώσεως πρὸς πρᾶξιν ἢ παράλειψιν ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει σημαίνει ἐγκατάλειψιν τῆς κυριαρχίας του»⁽³⁵⁰⁾.

Β'. Μία ἀπὸ τὰς πρώτας συνεπειὰς τῆς γαλλικῆς ἀποχωρήσεως εἶναι ἡ ἐπανεκτίμησις τοῦ ρόλου τῆς Δυτικῆς Γερμανίας ἐντὸς τῆς συμμαχίας.

Τῆς Γαλλίας εὐρισκομένης ἐκτὸς τοῦ NATO, ἡ Γερμανία διαθέτει τὸ σπουδαιότερον ἐντὸς τῆς Συμμαχίας, ὑπ' ἔποψιν κλασσικῶν δυνάμεων, ἔμφυχον καὶ ἄμφυχον δυναμικόν. Εἶναι παράλογον νὰ φαντασθῇ ὅτι ὁ στρατηγὸς de Gaulle παρέβλεψε τὴν ἐξέλιξιν ταύτην. Ὡθῶν μέχρι τῶν ἄκρων τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνεξαρτησίας δημιουργεῖ στηρίγματα διὰ τὴν «παγκόσμιον» πολιτικὴν του, γνωρίζων κάλλιστα ὅτι παρὰ τὴν ἄνοδον τοῦ γερμανικοῦ στρατιωτικοῦ γοήτρου, οὐδὲν κατὰ βάσιν ἀλλάσσει, ἀφοῦ τὰ θερμοπυρηνικὰ θέματα δεσπόζονται ἀπὸ ἀμερικανοσοβιετικῶν ἐνεργειῶν.

349. Revue générale de droit international public, σελ. 762, 1966, ὑπὸ C. Rousseau.

350. Ἀπόφασις 17 Αὐγούστου 1923, «ὑπόθεσις Wimbledon».

“Ο,τι περισσότερο επισύρει την προσοχήν τῶν πολιτικῶν παρατηρητῶν εἶναι ὅτι⁽³⁵¹⁾ ἡ ἀποχώρησις τῆς Γαλλίας ἐκ τοῦ NATO ἐπέδρασε, ἐπὶ τῆς ἀκολουθητέας τακτικῆς εἰς θέματα μειώσεως τῆς διεθνoῦς ἐντάσεως. Ἡ ἀποχώρησις τῆς Γαλλίας ἐκ τοῦ NATO ἠνόνησεν ὁπωσδήποτε τῆς διαδικασίαν τῶν διμερῶν συμφωνιῶν. Ἡ ἰδία ἔλαβεν πολλὰς παρομοίας πρωτοβουλίας, αἱ δὲ τελευταῖαι τοιαῦται τοῦ Καγκελλαρίου Brandt πρὸς Ἀνατολάς, ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως κείνται ἐντὸς τῆς ἀπὸ τῆς Γαλλίας χαραχθείσης ὁδοῦ. Ἡ ἄρσις τῶν παραπετασμάτων τὰ ὁποῖα ἐγείρουν ἔμπροσθεν τῶν λαῶν αἱ Συμμαχίαί καὶ τὴν ὁποίαν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἐθνικῶν του, πάντοτε, συμφερόντων ἐπεδίωξεν ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀνεκόπη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, τὸ δὲ NATO θὰ ὑπάρχη ἐφ’ ὅσον τὸ γερμανικὸν πρόβλημα, ὑπὸ τὴν εἰδικωτέραν μορφήν τοῦ Βερολίνου, θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ὑφίσταται. Ἡ ἑπιπροσπάθεια συνεχoῦς θερμάνσεως τῶν σχέσεων Γαλλίας καὶ Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ὑπὸ τὸν Pompidou συνωδεύετο κατ’ ἀρχὰς καὶ ὑπὸ μιᾶς προσπαθείας ἀναθερμάνσεως τῶν σχέσεων τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ NATO.

Ἡ διεθνῶς κρίσις τοῦ φθινοπώρου 1973 συνεχιζομένη ἐνίστε (Μάρτιος 1974) περιέπλεξε καὶ πάλιν τὰ πράγματα.

Οἱ Pompidou καὶ Jobert ἐπανῆλθον τὸν Ὀκτώβριον 1973, αἱ πάλιν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ NATO δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μέσον τοῦ ἀμερικανικοῦ dominium ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, ὅτι ὁ Henry Kissinger ἀφήνει ἀπληροφόρητους τοὺς ἐταίρους καὶ ἀντὶ τῆς «Εὐρωπαϊκῆς» Εὐρώπης, ἐπιθυμεῖ τὴν «ἀτλαντικὴν» καὶ ὅτι ἡ Γαλλία, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀρνεῖται τὴν δευτέραν. Ἡ λέξις αὕτη δὲν ἦτο ἡ τελευταία. Τὸν Φεβρουάριον ἀνεδιπλώθησαν. Οὔτε αὕτη θὰ εἶναι ἡ τελευταία λέξις, ἐν ὅσῳ ἡ κρίσις διαρκεῖ (Ἀπρίλιος 1974).⁽³⁵²⁾

351. A.Fontaine, ἑ.ἀ., ἄρ. ἐπὶ τῆς Traite... κλπ. ὡς εἰς ὑποσ. 343 καὶ 345.

352. Πλουσιωτάτη, ἐπίσης, εἶναι καὶ ἡ βιβλιογραφία ἡ ἀφορῶσα τὸ NATO. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν: Βιβλιογραφία ἀφορῶσα τὸ NATO ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ὀργανισμοῦ (Bibliographie, Paris 1962). Ἐπίσης: E.Beckett, The North Atlantic Treaty (London, Stevens, 1950). S.Lazareff, Le statut des forces de l'OTAN et son application en France (Paris Pedone 1964). G.Stambok, American military forces abroad: their impact on the western state system (Ohio State University Press 1963) J.P.Palevski, Bilan d' une alliance politique étrangère, 1964, σελ. 117 ἐπ. H. Kissinger, Coalition diplomacy via nuclear army, Foreign Affairs, 1964. C.Delmas, L' Alliance Atlantique (Paris, Payot, 1962). A.Fontaine, Histoire de la force multilaterale (Le Monde, 15, 16, 17, 18, 19, 20 Νοεμβρίου 1964). R.Aron, Paix et guerre entre les Nations (Paris, Calman-Lévy, 1962). A.Beauffre, Introduction à la strategie et καὶ Dissuasion et Strategie (Paris, Colin 1963, 1964). P.Uri, Dialogue des Continents (Paris, Plon, 1963). Ὅρα ἐπίσης δημοσιεύσεις τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τὴν περιοδικὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Atlantic Studies (Ὅρα καὶ βιβλιογραφίαν εἰς

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

(ἡ πολιτικὴ Ἑθνικῆς Ἀμύνης)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ἈΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΕΩΣ

«...Πρέπει ἡ Ἀμυνα τῆς Γαλλίας νὰ εἶναι γαλλική...».

De Gaulle: 3 Νοεμβρίου 1959

1. Ἡ κληρονομία τῆς 4ης Δημοκρατίας

Α'. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γαλλικὴν πυρηνικὴν δύναμιν, φαίνεται ὅτι ὁ de Gaulle δὲν ἔχει ἐξ ὀλοκλήρου πρωτοτυπήσει. Ἐπετάχυνεν ἀπλῶς μίαν ἐξέλιξιν ἡ ὁποία εἶχεν ἀποβῆ ἀμετάκλητος. Ὁ F.Galliard, ὁ M.France, ὁ E. Faure, ὁ G.Mollet, ὁ Bourges-Maupourgy, ἐπὶ τῆς 4ης Δημοκρατίας, εἶχον πλήρη συναίσθησιν τοῦ προβλήματος.

Ἐπὶ τὸν M.France, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1954, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον μελετᾷ τὴν κατασκευὴν ἀτομικῆς βόμβας, χωρὶς, τελικῶς, νὰ λάβῃ ἀπόφασιν. Ἐπὶ τὴν Κυβέρνησιν E.Faure ἐντείνεται ἡ παραγωγὴ τοῦ πλουτωνίου καὶ μελετῶνται σχέδια κατασκευῆς ἐργαστηριακῆς μονάδος χωρισμοῦ τῶν ἰσοτόπων. Ἐπὶ τὸν G. Mollet, κατὰ τὸ 1956, καταρτίζεται 5ετῆς πρόγραμμα πυρηνικῶν δοκιμῶν. Ἐπὶ Πρωθυπουργίας, τέλος, F.Galliard θὰ ἀποφασισθῇ ἡ κατασκευὴ τῆς ἀτομικῆς βόμβας τῆς ὁποίας ἡ δοκιμὴ θὰ λάβῃ χώραν ἐπὶ προεδρίας de Gaulle εἰς τὰς 15 Φεβρουαρίου 1960. (353)

Ἐπὶ τῆς ἡ ἐξέλιξις τῶν σχέσεων τῶν πυρηνικῶν δυνάμεων ἔδωσεν καὶ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνῶσιν τὴν δυνατότητα καταστροφῆς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν, οἱ πολιτικοὶ τῆς Εὐρώπης βασίμως σκέπτονται ὅτι «εἰς ἀμερικανὸς πρόεδρος δὲν θὰ ἀπεδέχετο εὐκόλως νὰ ὑπεραμυνθῇ ἐνὸς ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ εὐρισκομένου ἐκτὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ γεωγραφικοῦ χώρου» (354)

P.Reuter, Organisations Européennes, P.U.F. 1965, σελ. 155-156 πρὸς πληρεστέραν βιβλιογραφικὴν ἐνημέρωσιν). Προσφάτως ἐπίσης Alain Clement, L'avenir des troupes Américaines, 4 ἄρθρα εἰς Le Monde 30 Ὀκτωβρίου - 2 Νοεμβρίου 1973.

353. Ὅρα περὶ τοῦ θέματος τῆς δυνάμεως κρούσεως κατὰ τὴν 4ην Δημοκρατίαν εἰς Couve de Murville, Une politique étrangère, 1958-1969, ἔ.ἀ., σελ. 60-61.

354. A.Grosser, ἔ.ἀ., La politique extérieure κλπ. σελ. 66.

Κερδίζει, ἄρα, ἔδαφος ἢ ἰδέα ἐθνικῆς δυνάμεως διαδραματιζούσης ρόλον «πυροδότου» (detonateur) ἐντὸς τῆς συμμαχίας.

Ὁ Walter Lippman (1962) πιστεύει ὅτι διὰ τῆς ὑπάρξεως πυρηνικῆς γαλλικῆς δυνάμεως καὶ διὰ τῆς δυνατότητος, ἄρα, ἐνάρξεως, ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας, ἐνὸς πυρηνικοῦ πολέμου θὰ ἐξηναγκάζετο ἡ Ἀμερικὴ νὰ τῆς συμπαρασταθῇ, τῆς ἐξουσίας ἀποφάσεως περὶ πολέμου ἢ εἰρήνης μὴ ἐδρευούσης πλέον εἰς τὴν Οὐάσιγκτων. Ἄρα ἡ πυρηνικὴ δύναμις κρούσεως ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν ἴδιον, ἓν στρατήγημα τὸ ὁποῖον θὰ ἐξηνάγκαζε εἰς συμμετοχὴν τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐπιφυλάσσουσα, ἐν ταυτῷ, εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, πρωτίστως, τὴν πυρηνικὴν πρωτοβουλίαν.

Β'. Ἡ πυρηνικὴ, θὰ ἐλέγομεν, φιλοσοφία τῆς 4ης Δημοκρατίας εἶναι ὁ ἐξαναγκασμὸς τῆς Ἀμερικῆς εἰς ἐπέμβασιν, ἄρα καὶ ὅταν δὲν τὸ ἐπιθυμεῖ. Ἡ γκωλλικὴ ἄποψις, διατηροῦσα πάντοτε αὐτὴν τὴν ἰδέαν, τῆς ἀποδίδει τὰς φυσικὰς προεκτάσεις της. Διὰ τῆς ὑπάρξεως ἐθνικῆς πυρηνικῆς δυνάμεως τονίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Χώρας καὶ διευκολύνεται ἡ δυνατότης πρωτοβουλιῶν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Δημιουργεῖται, ἄρα, βασίμως ἢ σκέψις διὰ τὸ πῶς ἡ 4η Δημοκρατία ἔχουσα πλήρη συναίσθησιν τοῦ προβλήματος τῆς πυρηνικῆς γαλλικῆς δυνάμεως θὰ συνεβίβαζεν τοῦτο μὲ τὴν «ἐνταξιν» (integration).

Κεῖται πέραν πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ἐνταξις (integration militaire) εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὑπερεθνικότητος (superanationalité) εἰς τὸ στρατιωτικὸν πεδίου. Ἐὰν ἡ 4η Δημοκρατία «ἐνέτασσε» τότε τὴν πυρηνικὴν δυνάμιν της, ἡ ὑπάρξις της δὲν θὰ ἐχρησίμευεν πρὸς θεμελίωσιν ἐλιγμῶν, ὡς αἱ διαφαινόμεναι εἰς τὰς ἀνωτέρω σκέψεις τοῦ W.Lippman, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὸν Alfred Grosser δύνανται νὰ ἰσχύουν καὶ δι' αὐτὴν (τὴν 4ην). Ἐὰν δὲν τὴν ἐνέτασσε εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν εἰλικρινῆ καὶ ἀποτελεσματικὴν μορφήν ὑπερεθνικότητος (superanationalité).⁽³⁵⁵⁾

2. Ἡ στρατιωτικὴ ἀνεξαρτησία, θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Α'. Παρὰ τὴν ἀνωτέρω διαπίστωσιν εἰς τὸ εἰδικὸν θέμα τῆς πυρηνικῆς δυνάμεως ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν εἶναι μόνον κληρονόμος τῆς 4ης Δημοκρατίας. Ὑπὸ γενικωτέραν σκοπιὰν εἶναι κληρονόμος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ νεωτεριστικὴ σκέψις τούτου ἀποδίδουσα ἐξόχως σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα εἶναι ἰδέαι τοῦ πολὺ παλαιαί, ἀφ' ὅτου ἐντὸς γενικῆς, περίπου, ἀδιαφορίας περὶ τῶν ἐκφραζομένων εἰς τοῦτο ἰδεῶν, ἐδημοσίευσεν τὸ βιβλίον *Vers une Armée de Metier* (πρὸς ἓνα ἐπαγγελματικὸν στρατόν, 1934). Ἄρματα μάχης, ἀεροπορία κατὰ τὸ παρελθόν, «μηχανισμοὶ ἐκφράζοντες σήμερον ἐντὸς τῆς στρατηγικῆς τά-

355. Ὅρα καὶ Al. Grosser, ἔ. ἀ., σελ. 68

ξεως πλήρους καταστροφής εν πνεύμα συνεχούς έρευνας, άνευ του όποιου δέν δύναται νά ύπάρξη άληθές μεγαλείον», συνιστοϋν τους βασικούς κρίκους, την άλυσον τής στρατηγικής σκέψεως του στρατηγού de Gaulle⁽³⁵⁶⁾ 'Η έμπειρία του 1940, και πάλιν, δέν πρέπει νά λησιμονήται. 'Η παράλειψις του στρατιωτικού έκμοντερνισμού τής Γαλλίας έστοίχισεν κατά την γκωλικήν άποψιν τότε, την ήτταν και παρ' όλίγον την διαρκή καταισχύνην.

Β'. Διά τον στρατηγόν de Gaulle ή έθνική άμυνα είναι ή πρώτη ανάγκη δι' ένα λαόν. 'Αρα, τó πρώτον καθήκον δια μίαν Κυβέρνησιν. 'Η έθνική ανεξαρτησία είναι προέκτασις τής έθνικής 'Αμόνης. 'Εντός τής σκέψεώς του, αυτή άπετέλει την πηγήν τής νομιμότητος μιās Κυβερνήσεως. «'Η νομιμότης του έβασίζετο κατ' αυτόν, περισσότερο επί τής θελήσεως νά λάβη τά όπλα, μετά την ήτταν του 1940 και επί του άγώνος τον όποιον διηύθυνεν από του 1940-1945 παρά εις την αναγνώρισιν την όποιαν επέτυχεν εκ μέρους ώρισμένων χωρών του έξωτερικού»⁽³⁵⁷⁾. 'Η μη νομιμότης, άρα, τής Κυβερνήσεως του Vichy, επήγαζεν εκ του γεγονότος ότι άπεποιήθη τον άγώνα και άπεδέχθη την ήτταν. Εις την έννοιαν όμως τής 'Εθνικής 'Αμόνης ό στρατηγός de Gaulle δέν δίδει στενόν περιεχόμενον. 'Εθνική άμυνα δέν σημαίνει μόνον άντιμετώπισιν παρούσης και άμέσου επιθέσεως, αλλά δημιουργία προϋποθέσεων δια των όποιων μία χώρα θα έμποδίξη «την επιδρομήν εκ μέρους των έχθρών της και την δεσποτείαν των συμμάχων της»⁽³⁵⁸⁾.

---

356. Πρβλ. και τó κάτωθι απόσπασμα εκ του αύτου βιβλίου του στρατηγού de Gaulle αναφερομένου υπό του Sanguinetti (La France et l' arme atomique σελ. 99): «'Εν στοιχείον προληπτικόν και κατασταλτικόν ιδού τί, πράγματι, μάς λείπει...». Ούδεις δύναται νά άμφισβητήσει ότι τó «στοιχείον» δύναται νά χρησιμοποιηθή κάλλιστα προς πολιτικόν έλιγμόν...». 'Ορα και Pour ou contre la force de frappe, έκδ. Jean Didier, Paris 1963, άνθολογίαν κειμένων και άπόψεων επί του θέματος: πλην των δηλώσεων του στρατηγού de Gaulle (λόγος εις Centre de hautes études militaires την 3η Νοεμβρίου. 1959, συνέντευξις μετά των άντιπροσώπων του Τύπου, την 14η 'Ιανουαρίου 1963 τηλεοπτική όμιλία, την 19ην 'Απριλίου 1963, σελ. 9 έπ.), περιλαμβάνονται αι γνώμαι 35 προσωπικότητων τής γαλλικής και διεθνούς πολιτικής και δημοσιογραφικής ζωής. Οι γκωλισται θεωροϋν, ως είναι φυσικόν, την πυρηνικήν δύναμιν αναγκαίαν δια την ανεξαρτησίαν τής Γαλλίας. 'Ορα ένδεικτικώς άπόψεις G.Pompidou, σελ. 37 έπ., στρατηγού Galiois σελ. 113 έπ. και Alain Peyrefitte σελ. 252 έπ. Οι ύποστηρίζοντες τας νατοϊκάς και άμερικανικάς θέσεις την θεωροϋν περιττήν και διασπαστικήν τής συμμαχίας. 'Ορα ένδεικτικώς άπόψεις W.Postow σελ. 141 έπ., στρατηγού Lemnitzer σελ. 151 έπ., R.Cartier σελ. 54 έπ., L.Pearson σελ. 182 έπ., P.H.Spaak σελ. 99 έπ.. Οι εύρωπαϊσταί την θέλουν εύρωπαϊκήν (όρα άπόψεις Maurice Faure σελ. 86 έπ., A.Pinay σελ. 88 έπ., P.Pflimlin σελ. 90 έπ.), ενώ ή άριστερά την θεωρεί όχι άπλώς περιττήν, αλλά και επικίνδυνον δια την ειρήνην (όρα άπόψεις Guy Mollet σελ. 247 έπ., W.Rochet σελ. 246, P.Cot σελ. 200 έπ.).

357. P.Messmer, έφ. Le Monde 17 Νοεμβρίου 1970.

358. 'Ο A.Sanguinetti (έ.ά., σελ. 12-13), πράγματι πιστός μαθητής του άρχηγού του γράφει: «'Η Γαλλία διαθέτουσα πυρηνικήν δύναμιν και την ανεξαρτησίαν της και την άμεισον ή έμμεσον προστασίαν των γειτόνων της θα ήδύνατο νά έξασφαλίση. Θα ήδύνατο δέ τοιουτοτρόπως νά εύρίσκωνται εις την πρώτην σειράν (au premier rang) τής διεθνούς συνωλίας...».

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία ὄχι μόνον προέκτασις εἶναι, ἀλλὰ ταυτίζεται μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν. Ἡ ἐπιζήτησις ἀνεξαρτήτου ἐθνικῆς δυνάμεως, ἡ θέλησις ἰσχύος ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς βασικὰς θέσεις τοῦ δόγματος τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, ἀποβαίνει, ὡς παρατηρήθη, ὄργανον τῆς διπλωματίας, στηριζομένης σήμερον εἰς τὴν ἰσορροπίαν τοῦ τρόμου. Ἐξ οὗ οἱ δύο γίγαντες κατὰ τὸν de Gaulle, ἐξουδετερώνονται (ἀμοιβαίως), εἰς τρίτος, νεόφυτος τοῦ πυρηνικοῦ κονκλαβίου, δὲν ἔχει ἀνάγκην πολλῶν μεγατόνων διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν συνάρτησιν τῶν δυνάμεων....

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΡΟΥΣΕΩΣ

«...Θὰ παραστῶμεν μάρτυρες τῶν ἐπιχειρήσεων ἀνθρώπων εἰδικῶς ἐπιλεγέντων καὶ δρώντων καθ' ὁμάδας, δυναμένων νὰ προκαλέσουν ἐντὸς μιᾶς ὥρας, ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς καὶ εἰς ἀπρόβλεπτον τόπον, γεγονότα, ἀληθῶς, συντριπτικά...».

Paul Valéry: ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Al.Sanguinetti «La France et l' arme atomique»

1. Στὸ πρόβλημα τῆς διπλῆς πιστότητος (credibilité).

Α'. Πυρηνικὴ δύναμις ἀξία τοῦ ὀνόματός της παρακολουθεῖται ὑπὸ τεχνικῆς καὶ πολιτικῆς πιστότητος. Ἡ πρώτη εἶναι συνώνυμος μὲ τὴν δύναμιν της, δηλ. μὲ τὴν δυνατότητα δημιουργίας φόβου εἰς τοὺς ἐνδεχομένους ἀντιπάλους. Εἶναι ἄρα ιδιότης ἐξωστρεφῆς. Ἡ δευτέρα εἶναι συνώνυμος μὲ τὸ κύρος της, δηλ. τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἐξασφαλίζει εἰς τὸν κάτοχόν της ἔναντι τῶν συμμάχων της. Εἶναι ιδιότης ἀφορῶσα τὰ interna corporis τῆς συμμαχίας, εἶναι ιδιότης ἐσωστρεφῆς. Τὰ ὄρια, βεβαίως, τῆς ἀνωτέρω διακρίσεως εἶναι πάντοτε συγκεχυμένα. Ἡ δύναμις—ἡ τεχνικὴ πιστότης—ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸ κύρος τὴν πολιτικὴν πιστότητα, ἔναντι δὲ τῶν ἀντιπάλων ἢ τελευταία αὕτη—τὸ κύρος—διαδραματίζει, ἐπίσης, μέγα ρόλον εἰς τὰς συγχρόνους σχέσεις σπουδαιότερον, ἴσως, τοῦ φόβου δηλ. τῆς τεχνικῆς πιστότητος. Ἡ Γαλλία ἔναντι π.χ. τῆς Ρωσίας, διὰ τῆς πυρηνικῆς δυνάμεώς της, ἐπιδιώκει τὴν ἄνοδον τοῦ κύρους της, παρὰ τὴν πρόκλησιν φόβου. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κύρους, ἔναντι πάντων, προσηνατόλισε τὴν πυρηνικὴν του πολιτικὴν. Τοῦτο, ἄλλωστε ἀπῆται καὶ ὁ ρεαλισμός. Ὅταν μανθάνη τὴν ἄκρως ἐπιτυχῆ δοκιμὴν τῆς πρώτης ἀτομικῆς βόμβας τηλεγραφεῖ εἰς τοὺς ὑπευθύνους: «Εὖγε Γαλλία, ἀπὸ σήμερον καθίστασαι περισσότερον δυνατὴ καὶ περισσότερον ἐλευθέρα». Ἡ πυρηνικὴ δύναμις τοῦ ἔδιδεν μεγαλυτέρας διαπραγματευτικὰς δυνατότητας καὶ περιθώρια στρατηγημάτων εἰς τὴν τράπεζαν τῆς διπλωματίας,

ή όποία πολλάκις ένθυμίζει τήν πρασίνην. Ἡ διάκρισις ἐξ ἄλλου μεταξύ τεχνικῆς πιστότητος, ἀφορώσης τὰς σχέσεις μεταξύ ένδεχομένων αντίπαλων καί «πολιτικῆς πιστότητος» ἀφορώσης τὰς σχέσεις μεταξύ συμμάχων ἀποδίδει κατά έν μόνον μέρος τὰ πράγματα, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συγκεχυμένων ὀρίων «κύρους» καί «φόβου» εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις.

Β'. Κατά τήν παροῦσαν στιγμήν ἡ γαλλικὴ δύναμις κρούσεως παρουσιάζει μειωμένην τεχνικὴν πιστότητα, ὀφειλομένην εἰς τὸ γεγονός ὅτι παραμένει πάντοτε ὄπλον «πρώτης κρούσεως» (Arme de premier coup). Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀμυντικὴ τῆς ὑπηρεσία περιορίζεται. Εἰς ἀπάντησιν τῆς γενομένης ἐπιθέσεως ὑπάρχει πάντοτε ὁ κίνδυνος τῆς καταστροφῆς τῆς, πρὸ τῆς χρησιμοποίησέως τῆς. Ἀντιθέτως ἡ δύναμις δευτέρας κρούσεως (Force de deuxième frappe) ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς τὸ προνόμιον τοῦ, σχετικῶς ἡ ὀλοκληρωτικῶς, ἀτρώτου εἰς περίπτωσιν ἐπιθέσεως. Ὡς τοιαυτὴ ἐξασφαλίζει περισσοτέραν ψυχραιμίαν εἰς τοὺς κατόχους τῆς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν δροῦν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου καταστροφῆς τῆς ὑπάτης τῶν δυνάμεων τῶν, πρὶν κἄν χρησιμοποιηθῆ. Ἡ δύναμις, ἄρα, πρώτης κρούσεως λόγω τοῦ τρωτοῦ τῆς, εἶναι συνδεδεμένη μὲ τήν προληπτικὴν χρησιμοποίησιν καί διὰ τοῦτο εἶναι πλέον ἐπικίνδυνος διὰ τήν διεθνή εἰρήνην. Ἡ Γαλλία προσπαθοῦσα νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν, σχετικῶς, ἀτρωτον πυρηνικὴν δύναμιν, εἰργάσθη πρὸς τήν κατεύθυνσιν τῆς κατασκευῆς τῶν προστατευομένων ἐγκαταστάσεων ἀποθηκῶν πυραύλων ἢ ἀτομικῶν ὑποβρυχίων. Κατά τήν πλέον αἰσιόδοξον, διὰ τήν πυρηνικὴν πολιτικὴν τῆς 5ης Δημοκρατίας, ἀποψιν, μέχρι τοῦ 1976 οἱ ἐπὶ ἀτομικῶν ὑποβρυχίων-τύπου Redoutable—πύραυλοι θὰ ἐγγίζουν τὸ βεληνεκὲς τῶν 3000 KM⁽³⁵⁹⁾.

2. Τὸ πολιτικὸν περιεχόμενον τῆς διπλῆς πιστότητος ⁽³⁶⁰⁾

Α'. Τηρουμένων τῶν ἐπιφυλάξεων περὶ τήν διάκρισιν, ἡ πολιτικὴ πιστότης θέτει τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων μεταξύ συμμάχων. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ ἔθνικὴ πυρηνικὴ δύναμις μολοντί ἴσως, δὲν ἀνησυχεῖ μεγάλως τὸν ένδεχόμενον αντίπαλον, μεταβάλλει τήν ἱεραρχίαν καί τὰς σχέσεις δυνάμεως ἐντὸς τῆς συμμαχίας. Ὑπὸ τήν έννοιαν αὐτήν, ἡ πυρηνικὴ γαλλικὴ δύναμις ὑπάρχει περισσότερο διὰ «χρῆσιν», δι' ἐπίκλησιν ἔναντι τῶν συμμάχων, παρά ἔναντι τῶν ἀντιπάλων. Κατά τήν μεγάλην συζήτησιν περὶ τήν δημιουργίαν τῆς ἡ μή, ὅταν παρετηρεῖτο ὅτι ἔναντι τῶν ὑπερδυνάμεων Ἀμερικῆς καί Ρωσίας ἡ γαλλικὴ δύναμις θὰ εἶναι ἀστεία, ἔναντι δὲ τῶν ἄλλων δυνάμεων (ὅπως π.χ. Ἀγγλία, Γερμανία), εἶναι ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθῆ λόγω συμμαχίας, ἐκ τῆς γκαλλικῆς πλευρᾶς ἀφήνετο ὑπο-

359. Ὅρα συνέντευξιν τοῦ M. Debre, Express 4-10 Ἰανουαρίου 1971.

360. Τοὺς ὅρους «πιστότης τεχνικῆς» καί «πιστότης πολιτικῆς» τοὺς μεταχειρίζεται ὁ Berlia ἔ.δ. σελ. 201 ἐπ., χωρὶς νὰ εἶναι ἰδιόκί του. Ἀνῆκουν μᾶλλον εἰς τὸν Michel Debré.

κώφως νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι ἡ ἐννοια τῆς χρησιμοποιοῦσας τῆς πυρηνικῆς δυνάμεως δὲν ταυτίζεται πάντοτε μὲ χρῆσιν πολεμικὴν. Εἰς τοὺς «εὐρωπαϊστάς» κατηγοροῦντας τὴν δυνάμιν κρούσεως διὰ μὴ «ἀποτελεσματικότητα» καὶ «ἐλλειψιν χρησιμότητος» τὴν δὲ 5ην Δημοκρατίαν διὰ «δαπανηρὰν μεγαλομανίαν», αἱ ἀπαντήσεις τῶν γαλλιστῶν περιστρέφονται περὶ τὸν κεντρικὸν ἄξονα ὅτι «κράτος στερούμενον ἀτομικῶν ὄπλων θὰ ἀπέβαιεν ἀναποφεύκτως δορυφόρον»⁽³⁶¹⁾. Τὸ σύνθημα τοῦτο ἀποτελεῖ πολυσχιδῆ ὄχι μόνον ἀπάντησιν ἀλλὰ καὶ κριτικὴν: εἰς τοὺς «εὐρωπαϊστάς» προσάπτει ὅτι θέτουν μία νεφελώδη εὐρωπαϊκὴν ὑπερεθνικότητα ὑπεράνω τῆς γαλλικῆς ἀνεξαρτησίας, εἰς τοὺς σοσιαλιστάς τύπου Guy Mollet καὶ τοὺς ριζοσπάστας, ἐκφράζοντας φόβους διὰ τὴν τύχην τοῦ NATO, ὅτι τελικῶς εἶναι περισσότερον δυτικόφρονες ἀπὸ τὸν στρατηγὸν de Gaulle τὸν «δεξιὸν» ἢ τὸν «καπιταλιστὴν», τὴν δὲ λοιπὴν ἀριστερὰν τὴν θέτει ἐνώπιον δυσκόλου ἐρωτήματος: ἂν διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἐθνικῆς πυρηνικῆς δυνάμεως προωθοῦνται θέματα ἀνεξαρτήτου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ποίαν ἄλλην πολιτικὴν θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ ἐπιθυμήσῃ. Δεδομένης τῆς ἀρχικῆς (εὐνοϊκῆς) ἀδιαφορίας μὲ τὴν ὁποίαν ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα τῆς ἐθνικῆς πυρηνικῆς δυνάμεως ὁ de Gaulle δύναται νὰ παρουσιασθῆ ὡς ὁ αὐθεντικὸς τύπος τοῦ «πατριώτου». Διὰ τῆς πολιτικῆς πιστότητος τῆς δυνάμεως κρούσεως, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, ἐπιδιώκει νὰ ἐδραιώσῃ, ἐπίσης, τὴν ἰδικὴν του πολιτικὴν πιστότητα ἐντὸς τῆς Γαλλίας: ὁ «εἰς» ὅστις μάχεται διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Γαλλίας ἔναντι μιᾶς Βουλῆς ἢ ὁποία ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ δίδει ἔγκρισιν «ἀρνητικὴν» (ἀπλῶς δὲν ψηφίζει αὕτη τὴν πρότασιν μορφῆς) καὶ ἔναντι μιᾶς Γερουσίας ἢ ὁποία τὴν ἀρνεῖται, εὐρίσκει οὗτος περιθώρια καὶ τοὺς ἀντιπάλους, ἐπικαλουμένους τὴν προτεραιότητα τῶν κοινωνικο-οικονομικῶν θεμάτων, νὰ καταγγείλῃ ὡς δημαγωγὸς καὶ τὴν ἄποψιν, ὅτι ἐργάζεται διὰ τὴν ἀναγέννησιν (renouveau) τῆς Γαλλίας, νὰ ἐδραιώσῃ⁽³⁶²⁾.

361. De Gaulle εἰς Lyon 29 Σεπτεμβρίου 1965.

362. Πρβλ. A. Sanguinetti, ἔ.ἀ., σελ. 13: «Ὁ ἐθνικισμὸς διὰ τὸν ὁποῖον καταγγέλλονται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ πυρηνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς Γαλλίας δὲν εἶναι εἰς τὸ βᾶθος παρὰ εἰς πατριωτισμὸς ἐπιδιώκων τὴν ἀνεξαρτησίαν μας καὶ ἐκείνην τῆς Εὐρώπης». Καλύπτουσα ἡ Γαλλία τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην διὰ τῆς πυρηνικῆς τῆς ὀμβρέλλας (ἴδε καὶ ὑποσ-358) ἀποβαίνει πλέον ὄχι μόνον ἀρχηγός, ἀλλὰ καὶ προστάτης, τῶν δύο τούτων ὄντων, μᾶλλον, συνωνύμων εἰς τὸ λεξιλόγιον τοῦ γαλλισμοῦ, ἐπηρεαζομένου πολλὰκις ἐξ ἐντόπου αἰσθημάτων πατερναλισμοῦ. Καὶ πάλιν καταδεικνύεται ἡ ἐπιδίωξις ἡγεμονικῆς θέσεως τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὸν κόσμον. Ἡ διὰ τοῦ πυρηνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς Γαλλίας, ἐπάνοδος εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ «ἐπαγγελματικοῦ στρατοῦ» εἶναι, ἐπίσης, ἀναμφισβήτητος. Ἡ ἀρνήσις τοῦ Léon Blum νὰ τὸν ἀποδεχθῆ τὸ 1936 (ὄρα ὑποσ. 16), καθιστᾷ πλέον ἀντιληπτὰς τὰς προσφάτους ἀπόψεις τῶν ἀντιπάλων τοῦ γαλλισμοῦ καὶ τοῦ, ἐκ τῆς τυχὸν δημιουργίας του, φόβου των περὶ δικτατορίας. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Brumaire, τῆς 2ας Δεκεμβρίου, τοῦ κινήματος τῆς Ἀλγερίας, εἶναι πάντοτε παρούσα. Οἱ γαλλισταὶ

Β'. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀπέρριψεν τὴν Συνθήκην τῆς Μόσχας τῆς 25 Ἰουλίου 1963 τὴν ἀπαγορεύουσαν τὴν δοκιμὴν πυρηνικῶν ὄπλων ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιράς, τοῦ κοσμικοῦ διαστήματος καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀπὸ τὴν περιοριστικὴν ἀπαρίθμησην ἐλλείπει ἡ ἀπαγόρευσις τῶν ὑπογείων δοκιμῶν. Τοιοῦτοτρόπως αἱ πυρηνικαὶ ὑπερδυνάμεις κρατοῦν μίαν δυνατὴτητα δοκιμῶν, ἐνῶ ἡ Γαλλία εἰς περίπτωσιν ἐφαρμογῆς προγράμματος πυρηνικοῦ, ἂν εἶχε ὑπογράψει τὴν ἀνωτέρω συνθήκην θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῦσιν ὀλόκληρον πρόγραμμα ὑπογείων ἐργασιῶν, μὴ ἐκμεταλλευσμένη τὰς δυνατὴτητας τῆς Γαλλικῆς Σαχάρας. Εἶναι ἐπίσης γεγονός ὅτι οὐδεὶς γάλλος Πρόεδρος θὰ ὑπέγραφεν ἄνευ δισταγμοῦ, παρομοίαν συνθήκην στεροῦσαν, οὐσιαστικῶς, τὴν χώραν τοῦ δικαιώματος ἀποκτήσεως πυρηνικῆς δυνάμεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ de Gaulle, ὑπάρχει πρόσθετος λόγος, διότι ὑπογραφή τῆς συνθήκης τὸ 1963 σημαίνει ἀνατροπὴν τῆς ἀκολουθουμένης ἐπὶ πενταετίαν πολιτικῆς καὶ οὐσιαστικῆς ἀπώλειαν τοῦ χρήματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ριφθῆ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐθνικῆς πυρηνικῆς δυνάμεως. Ἡ πολιτικὴ θεμελίωσις τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης ἢ ὅποια ἀπειλεῖ καὶ τὴν τοιαύτην πολιτικὴν θεμελίωσιν τῆς ἀνάγκης πυρηνικῆς ἐθνικῆς δυνάμεως—δίδεται ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle τὴν 29 Σ)βρίου 1963 εἰς τὸν λόγον του τῆς Lyon: «Ἡ ἐπιδιώξις ἀποκτήσεως δυνάμεως κρούσεως ἔχει σκοπὸν νὰ ἀποκλείσῃ εἰς τρίτους τὴν δυνατὴτητα νὰ ἀποβοῦν κύριοι τοῦ γαλλικοῦ πεπρωμένου... διότι πρόκειται περὶ πρώτου μεγέθους καὶ ἄνευ προηγουμένου γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἡ ἰδία ἢ ζωὴ ἐκάστου Ἔθνους ἐξαρτᾶται κυριολεκτικῶς ἐκ τῆς καλῆς διαθέσεως τοῦ οἰουδῆποτε διαθέτοντος πυρηνικὰς δυνάμεις...». «Ἐπρεπεν λοιπὸν νὰ τεθῆ τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἡ Γαλλία θὰ διέθετε ἡ ἰδία, παρόμοια μέσα, ἢ ἐὰν θὰ μετεβίβαζεν εἰς τοὺς Ἀγγλοσάξωνας ὅλας τὰς πιθανότητας ζωῆς ἢ θανάτου καὶ ὀρισμένας ἀπὸ τὰς μελλοντικὰς οἰκονομικὰς μας δυνατὴτητας».

φοβοῦνται τὸν ἐπαγγελματικὸν στρατὸν ὅπως καὶ τὸ ἄρθρον 16 (περὶ προσωρινῆς δικτατορίας τοῦ προέδρου). Ἄλλ' ὁ γαλλικὸς ἀντίλογος δὲν λείπει: «Ἐντὸς τῆς συγχρόνου Κοινωνίας, ἡ ὅποια τείνει καθημερινῶς νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς πολιτικῆς, δηλαδὴ τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας ὑπὸ τὴν ἀκριβῆ τοῦ ὄρου ἔννοιαν, ἐγκαταλείπουσα ὅλον ἐν καὶ μικροτέραν θέσιν εἰς τὰς ἰδεολογίας, ὁ ἐπαγγελματικὸς στρατὸς θὰ εὕρισκεν τὴν θέσιν μετὰ τῶν ἄλλων «τεχνικῶν» τοῦ Ἔθνους (techniques de la Nation) καὶ θὰ συνεισέφερεν εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν δυνάμιν του» (A.Sanguinetti, ἔ.ἀ., σελ. 110-111). «Ὅ,τι πρέπει νὰ τονισθῆ εἶναι ἡ ἐπαναλαμβανομένη ἰδέα περὶ μαρξισμοῦ τῶν ἰδεολογιῶν καὶ ἡ ρομαντικὴ θεώρησις τοῦ στρατοῦ ὡς ἀπλῆς «τεχνικῆς», οὐδένα κίνδυνον ἐπιβολῆς δικτατορικοῦ καθεστῶτος ἐγγυμονοῦσα. (Βλέπε, ἐπίσης, τὴν κλασικὴν βιογραφίαν τοῦ Isaak Deutscher «Trotsky» ἐκ. 10-18, τόμος 2ος, σελ. 363, ὅπου γίνεται ἀνάλυσις τοῦ βιβλίου τοῦ Jaurés, La nouvelle armée, ἀντιπαρατιθεμένου πρὸς τὸν Ἐπαγγελματικὸν Στρατὸν (armée de métier) τοῦ de Gaulle.

Γ'. Ὑπὸ τὸν δευτέρου Πρόεδρου τῆς 5ης Δημοκρατίας ἡ συνέχεια τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἦτο ἀρχικῶς, ἀναμφισβήτητος. Ἡ τοποθέτησις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης τοῦ Michel Debré, ἐκ τῶν «βαρῶνων» τοῦ καθεστῶτος, ἀνθρώπου ἐνὸς μόνου πάθους, τοῦ γκαλλισμοῦ, ἀκραιφνοῦς ὁπαδοῦ τῆς ἐθνικῆς πυρηνικῆς δυνάμεως (ἐπομένως καὶ τῆς μὴ στρατιωτικῆς ἐντάξεως) ἦτο ἐνδεικτικὴ. Καὶ κατὰ τοῦτον «ἐὰν ἡ ἄμυνα τῆς Γαλλίας ἀποβῆ παράρτημα μιᾶς μεγάλης δυνάμεως π.χ. τῆς Ἀμερικῆς, ἢ Γαλλία θὰ τύχῃ ἀμύνης μόνου ἐὰν τὸ ἀμερικανικὸν συμφέρον ὑπαγορεύει τὴν ἄμυνά της»⁽³⁶³⁾. Αἱ ἀπόψεις αὗται ἀπηχοῦσαι περίπου κατὰ λέξιν, παλαιότερους λόγους τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καταδεικνύουν, ἐπίσης, τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν πολιτικὴν πιστότητα τῆς πυρηνικῆς δυνάμεως ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὄχι μόνου τῶν διαπραγματευτικῶν ἐλιγμῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ ρόλου τῆς ὡς «πυροδότου» τῆς ἀλληλεγγύης τῆς συμμαχίας.

Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐφαίνετο ἐκ νέου προσκυρουμένη ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Debré, Robert Galley λόγῳ τῶν τελευταίων γαλλικῶν δοκιμῶν (Ἰούλιος 1973) εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Πολυνησίας. Αὗται κατέδειξαν ὅμως, ἐπίσης—λόγῳ τῶν ἐναντίου των ἐκδηλώσεων—τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνέχισιν τῆς «μιᾶς τοιαύτης δαπανηρᾶς πολιτικῆς ἀποστερούσης τὴν Γαλλίαν πόρων ἱκανῶν νὰ κατατάξουν τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν δευτέραν μετὰ τὴν Ἀμερικὴν θέσιν ἀπὸ ἄποψιν ἀτομικῆς βιομηχανίας εἰρηνικῶς χρησιμοποιουμένης»⁽³⁶⁴⁾. Ἄλλ' ἢ κρίσις τοῦ πετρελαίου ὑπῆρξεν καὶ πάλιν καταλύτης.

363. M. Debré, ἔ.ἀ., ἐν ὑποσ. 359.

364. Ἴδε δηλώσεις τοῦ καθηγητοῦ Milliez εἰς ἐπιθεώρησιν Express 25 Ἰουνίου-1 Ἰουλίου 1973, σελ. 40: «Αἱ δοκιμαὶ εἶναι γελοῖαι, διότι στοιχίζουσι καὶ διότι δὲν εἶναι ἀποτελεσματικαί. Τὸ ἀτομικὸν ὄπλον δὲν δύναται νὰ εἶναι ὄπλον ἐκφοβισμοῦ. Λόγῳ τῆς στενότητος τῆς γαλλικῆς ἐπικρατείας καὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἀντιπάλων, τὰ ὁποῖα θὰ προσεκάλοι, ἢ Γαλλία θὰ κατεστρέφετο ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἀπὸ τῆς ἐκτοξεύσεως τῆς ἐπιθέσεώς της. Οὐδεὶς πρόεδρος Δημοκρατίας θὰ ἐτόλμα νὰ ἀναλάβῃ παρομοίαν πρωτοβουλίαν, πλὴν ἐὰν ἦτο παρανοϊκός. Διαπιστῶ ἐξ ἄλλου ὅτι ἐὰν εἴχομεν διαθέσιμα τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα κατεβρόχθισεν τὸ πρόγραμμα τῆς βόμβας καὶ τῶν δοκιμῶν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν εἰρηνικῶν χρησιμοποιήσεων, ἢ Γαλλία θὰ εὐρίσκετο ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀτομικὴν βιομηχανίαν, εἰς τὴν δευτέραν θέσιν ἀκριβῶς ὅπισθεν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν». Εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐπιθεώρησιν τῆς ἰδίας ἡμερομηνίας ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Verdun, Mgr Pierre Boillon δηλοῖ ἐπίσης: «Αἱ ἀτομικαὶ δοκιμαὶ ἀποτελοῦν, κατ' ἐμέ, βαρῦτατον σφάλμα διὰ 4 λόγους: Πρῶτον, πρόκειται περὶ προγράμματος τὸ ὁποῖον προώρισται νὰ ἐξολοθρευθῇ τὸν ἀντίπαλον προκειμένου νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ δράσῃ πρῶτος. Δηλαδή, ἡ βόμβα ἀποτελεῖ μίαν πρόκλησιν διὰ νὰ ἐπιτεθῶμεν πρῶτοι. Δεύτερον, δυσὶν θάττερον. Ἡ χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἀτομικὴν βόμβαν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν διαθέτουν καὶ πλήττομεν τοιοῦτοτρόπως ἕνα ὄπλον λαόν. Ἡ τὴν χρησιμοποιοῦμεν ἐναντίον ὅσων διαθέτουν καὶ προφανῶς, διακινδυνεύομεν νὰ καταστραφῶμεν ἐντὸς 24 ὥρῶν, συνεπεῖα ἀντιπάλων. Τρίτον, διακινδυνεύομεν, ἐπίσης, τὴν ἐχθρότητα τῶν λαῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τοῦτο δὲν εἶναι ἐποικοδομητικὸν διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην. Τέταρτον, διασπαθίζομεν, τοιοῦτοτρόπως, σημαντικώτατα

«'Ανήσυχος, βλέπων τὰς ὑπερδυνάμεις, τὰς Η.Π.Α. καὶ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, νὰ ρυθμίζουν τὰ προβλήματα τους ἢ νὰ συγκρούονται εἰς βάρος τῆς Εὐρώπης, ὁ Μ. Jobert διεκήρυττε τὸν Ἰούνιον 1973 ὅτι τὸ ἀληθὲς πρόβλημα τῆς Εὐρώπης εἶναι τὸ τῆς ἀμύνης της. Τὰ ἐπακολούθησαντα, ἔκτοτε γεγονότα ἐνεδυνάμωσαν τὸ αἶσθημα ἀνασφαλείας τῆς Εὐρώπης, λόγῳ, ἀκριβῶς, τῆς διαιρέσεώς της. Ἐντὸς αὐτῆς τῆς καταστάσεως κρίσεως ἐλήφθησαν, τελευταίως, πρωτοβουλίαὶ πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς διαδικασίας τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως καὶ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ ἀναβιβάσῃ τὴν συζήτησιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ προβλήματος, εἰς τὸ ἐπίπεδον δηλ. τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀμύνης».⁽³⁶⁵⁾

Μία ἀναβίωσις τῆς ἰδέας τῆς σκληρῶς ἀποτυχούσης, τὸ 1954, Κοινοῦτος Εὐρωπαϊκῆς Ἀμύνης, καὶ ὁδηγούσης ἐν καιρῷ εἰς μίαν Εὐρωπαϊκὴν Πολιτικὴν Κοινότητα, ἐθεωρεῖτο πιθανή. Μιά διαφωνία ὁμως κατεφάνη μεταξὺ γαλλικῶν καὶ γερμανικῶν ἀπόψεων ἐπὶ τοῦ θέματος ἐὰν ἡ εὐρωπαϊκὴ ἄμυνα θὰ ὀργανοῦτο εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ἐνώσεως Δυτικῆς Εὐρώπης, «ὀργανώσεως ἀθετικῶς εὐρωπαϊκῆς», ὡς τὴν ἀπεκάλει ὁ Jobert, ἢ ἐντὸς τοῦ Eurogroupe τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γαλλικὴν ἄποψιν, ἐξαρτᾶται σημαντικώτατα ἐκ τοῦ ΝΑΤΟ, ἢ ἀκόμη, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν 9 χωρῶν τῆς ΕΟΚ⁽³⁶⁶⁾. Τὰ ραγδαῖα βήματα τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων τῶν τελευταίων μηνῶν (Ὀκτώβριος 1973-Ἀπρίλιος 1974) ἄλλοτε ἐπιβεβαιοῦν καὶ ἄλλοτε διαψεύδουν τὰς οἰασθήποτε προβλέψεις. Ἡ συνέχισις τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς περὶ ἀνεξαρτήτου δυνάμεως κρούσεως, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐνδείξεις «ἐντάξεως» τῆς ἀμύνης της ἐντὸς πλαισίου εὐρωπαϊκοῦ δὲν εἶναι, παρὰ τὰ φαινόμενα, ἀντιφατικὴ. Ἡ τοιαύτη «ἐνταξίς», ὡς ἡ Γαλλία τὴν ἐννοεῖ, δὲν ἐσήμαινε μόνον, μείωσιν τοῦ ἀμερικανικοῦ παράγοντος, ἀλλὰ καὶ τονισμὸν τῆς «μοναδικότητος» της ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου, ὡς μόνης διαθετούσης ἀνεξάρτητον πυρηνικὴν δύναμιν καὶ «συνεισφερούσης» ταύτην εἰς τὴν Κοινὴν Ἄμυναν.

ποσά, μολονότι εἰς τὸν κόσμον ὑπάρχουν, ἀκόμη, πεινῶντες λαοί». Πρβλ. ἐπίσης καὶ τὰς ἀντιδράσεις τοῦ διεθνοῦς καὶ γαλλικοῦ τύπου ἐπὶ τοῦ ταξιδίου καὶ τῶν ἐκδηλώσεων εἰς Παρίτην τοῦ J.J.Servan Schreiber καὶ τῆς ομάδος πασιφιστῶν, καθὼς καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Νεοζηλανδικῆς Κυβερνήσεως (15 Ἰουνίου - 15 Ἰουλίου 1973).

365. Ὅρα Europe-documents 3 Δεκεμβρίου 1973.

366. Ὡς εἰς ὑπόσημ. 277β. Ἡ Ἐνωσις Δυτικῆς Εὐρώπης ἰδρυθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βρυξελλῶν (18.3.1948) σκοπὸν εἶχε τὴν συνεργασίαν εἰς τὸν οἰκονομικόν, κοινωνικὸν καὶ πολιτιστικὸν τομέα. Εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς θεσμοὺς ἡ ὁποία ἀφιερῶθη εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνοποίησιν. Τὸ 1954 μεταμορφωθεῖσα, διευρυνθεῖσα καὶ ἐμπλουτισθεῖσα διὰ Συνελεύσεως, ἀπέκτησεν εὐρείας ἀρμοδιότητος εἰδικῶς εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τοὺς ἐξοπλισμούς. Ἡ διὰ τῶν Κοινοτήτων ἐπιδιωχθεῖσα ἐνοποίησις τῆς Εὐρώπης, ἐμείωσε τὸν ἐξέχοντα πολιτικὸν ρόλον της. Ὅταν, ὁμως, αἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Κοινῆς Ἀγορᾶς διεκόπησαν λόγῳ ἀρνήσεως τῆς Γαλλίας, ἀπέβη τόπος συναντήσεως τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Ἀποκτᾶ τώρα, νέαν ἐπικαιρότητα μετὰ τὴν προτίμησιν πρὸς αὐτήν, τοῦ Jobert.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

(ἐπιλογικόν)

ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ

1. Ὁ Γκωλλισμὸς καὶ ὁ Τρίτος Κόσμος.

Α'. Ἡ ἀνεξαρτησία ἢ δοθεῖσα εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς τοποθετεῖται ἐντὸς τῶν διεθνῶν πολιτικῶν συναρτήσεων. Ἐντὸς τοῦ ἰδίου πλαισίου τοποθετεῖται καὶ ἡ λήξις τοῦ πολέμου τῆς Ἀλγερίας. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1961, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινήματος τῶν στρατηγῶν, ὁ de Gaulle παρατηρεῖ ὅτι οἱ ἐν λόγῳ στρατιωτικοί, διὰ τῆς ἐμμονῆς των εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀλγερίαν, ἀποδεικνύονται μικρᾶς ὀράσεως, ἀδυνατοῦντες νὰ τοποθετήσουν τὴν Γαλλίαν ἐντὸς τοῦ Κόσμου. Διὰ τῆς ἀπελευθερωτικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς συνεργασίας, ἡ Γαλλία, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ἠμπόδισεν τὴν Ἀλγερίαν νὰ ἀποβῆ νέα Κούβα, διὰ τούτων διατηρεῖ τοὺς δεσμοὺς τῶν νέων Χωρῶν μὲ τὴν Δύσιν, χωρὶς τὴν ἀνάγκην προσφυγῆς εἰς ἀντιδραστικὰ καθεστῶτα, διὰ τούτων ἀποβαίνει σημαιοφόρος ἀνεξαρτησίας καὶ διερμηνεὺς εἰς τὴν τράπεζαν τῶν δυνατῶν, τῆς φωνῆς τοῦ Τρίτου Κόσμου.

Ἡ πολιτικὴ ἢ ὁποῖα ἀκολουθεῖται προκειμένου περὶ Ἀφρικῆς, ἐμφανίζεται προκειμένου περὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ταξίδιον τοῦ de Gaulle εἰς χώρας τῆς κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1964 κεῖται ἐντὸς τοῦ σκοποῦ τούτου⁽³⁶⁷⁾. Αἱ ἀντίθετοι πρὸς τὰς ἀμερικανικὰς, θέσεις τῆς 5ης Δημοκρατίας ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Viet-Nam εἶναι τῶν ἰδίων προοπτικῶν⁽³⁶⁸⁾.

367. Ὁ de Gaulle ἐπισκέπτεται τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ 21 Σεπτεμβρίου ἕως 16 Ὀκτωβρίου. Τὴν Βενεζουέλαν 21-22 Σεπτεμβρίου, τὴν Κολομβίαν 22-23 Σεπτεμβρίου, τὸν Ἰσημερινὸν 24-25, τὸ Περού 25-27, τὴν Βολιβίαν 28, τὴν Χιλὴν 1 Ὀκτωβρίου, τὴν Ἀργεντινὴν 3-6, τὴν Παραγουάη 6-7, τὴν Οὐραγουάην 8-10, τὴν Βραζιλίαν 13-16.

368. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ του ἐκφράζεται χαρακτηριστικώτατα εἰς τὸν λόγον τοῦ de Gaulle τῆς Pnom-Penh, τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1966. Βασικὸς ὑποστηρικτῆς τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπῆρξεν ὁ πρίγκιψ Σιγανούκ. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας ἀποβαίνει ὀλιγώτερον ἀδιάλλακτος καὶ (ἠθικῶς) ἴσως πλέον ἐλαστικὴ. Τοῦτο φαίνεται ὑποστηρίζων ὁ Stanley Hoffman (ὄρα εἰς Le Monde 20ης Σεπτεμβρίου 1973, περίληψιν τῆς διαλέξεως εἰς Institut Charles de Gaulle) καὶ ὁ J.M. Domenach ἐπικρίνων τὴν ἀψυγονστάσιν» τῆς Κυβερνήσεως Pompidou ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς Χιλῆς (Le Monde, ἔ.ἀ.).

Β'. Τὸ ἔτος 1963 θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν σχολιαστῶν ὡς σημειοῦν μίαν μεγάλην στροφήν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. «Αὐταὶ παύουν νὰ εἶναι διπολικαί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δίδει μίαν ὀρισμένην ἐλαστικότητα εἰς τὴν διπλωματίαν τῶν ἄλλων Χωρῶν»⁽³⁶⁹⁾. Ἡ μόνη βαθεῖα μεταβολὴ τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς de Gaulle θὰ εἰσαγάγῃ ἐντὸς τῶν πολιτικῶν ἡθῶν τῆς Χώρας εἶναι, βασικῶς, ἡ, διὰ τῆς θέσεώς του ἐναντι τῆς Ἀμερικῆς, ἐκμετάλλευσις αὐτῶν τῶν περιθωρίων πρὸς διάδοσιν τοῦ «γκωλλικοῦ μύθου ἐντὸς τοῦ τρίτου Κόσμου»⁽³⁷⁰⁾. Κατὰ τὸ ταξίδιον εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν «ὁ στρατηγὸς de Gaulle ἀποβαίνει ὁ μόνος ἀνταγωνιστὴς τοῦ Fidel Castro» θὰ δηλώσῃ εἰς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν της. Παραλλήλως, τὸ χάος ἐντὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Κόσμου ἐκ τῆς βαθείας ἀντιθέσεως Ρωσίας καὶ Κίνας δίδει δυνατότητα νέων ἐλιγμῶν. Ὁ γκωλλισμὸς ἐκμεταλλεῖται καὶ τὰ νέα περιθώρια.

2. Ὁ γκωλλισμὸς καὶ τὸ κομμουνιστικὸν μπλόκ.

Α'. Διὰ τὸν στρατηγὸν de Gaulle ἡ ὑπάρχουσα ἀντίθεσις μεταξὺ δυτικοῦ καὶ Ἀνατολικοῦ Κόσμου δὲν εἶναι αἰωνία⁽³⁷¹⁾. Ἡ πολιτικὴ, ἄρα, τῶν μεγάλων Κρατῶν πρέπει νὰ ἐπιβηθῇ τὴν ἐξέλιξιν πρὸς τὴν σμίκρυνσιν τῆς ἀντιθέσεως καὶ εἰς τὴν ἐδραίωσιν ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης. Διὰ τοῦτο ἡ Γαλλία θὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Κομμουνιστικὴν Κίναν καὶ θὰ ψηφίσῃ τὴν εἰσοδὸν της εἰς τὸν Ο.Η.Ε. Διὰ τοὺς Ἀμερικανούς, ἡ ἀντίθεσις Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως θὰ ἀποτελῇ, δι' ἄρκετον ἀκόμη καιρὸν, τὸν ἄξονα τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς καὶ ἡ ἔμπνευσις ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον θὰ ἔλθῃ μετὰ μακρὸν, ἀπροσδιόριστον χρόνον ἀποτελεῖ ἀπασχόλησιν τῆς προφητείας καὶ ὄχι τῆς πολιτικῆς. Διὰ τῶν δύο ἀνωτέρω γραμμῶν καὶ οἱ δύο ἐκφρασταὶ τῶν διατείνονται ὅτι ἐνισχύουν τὸν Δυτικὸν Κόσμον. Καὶ οἱ δύο ἐπίσης νομίζουν ἀντιστοίχως, διὰ τὴν γραμμὴν ἐκάστου, ὅτι ἀδυνατεῖ ἢ ὅτι μειώνει τὴν ἠθικὴν ἀκτινοβολίαν του. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle κρίνει, ὡς εἶδομεν, «προσκαίρως» χρήσιμον τὴν Ἀτλαντικὴν συμμαχίαν⁽³⁷²⁾, διότι ὑπάρχουν προσκαίρως εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Κίναν καθεστῶτα κομμουνιστικά. Ἐλπίζων εἰς μίαν «φιλελευθεροποίησιν τοῦ κομμουνιστικοῦ μπλόκ» ἐλπίζει καὶ «εἰς μίαν ὁμαλοποίησιν τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς».

Β'. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὁ στρατηγὸς De Gaulle, ὦν πάντοτε ἀδιάλλακτος εἰς θέματα ἀρχῆς, ὡς ἀπέδειξεν ἡ κρίσις τοῦ Βερολίνου (1961) ἔχει μόνιμον φροντίδα νὰ ἀναζητήσῃ τὰ σημεῖα συμφωνίας μετὰ τὴν

369. J.Chapsal, ἔ.δ., σελ. 497.

370. J.Daniel, Le Monde 5 Φεβρουαρίου 1964.

371. Ὅρα καὶ ἄρ. F.G'oguel, Dix annes de restauration de l'etat, France-Forum, 1968, σελ. 8 ἐπ., εἰδικῶς τὰ περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

372. De Gaulle, μήνυμα εἰς τὸ Κοινοβούλιον 11ης Δεκεμβρίου 1962.

Ρωσίαν, διότι, διὰ τὴν ἐξελιχθῆ πρὸς τὸ ὁμαλότερον ἢ διεθνῆς κατάστασις, οἱ Παρίσιοι «διὰ τὴν συνομιλήσουν μετὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀπευθύνονται ἀναγκαίως εἰς τὴν Μόσχαν» (373). Τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα εἶναι καὶ τοῦτο μέρος τῆς Εὐρώπης. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle δὲν λησμονεῖ τὴν Εὐρώπην ἀπὸ Ἀτλαντικοῦ μέχρι Οὐραλίων(374). Ἡ δημιουργία μιᾶς Ἀτλαντικῆς Κοινότητος (Communauté Atlantique καὶ ὄχι Alliance Atlantique τὴν ὁποίαν ἀποδέχεται) ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀποευρωπαϊσμόν τοῦ «ἡμίσεος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης», καὶ πρὸς διαρκῆ ἀπεμπόλησιν τῆς ἐνοποιήσεως ταύτης μετὰ τὸ ἀνατολικὸν τεμάχιόν της, κάποτε φιλελευθεροποιούμενον. Ἡ ἰδεολογικὴ διαμάχη μεταξὺ τῶν δύο γιγάντων τοῦ κομμουνιστικοῦ μπλόκ δίδει ὡς εἴπομεν πρόσθετα περιθώρια ἐλιγμῶν εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν. Αἱ φυγόκεντροι τάσεις ὀρισμένων δορυφόρων (Ρουμανία) ἢ ἄλλων σοσιαλιστικῶν χωρῶν, ὄντων ἀνεξαρτήτων (Γιουγκοσλαβία), θὰ δίδουν πάντοτε εὐκαιρίαν ἐπιβεβαιώσεως τῆς μονίμου γραμμῆς τοῦ γκαλλισμοῦ, τῆς ἐκ τῶν ἔσω τήξεως τῶν συμμαχιῶν, τῶν μπλόκ καὶ τῶν ἰδεολογικῶν φραγμάτων. Ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἐννοίας κεῖται τὸ ταξίδιον τοῦ στρατηγοῦ De Gaulle εἰς τὴν Ρουμανίαν τὸν Μάϊον τοῦ 1968, καθὼς καὶ τὸ ταξίδιον τοῦ Chaban-Delmas ὡς πρωθυπουργοῦ τὸν Ἀπρίλιον (22-25) τοῦ 1971 εἰς Γιουγκοσλαβίαν. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπεδίωξεν εἰς τοὺς ἐπισήμους λόγους τὴν ὑπογραμμιστὴν τὸν ἀναμφισβήτητον, ἄλλωστε, ρόλον τοῦ Προέδρου Τίτο εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐπίσης δὲ καὶ τὴν συνδέσιν τὸν τιτοῖσμόν πρὸς τὸν γκαλλισμόν καὶ τῶν δύο κινημάτων πηγαζόντων ἐκ τῆς δράσεως δύο «ἱστορικῶν» ἀνδρῶν καὶ τῆς ἀντιστάσεως, ἢ ὁποία εἶχεν ὡς πολιτικὴν προέκτασιν τὴν ἀνεξαρτησίαν. Τοῦτο ἐπεχειρήθη, ἐπίσης, ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ὅσον ἀφορᾷ τὸν Μαοῖσμόν. Ὁ ἴδιος, δέ, τόνος ἐδίδετο εἰς τὰς προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦ Pompidou εἰς Πεκῖνον (10-17 Σεβρίου 1973)(375).

373. Λόγος τοῦ de Gaulle εἰς Μόσχαν, 20 Ἰουνίου 1966.

374. Ὁρα C. de Murville, L' Europe de l' Est: la détente εἰς βιβλίον του Une politique étrangère 1958-1969, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 191-233. Εἰδικῶς σελ. 212: «τὸ μέγα ἐνδιαφέρον (τῆς Γαλλίας) στρέφεται εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν διμερῶν σχέσεων ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων...». Εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν πολλῶν ἀζιμουθίων, ἐκφραζομένη δι' ἄλλων λέξεων.

375. Ἡ ὁμοιότης τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεών των ἔχει καὶ ἄλλοτε ἐπισημανθῆ: «θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χαράξωμεν μιὰν παράλληλον μεταξὺ de Gaulle καὶ Tito: καὶ οἱ δύο ἐμπνέονται ἐφ' ἐνὸς ἀποκλειστικοῦ ἔρωτος διὰ τὴν πατρίδα των, καὶ οἱ δύο στρέφονται πρὸς τὰς μεγάλας καὶ διεθνεῖς προοπτικὰς, παρὰ πρὸς τὰς καθημερινὰς οἰκονομικὰς πραγματικότητας, ὁ de Gaulle τὴν τελευταίαν 10ετίαν ὅπως ὁ Tito ὀνειρεύονται ἕνα τρίτον κόσμον, τὸν ὁποῖον καὶ ἀντιθέτουν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν Blocs καὶ θεωροῦν τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν ὡς τὸ ἐπιτακτικώτερον μέλημα. Εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις ὁ Tito, ὡς καὶ ὁ de Gaulle, ἀνακαλύπτει τὰ προβλήματα ὅταν ἀποβαίνουν αἰχμηρὰ καὶ χρησιμοποιεῖ ἐνσυνειδήτως τὴν

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α'. Ἡ 5η Δημοκρατία εἶναι ἀνεξιτήλως ἐσφραγισμένη ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς. Ἡ συμβολή, ἐξ ἄλλου, τῆς ἀλγερινῆς κρίσεως ὡς στοιχείου «περιστασιακοῦ» συντελέσαντος εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ καθεστώτος εἶναι ἐπίσης ἀναμφισβήτητος. Οἱ παράγοντες, ὅμως, οὗτοι—προσωπικότης τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle καὶ ἀλγερινῆ κρίσις— δὲν θὰ ἤρκουν διὰ νὰ ἐρμηνεύσουν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ γκωλλισμοῦ. Τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle πίπτοντος ἢ τῆς ἀλγερινῆς κρίσεως ληγοῦσης, ὁ δρόμος θὰ ἦτο ἐλεύθερος πρὸς μίαν ἐπάνοδον εἰς τὴν πεπατημένην τῶν παλαιῶν Δημοκρατιῶν. Τοιοῦτον τι δὲν συνέβη. Ὁ Léo Hamon ἀρνούμενος τὸν ντετερμινιστικὸν χαρακτήρα τοῦ γκωλλισμοῦ, ἤτοι τὴν ἀδήριτον ἀναγκαιότητα τῆς ἐπιβολῆς του, τὴν θεωρεῖ παρ' ὅλα ταῦτα κατὰστασιν ὄχι τυχαίαν ἀλλά, τοῦναντίον, ἐξόχως σημαντικὴν τῆς σημερινῆς εἰς τὴν γαλλικὴν κοινωνίαν ἀλλαγῆς⁽³⁷⁶⁾. Ἐπιχειρῶν δὲ μίαν ἱστορικὴν σύνθεσιν καταλήγει νὰ ὀρίζῃ τὸν γκωλλισμὸν ὡς ἓνα συνδυασμὸν ἱστορικῶν συγκυριῶν αἱ ὁποῖαι καὶ τὸν ἐπέβαλεον⁽³⁷⁷⁾.

Ἡ γαλλικὴ Κοινωνία τῶν τελευταίων ἐτῶν διαφέρει σημαντικώτατα ἀπὸ τὴν τοιαύτην τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος. Δημογραφικῶς, παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς ἠδὲξήθη κατὰ ἓν τέταρτον ἐντὸς μιᾶς εἰκοσαετίας. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ γεωγράφου Pierre George, τὴν ἐπομένην τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου εἰς Γάλλος εἰς τοὺς δύο ἦτο ἀγρότης, «ἄνθρωπος τῆς γῆς». Τὸ 1968 ὑπολογίζεται εἰς γάλλος εἰς τοὺς ἕξ ἀσχολούμενος μὲ τὴν γεωργίαν (14,9%) κατὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦ Francois Goguel. Ἀπὸ τοῦ 1954 μέχρι τοῦ 1968, κατὰ τὸν ἴδιον, ἡ ἀναλογία τῶν Γάλλων τῶν κατοικούντων ἐντὸς πόλεων ἄνω τῶν 100.000 ἀτόμων ἐπῆδησεν ἀπὸ 26,2 εἰς

ἀπειλὴν ἀποχωρήσεως, ἀντιμετωπίζων, ὅμως, θαρραλέως τὰ γεγονότα — παράδειγμα ἢ στάσις του κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν φοιτητῶν εἰς τὸ Βελιγράδιον τὸ 1969» (βρα Figaro 23.10.70, Celui qui a osé dire non à Staline, ὑπὸ Sacha Simon). Εἶναι, ἄλλωστε, καταφανὴς ἢ προσπάθεια ἐπιφανῶν γκωλλιστῶν νὰ συνδέσουν τὸν γκωλλισμὸν μὲ τὰ μεγάλα ἰδεολογικὰ ρεύματα τοῦ αἰῶνος. Οὕτως, ὁ Chaban Delmas καὶ πάλιν, ἐπισκεπτόμενος τὴν Κίναν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1973, ἐδήλωνεν ὅτι εἰς τὸν Μαοϊσμὸν ὑπάρχει μιὰ πλευρὰ συγκλονιστικὴ, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνδρες οἱ πολεμήσαντες καὶ ὑπηρετήσαντες εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, δύνανται ἄριστα νὰ ἐννοήσουν. Δηλοῖ δὲ ὅτι ὁ de Gaulle θὰ ἦτο ὁ πρῶτος ἀρχηγὸς δυτικῆς δυνάμεως, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπισκέπτετο τὴν Κίναν ἐὰν ὁ θάνατος δὲν ἐπενέβαιεν (ἴδ. ἐφ. Le Monde τῆς 1ης Ἰουνίου 1973).

376. Ὅρα ἄρθρ. F.Goguel εἰς Enc. Univer., τόμος 7ος ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ γκωλλισμοῦ (Signification du gaullisme), σελ. 300.

377. Ὅρα L. Hamon, Legs, Actualité et finalité de la politique française, Revue française de Science Politique XV, 5 Ὀκτωβρίου 1965, σελ. 987-988.

41,2 %. Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς 48 % τὸ 1936 καὶ 46,8 % τὸ 1946 κατέπεσεν εἰς 33,8 % τὸ 1968. Ὁ δείκτης αὐξήσεως ὁ πλέον ὑψηλὸς ἐντὸς τῶν κοινωνικοεπαγγελματικῶν τάξεων, εἶναι ὄχι ὁ τῶν ἐργατῶν (36,6 % τὸ 1962, 37,7 % τὸ 1968) ἀλλὰ ὁ τῶν στελεχῶν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν ὑπαλλήλων (ἀπὸ 24,3 εἰς 29,5 κατὰ τὴν ἴδιαν περίοδον), γεγονός τὸ ὁποῖον, ὅτιδήποτε ἄλλο, παρὰ εἰκόνα προϊούσης προλεταριοποιήσεως τῶν μαζῶν ἀποδεικνύει. Κατὰ τὰς ἀναλύσεις τῶν ἀνωτέρω, εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1969 κατὰ τὸν 2ον γύρον (15 Ἰουνίου) 40 % τῶν ἐργατῶν ἀκολουθοῦν τὸ σύνθημα ἀποχῆς τοῦ Κ.Κ.Γ. ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι διαμοιράζονται μεταξὺ Pompidou καὶ Poher μὲ ἐλαφρὰν ὑπεροχὴν τοῦ δευτέρου. Διαπιστοῦται ἄρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἡ γαλλικὴ ἐργατικὴ τάξις πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ ἔχη κατακτηθῆ ἀπὸ μίαν ἰδεολογίαν ἐπαναστατικὴν. Τὸ δὲ κομμουνιστικὸν κόμμα εἰς θανάσιμον ἀντίθεσιν εὕρισκόμενον μὲ τὰς ομάδας τῆς Ἰσχυρῆς ἀριστερᾶς (gauchistes) τοποθετεῖ τὴν διεκδικητικὴν δρᾶσιν τῶν ἐργατῶν οἱ ὁποῖοι τὸ ἀκολουθοῦν ἐντὸς τῆς «ὀμαλότητος» καὶ «ἀποτελεσματικότητος» τὴν ὁποῖαν ἐγγυᾶται ἡ Γεν. Συν. Ἐργατῶν Γαλλίας ὑπὸ τούτων ἐλεγχομένη.⁽³⁷⁸⁾

Β'. Ἡ κατάρρευσις τῶν πλαισίων τῆς παραδοσιακῆς κοινωνίας, ἐπιταχυνθεῖσα καὶ διὰ τῆς ἀνωτέρω ἐπισημανθείσης δημογραφικῆς ἐκρήξεως καὶ «εἰσβολῆς» τῶν ἀγροτῶν εἰς τὰς πόλεις, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς, ἔδρασεν ραγδαίως ἐπὶ τῶν μέσων καὶ τῶν τρόπων πληροφόρησεως. Τοιοῦτοτρόπως τὸ φαινόμενον προσωποποιήσεως (personnalisation) τῆς ἐξουσίας συντεινούσης καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle, ἐπετάθη. Εἰς τὴν 4ην Δημοκρατίαν ἐπεσημάναμεν, παρὰ τὸ γενικὸν κλίμα, «ἀπεικάσματα» τῆς ἀνωτέρω ἐξελίξεως (παράδειγμα ὁ Antoine Pinay καὶ ὁ Mendés France) συνεχιζομένης καὶ σήμερον. Ἄν εἰς τὸν μεσαῖον τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν θεολογίαν, ὄντα ὑπηρεταὶ ταύτης, ὁ μέσος γάλλος ἀντιλαμβάνεται, μετὰ τῆς μεγαλυτέρας παντός, ἴσως, ἄλλου Εὐρωπαίου εὐκολίας, ὅτι τὰ πάντα σήμερον ἀπέβησαν ἐξαρτήματα τῆς πολιτικῆς. Ἰσως τὸ ρεῦμα τῶν ἀδιαφόρων (apolitiques) νὰ εἶναι, ἐπίσης, μέγα. Πρέπει ὅμως νὰ διερωτηθῶμεν μήπως ὁ «ἀπολιτισμὸς» εἶναι καὶ οὗτος μορφή πολιτικῆς στάσεως, συμβιβαζομένης, ἄνευ δυσκολίας, μὲ τὰ συντηρητικὰ σχήματα ζωῆς καὶ πολιτικῆς ἐκφράσεως. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ ἀπολιτισμὸς τῶν γάλλων, μᾶλλον εὐνοεῖ τὸν σύγχρονον γκαλλισμὸν ἢτοι τὸν γκαλλισμὸν τῶν ἐπιγόνων. Ὁ γκαλλισμὸς τῶν ἡμερῶν μας «προσωποποιούμενος» εἰς τὴν ἐξουσίαν, μέχρι πρὸ τινος, διὰ τοῦ Pompidou, κατέχει τὴν συντηρητικὴν πτέρυγα τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ζωῆς. Γοητευθὲν ἐπὶ μακρὸν καὶ συγκρατούμενον ἐκ τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀντιστάσεως καὶ Ὑμνητοῦ τῆς «συμμετοχῆς», τὸ τμήμα τῆς Ἀριστερᾶς—

378 Ὁρα F. Goguel, ὡς εἰς ὑπ. 376.

τὸ «παγιδευόμενον» ὑπὸ τούτου—επανέρχεται ἀπὸ τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν τοῦ 1969 εἰς τὰς φυσικὰς προτιμήσεις του, ἐνῶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἔν τμημα τῆς ἄκρας Δεξιᾶς ὑπὸ τὸν Tixier Vignancour προσήρχετο εἰς τὸν Pompidou.

Ἐπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ γκωλλισμὸς τείνει σήμερον εἰς τὴν παγίωσιν πολιτικῆς παρατάξεως, διατεθειμένης νὰ ἀναχθῆ πρὸς τὸ Κέντρον δι' ἐκχωρήσεων πρὸς τοὺς «Εὐρωπαϊούς» καὶ ἀποβλεπούσης νὰ δημιουργήσῃ διὰ τῶν συμμαχιῶν—ἀπορροφήσεων, ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ χώρου, τὴν παράδοσιν ἑνὸς δεσπόμενου κόμματος (parti) ἢ μᾶλλον δεσποζούσης συμμαχίας (coalition dominante) δυναμένης διὰ τοῦ προβαδίσματος ἐναντι τῶν ἀντιπάλων τῆς, νὰ τροφοδοτήσῃ τὸ «πλειοψηφικὸν γεγονός» καὶ νὰ διαχύσῃ ἐντὸς τοῦ ἔθνικοῦ σώματος τὰς κατευθύνσεις τῆς, τὸ «δόγμα» τῆς, διὰ καθιέρωσιν μιᾶς ἐπισήμου ἰδεολογίας³⁷⁹). Εἰς τὸ Συνέδριον ἐξ ἄλλου, τοῦ Στρασβούργου, ἡ Ἐνωσις διὰ τὴν 5ην Δημοκρατίαν (19-23 Νοεμβρ. 1971) παρὰ τὴν ἐμφανῆ προσπάθειάν τῆς νὰ παρουσιασθῆ ὡς «Κίνημα», ὡς παραμένουσα δηλαδὴ ἐντὸς τῶν ἡρωικωτέρων παραδόσεων τοῦ «ἱστορικοῦ» γκωλλισμοῦ, δὲν κατόρθωσε νὰ πείσῃ. Ὁ Bruneau, εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ὠρίζεν τὸ Κίνημα, ἀπὸ πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως, ὡς μίαν ἀνοργάνωτον, αὐθόρμητον τάσιν, ἐπαναστατικοῦ χαρακτῆρος, τὸ ὅποιον δύναται νὰ καλύψῃ ὀλόκληρον γενεάν. Ἐπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὁ γκωλλισμὸς παύει νὰ εἶναι Κίνημα. Ὁργανοῦται σταθερῶς καὶ χάνει εἰς αὐθορμησίαν. Ἡ γενεὰ τὴν ὁποίαν ἐκάλυπεν ὡς μορφὴ συλλογικῆς δραστηριότητος, τεινύσῃ εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἰδεῶν, παρέρχεται. Ἐκ τῆς νέας γενεᾶς προσελκύει, περισσότερο, τοὺς τεχνοκράτας, τοὺς ἐραστὰς τῆς «efficacité» (ἀποτελεσματικότητος) καὶ ὀλιγώτερον τοὺς γενικώτερον προβληματιζομένους.

379. Ἡ ἄποψις αὐτὴ περὶ «δεσποζούσης συμμαχίας» εἶναι ἡ τοῦ Duverger. Οὗτος ἐπισημαίνει τὰς μακροχρόνιους εὐθύναις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἰς λίαν διεισδυτικὸν ἄρθρον εἰς τὴν ἔφημερίδα Le Monde [τῆς 20.10.1970, καθώριζε τότε καὶ τὸν σημερινὸν χαρακτῆρα τῆς. Ἡ ἀντιπολίτευσις λόγῳ τῆς ἐνώσεως τῆς πλειοψηφίας τῶν κεντρῶν μὲ τοὺς γκωλλιστὰς, λόγῳ τῶν διαιρέσεων τῆς σοσιαλδημοκρατίας, καθυστεροῦντο πρὸς μίαν ἐξισορρόπησιν τοῦ μονοπωλίου τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ γκωλλισμοῦ, διὰ τῆς ἐκτὸς τῆς Βουλῆς δράσεως διὰ τῶν συνδικάτων (κατὰ βᾶσιν τῆς C.G.T.), τοῦτο ἀπετέλει καὶ φαινόμενον ἀνάλογον, μολοντί ἀντιστρόφου ἐσωτερικοῦ περιεχομένου μὲ τὰ εἰς Σουηδίαν συμβαινόντα: τὸ μονοπώλιον τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐξουσίας, ἐξισορροπεῖται ὄχι ἀπὸ τὴν δράσιν τῶν ἀστικῶν κομμάτων - διηρημένων καὶ ἀδυνάτων - ἀλλ' ἀπὸ τὴν τοιαύτην τῆς παντοδυνάμου ἐνώσεως Ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁποία δράσις ὑποχρεοῖ τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑπολογίσῃ εἰς τὰς θέσεις τῆς ἀνωτέρω, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τῆς καὶ τὰς συντηρητικὰς ἀπόψεις προκειμένου νὰ καταλήξῃ εἰς τελικὰς ἀποφάσεις (ὄρα Duverger, quelle opposition, ἐφ. Le Monde 20.10.71). Ὁρα ἐπίσης τὰ ἀφορῶντα τὴν bipolarisation, M. Duverger, La démocratie sans peuple νέα ἔκδ. 1971, Seuil (εἰς ἐπίλογον), σελ. 247-253.

Ἐπανερχόμεθα εἰς ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Georges Pompidou εἰς τὸ Συνέδριον Λίλλης, τὸ 1967.⁽³⁸⁰⁾ Ὁ σύγχρονος κυβερνητικὸς γκωλλισμὸς εἶναι περισσότερον μία «τεχνικὴ» διοικήσεως, καὶ ὀλιγότερον ἓν κοινωνικὸν κίνημα. «Ἐκλογικῶς ἀποτελεῖ ἓνα συναγερμὸν, μίαν συνάθροισιν. Κοινοβουλευτικῶς μίαν συμμαχίαν»⁽³⁸¹⁾.

Γ'. Ὁ Gabriel Tarde, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Gaston Bouthoul εἶχεν διατυπώσει τὴν θεωρίαν τῆς «λογικῆς μονομαχίας»⁽³⁸²⁾. Ὑπεδήλωνε διὰ τῆς ἀνωτέρω ἐκφράσεως ὅτι ὁσάκις ἓν σοβαρὸν πρόβλημα τίθεται, αἱ γινώμαι, παρὰ τὰς οἰασδῆποτε διαφορὰς τῶν, καταλήγουν εἰς τὸ νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὰ δύο στρατόπεδα: τοῦ ὑπὲρ καὶ τοῦ κατὰ. Ὁ Maurice Duverger συμπληρῶν τὴν ἀνωτέρω θέσιν διαπιστοῖ ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα τείνει πάντοτε νὰ λειτουργῇ ὡς δικομματικόν. Εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ βασικὴ προσφορὰ τοῦ γκωλλισμοῦ: δεσπόζων ἐντὸς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ζωῆς, ἐξαναγκάζει τοὺς ἀντιπάλους του εἰς μίαν παράλληλον συμμαχίαν προκειμένου νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουν. Πρόσφατον παράδειγμα αἱ ἐκλογαὶ τοῦ Μαρτίου 1973. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα πλειοψηφικὸν τῶν δύο γύρων, ἄδικον διὰ τὴν ἀντιπολίτευσιν, εὐνοεῖ ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον, τὴν συνένωσιν.⁽³⁸³⁾

380. Πρβλ. καὶ A. Therine, ὅροι ὡς «Κίνημα» κλπ. προϋποθέτουν ὅτι τῆς θεωρίας προέχει ἡ πράξις...» (Λεξικὸν Robert, τόμος 4ος, σελ. 531).

381. Ὅρα καὶ R. René, *La droite en France*, σελ. 295.

382. *Sociologie de la politique* ὑπὸ G. Bouthoul ἐκδ. que sais-je, ἀρ. 1189, σελίς 79.

383. Τὸ διάταγμα τῆς 13ης Ὀκτωβρίου 1958, ἀφορῶν τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν, ὠρίζεν εἰς τὰ ἄρθρα 1, 4 καὶ 5: «οὐδεὶς δύναται νὰ ἐκλεγῇ εἰς τὸν πρῶτον γύρον ἐὰν δὲν συγκεντρῶνῃ: 1) τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ψηφισάντων, 2) ἀριθμὸν ψήφων ἴσον πρὸς τὸ 1/4 τῶν ἐγγεγραμμένων». Αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις συνεπληρώθησαν δι' ἐνὸς νόμου υἱοθετηθέντος ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, παρὰ τὴν ἐχθρότητα τῆς Γερουσίας, ἡ ὁποία τὸν εἶχεν δις ἀποκρούσει. «Οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι ὑποψήφιος εἰς τὸν 2ον γύρον ἐὰν δὲν ἦτο εἰς τὸν πρῶτον καὶ ἐὰν δὲν ἐπέτυχεν ἀριθμὸν ψήφων τοῦλάχιστον ἴσον πρὸς τὸ 10% τῶν ἐγγεγραμμένων. Εἰς ἣν περίπτωσιν εἷς μόνον ὑποψήφιος πληροῖ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις, ὁ ὑποψήφιος ὁ ἔχων ἐπιτύχει τὸν ἀμέσως μεγαλύτερον ἀριθμὸν ψήφων εἰς τὸν πρῶτον γύρον, δύναται νὰ παραμείνῃ κατὰ τὸν δεύτερον. Εἰς ἣν περίπτωσιν οὐδεὶς ὑποψήφιος πληροῖ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις, οἱ δύο ὑποψήφιοι οἱ ἐπιτυχόντες τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ψήφων εἰς τὸν πρῶτον γύρον δύναται νὰ παραμείνουν εἰς τὸν δεύτερον» (νόμος τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1966). Ἡ «τεχνικὴ» αὕτη μεταρρύθμισις δὲν ἔμεινεν ἄνευ πολιτικῶν ἐπιπτώσεων. «Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου κανόνος συντελεῖ πράγματι αἰσθητῶς εἰς τὴν κρυστάλλωσιν τῶν τάσεων τῆς διπολικότητος, εὐνοηθεισῶν ἤδη διὰ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ δύο ἐλθόντες ἐπὶ κεφαλῆς ὑποψήφιοι εἰς τὸν πρῶτον γύρον, δύναται νὰ διεκδικήσουν τὴν προεδρίαν εἰς τὸν δεύτερον. Μερικοὶ ἀριθμοὶ καταδεικνύουν ἐπακριβῶς τὴν σημειωθεῖσαν ἐξέλιξιν: κατὰ τὸ 1962 ἐπισημαίνομεν 223 «μονομαχίας» ἐπὶ 369 ἀπὸ τὰς ἐκ τοῦ πρώτου γύρου ἐναπομεινάσας ἔδρας, ἦτοι τὸ 60,43% τούτων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1967 τὸ ποσοστὸν τοῦτο ἀνῆλθεν εἰς 84,17 (335 μονομαχίαι διὰ

Και κατά τὸν προσεχῆ, ὅμως, χρόνον ἡ συμμαχία αὕτη εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀντιπολιτεύσεως θὰ διαδραματίζῃ σπουδαιότατον ρόλον ὅσον ἀφορᾷ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς διὰ τῆς ὑποδείξεως κοινῆς ὑποψηφίου εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀριστερᾶς. Αἱ πλειοψηφίαι εἶναι πρωτίστως προεδρικαὶ καὶ δευτερευόντως κοινοβουλευτικαί. Παρὰ τὴν ἔκλαμπιν τοῦ Poher αἱ κεντρῶαι συμμαχίαι δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν τύχην, ἡ δὲ ἀποτυχούσα ἀπόπειρα τοῦ Schreiber νὰ ἀνανεώσῃ τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα καὶ δι' αὐτοῦ τὸ ὄνειρον τοῦ Gaston Defferre τοῦ Horizon 80, δίδει μεγαλυτέραν εὐκολίαν κινήσεων εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ François Mitterrand ὡς αὕτη ἐξεδηλώθη διὰ σειρᾶς πολιτικῶν ἐνεργειῶν μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἐκλογικὴν συνεργασίαν ἐπὶ κοινῆς Προγράμματος μετὰ τῶν κομμουνιστῶν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου 1973. «Ἐν κόμμα, πάντως, εἶναι ἀνύπαρκτον ἐὰν δὲν διαθέτῃ ἕναν ὑποψήφιον φερέγγυον διὰ τὴν προεδρίαν», ἐδήλωνεν τὸν Μάρτιον τοῦ 1971 ὁ G. Pompidou.

Ὁ γκαλλισμὸς διὰ τῶν συμμαχιῶν του καὶ διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν—λυδίας λίθου τοῦ πολιτεύματος—κατάρθωσε νὰ διασπᾶσθαι τὸ κύκλωμα τῆς ἐναλλαγῆς ἐνὸς «δημοκρατικοῦ» πολιτεύματος δι' ἐνὸς «αὐταρχικοῦ» καὶ νὰ ὀδηγηθῇ εἰς μίαν διπολικότητα τῶν δυνάμεων, ἐξαφανιζομένων τῶν σχηματισμῶν μικρᾶς ἀπληξίσεως. Βαίνομεν μᾶλλον

---

398 ἔδρας). Τὸν Ἰούνιον 1968 προσήγγισεν τὰ 85,12 % (269 μονομαχίαι διὰ 316 ἔδρας)» (ἴδε Dossier τῆς ἐφ. Le Monde ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου 1973, σελ. 31). Ὡς πρὸς τὸ ἄδικον τοῦ συστήματος διὰ τὴν ἀντιπολίτευσιν, ὠρισμένα ἀριθμητικὰ δεδομένα εἶναι ἐνδεικτικά: τὸ 1958 εἰς γκαλλιστῆς ἀντεπροσώπευεν κατὰ μέσον ὄρον 18.387 ψήφους, ἐνῶ εἰς κομμουνιστῆς βουλευτῆς 388.220, ἥτοι εἰκοσαπλασίους καὶ πλεόν. Τὸ 1962 (περιωρισμένοι ἐκλογικαὶ συνεννοήσεις εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀριστερᾶς), εἰς γκαλλιστῆς βουλευτῆς ἀντιπροσώπευεν 25.570 ψήφους, ἐνῶ εἰς κομμουνιστῆς 97.640. Τὸ 1967 (ἡνωμένη ἐκλογικῶς ἡ Ἀριστερά), 44.468 ψῆφοι διὰ τὸν γκαλλιστὴν καὶ 69.980 διὰ τὸν κομμουνιστὴν. Τὸ 1968 (ψῆφος φόβου λόγῳ τῶν γεγονότων τοῦ Μα ου): 34.282 ψῆφοι δι' ἕνα γκαλλιστὴν καὶ 134.350 δι' ἕνα βουλευτὴν κομμουνιστὴν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν καταφαίνεται ἡ φύσις τῆς «ἀντιπροσωπευτικότητος», τὴν ὁποίαν ἐξασφαλίζει τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα καὶ ἡ ἀνισορροπία τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐδρῶν, ἀνισορροπία προφανῶς ὀλιγώτερον σοβαρά, ὅταν ἡ ἀντιπολίτευσις εἶναι ἡνωμένη εἰς τὸν δεῦτερον γύρον (1967) καὶ μεγίστη ὅταν βαδίζει διεσπασμένη εἰς τὸ καθαρτῆριον τοῦ δευτέρου γύρου. Τὸ 1946 π.χ. ἡ Dordogne ἐκλέγει δύο κομμουνιστὰς, ἕνα ριζοσπάστην, ἕνα σοσιαλιστὴν καὶ ἕνα Λαϊκὸν Δημοκράτην (M.R.P) οἱ ὅποιοι συνεκέντρωσαν 191.255 ἐκ τῶν 193.585 ἐγκύρων ψηφοδελτίων. Τὸ ποσοστὸν τῶν μὴ ἀντιπροσωπευομένων ἐκλογέων ἦτο 1,20%. Τὸ ἴδιον διαμέρισμα ἐκλέγει τὸ 1967 (περίοδον εὐνοϊκὴν διὰ τὴν Ἀριστερὰν λόγῳ ἐνώσεως) ἕνα γκαλλιστὴν, ἕνα ριζοσπάστην καὶ δύο σοσιαλιστὰς. Οἱ τέσσαρες ἀντιπροσωπεύουν 119.360 ἐκ τῶν 209.752 ἐγκύρων ψηφοδελτίων. Ἦτοι 43,09% τῶν ψηφοφόρων δὲν ἀντιπροσωπεύονται (ἴδε Dossier τοῦ Monde ὡς ἀνωτέρω). Αἱ «ἀβλεψίαι» ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν ὀρίων τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν (εὐνοια ἐμπροσώπησης διὰ ἀραιοκατωκημένα καὶ ἀγροτικὰ διαμερίσματα εἰς βᾶρος τῶν πυκνοκατοικημένων καὶ ἐργατικῶν) ἐπιτείνει τὴν ἀνισότητα.

εις ὅ,τι ὁ Chaban-Delmas ἀπεκάλει τὸν Ἰούνιον τοῦ 1969, τέλος τοῦ πολέμου τῶν Δημοκρατιῶν. Ὅλοι δέχονται τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν τοῦ προέδρου καὶ οὐδεὶς εἰς τὸ βάθος, λυπεῖται διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν μικροτέρων κομμάτων ἢ οὐδεὶς ἀρνεῖται τὰ ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα τῆς ἀμέσου προεδρικῆς ἐκλογῆς. Οἱ τασσόμενοι ὑπὲρ τῶν «ἐπαναστατικῶν μεταρρυθμίσεων» ἀντιλαμβάνονται, κάλλιστα, ὅτι μόνον διὰ τῆς εἰσόδου εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Ἡλυσίων ἐνὸς παντοδυνάμου προέδρου τῶν ἀπόψεών των, δύναται νὰ ἐλπίσουν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν μεταρρυθμίσεών των. Ὁ γκωλλισμὸς ἀπὸ τὴν πλευρὰν του—ἀποτυχῶν νὰ σταθῇ ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου ὡς βιοθεωρία μεταξὺ κομμουνισμοῦ καὶ καπιταλισμοῦ—περιορίσθη εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς βάθος, βεβαίως, χρόνου, εἰς τὴν κρυστάλλωσιν μιᾶς παρατάξεως, τύπου Torrgys, κατὰ τὰ ἀγγλικὰ πρότυπα (384). Ὁ Michel Debré ἔχει πλειστάκις ἐκδηλωθῆ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν. Διὰ τὴν ἀντιπολίτευσιν, εἰδικῶς τὴν μὴ κομμουνιστικὴν ἀριστερὰν ἀνέκλυτον βαρύνεται εὐθύναι. «Ἐὰν ἡ σοσιαλιστικὴ ἀριστερὰ δὲν ἀναλάβῃ τὰς εὐθύναις τῆς ἐγκαίρως, ἡ Γαλλία θὰ διαμοιρασθῇ διὰ τριάκοντα πέντε ἢ ἐξήκοντα ἔτη μεταξὺ, ἀφ' ἐνὸς δύο κομμάτων προερχομένων ἐκ τοῦ γκωλλισμοῦ, (τὸ ἐν συντηρητικὸν τὸ ἄλλο φιλελεύθερον) καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἀφ' ἑτέρου, τὸ ὅποιον οὐδέποτε θὰ λάβῃ πλειοψηφίαν», παρετήρει ὁ Mitterrand. Εἰς τὴν ἀποφυγὴν τούτου κατέτεινον αἱ προσπάθειαι τοῦ πρὸς συνένωσιν, στεφθεῖσαι ὑπὸ σχετικῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου 1973(385).

Ἡ 5ῃ Δημοκρατία ἐξωτερικῶς ἀποβαίνουσα περισσότερον «εὐρωπαϊκῆ», ἐσωτερικῶς ὀδηγεῖ εἰς μίαν διπολικότητα τῶν δυνάμεων ὅσον ἀφορᾷ, εἰδικῶς τὴν προεδρικὴν ἐκλογὴν. Εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν δὲν εἶναι ὁμως δυνατὸν νὰ συναγάγωμεν ἀπολύτους νόμους, ἢ νὰ προδικάσωμεν μετὰ τυφλῆς βεβαιότητος τὰς ἐξελίξεις ἐνὸς πολιτικοῦ φαινομένου. Αἱ ἐκπλήξεις δὲν ἀποκλείονται καὶ αἱ ἀνατροπαὶ τῶν προγνωστικῶν εἶναι πάντοτε πιθαναί.

Ἡ εἰς τὸ ἐτήσιον συνέδριον τοῦ U.D.R. (Nantes, 17-18 Νοεμβρίου 1973) ἐκλογὴ τοῦ Al. Sanguinetti ὡς γενικοῦ γραμματέως τοῦ κινήματος, ἀπηχεῖ τὴν ἐπικράτησιν ἐντὸς τούτου τοῦ «διδύμου» Debré καὶ Chaban Delmas. Ἡ συμμαχία τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, διὰ νὰ κρατοῦν τὰ ἡνία τῆς οὐσιαστικῆς ἐξουσίας τοῦ κόμματος, τοῦ δευτέρου ἐπιζήτησαντος καὶ

384. Ὅρα καὶ ἄρθρον τοῦ M.Bourdlin, L'heritage et le successeur, Le Monde 4-5 Μα ου 1969. Ἐπίσης ἄρα F.Borella, ἔ.δ., σελ. 108.

385. Ὅρα Express 23-29 Νοεμβρίου 1970. Ἐπὶ τῶν οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν μέτρων τοῦ Κοινῆ Προγράμματος, ἄρα τὰ ἐμπεριστατωμένα ἄρθρα τοῦ Φωτίου Σπαθοπούλου εἰς Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον 7-14 Φεβρουαρίου 1973.

λαβόντος τὸ χρῖσμα τοῦ ὑποψηφίου διὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαΐου 1974, δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται, ὅσον κι ἂν φαίνεται, παράδοξος. «Ἐρασταὶ τῆς τάξεως, τῆς δυνατῆς ἐξουσίας, τῆς ἀποφασιστικότητος κατὰ τὴν ἄσκησίν τῆς, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ καταγγείλουν τὸν κομμουνισμόν, τὰ στελέχη τοῦ U.D.R., ἔχουν, εἰς μερικὰ συνθήματα, τὰ τυπικὰ ἀντανακλαστικὰ τῆς συντηρητικῆς καὶ ἀντιδραστικῆς δεξιᾶς. Πιστεύοντα, ὅμως, καὶ εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα (efficacité), τὴν προαγωγὴν τῆς κοινωνίας, ὄνειρεύομενα ἓνα παράδεισον κοινωνικῆς ὁμοφωνίας καὶ μιᾶς εἰδυλλιακῆς “συμμετοχῆς”, φθάνουν μέχρι σημείου νὰ εὐχωνται, κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ Léo Hamon, τὴν παρέμβασιν τῶν μισθωτῶν-ἐργατῶν εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν διευθυντῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τὴν μεταβολὴν τῆς πάλης τῶν τάξεων εἰς μίαν ἀγγελικὴν “κοινωνικὴν ἐνότητα” κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ Olivier Guichard». Τοῦ de Gaulle καὶ τοῦ Pompidou ἀποχωρησάντων ἀπὸ τὴν περιπέτειαν τῆς ζωῆς, ἀντελήθησαν θολῶς, ὅτι μόνον αὐτὴ ἡ δυαρχία ἐξασφαλίζει ὅλας τὰς «ἀρετὰς» τοῦ κινήματος. Ὁ Debré τὴν ἀποφασιστικὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἰακωβινικὴν ἐθνικὴν ἀδιαλλαξίαν, ὁ Chaban, ὅπως καὶ ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ Pompidou, τὰ ἀνοίγματα πρὸς τὴν «νέαν κοινωνίαν» καὶ τὴν «αἰωνίαν νεότητα» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Maurice Druon. Ἡ ἀμφιβολία πάντως, τὸ παράδοξον καὶ ἡ ἀντίφασις συνυπάρχουν ἐντὸς τοῦ πνεύματος κάθε στελέχους τοῦ U.D.R. καὶ δὲν δύνανται νὰ συγκερασθοῦν εἰ μὴ διὰ τῆς συνθέσεως. Ἐχων ἐντὸς του, ἕκαστον, διαφόρους πηγὰς ἐμπνοῆς δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὸ δίλημμα παρὰ μόνον διὰ τῆς συμφιλίωσεως τῶν ἀντιθέσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν αἰσθάνεται ἀντινομίαν. Δυναμικόν, κατὰ τοῦτο, «ἀλλ’ ἀμφίβολον καθεστῶς ἢ 5η Δημοκρατία παρουσιάζεται τοιοῦτοτρόπως, ὡς ἐν ταῦτῳ, κατάληξις τῆς κρίσεως τοῦ παραδοσιακοῦ προτύπου καὶ ἡ ἀναζήτησις ἐνὸς τοιοῦτου πρὸς ἀντικατάστασιν» (386).

---

385. Ὅρα ἄρθρα André Passeron ἄρθρον εἰς Le Monde 20 Νοεμβρίου 1973, καθὼς καὶ P.Barrillon τῆς ἰδίας ἡμερομηνίας.

386. P.Avril, Le gouvernement de la France, ἔ.δ., σελ. 16.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Ὁ τὴν 2αν Ἀπριλίου 1974 ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ Προέδρου Pompidou ἔθεσεν ὡμῶς τὰ προβλήματα τῆς διαδοχῆς του καὶ τῶν θεσμικῶν ἀδυναμιῶν τῆς 5ης Δημοκρατίας.

Τὴν 19ην Μαΐου, δεύτερον γῦρον τῆς ἐκλογῆς, διότι εἶναι περίπου βέβαιοι ὅτι ὁ πρῶτος δὲν θὰ δώσῃ ἀποτελέσματα, τὴν προεδρίαν θὰ διεκδικήσουν ὁ ὑποψήφιος τῆς Ἑνωμένης Ἀριστερᾶς F.Mitterrand καὶ εἷς ἐκ τῶν δύο ὑποψηφίων τῆς πλειοψηφίας (ἢ ὁ Chaban-Delmas ὑποψήφιος τῶν «καθαροαίμων» γκωλλιστῶν — τοῦ U.D.R. — ἢ ὁ Giscard d'Estaing ἀρχηγὸς τῶν Ἀνεξαρτήτων Δημοκρατικῶν καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν). Ἄν, τελικῶς, ἐκλεγῆ εἷς τῶν δύο τελευταίων, οἱ κλυδωνισμοὶ τοῦ συστήματος δὲν θὰ εἶναι μεγάλοι. Θὰ παρατηρηθῆ μιὰ μετάθεσις τῆς πλειοψηφίας πρὸς τὸ Κέντρον, διότι τοῦτο μὴ ὑποδείξαν ὑποψήφιον θὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Chaban-Delmas ἢ τὸν d'Estaing εἰς τὸν δεύτερον γῦρον. Θὰ ἔχωμεν, οὕτω, μίαν de facto διεύρυνσιν τῆς πλειοψηφίας πρὸς τὸ Κέντρον τοῦ Lecanuet καὶ τὴν οὐσιαστικὴν ἐξαφάνισίν του ὡς ἀνεξαρτήτου σχηματισμοῦ φιλοδοξοῦντος νὰ διαδραματίσῃ ρόλον τρίτης δυνάμεως ἐντὸς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ζωῆς.

Τοῦτο, ὅμως, θὰ ὑποχρεώσῃ καὶ τὸν νέον πρόεδρον νὰ μεταθέσῃ τὸν ἄξονα τῆς πολιτικῆς του. Εἰδικῶς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν, διότι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν μικραὶ «παραλλαγαὶ» παρατηροῦνται μεταξὺ τῶν προγραμμάτων τῶν Chaban-Delmas καὶ d'Estaing, τοῦ δευτέρου ὄντος πλέον συντηρητικοῦ εἰς τὰ κοινωνικὰ-οἰκονομικὰ θέματα. Τὰ θέματα τῆς Εὐρώπης καὶ αἱ σχέσεις μὲ τὴν Ἀμερικὴν θὰ ἐπανεξετασθοῦν καὶ θὰ ἴδωμεν πολλὰς χειρονομίας «καλῆς θελήσεως» διὰ τὴν ἐπίλυσίν των.

Ὁ Giscard d'Estaing θὰ παρουσιάζεται περισσότερο συνεργάσιμος εἰς τὰ θέματα τῆς Εὐρώπης, ὄχι μόνον διότι ἔλαβε δεσμεύσεις διὰ νὰ ὑποστηριχθῆ ἀπὸ τὸν Lecanuet, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῶν προσωπικῶν του πολιτικῶν καταβολῶν. Κατ' εὐθεΐαν διάδοχος τοῦ Antoine Pinay εἶναι ἡ σύγχρονος ἔκφρασις του. Νεοφιλελεύθερος εἰς τὰς οἰκονομικὰς του ἀπόψεις, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν δὲν ἀντιμετωπίζει σπαρακτικὰ προβλήματα συνειδήσεως, ποῦ θέτει διὰ τοὺς γκωλλικοὺς ἢ «ἀνεξαρτησία» τῆς Γαλλίας, ἢ «εὐρωπαϊκὴ Εὐρώπη» κλπ. Εἶναι «ἀτλαντιστὴς» καὶ κατ' ἀρχὴν, δὲν ἀρ-

νεΐται τίποτε περίπου τὸ «ἀμερικανικόν», ἐνῶ οἱ καθαρῶταιμοι γκωλλικοὶ τὰ ἀρνοῦνται ,περίπου, ὅλα. Ὁ Giscard d' Estaing δὲν εἶναι γκωλλιστής. Εἶναι «συνεργαζόμενος». Ἄνθρωπος μεγάλου ταλάντου, θεωρῶν τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐνασχόλησιν μὲ αὐτὴν, ὑπόθεσιν «ἀριστοκρατικὴν» — ὄχι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σημασίαν τοῦ ὄρου — συνειργάσθη μὲ τὸν de Gaulle διότι, διδὼν τὴν μακρὰν παραμονὴν τοῦ γκωλλισμοῦ εἰς τὴν ἐξουσίαν, δὲν ἤθελε νὰ εἶναι κατὰ τὰ ἔτη τῆς δημιουργικῆς ὠριμότητός του ἐκτὸς αὐτῆς, γνωρίζων ὅτι αὐτὴ θὰ τοῦ ἔδιδε τὴν δυνατότητα νὰ διεκδικῆ σήμερον εἰς ἡλικίαν 48 ἐτῶν τὴν προεδρίαν. Θὰ πιέζεται ὅμως ἀπὸ τὰ δεξιὰ του (U.D.R.) διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐξωτερικῆς του πολιτικῆς.

Ὁ Chaban-Delmas, ἐκλεγόμενος, παρὰ τὰς φιλευρωπαϊκὰς διακηρύξεις του, θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ στρέφεται περισσότερον πρὸς τοὺς γκωλλιστάς, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει του καὶ τὸ Κέντρον ποῦ τὸν ἐψήφισεν εἰς τὸν 2ον γῦρον. Αἱ ἐξάρσεις, πάντως, «ἀνεξαρτησίας» εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ὑπάρξουν, τούτου ὄντος προέδρου, περισσότερον ἔντονοι, ἀπ' ὅ,τι εἰς τὸν πρῶτον. Οἴσοσδήποτε, ὅμως, τελικῶς, τῶν δύο ἐκλεγῆ, ἄξο-να τῆς ἐξωτερικῆς του πολιτικῆς θὰ ἔχῃ περισσότερον τὴν πολιτικὴν Pompidou καὶ ὀλιγότερον τὴν πολιτικὴν de Gaulle.

Ἡ ὑπαρξὶς δύο βασικῶν ὑποψηφίων εἰς τὸν χῶρον τῆς πλειοψηφίας δὲν εἶναι ὅσον φαίνεται διάσπασις. Ἐνθυμίζουσα τὰς ἀμερικανικὰς primaries, ἀφήνει περιθώρια ἐπιλογῆς κατὰ τὸν πρῶτον γῦρον διὰ νὰ ἐνώσῃ ἄνευ διλημμάτων ἢ τύψεων ψηφοφόρους ὀλίγα ἔχοντας κοινὰ σημεῖα (giscardiens, centristes καὶ gaullistes purs) εἰς ἓνα δεῦτερον γῦρον πρὸ ἐνὸς «κοινοῦ κινδύνου». Στηριζομένη, ἢ συλλογιστικὴ τῆς πλειοψηφίας, εἰς τὴν βασικῶς ἀμετακίνητον πραγματικότητα τῶν ἀριθμῶν γνωρίζει ὅτι ὑπάρχει ἐν 55 %-60 % ἐναντίον τῆς ὑποψηφιότητος Mitterrand. Τοῦτο θὰ προσπαθῆσιν νὰ συγκεντρώσῃ κατὰ τὸν 2ον γῦρον ἀφοῦ δώσει πρῶτα εἰς τὴν ἐκλογικὴν πελατείαν της, τὴν ψευδαίσθησιν «ἐλευθέρως» ἐπιλογῆς.

Ἡ ἐκλογή, ἐξ ἄλλου, τοῦ Mitterrand δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ διαφοροποιήσῃ σημαντικῶς τὰ δεδομένα τῆς, ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἐδραζομένη ἐπὶ μίαν 16ετίαν, περίπου, ἐπὶ τοῦ Τρίτου Κόσμου ὅσον οὗτος ταυτίζεται, εἰδικῶς, μὲ τὰ ἀραβικὰ ἔθνη, δυσκόλως δύναται νὰ ἀλλαχθῆ. Ὁ γαλλικὸς παρ' ὅλα ταῦτα, σοσιαλισμοσπαστισμὸς ἔχει παράδοσιν φιλοϊσραηλινὴν, ἐκκινουσαν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν Dreyfus καὶ διερχομένην ἀπὸ τὴν παράδοσιν Léon Blum, παλαιότερον, καὶ Mendés France — καὶ τῶν δύο ἐβραϊκῆς καταγωγῆς — προσφάτως. Τὸ κυβερνῶν μέχρι σήμερον τὸ Ἰσραήλ κόμμα ἔχει στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὸν γαλλικὸν σοσιαλισμὸν, ὡς μετέχον τῆς ἰδίας Διεθνοῦς. Τοῦτο ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν πολιτικὴν «συνεργασίας» τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, δημιουργεῖ ἐρωτήματα ἂν ὁ Mitterrand, ὑποστηρι-

ζόμενος υπό του Κ.Κ.Γ., δύναται νά εἶναι περισσότερο ανεξάρτητος εἰς τήν ἐξωτερικήν του πολιτικήν ἀπό ἕναν πρόεδρον γκωλλιστήν.

Ἄπο ἀπόψεως θεσμῶν, ὁ Mitterrand, ἐκλεγόμενος, θά πρέπει νά διαλύσῃ τήν Ἐθνοσυνέλευσιν, διότι ἡ σημερινή πλειοψηφία της (προελθοῦσα ἐκ τῶν ἐκλογῶν Μαρτίου 1973) τοῦ εἶναι ἐθχρική. Ἡ ἐναρμόνισις τῶν δύο πλειοψηφιῶν, προεδρικής καί κοινοβουλευτικῆς εἶναι — κατὰ τὰ ἀνωτέρω — ἀναγκαῖα, διότι μέ ἐχθρικήν κοινοβουλευτικήν πλειοψηφίαν εἶναι ἀδύνατον ὁ πρόεδρος νά κυβερνήσῃ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῶν ἐκλογῶν τῶν ἀκολουθουσῶν τήν διάλυσιν δέν εἶναι βέβαιον. Τοῦ προέδρου προερχομένου ἐκ τῆς ἀριστερᾶς, ἡ τάσις τῶν μετριοπαθῶν ψηφοφόρων πού συνετέλεσαν εἰς τήν ἐκλογήν του θά εἶναι, ἴσως, νά «ἐπανορθώσουν». Ὁ Mitterrand θά πρέπει, τότε, ἢ νά παραιτηθῇ ἢ νά καταφύγῃ εἰς τὰς κεντρῶας συμμαχίας κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὅμως, τὸ πολίτευμα θά ἔχῃ παραλύσει, τῶν πάντων ἐνθυμιζόντων ἐπάνοδον εἰς τήν 4ην Δημοκρατίαν. Εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο — τοῦ «περάσματος» τῆς ἐξουσίας εἰς ἀντιγκωλλικὸν πρόεδρον — καταφαίνονται αἱ ἀδυναμίαι τοῦ συστήματος.

Ἄνεξαρτήτως ὅμως τοῦ ἐκλεγησομένου, ὡς κατακτήσεις τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ζωῆς, μέσῳ τῆς 5ης Δημοκρατίας πρέπει νά θεωροῦνται ἡ ἀμεσος ἐκλογή τοῦ προέδρου τοῦ ὁποῖου τὸ προβάδισμα θά διατηρηθῇ ἔναντι τοῦ πρωθυπουργοῦ, μολοντί ἡ διαφορὰ ἀποστάσεως θά μειωθῇ, λόγῳ τοῦ περίπου ἰσοῦσους τῶν προσωπικοτήτων τῆς δυναρχίας, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συνέβαινεν μέ τοὺς δύο πρώτους προέδρους (π.χ. ὁ Chaban-Delmas ὀρκίζει πρωθυπουργὸν τὸν Ol. Guichard ἢ τὸν E. Faure ἀντιθέτως· ὁ Mitterrand ὀρκίζει πρωθυπουργὸν τὸν Mendés France)· ἡ πορεία πρὸς τὸν δικομματισμὸν μέσῳ τῆς bipolarisation τῶν «δεσποζουσῶν συμμαχιῶν», ἡ ὁποία τονίζεται διὰ τῆς ἀμέσου προεδρικῆς ἐκλογῆς καί δὴ κατὰ τὸν δεῦτερον γῦρον. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς ὁποίας ὁ ἄξων δυσκόλως, ὑπὸ οἰονδήποτε πρόεδρον, θά ἀλλάξῃ.

Εἶναι πάντως χαρακτηριστικὸν τῆς κινητικότητος καί συμβολικὸν τῆς ἀμφιβόλου καταλήξεως της, ὅτι τήν στιγμὴν πού ὁ δεῦτερος πρόεδρος τῆς 5ης Δημοκρατίας ἀποθνήσκει, 16 ἔτη μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσίν της, συντελοῦσης καί τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, ὅλα τίθενται πάλιν εἰς νέαν δοκιμασίαν καί μιὰ ἐργασία ἀφιερωμένη εἰς τὴν γκωλλικὴν Δημοκρατίαν καταλήγει μέ ἕν ἐρωτηματικόν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΝ

(18 Ιουνίου 1940)

Τὴν 5ην Ἰουνίου 1940 ὁ Charles de Gaulle ὀρίζεται ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἰς τὴν Κυβέρνησιν Paul Reynaud. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχεν ἐπιδείξει, κατὰ τὸ παρελθόν, ἐνδιαφέρον διὰ τὰς θεωρίας τοῦ de Gaulle. Εἰς τὰς 15 Ἰουνίου ἡ Κυβέρνησις Reynaud — ἐν τῷ μεταξύ καταφυγοῦσα εἰς Bordeaux — παραιτεῖται, παραχωροῦσα τὴν θέσιν τῆς εἰς Κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Petain. Τὴν 17ην Ἰουνίου, καὶ περὶ ὥραν 9ην πρωΐνῃν, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ του ὑπολοχαγοῦ de Courcel καὶ διὰ τοῦ ἀεροπλάνου τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ Spears ἀναχωρεῖ ἐκ Bordeaux διὰ τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν. Ἡ Γαλλία ἐκείνην τὴν ἡμέραν περιορίζεται εἰς ἓνα μοναχικὸν ἀποφασισμένον ἄνθρωπον, ἐντὸς ἑνὸς ξένου ἀεροσκάφους. «Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ μικροῦ ἀεροσκάφους ὁ de Gaulle ἔφερεν τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας», θὰ εἶπῃ ὁ Churchill. Διὰ τὸν de Gaulle δὲν εἶναι ἡ τιμὴ τῆς Γαλλίας, εἶναι ἡ ἴδια ἡ Γαλλία τὴν ὁποίαν φέρει μαζί του. «Εἷς παράφρων, εἶπεν, «ἐγὼ ἡ Γαλλία» καὶ οὐδεὶς ἐγγέλασεν, διότι ἦτο ἀληθές», θὰ γράψῃ ὁ Francois Mauriac. Εὐθύς, ὡς φθάνει εἰς Λονδίνον, συναντᾶται μὲ τὸν Churchill, τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 17ης Ἰουνίου. Τὴν 18ην καὶ τὴν 16ην ἀπογευματινῇν, ἀπευθύνει τὴν Κλησιν του πρὸς τὴν Γαλλίαν. Τὸ ἱστορικὸν κείμενον ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Οἱ ἀρχηγοί, οἱ ὅποιοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη εὐρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐσχημάτισαν μίαν Κυβέρνησιν.

Αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις, ἀποδεχομένη τὴν ἥτταν τῶν στρατευμάτων μας, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν διὰ νὰ παύσῃ τὸν ἀγῶνα.

Βεβαίως, εἶχομεν, ἔχομεν καταποντισθῆ ἀπὸ τὴν μηχανικὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, γήνην καὶ ἐναέριον. Ἀπείρως περισσότερον τοῦ ἀριθμοῦ εἶναι τὰ ἄρματα, τὰ ἀεροπλάνα, ἡ τακτικὴ τῶν γερμανῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ἀναδιπλωθῶμεν. Εἶναι τὰ ἄρματα, τὰ ἀεροπλάνα, ἡ τακτικὴ τῶν γερμανῶν, τὰ ὁποῖα κατέλαβον ἐξαπίνης τοὺς ἀρχηγούς μας, ὥστε νὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκονται σήμερον.

Ἄλλ' αὐτὴ ἄρᾳ γε εἶναι ἡ τελευταία λέξις; Ἡ ἐλπίς πρέπει νὰ

ἐξαφανισθῆ; Ἡ ἥττα εἶναι τελειωτική; Ὅχι. Πιστέψατέ με, ἐμέ, ὁ ὁποῖος ὀμιλῶ ὑπευθύνως διὰ τὰ νὰ σᾶς εἶπω ὅτι τίποτε δὲν ἐχάθη διὰ τὴν Γαλλίαν. Τὰ ἴδια μέσα τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνίκησαν δύνανται νὰ μᾶς ὀδηγήσουν, μίαν ἡμέραν, εἰς τὴν νίκην.

Διότι ἡ Γαλλία δὲν εἶναι μόνη! Δὲν εἶναι μόνη! Δὲν εἶναι μόνη! Ἔχει μίαν αὐτοκρατορίαν ἀπέραντον ὀπισθὲν τῆς. Δύναται νὰ σηματοποιήσῃ μέτωπον ἀγῶνος μετὰ τὴν βρεταννικὴν αὐτοκρατορίαν, ἡ ὁποία ἐλέγχει τὴν θάλασσαν καὶ συνεχίζει τὸν ἀγῶνα. Δύναται, ὅπως ἡ Ἀγγλία, νὰ χρησιμοποίησῃ ἀπεριορίστως τὴν πελωρίαν βιομηχανίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Αὐτὸς ὁ πόλεμος δὲν περιορίζεται εἰς τὴν γῆν τῆς δυστυχοῦσης πατρίδος μας. Αὐτὸς ὁ πόλεμος δὲν ἐκρίθη ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Γαλλίας. Αὐτὸς ὁ πόλεμος εἶναι πόλεμος παγκόσμιος. Ὅλα τὰ σφάλματα, ὅλαι αἱ καθυστερήσεις, ὅλοι οἱ πόνοι, δὲν θὰ ἐμποδίσουν τὴν ὑπαρξίν, ἐντὸς τοῦ Κόσμου, ὅλων τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα θὰ συντρίψουν μίαν ἡμέραν τοὺς ἐχθρούς μας. Κεραυνοβολημένοι σήμερον ἀπὸ τὴν μηχανικὴν δυνάμιν, δυνάμεθα νὰ νικήσωμεν εἰς τὸ μέλλον διὰ μηχανικῆς δυνάμεως ὑπερτέρας. Ἡ μοῖρα τοῦ Κόσμου εὐρίσκεται ἐκεῖ.

Ἐγώ, ὁ στρατηγὸς de Gaulle, τὴν παροῦσαν στιγμὴν εἰς Λονδίνον, καλῶ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν βρεταννικὴν ἐπικράτειαν ἢ πρόκειται εἰς τὸ μέλλον νὰ εὐρεθοῦν, νὰ παρουσιασθοῦν μετὰ τὰ ὄπλα τῶν ἢ καὶ χωρὶς αὐτά. Καλῶ τοὺς μηχανικούς καὶ τοὺς εἰδικευμένους ἐργάτας τῶν πολεμικῶν βιομηχανιῶν, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν βρεταννικὴν ἐπικράτειαν ἢ πρόκειται εἰς τὸ μέλλον νὰ εὐρεθοῦν, νὰ τεθοῦν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μαζί μου.

Ὅ,τι καὶ ἂν συμβῆ ἢ φλόγα τῆς γαλλικῆς Ἀντιστάσεως δὲν πρέπει νὰ σβύσῃ καὶ δὲν θὰ σβύσῃ. Αὔριον, ὅπως καὶ σήμερον, θὰ ὀμιλήσω ἀπὸ τὸ ραδιοφωνικὸν σταθμὸν τοῦ Λονδίνου...».

Με φράσεις βραχείας, τραχείας, ξηράς, πυκνάς, ἀλληλενδέτους, ἀλλά, συνάμα, δυναμένας νὰ ἀποσυντεθοῦν εἰς πλεῖστα συνθήματα, ὁ στρατηγὸς de Gaulle εἰς τὸν πρῶτον λόγον του προσπαθεῖ, περισσότερον, νὰ πείσῃ καὶ ὀλιγώτερον νὰ συγκινήσῃ. Ἀποδίδει τὰς εὐθύνas τῆς πτώσεως εἰς τὴν ὀλιγορίαν τῶν ἀρχηγῶν καὶ ὑπὸ τὰς γραμμὰς διακρίνομεν μίαν μελαγχολικὴν «ἰκανοποίησιν» ὅτι εἶχεν ἐπισημάνει τὸν κίνδυνον καὶ εἶχεν προφητεύσει τὴν ἥτταν, ἀφοῦ ὁ γαλλικὸς στρατὸς δὲν προσηρμόσθη εἰς τὰς ἀνάγκas τῶν καιρῶν. Εἶναι ρεαλιστής. Δὲν ὀμιλεῖ διὰ τὴν «ψυχὴν» — καὶ ἄλλας φιλολογίας, συνηθιζομένας εἰς παρομοίας περιπτώσεις — ἡ ὁποία θὰ ὀρθωθῆ νὰ συντρίψῃ τὸν σιδηρόφρακτον Ἄξονα. Λέγει, ἀπλῶς, ὅτι ὁ Hitler θὰ ἥττηθῆ μόνον διὰ μηχανικῆς δυνάμεως ὑπερτέρας. Καὶ προβλέ-

πει ἐμμέσως τὴν ἐμπλοκὴν εἰς τὸν πόλεμον, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, θεωρῶν ταύτας ἀσίγαστον πηγὴν ἀντλήσεως παντὸς ὕλικου καὶ πάσης βοηθείας. Θεωρεῖ τὴν γαλλικὴν Ἀφρικὴν ὡς τὸ ἐπίκεντρον τῆς προσπάθειας διὰ τὴν πολεμικὴν ἀνόρθωσιν τῆς Γαλλίας. Εἰς τὴν σχετικὴν φράσιν, ἴσως, ἐκφράζει ἐν σπέρματι μίαν ἀπὸ τὰς μεγάλας πίστεις του, περὶ τῶν ἀκατάλυτων δεσμῶν καὶ τῆς συνεργασίας, ὅλων τῶν γαλλοφάνων. Εἶναι γενικῶς ἐν κείμενον, ποὺ παρὰ τὰς σποράδην παθητικὰς ἀποστροφάς, στηρίζει ἐπὶ τοῦ ρεαλισμοῦ τὴν ἐλπίδα. (Διὰ περισσοτέραν ἐνημέρωσιν ἐπὶ τῶν πυκνῶν γεγονότων ἐκείνων τῶν ἡμερῶν, ὄρα ἀπομνημονεύματα de Gaulle τόμος I, ἀπομνημονεύματα Churchill τόμος I, ἀπομνημονεύματα στρατηγοῦ Spears καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Henri Amouroux, Le 18 Juin 1940).

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ DE GAULLE

Διὰ τῆς τελευταίας θελήσεώς του, ὁ de Gaulle ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀποψίν του ὡς προσώπου μοναδικοῦ καὶ μοναχικοῦ, ὡς ἱστορικῆς ἐκλάμψεως, χωρὶς πρόδρομον καὶ χωρὶς ἐπίγονον. Ὡς πρόσωπον ἀνεπανάληπτον ἢ σπανιώτατα ἐπαναλαμβανόμενον εἰς τὴν Ἱστορίαν, ἀποφασίζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του κηδεῖαν μοναδικὴν καὶ ὄχι ἐνὸς τυχαίου, περαστικοῦ προέδρου Δημοκρατίας. Τὸ κείμενον ταύτης ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Θέλω ἡ κηδεῖα μου νὰ γίνῃ εἰς τὸ Colombey-les-deux-Eglises. Ἐὰν ἀποθάνω ἄλλοῦ, τὸ σῶμα μου πρέπει νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν κατοικίαν μου, χωρὶς τὴν παραμικρὰν δημοσίαν ἐκδήλωσιν. Ὁ τάφος μου θὰ εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἤδη ἀναπαύεται ἡ κόρη μου Ἄννα καὶ ὅπου μίαν ἡμέραν θὰ ἀναπαυθῇ ἡ σύζυγός μου. Ἐπιγραφή: Charles de Gaulle (1890-...), τίποτε ἄλλο. Ἡ τελετὴ τῆς ταφῆς μου θὰ ρυθμισθῇ ἀπὸ τὸν υἱὸν μου, τὴν κόρην μου, τὸν γαμβρόν μου, τὴν νύμφην μου, βοηθουμένους ἀπὸ τὸ προσωπικὸν τοῦ γραφείου μου, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι εἰς τὸ ἔπακρον ἀπλῆ. Δὲν θέλω κηδεῖαν ἐθνικῆν. Οὔτε πρόεδροι, οὔτε ὑπουργοί, οὔτε προεδρεῖα ἐθνοσυνελεύσεων, οὔτε συντεταγμένα ἐξουσία, μόνον αἱ γαλλικαὶ ἔνοπλοι δυνάμεις δύνανται νὰ συμμετάσχουν ἐπισήμως, ὡς τοιαῦται, ἀλλ' ἡ συμμετοχὴν των νὰ εἶναι διαστάσεων πολὺ ταπεινῶν, χωρὶς μουσικὴν, σάλπισμα, προσκλητήριον. Οὐδεμία, ἐπίσης, ὁμιλία νὰ γίνῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ ἄλλοῦ. Ὅχι ἐπικηδεῖους λόγους εἰς τὸ Κοινοβούλιον, οὐδεμία θέσις ἐιδικῶς φυλαχθεῖσα κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, ἐκτὸς διὰ τὴν οἰκογένειάν μου, τοὺς συντρόφους μου, μέλη τῆς Τάξεως τῆς Ἀπελευθερώσεως καὶ τὸ κοινοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Colombey-les-deux-Eglises.

Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ Κόσμου δύνανται, ἐὰν τὸ ἐπιθυμοῦν, νὰ κάμουν εἰς τὴν μνήμην μου τὴν τιμὴν νὰ συνοδεύσουν τὸ σῶμα μου μέχρι τῆς τελευταίας του κατοικίας. Ἄλλ' ἐπιθυμῶ, ἐπίσης, ἡ πομπὴ νὰ κινηθῇ ἐντὸς ἀπολύτου σιωπῆς. Δηλῶ ὅτι ἀρνοῦμαι ἐκ τῶν προτέρων πᾶσαν διάκρισιν, προαγωγὴν, μνεῖαν, ἀνακήρυξιν, εἴτε γαλλικὴν εἴτε ξένην. Ἐὰν μία οἰαδὴ-

ποτε τοιαύτη μου απενέμετο, τούτο θά άπετέλει βιασμόν τῆς τελευταίας μου θελήσεως...».

Τὸ κείμενον εἶναι, ὡς ὕφος, γνησίως γκωλλικόν. Οἱ ὄπαδοι θά καύσουν λιβανωτοὺς ἐνώπιον τῆς κλασικῆς, «μεγαλειώδους ἀπλότητος». Παρ' ὅλα ταῦτα, τὸ βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ εἶναι ἡ συναίσθησις περὶ τῆς ἀνεπαναλήπτου ἱστορικῆς προσωπικότητος τοῦ συγγραφέως του. Τὸ ἄκρατον αὐτοσυναίσθημα ὅτι σφραγίζει τὴν ἱστορίαν. Δι' ἓνα ὁ ὁποῖος πλειστάκις συνηντήθη μετ' αὐτῆς, αἱ ἔθνικαι κηδεῖαι, ὁ «θόρυβος», ἡ κενὴ μεγαληγορία τῶν ὁμιλητῶν, δὲν προσθέτουν, ἀφαιροῦν. Οἱ διοργανωταὶ προσπαθοῦν, διὰ τῶν πάσης φύσεως τιμῶν, νὰ καταβιάσουν εἰς τὰ μέτρα των τὸν τιμώμενον ἢ νὰ καπηλευθοῦν τὸ ὄνομα καὶ τὴν κληρονομίαν του. Ἐπὶ τὸ κείμενον δὲν λείπει ἡ πολιτικὴ σημασία. Ὅταν, τὸ 1952, ὁ de Gaulle διατυπώνει τὴν τελευταίαν του θέλησιν, πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ὁ Vincent Auriol, πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὁ Edouard Herriot· ὁ René Pleven πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, εἶναι ἔτοιμος νὰ παραδώσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Antoine Pinay, αὐτὸν τὸν συντηρητικόν, τὸν «βισσύζοντα», τὴν προσωποποίησιν τῆς ἀντι-περιπετείας. Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι τὸ «σύστημα» τὸ ὁποῖον ἐγκαθιδρύθη, ἀφοῦ τὸν ἐξηνάγκασε νὰ ἀποχωρήσῃ, ἀφοῦ περίπου τὸν ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὰ δημόσια πράγματα. Εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ τὸν ἀποθέσουν εἰς τὴν σαρκοφάγον τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ τοῦ ἀπονείμουν, μετὰ θάνατον, τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου, καὶ νὰ τὸν λησμονήσουν ταχύτατα. Ἐὰν λοιπὸν ἀποθάνῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, τὸ «καθεστῶς» δὲν θά παραστῆ εἰς τὴν κηδεῖαν. Καὶ ἂν πάλιν ἀποθάνῃ ἀργότερον, εἰς εὐνοϊκωτέρας διὰ τὰς ἰδέας του περιστάσεις, τὸ κείμενον πάλι θά ἰσχύῃ: οὐδεὶς, οὔτε ὁ Pompidou — ἰδίως αὐτός (!) — δὲν θά δύναται νὰ κάμῃ τὸ φέρετρόν του βῆμα πολιτικόν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ πάντοτε διερωτώμενος διὰ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων, ὁ τόσον «ὑπολογιστής», ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαφύλαξιν τοῦ ἱστορικοῦ του γοήτρου, κρούει εἰς τὸ τέλος παθητικὴν χορδήν: οἱ ἄπλοῖ ἄνθρωποι, ὅλων τῶν χωρῶν δύναται, ἐὰν θέλουν, νὰ τοῦ κάμνουν τὴν τιμὴν νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἐκφορὰν τοῦ ἐν σιωπῇ. Καὶ ἐδῶ δὲν προδίδει τὸν ἑαυτόν του. Ὑπὸ τὰς λέξεις διαφαίνεται ὀλιγώτερον ἢ ἀπλότης τοῦ λαϊκοῦ ἡγέτου καί, περισσότερον, ἡ συγκατάβασις τοῦ «πρίγκιπος». Ὅπως δὲ τελικῶς συνέβησαν τὰ πράγματα — νεκρώσιμος ἀκολουθία εἰς Colombey καὶ χωριστὴ δοξολογία εἰς τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων — ἡ ὅλη κατάστασις παρέσχε καὶ πάλιν τὴν ὑψηλὴν αἴσθησιν θεάτρου. «Οἱ μεγάλοι ὅλου τοῦ κόσμου ἀποκλειόμενοι, λόγῳ τελευταίας θελήσεως, ἀπὸ τὴν ἐκφορὰν, ὑπεχρεώθησαν νὰ συγκεντρωθοῦν μακρὰν τοῦ λειψάνου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον εἶχον προσέλθῃ νὰ τιμήσουν» (Pierre Viansson-Ponte, ἐφ. Le Monde 14.12.70).

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ADAM G.: Le syndicalisme indépendant (άρθρ. εις επιθεώρησιν Droit Social Νοέμβρ. 1970).
- ALEXANDRE PH.: Le duel de Gaulle Pompidou, εις Livre de Poche No 3289.
— L' Elysée en peril, 1969.
- AMOUROUX H.: Le 18e Juin 1940, έκδ. J' ai lu.
- ARON RAYMOND: Immuable et changeante: de la IVe à la Ve Republique, 1959.
— L' Algerie et la Republique, 1958.
— Σειρά άρθρων εις επιθ. Preuves Νοεμβρ. 1958, 'Ιανουάριος και Φεβρ. 1959.
- ARON ROBERT: Histoire de la Liberation de la France, 1959.
- ASTIER (d') EM.: Sur de Gaulle-Portrait et Retouches, άρθρ. εις Nouvelles Frontières, 'Ιανουάριος 1964.
- AVRIL P.: Le régime politique de la Ve Republique ,2α έκδ. 1969.
— Le Gouvernement en France, 1969.
— L' U.D.R. et les Gaullistes-Dossier, έκδ. Themis P.U.F.
— La tête et les jambes, άρθρον εις France-Forum, Φεβρ. 1968.
- BARRILLON R.: La gauche française en mouvement, 1967.
- BASTID P. (μετ' άλλων): L' idée de la légitimité, έκδ. P.U.F.
- BERLIA G.: La vie politique contemporaine, Le Cours de droit (polycopié) 1969.
— Άρθρ. εις Revue du droit Public 1969, σελ. 71, 1960 σελ. 303, 1962 σελ. 936.
- BEAUFFRE (Général): Mon Professeur de l' histoire à Saint-Cyr, άρθρ. εις έφ. Figaro 18.11.70.
- BEUVE-MERY H. (Sirius): La suicide de la IVe Republique, 1958.
- BLUM L.: Oeuvres, πέμπτος τόμος.
- BORELLA F.: Les partis politiques dans la France d' aujourd' hui, Seuil 1973.
- BOUTHOU L.: Soc.ologie Politique, έκδ. que sais-je άρ. 1189.
- BURDEAU G.: Institutions politiques et droit Constitutionnel, 15η έκδ.
- CAMERLYNCK G. και G. LYON-CAEN: Droit de Travail, Dalloz, 4η έκδ.
- CAPITANT R.: Άρθρ. L' Etat εις Encyclopedie française, τόμος X.
— Άρθρ. εις έφ. Notre Republique (βλέπε ύποσημειώσεις και παραπομπάς).
- CARRE DE MALBERG: Contribution à la theorie générale de l' Etat (1920-Τόμ. 2). Φωτοτυπική επανέκδοσις 1972 ύπό C.N.R.S.
- CHAPSAL J.: La vie politique en France depuis 1940, 2α έκδ. 1969.
- CHARLOT J.: L' U.N.R. étude du pouvoir au sein d' un parti politique, 1967.
— Le phenomène gaulliste, Fayard 1970.
— Dossier, le gaullisme, Ar. Colin.
- CHEVALLIER J. J.: Les grandes oeuvres politiques (1e έκδ. 1948).
— Histoire des idées politiques (polycopié) έκδ. 1969.
- CLAISSE A.: Le premier ministre de la Ve Republique, έκδ. L.G.D.J. 1972.

- CLAUDE H.: Gaullisme et grand capital, éditions sociales 1960.
- COLLIARD C. A.: Droit Administratif Européen (polycopié) 1969.
- GOTTERET J. M. και MOREAU R.: Le vocabulaire du général de Gaulle, έκδ. A. Colin.
- COUVE DE MURVILLE: Une politique étrangère 1969.
- DEBRÉ M.: Άρθρα και συνεντεύξεις του ειδικώς εις έπιθ. EXPRESS τής 4ης Δεκ. 1954 και 4-10 Ιανουαρίου 1971. Έπίσης εις έφ. FIGARO τής 30ης Νοεμ. 1970.
- DEFFERRE G.: Un nouvel horizon 1965, Gallimard.
- DENUZIERE M.: Alain Roher ou la volupté du modeste, άρθρ. εις έφ. Le Monde τής 14ης Μαΐου 1969.
- DEUTSCHER ISAAK: Trotsky, έκδ. 10-18, τόμος 2.
- DOMENACH J. M.: Άρθρ. εις περ. Esprit 1964, σελίς 450.
- DUHAMEL A.: Άρθρ. εις Le Monde 19 Νοεμ. 1970.
- DUVAL H.: Dossier sur Référendum et Plebiscite, Colin, 1970 (συλλογή ύπό τήν διεύθυνσιν G. VEDEL).
- DUVERGER M.: Les partis politiques 1951 και 1969 (Colin).
 — Introduction à la politique 1964 (Gallimard).
 — La démocratie sans le peuple, Seuil, 2α έκδ. 1971.
 — Sociologie politique, 3η έκδ. 1968.
 — Methodes de Sciences Sociales, 3η έκδ. 1964.
 — Constitutions et documents politiques, 5η έκδ. 1968.
 — Institutions politiques et droit constitutionnel, P.U.F. 1970.
 Έπίσης τὰ πλείεστα τών άρθρων τής τελευταίας 10ετίας τής έφημερίδος Le Monde (βλ. παραπομπάς και ύποσημειώσεις).
- EMERI C.: Άρθρ. εις Mélanges Laborde — Lacoste, Bordeaux 1965. Έσχολιασμένη βιβλιογραφία επί τής 5ης Δημοκρατίας (εις Revue française de Science Politique 1965, σελίς 297 έπ.).
- FABRE-LUCE A.: Les plus illustre de français, 1960.
 — Le couronnement du prince, 1964.
- FAURE E.: Πρόλογος εις Année politique 1962-1963.
 — Άρθρ. εις Encyclopaedia Universalis, τόμος 7ος, le Gaullisme.
- FAUVET J.: La IVe République, 1959.
 Έπίσης άρθρογραφίαν εις έφ. Le Monde τής τελευταίας 10ετίας.
- FERNIOT J.: De Gaulle et le 13 Mai, 1966.
- FONTAINE A.: Άρθρ. εις Encyclopaedia Universalis περί traité de l' Atlantique du Nord, τόμος 2ος, σελ. 741.
 — Le général de Gaulle et la Russie: Une question de vocabulaire, Le Monde, 17 Νοεμβρίου 1965.
- GAULLE (général de —): La discorde chez l' ennemi 1924.
 — Le fil de l' épée (1932).
 — Vers l' armée de metier (1934).
 — Les memoires de guerre (L' Appel—L' Unité—Le Salut).
 — Les memoires de l' espoir (Le renouveau 1958-62, L' effort 1962...).
- GICQUEL J.: Essai sur la politique de la Ve République, 1968.
- GOGUEL E. και GROSSER AL.: La politique en France, A. Colin.
 — Modernisation économique et comportement politique, Colin 1969.

- GOGUEL F.: Άρθρ. εις *Encyclopaedia Universalis*, 7ος τόμος, σελ. 30, ἐπι τῆς σημα-
 — Ἐπίσης ἀρθρ.: Dix années de resrauration de l' Etat, ἐπιθ. France-Forum 1968,
 σελίς 8.
- GROSSER AL.: *La politique exterieure de la Ve Republique*, ἔκδ. Club Jean Mouel
 — *La Republique Fédérale en Allemagne*, 1963.
 — Άρθρ. εις *Encyclopaedia Universalis* περι *Allemagne Fédérale*, τόμος 1ος, σελ. 748
- HAMAOU E.: *Le régime de la Ve Republique*, 1970.
- HAMON L.: *De Gaulle dans la Republique*, 1958.
- HAURIU A.: *Institutions Politiques et Droit constitutionnel*, 1970.
- HERMANN L.: *Βιογραφίαι J. Monnet καὶ R. Schumann* εις 2 τομίδια, ἔκδ. Dalloz 1968
- HERMENS F. A.: *The fifth Republique (Notre Dame, Indiana 1961)*.
- JIMENEZ DE PARGA M.: *La Quinta Republica francesa, una puerta abierta
 a la dictatura constitutional*.
- JULLIARD J.: *La IVE Republique*, 1968.
- JOUYE E.: *Le général de Gaulle et la construction de l' Europe*, 1967.
- LACOUTURE J.: *De Gaulle*, 1969.
 — *Citations du President de Gaulle*, Seuil 1969.
 — *Nasser, ἑλληνική ἔκδοσις Παπύρου, ΒΗΠΕΡ*.
- LA GORGE (de—): *De Gaulle entre les deux mondes*, 1964.
- LAPIE P. O.: *De Léon Blum à de Gaulle*, Fayard 1971.
- LAPONCE J. A.: *The Gouvernement of fifth Republique*, Berkeley.
- LIPPMAN W.: *L' Unité occidentale et le Marché Commun*, γαλλική μετάφρασις,
 ἔκδ. Julliard, 1972.
- LUCHAIRE FR.: *Droit internationale du Developpement*, Polycopié 1970-71.
- MAITROT J. C. καὶ SICAULT J. O.: *Les conférences de presse du général de
 Gaulle*, 1969.
- MALLET S.: *Le gaullisme et la gauche*, Seuil, 1965.
- MALRAUX A.: *Antimemoires*, Gallimard.
- MANNONI E.: *Moi le général de Gaulle*, Seuil, 1964.
- MARICHY J. P.: *La deuxieme Chambre dans la vie politique française depuis
 1875*, ἔκδ. 1969.
- MAURIAC F.: *De Gaulle*, Grasset, 1964.
- MENDES-FRANCE P.: *La Republique Moderne (Idées*, Gallimard, 1965).
 — Ἐπίσης ἀρθρ. εις *EXPRESS*, 7 Ἰουνίου 1962 καὶ εις ἐφ. *Le Monde* τῆς 12
 Νοεμβρίου 1970.
- MERLE M.: Άρθρ. εις *Revue française de Science Politique* (Ἰανουάριος-Μάρτιος
 1959). Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁλόκληρον τὸ τεύχος, διότι εἶναι ἀφιέρωμα εις
 τὴν 5ην Δημοκρατίαν.
- MEYNAUD J.: *Nouvelles études sur les groupes de pression en France*, 1962.
- MITTERRAND F.: *Ma part de verité*, 1969.
- MOLLET GUY: *13 Mai 1958 — 3 Mai 1962*, Plon.
- MURDAL GUNNAR: *Le defi du monde pauvre*, μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ Guy
 Durand, Gallimard.
- PACTET P.: *Institutions politiques et droit constitutionnel*, ἔκδ. Masson et Cie.
- PARODI J. L.: *Les rapports entre le Legislatif et l' Executif sous la Ve Republique*.
- PHILIP A.: *Les socialistes*, 1967.
- PICKLES D.: *The fifth French Republic*, New York 1961.

- PIERRE E.: Traité de droit politique, électoral et parlementaire (1902 έκ.1924 ή 5η έκδοσις).
- PRELOT M.: Institutions politiques et droit constitutionnel, 2α έκδ. 1961.
 — Histoire des idées politiques, έκδ. 4η, Dalloz.
 — Άρθρ. εις Encyclopédie française, Τόμος X, L' Etat.
- REMOND R.: Forces religieuses et attitudes politiques dans la France contemporaine, 1965.
 — La droite en France, 1961.
- REUTER P.: Institutions Internationales, P.U.F.
 — Le nouveau statut organique de l' Alger, Dalloz 1947.
- ROUGET J.: De Gaulle doctrinaire, visionnaire, militaire.
 — Άρθρ. εις έφ. Figaro τής 11ης Νοεμβρίου 1970.
- ROUSSEAU C.: Άρθρ. εις Revue Générale de droit International public, σελ. 762, 1968.
- ROY C.: Un général intellectuel εις Nouvel Observateur No 314.
- RUEFF J.: Combats sur l' ordre financière — une doctrine, Plon 1972.
- SANGUINETTI AL.: La France et l' arme atomique.
- SERVAN-SCHREIBER J. J.: Άρθρ. εις Express 13-20 Νοεμβρίου 1971.
- SCHUMANN M.: Άρθρ. εις Nouvelle frontière, Μάιος 1963.
- SIEGFRIED A.: De la IVe à la Ve République, 1958.
- SPAACK P. H.: Memoires — Combats inachevés 1ος τόμος, Fayard.
- TOUCHARD J.: Histoire des idées Politiques, τόμος 1ος και 2ος.
 — Άρθρ. περί Action Française εις Encyclopaedia Universalis, Τόμος 1ος.
- TOURNOUX R.: Carnets Secrets de la politique, 1958.
 — Pétain et de Gaulle, 1964.
 — La tragedie du général, 1967.
 — Le moi de Mai du Général, 1968.
- VEDEL G.: La depolitisation, mythe ou réalité, 1972.
 — Άρθρον εις Le Monde 26 Δεκεμ. 1968 και περαιτέρω εις Revue de l' action politique 1959.
 — Επίσης τὸ Manuel élémentaire de droit constitutionnel, έκδοσις 1947-8.
- VIANSSON-PONTE P.: Les gaullistes Rituel et annuaire, 1963.
 — La République Gaullienne, 1ος και 2ος τόμος, Fayard.
 — Επίσης άρθρα εις έφ. Le Monde 28 Ιανουαρίου 1970 και 14 Δεκεμβρίου 1970.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ὁ γκωλλισμὸς ὑπὸ ἔποψιν ἱστορίας καὶ κοινωνιολογίας τῆς πολιτικῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΓΕΝΑΡΧΗΣ: Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΙΓΙΔΩΝ Σελ.

1. Ἡ ἀντίληψις τοῦ περὶ τῆς μοναδικότητός του καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔθνικισμοῦ του 15
2. Τὸ χάρισμα τῆς «προφητείας» ὡς συντελεστής τῆς ἱστορικῆς του νομιμότητος 21
3. Τὸ κήρυγμα τῆς ἐνότητος καὶ ἡ μαγεία τοῦ ἐπιγράμματος 24
4. Κοινωνιολογικὴ τοποθέτησις τῆς προσωπικότητός του 27

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑΙ ΡΙΖΑΙ ΤΟΥ ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΥ

1. Ὁ Βοναπαρτισμὸς 31
2. Ἡ Ἀντίστασις 35

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΔΟΓΜΑ

1. Ἀναδρομὴ εἰς τοὺς συγγραφεῖς 39
2. Ὁ γκωλλικὸς ἐμπειρισμὸς καὶ ἡ προσπάθεια κρυσταλλώσεως τῶν ἀρχῶν του 41

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΙ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΥ

1. Ὁ Γαλλικὸς Συναγερμὸς 44
2. Ἡ Ἑνωσις διὰ τὴν Νέαν Δημοκρατίαν (U.N.R.)
Ἡ Ἑνωσις διὰ τὴν Ἡγὴν Δημοκρατίαν (U.D.R.) 48
3. Αἱ κοινωνικαὶ βάσεις τῶν γκωλλικῶν κομμάτων 52
4. Συγκριτικὴ ἀνάλυσις τῶν γκωλλικῶν κομμάτων 56

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο «ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΣ» ΤΩΝ ΠΑΡΑΦΥΛΑΔΩΝ ΤΟΥ

	Σελ.
1. Αί κυριώτεραι ὀργανώσεις ἡσσοнос πολιτικοῦ χαρακτῆρος	59
2. Ἡ γκωλλικὴ ἀριστερά	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ

1. Αἱ μαρξιστικαὶ ἐρμηνεῖαι τοῦ γκωλλικοῦ φαινομένου	68
2. Ἡ ἔλιξις τῶν ἀντιθέτων	71

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1958 καὶ ἡ μεταρρύθμισις τοῦ 1962

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ 4ης ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Ἡ ἐπιλογὴ τῆς εὐκόλου λύσεως	78
2. Βραχεῖα ἀναδρομὴ εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς 4ης Δημοκρατίας	81
3. Ἀπὸ τὴν τρικομματικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς τρίτης δυνάμεως	85
4. Τὸ λυκόφως καὶ ὁ θάνατος τῆς 4ης Δημοκρατίας	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ 4ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1958

1. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle, τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου 1958 καὶ ὁ στρατὸς	95
2. Αἱ ἰδεολογικαὶ πηγαὶ τοῦ Συντάγματος καὶ αἱ συνταγματικαὶ ἰδέαι τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle	101
Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958	105

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1958 (4ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)
ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙ

	Σελ.
1. Τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι	107
2. Τὰ περὶ ἐθνικῆς-λαϊκῆς κυριαρχίας	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΛΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. Εἰσαγωγικά. Ἐκ τῆς ἐμέσου ἐκλογῆς εἰς τὴν ἄμεσον	111
(Ἡ μάχη περὶ τὴν συνταγματικότητα τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 28ης ᾽Οκτωβρίου 1958)	113
2. Τὸ σύστημα τὸ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ 1958 καὶ τῆς μεταρρυθμί- σεως τοῦ 1962	117
Κεὰ τῆς περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου νομοθεσίας	121
3. Αἱ προεδρικαὶ Ἐξουσίαι (διακριτικαὶ καὶ μετὰ προσυπογραφῆς)	123
(Συγκριτικὴ ἀνάλυσις Ἀμερικανοῦ καὶ Γάλλου Προέδρου)	125

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ
ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ
(ΑΡΘΡ. 11) ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΝ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΝ (ΑΡ. 16)
ΩΣ ΣΥΝΑΚΟΛΟΥΘΑ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΠΕΡΙ ΠΡΟΕΔΡΟΥ—ΕΘΝΙΚΟΥ
ΟΔΗΓΟΥ (GUIDE)

1. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸ νομοθετικὸν δημοψήφισμα	129
Σύγκρισις μετὰ τὸ Ἑλβετικὸν δημοψήφισμα	137
2. Ἡ προσωρινὴ δικτατορία τοῦ ἀρθρου 16 καὶ αἱ ἰδεολογικαὶ ρίζαι αὐτοῦ	140
Συγκριτικὸν δίκαιον: Ἐξέτασις τῆς ἐννοίας τῆς κρίσεως εἰς Ἑλβε- τίαν, Ἰταλίαν, Δυτικὴν Γερμανίαν	144

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ
ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

1. Ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως	149
2. Ἡ ἀνάκλησις τῶν Ὑπουργῶν	150
3. Πρόεδρος καὶ Πρωθυπουργός	151
Συγκριτικὴ ἀνάλυσις Ἀγγλοῦ καὶ Γάλλου Πρωθυπουργοῦ	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ
ΒΟΥΛΑΙ: ΑΙ ΘΕΡΑΠΑΙΝΙΔΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

	Σελ.
1. Αἱ συνόδοι τοῦ Κοινοβουλίου, ἡ προσπάθεια καλύψεως τῆς φωνῆς του	159
2. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος, ἡ μείωσις τοῦ ἐξέχοντος ρόλου του.	162
3. Ἡ Γερουσία καὶ ἡ 5ῃ Δημοκρατία, ἡ παράδοξος ἀνταρσία . . . . . (Ἡ Ἐξέλιξις τῆς Γαλλικῆς Γερουσίας ἀπὸ τοῦ 1875)	167 169

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ
ΑΙ ΒΑΣΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ
ΕΞΟΥΣΙΑΣ

1. Ἡ ρύθμισις τῆς ἐυθύνης τῶν ὑπουργῶν, ἡ λήξις τῶν ἀμφιβόλων καταστάσεων	175
2. Ἡ ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως ρύθμισις τῶν κοινοβουλευτικῶν συζη- τήσεων	176
3. Ἡ διάλυσις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως . . . . . (Τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ συμβαίνοντα)	181 182

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ
Ἡ ὙΠΕΡ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ «ΛΕΗΛΑΣΙΑ»
ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

1. Τὰ κριτήρια νόμου καὶ διατάγματος, τὰ πεδία ἐφαρμογῆς καὶ ἡ προστασία των	186
2. Ἡ συνταγματικὴ ρύθμισις τῶν διαταγμάτων-νόμων . . . . . (Τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα καὶ τὸ Ἑλλ. ψήφισμα τῆς 29-7-73)	189 199

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἡ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ 5ῃς ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Ὁ «συνεταιρισμὸς» Προέδρου-πλειοψηφίας καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ ἀδου- ναμίαι	192
2. Ἀπὸ τὸν de Gaulle εἰς τὸν Pompidou	194

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης . . . . .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

(είσαγωγικόν)

	Σελ.
Ὁ στρατηγὸς de Gaulle ὡς θεμελιωτὴς τῆς Ἐξωτερικῆς καὶ ἀμυν- τικῆς πολιτικῆς τῆς 5ης Δημοκρατίας	215
1. Μακιαβέλλι καὶ de Gaulle: Ἡ σχετικότης τῶν πάντων ἔναντι τοῦ μεγάλου σκοποῦ	
2. Ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν δύο πολιτικῶν (ἐξωτερικῶν καὶ ἀμύνης)	218

Ἡ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΦΡΙΚΗ, ΤΟ «ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ» ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

1. Ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν «συμβατικὴν» κοινότητα	221
2. Ἡ «συνεργασία» ὡς ὁρμὴ ἐθνικῆς διακρίσεως	223

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ Ἡ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΥ

1. De Gaulle-Adenauer, οἱ σκαπανεῖς τῆς συμφιλίωσεως	227
2. Ἡ συνθήκη τοῦ 1963. Τὸ προοίμιον τοῦ γερμανικοῦ κειμένου παγίς διὰ τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν	229
3. Ἡ συνθήκη τοῦ 1963. Τὸ κυρίως μέρος τῆς	230
4. Ἡ συνθήκη καὶ αἱ πολιτικαὶ τῶν δύο χωρῶν	231

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΗ Ἡ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΔΩΝ

1. Ὁ στρατηγὸς de Gaulle καὶ οἱ Γάλλοι πατέρες τῆς Εὐρώπης .	235
2. Τὸ σχέδιον Fouchet, ὡς ἔκφρασις τῆς Εὐρώπης τῶν πατρίδων .	239
3. Αἱ περιπέτειαι τῆς βρετανικῆς ὑποψηφιότητος	241
(Ἡ Μ. Βρετανία καὶ ἡ Εὐρώπη)	245
4. Ἡ ἀποτίμησις τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς τοῦ de Gaulle ἐν συγ- κρίσει πρὸς τὰς ἰδέας τῶν προσφάτων ἀντιπάλων του	248

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
Ο ΓΚΩΛΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΤΟ
Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

	Σελ.
1. Τὸ μνημόνιον τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1958 καὶ αἱ διεθνεῖς ἀντι- δράσεις.....	254
2. Ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν γαλλικὴν ἀποχώρησιν	258
3. Ἡ αἰτιολόγησις τῆς γαλλικῆς ἀποχωρήσεως	260
4. Κριτικὴ θεώρησις τῆς γαλλικῆς θέσεως καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ..	262

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ
Η ΑΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΕΩΣ

1. Ἡ κληρονομία τῆς 4ης Δημοκρατίας	265
2. Ἡ στρατιωτικὴ ἀνεξαρτησία, θεμέλιον ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ...	266

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΡΟΥΣΕΩΣ

1. Τὸ πρόβλημα τῆς διπλῆς πιστότητος	269
2. Τὸ πολιτικὸν περιεχόμενον τῆς διπλῆς πιστότητος.....	270

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ
(Ἐπιλογικόν)
ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ

1. Ὁ γκωλλισμὸς καὶ ὁ τρίτος κόσμος	275
2. Ὁ γκωλλισμὸς καὶ τὸ κομμουνιστικὸν μπλόκ	276
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	278

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Αἱ προεδρικαὶ ἐκλογαὶ τοῦ Μαΐου 1974	285
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Κλήσις πρὸς Ἀντίστασιν (18 Ἰουνίου 1940)	289
Τὸ κείμενον τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ στρατηγοῦ de Gaulle	293
ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	295
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ.....	299
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΚΗΝ	307

LE GAULLISME ET LA Ve REPUBLIQUE

(Contribution à l'histoire politique
et constitutionnelle de la France
et de l'Europe modernes)

TABLE DES MATIERES

LIVRE PREMIER

LE MOUVEMENT

(Le gaullisme du point de vue sociologique et politique)

CHAPITRE PREMIER

FONDATEUR: L' HOMME DES TEMPETES

	Σελ.
1. La conscience de sa singularité et le sens de son nationalisme	15
2. Le «don de prophétie» comme facteur de sa légitimité historique	21
3. Le «message» d' unité et la magie l' épigramme	24
4. L' aspect sociologique de sa personnalité	27

CHAPITRE DEUXIEME

LES RACINES POLITIQUES ET IDEOLOGIQUES DU GAULLISME

1. Le Bonapartisme	31
2. La Résistance	35

CHAPITRE TROISIEME

DISCUSSION SUR LA DOCTRINE

1. Recours aux auteurs	39
2. L' empirisme gaulliste et l' effort de cristallisation de ses principes	41

307

CHAPITRE QUATRIEME
LES EXPRESSIONS DU GAULLISME A TRAVERS LES PARTI
POLITIQUES

	Σελ.
1. Le Rassemblement du peuple francais	44
2. L' Union pour la Nouvelle République (U.N.R.)	
L' Union des Démocrates pour la République (U.D.R.) ..	48
3. Les bases sociologiques des partis gaullistes	52
4. Analyse comparative des partis gaullistes	56

CHAPITRE CINQUIEME
LE GAULLISME ET LA «CONSTELLATION» SES BRANCHES

1. Les organisations principales d' un caractère politique moins intéressant	59
2. La gauche gaulliste	63

CHAPITRE SIXIEME
LE GAULLISME ET LA GAUCHE

1. Les interprétations marxistes du phénomène gaulliste	68
2. L' attraction des opposés	71

LIVRE DEUXIEME
LES INSTITUTIONS

(La constitution de 1958 et la réforme de 1962)

CHAPITRE PREMIER
LES CAUSES DE LA CHUTE DE LA 4e REPUBLIQUE

1. Le choix de la solution facile	78
2. Bref fexposé aux institutions de la 4e République	81
3. Du gouvernement de trois partis au gouvernement de la troisième force	85
4. Le crépuscule et la mort de la 4e République	88

CHAPITRE DEUXIEME
LA CONSTITUTION DU 4e OCTOBRE 1958

Σελ.

1. Le général de Gaulle, les évènements de Mai 1958 et l'armée	95
2. Les sources idéologiques de la Constitutions et les idées constitutionnelles du général de Gaulle	101
(L' élaboration de la constiution de 1958)	105

CHAPITRE TROISIEME
LA CONSTITUTION DE 1958 (4 OCTOBRE)
SES PRINCIPES GENERAUX

1. Les droits et les libertés	107
2. De la souveraineté natinale-populaire.....	108

CHAPITRE QUATRIEME
LE PRESIDENT, LA CLEF DE VOUTE DU SYSTEME

1. De l' élection indiricete à l' élection directe	111
(Le controverse sur la constitutionalité du référendum du 28 Octobre 1958)	113
2. Le système prévu par la constitution de 1958 et la réforme de 1962	117
(Les lacunes législatives concernant l' élection présidentielle)	121
3. Les pouvoirs présidentiels (les pouvoirs propres et avec treseing)	123
(Analyse comparative du président américain et du président français)	125

CHAPITRE CINQUIEME
LE DROIT DE RECOURS AU REFERENDUM (ART. 11) ET A
LA DICTATURE TEMPORAIRE (ART. 16) COMME NOTION
DE PRESIDENT: GUIDE NATIONAL

1. Le droit de recours au référendum législatif	129
(Comparaison avec le référendum Suisse)	137
2. La dictature temporaire de l' art. 16 et ses racines idéolo- giques	140
	309

(Analyse comparative de la notion de crise en Suisse, Italie et Allemagne fédérale)	144
--	-----

C H A P I T R E S I X I E M E

G O U V E R N E M E N T L ' I N S T R U M E N T D U P R E S I D E N T

1. La nomination des membres du Gouvernement	149
2. La révocation des ministres	150
3. Le Président et le Premier Ministre	151
(Analyse comparative du premier ministre britannique et français)	153

C H A P I T R E S E P T I E M E

A S S E M B L E E S , L E S S E R V A N T E S D U S Y S T E M E

1. Les sessions du parlement, l'effort d'étouffer sa voix	159
2. Le contrôle parlementaire, la diminution de son rôle pri- mordial	162
3. Le Sénat et la 5e République, la rébellion étrange	167
L'institution du Sénat français de 1875 jusqu'aujourd'hui...	169

C H A P I T R E H U I T I E M E

L E S R A P P O R T S P R I N C I P A U X E N T R E L E P O U V O I R E X E C U T I F E T L E G I S L A T I F

1. La réglementation de la responsabilité ministérielle, la fin des situations équivoques.....	175
2. La réglementation par le Gouvernement des discussions par- lementaires.....	176
3. La dissolution de l'Assemblée	181
(La pratique britannique)	182

C H A P I T R E N E U V I E M E

L E « P I L L A G E » D U S E C T E U R L E G I S L A T I F P A R L E G O U V E R N E M E N T

1. Les critères de la loi et du décret, les domaines d'applica- tion et leur protection	186
2. Leur constitution et les décrets-lois	189

CHAPITRE DIXIEME

LA PRATIQUE POLITIQUE DE LA 5e REPUBLIQUE

1. L' association Président-majorité et ses faiblesses 192
2. De de Gaulle à Pompidou 194

LIVRE TROISIEME

LE GAULLISME ET LE MONDE

(La politique extérieure et la politique de la Défense Nationale)

CHAPITRE SEUL

(INTRODUCTIF)

LE GENERALE DE GAULLE COMME FONDATEUR DE LA
POLITIQUE EXTERIEURE ET DE LA DEFENSE NATIONALE
DE LA 5e REPUBLIQUE

1. Machiavel et de Gaulle: La relativité de tout par rapport au
grand but 215
2. L' imprication des deux politiques (extérieure et de défense) 248

PREMIERE PARTIE

LA POLITIQUE EXTERIEURE

CHAPITRE PREMIER

LE GAULLISME ET L' AFRIQUE L' EXEMPLE DE LA LIBERTE

1. L' évolution vers la communauté conventionnelle..... 221
2. La «coopération» comme force de distinction nationale 223

CHAPITRE DEUXIEME

LE GAULLISME ET L' ALLEMAGNE, LA RECHERCHE D' UN
DIRECTOIRE

1. De Gaulle-Adenauer, les pionniers de la réconciliation 227
2. Le Traité de 1963 .Le préambule du texte allemand, un piè-
ge pour la politique française 229
3. Le Traité de 1963, sa partie principale 230
4. Le Traité et les politiques des deux pays 231

CHAPITRE TROISIEME
LE GAULLISME ET L' EUROPE
LA COOPERATION DES PARTIES

1. Le général de Gaulle et les «pères» français de l' Europe ..	235
2. Le plan Fouchet, comme expression de l' Europe des patries	239
3. Les aventures de la candidature britannique	241
La Grande Bretagne et l' Europe.....	245
4. L' évaluation de la politique européenne de de Gaulle par rapport aux idées de ses adversaires récents	248

CHAPITRE QUATRIEME
LE GAULLISME ET L' OTAN, LEC HOIX DE L' INDEPENDANCE

1. Le mémoire de 24 Septembre 1958 et les réactions interna- tionales	254
2. L' évolution vers la retraite française	258
3. Les motifs de la retraite	260
4. Critique de la conception française. Ses conséquences	262

DEUXIEME PARTIE
LA POLITIQUE DE LA DEFENSE NATIONALE

CHAPITRE PREMIERE
LE REFUS DE L' INTEGRATION MILITAIRE

1. L' héritage de la 4e République	265
2. L' indépendance militaire, base de l' indépendance national	266

CHAPITRE DEUXIEME
LA FORCE DE FRAPPE

1. Le problème de la double crédibilité	269
2. Le contenu politique de la double crédibilité	270

CHAPITRE SEUL

(Epilogue)

VERS UNE POLITIQUE MONDIALE

1. Le gaullisme et le Tiers Monde	275
2. Le gaullisme et le bloc communiste	276
CONCLUSIONS GENERALES	278

A D D I T I F

(les elections du Mai 1974)	285
-----------------------------	-----

A N N E X E

L' Appel de 18e Juin 1940	289
Le testament politique de Gaulle	293
BIBLIOGRAPHIE	295

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- Σελ. 18 αντί τῶν διαφόρων τῶν πνευματικῶν οἰκογενειῶν νὰ γραφῆ:
τῶν διαφόρων πνευματικῶν οἰκογενειῶν
- » 41 » τὴν 26ην Ἀπριλίου 1973 ἔταν 1973 ὁ πρόεδρος Pompidou
νὰ γραφῆ
τὴν 26ην Ἀπριλίου 1973 ἔταν ὁ πρόεδρος Pompidou
- » 224 » Droit Inteational νὰ γραφῆ Droit International (ὕπ.289)
- » 176 » ἀποτύπωμα » » ἀποτύπωμα
- » 287 » π.χ. ὁ Chaban-Delmas ὀρκίζει.... ἢ ἀντιθέτως νὰ γραφῆ
π.χ. ὁ Chaban-Delmas ὀρκίζει.... ἢ ἀντιθέτως, ὁ Giscard
d'Estaing ὀρκίζει, πάλιν, τὸν E. Faure ἢ διατηρεῖ τὸν P.
Messmer.
- Ἐπίσης αἱ λέξεις general καὶ federal, καὶ τὰ ὀνόματα Shroeder,
Mitterand, Defferre Dreufys καὶ Reuteur ὅπου ἀπαν-
τῶνται νὰ διαβασθοῦν ἀντιστοίχως général, fédéral, Schroeder,
Mitterrand, Defferre Dreyfus καὶ Reuter

Ἡ ἔγκρισις διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν
Ἐπιστημῶν δὲν ὑποδηλοῖ ἀποδοχὴν τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως (ἄρθρ. 202 τοῦ
Νόμου 43-53/32)